

TEZĂ DE DOCTORAT

Conducători de doctorat:

Prof. univ. Dr. Nicolae POPA (Universitatea de Vest din Timișoara)

Prof. univ. Dr. Julia SALOM (Universitat de València)

Doctorand:

Roxana-Diana ILISEI

Universitatea de Vest din Timișoara
Școala Doctorală de Geografie – Mediu Geografic și Dezvoltare Durabilă
Universitat de València
Programa de Doctorado en Desarrollo Local y Cooperación Internacional

**Mobilitate socio-teritorială și segregare
spațială în mediul urban.**
**O perspectivă social-geografică asupra
orașelor Timișoara și Valencia**

Conducători de doctorat:

Prof. univ. Dr. Nicolae POPA (Universitatea de Vest din Timișoara)

Prof. univ. Dr. Julia SALOM (Universitat de València)

Doctorand:

Roxana-Diana ILISEI

Timișoara
-2020-

CUPRINS

INTRODUCERE.....	8
Cap I. APECTE TEORETICE	11
1.1. Mobilitatea socio-teritorială și noțiunile asociate.....	11
1.1.1. Mobilitatea socio-teritorială – definiție și caracteristici	11
1.1.2. Cauzele mobilității socio-teritoriale.....	14
1.1.3. Consecințele mobilității socio-teritoriale.....	20
1.2. Segregarea spațială – perspectivă de ansamblu.....	26
1.2.1. Segregarea spațială – definiție și caracteristici	26
1.2.2. Cauzele segregării spațiale.....	27
1.2.3. Consecințele segregării.....	31
1.2.4. Tipologia segregării	32
1.3. Istoricul cercetărilor (State of the Art)	36
1.4. Perspectiva social-geografică.....	41
Cap II. METODOLOGIA CERCETĂRII	45
2.1. Problematika și ipotezele de lucru.....	45
2.2. Etapele desfășurării studiului	51
2.3. Metode, procedee și materiale utilizate	53
2.4. Surse de erori	70
Cap III. CONTEXTUALIZAREA STUDIILOR DE CAZ	72
3.1. Poziția geografică și limitele arealului de studiu.....	72
3.1.1. Timișoara	72
3.1.2. Valencia	80
3.2. Timișoara – caracteristici demo-sociale și de organizare teritorială	90
3.3. Piața Traian – piața uitată a Timișoarei.....	95
3.4. Plopi-Kuncz, cartiere de margine?	99
3.5. Calitatea vieții în Timișoara – încadrarea Pieței Traian și a cartierului Plopi-Kuncz	101
3.6. Valencia – caracteristici demo-sociale și de organizare teritorială	105
3.7. Cabanyal – consecințele deciziilor autorităților locale.....	110
3.7.1. Problematika specifică a cartierului	110
3.7.2. Evoluția populației	118
3.7.3. Densitatea populației.....	119
3.7.4. Structura populației.....	119
3.7.5. Analiza valorilor cadastrale	134
3.7.6. Elemente de vulnerabilitate.....	136
3.8. La Coma – cartierul construit „la distanță”	141
3.8.1. Problematika specifică a cartierului	141
3.8.2. Evoluția populației	148
3.8.3. Densitatea populației.....	149
3.8.4. Structura populației.....	150
3.8.5. Elemente de vulnerabilitate.....	158
Cap IV. SEGREGAREA SPAȚIALĂ DIN PERSPECTIVĂ CANTITATIVĂ ÎN AGLOMERAȚIA METROPOLITANĂ VALENCIA ȘI ÎN ORAȘUL VALENCIA.....	159
4.1. Evoluția indicatorilor de segregare, pe naționalități	159
4.2. Evoluția indicatorilor de segregare, pe nivele de studii	167
Cap V. SEGREGAREA ÎN STĂRI, PERCEPȚII ȘI REPREZENTĂRI	174
5.1. Imaginea cartierelor în mentalul colectiv	174
5.1.1. Punctele forte ale cartierelor	182
5.1.2. Diferențe între cartierele Plopi și Kuncz.....	188
5.2. Discriminarea, marginalizarea și percepția de sine	190
5.3. Nivelul de siguranță perceput.....	194
5.4. Nivelul de segregare perceput.....	197
Cap VI. SEGREGAREA ÎN ATITUDINI ȘI COMPORTAMENTE	203
6.1. Educația și segregarea școlară.....	203
6.1.1. Specificul educației în cartierele problematice	203
6.1.2. Absenteismul și abandonul școlar.....	206
6.1.3. Căsătoriile timpurii și școala.....	207
6.1.4. Școala pentru adulți	207
6.1.5. Segregarea școlară	208

6.2. Locurile de muncă și ajutorul social	212
6.2.1. Situația locurilor de muncă – o problemă de educație?	213
6.2.2. Problemele economice.....	215
6.2.3. Ajutoarele sociale	216
6.2.4. Problema drogurilor – cauză a segregării percepute	217
6.3. Segregarea identitară: situația populației rome	219
6.3.1. Viața de familie.....	221
6.3.2. Infracționalitatea	221
6.3.3. Problemele de conviețuire	223
6.4. Problemele de comportament.....	225
6.4.1. Problemele de familie	226
6.4.2. Gălăgia.....	229
6.4.3. Nerespectarea spațiului public	229
6.4.4. Actele de violență	232
6.5. Elemente de mobilitate.....	234
6.5.1. Vechimea locuitorilor în cartier și proveniența acestora.....	239
6.5.2. Intenția de schimbare a domiciliului.....	241
6.5.3. Obstacole în calea schimbării domiciliului	245
6.5.4. Posibile destinații ale schimbărilor de domiciliu	245
6.5.5. Studiu de caz – mobilitatea în cartierul Cabanyal.....	246
6.6. Identitatea de cartier și coeziunea socială	262
6.6.1. Coeziunea socială	262
6.6.2. Gradul de participare a localnicilor.....	265
6.6.3. Identitatea de cartier.....	268
Cap VII. LOCUIREA ȘI CALITATEA VIETII	271
7.1. Precaritatea infrastructurii, a utilităților și serviciilor.....	271
7.2. Starea de degradare avansată a clădirilor și a spațiului public	276
7.3. Activitățile comerciale – „sufletul” cartierelor.....	281
7.4. Mijloacele de transport și accesibilitatea.....	284
7.5. Problema locuințelor	287
7.5.1. Calitatea locuințelor.....	288
7.5.2. Ocupările ilegale.....	290
7.5.3. Evacuarea persoanelor	292
7.6. Activitățile și spațiile de relaxare	293
7.7. Edificiul portuar din cartierul Cabanyal – un ghetou în miniatură?	296
Cap VIII. (IN)DECIZIA ACTORILOR ȘI AUTORITĂȚILOR LOCALE	298
8.1. Gradul de implicare a actorilor și autorităților locale.....	298
8.2. Consecințe ale deciziilor politice la nivel de cartiere	308
8.2.1. Strategia de distrugere a cartierului Cabanyal	308
8.2.2. Originea și poziția geografică a cartierului La Coma	311
8.2.3. Lipsa documentelor în cartierul Kuncz.....	315
8.2.4. Piața Traian – devenită un mic ghetou?.....	317
8.3. Schimbări percepute în mentalul colectiv	319
8.4. Proiecte de viitor	326
8.4.1. Obstacole în desfășurarea proiectelor	337
8.4.2. Colaboratori în derularea proiectelor	341
8.5. Perspective asupra viitorului	342
8.5.1. Turistificarea, gentrificarea și specula imobiliară în cartierul Cabanyal.....	348
Cap IX. VALORIZĂRI CONCEPTUALE ALE REZULTATELOR CERCETĂRII ASUPRA SEGREGĂRII URBANE	351
CONCLUZII	363
BIBLIOGRAFIE	367
ANEXE	376
Anexa 1 – Nivelul de satisfacție cu privire la attribute-cheie în zona Plopi-Kuncz	376
Anexa 2 – Nivelul de satisfacție cu privire la attribute-cheie în Piața Traian	377
Anexa 3 – Nivelul de satisfacție cu privire la attribute-cheie în cartierul Cabanyal	378
Anexa 4 – Nivelul de satisfacție cu privire la attribute-cheie în cartierul La Coma.....	379
Anexa 5 – Acordul cu privire la afirmații legate de zona Plopi-Kuncz	380
Anexa 6 – Acordul cu privire la afirmații legate de Piața Traian	381
Anexa 7 – Acordul cu privire la afirmații legate de cartierul Cabanyal	382

Anexa 8 – Acordul cu privire la afirmații legate de cartierul La Coma	383
Anexa 9 – Lista figurilor	384
Anexa 10 – Lista tabelelor	386
Anexa 11 – Lista fotografiilor	386
Anexa 12 – Rezumat – limba română	388
Anexa 13 – Rezumat – limba spaniolă (Resumen)	410
Anexa 14 – Rezumat – limba engleză (Abstract).....	435

INTRODUCERE

Comunitățile sociale sunt formate din persoane cu idealuri, stiluri de viață și culturi diferite (Hirschle, Kleiner, 2014), care interacționează în mediul social, dar care, de asemenea, trăiesc într-o realitate diferită, în funcție de percepția lor asupra acesteia (Cottone, 2001; Pan Ke Shon, 2007). Această viziune reprezintă, practic, interpretarea constructivistă a realității, potrivit căreia un obiect este perceput, interpretat și explicat în mod diferit de fiecare individ (Ültanır, 2012). Prezentul studiu se bazează, în mare parte, pe perspectiva constructivistă, întrucât vizează investigarea percepției localnicilor din cartiere considerate, în general, dezavantajate, care văd realitatea locului într-un mod individual, o reprezintă mental, o interpretează și o trăiesc într-un mod specific, contribuind, astfel, la construirea locului și la dezvoltarea unui anumit tip de identitate asociat acestuia.

În prezent, fenomenul globalizării afectează, modifică și amenință conexiunile persoanelor cu locul în care trăiesc (Scannell, Gifford, 2010), determinând un comportament specific. În evoluția cartierelor dezavantajate, segregarea spațială și mobilitatea socio-teritorială devin procese cheie, care necesită o analiză detaliată. Conceptul de segregare a fost introdus de către Școala de Sociologie din Chicago în anii 1920 (Arapoglou, 2006; Bolt *et al.*, 2008; Maloutas, 2004; Park *et al.*, 1925), fiind definit, ulterior, diferit de către geografi, care se axează pe dimensiunea teritorială, comparativ cu sociologii, care se focusează pe factorii sociali care determină separarea (Pasztor, 2013). La rândul său, conceptul de mobilitate face referire la modificarea statutului social al persoanelor asociată cu deplasarea populației în teritoriu.

Deși aparent întâmplătoare, aceste procese pornesc chiar de la caracteristicile socio-spațiale ale arealului în care își fac apariția, având astfel o origine socio-spațială. Catalogarea segregării și a mobilității ca fiind dintre cele mai importante este justificată de faptul că ele influențează nu doar evoluția unui spațiu restrâns, ci evoluția întregului spațiu urban. De asemenea, acestea nu au doar un impact punctual, ci conduc la schimbări în mentalul colectiv, schimbări de percepție, de mod de viață al comunității, considerată ca un întreg. Care este raportul dintre segregare spațială și mobilitate socio-teritorială? Care sunt caracteristicile care le definesc? Care sunt cauzele și consecințele lor? Care este soluția optimă de combatere a problemelor asociate celor două procese? Acestea sunt doar întrebările generale la care își propune să răspundă prezentul studiu, fiecare vizând, însă, găsirea răspunsurilor la întrebări specifice, particulare.

Prezenta teză are în vedere studierea problematicii segregării spațiale și a mobilității socio-teritoriale în mediul urban, abordându-se, ca studii de caz, municipiile Valencia și Timișoara, fiecare cu câte două cartiere. Municipiul Valencia, similar marilor orașe spaniole, s-a confruntat, în ultima perioadă, cu o intensificare a imigrației internaționale, într-un ritm alert și un timp relativ scurt (Iglesias Pascual, 2017), care a impus adaptarea tuturor sectoarelor la noile condiții determinate de această tendință. Integrarea imigranților în societatea receptoare s-a realizat, astfel, în etape diferite și în grade diferite, determinând contraste la nivel teritorial. Pentru prezenta cercetare au fost analizate două cartiere, și anume cartierul Cabanyal, din municipiul Valencia și cartierul La Coma, din municipiul Paterna, în vederea sesizării diferiților factori care contribuie la generarea segregării și a modurilor în care actorii implicați răspund în fața conturării acestui fenomen.

În țările Europei Centrale și de Est, segregarea constituie un proces strâns legat de tranziția de la socialism la democrație, care a avut loc la sfârșitul anilor '80, având în vedere faptul că această tranziție a determinat profunde schimbări în regimul bunăstării (Musterd *et al.*, 2017). Practic, în perioada socialistă planificarea centralizată a fost dominantă în organizarea vieții sociale și dezvoltarea spațială, însă, odată cu această tranziție și cu expunerea crescândă spre globalizare, se intensifică segregarea socială și etnică (Marcinčzak, 2012). Astfel, se intensifică puternic segregarea pe piața muncii și discrepanțele sub aspectul veniturilor și se impune o nouă ordine a stratificării sociale (Marcinčzak *et al.*, 2014).

România constituie dovada elocventă a schimbărilor care au avut loc, în general, în Europa Centrală și de Est. Mai mult decât atât, în România se sesizează foarte clar diferențele existente între partea vestică, mai expusă globalizării și partea estică. Municipiul Timișoara atrage atenția sub aspectul segregării și al mobilității, tocmai prin dezvoltarea rapidă care l-a caracterizat în ultimii ani, dar și prin transformările pe care le-a suferit sub aspectul domeniilor de activitate. În cadrul acestuia, două areale sunt analizate drept studii de caz, respectiv Piața Traian și cartierul Plopi-Kuncz, care se identifică printr-o problematică specifică, ce a determinat o evoluție aparte.

Prezenta lucrare este structurată în nouă capitole, menite să contureze problematica existentă în cele patru cartiere dintr-o dublă perspectivă, cantitativă și calitativă. Astfel, primul capitol corespunde aspectelor teoretice și are în vedere clarificarea conceptelor ce urmează a fi utilizate pe parcursul lucrării. Cel de-al doilea capitol cuprinde metodologia cercetării și este împărțit în patru subcapitole, și anume: problematica și ipotezele de lucru, etapele desfășurării studiului, metodele, procedeele și materialele utilizate, sursele de erori.

Cel de-al treilea capitol este dedicat contextualizării studiilor de caz și este centrat în special pe metodologia de cercetare cantitativă, bazată pe studiul bibliografic și analiza datelor statistice. Scopul acestui capitol este acela de a clarifica situația și contextul care caracterizează studiile de caz, în vederea înțelegerii ulterioare a rezultatelor. Următoarele capitole corespund în totalitate rezultatelor cercetării. Astfel, cel de-al patrulea vizează metodologia de cercetare cantitativă și are la bază indicatori ai segregării, calculați pentru municipiul Valencia. Capitolele cinci, șase, șapte și opt au la bază metodologia de cercetare calitativă, materializată, în principal, prin interviuri și chestionare și tratează, fiecare, o tematică diferită: percepția localnicilor asupra segregării, atitudinea și comportamentul localnicilor în fața situației existente, locuirea și calitatea vieții în cartierele dezavantajate și rolul actorilor și autorităților locale în trasarea direcțiilor de evoluție. Capitolul nouă este un capitol de sinteză, în care se subliniază aspectele relevante ale cercetării, aspecte general-valabile pentru cartierele cu o amplă problematică socio-economică.

Structura lucrării are în vedere, prin urmare, construirea unei imagini de ansamblu a problematicii segregării spațiale și a mobilității socio-teritoriale, prin surprinderea unor perspective diferite, în vederea înțelegerii tuturor fațetelor pe care cele două fenomene le îmbracă. Prin urmare, scopul este acela de a identifica modul în care segregarea și mobilitatea se corelează la nivelul orașelor și cartierelor analizate, modul în care acestea se manifestă, reacția populației și a actorilor locali în fața acestor procese și acțiunile întreprinse în vederea diminuării sau soluționării problemelor existente, dimensiuni surprinse pe parcursul lucrării.

Cap I. APECTE TEORETICE

1.1. Mobilitatea socio-teritorială și noțiunile asociate

1.1.1. Mobilitatea socio-teritorială – definire și caracteristici

Prin mobilitate social-teritorială înțelegem, în termeni generali, modificarea statutului social al persoanelor asociată cu deplasarea populației în teritoriu. Pentru definirea concretă a fenomenului este esențială realizarea distincției sau surprinderea similitudinilor dintre noțiunea de mobilitate și noțiunile asociate (vezi fig. 1). Astfel, una dintre principalele noțiuni asociate este aceea de migrație, pentru definirea căreia cercetătorii au abordat perspective diferite. În ansamblul său, migrația reprezintă mișcarea teritorială a oamenilor, implicând deplasarea, schimbarea de loc și de locuință (Cucu, 1974). Fiecare cercetător îmbogățește această definiție generală, aducând completări de tipul caracteristicilor, cauzelor sau consecințelor fenomenului.

Astfel, **migrația** este definită drept: mobilitate spațială de „oameni ori grupuri de oameni ce își schimbă locul de rezidență în mod definitiv sau temporar”, diferențindu-se de fenomenul circulației, „ca mișcare repetitivă ce începe și se termină la locul de reședință, migrația implicând obligatoriu schimbarea reședinței” (Surd, 2001, p. 128); este „un fenomen complex, ce constă în deplasarea unor persoane dintr-o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului și/sau de încadrarea într-o formă de activitate în zona de sosire” (Vlăsceanu, Zamfir, 1998, citat de Cormoș, 2011, p. 17); „ansamblu de deplasări având ca efect transferul rezidenței celor interesați dintr-un anumit loc de origine sau loc de plecare la un anumit loc de destinație sau loc de sosire, rezidența fiind locul unde indivizii locuiesc în mod obișnuit” (Suditu, 2011, p. 21); sau „o relocare de lungă durată a indivizilor, gospodăriilor sau grupurilor într-o nouă locație din afara comunității de origine” (Bhatta, 2010, p. 19).

În ceea ce privește clasificarea migrațiilor, există mai multe criterii care pot contribui la diferențierea diverselor categorii: după aspectul teritorial (în interiorul granițelor – internă sau în afara granițelor – externă/internațională), după modalitatea de luare a deciziei de emigrare (voluntară sau involuntară/forțată), după gradul de extensie (cuprindere – n.n.) a migrației (individuală, de grup sau de masă) (Suditu *et al.*, 2013), după durată (permanentă, de lungă durată, sezonieră), după încadrarea sa în prevederile legale (legală – cu documente – sau ilegală – fără documente) etc. (UNDP, 2010).

La rândul său, noțiunea de *mobilitate spațială* a populației face referire la „totalul deplasărilor populației în teritoriu, [...] și modificarea unor caracteristici de ordin social, profesional etc., ca urmare a influenței diferiților factori social-economici” (Erdeli *et al.*, 1999, p. 198). Un punct comun al celor două noțiuni este dat de centrarea lor pe trei dimensiuni, respectiv dimensiunea spațială, temporală și socio-economică. Spre deosebire de migrație, care în general se axează pe deplasările internaționale sau interregionale, noțiunea de mobilitate aduce anumite completări, incluzând și deplasările din interiorul unei aglomerații, cuvenindu-se în această situație și analiza noțiunii de mobilitate rezidențială, respectiv „procesul de deplasare a indivizilor sau a grupelor de indivizi, având ca efect transferarea rezidenței lor de la un loc la altul” (Suditu, 2011, p. 22). *Dicționarul de Geografie Umană* vine cu o completare a acestei definiții prin furnizarea unor detalii privind modalitatea de calcul, definind mobilitatea rezidențială drept „raportul dintre numărul populației care și-a schimbat locuința în ultimul an și populația totală” (Erdeli *et al.*, 1999, p. 197). Mobilitatea rezidențială este considerată un mijloc de ajustare de-a lungul timpului a consumului, asociat locuirii, și constituie o combinație între mișcarea de ajustare (ajustarea la piață), mișcarea indusă (ca urmare a modificărilor în componența gospodăriei și în ciclul vieții) și mișcarea forțată (determinată de pierderea locuinței sau a locului de muncă) (Eluru *et al.*, 2009).

Revenind la noțiunile de migrație și mobilitate, de menționat este faptul că mobilitatea populației cuprinde atât migrația permanentă (care presupune o schimbare de durată a locuinței), cât și mobilitatea temporară, reprezentată prin fenomenul turistic, vizite, vacanțe, călătorii de afaceri etc. (Bell, Ward, 2000). Această remarcă pune în evidență faptul că mobilitatea este un concept care înglobează migrația, incluzând, pe lângă aceasta, toate formele de mișcare teritorială (Hyndman, 2012). Practic aceasta este diferența fundamentală dintre cele două noțiuni: faptul că una o include pe cealaltă. O altă diferență remarcabilă se sesizează, de exemplu, la nivelul mobilității forței de muncă, caz în care în anumite dezbateri și cercetări migrația capătă o conotație negativă: se vorbește despre migrație atunci când apare un număr mare de imigranți slab calificați, dar se face referire la mobilitate atunci când imigranții sunt din categoria profesioniștilor înalt calificați (Hui, 2016).

Cu privire la dimensiunile care caracterizează migrația și mobilitatea, mai exact la dimensiunea socio-economică, se poate afirma faptul că deplasările se produc ca urmare a inegalităților care caracterizează societatea și pot fi percepute ca o încercare de a reduce dezechilibrele sociale existente, aducând societatea la un stadiu de echilibru relativ (Erdeli, Dumitrache, 2009). Pornind de la această premisă se poate stabili o legătură între mobilitatea

teritorială și dimensiunea socială, legătură care permite analiza comună a celor două noțiuni. Totuși, prin caracterul său, societatea nu poate atinge niciodată echilibrul, astfel că mobilitatea teritorială este continuă, la fel și consecințele sale.

Mobilitatea socială reprezintă, în esență, „fenomenul de deplasare a indivizilor în spațiul social” (Sorokin, 1927, citat de Georgescu, 1998, p. 11). În literatura engleză, mobilitatea socială este cunoscută ca „procesul prin care indivizii se mișcă în societate de pe o poziție pe alta, poziții cărora li se dau valori ierarhice specifice”, în timp ce literatura franceză o definește drept „schimbare de categorie în interiorul unei clasificări fondate pe activitatea profesională și pe nivelul sau modul de viață corespunzător” (Georgescu, 1998, p. 11). Dicționarul român de sociologie definește mobilitatea socială drept „fenomen ce se constituie prin agregarea mișcărilor indivizilor sau familiilor între diverse poziții ale unui spațiu social, conceput ca un sistem de categorii sociale, ierarhice sau neierarhice, delimitate pe baza unui criteriu simplu sau complex” (Georgescu, 1998, p. 12). O abordare care înglobează parțial și cauzele și consecințele mobilității sociale o definește ca „mișcarea indivizilor în spațiul social, ca urmare a dinamicii structurale a sistemului social global sau a redistribuirii status-rolurilor în vederea unei redimensionări a fondului socializant la nivel grupal și individual” (Bulgaru, 2003, p. 98).

Mobilitatea socială poate fi clasificată în mai multe categorii, pe baza diferitelor criterii considerate. Un prin criteriu este raportul pe care individul îl are cu sine însuși și cu grupul social sau societatea din care face parte, în funcție de acesta distingându-se două categorii: *mobilitate orizontală și mobilitate verticală*. Prima dintre ele presupune deplasarea dinspre un statut social spre un altul de același nivel, pe când cea de-a doua are în vedere deplasarea spre un nou statut social, de nivel superior sau inferior (Bulgaru, 2003). În funcție de dimensiunea temporală, se conturează *mobilitate intergenerațională*, care constă în modificarea poziției sociale a individului în raport cu cea a părinților lui și *mobilitate intragenerațională*, identificată prin modificarea poziției sociale a individului pe parcursul carierei sale profesionale (Bhatta, 2010). Alte criterii care deosebesc tipurile de mobilitate socială sunt: dimensiunea contextuală (mobilitate profesională sau instrucțională), mecanismele de mobilitate (prin moștenire, reușită sau înaintare în vârstă), unitatea de mobilitate (indivizi, familii sau grupuri), în funcție de voința indivizilor (mobilitate structurală – mobilitate forțată, ca urmare a unor constrângeri macrostructurale sau mobilitate netă – ca urmare liberei circulații a indivizilor în spațiul social) (Georgescu, 1998), în funcție de elementele dominante/motivaționale ale mobilității (mobilitate

educațională, mobilitate ocupațională, mobilitate salarială, mobilitatea veniturilor familiale, mobilitatea averii) (Beller, Hout, 2006).

Se consideră faptul că *mobilitatea rezidențială* apare ca urmare a mobilității sociale și a creșterii oportunităților economice, ceea ce subliniază legăturile dintre cele două, dar și ca urmare a incapacității de a menține relațiile sociale în cadrul comunității (Gasper *et al.*, 2009). Practic atât mobilitatea teritorială, cât și mobilitatea socială sunt centrate pe persoane, pe conexiunea care există între deplasarea spațială și schimbarea statutului social (Hui, 2016), în studiul prezent urmărindu-se tocmai această conexiune, respectiv modul în care deplasarea în teritoriu conduce la modificarea statutului social, respectiv modul în care modificarea statutului influențează natura și traiectoria deplasărilor. În acest sens, au fost luate în considerare informații asociate caracteristicilor sociale care determină deplasările și stabilirea populației în diverse spații.

1.1.2. Cauzele mobilității socio-teritoriale

Cauzele mobilității socio-teritoriale sunt asociate unor domenii diferite, complexitatea acestora explicând amploarea fenomenului (vezi fig. 2). Deși există cauze mai pregnante sau mai frecvent întâlnite, nu se poate afirma faptul că o cauză este mai importantă decât alta, acest grad de importanță variind de la o persoană la alta, în funcție de contextul avut în vedere. Practic, la baza mobilității stă voința personală (existând însă și excepții), aceasta fiind influențată de o serie de factori particulari, care pot fi clasificați în factori ce țin de spațiul emițător, numiți și factori de presiune și factori ce țin de spațiul receptor sau factori de atracție (Bhatta, 2010). Dacă se face referire la *mobilitatea rezidențială*, prima categorie de factori, și anume cea a **factorilor de presiune**, poate fi împărțită la rândul ei în patru grupe, respectiv cauze ce țin de caracteristicile individuale, cauze corespunzătoare caracteristicilor gospodăriei, cauze asociate caracteristicilor de deplasare (Eluru *et al.*, 2009) și cauze ce corespund activităților desfășurate zilnic (Zhao *et al.*, 2008).

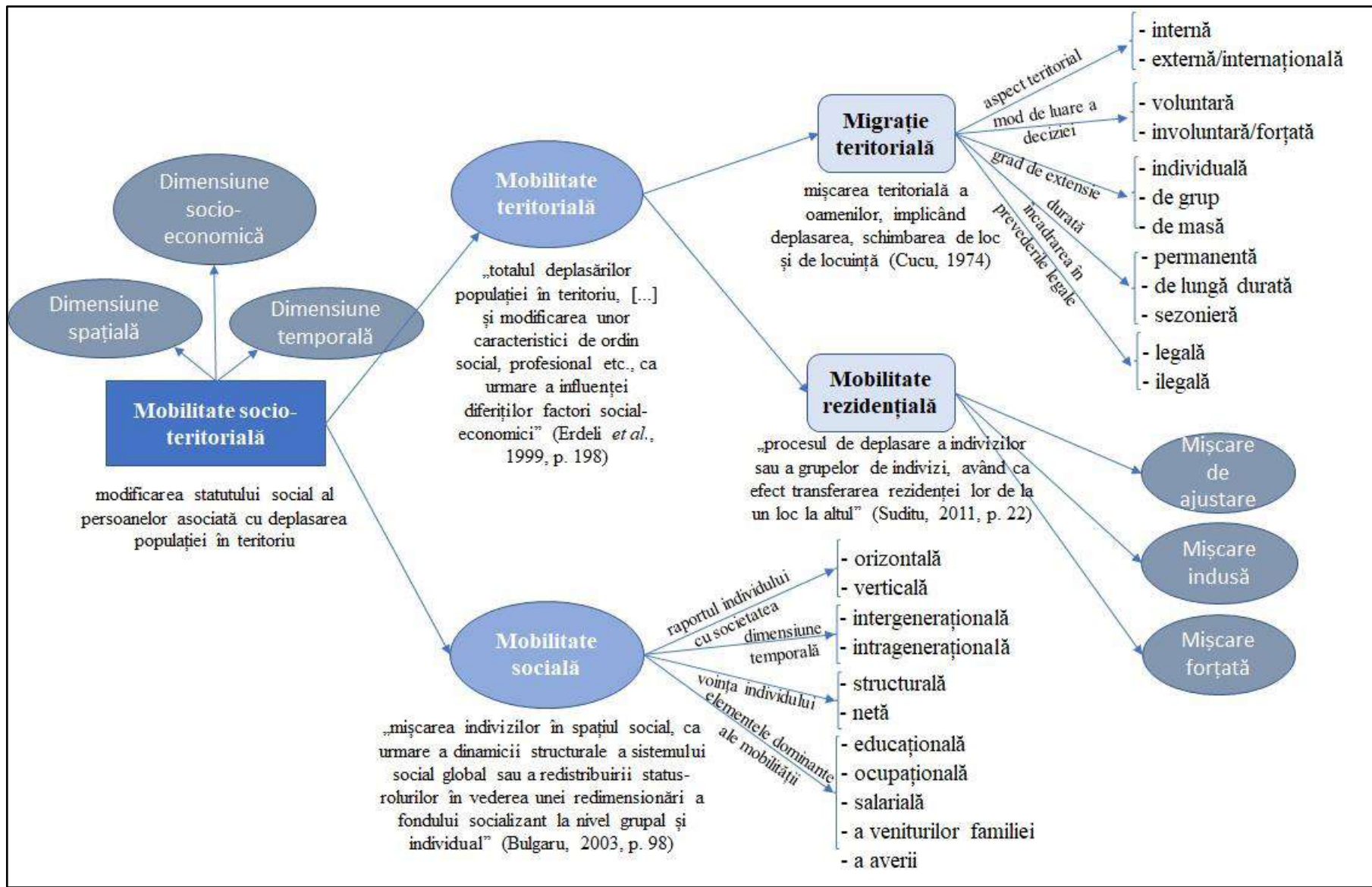

Fig.1. Mobilitatea socio-teritorială – definire și caracteristici

Caracteristicile individuale se referă la acele particularități ale individului care pot determina dorința de modificare a reședinței, precum: statutul ocupării forței de muncă, nivelul de educație, vârsta (populația adolescentă și vârstnică desfășoară în principal activități non-lucrative și realizează mai puține călătorii în afara casei comparativ cu populația adultă, distanța parcursă de către populația adultă este mai mare decât cea parcursă de către populația adolescentă și vârstnică, rezultând, astfel, o diferență impusă de vârstă asupra activităților din viața de zi cu zi (Kang *et al.*, 2010)), sexul, etnia, intensitatea legăturilor sociale și rolul pe care individul îl are în cadrul spațiului social, evenimentele de pe parcursul vieții (restricții sau priorități impuse de familie (González *et al.*, 2008) – căsătoria, divorțul, nașterea unui copil, plecarea unui copil, spre exemplu, ca urmare a înscrierii la facultate –, obținerea sau schimbarea locului de muncă, lipsa oportunităților de angajare, achiziționarea unei locuințe pentru prima dată, pensionarea (Coulton *et al.*, 2012)), istoricul anterior al deplasărilor (Wu, 2006).

În categoria *caracteristicilor gospodăriei* pot fi incluse: modificarea regimului de proprietate asupra locuinței, modernizarea – accesul la o locuință sau un cartier mai frumos, gradul de popularitate al cartierului (Hasan *et al.*, 2013), mărimea gospodăriei, tipul gospodăriei, veniturile gospodăriei, calitatea serviciilor publice din cartier, instabilitatea sau insecuritatea resimțită la nivelul gospodăriei ca urmare a problemelor cu proprietarii, creditorii, discriminarea, segregarea și inechitatea rasială resimțită la nivelul cartierului (Coulton *et al.*, 2012), imposibilitatea de a obține înregistrarea gospodăriei, accesul limitat la sistemul de distribuție a locuințelor, dreptul de proprietate asupra terenurilor, structura pieței funciare, piața imobiliară (Wu, 2006), posesia unui autovehicul.

Aceasta din urmă face trecerea și spre *caracteristicile deplasării*, cum ar fi: modul și mijloacele de transport spre locul de muncă (González *et al.*, 2008), distanța deplasării, costurile de transport (Eluru *et al.*, 2009). În ceea ce privește *activitățile desfășurate zilnic*, trebuie avute în vedere: implicarea persoanei în alte activități zilnice pe lângă locul de muncă (voluntariat, asociații, cursuri specializate etc.), activități care să solicite deplasarea în respectivele locuri, modelul de lucru, îndatoririle sociale, activitățile sociale și recreative (Hasan *et al.*, 2013), constrângerile impuse asupra activităților zilnice de către extinderea limitată a spațiului social (Zhao *et al.*, 2008).

Regularitatea deplasării nu e impusă de programul de lucru, ci de activitățile umane, mobilitatea zilnică identificându-se printr-o regularitate adânc înrădăcinată (Song *et al.*, 2010), care poate fi vizualizată și analizată pe baza tehnologiilor moderne de înregistrare a deplasării umane și a timpului de inter-conexiune: utilizarea telefoanelor mobile (prin GPS,

număr de apeluri transmise sau recepționate) (González *et al.*, 2008, Kang *et al.*, 2010) bazate pe tehnologie wireless (Chaintreau *et al.*, 2007), înregistrarea poziției calculatoarelor de pe care se trimit emailuri în diferite etape ale zilei, utilizarea cardurilor bancare, utilizarea cardurilor pentru transportul în comun (Hasan *et al.*, 2013). Bineînțeles, locul și orele de muncă impun constrângeri evidente de tip timp-buget asupra activităților individuale, orele de lucru îndelungate ilustrând o activitate îndelungată desfășurată în același loc (Kang *et al.*, 2010). Totuși, nu timpul este cel care generează regularitatea deplasării, ci activitatea în sine, care impune deplasarea într-un loc specific. Luând în considerare faptul că o călătorie lungă implică costuri de bani și timp, majoritatea populației mobile călătorește pe distanțe reduse, distribuția distanțelor individuale de călătorie reflectând mărimea orașului și variațiile standardelor de viață ale rezidenților și a modului lor de transport (Kang *et al.*, 2010). Atunci când pragul posibilității de susținere a acestor costuri este depășit, apare mobilitatea rezidențială, menită să restabilească echilibrul. S-a constatat, prin utilizarea tehnologiilor moderne, că traiectoriile umane indică un grad ridicat de regularitate spațio-temporală, fiecare individ fiind caracterizat de o variabilă independentă de timp (distanța) și o mare probabilitate de retur în anumite locații mai frecvente (timpul) (Kang *et al.*, 2010). Astfel, mobilitatea rezidențială în sine se identifică printr-o dublă dimensiune, și anume dimensiunea temporală și dimensiunea spațială (González *et al.*, 2008, Zhao *et al.*, 2008), la acestea adăugându-se și dimensiunea socio-economică.

În ceea ce privește **migrația internațională**, cauzele ce țin de spațiile emițătoare aparțin unor domenii variate: economic, social, educațional, politic, al mediului înconjurător, demografic etc. Astfel, din punct de vedere *economic*, cele mai frecvent întâlnite cauze ale migrației sunt: standardul de viață scăzut, insuficiența sau lipsa oportunităților economice (Asfaw *et al.*, 2010), percepția unor inegalități economice, insuficiența resurselor financiare (sărăcia) (Development Agenda, 2012), mecanizarea activităților agricole, care conduce la scăderea numărului de locuri de muncă din domeniul agricol, costurile ridicate ale traiului și ale proprietății, lipsa locuințelor la prețuri accesibile (Bhatta, 2010), accesul inegal la angajare (UNDP, 2010), decăderea sectorului agricol (World Development Report, 2008).

Practic, în analiza migrației internaționale, din punct de vedere economic, principalele cauze își au originea în costurile financiare, care, din diverse motive, nu pot fi susținute prin câștigurile acumulate în spațiul de rezidență. Astfel, în momentul în care se ajunge la acest prag, respectiv în imposibilitatea de a trăi la un nivel decent, o parte din populație migrează spre alte regiuni în scopul asigurării unor câștiguri superioare. În acest

sens se poate afirma că o cauză care rezultă din insuficiența veniturilor este necesitatea de a găsi un loc de muncă.

Sub aspect *social* se impun ca și cauze: calitatea precară a serviciilor sociale (Asfaw *et al.*, 2010), volumul mare al cererii de forță de muncă, percepția unor inegalități sociale (Development Agenda, 2012), accesul inegal la servicii de îngrijire a sănătății, constrângerile de gen, persecuțiile (UNDP, 2010), lipsa serviciilor publice adecvate (World Development Report, 2008). Domeniul *educațional* se impune prin: creșterea nivelului de educație (în funcție de acesta mobilitatea forței de muncă poate fi mai accelerată, oportunitățile de angajare sunt multiplicare, iar perioada de căutare a unui loc de muncă se scurtează) și percepția unor disparități sub aspectul accesului la servicii educaționale și al dotărilor școlilor (încălzire neadecvată, insuficiența apei potabile, lipsa canalizării și a salubrității) (World Development Report, 2008). Sub aspect *politic*, principalele cauze identificate sunt: disconfortul determinat de factorii politici (Asfaw *et al.*, 2010), lipsa libertății politice și a protejării drepturilor omului, lipsa unei guvernante eficiente, războaiele și conflictele (UNDP, 2010), ultimele două determinând migrația forțată, indiferent de voința personală.

Factorii generatori ai migrației, influențați de *condițiile mediului înconjurător*, sunt: degradarea mediului înconjurător sau catastrofele naturale (Hua, 2012) și schimbările climatice (UNDP, 2010), acestea, similar cu războaiele și conflictele, determinând migrația forțată. Din ultima categorie, respectiv a cauzelor asociate sferei *demografice*, face parte presiunea demografică (Asfaw *et al.*, 2010), la toate aceste categorii enunțate putându-se adăuga motivațiile personale și caracteristicile gospodăriei (World Development Report, 2008).

Cea de-a doua categorie de factori, respectiv **factorii de atracție**, se referă la perceperea unor oportunități în alte areale, a unor beneficii de pe urma deplasării într-un alt spațiu. Totalitatea cauzelor enunțate în paragrafele anterioare, în categoria cauzelor asociate spațiilor de emisie, pot fi enumerate în antiteză ca și cauze asociate spațiilor receptoare. În cazul **mobilității rezidențiale**, pe lângă aceste cauze formulate în antiteză (de exemplu, existența unor oportunități de muncă în alte cartiere, gradul mai ridicat de popularitate al altui cartier, calitatea superioară a serviciilor publice etc.), mai pot fi adăugate: disponibilitatea oportunității de locuire, absența barierelor instituționale, disponibilitatea informațiilor cu privire la oferta de locuințe (Wu, 2006), aceștia fiind factori motor sau factori sursă ai mobilității. De menționat este faptul că nivelul veniturilor, printre altele, poate fi considerat atât un factor de presiune, cât și un factor de atracție: atunci când nivelul

veniturilor este mai ridicat, devine un factor de atracție, permițând lărgirea orizontului persoanelor spre noi locuințe mai atractive, în timp ce nivelul redus al veniturilor devine un factor de constrângere, indivizii fiind forțați să se deplaseze în vederea menținerii posibilității de susținere a traiului. În cel din urmă caz, mobilitatea nu mai este determinată de voința personală, ci de un factor extern cu impact de limitare, constrângere, forțare a deplasării.

Migrația internațională se impune din nou prin cauze aparținând unor domenii diverse, printre cele mai frecvent întâlnite numărându-se: oferta de locuri de muncă și diversitatea acestora, respectarea drepturilor omului (de exemplu, la locul de muncă) (Development Agenda, 2012), nivelul salarial superior, calitatea superioară a serviciilor publice și a serviciilor sanitare, stilul de viață mai bun, posibilitatea producerii mobilității sociale, existența mai multor posibilități de agrement, calitatea mai bună a învățământului, (Bhatta, 2010), reunirea familiei, posibilitatea construirii unor noi legături sociale (UNDP, 2010), efectul de vecinătate, sub aspect lingvistic și cultural, climatul social și politic favorabil (World Development Report, 2008), disponibilitatea locurilor de muncă apreciate ca fiind mai bune decât în spațiul de origine (Clemente *et al.*, 2016), libertatea politică, facilitățile urbane moderne (Asfaw *et al.*, 2010), prețurile locuințelor și costurile traiului etc. (Mulhern, Watson, 2009). Din punct de vedere educațional, mulți tineri migrează spre alte țări cu scopul de a se îmbogăți din punct de vedere științific și de a se perfecționa în domeniul de activitate. Astfel, unele țări dispun de renume din acest punct de vedere (în marile orașe universitare), de aparaturi performante destinate cercetării științifice, de personal specializat pe anumite domenii, criterii care sporesc atractivitatea în rândul populației tinere. Globalizarea reprezintă însă fenomenul care favorizează mobilitatea (Deas, Hincks, 2014), prin reducerea costurilor transportului internațional care contribuie la reducerea distanței-cost (Development Agenda, 2012), îmbunătățirea tehnologiei și a infrastructurii de transport, dezvoltarea rapidă a telecomunicațiilor și a altor forme de informație și tehnologia comunicației (World Development Report, 2008), liberalizarea pieței muncii etc. Astfel, deși mobilitatea a existat dintotdeauna, globalizarea este cea care a determinat în ultima perioadă, o creștere a intensității deplasărilor și o extindere a spațiilor și a distanțelor pe care se produc aceste deplasări (Kwan, Schwanen, 2016).

În concluzie, conform afirmației din introducerea acestui capitol, cauzele mobilității sunt extrem de variate, bazate pe contextul specific fiecărui individ. Se poate susține că, practic decizia de a migra se face pe baza unei analize de tip cost-beneficiu (Hua, 2012),

luându-se în considerare care sunt avantajele și dezavantajele acestui proces pentru persoana în cauză și măsura în care avantajele pot surclasa dezavantajele.

1.1.3. Consecințele mobilității socio-teritoriale

Consecințele mobilității socio-teritoriale sunt foarte variate, în concordanță cu tipul de mobilitate analizat. Acestea pot fi împărțite în consecințe asupra spațiilor receptoare și consecințe asupra spațiilor emițătoare, iar în funcție de caracterul lor pot fi identificate ca și pozitive sau negative, cu mențiunea că cele pozitive pot fi observate cu precădere atunci când mobilitatea se produce voluntar, fiind foarte posibil ca, în caz contrar, să se resimtă mai pregnant costurile decât beneficiile (World Development Report, 2008) (vezi fig. 3). De asemenea, se poate realiza o distincție în funcție de elementul asupra căruia se resimt consecințele, identificându-se, astfel, consecințe asupra spațiului, consecințe asupra pieței muncii și consecințe asupra indivizilor.

Din categoria consecințelor negative *asupra spațiului receptor* se identifică: aglomerarea spațiilor, suprasolicitarea mijloacelor și a căilor de comunicații (Asfaw *et al.*, 2010), epuizarea stocului de locuințe disponibile furnizate de către piața imobiliară la costuri reduse (Deas, Hincks, 2014), conturarea unor cartiere de imigranți și implicit apariția segregării (Asfaw *et al.*, 2010), creșterea prețurilor bunurilor și serviciilor (Faggian *et al.*, 2017), creșterea presiunii asupra arealelor urbane, care generează slum-uri cu facilități de locuit inadecvate, lipsite de surse de apă potabilă și de salubritate, caracterizate prin excluziune socială și xenofobie (UNDP, 2010).

Efectele negative *asupra pieței muncii* cuprind: reducerea numărului de locuri de muncă (din perspectiva populației locale), modificarea structurii forței de muncă (Deas, Hincks, 2014), surplusul forței de muncă la destinație, care menține o salarizare scăzută (situație atractivă pentru investitorii străini) (Bhatta, 2010), în timp ce din categoria consecințelor negative *asupra oamenilor*, pot fi amintite: posibilitatea apariției conflictelor între populația locală și populația imigrantă, generarea problemelor de ordin psihologic (de exemplu, nemulțumire, frustrare etc.) (Asfaw *et al.*, 2010), accesul precar la școli și la servicii de îngrijire a sănătății, în special pentru copiii imigranților care nu au documente (World Development Report, 2008), expunerea imigranților la pericole, violență, stigmatizare, excludere, stres, dificultăți impuse de diferențele lingvistice și culturale, lipsa protecției dreptului la muncă pentru persoanele fără documente, accesul limitat la furnizorii de servicii medicale regulate, incidența sporită a actelor de violență și intensificarea sentimentului de insecuritate (UNDP, 2010), discriminarea de tratament și expunerea la

tensiuni, în raport cu forța de muncă autohtonă, dificultățile de acomodare, protecția socială mai redusă (Cormoș, 2011).

La polul opus, respectiv din sfera urmărilor pozitive, se resimt în special cele *asupra indivizilor* – îmbogățirea culturală a spațiilor receptoare (Chen, Fang, 2013), acumularea de noi aptitudini solicitate de către tehnologiile de producție moderne, sporirea perspectivelor de câștig ale indivizilor (World Development Report, 2008), posibilitatea asigurării unui nivel de trai mai bun (Bhatta, 2010) – și *asupra pieței muncii*: atragerea unor persoane calificate (Chen, Fang, 2013), implicarea pe piața muncii a unei forțe de muncă mai ieftine, răspândirea inovației prin antrenarea persoanelor calificate, reducerea ratei șomajului (Faggian *et al.*, 2017), limitarea îmbătrânirii populației, implicarea imigranților în activități lucrative pe care localnicii le refuză (Development Agenda, 2012), îmbunătățirea distribuției muncii, prin asigurarea concentrării, creșterea productivității (World Development Report, 2008), producția economică superioară (Bhatta, 2010). După cum se poate observa, în privința ratei șomajului părerile sunt împărțite, pe de o parte considerându-se că imigranții contribuie la reducerea acesteia, prin ocuparea locurilor de muncă, în timp ce pe de altă parte se consideră că efectul este acela de creștere, prin faptul că beneficiile resimțite inițial vor atrage mai multă migrație (World Development Report, 2008).

În ceea ce privește efectele *asupra spațiilor emițătoare*, consecințele negative se resimt în special asupra *populației* în ansamblul ei: despărțirea familiilor și implicit creșterea numărului copiilor care cresc fără părinți, cu efecte asupra educației copiilor și a relațiilor familiale (Cucu, 1974), conturarea fenomenului de îmbătrânire a populației, creșterea presiunii asupra populației tinere (Hugo, 2005) și asupra *forței de muncă* în particular: creșterea ratei șomajului, epuizarea forței de muncă înalt calificate (Hugo, 2005), pierderea resurselor umane esențiale în asigurarea dezvoltării (Development Agenda, 2012).

Dintre consecințele pozitive pot fi considerate: creșterea investițiilor în educație și în formarea de persoane calificate (Faggian *et al.*, 2017), transferul de cunoștințe și tehnologie, acumularea capitalului financiar de către migranți și transmiterea sa în spațiile emițătoare, promovarea investițiilor străine, crearea unor legături multi-sectoriale între țările de origine și piețele de vârf, posibilitatea imigranților întorși în spațiul de origine de a dezvolta afaceri, reducerea comisioanelor bancare, îmbunătățirea accesului la servicii bancare (Development Agenda, 2012), creșterea nivelului educațional, trimiterea în spațiul de origine, de către persoanele înalt calificate, de informații, asistență tehnică, idei și cunoștințe, creșterea salarială, impactul pozitiv asupra cheltuielilor gospodăriei, creșterea consumului din gospodăriile receptoare, dar și scăderea nivelului de sărăcie, întoarcerea imigranților cu

perspective de antreprenoriat îmbunătățite, cu noi aptitudini, idei și capital (World Development Report, 2008), reducerea costurilor de transfer, investițiile suplimentare în capitalul uman și economic (UNDP, 2010).

Similar cu analiza ratei șomajului, și în cazul dezvoltării economice, părerile sunt împărțite, pe de o parte, considerându-se că mobilitatea (de exemplu a persoanelor calificate) are un impact negativ asupra spațiilor emițătoare, prin adâncirea decalajelor dintre țări, iar pe de altă parte, că aceasta ar avea un impact pozitiv, prin relațiile de cooperare care se stabilesc între țări, în vederea transmiterii de informații (Fratesi, 2014). De asemenea, susținătorii impactului negativ se axează în principal pe urmările nedorite pe care mobilitatea le are asupra spațiilor receptoare, în timp ce adepții impactului pozitiv pun accentul pe consecințele favorabile. De precizat este și faptul că mobilitatea generează la rândul ei mobilitate, dezvăluind astfel caracterul repetitiv și influențabil al acestui fenomen. Altfel spus, se constată o intensificare a fenomenului prin prisma rețelelor sociale, înregistrându-se o creștere a incidenței mobilității în rândul apropiaților unei persoane care deja a migrat, în timp ce în regiunile din care nu au plecat multe persoane, există șanse mai reduse ca populația să migreze. La baza acestui caracter stă puterea informației și a influenței, o persoană care a migrat dispunând de informații cu privire la acest fenomen, cu privire la avantajele și dezavantajele asociate acestuia, pe care le poate transmite cu ușurință apropiaților săi, influențându-i în luarea deciziei de a migra (Soe *et al.*, 2011).

Dacă se are în vedere **mobilitatea rezidențială**, pe termen lung se impun consecințe atât asupra indivizilor, cât și asupra gospodăriilor și cartierelor. În ceea ce privește consecințele negative *asupra indivizilor*, unele dintre ele sunt resimțite de populație în ansamblul său, în timp ce altele afectează în special populația tânără: scăderea interesului pentru educație, diminuarea capitalului social al familiei, scăderea eficienței colective, creșterea incidenței actelor criminale și de delincvență sau delincvență juvenilă, întreruperea legăturilor sociale (Coulton *et al.*, 2012), creșterea numărului de internări în spitalele de boli mentale, creșterea ratei abandonului școlar ca urmare a ruperii legăturilor intergeneraționale, multiplicarea numărului de cazuri înregistrate privind consumul de substanțe ilegale, sinuciderea, depresia, furtul, manifestarea unui comportament antisocial în rândul tinerilor, generarea mobilității școlare (care poate fi principala cauză a actelor de violență menționate și a comportamentului antisocial) (Gasper *et al.*, 2009), pierderea solidarității grupurilor (Oishi *et al.*, 2009), ceea ce se traduce prin scăderea implicării în viața colectivă și centrarea pe dimensiunea individuală. Se cuvine însă a fi menționat faptul că delincvența poate fi o cauză a mobilității rezidențiale, constatându-se faptul că persoanele delincvente sunt mai

mobile și că adolescenții predispuși la mobilitate rezidențială și schimbare a școlii sunt, în proporție majoritară, cei care au venit deja în contact cu factori de risc asociați delincvenței sau problemelor de comportament (Gasper *et al.*, 2009).

Dintre efectele resimțite de *către cartiere* în ansamblul lor, pot fi amintite: modificarea structurii demografice și socio-economice a cartierului, re poziționarea cartierului în raport cu instituțiile, resursele și locul pe piață, creșterea proporției rezidenților minoritari și a reședințelor fără copii, afectarea investițiilor din partea indivizilor și a instituțiilor prin procese sociale și politice (Coulton *et al.*, 2012), afectarea modelelor de utilizare a terenurilor, a consumului de locuințe, modificarea valorilor locuințelor, a veniturilor din impozitele pe proprietate, a peisajului urban (Eluru *et al.*, 2009). Deși efectele pozitive sunt mai puține la număr, acestea nu trebuie omise, principalele făcând referire la facilitarea implicării într-un nou grup social (Oishi *et al.*, 2009), care conduce la îmbogățirea socio-culturală a persoanelor, reducerea stresului din familie, reducerea expunerii adolescenților la violență, accesul la școli de calitate superioară, contactul cu persoane care pot constitui un model pozitiv (în special în cazul relocării familiilor sărace din ghetouri) (Gasper *et al.*, 2009).

O categorie aparte de urmări ale mobilității asupra spațiilor de destinație, indiferent dacă se are în vedere migrația internațională sau mobilitatea rezidențială, corespunde celor resimțite de mediul înconjurător. În acest sens, se constată o modificare a modelelor de consum a energiei, distribuția consumului de energie fiind diferită în funcție de activitățile umane și de rutina zilnică, dar și de determinantele fizice ale infrastructurii urbane (tipul clădirii, localizarea orașului, caracteristicile cartierului, vârsta și funcția clădirii, condițiile meteorologice) (Mohammadi, Taylor, 2016). De asemenea, nu trebuie omis consumul de energie din domeniul transporturilor, domeniu în continuă creștere ca urmare a intensificării mobilității (Cucu, 1974). Populația urbană este un agent al schimbării, cu tipuri de activități care fluctuează cu rapiditate, contribuind prin localizarea spațială și modificarea traiectoriilor la modificarea consumului de energie. Mobilitatea populației ilustrează modul în care cetățenii interacționează cu împrejurimile, dirijând modul de utilizare a energiei. Analiza relației dintre cele două componente a dus la identificarea efectului de extindere, care indică modul în care modificările mobilității umane în anumite spații vor determina modificări și asupra arealelor învecinate, ceea ce se traduce și prin modificarea consumului de energie în respectivele areale. Deși tendința generală, pe măsura creșterii mobilității, este de intensificare a consumului de energie, prin analiza acestei relații de interdependență se

pot elabora strategii eficiente de diminuare a consumului de energie în anumite spații sau de creștere a eficienței surselor de energie din alte spații (Mohammadi, Taylor, 2016).

O altă consecință aparte, care apare atât ca rezultat al mobilității rezidențiale, cât și ca urmare a migrației internaționale, asupra spațiilor de destinație, este extinderea urbană haotică, ce se traduce prin: limitarea capacității de asigurare a serviciilor (energie, educație, sănătate, transport, salubritate, securitate fizică), creșterea costurilor serviciilor publice, ineficiența energiei, conturarea disparităților sub aspectul veniturilor, impactul negativ asupra ecosistemului, pierderea terenurilor agricole, creșterea temperaturii, calitatea precară a aerului, impactul negativ asupra cantității și calității apei, impactul negativ asupra sănătății publice și sociale, construirea unui peisaj suburban neplăcut și monoton (Bhatta, 2010), limitarea accesibilității (ca modalitate de a ajunge la anumite destinații, de a satisface nevoi individuale și de a accesa diferite oportunități), motorizarea globală și intensificarea dependenței de transport motorizat (transport auto), care determină, la rândul său, creșterea cererii pentru mobilitate individuală, intensificarea dependenței față de resurse minerale finite, care nu pot fi înlocuite, congestionarea traficului (Global Report, 2013) și creșterea costurilor de congestionare (World Development Report, 2008). În vederea asigurării unei mobilități durabile, se impune asigurarea sustenabilității printr-o atentă planificare urbană la diverse nivele, și anume: nivel social (accesibilitatea formelor de transport de către toate categoriile de populație, indiferent de nivelul veniturilor, vârstă, sex, dizabilități și garantarea siguranței în toate domeniile asociat infrastructurii de transport), mediu înconjurător (reducerea consumului de combustibili fosili, a poluării aerului și poluării sonore și a emisiilor de gaze cu efect de seră), nivel economic (utilizarea eficientă a resurselor și distribuirea lor astfel încât să maximizeze beneficiile și să minimizeze costurile externe asociate mobilității) și nivel instituțional (prezența unor guverne susținătoare și a unor structuri de suport și instituții proactive, eliminarea fragmentării instituționale) (Global Report, 2013).

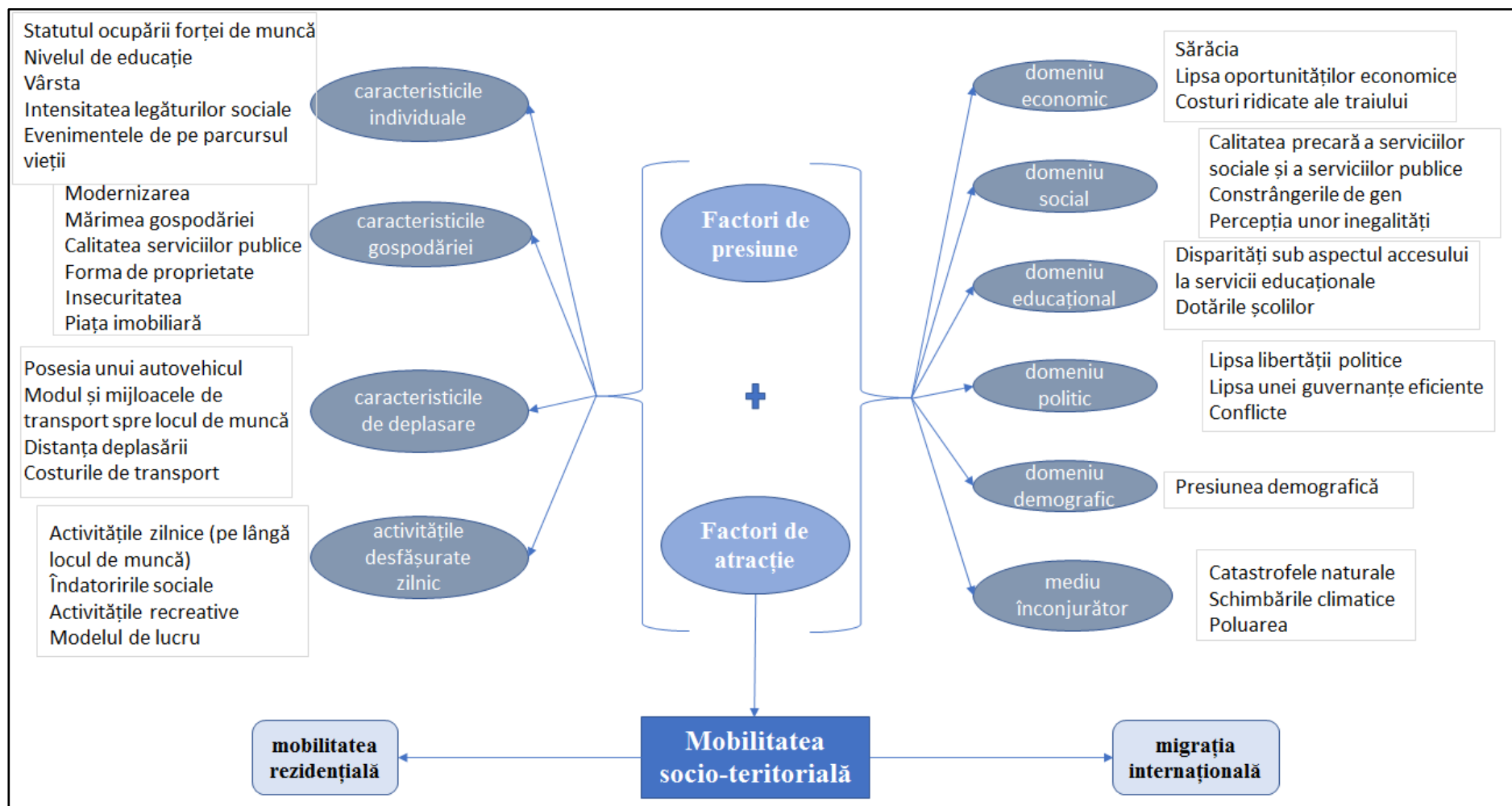

Fig.2. Factori și cauze ale mobilității socio-teritoriale

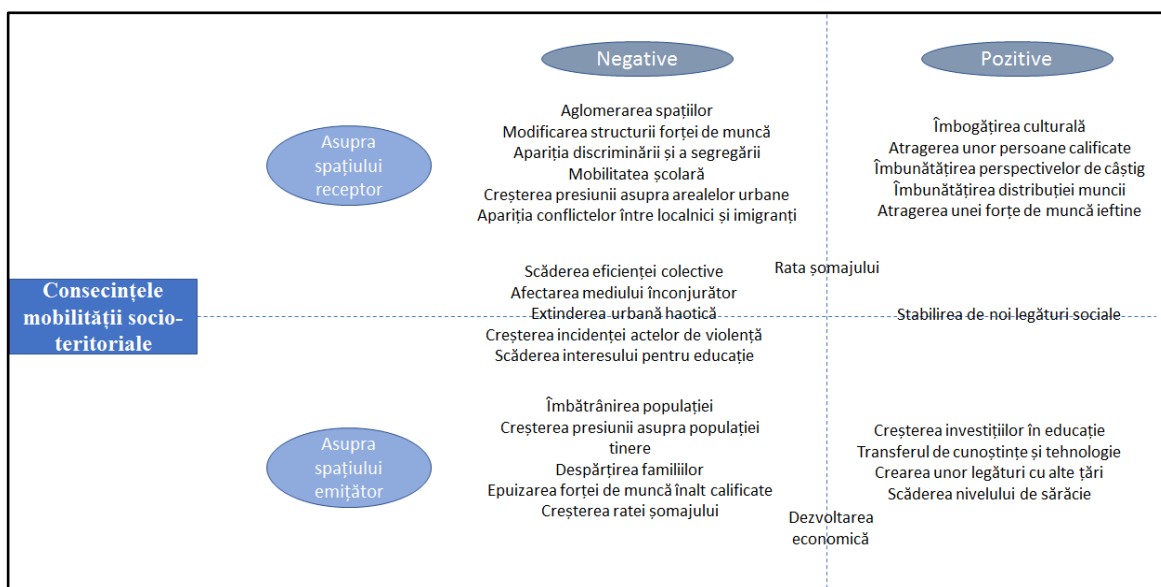

Fig.3. Consecințele mobilității socio-teritoriale – privire de ansamblu

1.2. Segregarea spațială – perspectivă de ansamblu

1.2.1. Segregarea spațială – definire și caracteristici

Definirea termenului de segregare spațială este dificilă, ca urmare a ambiguității și complexității cauzelor, elementelor specifice și consecințelor care îi sunt asociate (vezi fig. 4). Astfel, lumea științifică s-a confruntat cu multe controverse în fața definirii segregării, existând păreri diferite în funcție de perspectiva științifică din care aceasta este privită. Din punct de vedere *sociologic*, segregarea reprezintă separarea teritorială și socială a diferitelor categorii sociale caracterizate prin atribute rasiale, etnice, culturale sau socio-profesionale definitorii distincte (Pasztor, 2013). Această definiție se axează pe ideea separării pe baza criteriilor sociale, însă nu abordează importanța consecințelor segregării și nici legătura dintre societate și spațiu, cele două componente fiind într-o relație de interdependență.

Completarea acestei definiții cu dimensiunea spațială este realizată de către geografi, aceștia centrându-se, în definirea procesului de segregare, pe determinările pe care spațiul le are asupra segregării sociale și invers, rezultând astfel noțiunea de segregare geografică sau segregare rezidențială (Mionel, 2013). În acest sens, segregarea rezidențială poate fi definită drept separarea grupurilor sociale în funcție de criterii etnice, rasiale, ocupaționale, culturale etc., grupurile cu caracteristici diferite având tendința de a se concentra în vederea locuirii în areale distincte (Cândea *et al.*, 1999). *Segregarea geografică* se caracterizează, prin urmare, prin trei dimensiuni specifice, și anume: tendința grupurilor sociale de a se concentra în anumite spații ale orașului, configurarea unor cartiere omogene sub raport social și conturarea unei anumite percepții a rezidenților cu privire la realitatea obiectivă (respectiv primele două dimensiuni) (Sabatini *et al.*, 2001), dimensiuni care îi conferă caracterul

geografic. O altă definiție a segregării geografice vizează situația în care un anumit grup social nu poate să beneficieze de toate condițiile și serviciile existente în sistemul social căruia îi aparține (Cândea *et al.*, 1999). De menționat este faptul că noțiunii de segregare îi mai sunt asociate și cele de marginalizare, excludere, fragmentare, ele putând îndeplini roluri diferite, în sensul că pot fi considerate atât cauze, cât și caracteristici sau consecințe ale segregării.

Din punct de vedere al planificării teritoriale segregarea poate fi considerată un mod aparte de organizare spațială a unei societăți, care vizează separarea grupurilor în teritoriu. Acest proces a existat dintotdeauna, în unele societăți segregarea constituind chiar principiul de bază în organizarea teritoriului (Neguț, 2011). Prin urmare, acesta este considerat un proces firesc până la punctul în care se instituie consecințele negative ale acestuia atât asupra indivizilor, cât și asupra societății. Acest moment coincide cu apariția atitudinilor discriminatorii față de grupurile din interiorul spațiilor segregate, atitudini care generează o modificare a comportamentului social și a gradului de implicare în viața colectivității.

1.2.2. Cauzele segregării spațiale

Cauzele segregării sunt, asemenea fenomenului, foarte variate, incluzând elemente asociate unor diverse domenii (vezi fig. 5). O cauză dominantă, care înglobează majoritatea subcauzelor segregării, este reprezentată de existența disparităților la diferite nivele. Conceptul de *disparitate* este unul complex, a cărui definiție diferă de la un domeniu de activitate la altul. Deși în majoritatea lucrărilor științifice acesta nu este definit, considerându-se un termen de la sine înțeles, încercarea de definire a acestuia ridică numeroase probleme legate de delimitarea sa față de noțiunile conexe. Cuvântul „disparitate” provine din latinescul „disparilitas”, care semnifică neasemănare, diferență, definiție general acceptată în toate studiile. În studiile geografice însă noțiunea de „disparitate” aduce anumite aspecte concrete, pătrunzând în semnificația mai profundă a acesteia: disparitatea reprezintă „depărtarea față de normă” (Ancuța, 2008, p. 17), o inegalitate asociată unei diferențe de nivel dintre diferite domenii. Astfel, în accepțiunea geografică nu orice inegalitate este considerată disparitate, ci doar aceea care are o valoare ridicată și un potențial impact asupra funcționalității teritoriului și asupra dezvoltării economiei (Ancuța, 2008).

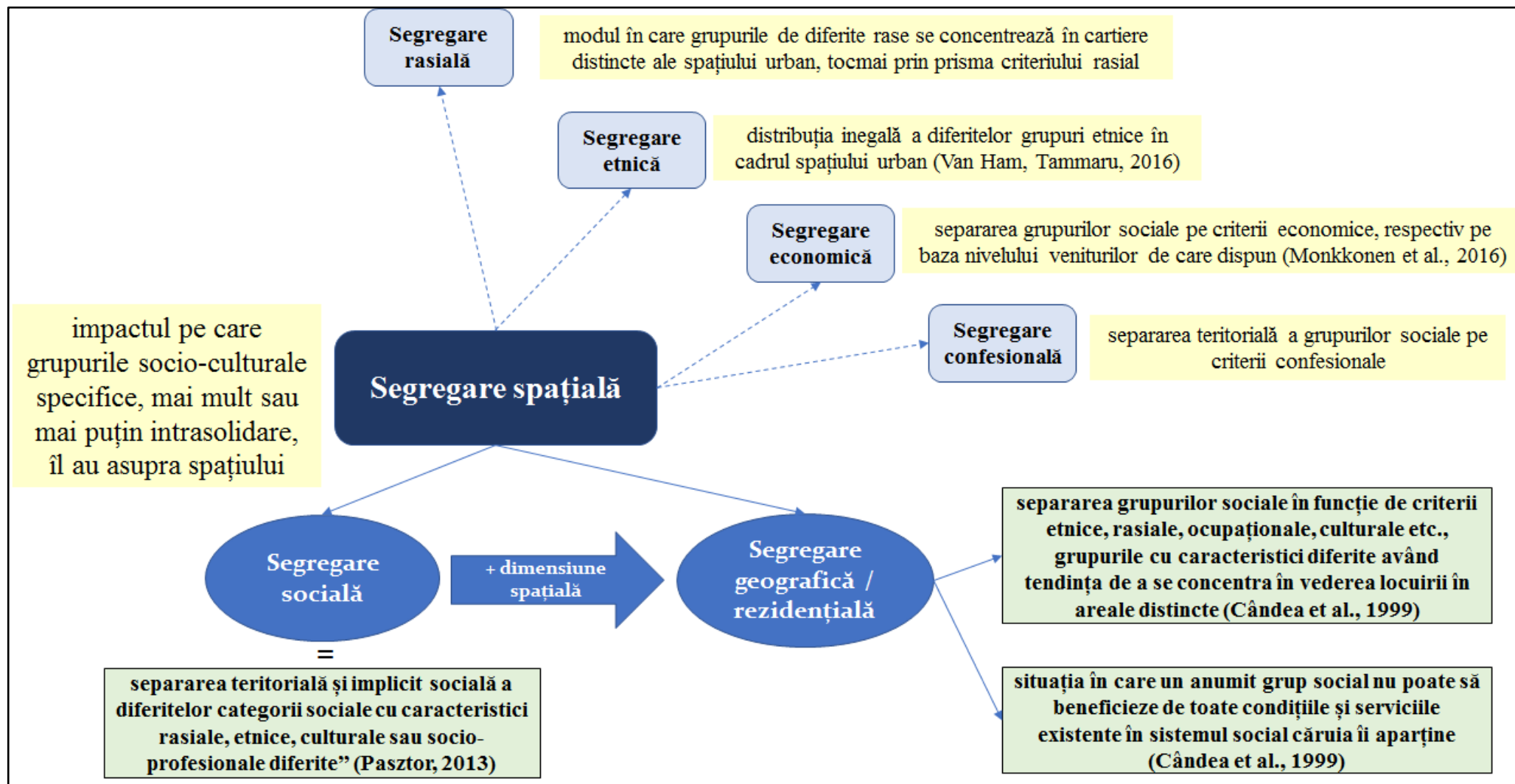

Fig.4. Segregarea spațială – definiție și tipologie

O noțiune specifică studiilor geografice, care ia în considerare teritoriul, respectiv obiectul de studiu al geografiei, este cea de disparitate teritorială, aceasta reflectând „diferențele de performanță a subsistemelor și raportarea lor la media de performanță a sistemului teritorial” (Ancuța, 2008, p. 27). Analiza disparităților teritoriale impune o distincție clară între noțiunile diferențiere și inegalitate. Astfel, *diferențierea* se referă la „apariția izolată în spațiu a oricărei circumstanțe”, pe când *inegalitatea* corespunde acelor „caracteristici de care se leagă o afirmație, o valoare socială determinată” (Ibolya, 2010, p. 15). Această distincție subliniază complexitatea noțiunii de disparitate, surprinzând diferențierile existente sub mai multe dimensiuni și la mai multe nivele, conducând la o ierarhizare a teritoriilor și la o anumită tendință de evoluție. În Dicționarul de Geografie Umană, de asemenea, se face distincția între cei doi termeni, diferențierea făcând referire la o incidență neuniformă a unei condiții, pe când inegalitatea se referă la acele incidente „asupra cărora se poate pune întrebarea morală bine sau rău” (Ibolya, 2010, p. 15). Practic, noțiunea de diferențiere o cuprinde pe cea de inegalitate, putându-se afirma faptul că orice inegalitate presupune o diferențiere, dar fără ca reciproca să fie valabilă. Se cuvine, în acest context, analiza noțiunii de inechitate, care, de asemenea, o cuprinde pe cea de inegalitate, adăugându-i valoarea perceptivă negativă. Astfel, noțiunea de inechitate poate fi definită drept totalitatea inegalităților considerate injuste sau incorecte de către societate, identificate prin caracteristici precum: evitabilitatea, posibilitatea de a fi remediate și sentimentul că respectivele inegalități nu sunt meritate (Levy *et al.*, 2006). În acest context, inechitatea este cea care aduce în atenția cercetătorilor termenul de discriminare, care la rândul său contribuie la conturarea segregării.

După cum a fost menționat în introducerea acestui capitol, disparitatea este definită diferit în funcție de domeniul vizat. În acest sens, studiile sociologice folosesc preponderent noțiunea de *inegalitate*, în timp ce conceptul de *disparitate* este frecvent întrebuințat în studiile economice (Ibolya, 2010). Astfel, studiile sociale se axează pe inegalitățile existente în domeniul educației, consumului, sănătății și relațiilor sociale, punând accent pe mediu rezidențial, grad de concentrare, accesibilitate, sector de ocupare a populației și capital relațional (Sandu, 2011). Studiile economice sunt centrate pe analiza unor indicatori economici, precum veniturile, perspectivele economice, structura activității industriale, produsul intern brut etc. (Antonescu, 2012). Geografia realizează însă o contopire a celor doi termeni, sub denumirea de disparități socio-economice, înglobând astfel caracteristici corespunzătoare ambelor domenii. Scopul analizei disparităților social-economice constă în

identificarea cauzelor și efectelor lor, în vederea construirii, pe baza capitalului propriu al teritoriului, a condițiilor favorabile pentru diminuarea disparităților existente (Cîrnu, 2010).

Astfel, segregarea apare ca urmare a existenței disparităților la diferite niveluri, cum ar fi: principalele sectoare economice și restructurarea acestora, polarizarea socială, structura ocupațională a populației și modificările acesteia (Baum, 1999), domeniul politic și schimbările produse în cadrul acestuia, gradul de suburbanizare, cultura (discrepanțele fiind asociate în special migrației) (Sabatini *et al.*, 2001), piața imobiliară (formă de proprietate, prețuri, caracteristici ale solicitanților, privatizare) (Leal Maldonado, 2002) etc. Pornind de la aceste disparități, segregarea poate apărea ca urmare a dorinței de a locui în anumite spații datorită calităților de care dispun aceste spații sau ca urmare a alegerii personale bazate pe criterii demografice și culturale, în funcție de vecinătățile din anumite spații (Kasy, 2015).

O posibilă cauză este și restructurarea din sistemul de învățământ, aceasta determinând modificările preferințelor de locuire în funcție de spațiile în care se dezvoltă școlile (costurile de transport către și de la școală fiind diferite în funcție de spațiul avut în vedere) (Chakrabarti, Roy, 2015). Pe lângă costurile determinate de distanța față de școli, unitățile de învățământ mai contribuie la intensificarea segregării și prin caracteristicile demografice ale elevilor. Un exemplu elocvent este reprezentat de segregarea rasială și etnică, părinții având tendința de a-și înscrie copiii la școli în care predomină grupuri aparținătoare aceluiași categorii etnice și rasiale (Egalite, Wolf, 2016). De asemenea, calitatea și prestigiul unităților de învățământ se impun ca și caracteristici importante asociate școlilor (Bhatt, 2014), caracteristici pe baza cărora segregarea se poate diminua sau intensifica. În acest sens, școlile de calitate superioară exercită o atractivitate sporită, determinând mobilitatea rezidențială a familiilor înspre arealul din imediata lor vecinătate. Acestea atrag nu doar populația din apropiere, ci și populația care locuiește la distanțe mai mari. În ceea ce privește prestigiul, adesea el este asociat și cu nivelul veniturilor, o populație mai potentă financiar dispunând de mijloacele necesare pentru a suporta costurile de trai din proximitatea unităților de învățământ de renume. Astfel se poate afirma faptul că școlile generează premisele apariției și evoluției segregării economico-sociale. Nu trebuie omise, totodată, posibilitățile actuale oferite de sistemul de învățământ, de a studia în alte spații decât cele de reședință, astfel că tinerii migrează fără familiile lor spre aceste zone, conturându-se, prin urmare, adevărate cartiere ale tinerilor, în care se impun caracteristicile specifice vârstei.

1.2.3. Consecințele segregării

De o importanță deosebită sunt însă consecințele segregării (vezi fig. 5), acestea inducând o modificare a peisajului urban, a imaginii spațiului urban, a percepției locuitorilor asupra anumitor spații, conturându-se în unele situații noțiunea de discriminare. În multe orașe apar așa-numitele „cartiere închise” (Roitman, 2003) sau „cartiere private” (Prevot Schapira, 2000), ai căror locuitori se identifică prin caracteristici distincte față de locuitorii spațiului urban exterior acestor cartiere. *Decalajul* dintre categoriile de populație care trăiesc în spațiul din interiorul, respectiv exteriorul cartierelor respective se adâncește cu atât mai mult cu cât accesul la facilitățile urbane de bază este diferențiat, serviciile sociale au grade diferite de eficiență (Mionel, 2010), comportamentul social evoluează în sensuri diferite. Cu cât acest decalaj este mai evident, cu atât posibilitatea de revenire la un stadiu echilibrat și capacitatea de integrare socială a „outsider-ilor”, respectiv locuitorii spațiilor segregate, se reduce, concomitent cu accentuarea unor caracteristici ale peisajului urban asociate în mentalul colectiv unor elemente cu conotații negative.

De menționat este faptul că urmările procesului de segregare sunt strâns legate între ele și se intercondiționează, o anumită consecință generând o alta. Astfel, o primă consecință izvorâtă din *atitudinea discriminatorie* a populației dominante ar fi modificarea modului în care populația din spațiile segregate se raportează la societate în ansamblul său (Kaplan, Douzet, 2011), care se traduce prin refuzul de a se implica în viața colectivității. Discriminarea este cea care determină modificarea atitudinii persoanelor din spațiile segregate față de muncă și față de grupurile majoritare. Din cauza discriminării, angajatorii evită să angajeze persoane din grupurile minoritare, sporind astfel lipsa de implicare a acestora pe piața muncii și în colectivitate. La rândul lor, persoanele din aceste grupuri transmit copiilor prin educație exemplul lor, multiplicând astfel numărul comportamentelor deviante și creând premise pentru accentuarea segregării (Sáez-Martí, Zenou, 2012). Astfel, pornind de la faptul că locuitorul nu se mai identifică cu colectivitatea din care face parte, apar și alte probleme precum: dezinteresul față de mediul înconjurător – poluare a solului, a apelor, fonică, atmosferică (Britton, Shin, 2013), degradarea infrastructurii tehnico-edilitare (Mionel, 2011), degradarea clădirilor cu valoare culturală –, comportament deviant (de exemplu, dezvoltarea culturii străzii) (Britton, Shin, 2013). Problemele de mediu, la rândul lor au efecte asupra stării de sănătate a populației (Popescu, 2007), conducând la creșterea incidenței bolilor, scăderea speranței de viață, creșterea ratei mortalității infantile.

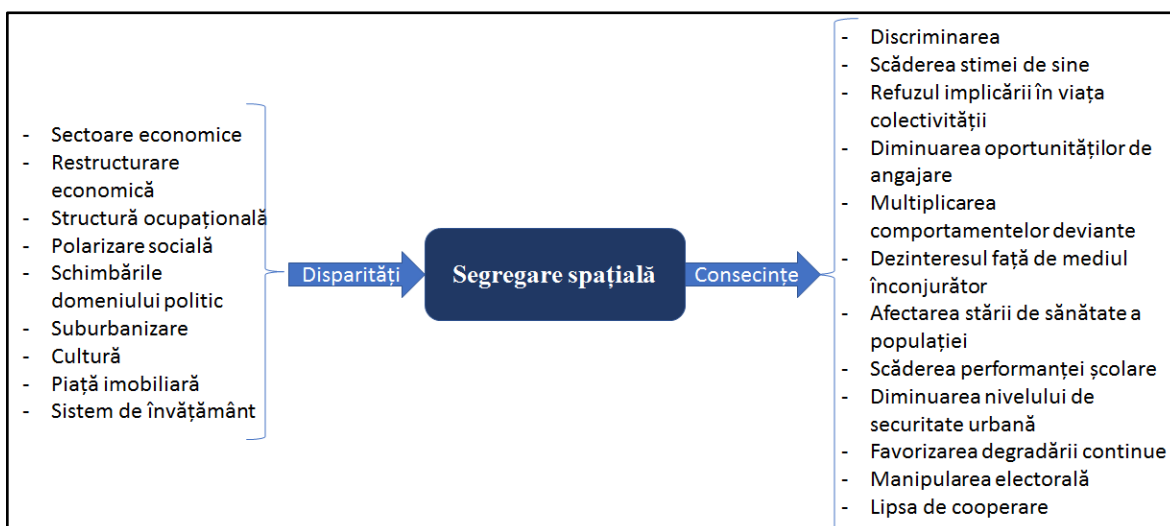

Fig.5. Condițiile și consecințele segregării spațiale

De asemenea, scăderea stimei de sine, coroborată cu atitudinea de respingere în raport cu cartierele segregate conduc la o scădere a performanței școlare (creșterea ratei abandonului școlar, scăderea ratei alfabetizării, scăderea ratei absolvirii) și a șanselor de angajare și progres în sfera profesională (rată ridicată a șomajului, disparități sub aspectul accesului la angajare (Popescu, 2007)). Totodată, scăderea performanței școlare se produce concomitent cu o creștere a incidenței criminalității și a actelor de violență (Kaplan, Douzet, 2011), fenomene care contribuie la diminuarea nivelului de securitate urbană și resimțirea sentimentului de teamă în aceste areale. Toate aceste consecințe se transpun și în refuzul investirii în aceste spații, astfel că ele întrunesc condițiile favorabile unei degradări continue: agenții economici nu își stabilesc afacerile în astfel de spații, profesorii din cadrul școlilor sunt mai slab pregătiți, condițiile insalubre nu permit amenajarea corespunzătoare a unei unități medicale adecvate etc. Nu în ultimul rând, toate aceste probleme cu care se confruntă spațiile segregate fac din populația acestora o țintă a manipulării electorale (Mionel, 2011), persoanele care trăiesc în condiții de viață dificile, în sărăcie și care nu întrevăd o șansă de îmbunătățire fiind mai ușor de „cumpărat” și mințit în acest sens. Rezumând însă toate aceste consecințe, cea mai gravă ar fi lipsa de cooperare cu celelalte persoane, aceasta generând imposibilitatea de integrare în colectivitate și de progres alături de spațiile învecinate celor segregate. Practic soluționarea acestei probleme ar ajuta la îndepărtarea multora dintre premisele apariției și dezvoltării segregării și a consecințelor sale negative.

1.2.4. Tipologia segregării

În funcție de criteriul dominant care determină separarea grupurilor sociale, respectiv în funcție de natura disparităților socio-teritoriale existente se conturează o tipologie variată

a procesului de segregare. Dominanța unuia dintre criterii justifică existența unui anumit tip de segregare, însă la nivelul spațiului geografic diferitele tipuri de segregare se îmbină, fiecare putând reprezenta o cauză sau o consecință pentru existența celuilalt. Cu alte cuvinte, la nivel teritorial nu există un anumit tip de segregare pur, unic, ci doar un tip dominant care se întrepătrunde cu alte forme de segregare. De asemenea, în cadrul aceluiași spațiu analizat se întâmplă foarte rar să fie întâlnite toate formele de segregare (Mionel, 2010).

Principalele tipuri de segregare (vezi fig. 4), determinate pe baza criteriului dominant care conduce la separarea socială și teritorială a populației sunt: segregarea rasială, segregarea etnică, segregarea economică, segregarea confesională, segregarea pe baza modului de viață, segregarea școlară etc. Primul tip de segregare, respectiv **segregarea rasială**, este întâlnit predominant în orașe ale Americii de Nord, unde își are originile, dar și în orașe ale Europei. Aceasta se referă la modul în care grupurile de diferite rase se concentrează în cartiere distincte ale spațiului urban, tocmai prin prisma criteriului rasial. Principalul factor care conduce la apariția acestui tip de segregare este reprezentat de atitudinea discriminatorie a populației dominante (populația albă) față de populația de culoare, atitudine care conduce la evitarea împărțirii aceluiași spațiu și a aceluiași servicii, construindu-se astfel o graniță între spațiile locuite de cele două rase. De asemenea, populația minoritară are tendința de a proteja teritoriul pe care îl locuiește, ajungând să îl considere drept spațiul natal, acțiune care, coroborată cu atitudinea de ostilitate față de populația majoritară, poate genera conflicte (Corvalan, Vargas, 2015). Totodată, calitatea precară a serviciilor de care beneficiază populația neagră, împreună cu locurile de muncă mai slab plătite în care aceasta activează (Zhang, Zheng, 2015) conduc și la o segregare pe criterii economice, astfel că grupurile minoritare nu au veniturile necesare pentru a se stabili în zonele centrale, ceea ce determină locuirea de către acestea a spațiilor marginale ale orașelor, respectiv a cartierelor în care piața imobiliară pune la dispoziție prețuri mai reduse. Pe lângă poziția marginală a acestor cartiere, trebuie menționată și calitatea precară a serviciilor publice, astfel că veniturile reduse limitează accesul populației de culoare la servicii publice de calitate ridicată (Zhang, Zheng, 2015). Mai recent, însă, se conturează o nouă tendință sub aspectul segregării rasiale și economice, și anume concentrarea populației negre și sărace în partea centrală a orașelor, concomitent cu stabilirea populației albe și bogate spre periferie, ca urmare a unui cumul de factori generatori (de exemplu, evitarea aglomerației din orașe, apropierea de natură etc.), creându-se astfel premisele apariției orașului dispers. O altă cauză a segregării rasiale, exceptând atitudinea discriminatorie, este și propria voință a grupurilor minoritare de a locui în cartierele ocupate de populație de aceeași culoare, în acest caz având

de-a face cu noțiunea de auto-segregare, care se bazează pe preferințele personale ale localnicilor (Mionel, 2010). Aceste preferințe sunt justificate de faptul că populația de aceeași rasă preferă aceleași bunuri de consum, este atrasă de aceeași categorie de evenimente culturale și participă la aceleași tipuri de activități recreative (Zhang, Zheng, 2015). Bineînțeles, și această dorință poate avea într-o mai mică sau mai mare măsură legătură cu discriminarea amintită în exemplele anterioare.

Segregarea etnică se referă la distribuția inegală a diferitelor grupuri etnice în cadrul spațiului urban (Van Ham, Tammaru, 2016), proces care, în contextul actual, este considerat a fi problematic atât pentru populația majoritară, cât și pentru minoritățile etnice (Andersson *et al.*, 2017). Deși procesele care stau la baza segregării etnice sunt similare cu cele ale segregării rasiale, respectiv discriminarea și alegerea personală, principala cauză asociată acestui tip de segregare este migrația internațională, aceasta fiind cea care determină existența unor grupuri etnice diferite în cadrul aceluiași spațiu urban. Astfel, în contextul actual al liberei circulații și al globalizării, migrația internațională se intensifică, atrăgând după sine și amplificarea proceselor segregative. Majoritatea imigranților sosesc în noul spațiu cu scopul angajării într-un loc de muncă mai bine plătit decât în spațiul de origine. Totuși, acesta este însă mai slab plătit decât în cazul populației dominante, astfel că se conturează un decalaj sub raportul veniturilor între populația dominantă și grupurile etnice minoritare, decalaj care se traduce prin locuirea în diferite cartiere ale orașului. Totodată, dificultatea impusă de noile obiceiuri culturale, limbă, integrare socială etc. determină preferința imigranților de a locui în zone populate de aceleași grupuri etnice, unde aceștia construiesc o enclavă etnică identificată prin imagine și cultură specifice spațiului emițător. Această enclavă le permite conservarea obiceiurilor culturale și a sentimentelor naționaliste (Grawin *et al.*, 2012), creând în percepția locuitorilor săi o legătură invizibilă cu spațiul de origine. De altfel, prin prisma acestui comportament diferit se accentuează diferențele dintre aceștia și populația majoritară, reducându-se contactul dintre cele două grupuri, fapt care se traduce prin apariția segregării (Van Ham, Tammaru, 2016).

Segregarea economică corespunde separării grupurilor sociale pe criterii economice, respectiv pe baza nivelului veniturilor de care dispun (Monkkonen *et al.*, 2016). Factorii care stau la baza acestui tip de segregare sunt: inegalitatea socială, modificarea structurilor economice, sistemele de locuințe, nivelul de bunăstare (Musterd *et al.*, 2016). În acest caz se impune analiza a două tipuri de grupuri: pe de o parte a grupurilor sărace și a spațiilor segregate ca urmare a sărăciei, iar pe de altă parte a grupurilor bogate și a spațiilor segregate ca urmare a bogăției. Dacă în cazul primelor două tipuri de segregare se pune

problema unui grup dominant și a unui grup minoritar, în cazul segregării economice se impune un grup dominant, cel al populației cu venituri medii și două grupuri minoritare, respectiv populația săracă și populația bogată, aflate la poli opuși. De asemenea, în cazul segregării economice studiile nu se axează atât de mult pe diferențierea dintre grupul dominant și cele minoritare, ci în special pe diferențele dintre cele două grupuri considerate minoritare, diferențe asociate locuirii, cheltuielilor (Monkkonen *et al.*, 2016), preferințelor personale, locurilor de muncă, calității serviciilor, tipului de consum, veniturilor, bogăției (Musterd *et al.*, 2016) etc. De altfel, clasa caracterizată prin venituri medii nu prezintă atât de mult interes în studiile de segregare, ca urmare a faptului că împrumută caracteristici de la fiecare din celelalte două categorii, respectiv al clasei bogate și al clasei sărace (Mionel, 2010), astfel că o analiză a diferențelor nu ar trasa o graniță foarte evidentă. Astfel, se constată faptul că populația cu venituri peste medie este cea care își permite să aleagă spațiul în care dorește să locuiască, în funcție de caracteristicile acestuia, în timp ce populația săracă nu dispune de privilegiul de a alege, ci este limitată prin prisma veniturilor la un anumit set de spații, identificate prin distanțe mai mari față de serviciile elementare și față de spațiile considerate atractive pentru locuire (Gauvin *et al.*, 2013).

Segregarea confesională, ultima dintre categoriile analizate, reprezintă separarea teritorială a grupurilor sociale pe criterii confesionale. Încă din timpuri străvechi religia a determinat conflicte aprinse ca urmare a faptului că ea constituie un element de identificare a persoanei, un element care nu poate fi modificat prin voința celuilalt. Astfel, existând concepții diferite în acest domeniu, tendința persoanelor este de a păstra nealterată dimensiunea spirituală cu care se identifică, tendință care se traduce adesea printr-o atitudine protectoare exagerată potențial generatoare de acte violente și conflicte. Acest lucru se întâmplă în ciuda faptului că religia are în vedere buna conviețuire și înțelegerea cu aproapele și mai ales toleranța față de alte religii (Goh, 2009). Prin urmare, considerentele religioase determină separarea populației ca urmare a modului de viață diferit, a credințelor și concepțiilor de viață diferite (Mionel, 2010) și nu în ultimul rând, a refuzului de a accepta sau de a înțelege un mod de viață care poate veni în contradicție cu propriile valori spirituale. Astfel la nivelul marilor orașe, frecvent asociată cu segregarea etnică, apare segregarea confesională, care se impune prin crearea unor bariere simbolice (Visser, 2016) între grupurile formate din adepți ai unor religii diferite, prin cartiere relativ omogene sub raport confesional, cartiere care gravitează în jurul lăcașului de cult, dacă numărul adepților aceleiași religii este ridicat (Mionel, 2010). Cele două forme de segregare, respectiv

religioasă și etnică sunt asociate, grupurile etnice și confesionale distincte impunându-se în teritoriu prin identitatea lor și prin modul de viață de zi cu zi (Munoz, 2006).

1.3. Istoricul cercetărilor (State of the Art)

Conceptul de segregare este studiat de mai bine de un secol și a fost introdus de către Școala de la Chicago în anii 1920 (Arapoglou, 2006; Bolt *et al.*, 2008; Maloutas, 2004), când încep să fie analizate caracteristicile distribuției populației afro-americane pe teritoriul nord-american și consecințele respectivei distribuții. De asemenea, în America de Nord se conturează așa-numitele „colonii rasiale”, cum sunt Chinatown-urile, Little Sicily (Park *et al.*, 1925) în care comunitățile trăiesc izolate unele de altele, cu propriile obiceiuri și forme de a se comporta. Segregarea rezidențială este un proces complex și multidimensional, a cărui manifestare extremă coincide cu formarea ghetourilor urbane (Lavía Martínez, 2009), caz specific înregistrat în Statele Unite ale Americii, de discriminare extremă (Maloutas, 2004), drept pentru care acest proces este frecvent asociat unor consecințe negative, ceea ce influențează și gândirea europeană.

În Europa, posibila existență a segregării rezidențiale a populației imigrante apare la jumătatea anilor 70', când așa-numiții guest-workers nu prezentau intenția de a se întoarce în țările de origine (Bayona i Carrasco, 2007; Musterd, Van Kempen, 2009). Totuși, continentul european prezintă numeroase contraste interne, dat fiind faptul că a fost supus în mod diferențiat migrației și în faze diferite, a fost marcat de regimuri politice și forme de guvernare diferită, ceea ce determină ca interesul pentru studiul segregării să cunoască multe variații, în funcție de partea continentului avută în vedere. Astfel, aceste studii au câștigat în importanță ceva mai târziu în sudul Europei, comparativ cu partea de nord sau de vest, mai concret la jumătatea anilor 90', când fluxurile migrației internaționale se orientează din nordul Europei spre sud, modificând harta migrației europene și transformând orașele din sud (Musterd, Fullaondo, 2008) în destinații ale migrației internaționale (Arapoglou, 2006).

Pe de altă parte, în orașele din Europa Centrală și de Est, aceste studii încep să se dezvolte mai târziu și sunt strâns legate de tranziția de la socialism la democrație, care s-a produs în aceste țări la sfârșitul anilor 80', ținând cont de faptul că aceste transformări politice substanțiale au determinat schimbări profunde în regimul bunăstării (Musterd *et al.*, 2017). De altfel, în această parte a Europei studiile asupra segregării s-au focusat pe segregarea socială și orașele-capitală și sunt relativ limitate (Gentile, Tamaru, 2006 în Tatrai, 2011). Dacă evoluția orașelor din vestul Europei a fost marcată de principiile pieței libere (Marcinčzak, 2012), de globalizare și restructurare economică, precum și de dezvoltarea, în

special, a sectoarelor financiare și creative (Marcinčzak *et al.*, 2014), în Europa Centrală și de Est planificarea centralizată a fost dominantă în organizarea vieții sociale și în dezvoltarea spațială în perioada socialistă. Un factor decisiv în apariția disparităților socio-teritoriale a fost distribuția bunurilor controlate de stat, în special locuințe, servicii și beneficii, în condițiile absenței pieței imobiliare. Pe de altă parte, tranziția sistemică și expunerea crescândă spre globalizare au contribuit la creșterea segregării sociale și etnice, care s-a menținut, totuși, sub nivelurile orașelor capitaliste (Marcinčzak, 2012). Una dintre schimbările cele mai importante este apariția și extinderea șomajului, o temă care, practic, nu exista în socialism. De altfel, fuziunea între moștenirile pre-socialiste și socialiste cu terapiile de reformă post-socialistă a generat o puternică creștere a segmentării pe piața forței de muncă și inegalități de venituri, reduceri treptate în sectorul social și o nouă ordine a stratificării sociale (Marcinčzak *et al.*, 2014).

În istoria recentă a continentului european, din ultimii 50 de ani, marile disparități sesizate au fost asociate cu două momente cheie, care corespund anilor 1973 și 2007, ani de criză a capitalismului și schimbări în ciclurile economice, care au impus o nouă ordine în spațiul urban și au transformat viața cotidiană a orașelor, având ca și consecințe principale reducerea investițiilor în spațiul public, o pauză în regenerarea urbană, abandonul politicilor de mobilitate sustenabilă și introducerea măsurilor de privatizare în gestiune urbană (González Pérez, 2018).

Deși studiile asupra segregării elaborate pentru continentul european au avut ca punct de plecare conceptele și instrumentele utilizate în America de Nord (Boal, 2001; Peach, 1996a; Peach, 1996b), de-a lungul timpului s-a confirmat faptul că elementele caracteristice ale segregării nu sunt aceleași pentru ambele continente, ținând cont că în Europa nu există un grup imigrant care să aibă aceeași istorie și tradiție ca afro-americanii și, de asemenea, există multiple diferențe între cele două continente cu privire la dezvoltarea statului social (Bayona i Carrasco, 2007). O confirmare a acestor diferențe stă în valoarea mai redusă a indicilor de segregare în Europa comparativ cu Statele Unite ale Americii (Maloutas, 2007; Musterd, 2005; Semyonov, Glikman, 2008), ca urmare a caracterului fragmentat al continentului european, care combină regimuri sociale diferite, tipuri de economie diferite și istorii diferite (Musterd, 2005).

La nivel național, comparând cele două țări considerate pentru studiul prezent, în Spania numărul studiilor cu privire la tematica segregării este în mod evident mai ridicat decât în România, ca urmare a condițiilor specifice care au determinat interesul pentru acest subiect. În Spania, acestea sunt centrate pe marile orașe și ariile lor metropolitane, precum

Madrid, Barcelona, Valencia, Zaragoza, Bilbao, Málaga și vizează diferite tipuri de segregare, între cele mai comune, numărându-se segregarea etnică, segregarea școlară și segregarea ocupațională, în timp ce în România studiile despre segregare se concentrează în special pe segregarea etnică, cu accent pe segregarea populației rome. Dacă asupra Valenciei au fost mai realizate studii pe tema segregării, orașul Timișoara nu se bucură de aceleași atribute, în România predominând studiile la nivel național, sau la nivelul orașelor Cluj-Napoca sau București, pentru celelalte orașe studiile fiind cu caracter punctual.

Conceptul de mobilitate, la rândul său, are o istorie îndelungată, procesul existând încă de la începuturile omenirii, dar fiind studiat de oamenii de știință relativ recent. Pentru o bună înțelegere a evoluției conceptului, trebuie avuți, însă, în vedere, toți termenii asociați de-a lungul timpului. Inițial, conceptul de mobilitate nu presupunea deplasarea în sine, ci făcea referire la mișcarea potențială sau la capacitatea de a deveni mobil (Smith, 1943; Hall, 1955 în Kwan, Schwane, 2016), existând, însă, în acea perioadă, și studii care asociau mobilitatea noțiunii de deplasare (Whittlesey, 1945 în Kwan, Schwane, 2016).

Conceptul de migrație a fost introdus în anii 1880, când a fost propusă legea migrației de către Ravenstein, conform căreia persoanele migrează în căutarea unor oportunități mai bune, alegerea destinației fiind condiționată de distanță (Ravenstein, 1885; Ravenstein 1889 în Asfaw *et al.*, 2010). Ravenstein definește cele 7 legi ale migrației, pe care ulterior oamenii de știință fie le critică, fie le completează. Cert este că aceste legi au constituit pentru un timp îndelungat punctul de plecare în studiile asupra migrației (Lee, 1966). Totuși, abia în anii 1930 migrația intră în atenția oamenilor de știință ca subiect central, odată cu puternica criză economică, ce a determinat studiul acestui fenomen nu doar de geografi, demografi și sociologi, ci și de economiști. (Greenwood, Hunt, 2003). Deși studiile asupra migrației au apărut relativ târziu, date asupra migrației au fost incluse în recensământul Statelor Unite din 1850 și al Marii Britanii din 1851 (Greenwood, Hunt, 2003). La rândul ei, mobilitatea temporară este definită ca un complement al migrației permanente (Bell, Ward, 2000), iar importanța acesteia a început să fie recunoscută odată cu studiile lui Wolfe (1966), Roseman (1971) și Zelinsky (1971).

De-a lungul timpului o puternică schimbare în contextul mobilității s-a înregistrat în natura deplasărilor umane, în sensul că inițial migrația era generată de instincte de supraviețuire de bază, în timp ce migrația modernă este mai bine conectată cu îmbunătățirea poziției sociale (Faggian *et al.*, 2017). Principalul fenomen considerat responsabil pentru apariția inițială a migrației este urbanizarea (Greenwood, Hunt, 2003), ulterior, odată cu criza din anii 30, intrând în atenție și alți factori, precum cei economici. De asemenea, în

contextul actual, odată cu globalizarea, s-a schimbat intensitatea deplasărilor și scara geografică la care acestea se produc (Kwan, Schwanen, 2016; Faggian *et al.*, 2017). Nu în ultimul rând, de-a lungul timpului migrația a dobândit și un caracter selectiv (Faggian *et al.*, 2017) și chiar un anumit grad de elitism (Plane, Rogerson, 1994 în Faggian *et al.*, 2017).

În termeni teoretici, schimbările în studiul mobilității țin de formele pe care le îmbracă, de categoriile pe care le include, de evoluția cauzelor și a consecințelor sale, dar și a mijloacelor și instrumentelor de „măsurare” a acesteia. De asemenea, multiplele domenii în care este inclus acest concept și în care acesta constituie un element central determină diferite abordări ale fenomenului. Printre principalele sectoare de activitate care au avut în vedere mobilitatea și definirea acesteia se numără: antropologia, demografia, economia, geografia, istoria, domeniul legislativ, științele politice, sociologia (Brettell, Hollifield, 2015), transporturile, planificarea urbană, politica locativă, științele regionale etc. (Eluru *et al.*, 2009). Fiecare specialist, pentru fiecare domeniu în parte, a încercat să răspundă diferitelor întrebări, menite să definească termenul și să îl diferențieze de alte procese similare. Numeroase studii au fost dedicate analizei legăturii dintre rețelele sociale și mobilitate. Astfel, Hugo (1981) este cel care elaborează teoria rețelelor sociale, ca o posibilă explicație a creșterii probabilității de migrație, independent de caracteristicile economice. În acest sens, se sesizează faptul că probabilitatea migrației crește atunci când un membru al gospodăriei a avut deja o astfel de experiență (Massey *et al.* 1993), rețelele de migrație asigurând atât securitate, cât și oportunități (Soe *et al.*, 2011).

Alte schimbări sunt reprezentate de evoluția tehnologiei, care a făcut posibilă măsurarea mai exactă a distanțelor de deplasare, dar și stabilirea unor modele de deplasare, ceea ce instrumentele din trecut nu puteau să facă. Astfel, dacă inițial, în studiile de mobilitate, s-a început cu analiza traiectoriilor animalelor, ulterior rezultatele au fost transferate asupra mobilității oamenilor, un element de modernitate fiind utilizarea aplicațiilor telefoanelor mobile (Hasan *et al.*, 2012). Mai recent, mobilitatea crescândă a populației a început să trezească și interesul asupra relației dintre acest fenomen și mediul înconjurător (Hua, 2012), în condițiile asigurării dezvoltării durabile.

Conceptul de mobilitate rezidențială a intrat în atenția sociologilor acum mai bine de jumătate de secol, când principalul punct de interes era reprezentat de cauzele și consecințele acesteia. Rossi (1955) considera mobilitatea rezidențială drept un mijloc de ajustare a „consumului” de locuințe de-a lungul timpului (Eluru *et al.*, 2009). Această ajustare a suferit, însă, modificări de-a lungul timpului, ceea ce a determinat noi orientări și puncte de interes, care au contribuit la adăugarea de noi cauze în analiza fenomenului mobilității (Coupe,

Morgan, 1981; Clark, Onaka, 1983 în Eluru *et al.*, 2009). Dacă inițial mobilitatea rezidențială era considerată o consecință firească a mobilității sociale și a oportunităților economice (Kopf, 1977 în Gasper *et al.*, 2009), la începutul secolului XX, acesta începe să fie asociat unor conotații negative, fiind asociat incapacității de a menține relațiile sociale în cadrul unei comunități. Din acel moment începe să se pună accent în special pe consecințele negative ale mobilității rezidențiale, în special asupra copiilor (Hagan *et al.*, 1996 în Gasper *et al.*, 2009) și asupra tinerilor în general, prin separarea familiilor (Coleman, 1988; McLanahan, Sandefur, 1994; Speare *et al.*, 1975 în Gasper *et al.*, 2009).

Pe continentul european migrația a devenit o temă mai importantă odată cu amplificarea factorilor care permit derularea acesteia, un factor decisiv fiind permeabilizarea frontierelor în termeni de capital și locuri de muncă, în concordanță cu prevederile uniunii monetare și economice (Deas, Hincks, 2013). Intensificarea migrației a determinat și multiple consecințe la nivel teritorial, determinând mari provocări orașelor și regiunilor receptoare. Migrația, pe continentul european, a cunoscut patru etape esențiale: perioada 1950-1970, caracterizată prin migrația forței de muncă în scopul reconstrucției Europei postbelice; perioada 1970-începutul anilor 80', când cele două crize economice cauzate de creșterea prețului petrolului determină modificări în tendințele migrației; perioada cuprinsă între anii 80' și anii 90', când state de emigrație tradițională, în special din sudul Europei, devin state de imigrație și perioada ulterioară anilor 90', caracterizată prin intensificarea migrațiilor ilegale și apariția migrației preferențiale a forței de muncă, alături de migrația specialiștilor (Tudorache, 2006). Astfel, în funcție de etapele caracteristice, au existat, în Europa, numeroase studii care au analizat caracteristicile socio-urbane ale migrației (Breen, 2004; Ryan *et al.*, 2008), statutul imigranților pe piața imobiliară și pe piața locurilor de muncă (Drinkwater *et al.*, 2009), gradul lor de integrare în societatea receptoare (Shubin 2012) sau distribuția teritorială a imigranților pe teritoriul european (Deas, Hincks, 2014).

În Spania, procesul migrației a cunoscut etape distincte, care au marcat și evoluția tipurilor de studii abordate în acest domeniu. Astfel, în anii 50' și 60' ai secolului XX, deplasările interne erau caracteristice, în timp ce, începând cu anii 90', devine vizibilă migrația internațională (Torres Pérez, 2007). Această ultimă fază s-a extins de-a lungul deceniului anterior crizei economice și sociale, astfel că Spania a devenit al doilea membru al OCDE ca receptor de imigranți (Torres Pérez, 2015). În comparație cu explicația tradițională, potrivit căreia migrația internă ar fi determinată de variabile precum nivelul salariilor și șomajul, în Spania s-a constatat, însă, că această explicație nu era valabilă (Antolin, Bover, 1997; Bentolila, 1997 în Mulhern, Watson, 2009).

În România, studiile asupra migrației se axează pe dimensiunea socială a acesteia, considerându-se că aceasta are condiționare socială (Trebici, 1979) și că este un fenomen social total, prin factorii socio-demografici și economici care stau la baza sa și prin consecințele sale (Rotariu, 2009 în Ieftimoaei, Baci, 2018). Tema migrației, atât ca tip de proces, cât și ca subiect al cercetărilor oamenilor de știință, a devenit una centrală începând cu anul 1989, odată cu căderea regimului comunism, care a permis deschiderea granițelor (Dănăcică, 2010; Roman, Voicu, 2010). Practic, fenomenul migrației în România s-a derulat în funcție de marile evenimente care au marcat țara: restituirile administrative din urma războiului, foametea care a caracterizat Moldova în perioada 1946-1947, deportările germanilor, cooperativizarea agriculturii în timpul comunismului, industrializarea din anii 70', declinul economic din anii 80', revoluția din anul 1989 (Sandu, 2010). După acest moment, fenomenul emigrației din România poate fi împărțit în cinci etape: între anii 1990 și 1993, perioadă identificată prin plecarea minorităților etnice, dar și a românilor, ca rezultat al schimbărilor politice; perioada 1994-1996, cu plecări pentru muncă sezonieră; perioada 1996-2001, cu o intensificare a tendințelor de emigrație; perioada 2002-2007, caracterizată prin apariția migrației circulare pe fondul apariției vizelor Schengen și perioada 2007-prezent, în cadrul căreia principalul eveniment a fost integrarea țării noastre în Uniunea Europeană (Roman, Voicu, 2010 în Stoicovici, 2012). Rata de imigrare a fost, în general, scăzută, ceea ce justifică numărul limitat de studii asupra acestui subiect (Dănăcică, 2010). De altfel, în perioada 1994-2007 din totalul imigranților, peste 60% provin din Republica Moldova (Sandu, 2010), fapt justificat de similitudinile lingvistice dintre această țară și România, de proximitatea spațială, dar și de legăturile celor două țări.

1.4. Perspectiva social-geografică

Având în vedere clasificarea mobilității și a segregării în două mari dimensiuni, și anume geografică și socială, lucrarea prezentă se bazează pe abordarea celor două procese și concepte dintr-o dublă perspectivă, socială și geografică, tocmai pentru a surprinde o imagine de ansamblu asupra fenomenelor analizate. Această perspectivă dublă are la bază utilizarea unor tehnici și metode de cercetare caracteristice celor două ramuri științifice, care pot fi clasificate, în funcție de specificul lor, în două dimensiuni: cantitativă și calitativă (vezi fig. 6).

Astfel, perspectiva calitativă analizează dimensiunea perceptuală, în timp ce perspectiva cantitativă se bazează pe dimensiunea reală, concretă a fenomenului. O primă diferență dintre cele două abordări se bazează pe ideologia de la care acestea pornesc. În

acest sens, abordarea cantitativă pornește de la ideea materialistă, potrivit căreia realitatea obiectivă există independent de percepția umană. În cadrul acestei perspective se consideră faptul că cercetătorul poate studia fenomenul fără a-l influența într-un anumit mod și fără a fi influențat de acesta, din punct de vedere epistemologic această abordare fiind considerată obiectivă sau dualistă.

La rândul său, abordarea calitativă pornește de la premisa că realitatea depinde de percepția umană, existând mai multe realități, în funcție de modul de raportare și interpretare a individului. Spre deosebire de abordarea obiectivă, cantitativă, aceasta din urmă consideră că cercetătorul este în strânsă legătură cu fenomenul investigat, putând influența evoluția acestuia prin construirea unor contexte diferite de desfășurare. Astfel, abordarea calitativă corespunde, din punct de vedere epistemologic, ideii experimentale sau manipulative (Slevitch, 2011). Practic, diferențele dintre cele două abordări pornesc de la perspectiva diferită a susținătorilor acestora privind criteriile cu adevărat importante în derularea unei cercetări valide (Fisher Jr, Stenner, 2011).

Pornind de la cele două idei de bază, între cele două perspective se conturează și alte diferențe, bazate pe instrumentele și sursele de date întrebuințate, gradul de implicare al cercetătorului, gradul de interdependență dintre modul de cercetare și rezultate, evoluția cercetării etc. În acest sens, în ceea ce privește instrumentele și sursele de date întrebuințate, abordarea cantitativă presupune utilizarea bazelor de date statistice, a graficelor, hărților etc., în timp ce abordarea calitativă se bazează pe aplicarea de chestionare, comunicarea cu rezidenții, interviuri, realizarea unor hărți mentale, înregistrarea unor mărturii de viață etc. Se poate afirma, astfel, faptul că perspectiva cantitativă se bazează pe cifre, în timp ce perspectiva calitativă este centrată pe texte (Varvin, 2011). Astfel, abordarea cantitativă este o abordare obiectivă, în care cercetătorul este un privitor din afară, în timp ce abordarea calitativă este una subiectivă, cercetătorul fiind implicat activ (Chelcea, 2001).

În acest sens, prima abordare își propune să explice un anumit fenomen pornind de la niște ipoteze formulate de către cercetător, în timp ce cea de-a doua are drept scop înțelegerea semnificațiilor și a valorii pe care persoanele investigate le atribuie evenimentelor de interes pentru cercetător (Arcidiacono *et al.*, 2009), construite de către acesta în cadrul unor contexte distincte. O altă diferență dintre cele două abordări constă în faptul că analiza cantitativă este de tip statistic, centrată pe variabile, pe când cea calitativă este de tip tematic, centrată pe procese interactive și pe cazuri. Nu în ultimul rând, în cazul cercetării cantitative, rezultatele nu sunt dependente de contextul cercetării, în timp ce

studiul calitativ se bazează în special pe contextul creat, pe constrângerile impuse de situație, rezultatele putând fi afectate/influențate în mod fundamental de acestea (Chelcea, 2001).

Pornind de la această legătură dintre cercetare și rezultat, trebuie subliniat faptul că, în abordarea cantitativă, modul de evoluție a fenomenului este predefinit, cu categorii ce urmează a fi investigate prestabilite, în timp ce, în abordarea calitativă, evoluția cercetării se bazează pe context și pe rezultate obținute pe parcurs, acestea putând modifica fundamental cursul investigației (Varvin, 2011). Nu trebuie omisă nici importanța tipurilor de rezultate urmărite pe parcursul cercetării și nici obiectul de studiu. Cu alte cuvinte, obiectul de studiu diferă de la o perspectivă la alta; deși tema tezei este mobilitatea socio-teritorială și segregarea spațială, cele două demersuri tratează aspecte distincte: demersul cantitativ are în vedere fapte, date concrete, pe când demersul calitativ se bazează pe atitudini, percepții și reprezentări. Ambele contribuie la analiza acelorași fenomene, însă pe baza unor surse de informații diferite. Ca o consecință a acestui fapt, rezultatele sunt, de asemenea, diferite, în funcție de obiectul central de studiu. O diferență fundamentală între cele două tipuri de investigație sub aspectul rezultatelor furnizate este gradul de reproducere a acestora. Din acest punct de vedere, rezultatele obținute în urma unei cercetări cantitative pot fi reproduse dacă se utilizează aceleași date, pe când în cazul cercetării calitative nu pot fi obținute de două ori aceleași rezultate, nici chiar dacă se selectează aceleași persoane pentru a lua parte la anchetă, ca urmare a variabilității percepției umane.

Prin urmare, combinarea celor două abordări poate oferi o gamă variată de rezultate, cea cantitativă axându-se pe reprezentativitate, caracteristici și corelații, în timp ce perspectiva calitativă aduce completări prin construirea unor contexte în funcție de care se stabilesc aceste corelații și caracteristici (Lawson *et al.*, 2008). Acesta constituie și scopul îmbinării celor două perspective în lucrarea prezentă, acela de a sesiza diferențele dintre dimensiunea reală și perceptuală a fenomenelor și de a construi o imagine cât mai apropiată de realitate a fenomenelor din toate punctele de vedere cu ajutorul combinării rezultatelor furnizate de ambele tipuri de investigație. Practic, utilizarea unei singure perspective ar conduce la rezultate incomplete, niciuna dintre cele două nefiind adaptate integral tuturor surselor de informații disponibile la momentul actual.

<p>Perspectivă calitativă</p>	<p>Perspectivă cantitativă</p>
Cercetătorul este implicat activ	Cercetătorul este un privitor din afară
Realitatea depinde de percepția umană	Realitatea există independent de percepția umană
Aplicarea de chestionare, comunicare cu rezidenții, interviuri, realizarea unor hărți mentale, înregistrarea unor mărturii de viață	Utilizarea bazelor de date statistice, a graficelor, hărților
Analiză de tip tematic, centrată pe procese interactive și pe cazuri	Analiză de tip statistic, centrată pe variabile
Scopul - înțelegerea semnificației și a valorilor	Scopul - confirmarea ipotezelor
Rezultate dependente de contextul cercetării	Rezultate mai puțin dependente de contextul cercetării
Evoluție bazată pe context	Evoluție predefinită a cercetării
Imposibilitate de reproducere a rezultatelor	Posibilitate de reproducere a rezultatelor

Fig.6. Perspectiva calitativă vs. Perspectiva cantitativă – caractere specifice

Cap II. METODOLOGIA CERCETĂRII

2.1. Problematika și ipotezele de lucru

Lucrarea prezentă este centrată, după cum se precizează în titlu, pe studiul mobilității socio-teritoriale și al segregării spațiale în mediul urban, al relațiilor care se stabilesc între cele două fenomene, precum și al modului în care cele două procese influențează și sunt influențate la rândul lor de caracteristicile mediului urban.

Studiile anterioare, precum și datele statistice disponibile până la momentul actual, au confirmat că cele două orașe asupra cărora se axează cercetarea de față, respectiv Timișoara și Valencia, se confruntă cu fenomene de mobilitate și segregare. Desigur, pe parcursul cercetării, prin metodologia întrebuițată acest fapt a fost confirmat. Au fost urmărite, în schimb, în special, mecanismele specifice care animă mobilitatea și fac posibilă segregarea, ca realități geografice interconectate, dinamice și multiforme.

Pornind de la aceste variabile, **întrebarea principală** de la care pornește lucrarea este: „*Care sunt resorturile și specificul mobilității socio-teritoriale și segregării spațiale la nivelul orașelor considerate și care sunt efectele acestor procese asupra caracteristicilor geografice ale mediului urban?*”. **Obiectivul principal** are în vedere identificarea cauzelor, a modului de manifestare și a consecințelor segregării spațiale și mobilității socio-teritoriale în orașele Timișoara și Valencia (vezi tabelul 1).

În capitolele anterioare au fost prezentate o serie de cauze și consecințe ale acestor fenomene, dar la nivel general. În acest capitol, ne propunem să identificăm și să conturăm instrumentele conceptual-operaționale, cu ajutorul cărora, pe parcursul cercetării doctorale, să identificăm elementele particulare asociate celor două orașe, să le analizăm și să le explicăm.

Ipoteza care stă la baza inițierii acestui studiu este aceea că *sub impactul factorilor economici, mediul urban se caracterizează prin procese de mobilitate socio-teritorială și segregare spațială, care generează probleme de natură diferită, identificate prin prisma dificultăților cu care acesta se confruntă*. Practic, considerăm că principala cauză care a condus la conturarea celor două procese este factorul economic, acesta impunându-se ca importanță în ansamblul aspectelor cauzale. De asemenea, considerăm faptul că dificultățile cu care se confruntă mediul urban reprezintă o consecință a celor două procese.

Pentru a facilita posibilitatea de a răspunde întrebării principale, aceasta a fost divizată într-o serie de întrebări specifice, care corespund totodată unor tematici individuale și unor etape distincte în desfășurarea cercetării. Prin cumularea răspunsurilor la întrebările

specifice urmărim construirea unei imagini de ansamblu asupra mobilității socio-teritoriale și segregării spațiale în cele două orașe, conturându-se astfel răspunsul la întrebarea principală a lucrării și îndeplinind, prin urmare, obiectivul principal.

O primă întrebare specifică este: „*Care sunt cauzele care determină segregarea spațială în mediul urban?*”, obiectivul asociat acestuia fiind identificarea diversității cauzelor care stau la baza segregării spațiale și selectarea, dintre acestea, a celor mai importante, în vederea construirii ulterioare a unei strategii de diminuare a factorilor cauzali. Ipoteza specifică, surprinsă și în prima jumătate a ipotezei principale, ilustrează faptul că factorul economic primează în rândul cauzelor segregării spațiale, acesta fiind cel care determină mobilitatea persoanelor și stabilirea lor în spații diferite, clar delimitate pe baza respectivelor considerente.

Cel de-al doilea obiectiv vizează identificarea modului în care mobilitatea socio-teritorială influențează segregarea spațială și invers, acesta constituind un răspuns la întrebarea: „*Care este raportul dintre mobilitate socio-teritorială și segregare spațială?*”. Astfel, se pornește de la ipoteza că între mobilitate socio-teritorială și segregare spațială există un raport direct proporțional, cele două procese influențându-se reciproc: cu cât intensitatea unuia crește, cu atât crește și intensitatea celuilalt și invers.

O altă întrebare asupra căreia insistă studiul de față este: „*În ce condiții procesul de segregare este cel mai avansat și tinde spre ghetoizare?*”, obiectivul corespunzător acestuia fiind identificarea corelației dintre factorii generatori de diferențieri și inechități social-economice și culturale și, respectiv, fenomenul segregării spațiale. În acest context, am abordat și conceptul de ghetou, pentru a vedea în ce măsură este aplicabil realității celor două orașe analizate. Definiția procesului de ghetoizare și a termenului ghetou s-a modificat de-a lungul timpului, cunoscând o evoluție marcată de caracteristicile social-economice și culturale specifice fiecărei perioade. Astfel, în Europa noțiunea de ghetou a fost inițial folosită pentru a desemna acele părți ale orașului în care locuiau evreii, în timp ce în America ghetouri erau considerate acele părți ale orașului intens populate, locuite predominant de populația de culoare sau un alt grup minoritar, ca urmare a restricțiilor sociale și economice (Anas, 2004). Pornind de la cea de-a doua definiție, se ajunge la ceea ce se înțelege la ora actuală prin ghetou, respectiv cartier al orașului, de regulă izolat la marginea acestuia, identificat prin segregare și stigmatizare socială a celor care îl locuiesc (Mionel, 2012).

Prin formularea acestei întrebări, am urmărit identificarea spațiilor care se caracterizează printr-o continuitate în timp a procesului de segregare, prin manifestarea îndelungată a consecințelor acestuia, respectiv a spațiilor care prezintă premisele conturării

unui proces de ghetoizare. În încercarea de a construi un răspuns la această întrebare, am pornit de la ipoteza că principalele spații segregate corespund arealelor caracterizate prin mozaic etnic și precaritate economică. Practic, am avansat supoziția că segregarea se conturează mai pregnant în acele areale în care se îmbină mai multe etnii, respectiv culturi prin care acestea se identifică și în care veniturile reduse, respectiv sărăcia sunt dominante.

O altă întrebare la care studiul urmărește găsirea unui răspuns este: „*Care sunt consecințele segregării spațiale în mediul urban?*”, tocmai pentru a sesiza dacă la nivelul orașelor Timișoara și Valencia acest proces se identifică prin efecte vizibile pe termen scurt, mediu sau lung și dacă este necesară sau nu elaborarea unei strategii care să direcționeze într-un anumit mod segregarea spațială. Obiectivul asociat acestei întrebări este reprezentat de identificarea și analiza dimensiunii urbanistice a segregării spațiale, mai exact surprinderea elementelor prin care acest proces devine vizibil în peisajul urban. În formularea răspunsului la această întrebare, plecăm de la ipoteza că segregarea spațială are drept rezultat intensificarea discrepanțelor la nivelul elementelor de peisaj, accentuarea sentimentului de respingere și apariția și multiplicarea comportamentelor deviante.

Ultima întrebare, de asemenea de o importanță deosebită, este: „*Prin ce modalități se implică autoritățile locale în diminuarea efectelor negative ale segregării spațiale?*”, prin aceasta studiul urmărind să clarifice sensul și substanța raporturilor dintre autorități și spațiul urban aflat în administrarea lor, respectiv măsura în care implicarea acestora este necesară și optimă în vederea planificării teritoriale sustenabile în mediul urban considerat. Obiectivul corespunzător acestei întrebări este acela de a identifica și analiza proiectele sociale, economice și de urbanism, respectiv strategiile mai vechi, recente și actuale ale diverșilor actori din spațiile urbane considerate, relaționate cu subiectul central al lucrării. Ipoteza specifică indică faptul că la baza soluționării problemelor asociate segregării spațiale se poziționează politicile de integrare socială, considerându-se astfel că primul pas în diminuarea consecințelor negative ale segregării este cooperarea și implicarea, nu doar a autorităților, ci și a localnicilor în viața colectivității.

TABEL 1. Grila conceptuală și metodologică

<p>Întrebarea principală: Care sunt resorturile și specificul mobilității socio-teritoriale și segregării spațiale la nivelul orașelor considerate și care sunt efectele acestor procese asupra caracteristicilor geografice ale mediului urban?</p> <p>Ipoteza principală: Sub impactul factorilor economici, mediul urban se caracterizează prin procese de mobilitate socio-teritorială și segregare spațială, care generează probleme de natură diferită, identificate prin prisma dificultăților cu care acesta se confruntă.</p> <p>Obiectivul principal: Analiza comparativă a cauzelor, a modului de manifestare și a consecințelor segregării spațiale mobilității socio-teritoriale în orașele Timișoara și Valencia</p>					
Întrebări specifice	Ipoteze specifice	Obiective specifice	Variabile urmărite	Indicatori (care trebuie urmăriți, analizați)	Instrumente de colectare a datelor
Î1. Care sunt cauzele care determină segregarea spațială în mediul urban?	I1. Factorul economic primează în rândul cauzelor segregării spațiale	O1. Identificarea diversității cauzelor care stau la baza segregării spațiale	V1. Actorii implicați în procesul de segregare spațială V2. Venitul populației V4. Structura etnică a populației V5. Vechimea locuirii V6. Cauzele schimbării domiciliului V7. Obstacole în schimbarea domiciliului V8. Calitatea infrastructurii și serviciilor V9. Percepția asupra acțiunii actorilor locali V10. Atitudinea discriminatorie resimțită V11. Siguranța percepută V12. Curățenia cartierului V13. Starea clădirilor istorice V14. Actele de violență V16. Frecventarea turistică V17. Relațiile de prietenie V18. Diferențele culturale V19. Identitatea de cartier V20. Coeziunea socială	Ind.1. Prețul locuințelor Ind.2. Sursele de venit Ind.3. Nivelul educativ Ind.4. Căile și mijloacele de transport Ind.5. Numărul de persoane în întreținere Ind.6. Numărul de copii în întreținere Ind.7. Oportunitatea locurilor de muncă Ind.8. Iluminatul public Ind.9. Rețeaua de alimentare cu apă Ind.10. Rețeaua de canalizare Ind.11. Rețeaua de străzi și trotuare Ind.12. Energia electrică Ind.13. Colectarea deșeurilor Ind.14. Accesibilitatea și calitatea școlilor Ind.15. Accesibilitatea și calitatea unităților sanitare Ind.16. Accesul la unități culturale Ind.17. Accesul la unități comerciale Ind.18. Spațiile de relaxare și locurile de joacă pentru copii Ind.19. Nivelul veniturilor	- Descărcare baze de date electronice - Anchetă prin interviu - Anchetă prin chestionar - Documentare pe baza surselor bibliografice - Înregistrare mărturii de viață - Fotografieri
Î2. Care este	I2. Între mobilitate socio-	O2. Identificarea	V1. Migrația rezidențială V2. Migrația internațională	Ind.1. Numărul persoanelor care doresc să își schimbe domiciliul	- Descărcare baze de date electronice

raportul dintre mobilitate socio-teritorială și segregare spațială?	teritorială și segregare spațială există un raport direct proporțional	modului în care mobilitatea socio-teritorială influențează segregarea spațială și invers	V3. Vechimea locuirii V4. Ultimul cartier de reședință V5. Intenția de schimbare a domiciliului V6. Cauzele schimbării domiciliului V7. Obstacole în schimbarea domiciliului V8. Destinația schimbării domiciliului	Ind.2. Structura populației pe naționalități Ind.3. Structura etnică a populației Ind.4. Gradul de integrare a imigranților pe piața forței de muncă Ind.5. Nivelul educativ Ind.6. Numărul intrărilor și ieșirilor de persoane Ind.7. Rata schimbărilor de domiciliu Ind.8. Rata migrației exterioare	- Documentare pe baza surselor bibliografice - Observație - Cartografie - Anchetă prin chestionar - Anchetă prin interviu
Î3. În ce condiții procesul de segregare este cel mai avansat și tinde spre ghetoizare?	I3. Principalele spații segregate corespund arealelor caracterizate prin mozaic etnic și precaritate economică	O3. Identificarea corelației dintre structură etnică, venituri și segregare spațială	V1. Structura etnică a populației V2. Mobilitatea rezidențială V3. Percepția asupra segregării V4. Identitatea de cartier V5. Coeziunea socială V6. Venitul populației V7. Atitudinea discriminatorie resimțită V8. Relațiile de prietenie V9. Limitele percepute ale cartierului V10. Diferențele culturale V11. Venitul populației	Ind.1. Numărul intrărilor și ieșirilor de persoane Ind.2. Accesibilitatea și calitatea școlilor Ind.3. Accesibilitatea și calitatea unităților sanitare Ind.4. Accesul la unități culturale Ind.5. Accesul la unități comerciale Ind.6. Spațiile de relaxare și locurile de joacă pentru copii Ind.7. Legături cu celelalte cartiere Ind.8. Nivelul veniturilor	- Observație - Anchetă prin chestionar - Cartografie - Documentare pe baza surselor bibliografice - Descărcare baze de date electronice - Anchetă prin interviu
Î4. Care sunt consecințele segregării spațiale în mediul urban?	I4. Segregarea spațială are drept rezultat intensificarea discrepanțelor la nivelul elementelor de peisaj, accentuarea sentimentului de respingere și	O4. Identificarea și analiza dimensiunii urbanistice a segregării spațiale	V1. Starea clădirilor istorice V2. Identitatea și alteritatea V3. Securitatea urbană V4. Percepția asupra cartierului V5. Coeziunea socială V6. Actele de violență V7. Frecventarea turistică V8. Relațiile de prietenie V9. Calitatea infrastructurii și serviciilor	Ind.1. Prețul locuințelor Ind.2. Sursele de venit Ind.3. Nivelul educativ Ind.4. Căile și mijloacele de transport Ind.5. Oportunitatea locurilor de muncă Ind.6. Vulnerabilitatea socio-economică Ind.7. Vulnerabilitatea demografică Ind.8. Vulnerabilitatea sub aspectul echipamentelor	- Observație - Cartografie - Fotografieri - Anchetă prin chestionar - Documentare pe baza surselor bibliografice - Înregistrare mărturii de viață - Anchetă prin interviu

	apariția și multiplicarea comportamentelor deviate		V10. Percepția asupra acțiunii actorilor locali V11. Atitudinea discriminatorie resimțită V12. Tipuri de vulnerabilitate		
Î5. Prin ce modalități se implică autoritățile locale în diminuarea efectelor negative ale segregării spațiale?	I5. La baza soluționării problemelor asociate segregării spațiale se poziționează politicile de integrare socială	O5. Identificarea și analiza proiectelor sociale, economice și de urbanism	V1. Actorii implicați în procesul de segregare spațială V2. Percepția asupra acțiunii actorilor locali V3. Comunicarea autorităților cu localnicii V4. Implicarea agenților economici V5. Participarea localnicilor V6. Acțiunea agenților de poliție V7. Schimbările percepute V8. Proiecte de viitor V9. Impactul proiectelor asupra localnicilor V10. Obstacole în calea derulării proiectelor V11. Percepția asupra viitorului	Ind.1. Numărul proiectelor prevăzute Ind.2. Numărul proiectelor aflate în fază de execuție Ind.3. Tipul proiectelor prevăzute Ind.4. Rata de succes a proiectelor Ind.5. Parteneriate pentru derularea proiectelor Ind.6. Gradul de implicare a autorităților locale Ind.7. Impactul unor proiecte locale specifice	- Anchetă prin interviu - Anchetă prin chestionar - Exploatarea documentelor instituționale

2.2. Etapele desfășurării studiului

Orice demers științific are drept scop îndeplinirea unor obiective, obținerea unor rezultate, furnizarea răspunsului la anumite întrebări. În funcție de complexitatea obiectului de studiu și de întinderea acestuia, cercetarea poate îmbrăca diverse forme, respectând însă normele metodologice generale. Ca orice cercetare științifică, și în cercetarea geografică este esențială stabilirea și respectarea unor etape în vederea asigurării succesului investigației și derulării optime a acesteia. Astfel, cu scopul îndeplinirii obiectivelor lucrării de față, au fost parcurse trei etape principale, fiecare cu specificul său în activitatea de cercetare: documentarea, activitatea practică de teren și activitatea de laborator. La rândul lor, fiecare dintre aceste etape a inclus o serie de sub-etape, care au permis divizarea cercetării în categorii corespunzătoare fiecărui obiectiv sau fiecărui element avut în vedere. Au existat însă, pe parcursul cercetării, momente de îmbinare a etapelor sau de reluare a unui anumit stagiu, momente impuse de specificul cercetării și de necesitatea asigurării unei bune înțelegeri a fenomenelor investigate.

Prima etapă, respectiv *documentarea*, a constat în colectarea și analiza informațiilor disponibile cu privire la subiectul abordat. În acest sens, au fost colectate resurse bibliografice de tipul cărților, articolelor științifice și tezelor de doctorat, dar și surse web, cercetarea în zilele noastre bucurându-se de disponibilitatea informațiilor în mediul online. O primă fază în cadrul acestei etape este *faza conceptuală*, fază în care se stabilește în mod clar obiectul central și arealul de studiu, se formulează problema ce urmează a fi investigată și se fac reflecții cu privire la relevanța respectivei problematice asupra gândirii științifice (Buzai *et al.*, 2009). În toate aceste stagii, cercetătorul are menirea de a recunoaște obiectul, de a surprinde dintr-un ansamblu, caracteristicile esențiale, dominante, pe baza intuiției sale (Mihăilescu, 1968). În acest sens, o parte din sursele folosite în etapa de documentare tratează fie aspecte legate de mobilitate socio-teritorială și segregare spațială, fie aspecte definitorii ale spațiilor analizate (Timișoara și Valencia). Pe baza acestora a fost construit cadrul conceptual, s-a stabilit modalitatea de abordare specifică cercetătorului, au fost formulate problematica și ipotezele. Prin analiza altor experiențe de investigație, cercetătorului i-au fost furnizate puncte de sprijin care s-au constituit în piloni de structurare a propriei cercetări (Pérez, 2011). O a doua fază din cadrul acestei etape, respectiv *faza conceptual-metodologică* constă în planificarea cercetării și trasarea metodologiei. Aceasta se traduce prin analiza strategiilor metodologice adoptate în cercetări anterior efectuate și stabilirea propriului demers metodologic. Prin intermediul acestei faze se urmărește ajustarea problematicii astfel încât să poată fi integrată în gândirea științifică și satisfacerea necesității de îmbinare corectă a bazei empirice cu abordarea metodologică

(Buzai *et al.*, 2009). Aceasta este și explicația faptului că o altă parte a resurselor analizate au fost dedicate metodologiei de cercetare cantitativă și calitativă, tocmai pentru a aprofunda cunoștințele, pentru a valorifica la maxim avantajele fiecăreia dintre perspective și pentru a putea realiza astfel o cercetare pertinentă. Nu în ultimul rând, analiza surselor web disponibile, în cadrul etapei de documentare, a avut drept scop principal colectarea datelor statistice, utile pentru conturarea dimensiunii reale a fenomenelor analizate.

Activitatea practică de teren a venit în completarea activității de documentare, aducând studiului dimensiunea subiectivă a fenomenelor analizate și, mai ales, cunoașterea nemijlocită a realității socio-teritoriale, prin intermediul materialului empiric acumulat prin cercetări personale. Această etapă cuprinde un cumul de operațiuni prin care modelul de analiză stabilit în etapa anterioară este testat prin confruntarea sa cu datele observabile, cu faptele concrete din teren (Quivy, Carnpenhoudt, 2005). Ea corespunde *fazei tehnico-metodologice* (Buzai *et al.*, 2009), constând în aplicarea metodologiei stabilite în cadrul etapei anterioare în vederea colectării datelor necesare formulării unor teorii. Această activitate a constat în deplasări repetate în teren, în orașele Timișoara și Valencia în general și în cartierele considerate segregate în particular, în vederea producerii contactului dintre cercetător și spațiul studiat și asigurării, astfel, a unei mai bune înțelegeri a fenomenului și a condițiilor specifice de producere a acestuia. Campaniile de teren au fost realizate în ideea că orice element/fenomen poate fi observat cel mai bine din exterior, dar poate fi înțeles cu adevărat din interior, din locul în care acesta se manifestă. De asemenea, nu trebuie omis faptul că geografia se face cu pasul, așadar într-o lucrare cu specific geografic este esențială partea practică, „antrenantă” a acesteia. În cadrul acestei etape au fost aplicate metodele de cercetate calitativă prezentate în detaliu în subcapitolul următor, fiecare dintre acestea aportând propriile rezultate asupra problematicii (tehnica fotografiei, cartarea, ancheta sociologică pe bază de chestionar și interviu, înregistrarea mărturiilor de viață, observația participativă).

Ultima etapă, respectiv *activitatea de laborator*, a constat în reunirea tuturor informațiilor obținute în etapele anterioare pentru realizarea variantei finale a studiului. Această etapă, cuprinde, ca faze componente, centralizarea datelor obținute în etapa anterioară, procesarea datelor, analiza și interpretarea acestora și formularea concluziilor. Justificarea necesității acestei etape rezidă în faptul că datele colectate pe parcursul etapei de documentare și a campaniilor de teren reprezintă un produs brut care necesită o clasificare și o ordonare logică, o analiză critică, o sistematizare și o activitate ulterioară de sinteză (Sabino, 1992), pentru a le transforma într-un produs finit capabil să răspundă problematicii inițial stabilite și să îndeplinească obiectivele prevăzute. În acest sens, un prim pas a fost analiza fotografiilor și

a documentelor întrebuințate în cadrul activității de cartare, în scopul rememorării celor observate pe teren, marcării concrete a locului pe care fiecare element îl ocupă în spațiu și organizării exploatarei științifice a materialului empiric acumulat. De asemenea, s-a revenit la analiza resurselor bibliografice, însă de această dată în vederea aprofundării studiului, pentru a aduce completări sau a clarifica unele posibile elemente incerte. Astfel, dacă în etapa de documentare s-au întrebuințat resurse pentru familiarizarea cu conceptele și termenii de specialitate, în cadrul acestei etape au fost consultate surse privind posibilele strategii sau proiecte existente în cartierele/orașele analizate. Tot în această etapă au fost centralizate, analizate și interpretate răspunsurile primite în cadrul anchetei bazate pe chestionar și pe interviu, tocmai pentru a pătrunde în esența fenomenului, pentru a înțelege perspectiva persoanelor care locuiesc în spațiile analizate. Nu trebuie omis faptul că atât mobilitatea socio-teritorială, cât și segregarea spațială sunt două fenomene care au ca pion central omul, așadar se impune ca o condiție sine-qua-non colaborarea cu acesta în vederea înțelegerii factorilor care primează în procesul decizional și a elementelor care îi pot influența comportamentul. Activitatea de laborator a presupus și analiza și interpretarea datelor statistice, urmată de compararea rezultatelor obținute pe baza perspectivei calitative cu cele obținute în urma cercetării cantitative. Nu în ultimul rând, pentru a asigura o mai bună înțelegere a informațiilor furnizate și pentru a realiza o imagine de ansamblu a studiului de față, rezultatele cercetării au fost transpuse în materiale vizuale, respectiv în scheme conceptuale, hărți și grafice.

Prin urmare, pentru realizarea lucrării au fost parcurse mai multe etape, menite să ajute la surprinderea aspectelor esențiale, fiecare dintre ele punându-și amprenta în mod decisiv asupra rezultatelor. De subliniat este faptul că accentul a fost pus pe activitatea practică, de teren, după cum s-a precizat anterior aceasta fiind esența unei cercetări cu specific geografic.

2.3. Metode, procedee și materiale utilizate

Concepția metodologică a lucrării prezente se sprijină pe combinarea elementelor teoretice cu cele practice, pe îmbinarea dintre informațiile furnizate prin intermediul unor măsurători, cu cele identificate pe baza contactului social. Cu alte cuvinte, pentru îndeplinirea obiectivelor lucrării de față au fost utilizate mai multe metode, procedee și materiale corespunzând fie perspectivei cantitative, fie perspectivei calitative. Motivația îmbinării celor două categorii metodologice rezidă în dorința de a deține controlul asupra datelor și de a generaliza rezultatele, posibilitate oferită de metodologia cantitativă, dar și de a pătrunde în profunzimea fenomenelor, în unicitatea experiențelor, posibilă prin demersul calitativ (Hernández Sampieri *et al.*, 2010). S-a urmărit, totodată, amplificarea eficienței pe care fiecare

metodă distinctă o poate aporta studiului și posibilitatea înfruntării problemelor și a tratării acestora într-o manieră care să reflecte atitudinea constructivă în descoperirea unor soluții. De asemenea, au fost întrebuințate și metode generale, caracteristice cercetării geografice independent de perspectiva considerată. Ca strategie de bază s-a folosit, implicit, strategia de triangulație, care constă în combinarea, în studiul unui singur fenomen, a unor surse de date și viziuni diferite, în ideea de a crește capacitatea analitică, fezabilitatea și fiabilitatea cercetării, precum și de a crea o apropiere mai accentuată de conținutul problemei și de a reduce posibilitatea de apariție a erorilor în trasarea rezultatelor finale (Méndez López, 2011). Se cuvine a sublinia faptul că nicio metodă nu este independentă, ci este utilizată în strânsă legătură cu altele, fiecare metodă venind cu anumite adăugiri și cu posibilitatea obținerii unor noi rezultate.

O primă metodă de investigație, utilizată în principal la începutul investigației, dar și ulterior, într-o proporție mai redusă, este *metoda istorico-logică* (Méndez López, 2011), destinată studiului conceptelor teoretice abordate pe parcursul lucrării, selectării conceptelor cheie pentru satisfacerea obiectivelor prevăzute, creării unor conexiuni între acestea, trasării evoluției lor istorice, în vederea identificării unor tendințe cu potențial impact asupra rezultatelor. La rândul său, *analiza* a fost utilizată în procesarea informațiilor colectate, în împărțirea acestora în diferite componente, categorii, cu scopul construirii unei imagini de ansamblu asupra fenomenelor, vizualizării unor perspective variate, sesizării unor aspecte definitorii. Practic, aceasta presupune descompunerea întregului, pe baza anumitor criterii, în părțile sale componente, astfel încât să fie investigată individual fiecare componentă.

Metoda analitică a fost îmbinată, de asemenea, cu *studiul bazat pe resurse teoretice*, aici fiind incluse atât resursele bibliografice, cât și sursele web (cărți, articole, teze de doctorat, strategii de dezvoltare, proiecte, website-uri instituționale oficiale, date statistice etc.), conducând, astfel, la rezultate distincte. O metodă conectată cu analiza, dar care presupune derularea procesului în sens invers, respectiv adunarea elementelor și detaliilor distincte în vederea obținerii unui întreg logic și coerent (Dettmer, 2003) este *sinteza*. Aceasta are un rol important în reunirea tuturor informațiilor obținute prin celelalte metode și ordonarea logică a acestora, contribuind la realizarea unei trieri a detaliilor cu adevărat importante pentru îndeplinirea obiectivelor și cumularea acestora într-un tot unitar.

O metodă specifică studiului geografic, care caracterizează această disciplină, este *metoda cartografică și grafică*, care a fost utilizată în lucrarea prezentă pentru reprezentarea rezultatelor furnizate atât prin metodologia cantitativă, cât și prin cea calitativă. Metoda cartografică presupune transpunerea elementelor realității în hărți, în timp ce metoda grafică se

bazează pe construirea unor reprezentări grafice pornind de la fenomenele observate, tendințele și caracteristicile acestora. Această metodă nu doar facilitează înțelegerea realității înconjurătoare din punct de vedere teritorial, contribuind la simplificarea și esențializarea realității (Mândruț, 2013), ci poate constitui o sursă de noi informații, prin permiterea sesizării unor aspecte vizuale și spațiale care nu sunt disponibile prin alte metode. Hărțile care compun teza de doctorat au fost realizate în programul ArcGIS, versiunea 10.2.1, în timp ce graficele au fost construite cu ajutorul programului Microsoft Office Excel, versiunea 2016 și a programului SPSS Statistics 25. Hărțile au fost realizate, în principal, pentru localizare, pentru ilustrarea indicatorilor de segregare la nivelul orașului Valencia și Regiunii Metropolitane Valenciene (AMV), pentru analizarea diferențelor între diferitele sectoare ale cartierului Cabanyal sub aspectul structurii populației și a mobilității, dar și pentru ilustrarea răspunsurilor din chestionare la nivelul străzilor, caz în care a fost reprezentat răspunsul cu cea mai mare frecvență de pe fiecare stradă. Graficele au fost realizate atât pentru ilustrarea rezultatelor obținute pe baza datelor statistice, cât și pentru ilustrarea răspunsurilor obținute în cadrul chestionarelor.

Nu în ultimul rând, întreaga lucrare a fost structurată conform *metodei de tranziție dinspre abstract spre concret* (Méndez López, 2011), cursul cercetării având ca punct de plecare teorii anterior formulate în urma investigațiilor desfășurate de către oamenii de știință, care stau la baza identificării noilor caracteristici și tendințe ilustrate de către demersul științific prezent, aspecte definitorii ale spațiilor analizate.

În ceea ce privește metodologia calitativă, aceasta este menită să faciliteze înțelegerea în profunzime a fenomenelor, să realizeze un contrast între spațiul obiectiv și cel subiectiv, avându-și originea în componenta psihologică (Vara Muñoz, 2010). Principalele metode aparținătoare acestei categorii, care au fost utilizate în demersul prezent, sunt: observația directă și participativă, ancheta sociologică bazată pe interviu și chestionar, înregistrarea mărturiilor de viață, fotografierea, cartarea, și exploatarea documentelor instituționale (fig. 7). Este esențial să menționăm că aplicarea tuturor acestor metode calitative vizează respectarea normele etice, în acest sens obținându-se, anterior desfășurării investigației, consimțământul persoanelor în cauză.

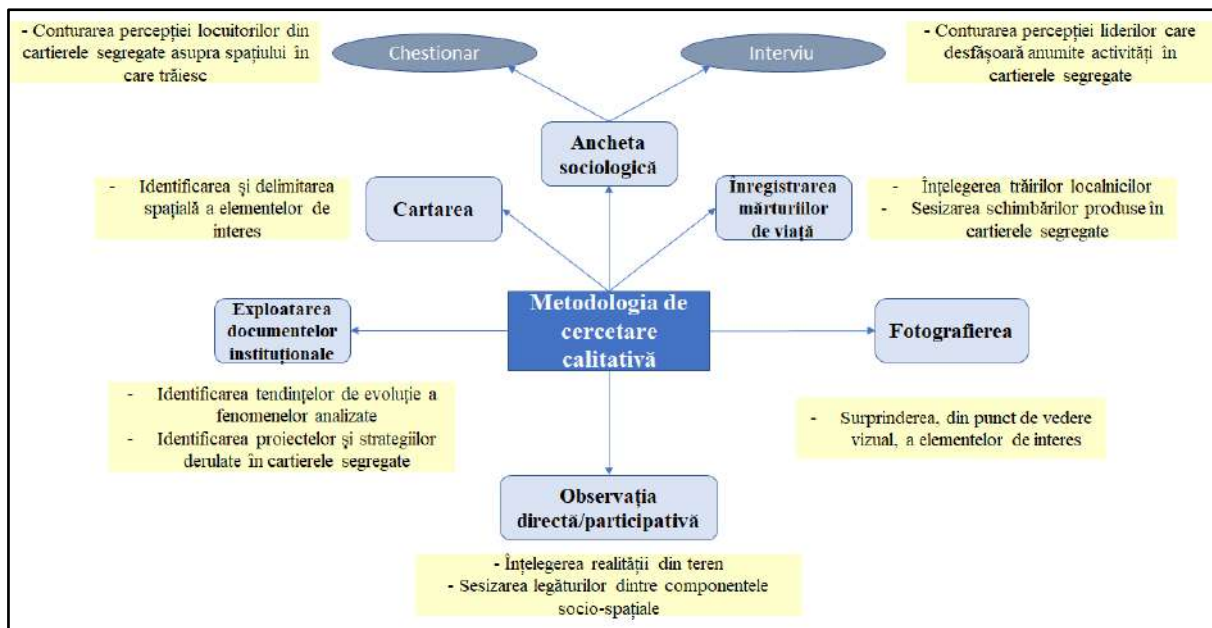

Fig.7. Metodologia de cercetare calitativă

Prima metodă enunțată, respectiv *observația directă*, constă în transformarea realității analizate pe teren în imagini, schițe, desene și hărți și interpretarea ulterioară a acestora sub formă de text (Mândruț, 2013). Această metodă a constat în deplasarea în spațiul de analiză și vizualizarea elementelor peisajului, stabilirea unor relații între societate și elementele identificate, realizându-se astfel conexiunea dintre mediul urban, cu caracteristicile socio-teritoriale specifice și segregarea spațială și mobilitatea socio-teritorială. În cadrul acestei metode intervenția cercetătorului a fost esențială pentru derularea adecvată a activității, prin stabilirea punctelor de observare, perspectiva proprie, durata observării, gradul de implicare în viața socială a indivizilor etc. Dimensiunea *participativă* a fost concretizată prin participarea la anumite evenimente din cadrul cartierelor-studiu de caz, de exemplu evenimente de tipul zilelor cartierului, reuniuni ale reprezentanților partidelor politice cu localnicii, reuniuni ale asociațiilor de cartier, asistarea la activitățile zilnice ale anumitor asociații, slujbe religioase, lansare de film cu privire la situația cartierelor (ex. La Coma).

Ancheta sociologică constituie „o metodă specifică științelor socio-umane, care presupune un schimb de informații, o comunicare între cercetător și indivizii umani, primul fiind cel care provoacă un comportament verbal din partea celor din urmă” (Rotariu, Iluț, 2006, p. 77). Utilizarea acestei metode calitative este justificată de dorința de a obține informații cu privire la atitudinea, percepția, sentimentele și gândurile persoanelor cu privire la spațiul trăit, informații care, cumulate, pot constitui răspunsul la întrebările formulate în faza inițială a demersului științific. Instrumentele de cercetare corespunzătoare anchetei sociologice au fost chestionarul și interviul, primul având menirea de a surprinde o perspectivă generală, în timp

ce al doilea a vizat persoane cheie, cu un anumit nivel de cunoștințe asupra problematicei studiate.

Primul instrument, respectiv *chestionarul*, reprezintă „o tehnică și, corespunzător, un instrument de investigare constând dintr-un ansamblu de întrebări scrise și, eventual, imagini grafice, ordonate logic și psihologic, care, prin administrarea de către operatorii de anchetă sau prin autoadministrare, determină din partea persoanelor anchetate răspunsuri ce urmează a fi înregistrate în scris” (Chelcea, 2001, p. 177). În derularea anchetei pe bază de chestionar au fost parcurse mai multe etape, fiecare dintre acestea având rolul de a reda caracterul științific al anchetei și de a contribui la desfășurarea optimă a acesteia. O primă etapă a constat în stabilirea tematicii și a obiectivelor ca punct de plecare în derularea anchetei. Tematica acestuia este reprezentată de percepția localnicilor asupra mobilității și a segregării și asupra calității vieții în cartierul de domiciliu, ca potențial factor generator al celor două fenomene. Obiectivul principal al acestui chestionar este identificarea percepției din mentalul colectiv asupra calității vieții din cartierul de domiciliu și a actorilor implicați în evoluția cartierului. Ca obiective specifice pot fi amintite: identificarea punctelor tari și a punctelor slabe asociate cartierului, surprinderea raportului de valoare pe care localnicii îl atribuie cartierului, sesizarea inițiativei de a migra și a factorilor care determină această inițiativă, precum și construirea unei imagini a gradului de implicare a autorităților publice în dezvoltarea cartierului.

Cea de-a doua etapă corespunde analizei eșantionului, prin eșantion înțelegându-se un subgrup al populației de interes pe baza căruia se colectează datele, definit și delimitat cu precizie astfel încât să fie reprezentativ la nivelul populației respective (Hernández Sampieri *et al.*, 2010). În aplicarea chestionarului a fost utilizată eșantionarea aleatorie sistematică, aceasta constând în stabilirea unui pas de selecție n prin împărțirea populației vizate la volumul dorit al eșantionului și includerea în eșantion a fiecărei persoane situată pe respectiva poziție n (Kareem *et al.*, 2015). Această tehnică mai este cunoscută și sub denumirea de tehnica pasului, pentru studiul de față fiecare cartier analizat impunându-se printr-un anumit pas.

În total, au fost validate 694 de chestionare, dintre care 343 în Valencia (242 în Cabanyal și 101 în La Coma) și 351 în Timișoara (205 în Plopi, 40 în Kuncz și 106 în Piața Traian). De menționat este faptul că majoritatea chestionarelor au fost aplicate direct (85%), în timp ce pentru 15% a fost utilizat, de asemenea, mediul online, concretizat în grupurile de Facebook ale cartierelor, pe care au fost distribuite chestionarele.

După cum se poate observa, în Valencia numărul chestionarelor este net mai ridicat în Cabanyal, iar în Timișoara, în Plopi. Această diferență este justificată de faptul că în cartierul La Coma nu există spații de interacțiune, de întâlnire, care să faciliteze contactul dintre

persoane. Astfel, chestionarele au fost aplicate la unul dintre birourile asociației Jovesolidés, cunoscut sub numele de Telecentru, dar și prin tehnica bulgărelui de zăpadă, „din aproape în aproape”. În Cabanyal, însă, prezența pieței și a parcurilor a constituit un factor favorabil aplicării chestionarelor, la aceasta adăugându-se și faptul că acest cartier a fost în trecut un sat, atmosfera și gradul de interacțiune a oamenilor din mediul rural resimțindu-se în acest cartier și în prezent. Nu în ultimul rând, lupta îndelungată a localnicilor cartierului Cabanyal împotriva proiectului de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez determină deschiderea acestora spre astfel de studii, spre a comunica problemele cu care se confruntă cartierul, dar și aspectele pozitive care îl caracterizează. În schimb, stagnarea cartierului La Coma în situația dezavantajată care îl caracterizează determină neîncrederea oamenilor într-o soluție, fapt care contribuie într-un mod negativ și la derularea unor studii pe bază de chestionare, ca urmare a refuzului de a mai discuta despre cartier, în condițiile în care nu se sesizează schimbările dorite și mult așteptate.

De asemenea, în Plopi numărul mai ridicat de chestionare este justificat chiar de structura și configurația cartierului: un cartier de case, cu o structură adunată, în care oamenii se cunosc între ei. Deși cartierul Kuncz respectă acest tipar, o dificultate este impusă de reticența persoanelor în fața unor astfel de studii și de gradul ridicat de concentrare al persoanelor în cadrul unei locuințe (astfel că, deși într-o locuință sunt mai multe persoane, la studiu a participat doar unul dintre membrii familiei). Totodată, nu trebuie omis faptul că dimensiunea cartierului Kuncz este mai redusă decât a cartierului Plopi. Nu în ultimul rând, în zona Traian dificultatea a fost impusă de structura internă a clădirilor istorice, dar și de utilizarea Piața Traian drept o zonă de tranzit.

Sub aspect teritorial, în cartierul Cabanyal cercetarea a cuprins un spectru larg, în sensul că au fost chestionate persoane din toate sub-cartierele componente, și anume, Cabanyal, Canyamelar și Cap de França. În cartierul La Coma, fiind de dimensiuni mai mici, au fost obținute răspunsuri de la localnici de pe toate străzile cartierului, în special din cadrul celor trei piețe principale: Benicarló, Llauri și La Yesa. În Timișoara, au fost colectate răspunsuri de pe majoritatea străzilor din cartierele Plopi și Kuncz, în timp ce pentru zona Traian au fost aplicate chestionare în piața care domină arealul, precum și pe străzile din imediata proximitate a acesteia: 3 August 1919, Anton Pan, Constantin Titel Petrescu, Costache Negruzzi, Dacilor, Ion Mihalache, Piața Romanilor și Ștefan cel Mare.

În ceea ce privește criteriile de identificare considerate, tabelul 2 ilustrează asemănările și contrastele între cele patru cartiere, care subliniază, totodată, caracteristici esențiale și moduri diferite de funcționare a celor patru cartiere.

TABEL 2. Mărimea eșantionului pe criterii de identificare

Criteriu de identificare		Cabanyal		La Coma		Plopi-Kuncz		Piața Traian	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Sex:	masculin	98	40.50	36	35.64	94	38.37	42	39.62
	feminin	138	57.02	65	64.36	146	59.59	60	56.60
	prefer să nu spun	6	2.48	0	0.00	5	2.04	4	3.77
Vârstă:	14-18 ani	4	1.65	7	6.93	16	6.53	3	2.83
	19-25 ani	16	6.61	14	13.86	17	6.94	7	6.60
	26-35 ani	41	16.94	29	28.71	51	20.82	19	17.92
	36-45 ani	58	23.97	28	27.72	39	15.92	17	16.04
	46-65 ani	101	41.74	21	20.79	69	28.16	49	46.23
	peste 66 ani	22	9.09	2	1.98	53	21.63	11	10.38
Nivel de studii:	fără studii	2	0.83	13	12.87	14	5.71	0	0.00
	școală primară sau gimnazială	39	16.12	29	28.71	47	19.18	16	15.09
	liceu	81	33.47	26	25.74	68	27.76	36	33.96
	școală profesională	50	20.66	10	9.90	57	23.27	12	11.32
	studii universitare	45	18.60	14	13.86	39	15.92	28	26.42
	studii postuniversitare	25	10.33	9	8.91	20	8.16	14	13.21
Nivel net al veniturilor lunare/membru al familiei:	fără venit lunar regulat	49	20.25	30	29.70	25	10.20	4	3.77
	sub 700 euro/sub 1000 lei	30	12.40	43	42.57	33	13.47	15	14.15
	700-1200 euro/1000-2000 lei	85	35.12	8	7.92	91	37.14	40	37.74
	1200-3000 euro/2000-5000 lei	72	29.75	19	18.81	82	33.47	42	39.62
	peste 3000 euro/peste 5000 lei	6	2.48	1	0.99	14	5.71	5	4.72
Total		242	100.00	101	100.00	245	100.00	106	100.00

Cea de-a treia etapă este asociată formulării ipotezelor de la care se pornește în desfășurarea anchetei, conturându-se, în acest sens un număr de trei ipoteze, și anume: locuitorii consideră că locuiesc într-un cartier marginalizat; majoritatea locuitorilor au avut sau au intenția de a-și schimba domiciliul; autoritățile publice se implică în îmbunătățirea situației din aceste cartiere.

Următoarea etapă constă în formularea întrebărilor, în această etapă urmărindu-se construirea unor întrebări aparținând unor categorii diferite, tocmai pentru a facilita înțelegerea și capacitatea de a răspunde. În ceea ce privește forma întrebărilor, au fost formulate câteva întrebări deschise, la care respondentul poate să formuleze singur răspunsul, fără variante ajutatoare, dar în special întrebări închise, pe baza experiențelor anterioare constatându-se o scădere a incidenței non-răspunsurilor în cazul acestui tip de întrebări. De asemenea, au fost întrebuințate și întrebări mixte, care îmbină metodele închise cu cele deschise: de exemplu, întrebările închise însoțite de o variantă suplimentară denumită „altele”, în care se solicită exemplificarea. Din punct de vedere al conținutului răspunsului solicitat, au fost formulate: întrebări factuale, referitoare la acțiunile întreprinse de persoanele chestionate; întrebări de

cunoștințe, de exemplu dacă au venit în contact cu noțiunea de segregare; întrebări de opinie (majoritatea întrebărilor din cadrul chestionarului), în care respondenților li se solicită să își exprime părerile, intențiile, stările emoționale etc. Sub aspectul rolului îndeplinit în cadrul chestionarului, au fost întrebuițate întrebări introductive, întrebări filtru, întrebări de verificare și întrebări de identificare. Prima categorie are menirea de a introduce treptat respondentul în tematica abordată (de exemplu, în ce cartier locuiți?, cum considerați cartierul în care locuiți?). Cea de-a doua categorie, a întrebărilor filtru, se referă la întrebările care condiționează parcurgerea ulterioară a chestionarului. Astfel, acestea implică un filtru pe baza căruia se poate răspunde la următoarea întrebare sau se pot omite anumite întrebări (de exemplu, întrebările condiționate de un răspuns afirmativ sau negativ la întrebarea anterioară). În cadrul chestionarului a fost formulată o întrebare de control, respectiv de verificare a sincerității respondentului. Practic sunt întrebări care se referă la același subiect, însă sunt formulate în mod diferit și poziționate la o anumită distanță una față de alta în cadrul chestionarului, tocmai pentru a testa dacă respondentul furnizează același răspuns sau răspunsuri diferite (de exemplu, întrebările referitoare la nivelul de securitate urbană percepută). Ultima categorie de întrebări, respectiv întrebările de identificare, se referă la întrebările menite să ajute la clasificarea rezultatelor în funcție de diverse criterii, în studiul prezent criteriile referindu-se la sex, vârstă, nivel de studii, nivel al veniturilor și strada pe care locuiesc, la acestea adăugându-se țara de origine și naționalitatea (în Valencia), considerându-se că acestea ar putea determina natura diferită a răspunsurilor.

Ulterior formulării întrebărilor urmează o etapă de verificare și de ordonare a acestora. Ordinea a fost stabilită astfel încât să existe o legătură între întrebările consecutive și să se identifice grupuri de întrebări centrate pe anumite subiecte comune. Astfel, primele 5 întrebări au un rol introductiv și au în vedere cartierul de domiciliu, durata locuirii în cartierul actual și caracteristicile atribuite acestuia. Întrebările 7-10 se referă la numărul persoanelor aflate în întreținere, în timp ce următoarele 4 întrebări vizează intenția de schimbare a domiciliului și motivele care stau la baza acestei inițiative. Ulterior urmează 3 întrebări referitoare la segregare, la cauzele și consecințele segregării. Întrebările 18-21 fac referire la actorii implicați în soluționarea problemelor cu care se confruntă cartierul și în evoluția acestuia, în timp ce întrebările 22-24 marchează încheierea chestionarului propriu-zis, solicitând persoanei chestionate să își exprime opinia cu privire la tendințele viitoare de evoluție a cartierului. Ultimele întrebări ale chestionarului sunt întrebările de identificare, plasate la finalul chestionarului tocmai pentru ca respondentul să nu interpreteze aceste întrebări ca o încercare a cercetătorului de a-i declina identitatea.

În urma finalizării chestionarului din punct de vedere al întrebărilor care îl compun, a avut loc formularea indicațiilor de completare a chestionarului. În acest sens, în această etapă este construită partea introductivă a chestionarului, menită să ilustreze contextul cercetării, precum și indicațiile cu privire la ordinea parcurgerii chestionarului în cazul unor întrebări filtru. Ulterior acestei etape se poate afirma faptul că redactarea chestionarului a ajuns la punctul final, urmând o fază de testare a acestuia. Pentru derularea acestei faze a fost selectat un eșantion test format din 10 persoane, cărora li s-a solicitat completarea chestionarului. Răspunsurile furnizate de către aceste persoane nu au fost utilizate ca rezultate ale cercetării, rolul lor fiind acela de verificare dacă întrebările sunt înțelese corect de către respondenți și este necesară adăugarea unor întrebări sau informații adiționale. Pe baza acestor răspunsuri a urmat o fază de corectare a chestionarului, rezultând astfel varianta finală a acestuia, care a fost utilizată în derularea anchetei sociologice în timpul campaniilor de teren. Bineînțeles, a urmat apoi aplicarea chestionarelor pe parcursul activității de teren, răspunsurile fiind ulterior centralizate și, în cazul întrebărilor deschise, codificate. Această activitate a fost realizată cu ajutorul programului Microsoft Excel, versiunea 201 și SPSS Statistics 25, în cadrul acestora construindu-se și reprezentările grafice corespunzătoare răspunsurilor. Pentru întrebările deschise, a fost utilizat programul Nvivo 12.

Cel de-al doilea instrument, respectiv *interviul* reprezintă „o tehnică de obținere, prin întrebări și răspunsuri, a informațiilor verbale de la indivizi și grupuri umane în vederea verificării ipotezelor sau pentru descrierea științifică a fenomenelor socio-umane” (Chelcea, 2001, p. 267), prin intermediul său putându-se analiza subiecte precum: identitate, alteritate, atitudine, comportament, opinie, emoție, semnificație, cunoaștere, subiectivitate, putere, reprezentare etc. (Ilovan, Mihalca, 2014). Principalul aspect care diferențiază interviul de chestionar rezidă în canalul de comunicare, prin intermediul interviului informațiile fiind obținute doar pe cale verbală. De asemenea, în lucrarea prezentă distincția se va realiza și la nivelul eșantionului, interviul fiind aplicat unui eșantion mai restrâns, stabilit de către cercetător pe baza unor criterii atent selecționate care să răspundă specificului tematic al lucrării. Tipul de interviu pentru care s-a optat în demersul științific prezent este cel semistrukturat, situat pe puntea de legătură dintre interviul structurat (cantitativ formal) și cel nestrukturat (calitativ informal). Acesta îmbină întrebări deschise și întrebări închise și are un caracter semiformal, care permite obținerea unor informații de natură calitativă, dar și cantitativă (Agabrian, 2004). Motivul optării pentru această tehnică rezidă în lipsa de rigiditate a acesteia, în posibilitatea interviewerului de a dirija discuția pe baza unor întrebări specifice, în funcție de răspunsurile primite. Astfel, punctul de plecare a fost reprezentat de un set de întrebări predefinite, de un

plan anterior stabilit, însă pe parcursul derulării interviului au fost lansate și alte întrebări menite să contribuie la furnizarea unor detalii relevante. Avantajul utilizării sale este reprezentat de deschiderea pe care o permite față de anumite întrebări care nu sunt formulate inițial, în faza de elaborare a interviului, ca urmare fie a omiterii lor, fie a prezumției că nu ar potența rezultate de interes pentru satisfacerea obiectivelor cercetării.

În aplicarea interviurilor a fost utilizată tehnica bulgărelui de zăpadă (Heckathorn, 2011), fiind obținute, astfel, 79 de interviuri, dintre care 57 în Valencia și 22 în Timișoara. Respondenții au fost clasificați în patru categorii principale, respectiv: reprezentanți ai instituțiilor publice, reprezentanți ai ONG-urilor sau asociațiilor private, profesori și localnici, urmând ca pentru La Coma să fie adăugată și categoria „foști localnici”, iar în Timișoara, în ambele cartiere, categoria „reprezentanți ai consiliului consultativ de cartier” și „reprezentanți ai bisericii”. Practic, s-a urmărit includerea tuturor categoriilor de actori implicați în viața cartierelor. De asemenea, prin combinarea celor două tehnici, interviul și chestionarul, s-a urmărit compararea perspectivelor cetățenilor care își desfășoară activitățile zilnice în cadrul cartierelor respective și a liderilor de asociații, care analizează din exterior viața acestor cartiere sau vin în contact cu localnicii, fără însă a-și desfășura activitățile zilnice în aceste cartiere.

Înregistrarea mărturiilor de viață reprezintă o metodă caracterizată prin implicarea cercetătorului într-un dialog cu persoanele din spațiul analizat și înregistrarea, pe baza tehnologiilor moderne, a mărturiilor acestora, a afirmațiilor lor cu privire la evenimentele dintr-un trecut mai îndepărtat sau mai apropiat. Această metodă permite cercetătorului o mai bună înțelegere a perspectivei oamenilor, o pătrundere în esența evenimentelor și o transpunere a cercetătorului în contextul creat de individ prin intermediul istorisirilor sale. Astfel, pe baza unor întrebări formulate de către cercetător, persoana este îndemnată să povestească evenimente, cauze, consecințe, impresii. Totodată, contactul direct al cercetătorului cu persoana respectivă permite și o analiză a atitudinii, a gesturilor, a expresiei feței, cu alte cuvinte permite o vizualizare și o interpretare a elementelor comunicării nonverbale. Această metodă a fost întrebuințată în timpul aplicării chestionarelor, subiecții selectați pentru participare corespunzând persoanelor care au locuit un timp mai îndelungat în cartier și au avut, astfel, ocazia de a veni în contact cu mai multe schimbări de-a lungul timpului și au resimțit mai acut consecințele acestor schimbări.

Fotografierea constă în surprinderea elementelor considerate importante pentru studiul prezent, în scopul rememorării lor ulterioare și oferirii unei imagini cât mai concrete a cadrului de cercetare și a componentelor investigate. Aceasta constituie o dovadă concretă a evenimentelor vizualizate de către cercetător și creează posibilitatea unei investigații mai

amănunțite ulterior, dacă această investigație nu este posibilă la momentul activității de teren. Totodată, această metodă permite observarea ulterioară a unor detalii care inițial nu se impun în câmpul vizual al cercetătorului, creând astfel premisa unor noi direcții de cercetare.

Cartarea reprezintă „metoda de efectuare de măsurători și observații asupra elementelor cadrului natural și socio-uman și transpunerea lor la scară pe hărți, planuri sau profile” (Armaș, Damian, 2001 citat de Iojă, 2013, p. 50). Aceasta constă în cercetarea în detaliu, identificarea și delimitarea spațială a diferitelor elemente de pe un anumit teritoriu. Această metodă se bazează pe cunoașterea prealabilă a spațiului și presupune codificarea elementelor din teren în vederea transunerii lor pe un suport cartografic (Iojă, 2013). Încadrarea sa în categoria metodelor calitative este justificată de faptul că cercetătorul se bazează pe observația directă în marcarea elementelor pe hartă, putând interveni astfel și obstacole determinate de subiectivitatea sa. Această metodă a fost întrebuințată pe parcursul întregii activități de teren, pentru facilitarea orientării în spațiu, dar în special s-a impus în analiza consecințelor mobilității și a segregării.

Exploatarea documentelor instituționale se referă la utilizarea și revizuirea documentelor instituționale cu scopul detectării elementelor relevante cu privire la tematica cercetării și al furnizării unor detalii adiționale variate cu privire la aceasta (Méndez López, 2011). Importanța acestei metode rezidă în caracterul său deschis și contextual, în diversitatea surselor disponibile, care simplifică demersul de colectare a datelor și care asigură îmbogățirea procesului de investigație prin posibilitatea comparării critice a informațiilor obținute. De asemenea, aceste documente permit derularea unei analize a evoluției istorice a fenomenelor analizate, a unor situații particulare și a participanților la această evoluție. În acest sens, au fost accesate o serie de documente legislative, texte oficiale elaborate de către primărie la nivel de cartiere, planuri realizate de către primărie, planuri și strategii ale primăriei sau ale diverselor asociații.

Metodologia de cercetare cantitativă, la rândul ei, presupune transpunerea societății și a indivizilor care o compun în variabile de sine stătătoare. Variabilizarea presupune respectarea unor principii de relaționare sau comparație între alternative, respectiv construirea unei reprezentări a realității prin intermediul unei table de valori, societatea devenind, astfel, o selecție de valori (Canales Cerón, 2006). Metodologia cantitativă studiază realitatea obiectivă, externă, care există independent de percepția și credințele umane, presupunând colectarea unui număr cât mai mare de date care să o reflecte, acestea fiind colectate pe baza unor proceduri standard acceptate de către comunitatea științifică. Așa cum în cazul metodologiei calitative omul este pilonul central, în cadrul metodologiei cantitative date statistice reprezintă baza de

cercetare, asupra acestora efectuându-se analize prin intermediul metodelor statistice. Aceste date, în urma analizei, sunt interpretate, scopul fundamental fiind explicarea modului în care rezultatele obținute corespund teoriilor și cunoștințelor existente (Hernández Sampieri *et al.*, 2010).

Elementul central asociat analizei cantitative este reprezentat de colectarea datelor statistice în vederea prelucrării și analizei lor ulterioare. La nivelul orașului Timișoara, datele au fost obținute de pe pagina web a Institutului Național de Statistică, la aceasta adăugându-se datele obținute de la recensăminte și cele furnizate pe pagina web a Primăriei Timișoara. Acestea au fost utilizate, în principal, pentru contextualizarea studiilor de caz la nivelul orașului Timișoara, în condițiile în care nu există date statistice disponibile la nivel de cartier.

La nivelul orașului Valencia datele au fost colectate de pe pagina web a Institutului Național de Statistică și de pe pagina web a Primăriei Valenciei, făcând referire la numărul de locuitori în perioada 2001-2016, densitatea populației, structura pe genuri, pe grupe de vârstă, pe nivele de educație, pe naționalități și valorile cadastrale ale terenului. Pentru prelucrarea acestor date a fost utilizat programul Microsoft Office Excel, versiunea 2016, cu ajutorul căruia au fost calculate rate anuale de evoluție, rate brute de evoluție și procentaje la nivel de secțiuni de recensământ, cartiere, districte sau la nivel municipal. De asemenea, în analiza gradului de vulnerabilitate la nivel de oraș și de cartiere a fost utilizat studiul întocmit de către Primăria orașului Valencia, elaborându-se, însă clasificări proprii la nivelul secțiunilor de recensământ, extinzând analiza și la nivelul arealelor caracterizate printr-o mai mare reziliență și detaliindu-se elementele corespunzătoare cartierelor de referință.

Nu în ultimul rând, în analiza evoluției mobilității la nivelul cartierului Cabanyal au fost utilizate date statistice de variație rezidențială furnizate de către Biroul de Statistică al Primăriei Valenciei. Acestea au fost analizate pentru perioada 2004-2016, însă pentru identificarea particularităților de evoluție, perioada a fost împărțită în patru intervale: 2004-2007, anterior crizei economice și sociale, caracterizat prin intrări masive ale populației imigrante; 2008-2009, interval inclus între momentul de apariție a crizei economice și momentul suspendării, din partea primăriei, a licențelor și permiselor de reabilitare și construcție; 2010-2013, perioadă de criză economică, marcată de ample schimbări ale tendințelor în procesul migrației și 2014-2016, interval de lentă revitalizare în urma crizei și a schimbărilor în politica teritorială. Datele respective conțin informații despre sexul, vârsta (sub 16 ani, 16-25 ani, 25-45 ani, 45-65 ani și 65 de ani sau superior) și naționalitatea (spaniolă, imigranți din Uniunea Europeană, imigranți din afara Uniunii Europene) persoanei care își schimbă reședința. Pentru intervalul 2014-2016 sunt furnizate, de asemenea, date referitoare la nivelul de educație: sub 18 ani, nu știe să scrie

sau să citească, titlu inferior școlii primare, absolvent de școală gimnazială sau echivalent și cu bacalaureat sau studii superioare. Variațiile rezidențiale sunt înregistrate pe baza a șapte tipuri de mișcări: intrări de populație prin imigrație, intrări de populație prin nașteri, intrări de populație din alte motive, ieșiri de populație prin emigrație, ieșiri de populație prin deces, ieșiri de populație din alte motive și schimbări de domiciliu, însă pentru studiul prezent au fost utilizate doar trei categorii, respectiv intrările de populație prin imigrație, ieșirile de populație prin emigrație și schimbările de domiciliu. De asemenea, datele includ numărul de mișcări care corespund unor caracteristici comune la nivelul secțiunilor de recensământ și ilustrează, în plus, profilul demografic al persoanei care se deplasează, secțiunea de recensământ de origine (pentru sosiri) și de destinație (pentru plecări).

În ceea ce privește spațiile de destinație și de origine, acestea au fost grupate în șapte categorii: străinătate; restul Spaniei, incluzând municipii din afara Comunității Valenciene; restul Comunității Valenciene, incluzând municipii din comunitate, dar din afara Ariei Metropolitane Valenciene (AMV); AMV, care include 75 de municipii selectate în funcție de criteriul de mobilitate alternantă reședință-loc de muncă (Feria, 2018); Valencia, incluzând districte ale orașului, dar exceptând districtul căruia îi aparține cartierul; Districtul Poblados Marítimos, care include deplasările cu origine sau destinație în cartierele învecinate și cartierul Cabanyal, care include deplasările interne, între secțiunile cartierului. Pentru fiecare dintre sectoarele menționate au fost calculate: totalul intrărilor, totalul ieșirilor, soldul migratoriu total, soldul migratoriu în funcție de profilul demografic al persoanelor care își schimbă domiciliu, ratele anuale de imigrație, emigrație și sold migratoriu, luând ca punct de referință populația de la începutul perioadei analizate. Pentru analiza inițială a datelor a fost utilizat programul Microsoft Office Access, versiunea 2016, după care acestea au fost prelucrate cu ajutorul programului Microsoft Office Excel, versiunea 2016, acesta fiind folosit și la realizarea graficelor ilustrative.

În studiul segregării au fost calculați, de asemenea, o serie de indicatori, aceștia având rolul de a reduce volumul de date, de a-l simplifica și de a-l face mai ușor de înțeles (Grannis, 2002). De asemenea, indicatorii ajută la identificarea unor corelații între elemente aparent intangibile, contribuind, astfel, la sudarea componentelor analizate pe parcursul demersului științific prezent în vederea formulării de teorii general valabile.

Massey și Danton (1988) caracterizează segregarea drept un fenomen multidimensional și clasifică indicatorii de analiză a segregării rezidențiale în cinci dimensiuni: uniformitate, expunere, concentrare, centralizare și clustering. Fiecare dintre dimensiunile respectiv cuprinde mai mulți indicatori, însă în studiul prezent au fost analizați doar nouă. Prima dimensiune,

respectiv cea de *uniformitate*, se referă la distribuția diferențiată a două grupuri sociale în cadrul unităților spațiale ale unui oraș. Se consideră că uniformitatea este maximă, iar segregarea minimă atunci când toate unitățile au același număr relativ de membri minoritari și majoritari ca orașul considerat ca un întreg (Massey, Danton, 1988). În cadrul acestei dimensiuni au fost analizați trei indici, și anume indicele de segregare, indicele de disimilitudine și indicele de entropie. *Indicele de segregare* măsoară distribuția unui anumit grup de populație în spațiul urban, raportat la restul populației. Valorile sale sunt cuprinse între 0 și 1, care corespund unei distribuții egale sau unei segregări maxime. Acesta se calculează după formula:

$$IS = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \left| \frac{x_i}{X} - \frac{t_i - x_i}{T - X} \right|$$

unde IS = indicele de segregare, i = subarealul analizat, n = numărul de subareale i din arealul urban, x_i = populația grupului minoritar din subarealul i, X = populația totală a grupului minoritar în arealul urban, t_i = populația totală a subarealului i, T = populația totală a arealului urban (Martori i Cañas, Hoberg, 2004).

Cel de-al doilea indice, respectiv *indicele de disimilitudine* este cel mai popular indicator de neuniformitate din literatura de specialitate (Allen *et al.*, 2009) și măsoară dimensiunea grupului minoritar care se impune a fi relocat cu scopul atingerii uniformității (Rice *et al.*, 2014). Prezintă valori cuprinse între 0, care ilustrează faptul că nu există segregare și 1, echivalent unei segregări maxime (Allen *et al.*, 2009). Practic, cei doi indicatori se diferențiază în funcție de grupul de populație cu care se realizează comparația, primul măsurând inegalitatea distribuției grupului minoritar în raport cu restul populației, pe când cel de-al doilea se raportează la un alt grup, respectiv grupul majoritar (Lavía Martínez, 2008). Calculul acestui indicator se face după formula:

$$ID = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \left| \frac{x_i}{X} - \frac{y_i}{Y} \right|$$

unde ID = indicele de disimilitudine, i = subarealul analizat, n = numărul de subareale i din arealul urban, x_i = populația grupului minoritar din subarealul i, X = populația totală a grupului minoritar în arealul urban, y_i = populația grupului majoritar din subarealul i, Y = populația totală a grupului majoritar în arealul urban (Martori i Cañas, Hoberg, 2004).

Expunerea rezidențială se referă la gradul de potențial contact sau de posibilă interacțiune între populația grupului minoritar și a grupului majoritar la nivelul unui areal urban. Deși expunerea și uniformitatea sunt adesea corelate, acestea sunt două dimensiuni distincte, deoarece populația grupului minoritar poate fi răspândită uniform în unitățile teritoriale ale

arealului urban, dar în același timp puțin „expusă” grupului majoritar dacă acesta din urmă deține o mare pondere din populația arealului urban. Prin urmare, prima dimensiune nu depinde de mărimea grupurilor, pe când cea de-a doua este strâns corelată cu aceasta (Massey, Danton, 1988). În cadrul acestei dimensiuni au fost calculați și analizați doi indicatori, și anume indicele de interacțiune și indicele de izolare.

Indicele de interacțiune măsoară probabilitatea ca un membru al grupului minoritar să împartă un subareal cu un membru al grupului majoritar (Lavía Martínez, 2008). Valorile acestui indicator sunt, de asemenea, cuprinse între 0 și 1, valorile mai reduse ilustrând un grad mai mare de segregare, ca urmare a contactului slab între membrii grupului minoritar și cei ai grupului majoritar (Martori i Cañas, Hoberg, 2004). Indicele de interacțiune se calculează după formula:

$$xPy = \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i}{X}\right) \left(\frac{y_i}{t_i}\right)$$

unde xPy = indicele de interacțiune, i = subarealul analizat, n = numărul de subareale i din arealul urban, x_i = populația minoritară a subarealului i , X = populația minoritară a arealului urban, y_i = populația grupului majoritar din subarealul i , t_i = populația totală a subarealului i (Lavía Martínez, 2008).

Indicele de izolare, la rândul său, măsoară probabilitatea ca doi indivizi aparținând grupului minoritar să împartă aceeași unitate (Rice *et al.*, 2014). Cu cât valoarea sa este mai ridicată, respectiv mai apropiată de 1, cu atât grupul minoritar este mai izolat în subarealele în care locuiește și, implicit, mai segregat (Martori i Cañas, Hoberg, 2004). Acest indicator se calculează după formula:

$$xPx = \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i}{X}\right) \left(\frac{x_i}{t_i}\right)$$

unde xPx = indicele de izolare, i = subarealul analizat, n = numărul de subareale i din arealul urban, x_i = populația minoritară a subarealului i , X = populația minoritară a arealului urban, t_i = populația totală a subarealului i (Grannis, 2002).

Concentrarea se referă la spațiul ocupat de grupul minoritar din totalul arealului urban considerat, astfel că o proporție mică din suprafața totală a arealului urban ilustrează un grad ridicat de concentrare rezidențială (Massey, Danton, 1988). Dintre indicatorii asociați acestei dimensiuni, au fost analizați doi, respectiv indicele Delta și indicele de concentrare relativă. *Indicatorul Delta* ilustrează gradul de concentrare al membrilor unui subgrup particular în cadrul unei arii dense (Taylor, 2014), calculând diferența dintre proporția populației unui grup

în fiecare subareal cu privire la totalul populației grupului respectiv la nivel de oraș și proporția suprafeței fiecărui subareal din cuprinsul orașului. Valorile sale, similar celorlalți indicatori, oscilează între 0 și 1, valoarea maximă indicând o segregare maximă. Acesta poate fi interpretat și drept procentajul populației unui grup minoritar care trebuie să își schimbe reședința pentru a obține o densitate uniformă (Martori i Cañas, Hoberg, 2004). Calculul acestui indicator se bazează pe formula:

$$DEL = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n \left| \frac{x_i}{X} - \frac{a_i}{A} \right|$$

unde DEL = indicele Delta, i = subarealul analizat, n = numărul de subareale i din arealul urban, x_i = populația minoritară a subarealului i, X = populația minoritară a arealului urban, a_i = suprafața subarealului i, A = suprafața arealului urban (Rice *et al.*, 2014).

Centralizarea este dimensiunea care face referire la gradul în care un grup este localizat din punct de vedere spațial în centrul arealului urban (Massey, Danton, 1988). Doi indicatori din această categorie au făcut obiectul studiului prezent, și anume: indicele de centralizare și indicele de centralizare absolută. *Indicele de centralizare* măsoară proporția membrilor unui grup minoritar care locuiesc în limitele arealului central și se calculează după formula:

$$PCC = \frac{X_{cc}}{X}$$

unde PCC = indicele de centralizare, X_{cc} = populația grupului minoritar care locuiește în centru, X = populația minoritară a arealului urban.

Indicele de centralizare absolută măsoară distribuția spațială a unui grup în comparație cu distribuția suprafețelor în jurul centrului și se calculează după formula:

$$ACE = \left(\sum_{i=1}^n x_{i-1} * A_i \right) - \left(\sum_{i=1}^n x_i * A_{i-1} \right)$$

unde ACE = indicele de centralizare absolută, i = subarealul analizat, n = numărul de subareale i din arealul urban, x_i = populația minoritară a subarealului i, A_i = proporția cumulată a suprafețelor din jurul subarealului i. Valorile indicatorului oscilează între -1, care indică o tendință a membrilor grupului minoritar de a locui în apropierea centrului și 1, însemnând că membrii respectivului grup tind să locuiască în arealele mai îndepărtate (Massey, Danton, 1988).

Ultima dimensiunea, respectiv cea de **clustering**, se referă la măsura în care subarealele locuite de membrii grupului minoritar se învecinează sau formează clustere la nivel spațial. Un grad ridicat de clustering implică o contiguitate a arealelor populate de grupuri minoritare, creând enclave și implicit segregare. Din această categorie în studiul prezent a fost analizat un

singur indicator, și anume *indicele de proximitate spațială*, care măsoară nivelul de clustering dintre două grupuri, de regulă unul minoritar, iar celălalt majoritar. Acesta se calculează după următoarea formulă, având valoarea 1 dacă nu există un clustering diferențial între cele două grupuri, sau mai mare decât 1, dacă membrii fiecărui grup locuiesc trăiesc mai aproape unii de ceilalți decât de membrii celuilalt grup (Massey, Danton, 1988).

$$SP = \frac{(X * P_{xx} + Y * P_{yy})}{T * P_{tt}}$$

În plus, față de cele cinci dimensiuni prezentate, a fost calculat și *Coeficientul de Localizare*, care măsoară gradul de concentrare al unui subgrup, comparând procentajul grupului minoritar în raport cu populația totală a unui subareal cu procentajul pe care respectivul grup îl deține la nivel de oraș. Acest indicator se calculează după formula:

$$QL = \frac{\frac{x_i}{t_i}}{\frac{X}{T}}$$

unde QL = coeficientul de localizare, i = subarealul analizat, x_i = populația minoritară a subarealului i, X = populația minoritară a arealului urban, t_i = populația totală a subarealului i, T = populația totală a arealului urban (Iglesias Pascual, 2017).

Pentru calcularea tuturor acestor indicatori au fost folosite date statistice din două surse, corespunzătoare a două criterii diferite. Primul criteriu este reprezentat de structura populației în funcție de continentul de proveniență. Aceste date au fost furnizate de către departamentele de evidență a populației și cuprind informații referitoare la populația totală, populația autohtonă și populația imigrantă. Ultima categorie a fost împărțită, la rândul ei, în șapte categorii, respectiv: Europa (la rândul său, împărțită în imigranți din Uniunea Europeană și din afara Uniunii Europene), Africa, America, Asia și Oceania și Apatrizi. Scara de analiză a fost secțiunea de recensământ, iar analiza a fost realizată la două nivele: la nivelul ariei metropolitane valenciene (AMV) – având aceeași extensiune conform datelor precizate anterior și la nivelul municipiului Valencia. Din punct de vedere temporal, au fost colectate date pentru trei ani, corespunzător unor etape cu caracteristici distincte în evoluția procesului migrației pe teritoriul spaniol: 2001 – corespunzător etapei de intrare masivă a populației imigrante, 2008 – moment care coincide cu stadiul incipient al crizei economice și 2016 – moment actual, de depășire a crizei economice și de redresare a situației generale.

Cel de-al doilea criteriu corespunde nivelului educativ al populației, iar datele au fost preluate de pe pagina web a Institutului Național de Statistică. Acestea conțin informații referitoare la populația totală și numărul persoanelor cu diferite nivele de studii, împărțite în

cinci categorii: populație analfabetă, fără studii, cu studii primare, cu studii secundare și cu studii superioare. Scara de analiză a fost, însă, diferită față de criteriul anterior, fiind reprezentată de scara districtuală. Spațiul de analiză, însă, a fost același cu cel abordat pentru criteriul anterior: AMV și municipiul Valencia. Perioada de analiză a fost din nou diferită, dat fiind faptul că datele corespund ultimelor două recensăminte realizate la nivel național, în anul 2001 și 2011.

Prelucrarea datelor s-a realizat cu ajutorul programului Microsoft Office Excel, versiunea 2016, iar ulterior, calcularea indicatorilor de segregare s-a realizat în programul Geo-Segregation Analyzer (Apparicio *et al.*, 2014). De menționat este faptul că pentru indicii corespunzători dimensiunii de centralizare, spațiile centrale au fost definite diferite în funcție de nivelul de analiză: pentru AMV centrul a fost considerat municipiul Valencia, respectiv secțiunile/districtele care îl compun, iar pentru Valencia centrul a fost considerat orașul vechi, respectiv districtul 1, Ciutat Vella. Nu în ultimul rând, realizarea ulterioară a hărților asociate indicatorilor de segregare a presupus utilizarea programului ArcGIS, versiunea 10.2.1.

Prin calcularea acestor indicatori, prin analiza datelor statistice și prin metodele calitative centrate pe discuțiile cu rezidenții, se urmărește înțelegerea realității socio-teritoriale care caracterizează spațiile analizate, precum și a particularităților prin care se identifică acestea. Faptele sesizate prin intermediul datelor statistice vor fi transferate din sfera obiectivă în lumea perceptuală, tocmai pentru a pătrunde în esența acestora, pentru a înțelege atitudinile și trăirile oamenilor cu privire la acestea. Numai prin analiza multidimensională a fenomenelor se poate construi o imagine de ansamblu a acestora și se pot emite teorii viabile cu privire la cauzele și consecințele lor.

2.4. Surse de erori

Prin utilizarea metodelor și a instrumentelor precizate în capitolele anterioare, se estimează producerea anumitor erori, ale căror surse pot fi clasificate în două categorii, corespunzătoare celor două perspective: cantitative și calitative (vezi fig. 8). Astfel, în prima categorie, cea corespunzătoare **metodelor cantitative**, asociate predominant analizei datelor statistice, pot fi încadrate o serie de erori care pot conduce la denaturarea rezultatelor și îndepărtarea acestora de adevărul din lumea reală. Printre erorile din această categorie pot fi enumerate: lipsa de precizie, erori de aproximare/rotunjire, erori de sistem, lipsa datelor pentru anumite intervale de timp, erori de selecție a indicatorilor, erori de calcul, erori asociate unităților de măsură, erori de reprezentare, variabilitatea limitelor unităților teritoriale considerate.

În cea de-a doua categorie, corespunzătoare **metodologiei calitative**, sursele de erori pot fi clasificate în funcție de etapa de cercetare avută în vedere, și anume: erori din etapa de pregătire a anchetei, erori din etapa de desfășurare a anchetei, erori din etapa de centralizare și interpretare a datelor. În *etapa premergătoare anchetei* o posibilă eroare poate rezulta din formularea sau ordonarea greșită a întrebărilor/cerințelor, dar și eșantionarea nepotrivită, erori care pot să genereze rezultate corecte, dar care să nu reflecte în totalitate realitatea dintr-un spațiu mai larg. Pe *parcursul desfășurării anchetei* o primă categorie de erori pot fi asociate operatorului care derulează ancheta, de exemplu prin exprimarea neclară a instrucțiunilor, citirea parțială a întrebărilor, înregistrarea parțială a răspunsurilor, sugerarea anumitor răspunsuri etc. O altă categorie vizează respondenții și cuprinde erori cauzate de: lipsa sincerității, non-răspunsuri, insuficiența timpului alocat participării la anchetă etc. Nu în ultimul rând, *etapa de centralizare și interpretare a datelor* poate genera erori asemănătoare celor asociate metodologiei cantitative, și anume erori de calcul, de precizie, de sistem, de reprezentare etc., putând fi adăugate aici și erorile de codificare, în special cu privire la întrebările deschise, unde răspunsurile sunt numeroase, complexe și diferite unele față de celelalte.

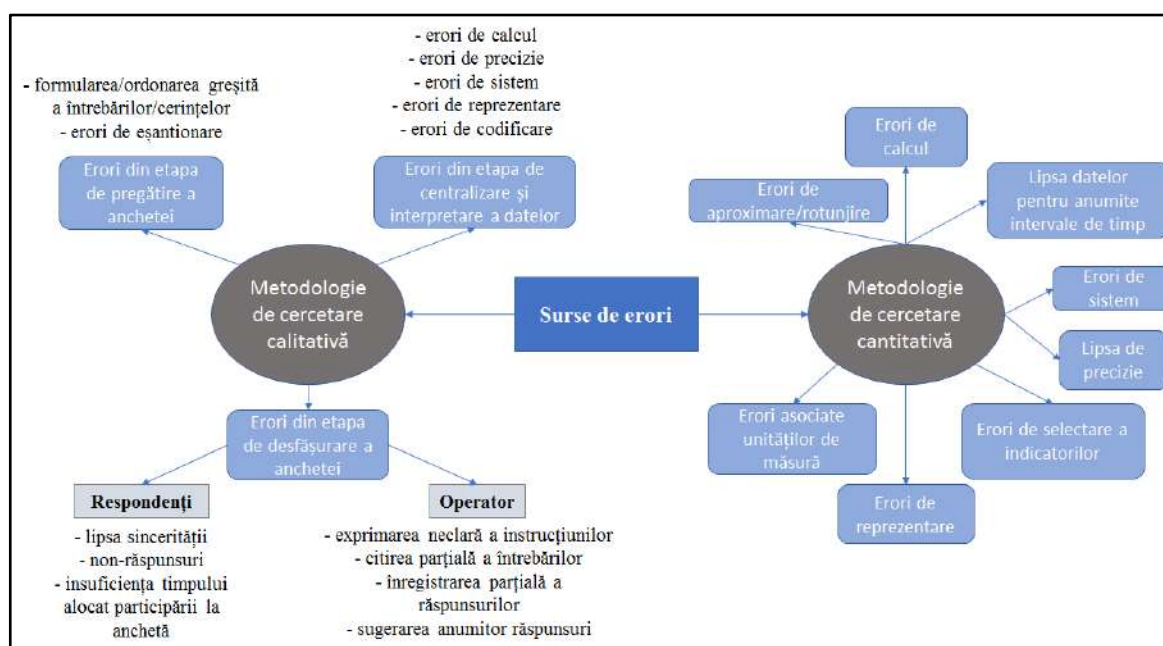

Fig.8. Posibile surse de erori

Cap III. CONTEXTUALIZAREA STUDIILOR DE CAZ

3.1. Poziția geografică și limitele arealului de studiu

3.1.1. Timișoara

O primă provocare în cadrul demersului științific desfășurat este reprezentat de delimitarea arealului de studiu. Deși dintr-o perspectivă de ansamblu cele două orașe, respectiv Timișoara și Valencia, sunt cunoscute și clar conturate de componentele fizico-geografice, analiza la un nivel mai detaliat poate ridica anumite probleme. Intervenția factorului uman este cea care pune în dificultate acest subiect, aducând un caracter de ambiguitate prin conturarea unor limite neclare. Mobilitatea, unul dintre subiectele centrale ale lucrării, contribuie la modificarea limitelor celor două spații, acestea adăugându-i-se, de asemenea, importanța și rolul polarizator pe care cele două orașe îl exercită la nivel regional, influența lor resimțindu-se asupra unui areal mai larg sau mai restrâns. În acest context, simpla încadrare fizico-geografică nu este suficientă în definirea orașelor Timișoara și Valencia, ci se impune cu desăvârșire trasarea limitelor lor și pe baza componentei umane, respectiv a factorilor culturali, politici, comerciali, de transport, această componentă oferind celor două orașe caracterul lor de specificitate, rațiunea lor de a fi (fig. 9).

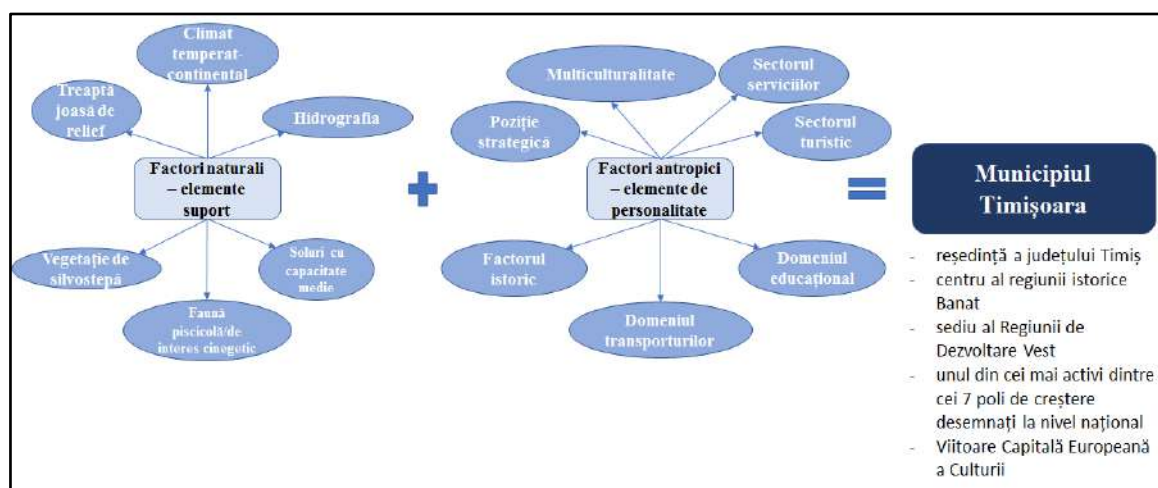

Fig.9. Poziția geografică a municipiului Timișoara – elemente de potențial

Municipiul Timișoara este situat în extremitatea vestică a României (vezi fig. 10), într-o subdiviziune joasă a Câmpiei Banatului, respectiv Câmpia Timișului, câmpie de subsidență, de divagare, nefragmentată (Posea, 1997; Posea, 2005) la 45°47' latitudine nordică și 21°17' longitudine estică, poziționare care influențează favorabil evoluția orașului prin facilitarea apariției și multiplicării construcțiilor și a căilor de comunicație. Totodată, localizarea într-o *treaptă de relief joasă* (cu o altitudine medie de 84-95 m) justifică accesibilitatea orașului, un

alt factor important în analiza evoluției acestuia. Extremitățile care delimitează orașului Timișoara sunt: în partea nordică și nord-estică, câmpiile înalte Giarmata Vii-Dumbrăvița, cu o altitudine medie de 100 m, în Nord-Vest, câmpia joasă a Torontalului, cu o altitudine medie de 88 m, în partea estică a orașului, câmpia aluvială a Begheiului, cu o altitudine medie de 90-95 m, iar în partea sudică de râurile Bega și Timiș. Altitudinea maximă din cadrul municipiului Timișoara se înregistrează la „Între Vii”, respectiv 95 m, în timp ce altitudinea minimă coboară până la 84 m în arealul Mehala (Ronaț) (www.primariatm.ro).

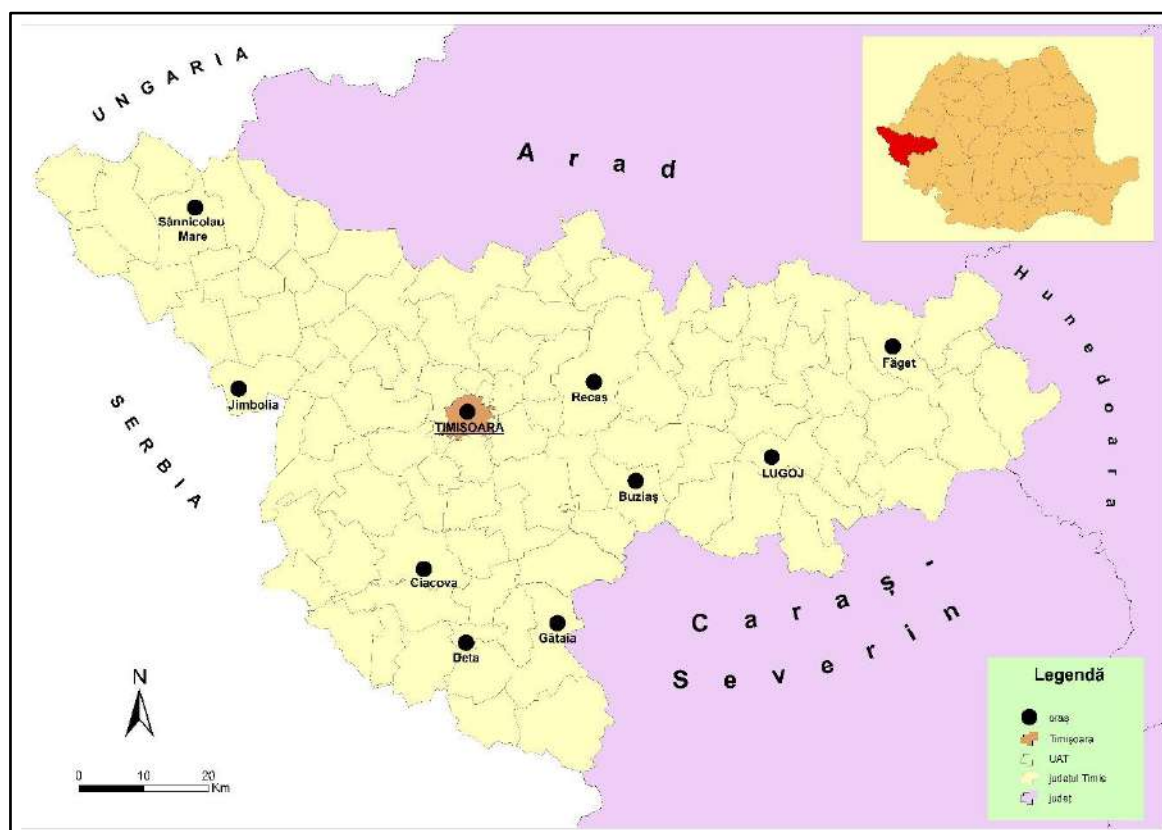

Fig.10. Poziția geografică a municipiului Timișoara

Din punct de vedere *climatic*, poziția latitudinală și longitudinală plasează orașul Timișoara în emisfera nordică, aproximativ la jumătatea distanței dintre Polul Nord și Ecuator, în zona climatului temperat-continental, cu ușoare influențe submediteraneene, climat favorabil derulării unor activități economice variate. În rândul aspectelor definitorii ale acestui climat, se impun diversitatea și neregularitatea proceselor atmosferice. În acest sens, primăvara și vara predomină masele de aer temperat de proveniență oceanică, ce aduc precipitații abundente, în mod frecvent aceste mase de aer apărând și în anotimpul hibernal, când sunt însoțite de precipitații sub formă de ploaie sau zăpadă și temperaturi blânde (Popa, Junie, 2000). De asemenea, în arealul orașului se resimt și influențe ale anticlonului scandinav, precum și influențe ciclonice (Posea, 1997). Practic interacțiunea dintre diferitele influențe și cumulumul de

efecte rezultat din interacțiunea maselor de aer sunt cele care fac din orașul Timișoara un centru favorabil desfășurării unor activități antropice diversificate, derularea acestora nefiind întreruptă de riscuri de tip climatic.

Hidrografia poate fi considerată un alt factor esențial în analiza orașului Timișoara, încă din cele mai vechi timpuri aceasta favorizând evoluția orașului de la o așezare restrânsă la municipiul care poate fi observat în prezent. Conform celor precizate anterior, orașul s-a dezvoltat într-o zonă mlăștinoasă, în aria de divagare a râurilor Timiș și Bega. Rețeaua hidrografică este dominată de cele două râuri, a căror importanță s-a remarcat încă din trecut, la acestea adăugându-se și alte râuri care în general seacă pe perioada verii (Popa, Junie, 2000). Râul Bega izvorăște din munții Poiana Ruscă, traversează orașele Făget și Timișoara (de la est la vest, pe o lungime de aproximativ 12,8 km) (Planul de acțiune, 2014, p. 12) și se varsă în Tisa pe teritoriul Serbiei. Importanța acestuia rezidă în faptul că, fiind canalizat, de-a lungul timpului, canalul a servit atât la diminuarea problemelor asociate inundațiilor și mlaștinilor, cât și la navigație, comerț și furnizarea de energie, pentru producerea căreia funcționează hidrocentrala din oraș (Munteanu, Munteanu, 2002). Pentru satisfacerea acestor funcții, canalul a fost amenajat pentru navigație pe o lungime de 115 km, de la Timișoara până la vărsare, facilitând astfel comunicarea cu țara vecină, Serbia, și constituind totodată singurul râu interior navigabil din țara noastră. De asemenea, pentru regularizarea debitului au fost amenajate două noduri hidrotehnice, unul la Coștei, de unde pleacă un canal de aducțiune a apei din Timiș în Bega și unul la Topolovățul Mic, care deservește un canal de deversare a apei din Bega în Timiș (Posea, 1997). Astfel, dacă inițial râul Bega dispunea de mai multe brațe, la momentul actual din multitudinea acestora se mai păstrează în interiorul orașului doar Bega Moartă, în Fabric și Bega Veche, în Săcălaz (www.primariatm.ro). La rândul său, râul Timiș se impune ca principal colector al Câmpiei Banatului, acesta izvorând din Munții Semenic și adunându-și în bazinul său o serie de afluenți, precum: Nădragul, Timișana, Șurgani, Pogănișul, Bârzava, Moravița, Bega Mică (Posea, 1997). De precizat este faptul că pe cursul lor, atât Timișul, cât și Bega, au avut oscilări puternice pe cuprinsul Câmpiei Timișului, însușindu-și periodic vechi cursuri ale râurilor învecinate (Posea, 2006). Bogăția lacustră a orașului se remarcă printr-un număr de lacuri naturale, formate în locul vechilor meandre (la Kuntz, Giroc, Lacul Șerpilor din Pădurea Verde etc.) și lacuri de origine antropică (la Fratelia, Freidorf, Moșnița, Mehala etc.). Nu în ultimul rând, o altă componentă hidrografică importantă pentru dezvoltarea orașului este reprezentată de apele subterane, respectiv pânza freatică de adâncime, utilizată pentru satisfacerea necesarului de apă pentru consumul urban și apele de mare adâncime utilizate în

scop balnear, cum ar fi, spre exemplu, cele hipotermale din Piața Unirii și cele mezotermale din cartierul Fabric (Popa, Junie, 2000).

Un element care a contribuit încă de la începuturi la apariția și extinderea orașului, este *vegetația*, spațiul timișorean încadrându-se în zona pădurilor de stejar. La momentul actual însă teritoriul se înscrie în zona de silvostepă, pădurile fiind tăiate în trecut în scopul obținerii de terenuri agricole, dar și al utilizării lemnului pentru construcția cetății și a caselor (www.primariatm.ro). Domeniul *faunistic* este, de asemenea, de interes, sporind renumele municipiului Timișoara prin posibilitatea organizării unor competiții sportive. În acest sens, fauna piscicolă (de exemplu plătica, oblețul, babușca, sebița, știuca etc.) constituie o resursă pentru practicarea pescuitului sportiv, în timp ce anumite specii de pădure și de stepă și silvostepă prezintă interes cinegetic, de exemplu fazan, iepure, căprioară, prepeliță, potârniche etc. Deși Timișoara nu s-a dezvoltat în principal pe baza agriculturii, dispune de *soluri* cu o capacitate medie de susținere a producției agricole (Popa, Junie, 2000). Astfel, din punct de vedere litologic predomină depozitele aluvio-proluviale (cambisoluri, depozite loessoide amestecate sau acoperite de materiale aluviale recente, soluri halomorfe). Totuși, la anumite distanțe de municipiu se dezvoltă și cernoziomurile (Ianoș *et al.*, 1997), identificate prin cel mai înalt grad ridicat de fertilitate pentru culturile agricole și caracterizate prin posibilitatea obținerii unor producții agricole mari pe baza unor investiții relativ reduse (Ianoș, 2004).

Dacă elementele ilustrate în paragrafele anterioare ilustrează suportul natural de care dispune municipiul Timișoara în dezvoltarea sa, se cuvin prezentate elementele care dau personalitatea orașului, respectiv elementele asociate factorului uman și construcțiilor elaborate pe baza spațiului suport. Din punct de vedere *politico-administrativ*, se consideră faptul că poziția municipiului este una strategică, acesta fiind localizat la mai puțin de 700 de km de 13 capitale europene: Belgrad, Bratislava, Budapesta, București, Chișinău, Ljubljana, Praga, Sarajevo, Skopje, Sofia, Tirana, Viena, Zagreb. Conexiunile existente între municipiul Timișoara și aceste capitale au contribuit la dezvoltare socio-economică a orașului, ca urmare a rolului acestuia de punte de legătură între Europa de Est și Europa Centrală, Budapesta și Viena reprezentând chiar trepte de trecere spre Europa Occidentală. Astfel, municipiul Timișoara s-a bucurat de posibilitatea utilizării unor surse de informații distincte și de implicare în cuprinsul a două lumi culturale și politice diferite, influențate de ideologia orientală și occidentală. Dintre capitalele menționate anterior, cea mai apropiată este capitala Serbiei, Belgradul, la aproximativ 170 km, interacțiunea dintre cele două orașe sesizându-se sub mai multe aspecte: cultural, industrial, energetic, politic, educațional etc. De asemenea, față de capitala Ungariei, Budapesta, Timișoara este situată la o distanță de aproximativ 300 km, o

distanță redusă dacă se au în vedere conexiunile actuale existente. Pe lângă posibilitatea receptării mai accelerate a informației și construcției unor colaborări internaționale de durată în diverse domenii, această proximitate a diferitelor capitale europene justifică și favorizează dezvoltarea municipiului Timișoara ca nod de comunicație și transporturi pentru partea vestică a țării, dar și ca punct de difuzare a inovării pe teritoriul țării. O altă dovadă elocventă a bunei imagini de care se bucură municipiul la nivel continental este înfrățirea sa cu 12 orașe europene și chiar două orașe de pe alte continente (Strategia Culturală, 2014, p. 10).

Municipiul Timișoara nu este conectat doar cu orașele din afara României, ci și cu orașe din țara noastră, situându-se, de exemplu, la 571 km față de capitala țării, București. Dacă se ia în considerare distanța-timp, în condițiile actuale, se constată o apropiere a municipiului Timișoara de capitala București, astfel justificându-se accesul facil la informație și la inovările care apar la nivel național. Dacă anterior conexiunea dintre cele două orașe era realizată pe calea rutieră doar prin alipirea mai multor categorii de drumuri (europene, naționale și județene), în prezent există proiecte care vizează finalizarea autostrăzii A1: București – Pitești – Sibiu – Timișoara – Nădlac, menită să faciliteze accesul. De asemenea, prin finalizarea autostrăzii va fi îmbunătățită și comunicarea Timișoarei cu partea centrală a țării, în prezent fiind finalizat doar tronsonul spre Budapesta. De asemenea, traficul aerian între București și Timișoara era deservit până în anul 2016 doar de către compania de linie TAROM, pentru ca începând din octombrie 2016, aeroportul să fie deservit pe relația cu capitala și de companii lowcost (de exemplu, Ryanair).

Pe baza acestor considerente, municipiul Timișoara s-a afirmat ca reședință a județului Timiș, centru al regiunii istorice Banat, ca sediu al Regiunii de Dezvoltare Vest și nu în ultimul rând ca unul din cei mai activi dintre cei 7 poli de creștere desemnați la nivel național, în anul 2008. Acesta reprezintă cel mai mare oraș din partea de vest a țării, importanța lui reflectându-se atât la nivel județean, cât și la nivel regional și național, zona sa de influență extinzându-se la 5000 km² în domenii variate, precum: domeniul serviciilor, industrial, cultural, educațional, științific etc. De asemenea, municipiul Timișoara s-a dezvoltat ca un *centru polarizator* al forței de muncă, atât datorită dinamismului mediului economic și gradului ridicat de inovare, cât și ca urmare a deficitului demografic al Banatului (Starea economică, socială și de mediu a municipiului Timișoara, 2008, p. 2). Deși deficitul demografic reprezintă un punct slab pentru evoluția orașului, acesta a servit în trecut la atragerea forței de muncă din areale cu excedent demografic, precum partea nordică a Moldovei, partea vestică a Transilvaniei și Oltenia.

Apropierea de granița cu Serbia și Ungaria au creat încă din trecut premise favorabile pentru dezvoltarea orașului, prin promovarea *multiculturalității*, sesizabilă și în prezent prin

varietatea de instituții media și culturale care funcționează în diferite limbi străine (un exemplu elocvent fiind chiar Palatul Culturii, una dintre clădirile simbol ale orașului, în interiorul căreia își desfășoară activitatea Opera Română, Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Teatrul German de Stat și Teatrul Maghiar „Csiky Gergely”) și, de asemenea a marilor corporații multinaționale care s-au dezvoltat aici (câteva exemple fiind Continental Automotive, Hella, Kathrein, Accenture, Bosch, Alcatel, Lisa Dräxlmaier etc.). Multiculturalitatea este una dintre trăsăturile de bază care fac din Timișoara un oraș deschis modernității și evoluției, punând accentul pe gradul ridicat de toleranță de care dă dovadă populația. Astfel, conform recensământului din anul 2011, în orașul Timișoara conviețuiesc 21 de grupuri etnice și 18 religii (www.recensamantromania.ro), o mărturie sugestivă a multiculturalității, dar și o premisă pentru apariția mobilității și a segregării. Multiculturalitatea, dinamismul și spiritul inovator sunt și principalii piloni care au susținut Timișoara în competiția pentru obținerea titlului de Capitală Europeană a Culturii (ECOC) pentru anul 2021.

Aspectul economic subliniază, de asemenea, caracterul de diversitate a municipiului Timișoara, acesta caracterizându-se printr-un mix de ramuri economice și printr-o permanentă evoluție a acestora în concordanță cu noile cerințe. Deși unele ramuri industriale clasice au înregistrat un declin după anul 1989, industria timișoreană nu s-a blocat, ci a trecut printr-un proces de reorientare, adaptare și înflorire. În acest sens, s-au dezvoltat ramuri precum: industria componentelor auto, industria electronică și electrotehnică, industria chimică și petrochimică, industria textilă și a confecțiilor, industria pielăriei și încălțăminteii etc., ultimele două dezvoltându-se în special pe baza întreprinderilor mici și mijlocii, constituind astfel o dovadă a stilului antreprenor timișorean. Globalizarea și tehnologizarea avansată au dus la ampla dezvoltare a *sectorului serviciilor*, acesta afirmându-se prin tehnologia informației și telecomunicațiilor, servicii administrative, servicii de consultanță, servicii de transport a mărfurilor și persoanelor, servicii de cunoaștere intensivă, activități comerciale, servicii financiar-bancare. Progresul înregistrat în sfera industrială și a serviciilor a dus la afirmarea Timișoarei drept cel mai bun oraș pentru afaceri din țara noastră, calificativ acordat de revista Forbes în anii 2015 și 2016 pe baza analizei mai multor indicatori (www.forbes.ro). Totodată, dezvoltarea centrului de afaceri timișorean și extinderea arealului de birouri și în preajma Iulius Mall sub forma proiectului Openville sunt o dovadă a continuității, a dezvoltării și a sprijinirii inițiativei în sfera serviciilor. Sub aspect *agricol*, Timișoara se bucură de o poziție geografică favorabilă, în partea centrală a Câmpiei Banatului, arealul agricol identificat prin cea mai înaltă productivitate, care dispune de importante resurse furnizate de suportul natural, dar și de tehnologia și echipamentul destinate îmbunătățirii domeniului agricol, furnizate de factorul

uman. Nu trebuie omis, desigur, nici *domeniul turistic*, aflat într-o continuă dezvoltare, care și-a pus amprenta, alături de elementele amintite anterior, în declararea municipiului Timișoara drept *Capitală Europeană a Culturii* pentru anul 2021. Asociat cu domeniul turistic și al serviciilor, este și *domeniul educațional*, furnizor al forței de muncă și al specialiștilor, domeniu bine reprezentat în Timișoara prin existența unor universități de prestigiu care atrag atât studenți din țară, cât și studenți din străinătate (Serbia, Republica Moldova, dar și din alte țări, pe baza acordurilor și a schimburilor de experiență internaționale). Diversitatea domeniilor de studiu și cercetare plasează municipiul Timișoara în rândul celor mai importante centre universitare din țară (ocupă locul patru), la momentul actual existând 37 de facultăți, cu aproape 40 de mii de studenți (Anuarul statistic al României, 2016), în cadrul celor 7 universități.

Proximitatea graniței cu Serbia și distanțele reduse față de anumite capitale europene constituie, bineînțeles, un avantaj, însă de maximă importanță sunt conexiunile dintre acestea, respectiv *căile de comunicații*. Sub acest aspect, municipiul Timișoara se bucură de o poziție privilegiată, atât din punct de vedere al transportului rutier, cât și al celui feroviar și aerian. Traficul rutier este deservit de căi de comunicații de importanță europeană, națională, regională și județeană, care fac din orașul Timișoara un nod de comunicație rutieră al părții vestice a țării. Astfel, Timișoara este traversată de două culoare ale rețelei europene de transport TEN-T: Rin – Dunăre și Orient/Mediterana de Est și de două drumuri europene: E70, care face conexiunea între sud-vestul și sud-estul Europei și E671, de importanță deosebită pentru realizarea conexiunii între țara noastră și Ungaria. De asemenea, orașul Timișoara este poziționat pe coridorul pan-european numărul 4, menit să faciliteze contactul dintre Europa Centrală, zona balcanică și orașele Orientului Apropiat (Starea economică, socială și de mediu a municipiului Timișoara, 2008, p. 1). Un rol important în plasarea municipiului ca punte de legătură între cele trei sectoare europene l-a avut amenajarea și modernizarea autostrăzii A1: București – Pitești – Sibiu – Timișoara – Nădlac (Starea economică, socială și de mediu a municipiului Timișoara, 2017, p. 4), proces aflat în continuă desfășurare, în mai 2017 fiind finalizate doar tronsoanele Marginea – Nădlac, Deva – Sibiu și București – Pitești. O bună premisă în amplificarea gradului de conectivitate este și posibilitatea asigurării accesului, prin intermediul canalului Bega, spre culoarul european numărul 7: Dunăre – Main – Rin, care unește partea nord-vestică și partea sud-estică a Europei (Starea economică, socială și de mediu a municipiului Timișoara, 2017, p. 4). Traficul de mărfuri și de persoane este, totodată, deservit de traficul feroviar, municipiul Timișoara constituind principalul nod feroviar din partea vestică a țării, fiind poziționat la convergența a 12 linii ferate de importanță regională, națională sau internațională (Strategia Integrată de Dezvoltare, 2016, p. 1), dintre cele mai importante conexiuni impunându-se cea cu

orașul Arad (la nivel regional), București (la nivel național), Budapesta și Belgrad (la nivel internațional). Traficul aerian este deservit de Aeroportul Internațional „Traian Vuia”, situat la aproximativ 10 km față de oraș și legat de acesta prin drumul județean DJ 609D. Pe acest aeroport operează atât companii de linie (TAROM, Lufthansa), cât și companii lowcost (Wizzair, Ryanair, Blueair), care asigură atât curse regulate, cât și curse charter spre orașe din țară sau din străinătate. De precizat este faptul că acest aeroport aduce orașului Timișoara calitatea de centru nodal al rețelei naționale de trafic aerian, alături de București, Cluj-Napoca și Iași. Nu în ultimul rând, ca mod de transport pe viitor, nu trebuie omisă nici posibilitatea reluării traficului fluvial pe canalul Bega, avută în vedere de către administrația publică municipală și județeană.

Poziția geografică a municipiului Timișoara, împreună cu atuurile de care dispune, determină caracterul acestuia de *pol de nivel regional*. Apropierea de granița cu Serbia și Ungaria și conexiunile existente cu aceste țări au determinat întotdeauna statutul său de punte de legătură sub aspect cultural și economic între cele trei state învecinate, statut asupra căruia s-a insistat mai mult începând cu anul 1994, odată cu crearea Euro-regiunii Dunăre – Criș – Mureș – Tisa, regiune transfrontalieră care cuprinde părți ale Ungariei (Câmpia de Sud), Serbiei (Regiunea Voivodina) și României (Regiunea de Dezvoltare Vest – județele Arad, Caraș-Severin, Hunedoara și Timiș) (Strategia Culturală, 2014, p. 12). Din punct de vedere al numărului de locuitori, orașul Timișoara este cel mai mare oraș al euro-regiunii, aspect care, coroborat cu poziția relativ centrală în cadrul euro-regiunii, cu rolul său de nod de comunicații și centru științific și multicultural, creează perspective de dezvoltare socială, economică și culturală.

Pe baza tuturor elementelor analizate pe parcursul acestui capitol, cărora li se adaugă și factorul și *evoluția istorică*, municipiul Timișoara și-a extins *zona de influență* spre teritoriul din țară, dar și din țările învecinate. Complexitatea și diversitatea elementelor care o compun conduc la modificarea limitelor Timișoarei în funcție de aspectul teritorial avut în vedere. Din punct de vedere administrativ, limitele municipiului includ o suprafață de 130 km², pe care se concentrează aglomerația urbană centrală. Aceste limite au fost depășite spre nord-est, est, sud și sud-vest, ca urmare a „revărsării” orașului, prin dispersie urbană, pe teritoriul comunelor învecinate. Doar în partea de nord-vest, unde teritoriul administrativ municipal prezintă o pronunțată protuberanță, există încă rezerve funciare semnificative, care pot fi utilizate în viitor pentru extinderea echipamentelor urbane proprii. Pentru analiza unor fenomene antropogeografice specifice, care trebuie abordate multiscalar, limitele aglomerației pot fi extinse și asupra ariei sale de influență. Dacă se are în vedere *Polul de Creștere Timișoara*,

pentru acesta municipiul Timișoara constituie doar o parte componentă, desigur, caracterizată printr-un grad de importanță superior față de celelalte componente. Polul de Creștere Timișoara a fost desemnat ca un parteneriat între orașul Timișoara și comunele învecinate în care acesta își exercită influența în vederea asigurării cooperării cu scopul dezvoltării comune. Acesta cuprinde la momentul actual municipiul Timișoara și 14 comune: Becicherecu Mic, Bucovăț, Dudeștii Noi, Dumbrăvița, Ghiroda, Giarmata, Giroc, Moșnița Nouă, Orțișoara, Pișchia, Remetea Mare, Săcălaz, Sânmihaiu Român, Șag) (Planul de acțiune, 2014, p. 10), dar există propuneri de extindere a acestuia și asupra unităților: Biled, Bogda, Chevereșu Mare, Fibiș, Liebling, Parța, Pădureni, Recaș, Sacoșu Turcesc, Satchinez, Sânanđrei (Strategia Integrată de Dezvoltare, 2016, p. 4). Prin urmare, limitele Timișoarei pot fi extinse, dacă se ia în considerare polul de creștere din care face parte, sau pot fi modificate față de cele reale, dacă se are în vedere o cercetare a imaginii Timișoarei în mentalul colectiv.

În concluzie, municipiul Timișoara dispune de o poziție geografică favorabilă, chiar strategică, remarcându-se drept principala poartă de intrare în România dinspre Europa Centrală și Vestică și dispunând de calități care asigură perspective de succes în dezvoltarea pe multiple domenii de activitate: cultural, economic, social, științific, turistic etc.

3.1.2. Valencia

Orașul Valencia este situat în partea estică a Spaniei, la 39°28'36'' latitudine nordică și 0°22'28'' longitudine vestică (www.valencia.es), pe coasta Mării Mediterane, într-o zonă de câmpie aluvială cu altitudini coborâte, altitudini care favorizează, la fel ca în cazul municipiului Timișoara, dezvoltarea economică a orașului. Această câmpie este localizată în interiorul unei depresiuni de origine tectonică, ale cărei unități sunt dispuse în concordanță cu evoluția râului Turia (Hermosilla *et al.*, 2009). Relieful reprezintă un element cheie în dezvoltarea orașului Valencia, nu numai prin altitudinile reduse și pantele absente sau domoale, ci și prin faptul că această câmpie valenciană este una dintre cele mai fertile, constituind suportul pentru derularea activităților agricole în *huerta valenciană* (Temes, Moya, 2015).

Poziția latitudinală și longitudinală plasează orașul Valencia în zona unui *climat* blând, care favorizează atât derularea unor activități economice diverse, cât și apariția și dezvoltarea fenomenului turistic. Astfel, altitudinea și latitudinea determină caracterul subtropical al climei, situând orașul în zona de tranziție dintre climatul deșertic și climatul oceanic. De asemenea, poziționarea orașului pe latura occidentală a continentului, la latitudini subtropicale, determină caracterul mediteranean, identificat prin temperaturi blânde și umiditate ridicată a aerului în cea mai mare parte a anului (Hermosilla *et al.*, 2009). Vânturile predominante corespund brizelor

marine, responsabile de furnizarea cantităților superioare de precipitații, iarna putând apărea însă și vânturi de tip foehn (Capel Molina, 2001). Totuși, la definirea particularităților climatice contribuie, și situarea pe coasta estică a Mediteranei occidentale, ceea ce poate determina apariția unor anomalii în raport cu caracteristicile generale ale climatului mediteranean. Nu trebuie omis, însă, faptul că orașul Valencia se caracterizează printr-un grad ridicat de urbanizare, fapt care contribuie la alterarea condițiilor climatice caracteristice și apariția așa-numitului „climat urban”, identificat prin: apariția „insulelor de căldură”, creșterea cantității de precipitații, scăderea vitezei vântului. Astfel, din punct de vedere al confortului climatic, orașul Valencia corespunde predominant unei zone de confort în timpul sezonelor de tranziție, dar pot apărea situații de disconfort din cauza frigului sau căldurii, chiar în aceeași zi (Hermosilla *et al.*, 2009).

De o importanță deosebită pentru oraș și pentru evoluția acestuia, atât în trecut, cât și în zilele noastre, este *hidrografia*, ilustrative fiind râul Turia, principala sursă de alimentare cu apă pentru sistemele de irigații ale huertei valenciene (www.valencia.es) și laguna Albufera. **Râul Turia** are o lungime de 280 km și un bazin hidrografic de 6393 km², prezența lui fiind favorabilă încă din trecut, prin faptul că reprezenta o rezervă de apă dulce, oferea terenuri cu soluri aluviale favorabile agriculturii și permitea accesul la fâșia litorală pe cale fluvială (Carmona González, 1997). Turia traversează provinciile Teruel, Cuenca și Valencia și se varsă în Marea Mediterană, încadrându-se, prin urmare, în categoria râurilor mediteraneene tipice, cu diferențe sezoniere accentuate sub aspectul debitului (Paredes Arquiola *et al.*, 2016).

Deși în epoca romană și medievală râul era folosit pentru navigație, existând porturi fluviale amenajate de-a lungul acestuia, existența sa nu a avut în permanență conotații pozitive. Printre efectele negative asociate acestui râu sunt inundațiile care provocau mari distrugerii, acestea fiind consemnate încă din secolele X-XI și până în secolul XX (ultima fiind înregistrată în anul 1977) (Hermosilla *et al.*, 2009). Tocmai acestea au determinat restructurarea configurației râului, prin aplicarea a două proiecte majore, care au dus la modificarea acesteia, și anume: canalizarea râului prin intermediul parapeților, în urma inundației din anul 1589 și devierea cursului său prin partea sudică a orașului, în urma inundației majore din anul 1957 (Carmona González, 1997).

Laguna Albufera reprezintă un sistem compus din lacul Albufera, mlaștina înconjurătoare și bariera de nisip. Similar râului Turia, și aceasta a trecut printr-o serie de modificări de-a lungul existenței sale, parcurgând trei etape: laguna sărată a pescarilor, laguna dulce a agricultorilor și laguna din etapa de poluare, industrializare și turism (Sanchis Ibor *et al.*, 2008). Fiecare etapă a presupus o adaptare a lagunei la necesitățile locale, ultima dintre

acestea impunând, în vederea protejării sale, declararea sa drept parc natural în anul 1986 și includerea pe lista zonelor umede de importanță internațională în anul 1990. Laguna are o suprafață de aproximativ 25 km² și o adâncime medie de 1,2 m și constituie habitatul unor specii endemice locale, precum samaruc (*Valencia hispanica*) și fartet (*Aphanius iberus*), al unor specii rare din Peninsula Iberică, precum gall de canyar (*Porphyrio porphyrio*), dar și a unor specii de păsări migratoare din Africa și Europa, care se adăpostesc pe apele lacului, în mlaștină sau în pădurea de coastă. Valoarea naturală, peisagistică și culturală a condus la conturarea lagunei drept un simbol al populației valenciene (Hermosilla *et al.*, 2009).

Poziționarea pe *coasta mediteraneană*, în partea centrală a golfului valencian, a permis, de-a lungul timpului, comunicarea cu alte orașe europene prin intermediul transportului maritim, receptarea și difuzarea informației, precum și dezvoltarea activităților comerciale. Aceasta a determinat, de asemenea, în trecut, dezvoltarea anumitor activități economice, cum ar fi pescuitul, construcția de nave etc., sectoare care au pus bazele orașului cunoscut astăzi. Punctul forte al orașului Valencia, comparativ cu orașul Timișoara, este tocmai poziționarea într-o zonă de coastă, aspect care îi asigură vizibilitatea atât la nivel național, cât și la nivel continental. Această dimensiune a orașului Valencia este compensată însă de orașul Timișoara prin poziția strategică a țării noastre ca punte de legătură între Europa Occidentală și Orientală. Astfel, se poate afirma faptul că ambele orașe au o importanță deosebită la nivel european, având contribuții semnificative în activitățile desfășurate și în strategiile dezvoltate, atât la nivel continental în general, cât și la nivelul Uniunii Europene în special.

Similar cu orașul Timișoara, și orașul Valencia a beneficiat de condiții naturale favorabile dezvoltării sale, însă elementele care dau rațiunea sa de a fi rămân cele antropice, cele asociate populației care locuiește în oraș. Astfel, din punct de vedere *politico-administrativ* orașul Valencia este capitala Comunității și a Provinciei Valenciene (vezi fig. 11a) și al treilea oraș al Spaniei din punct de vedere al numărului de locuitori, după Madrid și Barcelona, la nivelul anului 2018. Acesta este situat la o distanță de aproximativ 350 de kilometri față de cele două orașe, existând rețele moderne de comunicații și transport care asigură legătura dintre ele. Populația Valenciei (791.413 locuitori) reprezintă 1,7% din populația țării, 15,94% din populația comunității autonome valenciene și 31,06% din populația provinciei (valori calculate pe baza datelor primare disponibile pe pagina web a Institutului Național de Statistică), fapt care ilustrează importanța orașului la nivel local, regional și național. Prin prisma acestor considerente, orașul Valencia s-a instituit drept *centru polarizator major* în domeniul serviciilor, cultural, științific, al forței de muncă etc.

Orașul Valencia este divizat, din punct de vedere administrativ, în 19 districte (Ciutat Vella, l'Eixample, Extramurs, Campanar, la Saïdia, el Pla del Real, l'Olivereta, Patraix, Jesús, Quatre Carreres, Poblets Marítims, Camins al Grau, Algirós, Benimaclet, Rascanya, Benicalap, Pobles del Nord, Pobles de l'Oest, Pobles del Sud), fiecare district fiind împărțit, la rândul său, în cartiere. Astfel, orașul însumează un total de 87 de cartiere (www.valencia.es), care, de asemenea, sunt împărțite în secțiuni de recensământ, care își au originea în Legea Sistemului Electoral numărul 5 din anul 1985 (LOREG). Acestea din urmă sunt stabilite pe baza criteriului numărului de alegători: fiecare secțiune trebuie să cuprindă între 500 și 2000 de alegători (Martori i Cañas, Hoberg, 2004). Depășirea sau situarea sub această limită atrage, după sine, modificarea secțiunilor de recensământ și retrasarea limitelor acestora. La nivelul anului 2016 orașul Valencia totalizează 596 de secțiuni de recensământ (www.ine.es), acestea constituind pragul cel mai detaliat al analizei statistice (vezi fig. 11b).

O caracteristică similară a orașului Valencia cu orașul Timișoara este *multiculturalitatea*, aici conviețuind, conform ultimului recensământ, realizat în anul 2011, persoane din 90 de țări diferite, aproape jumătate din totalitatea țărilor lumii. Această caracteristică poate fi considerată drept un avantaj, ilustrând ideea de cooperare, înțelegere, deschidere, dezvoltare, însă poate fi receptată și drept un aspect negativ, dacă se are în vedere posibilitatea de generare a segregării pe criterii etnice și de apariție a tensiunilor și conflictelor. Astfel, exemple de bună cooperare pot fi sesizate pe piața forței de muncă, unde sunt implicate persoane de diferite naționalități, în magazinele și restaurantele deținute de imigranți sau în multitudinea de evenimente organizate de către minorități, în colaborare cu autoritățile spaniole (acțiuni de caritate, meciuri, concerte etc.). La polul opus, aspectele mai puțin favorabile ale acestui mozaic etnic pot fi observate prin numărul mare de solicitări din partea imigranților către oficiile de ajutor social, starea avansată de degradare a unor cartiere cu mulți imigranți și tensiunile apărute între imigranți și populația spaniolă, fie ele implicate sau explicite (Torres Pérez *et al.*, 2015).

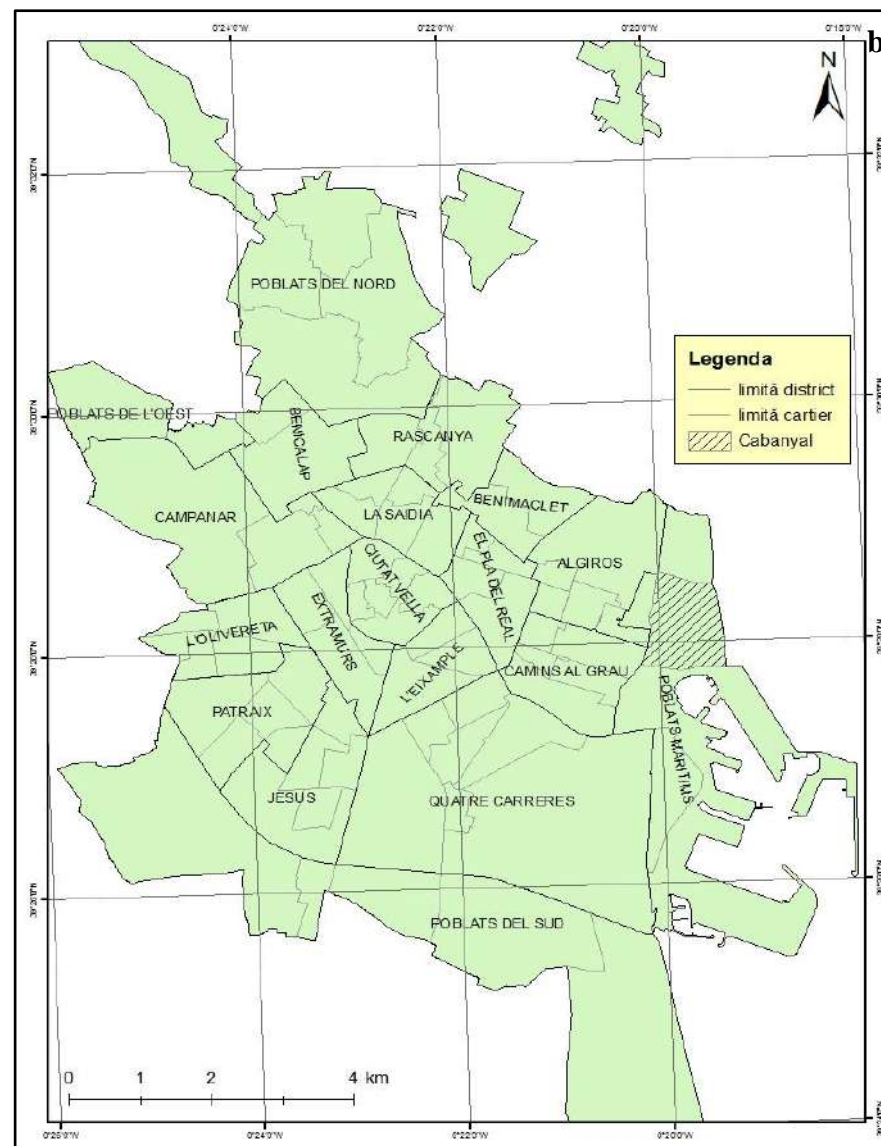
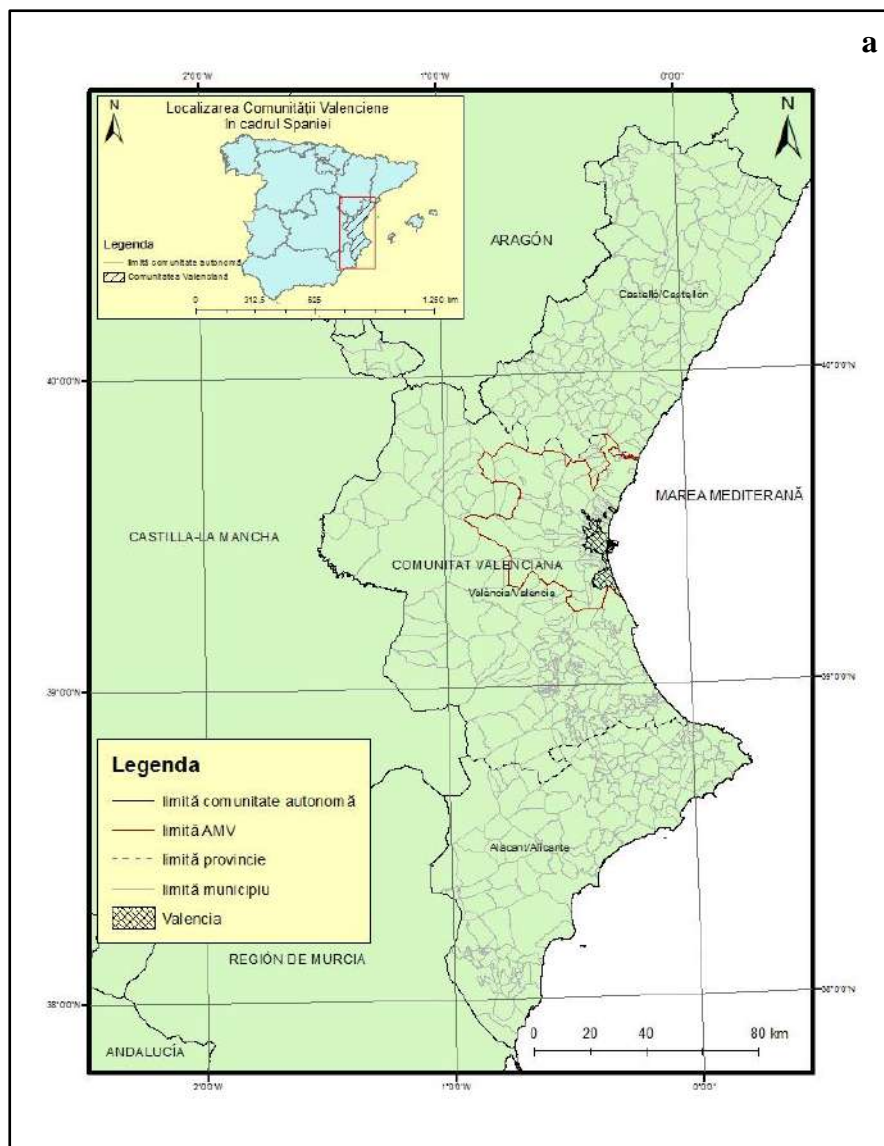

Fig.11. Localizarea orașului Valencia în cadrul provinciei și comunității autonome (a) și districtele componente (b) (prelucrarea datelor primare disponibile pe pagina web www.centrodedescargas.cnig.es și www.gobiernoabierto.valencia.es/es/)

Dezvoltarea orașului Valencia, așa cum este el în prezent, a fost posibilă datorită deschiderii sale spre inovație, orientării sale spre noile cerințe ale lumii moderne, înscriindu-se, astfel, în rândul orașelor competitive, capabile să susțină o creștere și o dezvoltare continuă. Această capacitate deosebită de adaptare a orașului Valencia este vizibilă sub *aspect economic*, aici îmbinându-se sectoare economice diverse, care împreună creează un tot unitar și o premisă de ascensiune economică. În acest sens, la momentul fondării sale, în anul 138 î. Hr., orașul Valencia reprezenta o colonie romană, fondată din rațiuni strategice, respectiv cu scopul de a facilita cucerirea interiorului Hispaniei, la fel ca celelalte orașe de pe litoralul mediteranean. Inițial, orașul a purtat numele „Valentia”, însemnând vigoare, forță, bun augur (Sanchis Guarner, 1999), calități care încă de atunci puneau bazele unui oraș înfloritor. De la această mică așezare, dezvoltată prin prisma posibilităților comerciale, orașul Valencia a ajuns, însă, în prezent, unul dintre cele mai importante orașe ale Spaniei, bine reprezentat în sectorul serviciilor și ancorat în vârtejul procesului globalizator.

Un prim sector care merită o abordare mai detaliată, contribuind încă de timpuriu la afirmarea orașului este cel *agricol*, care până la sfârșitul anilor ‘50 – începutul anilor ‘60 ai secolului XX a constituit baza economică a comunității valenciene. Principalele plante cultivate pe terenurile agricole proxime orașului Valencia sunt: citricele, orezul, vița de vie, măslinul, specii care au suferit multiple transformări pentru a face față cerințelor actuale. Amplul proces de industrializare și terțiarizare din anii 60-70 a condus însă la scăderea importanței agriculturii în contextul economic al Valenciei, acesta rămânând, însă, un sector important dacă se are în vedere și comerțul extern, comunitatea valenciană fiind un mare exportator de mandarine, portocale, legume cultivate în huerta valenciană, vin, migdale și ulei de măsline.

Sectorul *industrial*, deși a determinat reducerea importanței celui agricol, a generat o serie de beneficii, printre care se numără: creșterea PIB-ului, generarea locurilor de muncă, creșterea nivelului de trai, creșterea salariilor. De asemenea, în mod indirect acesta stă la baza celorlalte sectoare, fiind un nod important în absorbția și difuzarea cunoștințelor și al progresului tehnologic și sporind, astfel, eficiența globală a economiei. Printre ramurile industriale caracteristice se numără: producția de ceramică, industria produselor metalice, industria chimică, industria textilă, fabricarea de mobilă, automobile, producția materialelor de construcții și industria încălzămintei (Soler *et al.*, 2009). Deși orașul Valencia nu dispunea de foarte multe resurse de subsol, a știut de-a lungul timpului să valorifice puținele resurse existente, cum ar fi, spre exemplu, argila, materie primă pentru industria ceramică (Roselló i Verger, Boira i Maiques, 1995) anterior amintită, fapt care ilustrează spiritul întreprinzător al populației valenciene.

Sectorul *serviciilor* este cel mai bine reprezentat la ora actuală, în contextul terțiarizării economiei, modernizării sistemelor de producție, creșterii nivelului de trai și al progresului economic. Cu cea mai mare pondere la nivelul producției Comunității Valenciene se înscriu activitățile comerciale și de reparații, activitățile imobiliare și serviciile de consultanță, industria hotelăriei, transportul și comunicațiile, activitățile sanitare și serviciile sociale, domeniul educațional, serviciile administrative și activitățile financiar-bancare, acestea fiind și sectoarele care furnizează cele mai multe locuri de muncă (Soler *et al.*, 2009).

Sectorul *imobiliar* a cunoscut o explozie nu doar în Valencia, ci la nivelul întregului stat spaniol, construcțiile fiind considerate un agent de modernizare a orașului și un factor dinamizator din punct de vedere economic. Pornind de la această premisă, s-a recurs la diferite mijloace în scopul facilitării construcțiilor, precum: transferarea procesului decizional de la proprietarul pământului la promotorul imobiliar, redefinirea solurilor încadrate ca fiind urbane, cedarea atribuțiilor administrației publice către agentul urbanizator etc. (Observatorio Metropolitano de Madrid *et al.*, 2013). Factorii care au stimulat activitatea de construcții au fost: integrarea Spaniei în Uniunea Europeană, care a determinat o creștere a cererii externe față de orașul Valencia, ca urmare a caracterului extern și competitiv al economiei sale; creșterea investițiilor în infrastructura de transport; creșterea demografică; creșterea cererii pentru reședințe secundare și reședințe turistice; creșterea cererii pentru spații destinate activităților economice etc. (Soler *et al.*, 2009). Comunitatea Valenciană s-a poziționat pe a treia poziție în rândul comunităților spaniole sub aspectul numărului de locuințe construite în perioada 1997-2006, numărul acestora crescând cu 36%, creșterea fiind continuă de la un an la altul (Burriel de Orueta, 2009). Deși sectorul imobiliar s-a numărat printre sectoarele cele mai afectate de apariția crizei economice, se menține și astăzi printre principalele ramuri economice ale orașului Valencia.

În strânsă legătură cu sectorul imobiliar este cel *turistic*, acesta din urmă constituind unul dintre factorii dezvoltării celui dintâi. Orașul Valencia reprezintă unul din principalii poli turistici ai litoralului mediteranean spaniol, dispunând atât de atracții naturale, cum este, spre exemplu, laguna Albufera, cât și de atracții antropice. Printre cele mai cunoscute se numără Lonja de la Seda, cartierul El Carmen, catedrala, piața centrală, Orașul Artelor și al Științelor etc. Nu trebuie omis faptul că plaja în sine reprezintă o atracție, aceasta constituind baza turismului de relaxare în Valencia. Punctul forte al orașului este dat tocmai de îmbinarea atracțiilor naturale cu cele antropice, astfel că atrage o gamă variată de turiști, care pot să îmbine turismul de relaxare cu cel cultural. De asemenea, poziția geografică deschide porțile orașului spre turismul de croazieră, care, deși presupune o ședere scurtă în oraș, contribuie la sporirea

numărului de turiști și, implicit, la creșterea consumului turistic din oraș. Prin urmare, în scopul deservirii cererii de servicii turistice, orașul dispunea, în anul 2016, de 82 de hoteluri, 42 de pensiuni turistice, 20 de hosteluri, 2391 apartamente și 2 campinguri (www.pegv.gva.es). La unitățile de cazare se adaugă și cele 2388 restaurante care răspund nevoilor de alimentație a turiștilor, dar și oficiile de locale de turism cu oferte de excursii și experiențe inedite, care contribuie, astfel, la asigurarea serviciilor de animație pe parcursul sejurului.

Valencia este, de asemenea, un importat pol *educațional* la nivelul statului spaniol. Orașul dispune, conform datelor furnizate de Ministerul Educației, Culturii și Sportului, la nivelul anului academic 2015-2016, de două universități publice, trei universități private și o universitate cu caracter de învățământ la distanță (www.mecd.gob.es). Toate aceste universități au rolul de a pregăti tinerii pentru inserția pe piața muncii, nu doar din punct de vedere științific, ci și sub aspect aplicativ, motivațional și moral. Valencia reprezintă, în acest context, un centru universitar polarizator la nivel regional, în cadrul Comunității Valenciene, dar și la nivel național și chiar internațional, alături de orașele Madrid și Barcelona.

Căile de comunicație sunt cele care facilitează accesibilitatea și, totodată, vizibilitatea orașului Valencia, acesta fiind foarte bine conectat cu alte orașe spaniole sau europene prin intermediul transportului rutier, feroviar, aerian și maritim. Astfel, transportul rutier este deservit de căi de importanță europeană, națională, regională (la nivelul comunității) și locală, care determină caracterul orașului de nod de comunicație rutieră. Cele mai importante drumuri care asigură accesibilitatea orașului, din punct de vedere al punctelor pe care le conectează și al numărului de pasageri sunt: autostrada A7 (cunoscută și sub numele de Autopista del Mediterráneo, care străbate toată coasta mediteraneană, pornind de la granița cu Franța și finalizându-se în orașul Algeciras, situat în extremitatea sudică a Spaniei), autostrada A3 (cunoscută sub numele de Autovía del Este, care conectează capitala țării cu coasta mediteraneană a Comunității Valenciene), autostrada V11 (care facilitează accesul spre aeroport), autostrada V21 (care conectează orașul cu provincia Castellón), autostrada V30 (care asigură conexiunea municipiului Paterna cu litoralul valencian, prin partea sudică a orașului), autostrada V31 (cunoscută sub numele de Pista de Silla, care asigură accesul în partea sudică a orașului), drumul național N220 (care facilitează accesul spre aeroport, dinspre nord) și drumurile de importanță regională CV30 (Ronda Norte de Valencia), CV31 (Distribuidor Norte), CV35 (Autovía del Turia) și CV36 (Autovía de Torrente) (www.habitatge.gva.es). Căile rutiere de o importanță superioară (cele menționate) au o mai bună reprezentare în partea vestică și sudică a orașului, accesul spre partea nordică realizându-se în mod predominant prin drumuri de importanță local.

Traficul feroviar este deservit de o linie de mare viteză, și anume linia cunoscută sub numele de Levante, care conectează capitala Madrid cu Comunitatea Castilla la Mancha, Comunitatea Valenciană și Regiunea Murciei (www.adif.es). Dacă această linie prezintă importanță la nivel național, există și căi feroviare de importanță regională și de importanță locală, ultimele fiind cunoscute sub numele de linii de proximitate și totalizând un număr de șase linii (www.renfe.com). De asemenea, orașul dispune de trei gări destinate traficului de pasageri, și anume Estaciò Nord, Joaquín Sorolla și Cabanyal (www.adif.es).

Aeroportul din Manises, situat la aproximativ 10 km de orașul Valencia, este cel care deservește traficul aerian. Acesta este conectat cu orașul prin autostrada A3, însă accesul se poate realiza și pe baza mijloacelor de transport în comun (metrou sau autobuz). Pe acesta operează 33 de companii aeriene, cele care asigură cel mai mare flux de pasageri, fiind Air Nostrum, Vueling și Ryanair. Prin intermediul transportului aerian se realizează conexiuni atât la nivel național, cât și la nivel internațional, cel mai mare număr de pasageri fiind orientat spre Madrid, Palma de Mallorca, Barcelona, Sevilla (din prima categorie), Franța, Marea Britanie, Italia și Olanda (din cea de-a doua categorie) (www.aeropuerto-valencia.com). Nu în ultimul rând, transportul maritim este asigurat de portul din Valencia, numit *Marina Real Juan Carlos I*, care deservește atât transportul de mărfuri (lemn, mobilă, materiale textile, încălțăminte, produse agricole, energetice, chimice, automobile, materiale de construcții etc.), cât și transportul de pasageri, prin intermediul turismului de croazieră (www.valenciaport.com).

Pe lângă aceste tipuri de căi de comunicații, care asigură accesibilitatea orașului, dimensiunile acestuia solicită, de asemenea, existența unui sistem de transport public bine planificat, care să asigure *mobilitatea* localnicilor și turiștilor *în cadrul orașului*. În acest sens, printre mijloacele de transport în comun se numără metroul, tramvaiul și autobuzul, la acestea adăugându-se, ca mijloace de transport individual, rețeaua de taximetre și de biciclete. Orașul Valencia dispune, astfel, de șase linii de metrou, la care se adaugă trei linii de tramvai, distribuite în patru zone (www.metrovalencia.es), conectând, implicit, nu doar diferite sectoare ale orașului, ci și orașul cu municipiile din Aria Metropolitană.

Un alt mijloc de transport important este autobuzul, Compania Municipală de Transport (EMT) asigurând acoperirea suprafeței întregului oraș prin 45 de linii de autobuz în cursul zilei și 12 linii nocturne (www.emtvalencia.es). Nu în ultimul rând, *Valenbisi*, rețeaua de biciclete a Valenciei, corespunde unui mijloc de transport din ce în ce mai utilizat, ca urmare a costurilor reduse, a posibilităților de a îmbina utilitatea cu plăcerea, dar și a conturării premiselor de protecție a mediului, în actualul context al dezvoltării durabile.

Având în vedere tema centrală a lucrării, respectiv segregarea socio-spațială și mobilitatea teritorială, este necesară analiza municipiul Valencia nu numai în limitele concrete ale orașului, ci și dincolo de acestea, respectiv în **regiunea metropolitană**. Poziția strategică a Valenciei sub aspect economic (comercial) și teritorial a condus la înscrierea sa într-o rețea de teritorii (Romero *et al.*, 2005), determinând un proces de urbanizare accelerată a periferiei și, implicit, de extindere a zonei de influență a Valenciei la acest nivel.

Elementul cheie care a facilitat extinderea zonei de influență a Valenciei a fost dezvoltarea transporturilor, acestea construind forma noului spațiu rezultat și ilustrând dinamica apărută pe piața funciară locală în contextul extinderii urbanizării (Ponce Herrero, 2013). Practic, acest teritoriu compus din Valencia împreună cu aria sa metropolitană formează un sistem de orașe al cărui nucleu este orașul Valencia, sistem caracterizat prin fluxuri zilnice de populație în interes de serviciu, studii, cumpărături, agrement etc. (Sorribes, 2002).

Conform datelor oficiale furnizate de către Institutul Național de Statistică, Aria Metropolitană a Valenciei se compunea, în anul 2001, din 43 de municipii plus municipiul Valencia (www.valencia.es). Totuși, până la momentul actual, teritoriul și comportamentul localnicilor au suferit modificări, însă componența regiunii metropolitane, stabilită în anul 2001, nu a mai fost actualizată în conformitate cu noile caracteristici. Astfel, o bună parte a municipiilor de pe axa nord-estică a orașului Valencia erau omise în acea perioadă, însă în prezent sunt puternic legate din punct de vedere fizic și demografic de acesta prin intermediul migrației alternante reședință – loc de muncă, ceea ce justifică includerea lor în actuala Aria Metropolitană. Prin urmare, pe baza acestor considerente, pot fi incluse în Aria Metropolitană a Valenciei 76 de municipii (Feria-Toribio, 2008) (vezi fig. 11a), a căror populație atinge, în anul 2018, 1.870.000 de locuitori, respectiv 38% din populația Comunității Valenciene și 73% din populația Provinciei Valenciene (valori calculate pe baza datelor primare disponibile pe pagina web a Institutului Național de Statistică).

Nu în ultimul rând, un aspect care a condus la modificarea caracteristicilor socio-teritoriale ale Valenciei și a perspectivelor sale de evoluție, cu rol de factor generator al migrației, dar și al segregării (fie pe considerente economice, fie pe considerente culturale) a fost orientarea orașului spre proiecte de mare anvergură și mega-evenimente, în lupta acerbă de a se poziționa pe harta lumii drept un oraș elitist și de a atrage, astfel, resurse și turiști de pe piața mondială. Printre proiectele abordate, se numără: Palatul Congreselor (el Palacio de Congresos) și noul stadion Mestalla, Sociópolis, Valencia Litoral, Portul Marina Real Juan Carlos I, complexul Calatrava al Orașului Artelor și al Științelor, devenit ulterior simbol al orașului Valencia și apărând pe primele pagini ale ghidurilor turistice (Cucó i Giner *et al.*,

2013). Mega-evenimentele derulate în Valencia fac parte din categoria celor sportive și culturale și sunt reprezentate de America's Cup, Valencia Street Circuit, Global Champions Tour, Valencia Open 500, MTV Winter Festival, V Encuentro Mundial de la Familia (Santamarina Campos, 2014). Pentru desfășurarea acestora au fost realizate noi infrastructuri, au fost investiți bani publici în amenajarea spațiului, au fost modificate legi, totul pentru a promova o imagine a Valenciei drept oraș de elită, oraș capabil de dezvoltare și inovație.

Astfel, Valencia devenea un oraș vizibil pe harta lumii, un oraș competitiv, un adevărat concurent și competitor pe piața financiară globală. Fiind vorba de evenimente destinate clasei sociale mai potente din punct de vedere financiar, orașul în ansamblul său și spațiile în care s-au desfășurat evenimentele, în mod special, au căpătat un nou profil, profil care, însă, de cele mai multe ori, nu a venit în concordanță cu așteptările și nevoile localnicilor. Prin urmare, au apărut nemulțumiri, concretizate în mișcări sociale menite să reorienteze interesul autorităților de la global la local, de la harta lumii la realitatea existentă în fiecare cartier. Toate aceste acțiuni, considerând aici atât proiectele și mega-evenimentele, cât și acțiunile întreprinse de localnici, au avut un impact profund asupra teritoriului și a societății, influențând inclusiv procesele analizate pe parcursul demersului științific prezent: mobilitatea și segregarea.

În anii mai recentți, orașul Valencia a experimentat anumite schimbări relevante. Pe lângă ieșirea din criza economică, acesta a cunoscut, începând cu anul 2015, o schimbare de guvern atât la nivel local, cât și regional, care a presupus reorientarea politicilor sociale, economice și teritoriale (Romero *et al.*, 2018), luând în considerare faptul că interesul par să fie diferite față de cele ale partidului politic anterior. Printre activitățile asociate segregării prevăzute în noua agendă, pot fi menționate: atenția la situațiile de urgență socială și sărăcie infantilă, re-municipalizarea unora dintre serviciile publice, recuperarea politicilor de regenerare, revitalizare și reabilitare a centrului istoric și revizuirea politicii eșuare a marilor evenimente, printre altele (Romero *et al.*, 2015). Deși Valencia pare să se afle în momentul actual într-o fază de recuperare economică în urma crizei și de revitalizare odată cu schimbarea guvernului, procesele inițiate în etapa anterioară continuă să se producă, deși cu intensități și tendințe diferite, ceea ce subliniază necesitatea unei analize și a unui control permanent.

3.2. Timișoara – caracteristici demo-sociale și de organizare teritorială

Municipiul Timișoara ocupă, la nivelul anului 2018, a treia poziție din punct de vedere al *numărului de locuitori*, după municipiile București și Iași, ceea ce reflectă importanța sa la nivel național. La nivel regional, populația sa de 329.003 locuitori, din anul respectiv, constituie 43,75% din populația județului. Totuși, în perioada 2000-2018 populația municipiului a

cunoscut o evoluție oscilantă, cu o tendință generală de descreștere. Maximul în această perioadă a fost atins în anul 2002, când populația orașului era de 336.045 locuitori. De menționat este, însă, scăderea drastică a populației începând cu anul 2016 (fig. 12), pe fondul migrației și al schimbărilor politice.

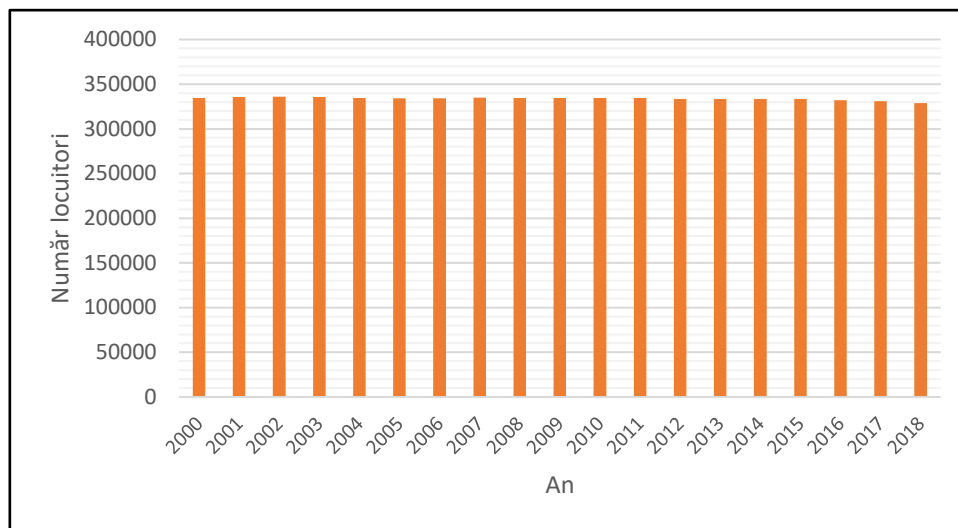

Fig.12. Evoluția populației orașului Timișoara în perioada 2000-2018 (<http://statistici.insse.ro>)

Analiza *structurii pe genuri* a populației prezintă o importanță deosebită, acesta fiind unul dintre criteriile de bază în analiza demografică a populației. Necesitatea acesteia este dată de faptul că genul populației este unul dintre elementele definitorii ale societății, pe baza sa stabilindu-se rolul persoanelor la nivel de grup și de societate, identificându-se posibilitatea de reproducere a populației, modul de organizare socială, posibilele contribuții în anumite sectoare de activitate etc. La nivelul anului 2018 structura pe genuri a populației pune în evidență o proporție de 53,27% a populației feminine și 46,73% a populației masculine.

Structura pe grupe de vârstă reprezintă cea de-a doua structură fundamentală în analiza demografică a populației, importanța acesteia fiind justificată de faptul că vârsta constituie criteriul pe baza căruia se realizează planificarea activității educaționale, planificarea și prognoza utilizării forței de muncă, organizarea activităților de servicii, estimarea specificului de consum al populației (Vert, 2001), estimarea resurselor financiare necesare anumitor domenii etc. Structura pe grupe de vârstă a municipiului Timișoara pune în evidență, în anul 2018, următoarele proporții: 12,84% populație cu vârstă sub 14 ani, 70,58% populație cu vârstă cuprinsă între 15 și 64 de ani și 16,58% populație cu vârstă peste 65 de ani. Se observă, însă, o situație diferită între cele două genuri, în sensul că se conturează o tendință de îmbătrânire demografică în cazul populației feminine, comparativ cu populația masculină (vezi fig. 13).

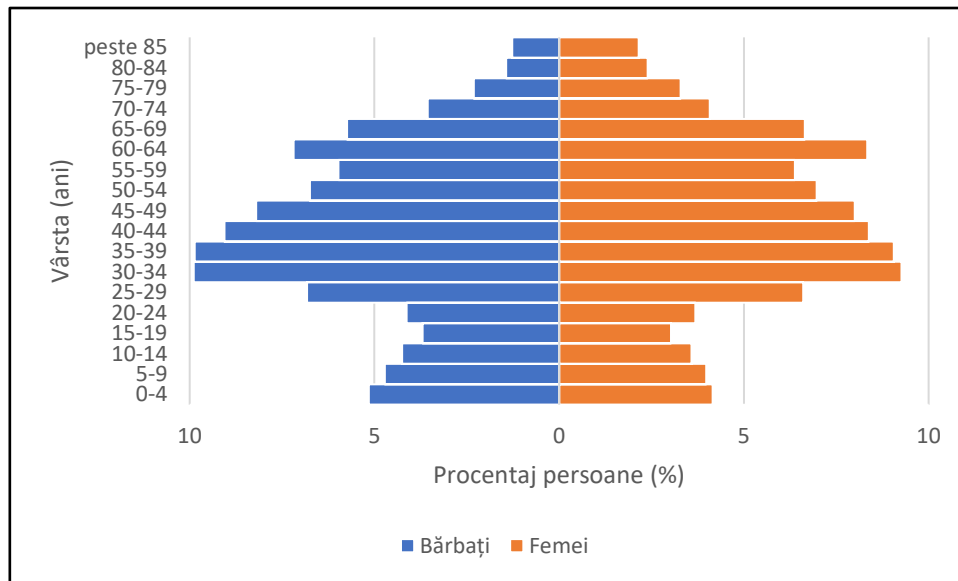

Fig.13. Piramida vârstelor populației din municipiul Timișoara pentru anul 2018 (prelucrare după datele primare ale INS al României)

Situația critică, sub aspectul vârstei, este reprezentată de descreșterea populației tinere și creșterea continuă a populației vârstnice în perioada 2000-2018, reflectată în creșterea continuă a indicelui de îmbătrânire demografică, mai accelerată la începutul perioadei (vezi fig. 14). Totodată, având în vedere scăderea concomitentă a populației cu vârste de 15-64 de ani, începând cu anul 2007, odată cu integrarea României în UE și, implicit, cu migrația populației în vârstă de muncă, rezultă o creștere a ratei de dependență demografică (vezi fig. 15), ca urmare a accentuării presiunii resimțite de către aceasta din partea populației tinere și vârstnice.

Prin urmare, în perioada 2000-2018 municipiul Timișoara s-a identificat printr-un proces de îmbătrânire a populației, proces cu multiple consecințe negative, precum: creșterea presiunii asupra populației active, afectarea diferitelor sectoare economice, modificarea structurii forței de muncă etc. În acest context, se impune adoptarea unor măsuri de stopare a procesului de îmbătrânire demografică în vederea asigurării menținerii echilibrului atât la nivelul societății, cât și la nivelul dezvoltării economice.

Structura etnică a populației este ea însăși un factor generator al segregării, ca urmare a faptului că prin existența unei anumite etnii într-o anumită zonă/cartier, sunt atrași spre acea zonă indivizi aparținând aceleiași etnii. Totodată, persoanele aparținând unei anumite etnii contribuie la modificarea spațiului în concordanță cu specificul său cultural, în vederea apropierea spațiului respectiv de imaginea culturală a etniei respective. Prin urmare, distribuția spațială a diferitelor etnii poate fi identificată chiar și prin studii de peisaj sau studii de imagine. În anul 2011, structura etnică a populației municipiului Timișoara ilustrează următoarele ponderi: 81,36% români, 4,87% maghiari, 1,52% sârbi, 1,31% germani, 0,67% rromi, în timp ce 10,27% au o altă etnie (ucraineni, turci, ruși-lipoveni, slovaci, bulgari, croați, greci, italieni,

evrei, cehi, polonezi, chinezi, armeni, ceangăi, macedoneni) sau nu au declarat etnia (www.recensamantromania.ro). Recensămintele din anii 1992 și 2002¹ dezvăluie o creștere a ponderii populației române și a populației rrome, concomitent cu o scădere a ponderii populației germane, maghiare și sârbe.

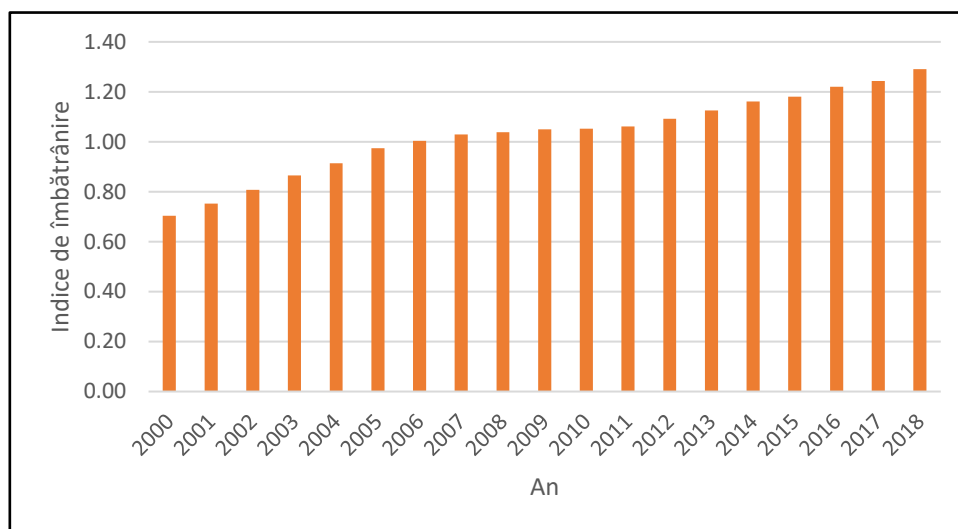

Fig.14. Evoluția indicelui de îmbătrânire demografică în Timișoara în perioada 2000-2018 (prelucrare după datele primare ale INS al României)

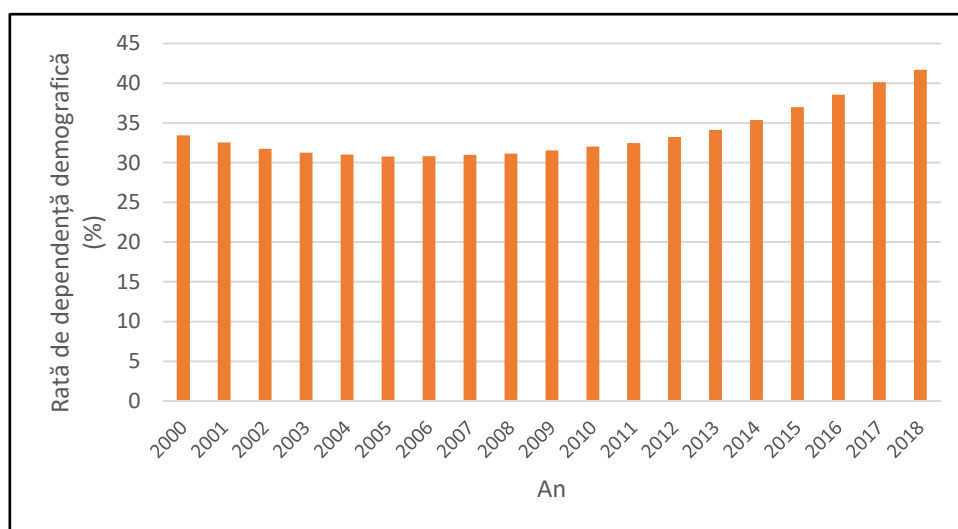

Fig.15. Evoluția ratei de dependență demografică în Timișoara în perioada 2000-2018 (prelucrare după datele primare ale INS al României)

Similar cu structura etnică, și *structura confesională* se transpune în segregare spațială, prin faptul că adepții aceluiași cult tind să se concentreze în același spațiu. Dacă ponderea unui anumit cult este ridicată, adepții acestuia tind să se concentreze de regulă în preajma lăcașului de cult, dând astfel naștere unui spațiu segregat. Dacă proporția este mai redusă, adepții cultului respectiv sunt răsfirați și astfel nu poate fi adusă în discuție segregarea pe considerente

¹ – Sursa datelor: www.insse.ro

religioase (Mionel, 2010). Nu trebuie omis nici faptul că dezacordurile care pornesc de la considerente religioase pot genera adevărate conflicte între adepții diferitelor culte. Conform recensământului din anul 2011, structura confesională a populației municipiului Timișoara pune în evidență următoarele proporții: 74,99% religie ortodoxă, 7,11% religie romano-catolică, 2,05% religie penticostală, 1,30% religie reformată, 1,23% religie baptistă, 1,15% religie greco-catolică, în timp ce 12,17% au altă religie sau nu au declarat religia (www.recensamantromania.ro). Comparativ cu recensământul din anul 2002, toate religiile amintite anterior (care dețin ponderi majoritare), au înregistrat o scădere.

Produsul Intern Brut reprezintă „un indicator macroeconomic ce reflectă valoarea brută totală a bunurilor și serviciilor realizate de agenții economici ai unei țări în decursul unei perioade” (Silvestru, Aldea, 2014, p. 41). Acesta se poate calcula pe baza a trei metode, și anume: metoda valorii adăugate (care constă în însumarea valorilor adăugate brute obținute de toți agenții economici), metoda cheltuielilor (PIB-ul rezultă, în acest caz, prin însumarea tuturor cheltuielilor realizate pentru achiziționarea de bunuri și servicii la prețul pieței, într-un anumit spațiu și corespunzător unui anumit interval de timp) și metoda veniturilor (PIB-ul rezultând din însumarea salariilor, a profitului, a veniturilor de forma rentelor și a amortizării) (Silvestru, Aldea, 2014).

Analiza acestui indicator în studiile geografice este justificată de faptul că acesta construiește imaginea nivelului de dezvoltare al unui anumit spațiu, reflectând o serie de condiții favorabile și nefavorabile asociate spațiului respectiv și explicând totodată o serie de fenomene cu consecințe multiple, pozitive sau negative, care decurg din nivelul de dezvoltare al spațiului respectiv. În acest sens, PIB-ul poate fi calculat și analizat la nivel național, regional sau județean, în funcție de necesitatea studiului. Astfel, la nivelul județului Timiș, în perioada 2000-2014 (www.insse.ro), PIB-ul a fost într-o continuă creștere, de la 2997,5 milioane lei în anul 2000 la 29770,5 milioane lei în anul 2014. De remarcat este faptul că la nivelul anului 2014 județul Timiș deținea aproape jumătate din PIB-ul Regiunii de Vest (48,53%) și o valoare dublă față de cel de-a doilea județ din regiune, respectiv județul Arad (22,53%) (www.insse.ro). Comisia Națională de Prognoză estimează o continuă creștere a PIB-ului la nivel județean, pentru anul 2019 prevăzându-se o valoare de 42925 milioane lei (www.cnp.ro).

Analiza de presă dezvăluie o cotare a județului Timiș, drept „al doilea motor al economiei românești”, numai municipiul București depășindu-l din punct de vedere al PIB-ului. Municipiul Timișoara contribuie în cea mai mare parte la construirea acestui profil economic, dintre primele 15 companii la nivel județean din punct de vedere al cifrei de afaceri (pentru anul 2014), 11 fiind localizate în municipiul Timișoara, în timp ce dintre primele 15

companii ca număr de salariați (la nivel județean, tot în anul 2014), 12 funcționează în municipiul Timișoara (www.capital.ro). Nu trebuie omis, conform celor afirmate anterior, faptul că, un clasament realizat de revista Forbes privind cele mai bune orașe pentru afaceri, plasează municipiul Timișoara pe primul loc la nivelul anului 2015, după ce în anul 2014 ocupase poziția secundară, după municipiul București (www.forbes.ro).

Pentru analiza segregării și a mobilității în municipiul Timișoara, au fost abordate, ca studii de caz, Piața Traian din cartierul Fabric și cartierul Plopi-Kuncz. Elementele care stau la baza acestei selecții țin de starea de degradare în care se află cele două spații, stare care poate conduce la apariția segregării, dar și de „renumele” negativ pe care acestea îl au la nivel de oraș, sesizabil dintr-o analiză de presă preliminară.

3.3. Piața Traian – piața uitată a Timișoarei

Piața Traian este a treia piață reprezentativă a orașului Timișoara, care, deși la momentul actual pare a fi insuficient renovată și refăcută, păstrează încă farmecul arhitectural al vechiului oraș (Ilieșu, 2004). Aceasta reprezintă centrul cartierului Fabric (Cuțara, 1998), pentru o mai bună înțelegere a situației sale, fiind prezentată, în cele ce urmează, evoluția sa și a cartierului în ansamblu.

Încă de la început, pentru sublinierea importanței cartierului Fabric la nivel de oraș, trebuie menționat faptul că pe parcursul a mai bine de două secole, a circulat prin Timișoara zicala: „Toate cele bune vin din Fabric – apa de băut, pâinea, berea și caii frumoși” (Buruleanu, Medeleț, 2004). Asupra originii cartierului Fabric există, însă, mai multe perspective, unele dintre ele contradictorii. Astfel, una dintre perspective corespunde apariției cartierului Fabric în perioada 1718-1720, pe ruinele fostului cartier Palanca Mare (Cucu, 2011; Cuțara, 1998; Ilieșu, 2004), când o parte a populației româno-sârbe a respectivului cartier medieval s-a mutat la distanța cerută de canoanele militare pentru noua cetate (Buruleanu, Medeleț, 2004). Potrivit acestei perspective, un incendiu puternic a distrus Palanca Mare în anul 1738, casele rămase fiind golite și distruse (Ilieșu, 2004). La acesta, se adaugă ciuma din anii 1738-1740, care determină dispariția totală a cartierului Palanca Mare (Buruleanu, Medeleț, 2004). Nu în ultimul rând, vestea că turcii urmau să revină în Banat a determinat numeroși coloniști să își abandoneze casele din Fabric (Ilieșu, 2004).

Totuși, Opreș (2007) afirmă, în studiul său, faptul că aceste afirmații sunt eronate, dat fiind faptul că nucleul inițial al cartierului Fabric, reprezentat prin Piața Traian, a apărut abia în anii 1730, la o distanță de 650-700 m de limita estică a extremă a cartierului Palanca Mare, și nu pe ruinele acestuia. Practic, conform cercetărilor planimetrice, suprafețele celor două cartiere

nu se suprapun, întrucât amplasamentul lor este total diferit, atingându-se doar tangențial. Astfel, Gyula (2011) afirmă faptul că Fabric-ul ar fi apărut în anul 1744, pe baza localității Raatzen-Stadt, apărută după 1720, când, după recucerirea de către turci, contele Mercy alocă teren pentru fabrici pe terenul situat dincolo de Palanca Mare. Indiferent de perspectiva avută în vedere, cert este că numele cartierului a fost oficializat în anul 1744 (Cuțara, 1998; Opriș, 2007) și a reprezentat unul dintre cele mai importante cartiere ale Timișoarei încă din acele timpuri. Până în anul 1782, acesta a fost un cartier independent, având proprii magistrați, ulterior fiind încorporat în orașul Timișoara (Buruleanu, Medeleț, 2004).

Numele cartierului Fabric provine de la numărul mare de ateliere și fabrici întemeiate în zonă (Cucu, 2011; Gyula, 2011; Ilieșu, 2004) după alungarea turcilor, care asigurau locurile de muncă ale oamenilor (Cucu, 2011) și ofereau „bogăția”, renumele și caracterul industrial al cartierului (Cuțara, 1998). Prima a fost fabrica de bere, înființată în anul 1718, ulterior putând fi menționate morile, rafinăriile, fabrica de încălțăminte, fabrica de pălării, Kandia, fabrica de lanțuri, abatorul (Ilieșu, 2004), fabrica de automobile mici, de baterii, de mătase, de piele, de mănuși, de lână, de produse industriale tricotate și țesute (Gyula, 2011). Multe dintre manufacturile inițiale, devenite fabrici de-a lungul timpului, sunt cele care au format nucleul novator al Fabricului (Buruleanu, Medeleț, 2004). Demnă de menționat este și Uzina Electrică, pusă în funcțiune în 12 noiembrie 1884, moment în care Timișoara a devenit primul oraș din Europa cu străzile iluminate electric (Cuțara, 1998; Maggi, 2002). Practic, în perioada respectivă, majoritatea întreprinderilor timișorene erau concentrate în Fabric (Maggi, 2002; Opriș, 1987), cel puțin până la marea criză economică, moment în care, odată cu dezvoltarea rețelei feroviare acestea au migrat spre Iosefin (Opriș, 1987). Din acel moment, funcția sa economică prioritară a fost în concurență cu cartierul Iosefin și, parțial, Elisabetin (Munteanu, Munteanu, 2002). Deși ulterior s-au dezvoltat alte industrii în cartier, acestea nu au mai deținut rolul central pe care îl aveau până la mijlocul secolului al XIX-lea (Opriș, 1987).

Suburbia Fabric era formată inițial din trei cartiere: Fabricul Interior și Exterior (Fabricul Rascian) și Fabricul German, conturul lor fiind determinat de formele mlaștinilor și brațele de apă (Opriș, 1987). De altfel, tocmai aceste brațe îi redau, în secolele XVIII-XIX, numele „Veneția” Timișoarei (Gyula, 2011), peste acestea trecând 30 din cele 42 de poduri ale orașului (Buruleanu, Medeleț, 2004). Până în anul 1910 au fost desființate, însă, rămânând doar canalul principal (Gyula, 2011). De menționat este faptul că, tocmai acele canale inițiale, care serveau pentru asigurarea forței hidraulice a întreprinderilor industriale, au constituit o limită pentru construcția locuințelor moderne și, implicit, au frânat progresul demografic al cartierului (Munteanu, Munteanu, 2002).

Importanța cartierul Fabric rezidă în faptul că acesta, conform celor afirmate, a concentrat principalele unități manufacturiere până la mijlocul secolului al XIX-lea, dar, de asemenea, a grupat mai mult de jumătate din populația orașului (Munteanu, Munteanu, 2002). Locuit de negustori și meșteșugari, dar cuprinzând și 60 de gospodării de țărani, Fabricul depășea inițial Cetatea ca număr de locuitori, doar în Fabricul Rascian locuind cu 105 familii mai mult decât în Cetate, în anii 1770-1780 (Opriș, 1987). Dintre toate subsistemele urbane, la începutul secolului al XIX-lea, Fabricul cunoaște cea mai dinamică dezvoltare, la mijlocul secolului, 53.04% din populația civilă a Timișoarei locuind în acest cartier, care avea de aproape 7 ori mai multe case decât Cetatea. În această perioadă cartierul se extinde foarte mult, înglobând noi teritorii (Opriș, 1987), astfel că, la mijlocul secolului al XIX-lea (anul 1851) în Fabric erau concentrați: 50,7% din totalul germanilor din oraș, 72,2% din totalul românilor, 40,3% din totalul maghiarilor, 65,4% din totalul sârbilor, la care se adaugă întreaga comunitate a rromilor și un număr redus de greci, italieni (Munteanu, Munteanu, 2002), evrei (Ilieșu, 2004), armeni, cehi, francezi, spanioli (Buruleanu, Medeleț, 2004). Caracterul multicultural este, prin urmare, evident. De altfel, comunitatea de evrei locuia doar în Cetate și în Fabric, unde, în anul 1838 și-au construit chiar și o sinagogă (Hațegan, 2009), ceea ce, din nou, confirmă importanța cartierului, în timp ce comunitatea rromă avea un cartier propriu, pe terenul din spatele fabricii de bere (Maggi, 2002), cu o textură neordonată și cu locuințele cele mai mici ca suprafață din întregul oraș, textură care s-a modificat ușor la sfârșitul anilor 1860 (Opriș, 1987).

Înfățișarea actuală a Fabricului datează din ultimul deceniu al veacului al XIX-lea și din primul deceniu al veacului al XX-lea, când întreaga Timișoară a fost restructurată odată cu demolarea cetății construite în secolul al XVIII-lea, cu avântul energetic al orașului și apariția transportului feroviar. Fiind un cartier cu puternic caracter industrial, în perioada sa glorioasă a devenit și unul comercial, acesta fiind și un aspect cheie în reunirea unui număr atât de mare de grupuri etnice. Astfel, existau numeroase hanuri, cafenele și restaurante, renumite în acele vremuri, care, însă, de-a lungul timpului, au dispărut. Piața Traian s-a dezvoltat ca principal centru, din punct de vedere economic, comercial, al transportului, social al acestui cartier înfloritor. Aceasta este o replică mai mică a Pieței Unirii (Buruleanu, Medeleț, 2004), existând o serie de asemănări între ele: ambele au formă dreptunghiulară; nu sunt orientate direct est-vest, ci prezintă o ușoară rotire spre sud-est; ambele sunt dominate de un edificiu de cult pe latura de est; în ambele cazuri bisericile sunt amplasate în jumătatea de nord a laturii de est a pieței (Opriș, 1987). Piața Traian are o suprafață de 115x70 m, iar în cuprinsul ei se află unele dintre cele mai vechi clădiri din Timișoara (Gyula, 2011). Aceasta era, cândva, una dintre cele mai frumoase piețe ale orașului, din care astăzi au rămas amintirile, având o viață comercială

înfloritoare (Hațegan, 2009), combinând, în interiorul său, lumea afacerilor și lumea relaxării, dar și lumea religioasă

Deși scopul lucrării prezente nu este acela de inventariere a clădirilor istorice, este esențială, însă, menționarea unora dintre ele. Dintre mărturiile care nu au fost între timp distruse pot fi amintite: obeliscul și Palatul Mercur. Palatul Mercur (foto. 1a), în stil secesion, avea în trecut spații comerciale cu intrări impunătoare și locuințe mari și elegante, în prezent fiind, însă, oarecum abandonat (Hațegan, 2009). Obeliscul (foto. 1b) are o vechime de 245 ani, fiind ridicat în anul 1774 de senatorul magistratului rascian din oraș, Stojsa Spasojevic și nevasta lui (Cuțara, 1998; Hațegan, 2009). De bobotează și de ziua patronului bisericii (Sfântul Gheorghe), se organizau procesiuni religioase la acest monument. Acesta a fost restaurat în anii 1833, 1857, 1893, 1910 (Cuțara, 1998), de mulți ani, însă, rămânând în aceeași stare.

Foto.1. Palatul Mercur (a) și Obeliscul (b) din Piața Traian

Casa de Raport a Municipiului Timișoara a luat naștere în anii 1908-1909, din casele Ristic și Sigmund, pe care le-a cumpărat primăria și le-a dărâmat, drept o clădire de apartamente și magazine la parter, în care au locuit persoane cunoscute ale perioadei respective (Hațegan, 2009). Nu în ultimul rând, de menționat este strada Dacilor, care în prezent este una dintre cele mai degradate. Aceasta era considerată în trecut Strada Principală, cu specific comercial și meșteșugăresc, aici fiind produse diferite obiecte și ulterior vândute, din atelier sau din magazin, împreună cu aproape tot ce se producea în Fabric. Existau și câteva clădiri impunătoare, cum este clădirea farmaciei sau celebrul restaurant „Ursul” sau „Ursul Negru”, însă în prezent este doar o stradă de trecere, cu pavaj de calitate precară și denivelat, care încurajează ocolirea Pieței Traian (Hațegan, 2009).

Evoluția aparte a clădirilor din Piața Traian, a regimului lor de proprietate și a categoriilor de proprietari a determinat probleme actuale destul de stringente, care justifică interesul pentru abordarea sa în lucrarea prezentă. Dacă inițial în clădirile din Piața Traian locuiau persoanele cunoscute ale cartierului, în perioada comunistă, mulți dintre reprezentanții grupurilor etnice care conviețuiau aici pleacă din țară și, conform Legii 119/1948, locuințele sunt naționalizate (<http://legislatie.just.ro>). Astfel, mare parte dintre acestea au fost transformate în locuințe sociale, fiind permisă intrarea persoanelor cu resurse financiare limitate. După revoluție, respectivele locuințe sunt vândute chiriașilor care făceau dovada că, la momentul intrării în vigoare a Legii 112/1996 (www.cdep.ro), aveau un contract de închiriere și locuiau în respectivele imobile sau sunt înapoiate foștilor proprietari sau urmași ai acestora (www.banatulazi.ro). Faptul că o lungă perioadă de timp respectivele locuințe au fost în proprietatea statului sau locuite de chiriași lipsiți de resurse financiare, a determinat degradarea clădirilor, în special fiind vorba de clădiri istorice, care necesitau o acțiune comună a vecinilor pentru conservarea lor. Această situație de incertitudine continuă și în prezent, existând chiriași amenințați de întoarcerea vechilor proprietari și izgonirea lor din casa în care au locuit timp de câteva decenii. Lipsa de cunoaștere și interes are efect însă, nu doar asupra localnicilor, ci și asupra clădirilor și a Pieței Traian în ansamblul său, care se află într-o stare avansată de degradare, în fața căreia nu pare să se adopte nicio măsură de stopare, ceea ce determină asocierea ei cu abandonul, delăsarea și uitarea.

În studiul de față arealul analizat a fost denumit „zona Traian”, care include Piața Traian în ansamblul ei, împreună cu străzile lăturalnice: Strada Dacilor, Bulevardul 3 August 1919, Strada Ștefan cel Mare, Strada Anton Pan, Strada Ion Mihalache, Strada Costache Negruzzi și Piața Romanilor (vezi fig. 16), criteriile avute în vedere pentru delimitarea arealului de studiu fiind observarea vizuală a stării de degradare a clădirilor, precum și schimbarea tipurilor de activități desfășurate.

3.4. Plopi-Kuncz, cartiere de margine?

Cartierul Plopi-Kuncz este localizat în partea sudică-estică a Timișoarei și este constituit, în realitate, din două cartiere distincte, și anume Plopi și Kuncz, acesta din urmă fiind localizat în sud-vestul cartierului Plopi, în proximitatea acestuia (vezi fig. 16).

Cartierul Plopi are o vechime de aproximativ 100 de ani și a constituit inițial o parte a comunei Ghiroda, până când, în anul 1951, a devenit cartier al municipiului Timișoara, rămânând, însă, un cartier de case, care păstrează încă un puternic caracter rural (Maggi, 2002). Numele lui provine de la plopii care constituiau în trecut limita sa nordică, pe malul râului Bega

(Peres *et al.*, 2013). De asemenea, înainte de a dobândi numele „Plopi”, acesta se numea Kardos Telep, care în limba maghiară înseamnă „suburbia lui Kardos” (Maggi, 2002). În perioada comunistă cartierul era destinat demolării în vederea utilizării terenului astfel obținut pentru agricultură. Revoluția din anul 1989 a determinat, însă, o serie de modificări politice, dar și schimbarea planurilor asociate cartierului. Astfel, în prezent Plopi este un cartier multicultural, locuit de oameni veniți din diferite regiuni ale țării, de religii și etnii diferite, care vorbesc limbi și dialecte variate (Peres *et al.*, 2013).

Cartierul Kuncz a fost întemeiat în anul 1920, în preajma fabricii de cărămidă, care, la momentul respectiv, avea nevoie de muncitori. De altfel, numele cartierului vine chiar de la Joseph Kuncz, proprietarul fabricii respective. Revoluția din anul 1989, care a influențat evoluția cartierului Plopi, a avut un impact indirect și asupra evoluției cartierului Kuncz, aducând importante schimbări în sectorul industrial. Închiderea fabricii a impus transformarea cartierului: oamenii și-au pierdut locurile de muncă, terenul și-a pierdut valoarea pe care o avea în trecut și, toate aceste evenimente au dus la transformarea cartierului dintr-unul muncitoresc într-unul sărac, unde oameni cu resurse financiare reduse s-au stabilit pentru locuire. O problemă care afectează cartierul chiar și în prezent este lipsa documentelor, în condițiile în care multe persoane nu au cumpărat terenul pe care și-au construit casele (Povian, Dumitrescu, 2012).

Analiza comună a celor două cartiere este justificată de proximitatea lor și de caracteristicile similare (cartiere de case, cu un puternic specific rural, localizarea periferică, vizibilitatea populației rrom etc.), care au determinat ca acestea să fie „guvernaate” de același consiliu consultativ de cartier. Aceste consilii consultative de cartier sunt, conform Hotărârii Consiliului Local 195/16.09.2003, „instrumente de participare cetățenească pentru îmbunătățirea procesului decizional în administrația publică locală, în scopul realizării în comun a unor acțiuni, lucrări, servicii și proiecte de interes public local” (www.primariatm.ro). Practic, este o asociație creată de primărie, dar care nu are statutul efectiv de instituție publică, fiind formată din voluntari locali, care conlucrează pentru identificare problemelor in-situ și rezolvarea lor și pentru facilitarea comunicării dintre localnici și autorități. Totuși, acolo unde diferențele sunt însemnate, vor fi realizate precizări individuale pentru a evita confuziile.

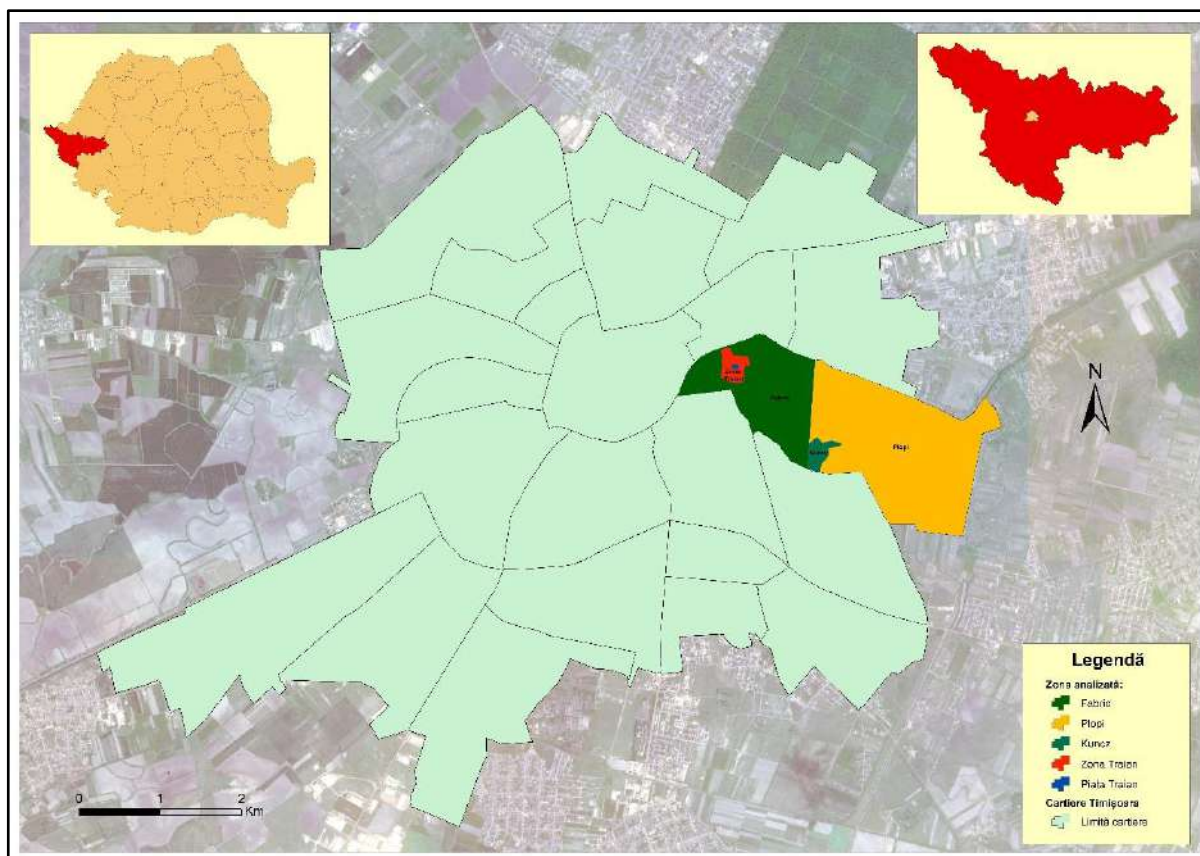

Fig.16. Localizarea arealelor de studiu în cadrul municipiului Timișoara

3.5. Calitatea vieții în Timișoara – încadrarea Pieței Traian și a cartierului Plopi-Kuncz

Barometrul de opinie publică asupra calității vieții în municipiul Timișoara, elaborat în anul 2018 (Măcișescu *et al.*, 2018), pune în evidență un optimism al timișorenilor cu privire la viitorul orașului, în general fiind mai pozitivi cei care sunt mulțumiți de propriul stil de viață. Totuși, gradul de mulțumire nu ține de realitățile socio-economice determinate de geografia cartierelor și a politicilor administrației locale, ci de cauzele structurale asociate specificului populației. Principalele probleme, din perspectiva timișorenilor, se înregistrează sub aspectul serviciilor de sănătate și a celor de transport în comun, de care aceștia sunt predominant nemulțumiți. Facilitățile educaționale, însă, înregistrează un grad de mulțumire ridicat. În rândul problemelor de mediu, printre cele mai importante se numără nivelul zgomotului și calitatea aerului.

Totuși, la nivel de cartiere, situația este însă diferită. Astfel, deși locuitorii din arealul Plopi-Kuncz sunt mulțumiți de faptul că locuiesc în Timișoara, precum și de cartierul în care locuiesc, există o serie de aspecte care generează nemulțumire. Printre acestea se numără: mijloacele de transport în comun, serviciile medicale, locurile de joacă pentru copii, iluminatul public, șansele de angajare în Timișoara, prețul locuințelor, gradul de integrare al străinilor,

sentimentul de siguranță în Timișoara sau în cadrul cartierului, încrederea în vecini, nivelul de curățenie și situația lor financiară. Celelalte elemente considerate se impun printr-un grad mediu de mulțumire, fie mai ridicat, fie mai scăzut (tabelul 3).

În cartierul Fabric, din care face parte Piața Traian, situația este diferită. Locuitorii sunt mulțumiți, în general, de transportul în comun, posibilitatea găsirii unui loc de muncă în Timișoara, calitatea spațiilor verzi și a parcurilor, integrarea imigranților sau nivelul zgomotului, în timp ce nemulțumirea generală este asociată situației financiare, facilităților educaționale, spațiilor publice, modului propriu de viață și locurilor de joacă pentru copii. Caracterizate printr-un nivel de satisfacție mediu spre redus sunt și: serviciile de sănătate, nivelul de siguranță în Timișoara, încrederea în administrație, curățenia și locul de muncă deținut, în timp ce celelalte atribute considerate ilustrează un grad mediu de satisfacție (vezi tabelul 3).

După cum se poate observa, între cele două cartiere analizate se sesizează anumite contraste, cele mai evidente fiind sub aspectul transportului în comun (vezi fig. 17), percepției asupra angajării în municipiul Timișoara (vezi fig. 18) și percepției asupra gradului de integrare a imigranților (vezi fig. 19), în cazul acestora nivelul de satisfacție în Plopi-Kuncz fiind extrem de redus, iar în Fabric-Lunei extrem de ridicat. Principalele asemănări se sesizează sub aspectul locurilor de joacă pentru copii, locuitorii ambelor cartiere fiind nemulțumiți de acestea și al nivelului zgomotului, în acest caz locuitorii ambelor cartiere fiind mulțumiți (vezi fig. 20).

Problemele pe care le identifică locuitorii celor două cartiere constituie unul dintre motivele selecționării lor ca studii de caz pentru prezenta cercetare. În acest sens, dacă până la momentul de față s-au sesizat diferențele de percepție ale timișorenilor în raport cu municipiul Timișoara, prezentul studiu va fi centrat strict pe percepția locuitorilor, cu privire la cartierul în care locuiesc, respectiv Plopi-Kuncz sau Fabric (cu accent pe zona Traian).

TABEL 3. Gradul de satisfacție a locuitorilor cartierelor Plopi-Kuncz și Fabric-Lunei

Atribut considerat	Totalul persoanelor mulțumite (%)	
	Plopi-Kuncz	Fabric-Lunei
Transport în comun	8,7	76,0
Servicii medicale	25,0	32,0
Facilități culturale	82,6	77,3
Facilități educaționale	62,5	50,0
Locuri de joacă pentru copii	56,0	59,1
Spații publice	72,0	68,0
Oportunități de angajare	56,0	83,3
Preț al locuințelor	21,7	36,0
Prezență a imigranților	84,0	79,2
Integrare a imigranților	59,1	90,9
Sentiment de siguranță în Timișoara	44,0	60,0
Sentiment de siguranță în cartierul de domiciliu	60,0	79,2

Atribut considerat	Totalul persoanelor mulțumite (%)	
	Plopi-Kuncz	Fabric-Lunei
Încredere în vecini	48,0	69,6
Eficiență a administrației	40,0	47,6
Încredere în administrația publică	50,0	40,9
Calitate a aerului	48,0	44,0
Nivel al zgomotului	76,0	52,0
Grad de curățenie	41,7	48,0
Spații verzi și parcuri	76,0	92,0
Mod propriu de viață	80,0	70,8
Satisfacție față de propriul cartier	92,0	83,3
Situație financiară proprie	30,4	45,8

(Sursa datelor: Matichescu et al., 2018)

Gradul de satisfacție comparativ cu alte cartiere:

foarte scăzut scăzut mediu ridicat foarte ridicat

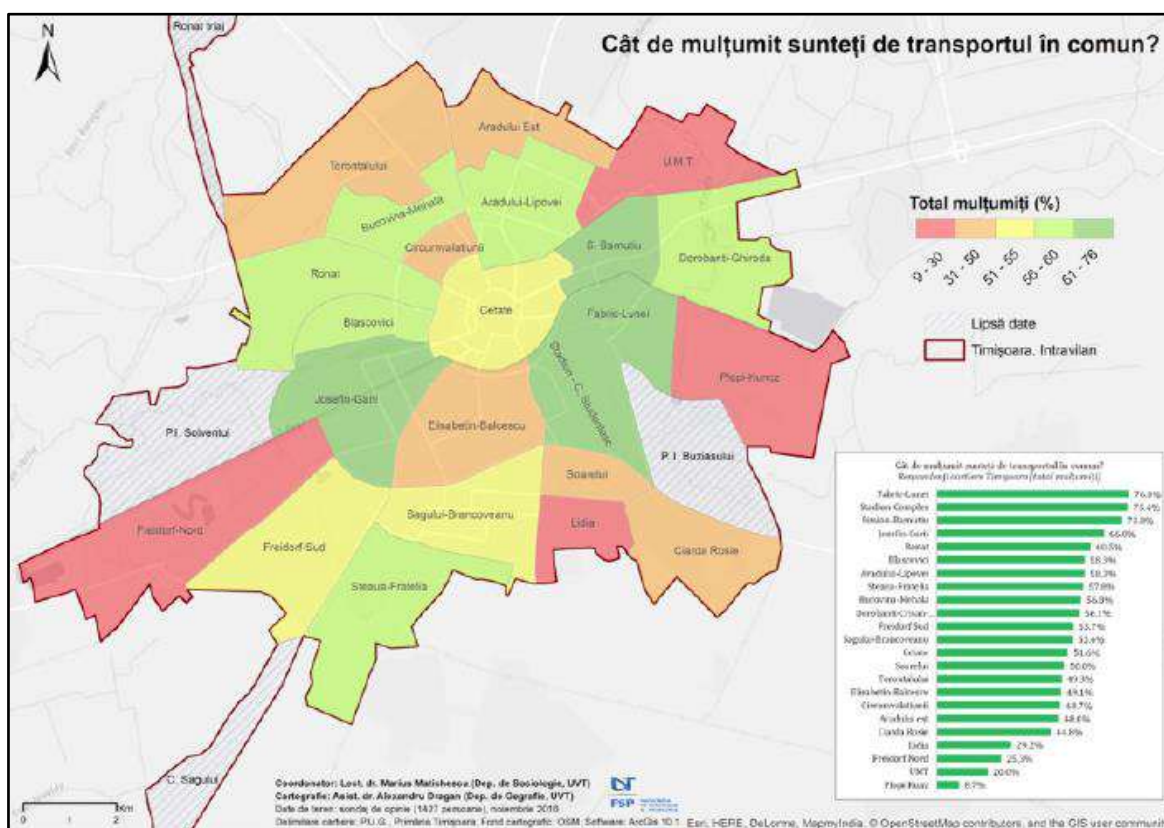

Fig.17. Gradul de satisfacție privind transportul în comun în Timișoara (Matichescu et al., 2018)

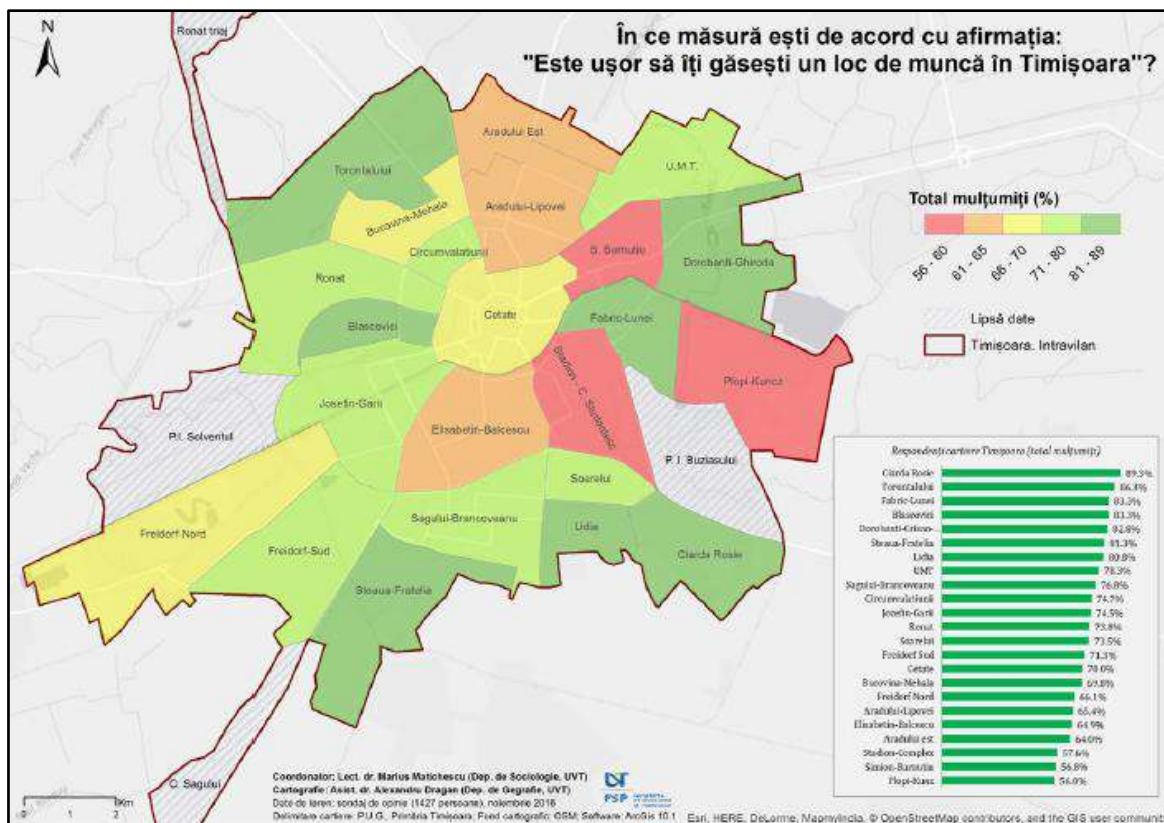

Fig.18. Gradul de satisfacție privind posibilitatea găsirii unui loc de muncă în Timișoara (Măteșescu et al., 2018)

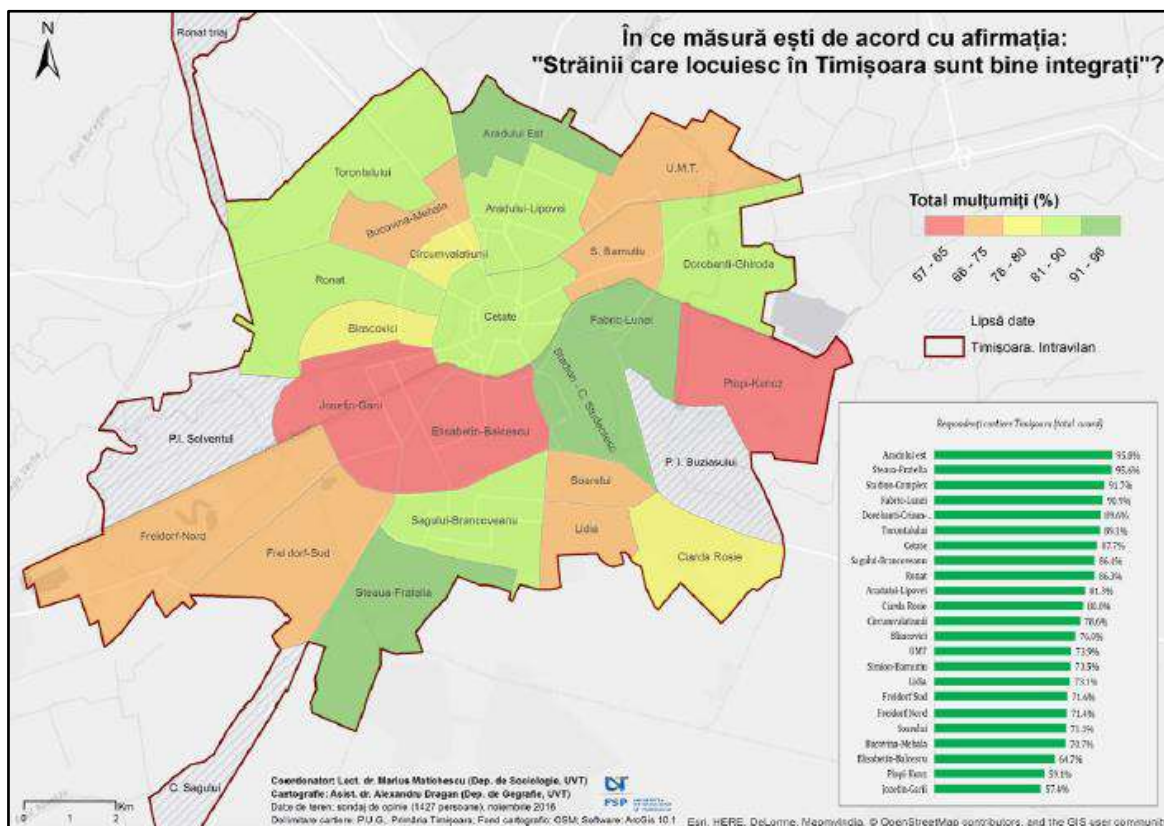

Fig.19. Gradul de satisfacție privind integrarea imigranților în Timișoara (Măteșescu et al., 2018)

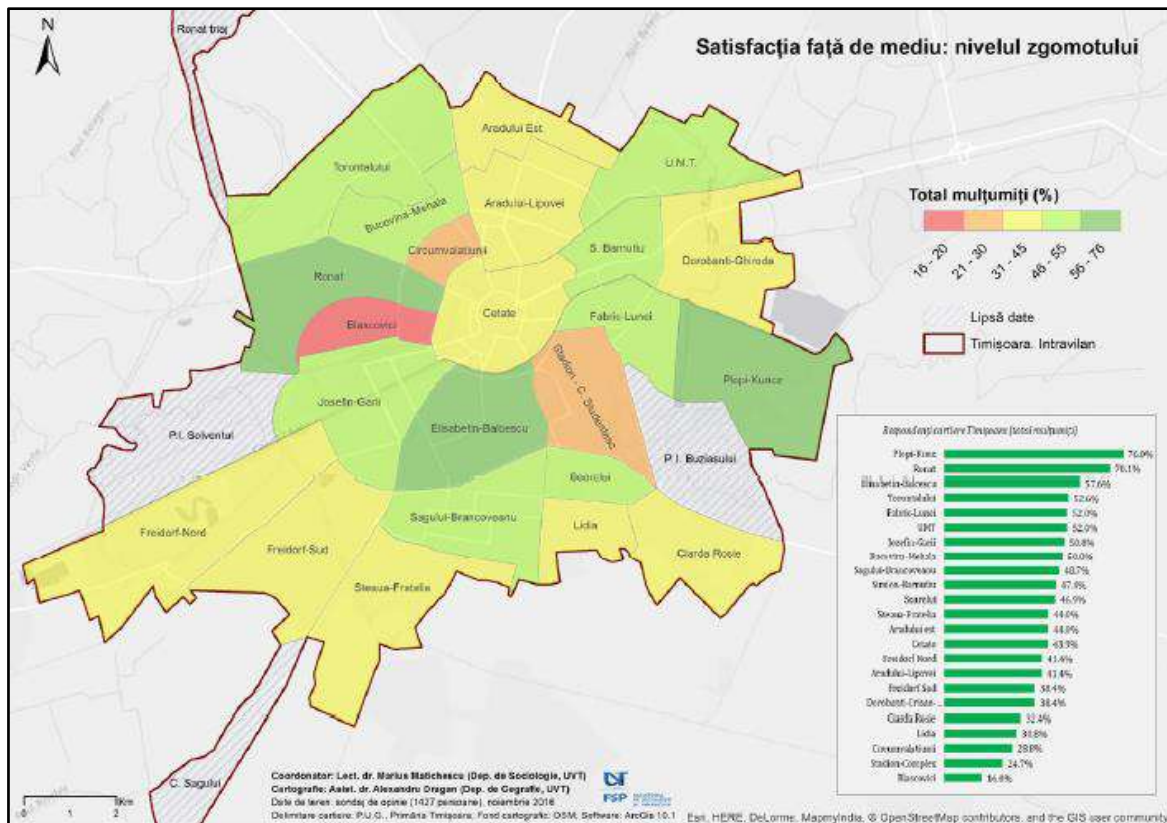

Fig.20. Gradul de satisfacție privind nivelul zgomotului în Timișoara (Matichescu et al., 2018)

3.6. Valencia – caracteristici demo-sociale și de organizare teritorială

Populația reprezintă componenta de bază a unui oraș, aceasta contribuind la dezvoltarea ansamblului urban. Procesele de segregare și mobilitate au ca element central populația, aceasta fiind în mod direct implicată în derularea lor și direct afectată de consecințele acestora. Populația reprezintă, practic, elementul cheie al unei comunități, al unei societăți, motorul de funcționare și de afirmare a acesteia, aspect care justifică importanța analizei acesteia.

Conform datelor statistice disponibile, în perioada 2001-2016 populația orașului Valencia a înregistrat o *tendință generală de creștere*, de la 746614 locuitori în anul 2001, la 790201 locuitori în anul 2016. Deși orașul a trecut printr-un proces de creștere demografică, această tendință nu s-a înregistrat pe toată perioada analizată, un rol important în modificarea direcțiilor de evoluție pe parcursul diferitelor intervale revenindu-i crizei economice. Astfel, evoluția populației în orașul Valencia a cunoscut patru etape esențiale: creștere spectaculoasă în intervalul 2001-2008; creștere mai lentă în 2008-2009, odată cu instalarea crizei economice; scădere bruscă a numărului de locuitori în timpul crizei, respectiv perioada 2009-2013 (-2,69%) și o diminuarea a scăderii în perioada de redresare a economiei naționale, 2013-2016 (vezi fig. 21).

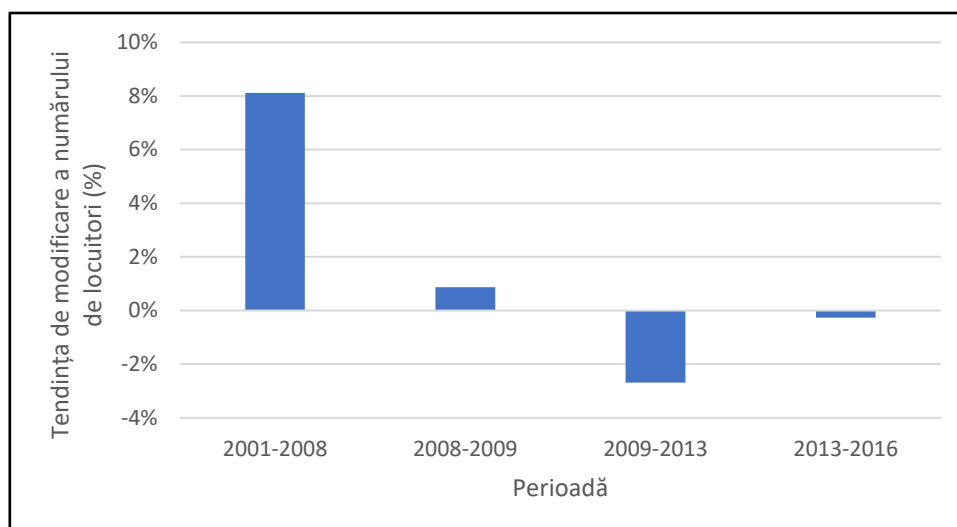

Fig.21. Evoluția populației orașului Valencia în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Evoluția diferențiată a numărului de locuitori a determinat, totodată, o modificare a densității populației în perioada analizată, aceasta evoluând, astfel, în sens ascendent, de la 54,48 loc/ha în anul 2001, la 57,66 loc/ha în anul 2016. Valorile relativ reduse ale densității populației pe parcursul întregului interval sunt justificate de includerea, în cuprinsul orașului, a lacului Albufera și a portului, spații cu suprafețe mari, dar nelocuite.

Structura populației pe grupe de vârstă pune în evidență un proces de îmbătrânire a populației, ponderea populației cu vârstă sub 15 ani fiind mai redusă decât cea a populației cu vârstă de peste 65 de ani pe parcursul perioadei 2001-2016. Procesul de îmbătrânire demografică este conturat și de tendința generală de creștere mai alertă a populației vârstnice în perioada 2001-2016 (în 2016 s-a înregistrat un procentaj cu 2,52% mai ridicat față de anul 2001) comparativ cu populația tânără (a cărei creștere a fost de 0,95%). Analiza evoluției ponderii populației adulte (15-64 ani) pune în evidență, pe parcursul perioadei 2001-2016 o descreștere alarmantă, de -3,47%, segmentul de 45-65 ani fiind singurul identificat prin evoluție ascendentă pe parcursul perioadei analizate. La polul opus, grupa de 15-24 ani este singura marcată printr-o evoluție descendentă continuă, ca urmare a migrației tinerilor în interes de serviciu sau de studii, ceea ce reflectă, din nou o tendință de îmbătrânire a populației (vezi fig. 22).

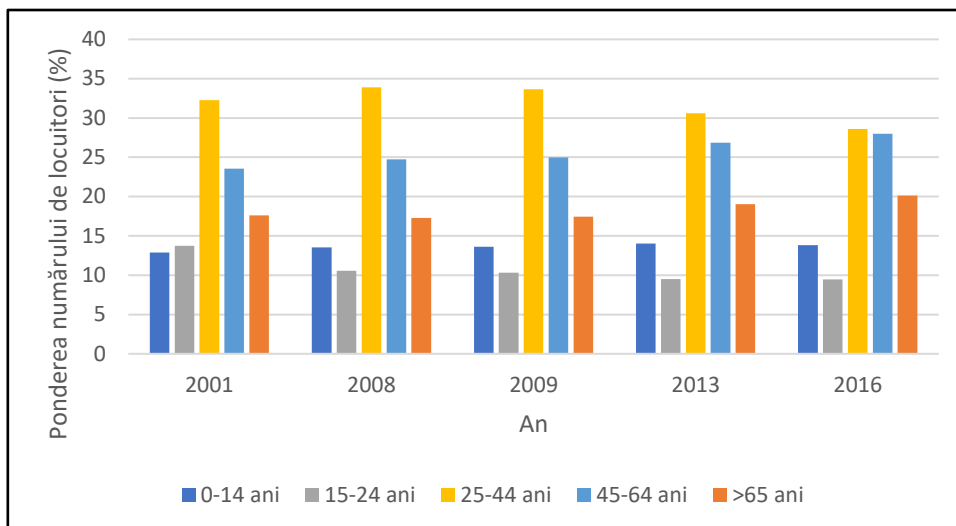

Fig.22. Evoluția grupelor de vârstă la nivelul orașului Valencia în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Pe baza acestor direcții de evoluție, valoarea ratei de dependență demografică a crescut, în perioada 2001-2016 cu 7 procente (de la 43,87% la 51,43%). Evoluția acesteia a fost marcată de o creștere neîntreruptă, cea mai amplă conturându-se în perioada 2009-2013, când valoarea ei a urcat cu 4 procente. Practic, la nivelul anului 2016, când se înregistrează cea mai mare valoare, la fiecare 100 de persoane cu vârstă de muncă, le corespund 51 de persoane inative sau dependente din punct de vedere economic (fig. 23).

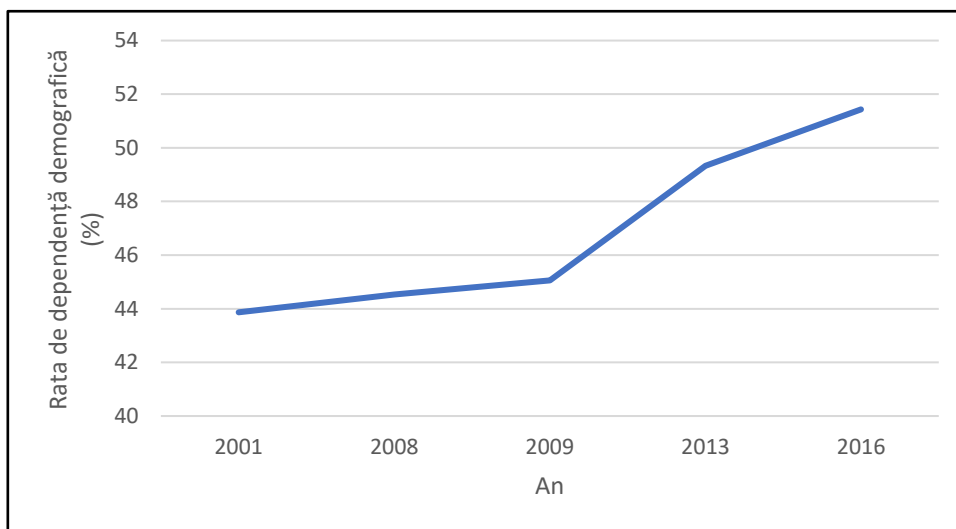

Fig.23. Evoluția ratei de dependență demografică a orașului Valencia în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Nivelul de studii reprezintă un element foarte important în analiza unei comunități, acesta constituind un indicator al nivelului de dezvoltare economică, dar, posibil, și o cauză sau o consecință a migrației sau a segregării. Încă de la început, trebuie menționat faptul că în analiza structurii populației pe nivele de studii nu este inclusă populația sub 16 ani, ca urmare a absenței unei delimitări clare a categoriilor: populație analfabetă, fără studii sau cu studii

primare, context care poate contribui, astfel, la denaturarea rezultatelor. Prin urmare, populația cu vârstă sub 16 ani este inclusă în categoria „Fără aplicabilitate”, însă pe parcursul studiului vor fi analizate doar ponderi raportate la totalul populației de peste 16 ani (denumit în continuare totalul populației).

Structura populației pe nivele de studii pune în evidență, atât în AMV, cât și la nivelul orașului Valencia o predominanță a populației cu studii secundare, atât în anul 2001, cât și în anul 2011. Progresul în domeniul educațional este dat de creșterea ponderii populației cu studii universitare și de scăderea ponderii populației analfabete și a celei fără studii, ceea ce ilustrează un interes crescând față de cultură și cunoaștere, interes care ulterior se poate traduce prin progres și dezvoltare socio-economică. Gradul de receptivitate și de atractivitate al marilor orașe față de populația cu studii superioare este confirmată de proporțiile mai ridicate ale acestei categorii de populație în orașul Valencia față de AMV, ca urmare a concentrării aici a informației, a instituțiilor de învățământ superior și a locurilor de muncă specializate. O confirmare, de asemenea, este dată și de proporțiile mai reduse ale populației analfabete, fără studii și cu studii primare în municipiul Valencia față de AMV (tabelul 4).

TABEL 4. Evoluția populației pe nivele de studii în AMV și municipiul Valencia în perioada 2001-2011

Categorie	AMV						Valencia					
	2001		2001		Variație		2001		2001		Variație	
	Număr	%	Număr	%	Număr	%	Număr	%	Număr	%	Număr	%
Total	1.346.909	-	1.544.205	-	197.296	14,65	63.4248	-	672.100	-	37.852	5,97
Analfabeți	31.100	2,31	21.575	1,40	-9.525	-30,63	11.589	1,83	6.950	1,03	-4.639	-40,03
Fără studii	151.213	11,23	119.855	7,76	-31.358	-20,74	57.347	9,04	43.315	6,44	-14.032	-24,47
Studii primare	299.111	22,21	211.335	13,69	-87.776	-29,35	121.942	19,23	82.825	12,32	-39.117	-32,08
Studii secundare	659.381	48,96	850.745	55,09	191.364	29,02	313.337	49,40	348.100	51,79	34.763	11,09
Studii superioare	206.104	15,30	340.685	22,06	134.581	65,30	130.033	20,50	190.905	28,40	60.872	46,81

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

De-a lungul timpului orașul Valencia s-a confruntat cu o intensificare a migrației, fenomen urmărit prin prisma strategiei de marketing și de promovare a acestuia, care viza scoaterea în evidență a orașului și plasarea acestuia în rândul orașelor de elită ale lumii. În acest context, receptarea unui număr mare de imigranți era un fenomen oarecum așteptat încă din momentul propunerii diferitelor planuri de transformare a Valenciei. Evoluția generală a populației străine a înregistrat aceleași tendințe atât la nivel metropolitan, cât și la nivel de oraș: o creștere în prima etapă și o ușoară scădere în cea de-a doua etapă. Trebuie menționat faptul că procentajul imigranților a fost mereu mai ridicat în Valencia decât în AMV, cu aproximativ 1% în anul 2001 și 3% în 2008 și 2016, ceea ce indică factorul de atracție pe care îl are orașul.

Această caracteristică se sesizează și la nivelul continentelor de origine, cu puține excepții. În tabelul 4 sunt indicate procentajele fiecărei naționalități din totalul străinilor din AMV (incluzând și excluzând orașul Valencia) și din municipiul Valencia. Cele mai mari diferențe dintre prezența imigranților în AMV și în Valencia se observă în cazul imigranților europeni, în special cei din UE, care au o prezență mai redusă la nivel de oraș. De cealaltă latură, americanii și asiaticii au o mai mare importanță în Valencia decât în AMV pe parcursul întregii perioade analizate (tabelul 5).

TABEL 5. Ponderea populației imigrante pe continente de origine în AMV și Valencia

Categorie	2001 pop (%)			2008 pop (%)			2016 pop (%)		
	AMV ¹	AMV ²	Valencia	AMV ¹	AMV ²	Valencia	AMV ¹	AMV ²	Valencia
Europa	30,58	41,66	24,09	36,40	46,17	28,72	44,13	49,52	39,63
UE	19,06	26,74	14,57	31,61	40,21	24,86	37,38	41,77	33,71
No UE	11,51	14,92	9,52	4,79	5,97	3,86	6,75	7,76	5,92
Africa	20,61	25,05	18,01	14,10	32,02	11,61	16,43	20,33	13,18
America	39,08	26,25	46,59	42,83	32,33	51,09	26,49	20,97	31,09
Asia	9,53	6,79	11,14	6,46	4,15	8,28	12,83	9,00	16,02
Oceania și Apatrizi	0,20	0,24	0,17	0,21	0,09	0,30	0,13	0,18	0,08

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

AMV¹ – inclusiv Valencia; AMV² – fără Valencia

Creșterea demografică amintită anterior pentru orașul Valencia a fost în mare măsură datorată creșterii numărului de imigranți, ai căror procentaj a înregistrat, în perioada 2001-2016, o creștere de 10%, valoarea maximă corespunzând anului 2009, an care a marcat începutul crizei economice (15,06%). Dacă la începutul perioadei, doar într-o secțiune din districtul Patraix numărul imigranților depășea 30%, în 2008 și 2016 numărul secțiunilor cu această caracteristică urcă. Se mai poate observa, de asemenea, că la sfârșitul perioadei, populația imigrantă începe să fie distribuită pe întreg teritoriul, câștigând în importanță districtele periferice (vezi fig. 24).

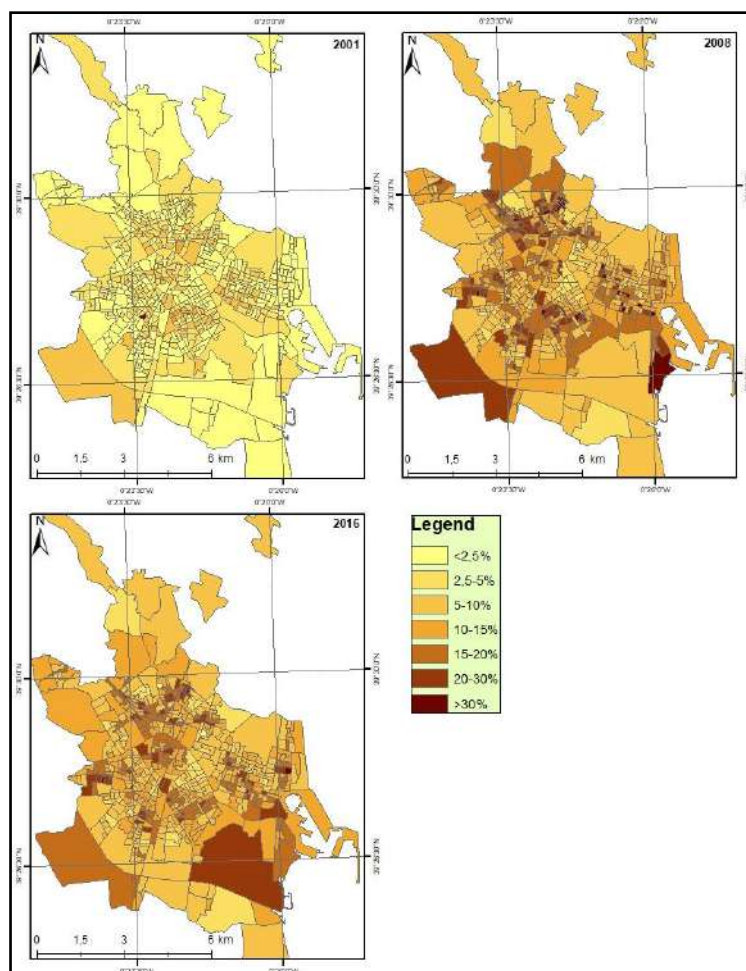

Fig.24. Procentajul imigranților în municipiul Valencia, la nivel de secțiuni de recensământ, 2001-2016

3.7. Cabanyal – consecințele deciziilor autorităților locale

3.7.1. Problematika specifică a cartierului

Cartierul Cabanyal-Canyamelar este poziționat în extremitatea estică a orașului Valencia, pe țărmul mării și constituie unul dintre cartierele districtului 11, Poblados Marítimos, alături de cartierele El Grau, La Malvarosa, Beteró și Natzaret (vezi fig. 25). Acesta e compus din trei diviziuni, respectiv Cabanyal, Canarymelar și Cap de França. Pe parcursul lucrării, însă, utilizarea denumirii „Cabanyal” va face referire la ansamblul cartierului. Acesta se compune din 19 circumscripții („*secciones censales*”) (vezi fig. 26), care au constituit scara de analiză pentru studiul prezent². Prima așezare pe baza căreia a evoluat apoi cartierul Cabanyal a corespuns unui sat de pescari atestat documentar în secolul XV, însă istoria mai recentă a cartierului începe din secolul al XIX-lea (López Nicolás, Bodí Ramiro, 2009). O bună parte a

² În anul 2001 cartierul Cabanyal era divizat în 23 de secțiuni, însă numărul acestora s-a redus pe parcursul anilor ca urmare a fuzionării anumitor secțiuni: în anul 2003 secțiunea 7 s-a unit cu secțiunea 30, iar secțiunea 23 cu secțiunea 21; în anul 2007 secțiunea 14 a fuzionat cu secțiunea 11; iar în anul 2010 secțiunea 16 s-a unit cu secțiunea 10 (www.valencia.es)

secolului XIX, respectiv între anii 1837 și 1897, acesta a reprezentat un municipiu independent, cunoscut sub numele de Poble Nou de la Mar, fiind cunoscut drept o așezare de pescari și agricultori. Locuitorii acestuia constituiau o comunitate caracterizată prin comunicare, cooperare, ajutor reciproc, fiind foarte asemănătoare cu societatea rurală, în care toate persoanele se cunoșteau între ele. Aceștia se identificau drept o colectivitate de sine stătătoare, independentă de orașul Valencia, statut justificat de relativa izolare a cartierului, de vecinătatea mării și de dominarea meseriilor asociate pescuitului. De asemenea, trama stradală a cartierului se impune printr-o structură rectangulară, cu străzi lungi și înguste, paralele cu linia plajei, care contrastează cu cea a orașului Valencia, a cărei evoluție s-a realizat predominant prin cercuri concentrice (Cucó i Giner, 2013).

Pe parcursul secolului al XIX-lea morfologia cartierului s-a modificat, pentru a putea susține creșterea demografică (López Nicolás, Bodí Ramiro, 2009). Extinderea urbană s-a realizat pe direcția străzilor paralele și perpendiculare, păstrându-se, astfel, nealterată structura. Avantajele care decurg din această structură sunt următoarele: dubla orientare a locuințelor, varietatea diviziunilor parcelei, conexiunea directă cu strada, scara adecvată menținerii relațiilor sociale, care generează sentimentul de siguranță (Herrero García, Fernández Morote, 2014), acestea fiind și elementele cheie care au stimulat păstrarea tramei stradale. Deși structura rămâne aceeași, aspectul caselor suferă transformări, vechile „barracas³” fiind înlocuite cu noi locuințe scunde, din materiale mai rezistente și solide, de 1-2 etaje (López Nicolás, Bodí Ramiro, 2009). La sfârșitul secolului al XIX-lea, și anume în anul 1897, El Cabanyal a devenit un cartier al Valenciei, respectiv cartierul marinarilor (www.cabanyal.com). Acesta și-a păstrat specificul de așezare de pescari și marinari până în anul 1970, când a avut loc criza industrială, care a determinat ca în anul 1990 districtul căruia îi aparținea acest cartier să devină districtul cu cea mai problematică situație socio-economică la nivelul orașului (Romero Renau, Trudelle, 2011). Secolul XX aduce din nou modificări asupra morfologiei urbane, apărând numeroase locuințe de vacanță sau reședințe secundare ale burgheziei valenciene, fapt care a condus la apariția unui stil arhitectural modernist și popular care s-a afirmat ca element de identitate al cartierului El Cabanyal (López Nicolás, Bodí Ramiro, 2009). Tocmai elementele de identitate ale cartierului au dus la identificarea lui ca ansamblu istoric protejat al orașului Valencia și declararea sa drept Bun de Interes Cultural în anul 1993 (www.cabanyal.com).

³ Construcție populară, tradițională, ușor de realizat, constituită din materiale ușor inflamabile (Herrero García, Varea Oro, 2012)

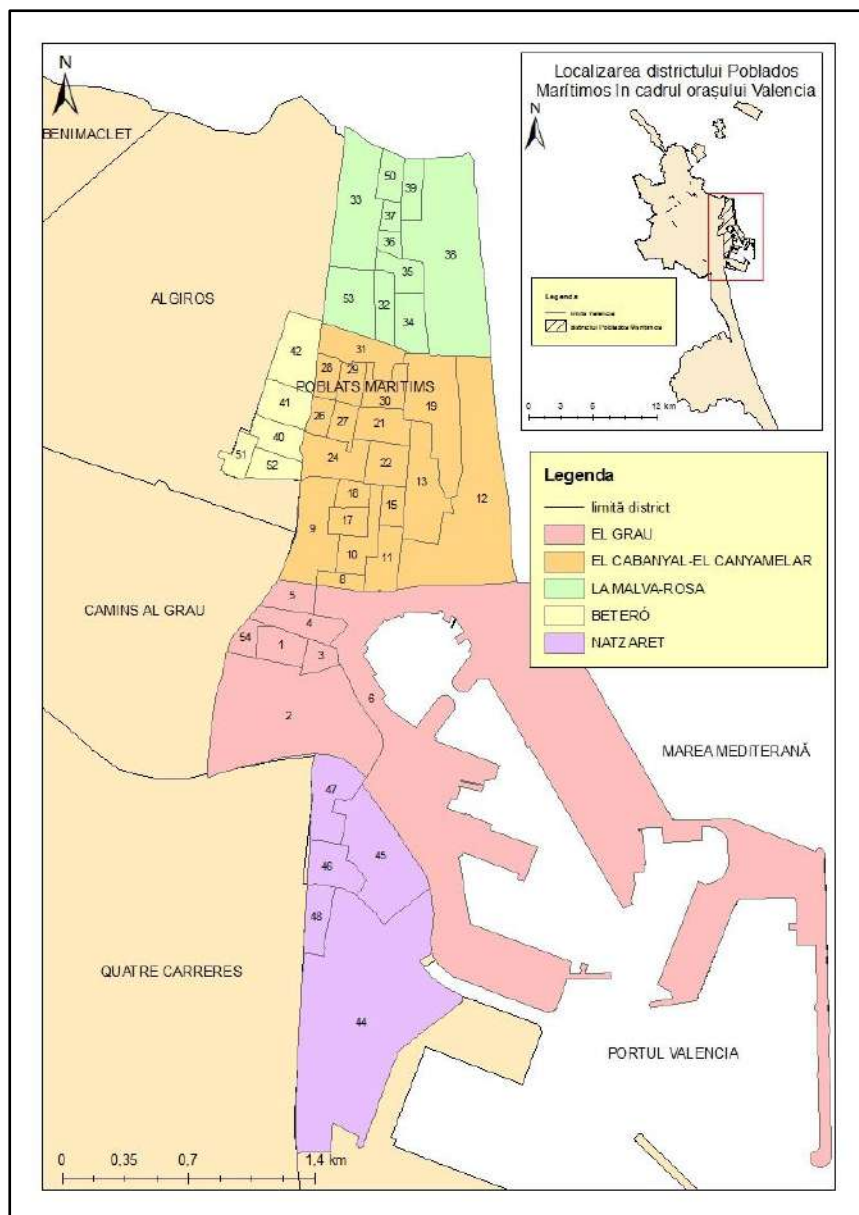

Fig.25. Cartierele componente ale Districtului Pobladós Marítimos (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei și ale Primăriei Valenciiei)

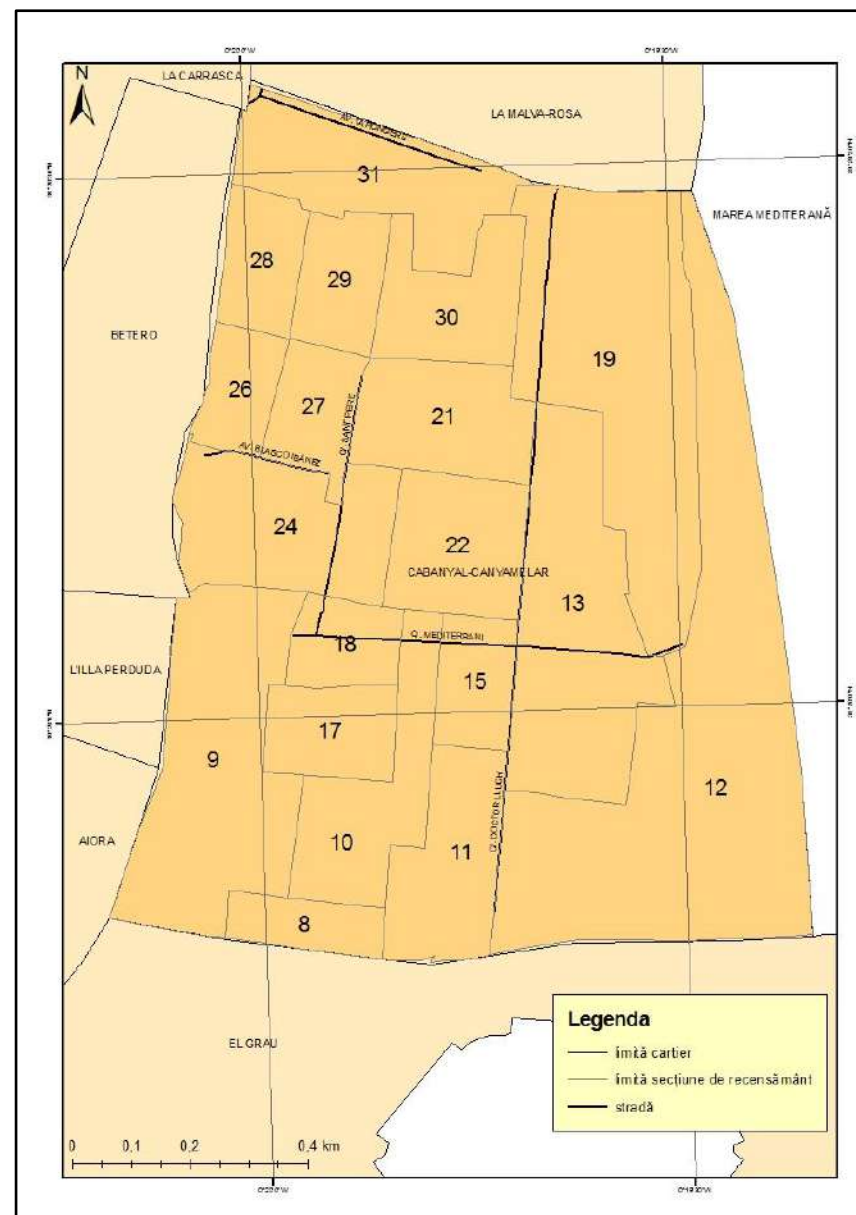

Fig.26. Secțiunile de recensământ ale cartierului Cabanyal (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei și ale Primăriei Valenciiei)

Cartierul a suferit, în ultima perioadă, transformări remarcabile, care au dus la conturarea unor spații sociale distincte: pe de o parte, spații identificate prin procese de gentrificare (într-un stadiu incipient), iar pe de altă parte, spații degradate, identificate prin segregare și considerate de către locuitori drept spații ale fricii, spații periculoase, spații de evitat, frica devenind, astfel, un factor decisiv în explicarea dinamicilor urbane. Aceste transformări au vizat atât teritoriul, cât și societatea în ansamblul său și au fost generate de diverse proiecte și mega-evenimente promovate atât de către guvernul municipal, cât și de cel regional la nivelul fațadei maritime a Valenciei, cartierul El Cabanyal fiind prins la mijlocul acestor acțiuni teritoriale. Toate marile proiecte și evenimente au făcut parte din strategia de marketing urban, amintită anterior, al cărei scop viza crearea unei mărci a orașului Valencia, capabilă să dinamizeze turismul global. Printre cele care au contribuit în mod decisiv la modificarea cartierului se numără: proiectul „Balcon la Mare”, America’s Cup (foto. 2, foto. 3), construirea circuitului urban de Formula 1, proiectul de prelungire a străzii Blasco Ibañez. La rândul său, construirea Orașului Artelor și al Științelor, deși nu reprezintă un proiect propriu-zis din cadrul cartierului, a avut impact asupra acestuia prin poziționarea sa în districtul învecinat și constituirea sa ca punct de interes în cadrul unui itinerariu de turism urban relativ apropiat de cartier (Cucó i Giner, 2013).

Foto.2. Edificiul Veles e Vents – baza evenimentului Copa America

Foto.3. Hotelul Las Arenas din Cabanyal – vedere de pe strada Eugènia Viñes (a); vedere de pe plajă (b)

Proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez este cel mai controversat dintre proiectele care afectează în mod direct cartierul (vezi fig. 27, foto. 4, foto. 5, foto. 6, foto. 7,

foto. 8, foto. 9). Acesta s-a derulat pe parcursul mai multor etape, fiecare caracterizată prin elemente și declarații specifice, etape care au contribuit, treptat, la degradarea cartierului. Proiectul a fost propus în scopul conectării orașului cu zona de plajă și al sporirii accesibilității în acest sens (Cucó i Giner, 2013), în vederea dirijării principalelor fluxuri – oameni și autovehicule, economice, informaționale, turistice (Herrero García, Fernández Morote, 2014). Planul de creare a bulevardului Blasco Ibañez a apărut încă dinaintea anexării cartierului la orașul Valencia, respectiv în anii 1865 și 1893, însă primul proiect care prevedea conexiunea acestui bulevard cu plaja este cel propus de arhitectul José Pedrós în anul 1931. Acesta este transpus în formă explicită în Planul General de Planificarea Urbană (PGOU) din anul 1966, însă inițiativa este respinsă de Tribunalul Suprem în 1982. Planul General din 1988 reia această propunere, însă fără succes (Salom Carrasco *et al.*, 2011), urmând ca în anul 1993 cartierul să fie declarat drept Bun de Interes Cultural (BIC), statut care permitea stoparea proiectului prevăzut.

În anul 1997 este propus Planul de Reformă Interioară (PRI) a ansamblului Istoric Cabanyal-Canyamelar, urmând ca acesta să fie prezentat public în anul 1998. Acest an este marcat de alte două evenimente asociate acestui proiect, respectiv: aprobarea Legii Patrimoniului Cultural Valencian de către guvernul Generalității Valenciene, lege care prevede menținerea structurii urbane și arhitectonice a ansamblului și a caracteristicilor generale de mediu și de peisaj (www.cabanyal.com) și propunerea de către primărie a Planului Special de Protecție și Reformă Interioară (PEPRI) (<https://avvcc.wordpress.com/historia/>).

Derularea proiectului presupunea, însă, distrugerea a 1651 de locuințe, a tramei stradale, a unor clădiri simbol ale cartierului, precum Casa dels Bous (vezi foto. 10) și Lonja de Pescadores (vezi foto. 11) și divizarea ansamblului istoric în două părți distincte. În fața acestei inițiative a luat naștere asociația Salvem El Cabanyal, care se opune derulării proiectului, militând pentru menținerea ansamblului istoric în forma sa actuală, în vederea păstrării nealterate a culturii, a simbolurilor comunității, a modului de viață, a relațiilor sociale și umane și a identității poporului valencian (www.cabanyal.com).

În anul 1999 are loc expunerea publică a Planului Special de Protecție și Reformă Interioară, urmând ca acesta să fie aprobat de către primărie în martie 2000, iar de către guvernul Generalității Valenciene în aprilie 2001. În anul 2002 Tribunalul Suprem de Justiție al Comunității Valenciene ordonă suspendarea planului, pe motivul necesității conservării zonei, ceea ce conduce la stoparea demolărilor, care vor fi însă reluate în 2004, când guvernul aduce modificări Legii Patrimoniului Cultural Valencian, menționând că elementele definitorii ale ansamblului istoric pot fi modificate dacă se produce o îmbunătățire a relației cu mediul

teritorial sau urban, se evită degradarea ansamblului sau dacă este vorba de o acțiune de interes general pentru municipiu sau de proiecte singulare relevante (<https://avvcc.wordpress.com/historia/>). Tot în acest an, Ministerul Educației și Culturii acuză respectivul plan ca fiind un „jaf cultural”.

Foto.10. Casa dels Bous (Cabanyal)

Foto.11. Lonja de Pescadores (Cabanyal)

Anul 2005 aduce o nouă întrerupere a demolărilor, Curtea Supremă de Justiție luând în considerare recursul asupra deciziei luate în 2004. Anii 2007-2008 coincid cu o perioadă de cereri din partea asociației Salvem el Cabanyal și ale primăriei, aflate în contradictoriu, în final impunându-se hotărârile primăriei, ca urmare a lipsei de jurisdicție a Curții de Justiție, fiind vorba despre reglementări la nivel regional. În anul 2009 Tribunalul Suprem redeschide cazul pentru verificarea legalității planului de prelungire a bulevardului și a declarației Ministerului Culturii, moment care coincide cu suspendarea, de către primărie, a licențelor de reabilitare a cartierului până la clarificarea situației acestuia. În 2010 Ministerul Culturii întrerupe din nou lucrările pe baza motivului enunțat, iar în anul 2011 primăria orașului Valencia și Generalitat Valenciana îl acuză pe ministrul culturii de încălcarea legii. În anul 2013 guvernul ajunge la un acord cu primăria sub aspectul acordării licențelor, însă nu aprobă continuarea planului. În 2014 primăria încheie un acord cu Ministerul Culturii de reluare a planului de prelungire a bulevardului, însă Tribunalul Suprem continuă să protejeze ansamblul istoric. În anul 2015 planul apare din nou în revizia Planului General de Planificare Urbană al Valenciei. Implicarea Comisiei Europene și menținerea declarației Ministerului Culturii conduc la stoparea planului și lansarea Ariei de Renovare și Regenerare Urbană (ARRU), care va determina, prin concurs, câștigul proiectului Va Cabanyal (<http://www.uvalencia.info/2015/10/21/el-cabanyal-de-la-destruccion-a-la-rehabilitacion/>). Acesta presupune redactarea Strategiei Integrate de

Dezvoltare Urbană Durabilă pentru cartierul Cabanyal-Canyamelar-Cap de França (<http://vacabanyal.org/>), în scopul regenerării sale și îmbunătățirii calității acestuia.

După cum se poate observa, acest proiect a fost unul controversat, a generat numeroase tensiuni între localnici și primărie, tensiuni care rezidă în constrângerile impuse de primărie în vederea abandonării locuințelor și posibilității demolării lor de către autorități cu scopul extinderii bulevardului. De asemenea, o altă problemă care a rezultat de pe urma abandonului locuințelor, dar și de pe urma inițiativelor autorităților, a fost creșterea incidenței criminalității și consumului de droguri, comportamente care au transformat strada din spațiul de comunicare și dezvoltare a relațiilor sociale într-un spațiu de temut, de evitat. În fața acestor comportamente autoritățile au manifestat o atitudine permisivă, fapt care a contribuit la intensificarea tensiunilor existente. Toate aceste fapte au condus la apariția procesului de segregare și, implicit, la degradarea socială a cartierului și la stigmatizarea celor care locuiesc în Cabanyal (Navarro Eslava, 2014). Această situație a cartierului a determinat, de asemenea, retragerea investitorilor privați, contribuind astfel în mod activ la degradarea patrimoniului imobiliar (Salom Carrasco *et al.*, 2011). Fiecare particularitate în sine a condus și la apariția neînțelegerilor între localnici, unii dintre ei fiind în favoarea derulării proiectului, iar alții împotriva acestuia (foto. 12).

Deși unele dintre aceste proiecte au și consecințe pozitive (punctuale), cum ar fi: gentrificarea din anumite areale, îmbunătățirea calității drumurilor publice, instalarea de echipamente urbane, îmbunătățirea transportului public, acestea au fost percepute de către locuitorii cartierului ca fiind destinate locuitorilor Valenciei în general sau utilizatorilor falezei, și nu celor care locuiesc în acest cartier (Cucó i Giner, 2013).

Foto.12. Afișe expuse de localnicii din Cabanyal, care sunt împotriva derulării proiectului

Foto.4. Bulevardul Blasco Ibañez – vedere din interiorul cartierului

Foto.5. Gara Cabanyal – limita vestică a cartierului

Foto.6. Bulevardul Blasco Ibañez – vedere din exteriorul cartierului

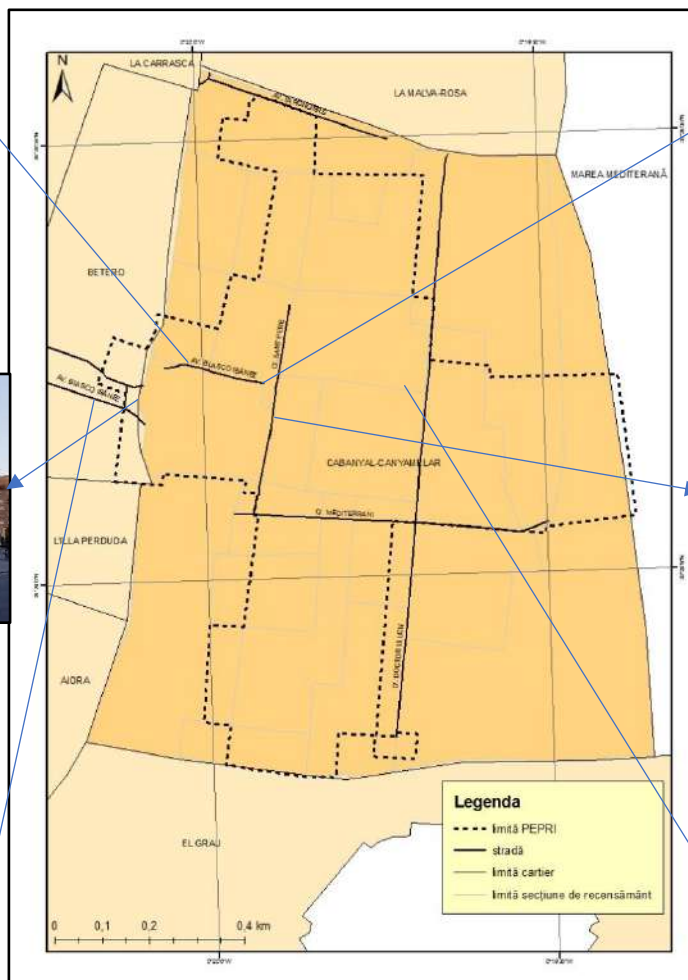

Fig.27. Cabanyal. Arealul afectat de proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez (prelucrarea datelor primare disponibile pe pagina web a Institutului Național de Statistică și a Primăriei Valenciei)

Foto.7. Capătul bulevardului Blasco Ibañez

Foto.8. Strada Sant Pere – forme de degradare

Foto.9. Clădiri reabilitate pe strada Reina

3.7.2. Evoluția populației

Cartierul Cabanyal ilustrează o tendință generală de creștere demografică pentru perioada 2001-2016, cu o valoare superioară față de media districtului, dar inferioară față de media orașului (3,9%). O diferență fundamentală față de tendințele corespunzătoare districtului și orașului este relativa întârziere a resimțirii consecințelor crizei economice. Astfel, în cartierul Cabanyal, cea mai mare pierdere de populație se înregistrează în intervalul 2013-2016, interval de revigorare economică și socială, în care orașul Valencia și districtul Poblados Marítimos începeau deja să se redreseze (fig. 28). Justificarea acestei tendințe rezidă în cumulum de consecințe negative ale tuturor evenimentelor orientate asupra cartierului, dar și creșterea continuă a prețurilor locuințelor (deși cartierul se menține într-o stare degradată), fapte care contribuie la scăderea atractivității sale chiar și pentru populația imigrantă (comparativ cu perioadele anterioare).

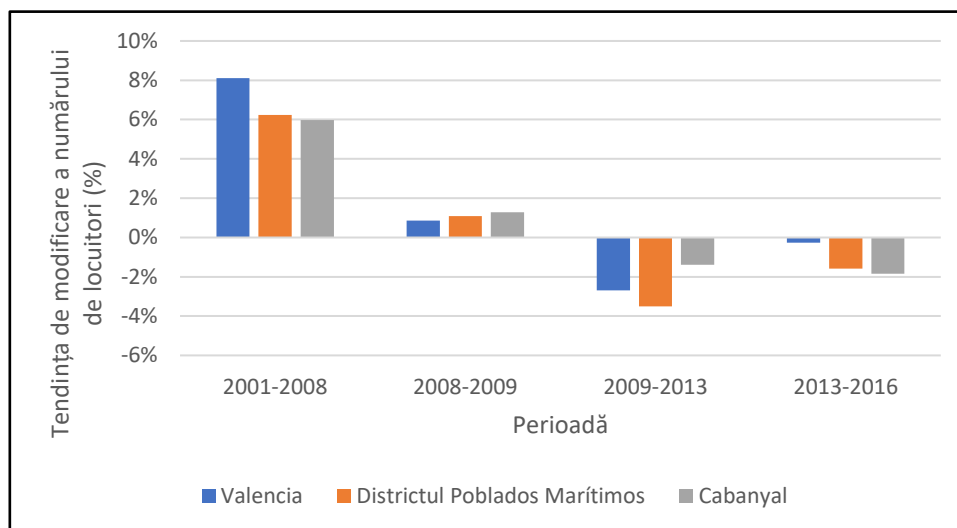

Fig.28. Evoluția populației în perioada 2001-2016 la nivel de oraș (Valencia), district și cartier (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

În cadrul cartierului Cabanyal, în intervalul 2001-2016 cele mai pregnante scăderi ale populației caracterizează partea central-vestică (cunoscută sub denumirea de zona 0, supusă în mod direct proiectului de prelungire) și estică a cartierului, în timp ce cu cele mai remarcabile creșteri ale populației se remarcă partea centrală și sud-vestică a cartierului. De altfel, dimensiunea degradării urbanistice a cartierului este surprinsă de aceste tendințe, prin faptul că secțiuni învecinate sunt situate în poziții extreme (de exemplu, în zona 0 a cartierului), fapt care ilustrează discrepanțele existente la nivel teritorial (vezi fig. 29). Din punct de vedere temporal, perioadele anterioare crizei economice se caracterizează prin contraste la nivel teritorial, perioada de criză economică impune cele mai importante pierderi de populație, în timp ce intervalul ulterior, de revigorare, deși menține tendințele de scădere a populației, aduce cartierul

într-o etapă de uniformizare a valorilor procentuale asociate modificărilor componenteii demografice (vezi fig. 30).

3.7.3. Densitatea populației

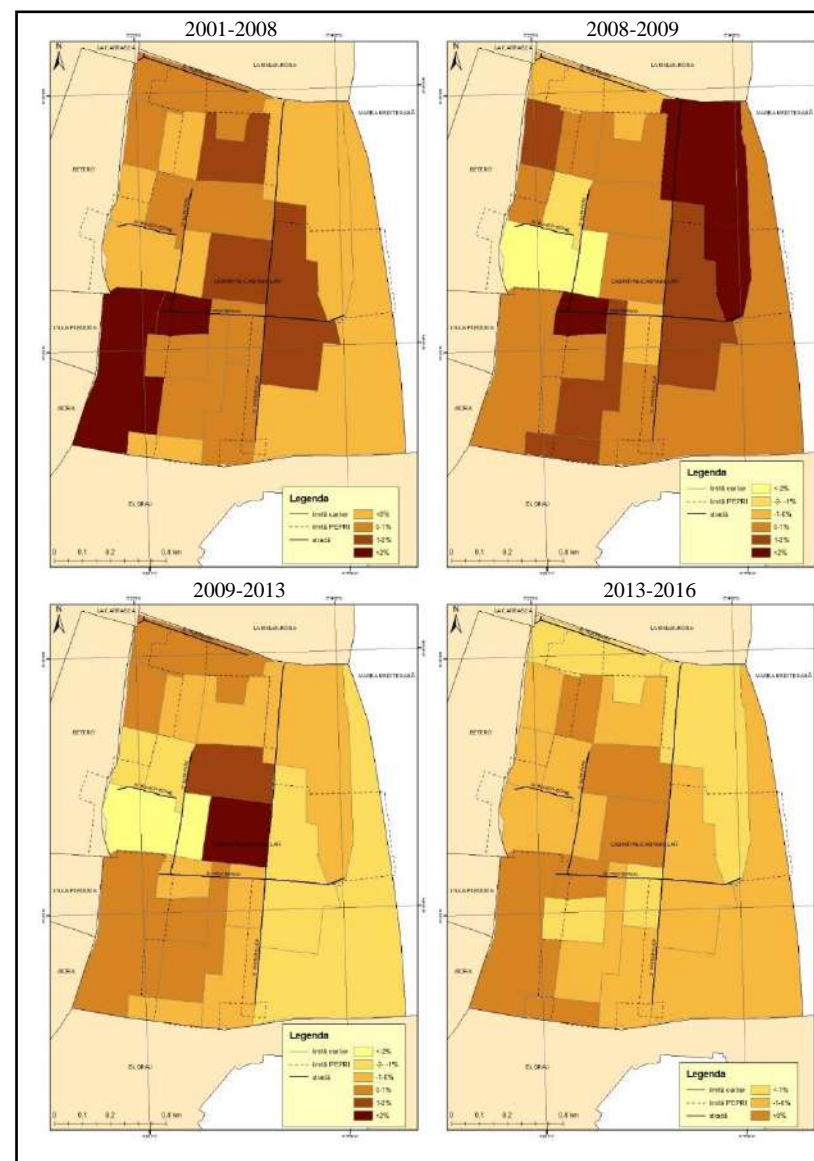
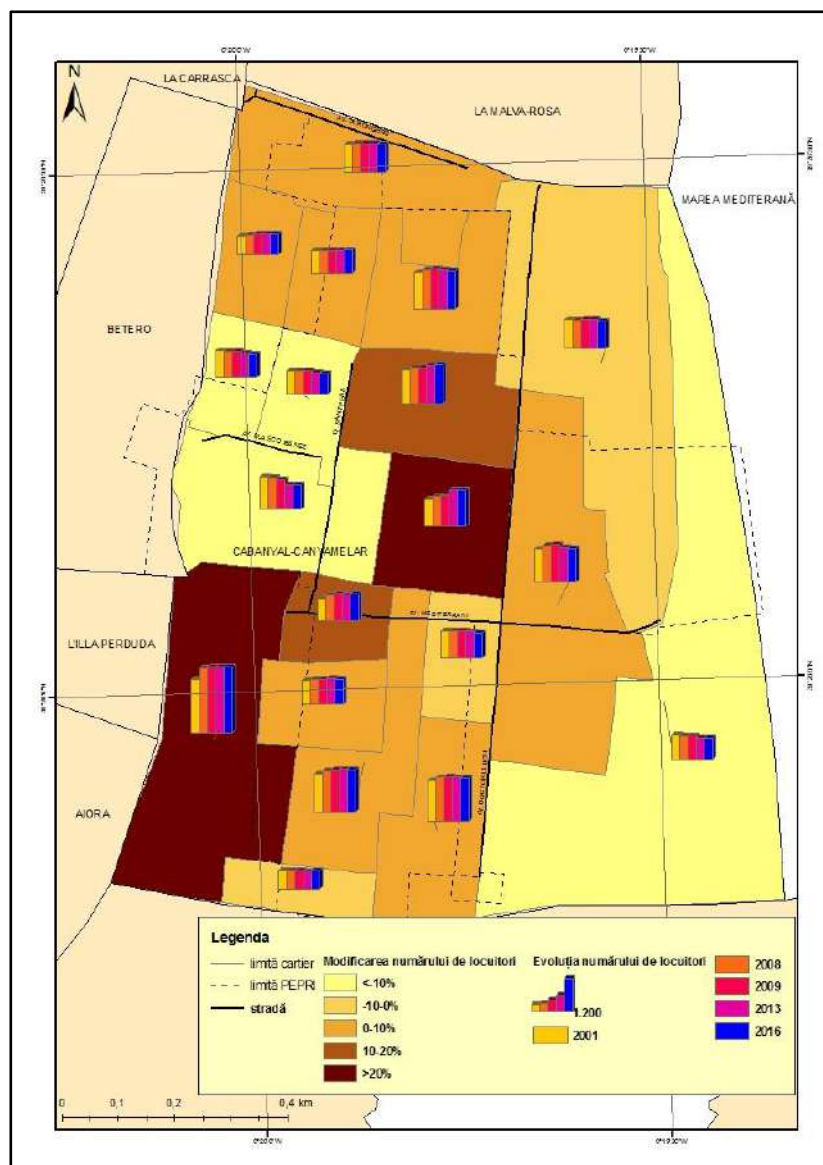
Densitatea populației cartierului Cabanyal depășește atât densitatea populației orașului Valencia, cât și pe cea a districtului din care face parte, fiind cu aproximativ 80-90 loc/ha mai ridicată, ca urmare a numărului mare de persoane care locuiesc în aceeași gospodărie (în special populația imigrantă). De asemenea, tendința generală de creștere a valorilor în perioada 2001-2016 este mult mai accentuată în cartierul Cabanyal (3,9%), comparativ cu districtul Poblados Marítimos (1,97%) și orașul Valencia (3,18%). La nivelul cartierelor din orașul Valencia, jumătate se caracterizează prin evoluții ascendente ale valorilor densității populației, iar cartierul Cabanyal se înscrie în această jumătate.

Secțiunile de recensământ care alcătuiesc cartierul Cabanyal au ilustrat, în general, pe parcursul perioadei 2001-2016, o evoluție crescătoare a densității populației, excepție de la această regulă făcând șapte dintre secțiuni, situate în partea estică a cartierului (pe fâșia maritimă), în partea central-vestică (direct afectată de proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez) și în areale izolate din sudul și centrul cartierului. În ceea ce privește valorile absolute ale densității populației, cele mai dense areale sunt localizate în partea centrală și central-vestică a cartierului (cu peste 300 loc/ha), în timp ce sectoarele mai puțin dense se regăsesc în jumătatea estică a cartierului (cu sub 100 loc/ha, secțiunea corespunzătoare fâșiei maritime identificându-se prin valori ale densității de aproximativ 30 loc/ha) (vezi fig. 31).

3.7.4. Structura populației

a) pe grupe de vârstă

Tendința de îmbătrânire demografică identificată la nivel de oraș este ilustrată și la nivelul districtului Poblados Marítimos și al cartierul Cabanyal. De altfel, dintre cartierele care compun districtul, în perioada 2001-2016, cartierul Cabanyal deține cea mai mare pondere a populației vârstnice. De precizat este faptul că ponderea populației vârstnice din cartierul Cabanyal depășește media înregistrată la nivel de oraș și la nivel de district în toate intervalele analizate (vezi tabelul 6), fapt care constituie un indicator al nivelului de dezvoltare și de degradare socio-economică a cartierului.

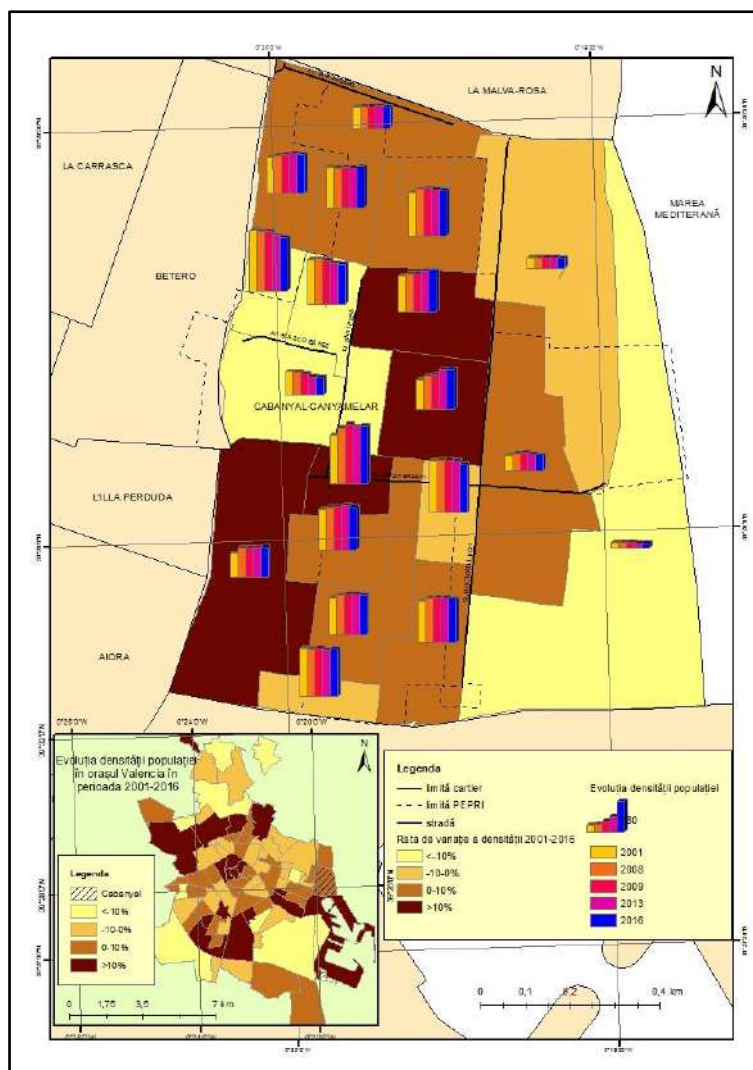

Fig.31. Evoluția densității populației în cartierul Cabanyal în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

TABEL 6. Ponderea populației vârstnice în orașul Valencia, districtul Poblados Marítimos și cartierul Cabanyal

Nivel de analiză	2001	2008	2009	2013	2016
Valencia	17,61%	17,28%	17,44%	19,01%	20,14%
Poblados Marítimos	18,47%	17,52%	17,36%	18,11%	19,10%
Cabanyal	24,18%	22,08%	21,57%	20,92%	20,89%

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Cartierele Beteró și Cabanyal pot fi considerate o reflexie în oglindă din punct de vedere al evoluției grupelor de vârstă extreme pe fiecare interval: primul a înregistrat o creștere continuă a ponderii populației vârstnice și o descreștere continuă a ponderii populației tinere, în timp ce cel de-al doilea a înregistrat o diminuare continuă a ponderii populației vârstnice și o creștere continuă a ponderii populației tinere (vezi fig. 32, vezi fig. 33).

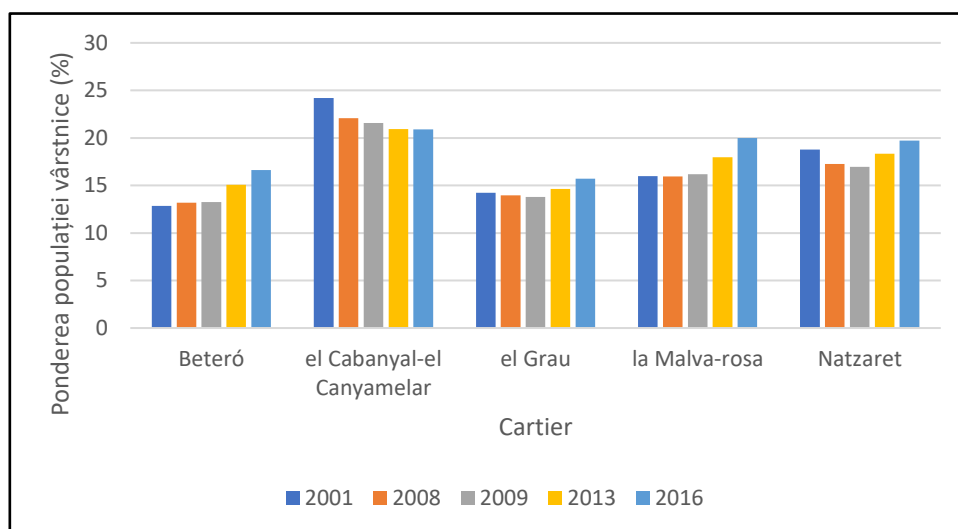

Fig.32. Evoluția proporției populației vârstnice în districtul Poblados Marítimos, la nivel de cartiere, în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

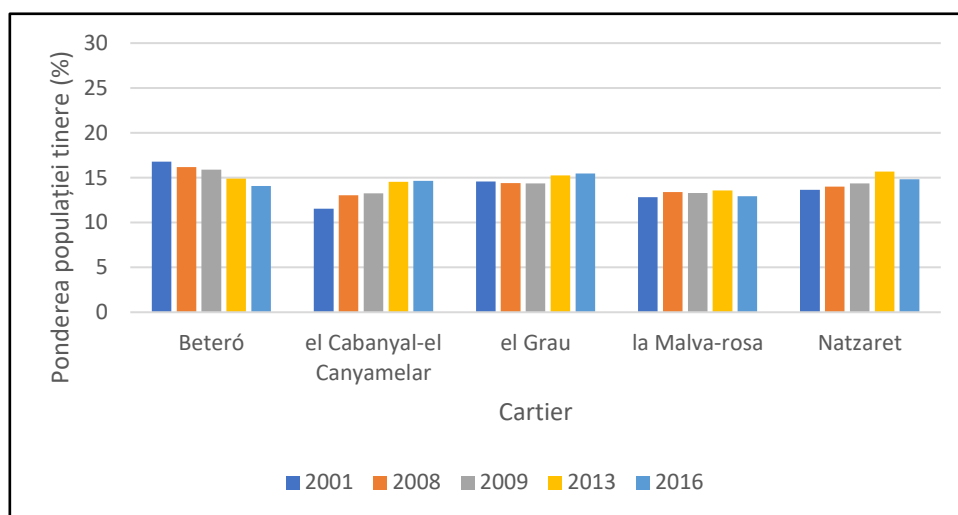

Fig.33. Evoluția proporției populației tinere în districtul Poblados Marítimos, la nivel de cartiere, în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Modul în care cele două grupe de vârstă extreme au evoluat marchează și direcțiile ratei de dependență demografică, aceasta înregistrând valori maxime, la nivel de district, tocmai în cartierul Cabanyal, urmat de Natzaret și valori minime în El Grau (vezi fig. 34). Practic în primele două cartiere se resimte cel mai intens presiunea demografică din partea populației inactive sau dependente din punct de vedere economic asupra populației în vârstă de muncă.

Piramida vârstelor la nivelul anului 2016 pentru cartierul Cabanyal ilustrează o tendință de îmbătrânire a populației feminine în special, dovada fiind proporția redusă a populației sub 24 de ani comparativ cu cea a populației de peste 60 de ani. Populația masculină se identifică printr-o ușoară tendință de întinerire. Populația feminină se caracterizează și printr-o situație alarmantă sub aspectul ratei de dependență demografică, în condițiile presiunii ridicate față de populația adultă, muncitoare (vezi fig. 35).

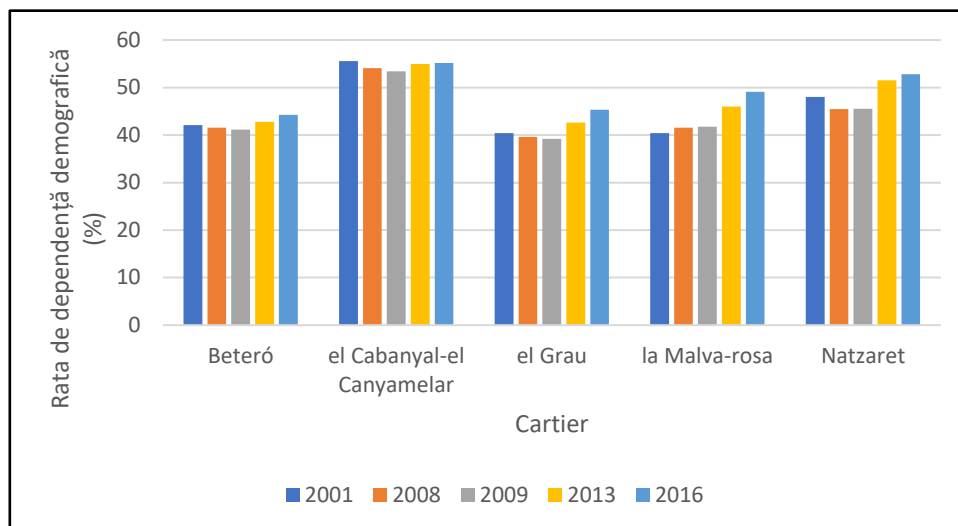

Fig.34. Evoluția ratei de dependență demografică în districtul Poblados Marítimos, la nivel de cartiere, în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

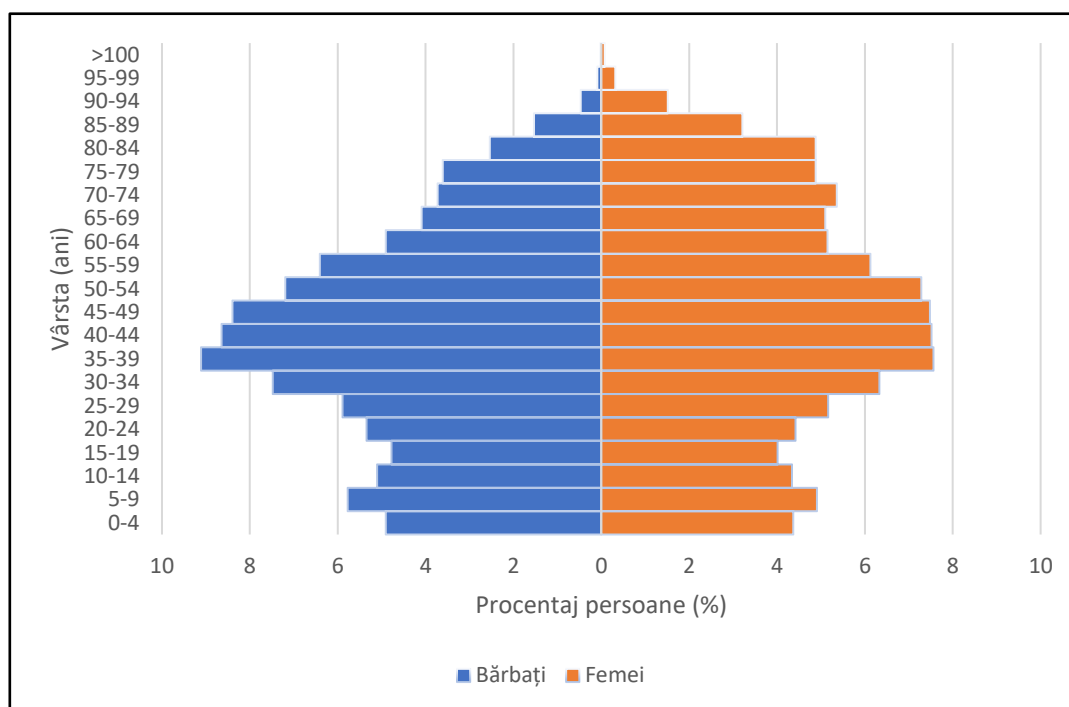

Fig.35. Piramida vârstelor populației din cartierul Cabanyal pentru anul 2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Analiza pe secțiuni de recensământ ilustrează o predominanță a populației cu vârste de peste 65 de ani în comparație cu cea de sub 14 ani, doar sectorul sud-estic al cartierului identificându-se printr-o situație opusă pe parcursul întregi perioade. Zona 0 aparent se caracterizează printr-un progres, în sensul că trece printr-un proces de întinerire a populației, la începutul perioadei confruntându-se cu o predominare a populației vârstnice, pentru ca în anul 2016 să fie guvernată de populația tânără. Totuși, deși acest fapt se instituie drept un aspect pozitiv, poate fi interpretat ca un indicator al degradării, populația vârstnică, mai vulnerabilă și dependentă de centrele de îngrijire a sănătății, părăsind zona, factorul de atracție pentru

populația tânără imigrantă fiind locuințele accesibile. Aspectul pozitiv la nivelul întregului cartier este multiplicarea, la sfârșitul perioadei, a numărului de areale caracterizate prin ponderi mai mari ale populației tinere, în strânsă legătură cu imigrația masivă (vezi fig. 36).

Evoluția ratei de dependență demografică ilustrează o tendință de creștere pentru perioada 2001-2016 pentru majoritatea secțiunilor de recensământ (11 din 19), prin cele mai mari valori impunându-se extremitatea estică și partea centrală și central-vestică a cartierului (cu valori de peste 60%), în timp ce la polul opus se situează sectorul sud-vestic al cartierului, cu o valoare de 44-45% (vezi fig. 37).

b) pe nivele de studii

O analiză a structurii pe nivele de studii a cartierului Cabanyal pune în evidență un număr mai mare de persoane fără studii sau cu studii primare comparativ cu proporțiile corespunzătoare orașului Valencia și districtului Poblados Marítimos, atât în anul 2001, cât și în anul 2011. Proporția persoanelor analfabete, deși se situează sub media districtului (Natzaret-ul impunându-se în mod negativ), o depășește pe cea a orașului. În ceea ce privește populația cu studii universitare, atât în anul 2001, cât și în anul 2011, ponderea cartierului se situează sub media orașului, dar peste media districtului (fig. 38a, b). Raportat la cartierele învecinate, din cadrul aceluiași district, cartierul Cabanyal ilustrează cea mai mare creștere a numărului de locuitori cu studii superioare (7,37%), ceea ce constituie un aspect pozitiv.

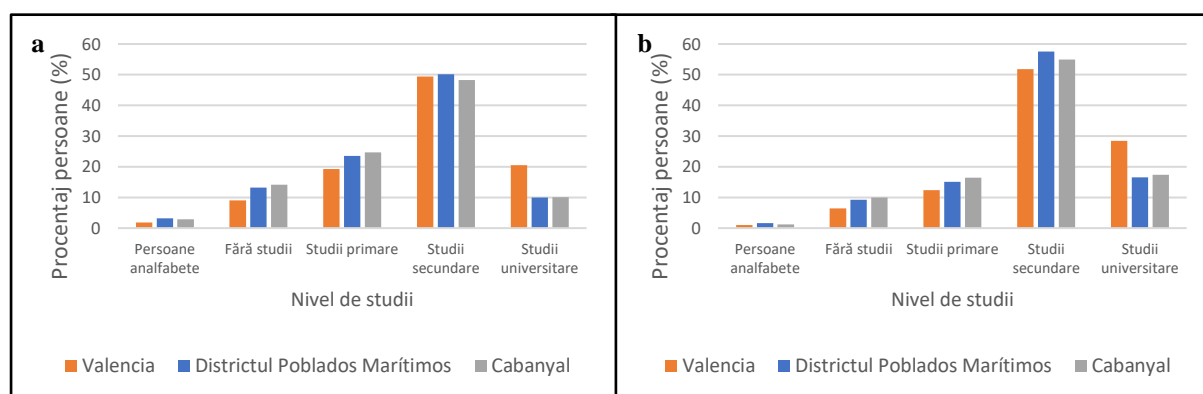
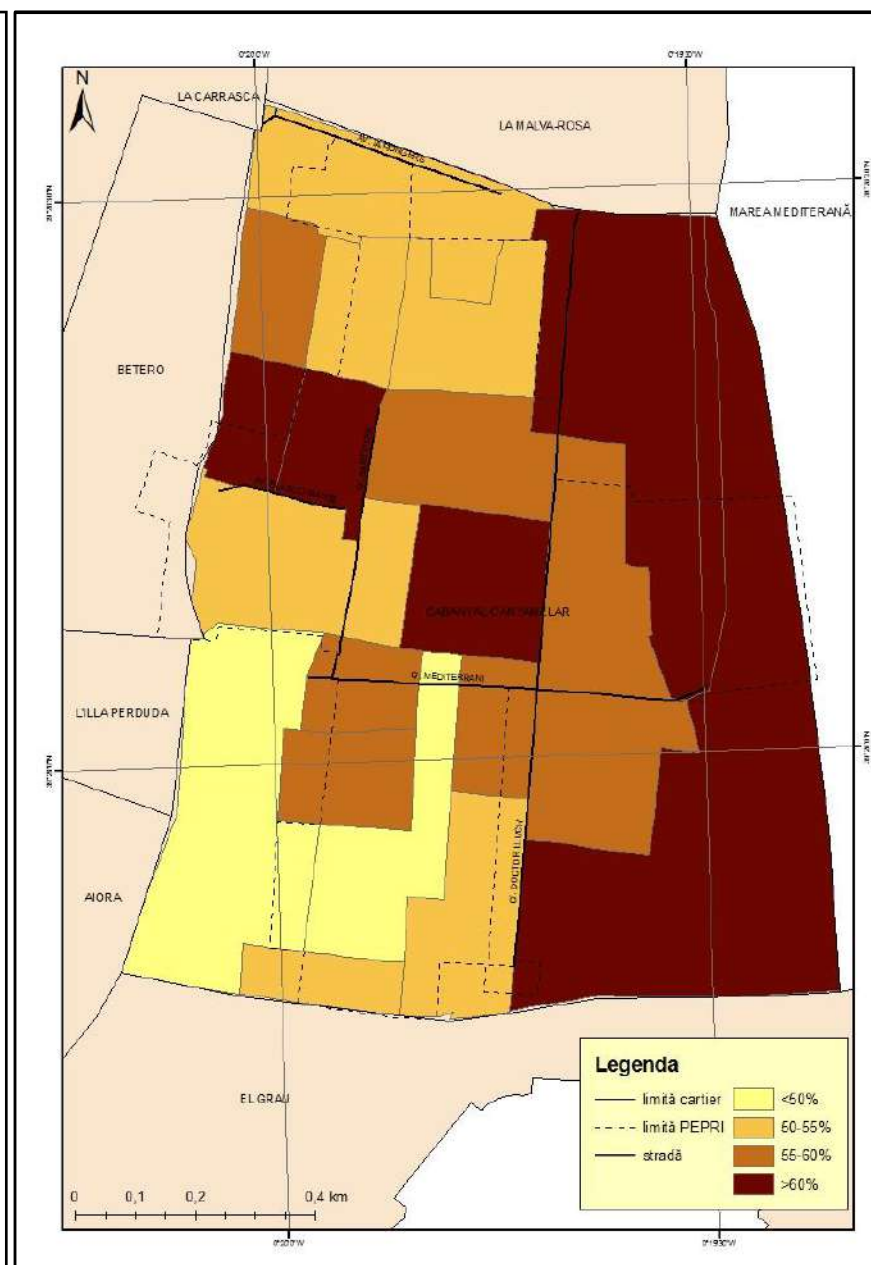
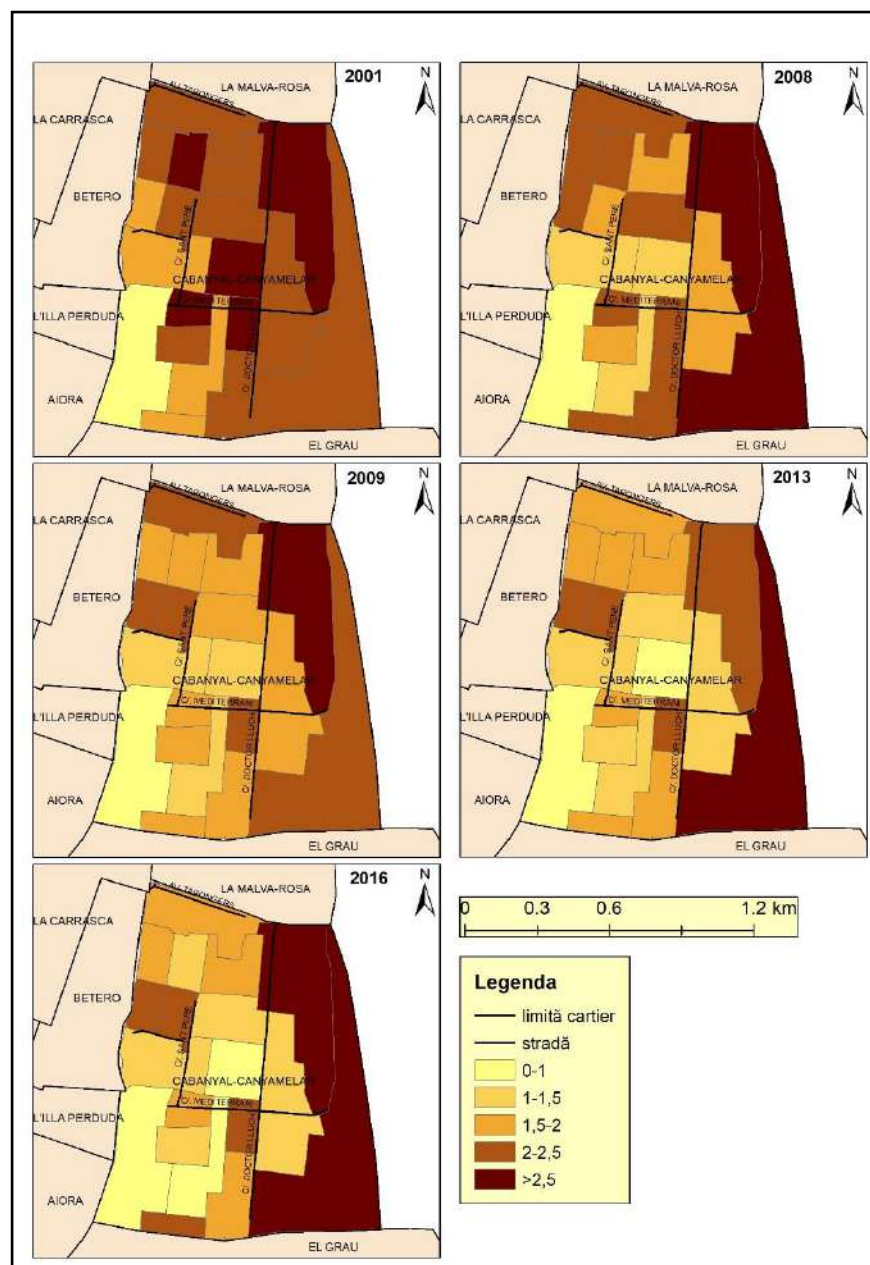

Fig.38. Structura populației pe nivele de studii, la nivel de oraș (Valencia), district și cartier, în anul 2001 (a) și 2011 (b) (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Relevanța datelor referitoare la nivelul studiilor al populației poate fi ilustrată de gradul de îndeplinire a criteriului de convergență din Strategia 20 a Uniunii Europene privind populația cu studii superioare. Conform criteriului respectiv, obiectivul acestei strategii este ca cel puțin 40% din populația cu vârste cuprinse între 30 și 34 de ani să aibă studii superioare finalizate. La nivelul statului spaniol, pragul prevăzut este, însă, ceva mai ridicat, respectiv de 44% (www.ec.europa.eu). Astfel, între anii 2001 și 2011 se observă un progres, în sensul că ponderea populației de 30-34 ani cu studii superioare este în continuă creștere, atât la nivel național, cât și la nivelul Comunității Autonome Valenciene, a municipiului Valencia și a districtului Poblados Marítimos. Cu privire la cartierul Cabanyal, sunt disponibile doar date la nivelul anului 2001, ceea ce împiedică observarea unei evoluții. Totuși, în acel an cartierul se situa departe de obiectivul prevăzut, cu valori superioare districtului și comunității, dar inferioare față de cele ale municipiului Valencia. De altfel, dintre nivelele de analiză abordate, orașul Valencia este singurul care în anul 2011 deja reușește să îndeplinească obiectivul prevăzut la nivelul Uniunii Europene, deși nu atinge încă pragul prevăzut la nivel național, 43% din populația cu vârste de 30-34 ani având studii superioare (tabelul 7).

TABEL 7. Ponderea populației cu vârste de 30-34 ani cu studii superioare finalizate – contextualizare Cabanyal

Nivel de analiză	2001	2011
Spania	22,85%	31%
Comunitatea Valenciană	19,79%	28,5%
Valencia	33,38%	43%
Poblados Marítimos	18,8%	26,92%
Cabanyal	21,29%	Lipsă date

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Pentru analiza la nivelul secțiunilor de recensământ au fost utilizate date de la recensământul din 2001 și date furnizate de către departamentul de evidență a populației pentru anul 2014. Datele de la recensământ ilustrează cinci niveluri de studii, respectiv: persoane analfabete, fără studii, cu studii primare, cu studii secundare sau cu studii superioare, în timp ce cele din 2014 sunt împărțite doar în două categorii: studii inferioare bacalaureatului sau superioare acestuia. De asemenea, datele din 2014 sunt raportate la populația de peste 24 de ani, în timp ce cele din 2001 fac referire la populația de peste 16 ani. Totuși, deși categoriile și vârstele nu coincid, datele ilustrează anumite modele și tendințe teritoriale. Deși au fost vizualizate și datele de la recensământul din anul 2011, s-a constatat faptul că la o scară detaliată acestea nu sunt în totalitate viabile, ca urmare a rotunjirii valorilor la 5 sau 10, ceea ce conduce la denaturarea datelor și a rezultatelor. Totuși, la scara cartierelor, districtului sau orașului aceste date au fost folosite, ca urmare a faptului că aproximările datelor nu au un impact atât de puternic asupra rezultatelor.

Analiza la nivelul secțiunilor de recensământ pune în evidență, la nivelul anului 2001 ponderi mai reduse ale populației cu studii universitare comparativ cu proporția cumulată a populației analfabete, fără studii sau cu studii primare. Toate secțiunile de recensământ respectă acest tipar, fără nicio excepție. Astfel, ponderea persoanelor cu studii universitare variază între 6,06% (în partea central-vestică a cartierului) și 18,26% (în partea sudică), în timp ce populația cu niveluri de studii inferioare depășește un sfert din populația fiecărei secțiuni, variind între 27,23% (în partea sud-vestică a cartierului) și 42,86% (în partea nordică a cartierului) (vezi fig. 39).

Anul 2014 se caracterizează prin aceleași caracteristici generale ca și anul 2001, respectiv prin ponderi mai ridicate ale populației cu studii inferioare bacalaureatului și ponderi mai scăzute ale populației cu studii superioare bacalaureatului. Astfel, ponderile primei categorii depășesc jumătate din populația fiecărei secțiuni și variază între 54,98% (în partea sudică a cartierului) și 77,33% (în partea central-vestică), în timp ce ponderile celei de-a doua categorii, reprezentând diferența dintre total și categoria anterioară, reprezintă mai puțin de jumătate și chiar mai puțin de un sfert din populația totală și variază între 22,67% (în partea central-vestică) și 45,95% (în partea centrală a cartierului) (vezi fig. 40).

c) pe naționalități

Conform celor afirmate anterior, cartierul Cabanyal s-a identificat în perioada 2001-2016 printr-o scădere continuă a populației spaniole și o creștere a ponderii populației străine (aceasta din urmă cu o ușoară scădere în intervalul 2013-2016). Astfel, de la cei 19079 *locuitori spanioli* din anul 2001 s-a ajuns la 17374 locuitori în anul 2016, o scădere de aproape 9% (vezi fig. 41). De asemenea, dacă la nivelul anului 2001 *populația străină* deținea o pondere de aproape 3%, în anul 2016 a ajuns la aproape 15%. Dacă în intervalul 2001-2009 ponderea imigranților din cadrul cartierului deținea valori mai reduse comparativ cu media înregistrată la nivel de oraș și la nivel de district, resimțirea efectelor crizei economice conduce la modificarea raporturilor, astfel că în anii 2013 și 2016 ponderea imigranților din cartierul Cabanyal depășește atât ponderea înregistrată în orașul Valencia, cât și pe cea înregistrată în districtul Poblados Marítimos (vezi fig. 42).

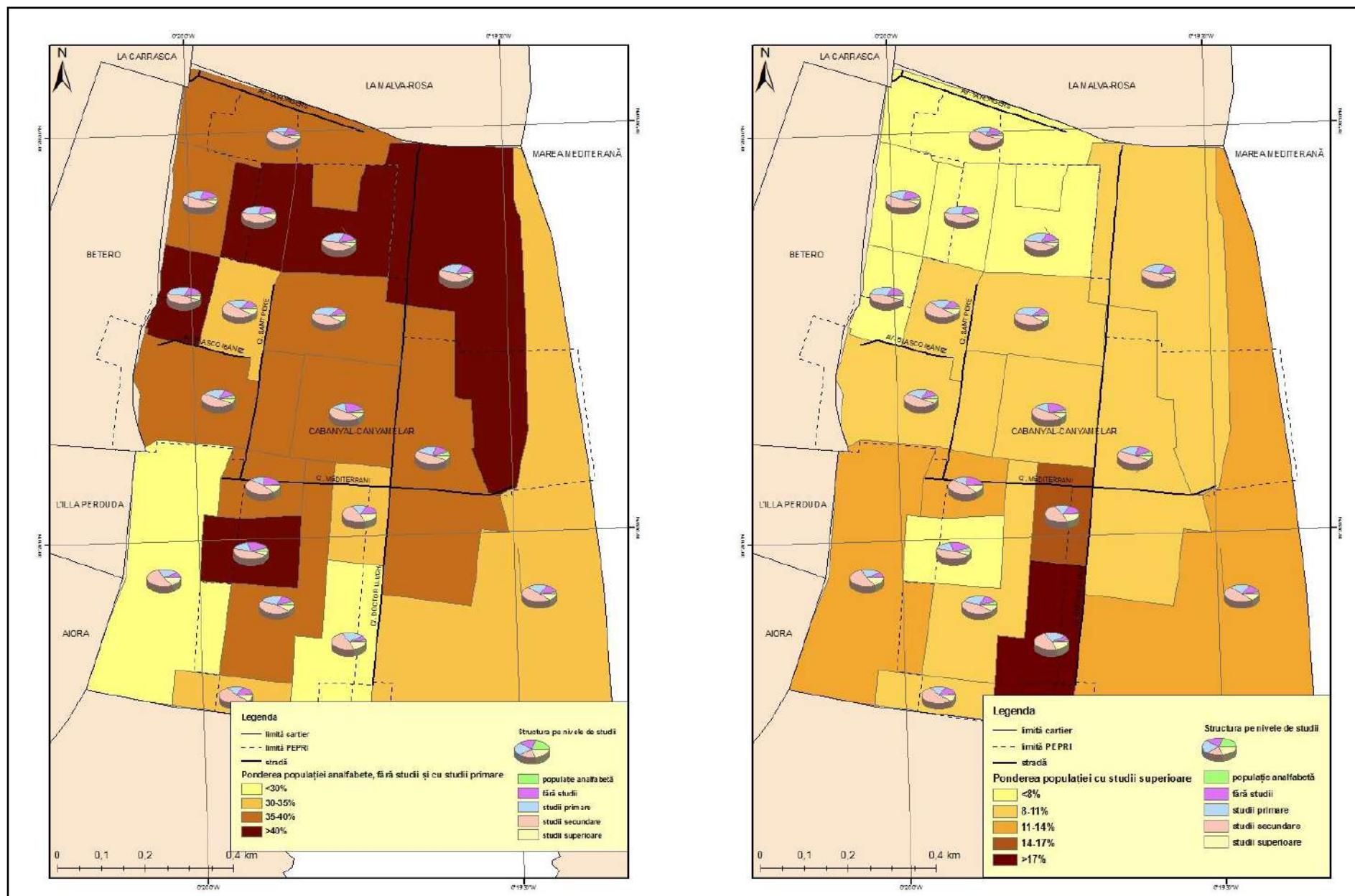

Fig.39. Structura populației cartierului Cabanyal pe nivele de studii în anul 2001 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

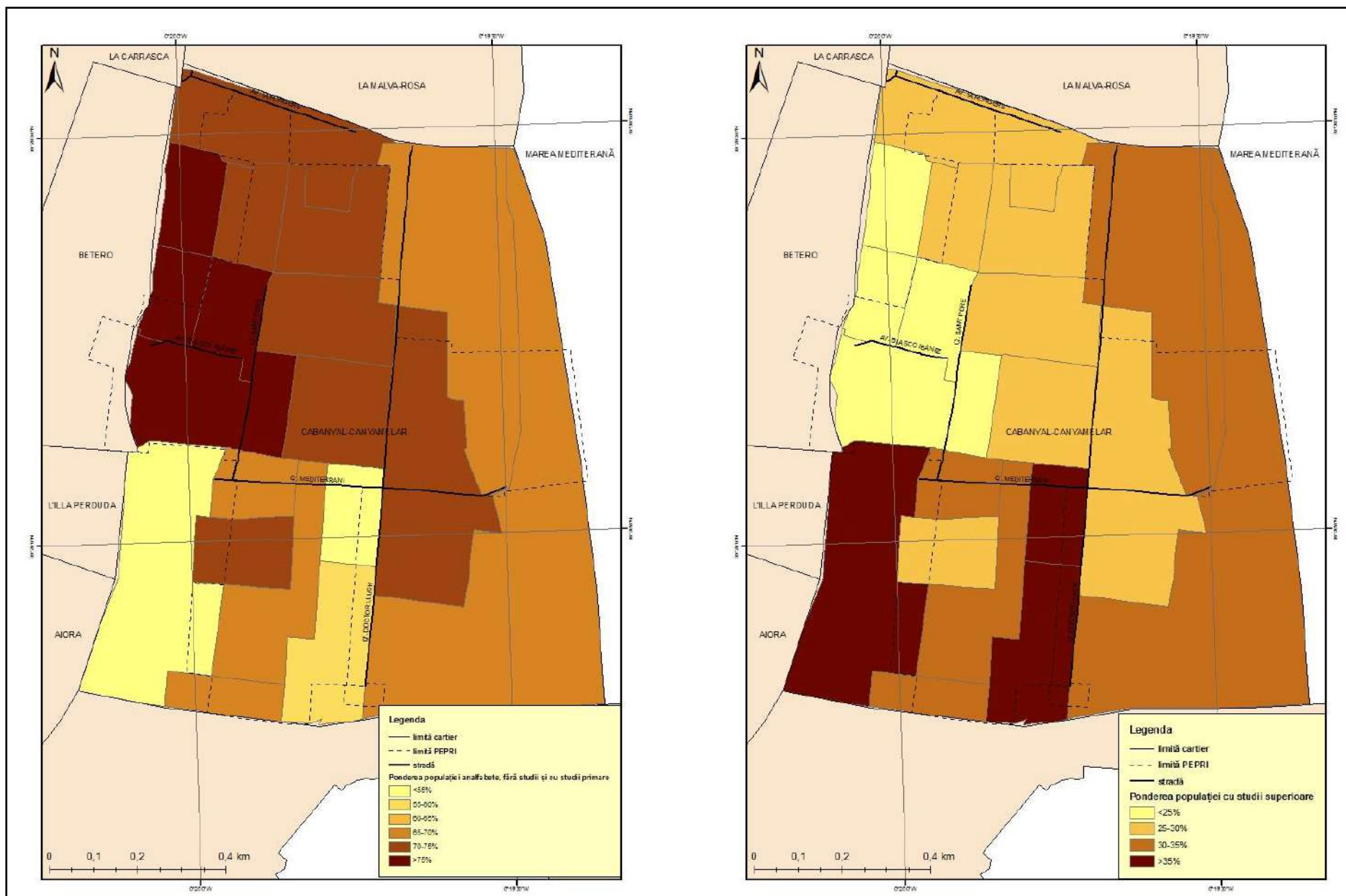

Fig.40. Structura populației cartierului Cabanyal pe nivele de studii în anul 2014 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

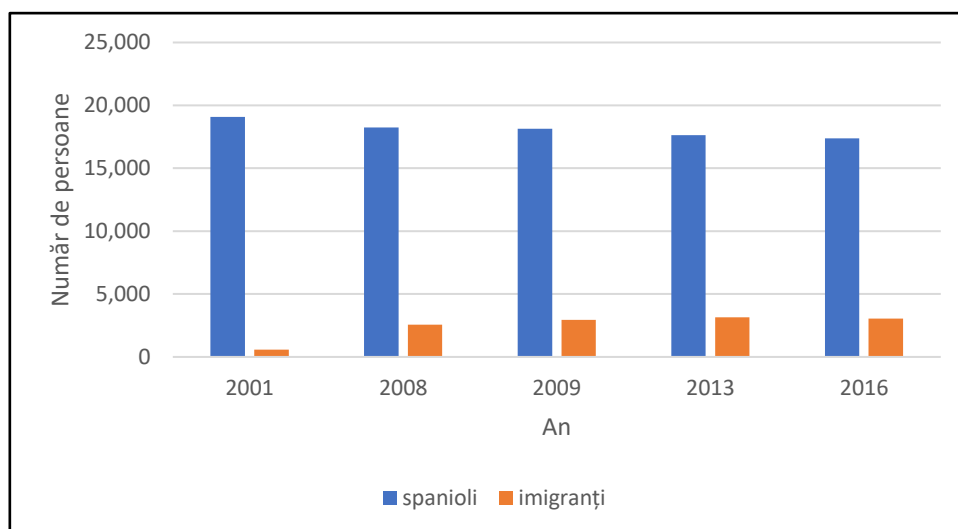

Fig.41. Evoluția populației spaniole și a populației imigrante din cadrul cartierului Cabanyal în perioada 2001-2016 (Sursa datelor: <http://ine.es/>, accesat în 26.09.2017)

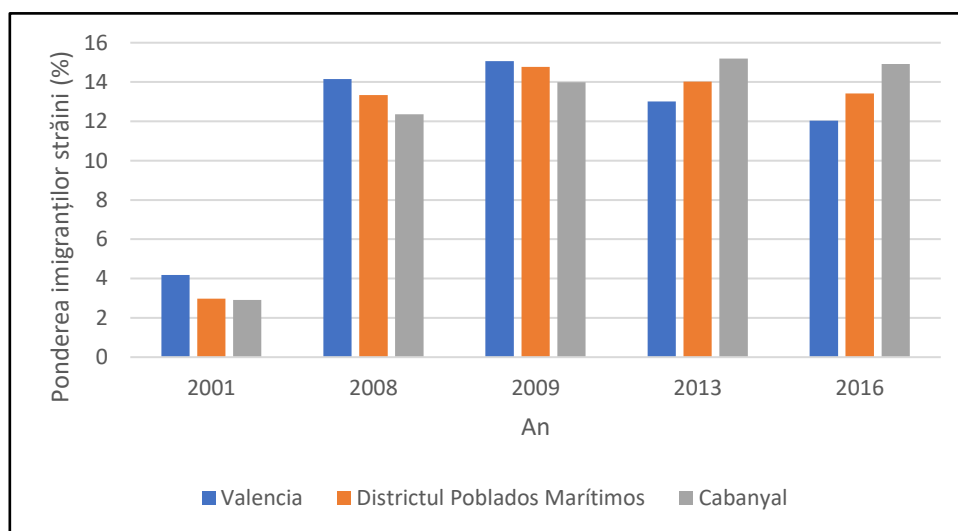

Fig.42. Evoluția ponderii populației imigrante la nivel de oraș (Valencia), district și cartier, în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

În ceea ce privește evoluția grupurilor de imigranți în funcție de continentul de proveniență, o comparație între capetele perioadei analizate, respectiv între anii 2001 și 2016 dezvăluie o substituție a populației imigrante americane cu cea europeană. Astfel, dacă la nivelul anului 2001 populația americană deținea mai bine de jumătate din totalul populației străine, în anul 2016 această caracteristică îi revine populației europene. De menționat este faptul că ponderea populației americane a fost în creștere până în anul 2009, după care instalarea crizei economice a condus la întoarcerea acesteia în țara de proveniență sau la migrația spre o altă destinație în scopul găsirii unui loc de muncă. Populația imigrantă de origine europeană a înregistrat însă o creștere continuă pe parcursul perioadei analizate. Cu o creștere remarcabilă se impune și populația asiatică, în timp ce populația africană a înregistrat o evoluție descendentă în valori procentuale (din totalul populației imigrante) și ascendentă în valori absolute (fig. 43).

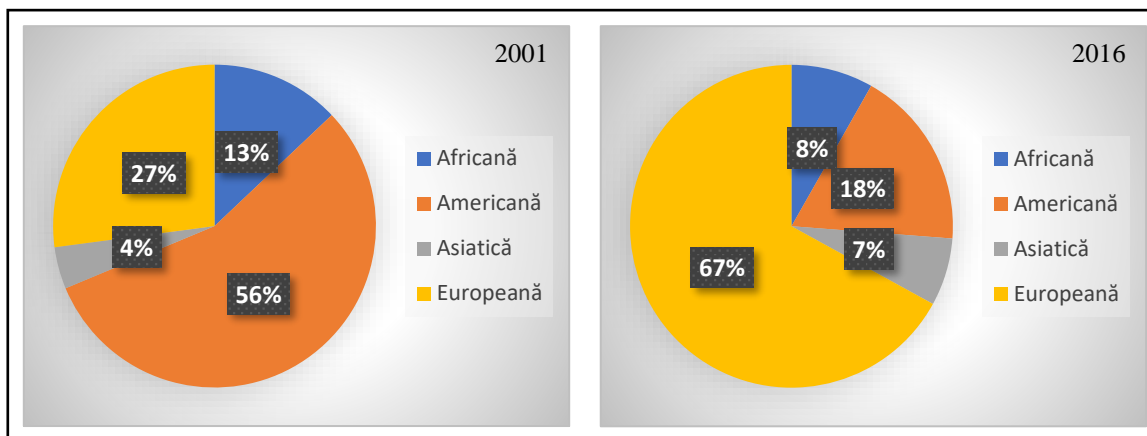

Fig.43. Ponderea populației imigrante din cartierul Cabanyal în anii 2001 și 2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

O analiză mai detaliată a grupurilor imigrante la nivelul anului 2016, în funcție de țara de proveniență, pune în evidență că predomină imigranții români (42,44% din totalul populației imigrante), urmați de italieni și bulgari. Se observă că, dintre cele trei grupuri situate pe primele poziții, două sunt de apartenență mai recentă la Uniunea Europeană, fapt care justifică tendința crescută de a migra în căutarea unui loc de muncă și a unui nivel de trai superior. Practic aceste trei naționalități, toate aparținând continentului european, dețin împreună jumătate din populația imigrantă a cartierului. De asemenea, doar imigranții români dețin aproape jumătate din totalul imigranților din cartier, aceștia fiind și cei care contribuie în mod mai pregnant la generarea conflictelor cu populația locală. Un alt grup de origine europeană bine reprezentat în cadrul cartierului Cabanyal este cel al francezilor, în timp ce celelalte grupuri situate pe pozițiile fruntașe aparțin Americii Latine (Bolivia, Columbia, Argentina, Ecuador), Asiei (China, Pakistan) și Africii (Maroc, Algeria) (vezi tabelul 8).

O comparație cu anul 2006, înaintea instalării crizei economice, pune în evidență atât naționalități diferite, cât și ponderi diferite. În acest an, pe prima poziție se situează imigranții columbieni (14% din totalul imigranților), ecuadorieni, în timp ce românii reprezentau doar 10% din totalul imigranților. De remarcat este faptul că primele trei naționalități dețin puțin mai mult de o treime din totalul imigranților, comparativ cu anul 2016, când primele trei naționalități depășesc jumătate din total. De asemenea, se observă faptul că țări precum Marea Britanie și Germania, prezente în clasamentul din anul 2006, sunt înlocuite în anul 2016 de Pakistan și Algeria. Nu în ultimul rând, se sesizează o scădere a populației de origine americană, cea mai amplă înregistrându-se în cazul populației columbiene și ecuadoriene (vezi tabelul 8).

TABEL 8. Proveniența pe țări a imigranților străini din cartierul Cabanyal la nivelul anilor 2006 și 2016

2006		2016	
Țară de proveniență	Pondere din totalul imigranților străini (%)	Țară de proveniență	Pondere din totalul imigranților străini (%)
Columbia	14,01	România	42,44
Ecuador	11,72	Italia	6,96
România	10,34	Bulgaria	3,58
Bolivia	9,32	Bolivia	3,38
Italia	4,99	China	2,99
Bulgaria	4,38	Franța	2,83
Argentina	4,18	Columbia	2,76
Maroc	3,16	Pakistan	2,69
Franța	2,19	Maroc	2,33
China	1,94	Argentina	2,17
Marea Britanie	1,48	Ecuador	2,17
Germania	1,43	Algeria	2,1

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Analiza la nivelul secțiunilor de recensământ ilustrează, pentru perioada 2001-2016, o tendință generală de creștere a ponderii imigranților străini la nivelul întregului cartier. Astfel, cu cea mai redusă rată de creștere se impune partea sud-vestică și estică a cartierului, iar cu cea mai mare rată de creștere partea centrală și central-vestică a cartierului, direct afectată de controversile existente și acțiunile întreprinse ca urmare a proiectului de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez (vezi fig. 44).

Zona 0 prezintă o creștere impresionantă a ponderii imigranților, astfel că, de la cei 2,9%, cât reprezenta populația imigrantă din totalul populației zonei 0 la începutul perioadei, se ajunge la 33,24% la sfârșitul perioadei. Această creștere ilustrează gradul de receptivitate pe care îl are sectorul asupra populației străine, nu atât prin prisma atractivității sale, ci prin starea sa de degradare. Creșterea remarcabilă este justificată, pe de o parte, de controversile existente pe baza proiectului de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez, asociate cu întreruperea acordării licențelor de reabilitare, absența investițiilor în acest areal și implicit degradarea sa, iar pe de altă parte de instalarea crizei economice, care a determinat reorientarea imigranților spre spații cu locuințe mai ieftine și costuri de trai mai reduse.

În ceea ce privește continentul de proveniență a imigranților, în anul 2001 majoritatea secțiunilor de recensământ sunt dominate de populația imigrantă de origine americană, în partea centrală sau nordică a cartierului aceasta reprezentând mai bine de trei sferturi. În 2016 imigranții europeni devin dominanți, fără excepție. În ceea ce privește populația americană care domina la începutul perioadei, la sfârșitul acesteia deține doar un sfert din totalul populației imigrante al anumitor secțiuni sau mai puțin de un sfert în majoritatea acestora. De remarcat este, însă, și apariția populației de origine asiatică în partea nordică a cartierului, unde în anul 2001 era absentă (sau aproape absentă) (vezi fig. 44).

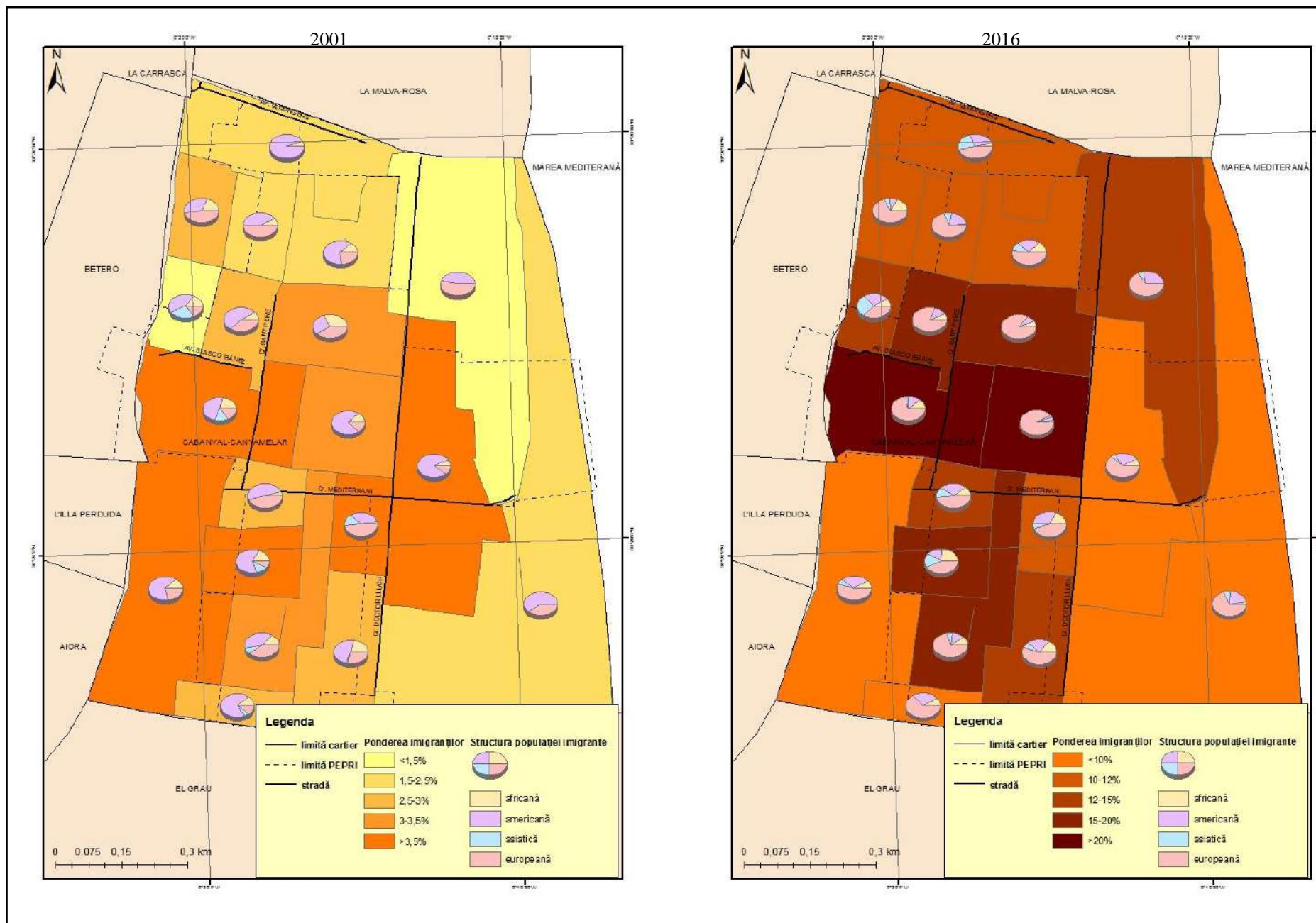

Fig.44. Pondereea imigranților străini din Cabanyal și structura pe continente de proveniență, la nivelul secțiunilor de recensământ, în anii 2001 și 2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

3.7.5. Analiza valorilor cadastrale

Un alt indicator care ilustrează impactul pe care diversele proiecte derulate în cartier l-au avut asupra realității concrete a cartierului este valoarea cadastrală și numărul parcelelor edificabile, dar încă needificate. În conformitate cu Decretul Legislativ 1/2004, prin care se aprobă textul revizuit al Legii Cadastrului Imobiliar, „valoarea cadastrală se determină în mod obiectiv pentru fiecare imobil pe baza datelor înregistrate în cadastrul imobiliar și este alcătuită din valoarea cadastrală a solului și valoarea cadastrală a construcțiilor” (Decretul Legislativ nr. 1/2004). În perioada 2004-2015 valoarea corespunzătoare cartierului Cabanyal a înregistrat o creștere continuă, de la 173,05 €/m² în anul 2004 la 180,37 €/m² în anul 2015. Totuși, valoarea medie corespunzătoare intervalului analizat (177,89 €/m²) îl plasează în categoria cartierelor cu valori reduse, ocupând locul 76 din cele 87 de cartiere ale Valenciei (vezi fig. 45). De menționat este faptul că din cele 11 cartiere cu valori mai reduse decât în Cabanyal, 9 aparțin districtelor Pobles del Nord și Pobles del Sud, districte de dată recentă, foste areale rurale anexate ulterior orașului, iar 2 sunt situate în umbra Orașului Artelor și al Științelor, fapt care ilustrează impactul negativ pe care această construcție l-a avut asupra anumitor spații.

De altfel, valoarea cadastrală din Cabanyal este cu aproape 100 €/m² mai redusă comparativ cu media Valenciei și cu 20 €/m² mai redusă față de media districtului. Prin urmare, acest fapt poate constitui o explicație a atracției pe care cartierul o are față de populația cu venituri reduse, prețurile scăzute ale locuințelor oferindu-le acestora posibilitatea de a-și susține costurile de trai. Totuși, proporțional, valoarea cadastrală în cartierul Cabanyal a fost marcată de o creștere mai accentuată comparativ cu valoarea corespunzătoare Valenciei și districtului Poblados Marítimos, anul 2006 fiind singurul în care creșterea asociată districtului a fost superioară față de cea corespunzătoare cartierului (vezi fig. 46).

Cel de-al doilea parametru, respectiv numărul parcelelor edificabile, dar încă needificate, ilustrează, de asemenea, o tendință de creștere continuă, mai lentă la începutul perioadei și mai accentuată la sfârșitul perioadei. Raportat la totalul parcelelor de acest fel din districtul Poblados Marítimos, valorile pornesc de la 36% la începutul perioadei, ajungând la sfârșitul perioadei la aproape jumătate din total (49%) (vezi fig. 47). Intervalul schimbărilor de tendință corespunde anilor 2008-2010, în intervalul 2008-2009 înregistrându-se o scădere a valorilor, iar în 2009-2010 o creștere. Momentul întreruperii acordării licențelor de reabilitare și construcție coincide cu abandonul locuințelor și implicit posibilitatea demolărilor de către primărie. Inițial se înregistrează o creștere mai lentă a numărului parcelelor de acest tip, urmând ca, ulterior, consecințele acestei acțiuni coroborate cu instalarea crizei economice, să conducă

la creșteri bruște (cea mai accentuată corespunzând intervalului 2010-2011). În ceea ce privește suprafața respectivelor parcele, în cartierul Cabanyal aceasta a fost în creștere mai mult sau mai puțin continuă, pe când situația în districtul Pobladós Marítimos reflectă o evoluție descrescătoare, reflectând faptul că, deși în cartierele învecinate au fost adoptate strategii de valorificare a spațiului urban, în Cabanyal starea de degradare nu a permis acest lucru, oscilațiile fiind extrem de reduse. De altfel, în anul 2006, când la nivel de district s-a produs cea mai bruscă scădere a suprafeței parcelelor edificabile, dar needificate, suprafața acestui tip de parcele din cartierul Cabanyal corespundea unui sfert din totalitatea acestora la nivel de district (maximul procentual pe parcursul întregii perioade).

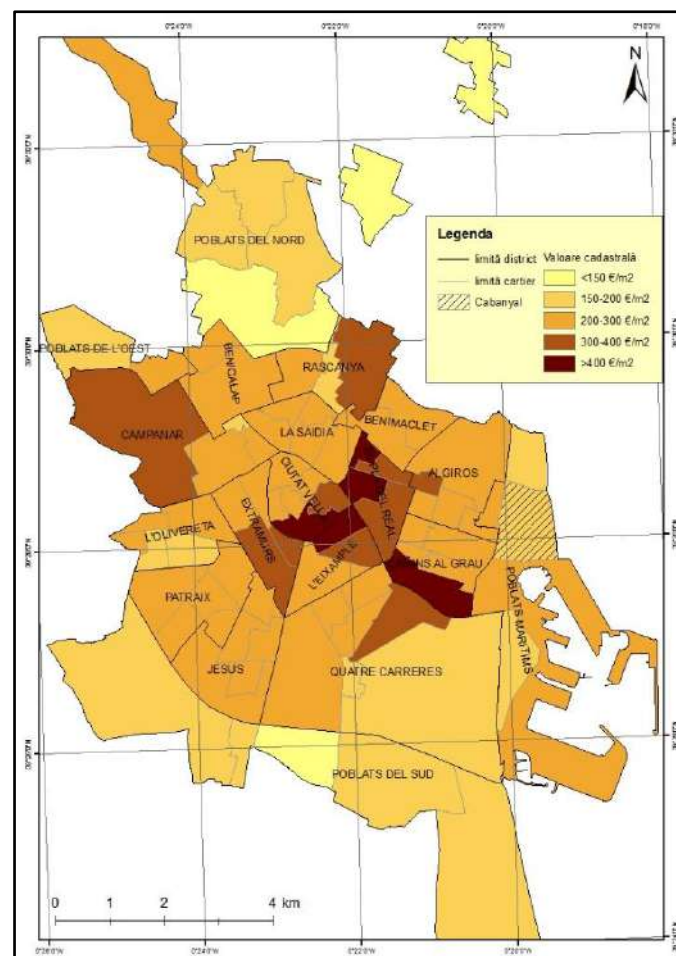

Fig.45. Valoarea cadastrală medie în Valencia, la nivel de cartiere, în perioada 2004-2015 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciiei)

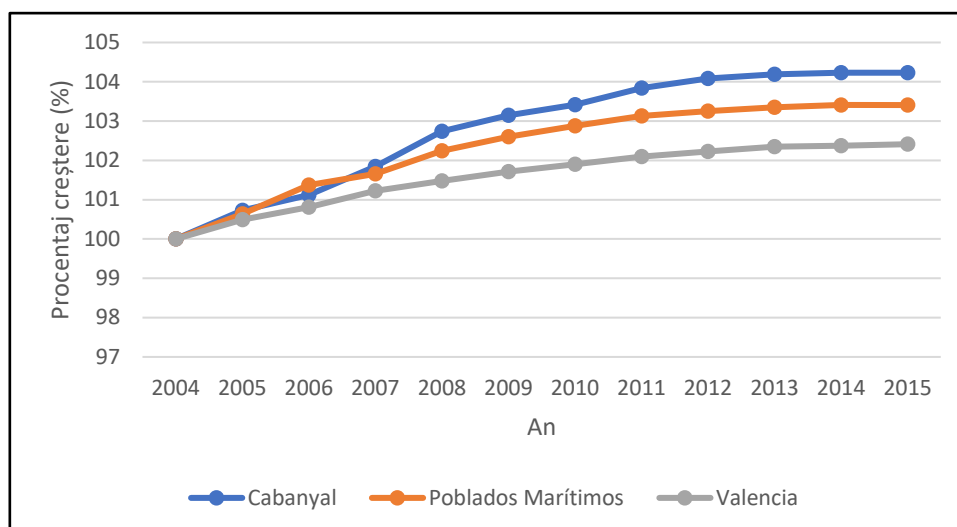

Fig.46. Evoluția valorii cadastrale în cartierul Cabanyal, districtul Poblados Marítimos și orașul Valencia în perioada 2004-2015 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

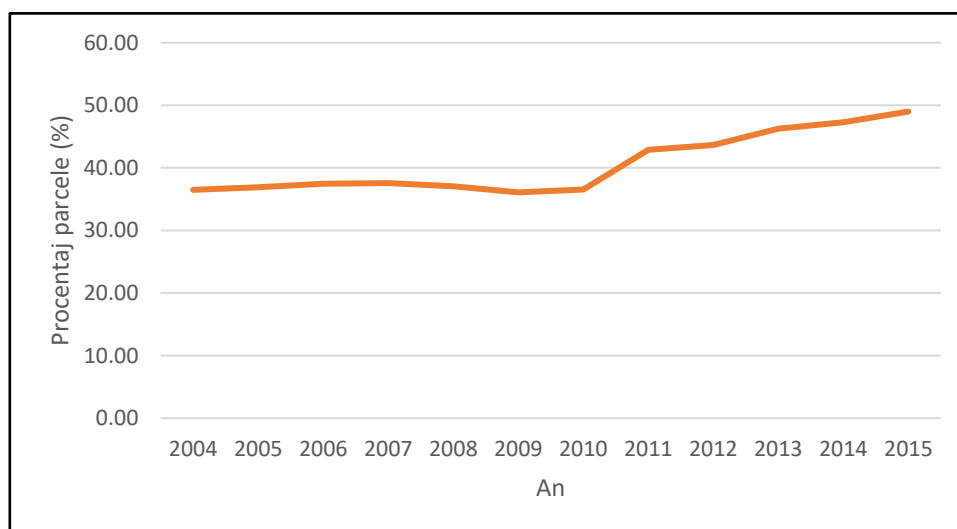

Fig.47. Evoluția procentului parcelor edificabile, dar needificate din cartierul Cabanyal, în perioada 2004-2015 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

3.7.6. Elemente de vulnerabilitate

Segregarea și mobilitatea sunt două procese influențate și dirijate de către componenta umană a unui teritoriu, aflată în strânsă relație cu teritoriul pe care îl populează. La baza deciziilor pe care le iau oamenii stau, însă, elemente mai mult sau mai puțin complexe, ce țin fie de personalitatea lor, fie de gospodărie, de dorințele personale sau, într-o mare măsură, de caracteristicile cartierului în care locuiesc, caracteristici care pot fi economice, sociale, culturale etc. Prin urmare, pentru a surprinde o imagine de ansamblu asupra celor două procese, nu este suficientă analiza caracteristicilor demografice ale unei comunități sau ale unei societăți, deoarece aceasta reprezintă doar una dintre componente, care împreună cu caracteristicile social-economice și culturale alcătuiesc un întreg.

Asupra oraşului Valencia au fost întreprinse o serie de studii cu privire la particularităţile demografice şi socio-economice, cu scopul identificării cartierelor vulnerabile, în situaţie de risc, a caracteristicilor asociate accesibilităţii şi a modificărilor care s-au produs de-a lungul timpului în structura cartierelor. O definiţie a vulnerabilităţii o pune în evidenţă ca fiind suma caracteristicilor unui individ sau ale unui grup de persoane şi a situaţiei lor, caracteristici care influenţează capacitatea lor de a anticipa, de a face faţă, de a rezista şi de a se recupera în urma impactului unui hazard (Wisner *et al.*, 2003).

Un prim studiu asupra cartierelor vulnerabile la nivel naţional a fost realizat de Ministerul Dezvoltării din Spania (*Ministerio de Fomento*), pe baza datelor obţinute de la recensăminte şi de la birourile de evidenţă a populaţiei pentru anii 1991, 2001, 2006 şi 2011. Vulnerabilitatea cartierelor este determinată de: concentrarea populaţiei cu nivel de studii scăzut, rata ridicată a şomajului, lipsa pregătirii profesionale, locuinţe neadecvate, prezenţa familiilor mono-parentale, prezenţa actelor de delincvenţă, prezenţa populaţiei imigrante, degradarea mediului, calitatea deficitară a serviciilor, accesibilitatea precară, lipsa iniţiativelor economice locale, abandonarea activităţilor comerciale, crearea unei imagini colective de „spaţiu abandonat” etc. (Ministerio de Fomento, 2000). Prin urmare, acest studiu s-a bazat pe calcularea a trei indicatori, consideraţi de bază, ai vulnerabilităţii urbane, referitori la şomaj, nivel de studii şi locuinţe şi a unui indicator al migraţiei, acesta din urmă fiind calculat doar pentru anii 2006 şi 2011 (tabelul 9).

TABEL 9. Indicatorii şi variabilele utilizate pentru delimitarea cartierelor vulnerabile din Spania

INDICATORI		VARIABLE
Vulnerabilitate urbană (pentru anii 1991, 2001, 2011)	Şomaj	Procentajul populaţiei de 16 ani sau superior aflată în şomaj (în raport cu populaţia activă de 16 ani sau superior)
	Nivel de studii	Procentajul populaţiei (de 16 ani sau superior) analfabete şi fără studii (în raport cu totalul populaţiei de 16 ani sau superior)
	Locuinţă	Procentajul locuinţelor fără apă
		Procentajul locuinţelor fără toaletă
		Procentajul locuinţelor fără cadă sau duş
	Procentajul locuinţelor aflate în edificii degradate	
Imigraţie (pentru anii 2006 şi 2011)	Imigraţie	Procentajul populaţiei străine (excluzând UE-15)

(elaborare proprie pe baza datelor primare disponibile pe pagina web a Ministerului Dezvoltării)

Cartierul Cabanyal a fost inclus în permanenţă în categoria cartierelor vulnerabile ale oraşului Valencia, începând cu anul 1991, când doar două cartiere erau clasificate în total ca fiind vulnerabile, şi până în anul 2011, când 39 de cartiere ale Valenciei sunt considerate vulnerabile. Doar în anul 2006, când a fost calculat numai indicatorul migraţiei, cartierul nu s-

a numărat printre cartierele vulnerabile. Dacă în anul 1991, doar o parte a cartierului este considerată vulnerabilă, începând cu anul 2001 tot cuprinsul său primește acest atribut.

Ministerul Dezvoltării a extins apoi analiza, elaborând un Atlas de Vulnerabilitate Urbană pentru anii 2001 și 2011, bazat pe mai mulți indicatori și variabile, în care clasificarea vulnerabilității a presupus patru tipuri: socio-demografică, socio-economică, rezidențială și subiectivă. Pentru cartierul Cabanyal datele ilustrează un proces caracteristic de îmbătrânire demografică, mai accentuat decât în restul Valenciei, al Comunității Valenciene sau în restul Spaniei, pus în evidență de ponderea ridicată a persoanelor de peste 75 de ani și a gospodăriilor în care persoane de peste 64 de ani trăiesc singure. Dacă sub aspect socio-demografic prezintă vulnerabilitate medie, sub aspect socio-economic, vulnerabilitatea este ridicată, rata șomajului, atât în rândul adulților, cât și în rândul tinerilor cu vârste de 15-29 de ani fiind superioară în raport cu mediile orașului, Comunității Valenciene și statului spaniol.

Nu în ultimul rând, cartierul se identifică printr-un grad ridicat de vulnerabilitate rezidențială, prin faptul că ponderea populației care trăiește în locuințe fără baie este triplă față de media orașului și a țării. Totodată, ponderea gospodăriilor aflate în stare precară de conservare și a celor din clădiri construite anterior anului 1951 este mai ridicată decât media orașului și a statului spaniol. Nu trebuie omise nici absența spațiilor verzi și prezența actelor de delincvență. De asemenea, zgomotele și contaminarea ating valori superioare mediei naționale și a Comunității Valenciene, deși se înscriu în limita orașului Valencia, toate aceste elemente contribuind la creșterea vulnerabilității subiective a cartierului Cabanyal. Faptul că acesta se menține și în anul 2011 în rândul cartierelor vulnerabile denotă că indicatorii prezentați își mențin conotațiile negative prin comparație cu macro-spațiile considerate (www.fomento.es).

Un alt studiu a fost realizat de către Primăria orașului Valencia și se referă la spațiile vulnerabile la nivelul anului 2016. În acest studiu, vulnerabilitatea este apreciată pe baza a trei indicatori, și anume: dotarea cu echipamente, indicatorul demografic și indicatorul socio-economic, fiecare fiind divizat într-o serie de variabile specifice analizate în principal pentru anul 2015 (vezi tabelul 10). Media aritmetică a celor trei indicatori oferă un indicator global al vulnerabilității la nivelul secțiunilor de recensământ, care permit delimitarea arealelor vulnerabile și potențial vulnerabile (Àrees Vulnerables, 2016).

Astfel, la nivelul orașului Valencia se conturează 60 de secțiuni vulnerabile și alte 60 potențial vulnerabile, ceea ce ilustrează faptul că 18% din populația orașului se află în situație de vulnerabilitate ridicată. De remarcat este faptul că orașul prezintă o mai mare vulnerabilitate din punct de vedere demografic (aproape un sfert din populație fiind vulnerabilă dacă se ia în

considerare acest criteriu), nefiind însă de neglijat criteriul echipamentelor (19,9% din populație fiind vulnerabilă) și socio-economic (19,5% din populație fiind vulnerabilă) (vezi fig. 48).

TABEL 10. Indicatorii și variabilele utilizate pentru delimitarea sectoarelor vulnerabile ale orașului Valencia

INDICATORI		VARIABLE
Echipamente	Sănătate	Cabinete medicale și centre de sănătate
		Spitale
	Transport	Stații Metro Valencia
		Stații Autobus
		Stații Biciclete
	Educație	Grădinițe și școli primare
		Școli gimnaziale
		Licee
	Populație în risc	Centre pentru persoane vârstnice
		Servicii sociale
		Centre de tineret
	Altele	Centre sportive
		Comisariate de poliție
Biblioteci		
Spații verzi		
Demografic	Demografic	Densitatea populației
		Variația populației 2011-2015
		Populație dependentă
		Populație extra-comunitară
		Populație de 65 ani sau superior care locuiește singură
		Populație de 80 ani sau superior
Populație de sub 18 ani		
Socio-economic	Nivel academic	Procentajul populației de 18 ani sau superior care nu știe să scrie și să citească sau are nivel de studii inferioare celor primare
	Turism	Procentaj al firmelor de turism de peste 15 ani înregistrate în cartier
		Procentaj al firmelor de turism cu putere de 16 CV sau superior
		Vârsta medie a firmelor particulare de turism înregistrate în cartier
	Locuință	Valoare cadastrală a locuințelor
		Suprafața medie a locuințelor
		Procentajul locuințelor construite în perioada 2011-2015
	Capacitate economică	Procentajul suprafețelor parcelelor abandonate
IRPF		
		IAE

(elaborare proprie pe baza datelor primare furnizate de către Primăria Valenciei)

Cartierul Cabanyal se situează, la nivelul indicatorului global, în sfera cartierelor potențial vulnerabile, această caracteristică fiind determinată în special de profilul socio-economic, dacă se are în vedere faptul că pentru ceilalți indicatori nu înregistrează valori încadrate în categoria spațiilor vulnerabile sau potențial vulnerabile. Dintre cartierele districtului Poblados Marítimos, acesta ocupă a doua poziție sub aspectul vulnerabilității, cel mai vulnerabil cartier fiind Natzaret. În ciuda acestei poziționări pe harta orașului Valencia, din cele 19 secțiuni ale cartierului, 6 sunt caracterizate ca fiind vulnerabile, iar alte 6 ca fiind potențial vulnerabile. Prin urmare, 61% din populația cartierului este vulnerabilă, ceea ce explică numărul mare al plecărilor din cartier. După cum se poate observa în figura 48, arealul

cel mai vulnerabil corespunde în totalitate sectorului de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez, acest fapt indicând repercusiunile pe care proiectul le-a avut asupra nivelului de dezvoltare socio-economică a teritoriului. Partea sud-vestică a cartierului se bucură de cele mai ridicate valori ale indicatorului general, aceasta beneficiind de dotări adecvate în vederea derulării activităților economice, dar și în vedere susținerii unui nivel de trai mai ridicat comparativ cu restul cartierului (vezi fig. 49).

Indicatorul echipamentelor este calculat drept timpul necesar pentru a parcurge pe jos distanța dintre centrul secțiunii și echipamentul considerat, echipamentele fiind divizate în cinci categorii: sănătate, transport, educație, populație în risc și altele (vezi tabelul 10). Cartierul Cabanyal nu prezintă vulnerabilitate ridicată sub aspectul echipamentelor, încadrându-se în rândul cartierelor cu valori medii spre ridicate ale indicatorului. Totuși, în ciuda acestei tendințe generale, partea estică a cartierului este clasificată ca fiind vulnerabilă, în timp ce alte două secțiuni localizate în nord-vestul cartierului sunt potențial vulnerabile. Prin urmare, 11,8% din populația cartierului este vulnerabilă din acest punct de vedere. Din nou, partea sud-vestică a cartierului este cel mai puțin vulnerabilă, alături de partea central-estică a acestuia (vezi fig. 49). Comparat cu celelalte cartiere, sub aspectul echipamentelor cartierul prezintă cele mai mari dificultăți în privința centrelor de sănătate, a centrelor de servicii sociale și a spațiilor verzi, timpul mediu necesar pentru a străbate distanța până la aceste spații fiind superior mediei orașului.

Din perspectiva vulnerabilității demografice, cartierul Cabanyal se încadrează în rândul cartierelor cu vulnerabilitate medie spre ridicată din orașul Valencia, fiind, însă, cel mai vulnerabil din cadrul districtului Poblados Marítimos. Totuși, trei dintre secțiunile sale sunt încadrate în categoria celor vulnerabile, iar două în categoria celor potențial vulnerabile (vezi fig. 49), acestea având o răspândire aleatorie în partea centrală a cartierului, respectiv în zona 0 a cartierului sau în proximitatea acesteia. Prin urmare, 22,3% din populația cartierului prezintă vulnerabilitate ridicată din punctul de vedere al componentei demografice. Cea mai mare problemă a cartierului este tendința de îmbătrânire a populației, ilustrată de ponderea ridicată a populației cu vârstă de peste 80 de ani, Cabanyal-ul încadrându-se între primele 15 cartiere cu ponderi ridicate.

Criteriul socio-economic pune în evidență un grad potențial de vulnerabilitate, alături de cartierul învecinat, la Malva-rosa. La nivelul districtului Poblados Marítimos situația cea mai precară corespunde cartierului Natzaret, abandonat și izolat ca urmare a mega-evenimentelor desfășurate (vezi fig. 48). Principala problemă cu care se confruntă cartierul Cabanyal este numărul mare al persoanelor cu nivel academic redus, urmată de domeniul

turistic, care, de asemenea, înregistrează dificultăți de funcționare, atât sub aspectul potențialului financiar, cât și sub aspectul continuității în timp. De menționat este faptul că și celelalte variabile, asociate locuinței și capacității economice, ilustrează o înclinație spre vulnerabilitate ridicată, însă nu se încadrează între principalele probleme ale cartierului. Dintre secțiunile de recensământ care alcătuiesc cartierul, 9 sunt vulnerabile, iar 5 sunt potențial vulnerabile (vezi fig. 49), ceea ce înseamnă că 68,8% din populația cartierului este vulnerabilă prin prisma criteriului socio-economic.

Ultimul dintre studiile analizate în acest subcapitol identifică diferite areale de intervenție prioritară din orașul Valencia ca urmare a riscului de exclusiune din cauza accesibilității serviciilor publice de proximitate. În acest sens, cartierul Cabanyal prezintă cele mai mari dificultăți de accesibilitate față de centrele sanitare (nordul cartierului) și centrele de servicii sociale (sudul cartierului), pentru beneficierea de aceste servicii fiind necesară parcurgerea unei distanțe-timp de peste 20 de minute pe jos sau de 20-40 de minute cu un mijloc de transport în comun. Luând în considerare, de asemenea, nivelul socio-economic redus, cartierul Cabanyal este clasificat drept zonă de intervenție prioritară, care necesită o atenție sporită în vederea reducerii disparităților sociale (Pitarch Garrido *et al.*, 2018).

3.8. La Coma – cartierul construit „la distanță”

3.8.1. Problematika specifică a cartierului

Municipiul Paterna este situat la aproximativ 5 km de orașul Valencia, în partea nord-vestică a acestuia, învecinându-se la nord cu municipiul Bétera și San Antonio de Benageber, la est cu Godella și Burjassot, la sud-est cu municipiul Valencia, Mislata și Quart de Poblet, la sud cu Manises, la vest cu Ribarroja del Turia, iar la nord-vest cu La Eliana (Plan Municipal de Emergencias, 2010) (vezi fig. 50). Paterna constituie unul dintre municipiile regiunii metropolitane a Valenciei, existând între acestea legături comerciale, deplasări în interes de serviciu, deplasări în interes de studii, respectivele legături fiind derivate din relațiile de proximitate ce caracterizează aria metropolitană.

Deși la Vallesa și Despeñaperros au fost descoperite depozite arheologice datând din perioada neoliticului și a epocii bronzului, istoria municipiului Paterna este cunoscută în special din perioada romană, perioadă în care se configurează toponimia originală a orașului și în care se stabilesc originile denumirii acestuia, „Paterna” provenind de la latinescul „paternus” sau „aparținând tatălui”, ceea ce face referire la importanța pe care orașul o avea la nivel de comunitate autonomă (www.paterna.es).

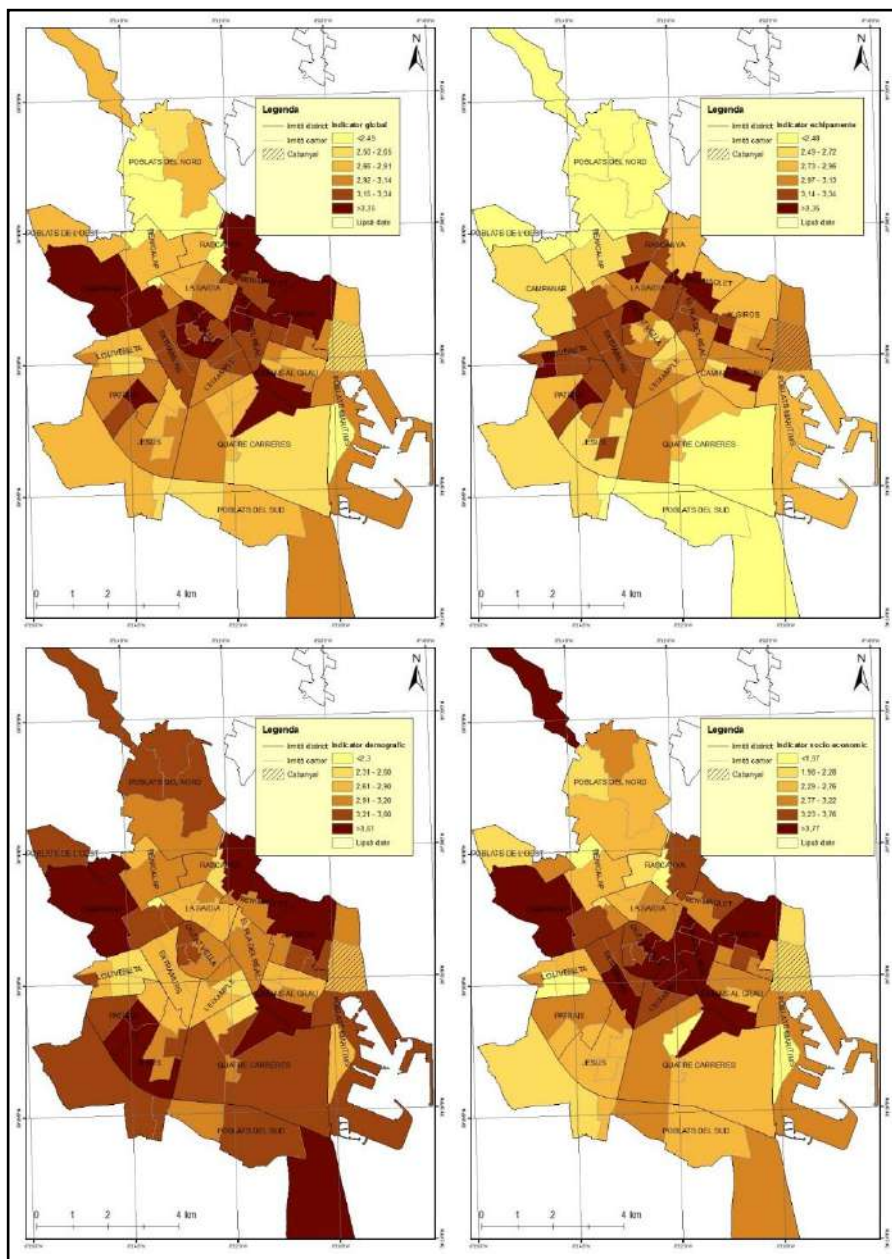

Fig.48. Gradul de vulnerabilitate al orașului Valencia la nivel de cartiere (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciiei)

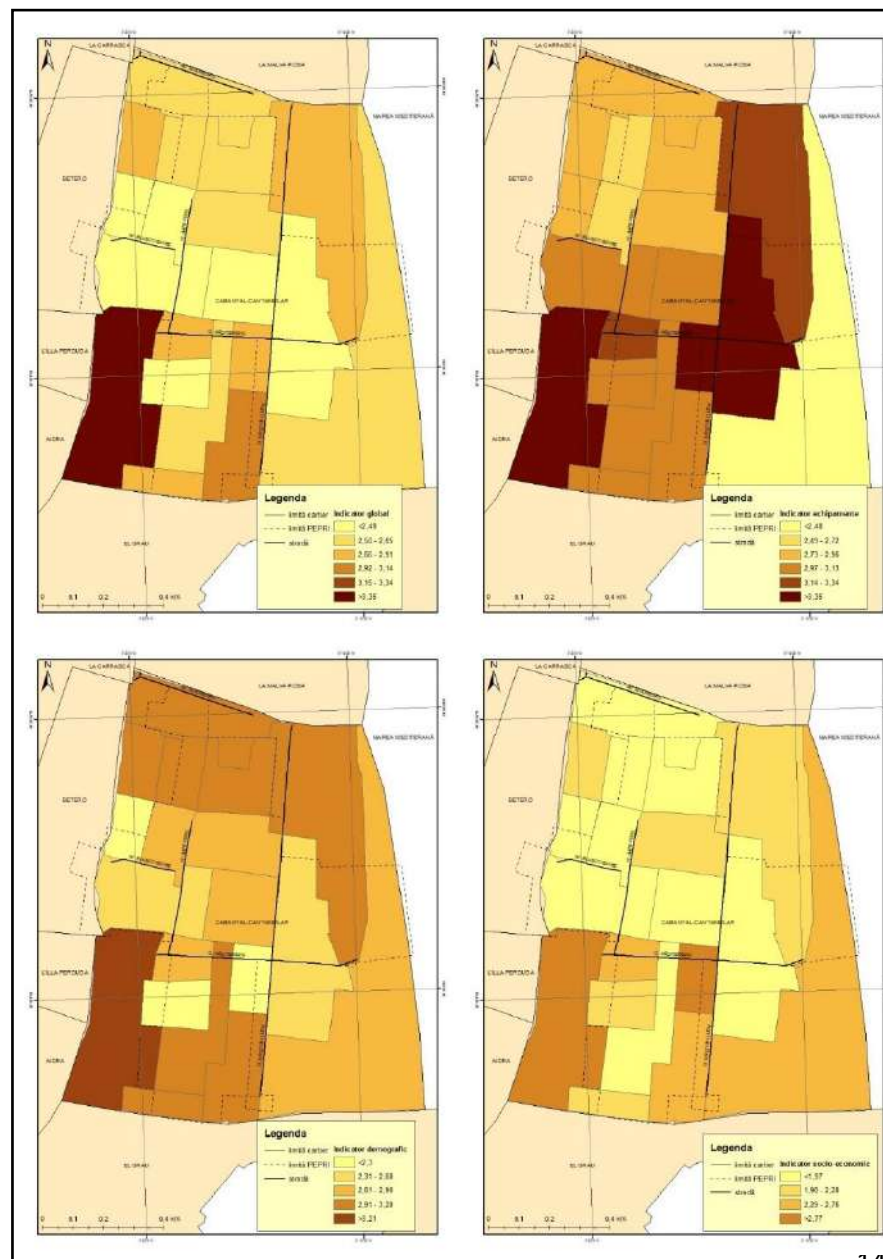

Fig.49. Gradul de vulnerabilitate al cartierului Cabanyal la nivelul secțiunilor de recensământ (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciiei)

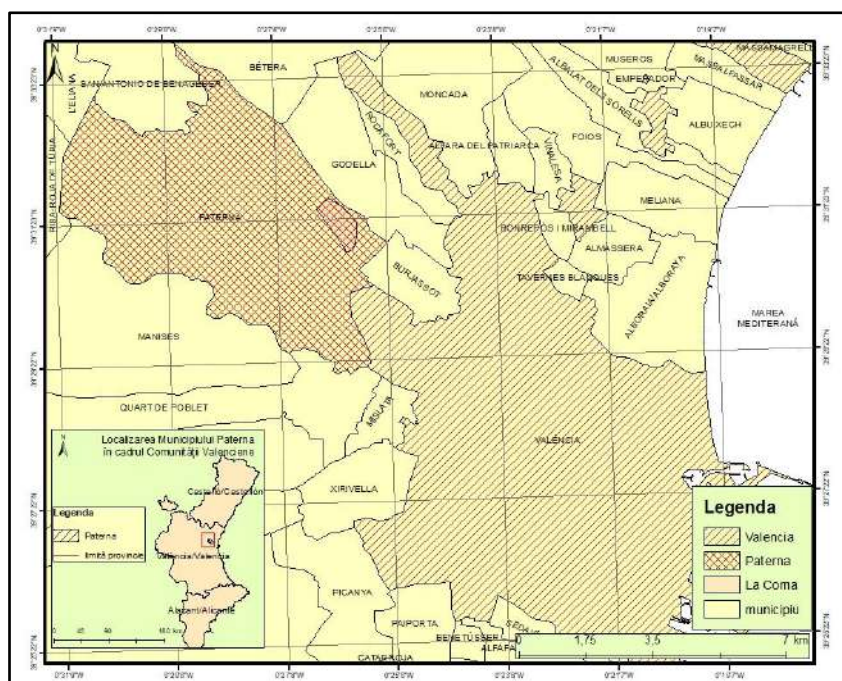

Fig.50. Localizarea orașului Paterna (prelucrarea datelor primare disponibile pe pagina web www.centrodedescargas.cnig.es)

Municipiul dobândește un rol important în perioada musulmană, când activitatea ceramică și manufacturieră, precum și cea agricolă îi conferă orașului o poziție centrală din punct de vedere comercial. În secolele XVI-XVII sectorul economic trece printr-o perioadă de cumpănă, expulzarea populației arabe („*moriscos*”) conducând la depopularea orașului și la stagnarea activității economice (Boira, Hermosilla, 2002). Secolul XIX constituie perioada de extindere a municipiului prin prisma fluxului migratoriu și al construcției de reședințe secundare ale burgheziei valenciene. În secolul XX și începutul secolului XXI Paterna devine un centru industrial și de servicii de importanță deosebită, care vor culmina cu construirea Parcului Tehnologic destinat noilor tehnologii (www.paterna.es). Astfel, dacă la începutul secolului XX municipiul avea o populație totală de 3500 de locuitori, la momentul actual, respectiv în anul 2016, populația acestuia a ajuns la 69156 de locuitori, valoare care ilustrează o creștere de peste 1975% (valori calculate pe baza datelor primare disponibile pe pagina web a Institutului Național de Statistică).

Conexiunea municipiului Paterna cu Valencia se realizează prin intermediul unei rețele rutiere dense, reprezentate prin autostrăzile A7, care conectează orașele de pe coasta mediteraneană și C234 (*Pista de Ademuz*), cea mai importantă din partea vestică a Valenciei. La acestea se adaugă o serie de căi secundare, care asigură conexiunea orașului Paterna cu alte municipii din aria metropolitană a Valenciei (Hermosilla *et al.*, 2003). De asemenea, municipiul dispune de rețea feroviară, linia 2 de metrou și linia 4 de tramvai facilitând accesul dinspre și către Valencia. Importanța căilor de comunicații rezidă în sporirea accesibilității, însă analiza

acestora în studiul prezent este justificată de un motiv adițional: unele dintre aceste căi constituie limite fizice între cartierele municipiului, ceea ce conduce la izolarea acestora, aspect care va putea fi observat în cele ce urmează.

Municipiul Paterna este compus din nouă cartiere, patru dintre ele alcătuind intravilanul orașului (Centre, Campament, Alborgí și Santa Rita), în timp ce cinci dintre ele sunt localizate spre periferie (La Canyada, La Coma, Lloma Llarga, Terramelar și Bovalar) (www.paterna.es) (fig. 51). Numărul secțiunilor de recensământ a evoluat de la 39 în anul 2001, la 42 în anul 2008 și 48 în anul 2016, ca urmare a creșterilor și descreșterilor numărului de locuitori corespunzător fiecărei secțiuni. De interes pentru studiul prezent sunt, în principal, două dintre secțiuni, respectiv secțiunile 33 și 39, care alcătuiesc cartierul La Coma (vezi fig. 52).

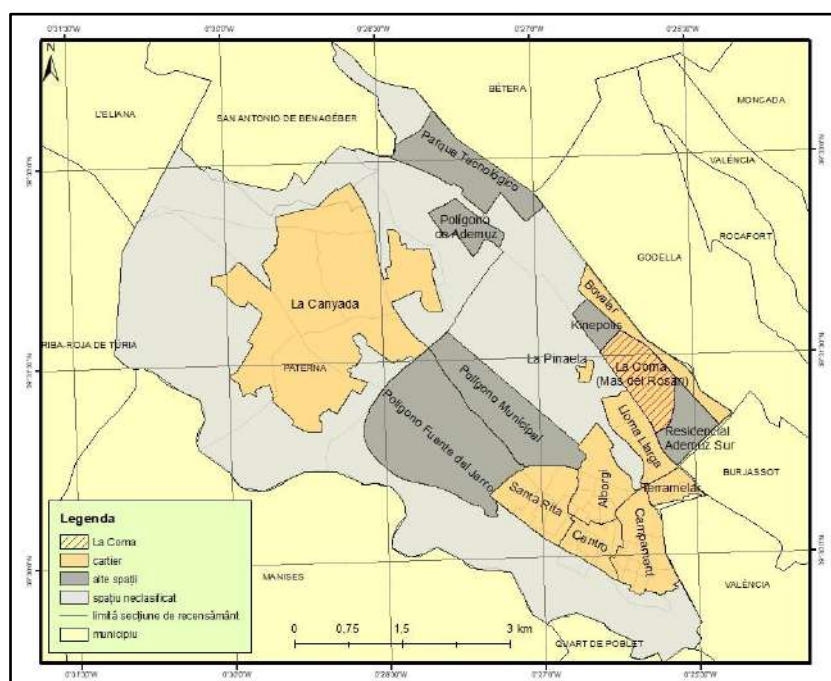

Fig.51. Cartierele componente ale orașului Paterna (prelucrarea datelor primare disponibile pe pagina web www.habitatge.gva.es)

Conform celor afirmate mai sus, cartierul La Coma este un cartier periferic al municipiului Paterna, situat în partea estică a acestuia, la aproximativ 5 km de centrul acestuia și la aproximativ 9 km de centrul orașului Valencia. Originea cartierului este strâns legată de inundațiile din Valencia din anul 1957, în urma acestora fiind elaborat, în anul 1958, Planul Sud (*el Plan Sur*), prin care cursul râului Turia este deviat spre sudul orașului Valencia, în scopul evitării unor alte posibile catastrofe (Selva Royo, 2014). Pe lângă proiectul de deviere a râului, mai existau trei obiective ale acestui plan, și anume: planificarea în prealabil a creșterii orașelor într-o formă rațională, absorbția imigrației rurale și oferirea unei locuințe persoanelor care și-au pierdut casele în timpul inundațiilor sau care locuiau în zone de risc sau în condiții

precare. Astfel, a fost propusă construcția a patru poligoane rezidențiale, unul dintre ele fiind poligonul Acces Ademuz (*Acceso Ademuz*), acesta identificându-se prin cea mai mare suprafață prevăzută pentru construcție, cel mai mare număr de locuințe prevăzute și localizarea sa în afara municipiului Valencia, pe teritoriul a două municipii distincte: Paterna și Burjassot (Díe Olmos, 2004).

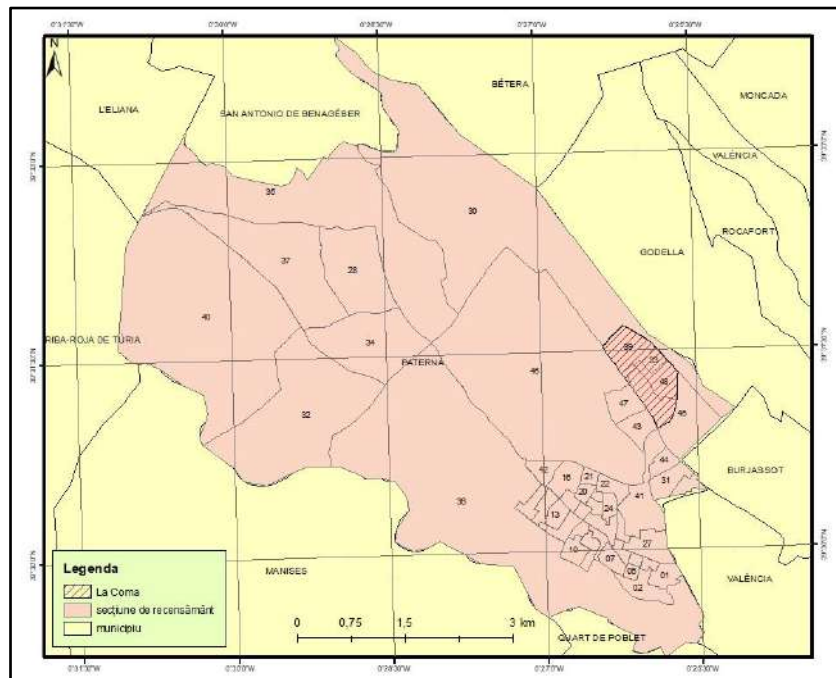

Fig.52. Secțiunile de recensământ ale orașului Paterna în anul 2016 (*prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei și ale Primăriei Valenciiei*)

Deși Planul Sur a fost aprobat în anul 1961 (Selva Royo, 2014), aprobarea executării Planului Parțial al poligonului Acces Ademuz a întârziat treisprezece ani, respectiv până în anul 1974. De asemenea, din cele 8872 locuințe prevăzute inițial, mai sunt construite doar 613 în Burjassot și 1150 în Paterna, acestea din urmă formând viitorul cartier La Coma. În anul 1981 se inițiază construcția locuințelor, însă în 1985, când deja proiectul este într-o fază avansată de execuție, încep să apară discuții între urbaniști, guvernul autonom și primăriei, cu privire la necesitatea acestui proiect. Dacă la momentul elaborării proiectul, acesta avea un obiectiv clar, respectiv acela de decongestionare a Valenciiei, întârzierea executării sale a atras după sine pierderea motivului real care a stat la baza sa, astfel că derularea construcțiilor nu mai reprezintă o necesitate sau o urgență. Se mai semnalează, de asemenea, două neajunsuri ale proiectului: localizarea este una problematică, în condițiile comunicării urbane deficitare cu municipiile învecinate; clădirile construite nu dispun de spații cu destinație comercială și nici nu a fost planificată o construcție în acest sens. Luând în considerare aceste semnalmente, la începutul anului 1986, în urma finalizării construcției unei școli, a unei piețe și a două case ce

servesc drept ambulatorii, începe procesul de adjudecare a locuințelor (Proyecto Urban-La Coma, 2007). Acestea, însă, nu au mai corespuns obiectivului inițial, de a asigura posibilitatea locuirii persoanelor care și-au pierdut casele în timpul inundațiilor, ci sunt destinate familiilor aflate în situațiile cele mai problematice, cu cele mai grave lipsuri și mai destructurate din cadrul orașului Valencia (Díe Olmos, 2004).

Practic, în absența condițiilor care au stat la baza apariției proiectului, orașul Valencia urmărește eliberarea sa de situațiile problematice, de deteriorare personală, familială și socială prin emiterea lor către cartierul La Coma, pe motiv că astfel de situații nu pot coexista în centrul orașului. De asemenea, pe parcursul derulării proiectului au mai existat o serie de dificultăți: inițial se prevedea unirea municipiilor Valencia, Burjassot și Paterna, însă construirea unui număr mai mic de locuințe nu a mai permis acest lucru, conducând la izolarea cartierelor; condițiile de edificare, distribuția și înălțimea edificiilor au suferit modificări astfel încât să corespundă intereselor companiilor de construcții; au fost modificate legi, împotriva voinței municipiilor Paterna și Burjassot; locuințele erau destinate unor familii cu 3-4 membri, dar au fost adjudecate unor familii care aveau în medie 7 membri. Toate aceste dificultăți, impuse de orașul Valencia, se răsfrâng asupra municipiului Paterna, deși acesta și-a manifestat dezacordul în privința execuției proiectului (Díe Olmos, 2004).

Dintre cele două cartiere care au luat naștere în acest context, cel mai afectat este cartierul La Coma, acesta identificându-se printr-un grad mai mare de izolare, nu doar față de municipiile Valencia și Burjassot, ci și față de municipiul căruia îi aparține, de care îl desparte autostrada Ademuz (*Pista de Ademuz*). De altfel, pentru ca locuitorii cartierului să ajungă în municipiul Paterna (cu un mijloc de transport în comun), era necesar să treacă prin Valencia, iar de aici să pornească spre Paterna, deoarece nu exista un mijloc de transport în comun care să asigure accesul direct. Prin urmare, pornind de la aceste premise, cartierul întâmpină dificultăți în identificarea sa ca o parte componentă a municipiului Paterna, fapt care, coroborat cu caracteristicile sociale de care dispune, poate contribui la determinarea caracterului marginal, defavorizat și chiar segregat al acestuia. Se poate afirma faptul că La Coma se caracterizează prin „defecte de fabricare” (Plan Integral de Desarrollo Local, 1998), care îl împiedică să evolueze în condiții optime, punându-i bariere în toate posibilele sectoare de activitate.

Luând în considerare antecedentele cartierului, acesta a fost inclus încă din anul 1988 în categoria Cartierelor de Acțiune Preferențială, alături de alte opt cartiere, când Consiliul Generalității Valenciene (*Consell de la Generalitat Valenciana*) promulgă Decretul 157/88, prin care se stabilește **Planul Comun de Acțiune în Cartiere de Acțiune Preferențială** (*Plan*

Conjunto de Actuación en Barrios de Acción Preferente – BAP). Acest plan pune în evidență faptul că în cadrul Comunității Valenciene există spații suburbane caracterizate prin profunde contradicții sociale, ca urmare a modelului dominant de dezvoltare urbană și a unei planificări inadecvate a așezărilor. În acest context, prin intermediul planului se urmărește realizarea unor intervenții singulare în cartierele care prezintă situație socială precară, astfel încât, prin utilizarea coordonată a resurselor publice și private să se asigure posibilitatea soluționării problemelor, să se faciliteze accesul la resurse sociale, să se încurajeze responsabilitatea în gestiunea propriilor riscuri și să se promoveze bunăstarea socială. În vederea executării planului se creează o Comisie de Coordonare a BAP-urilor, la nivel general, precum și câte o Comisie Mixtă de Cartier, la nivel de cartier, fiecare având atribuții particulare menite să contribuie la derularea în condiții optime a planului (www.dogv.gva.es).

Dacă planul anterior menționat prevede măsuri spontane, de normalizare și inserție, în anul 1997 se pun bazele **Planului Integral de Dezvoltare Locală a Cartierului La Coma** (*Plan Integral de Desarrollo Local Barrio La Coma*), orientat spre măsuri de dezvoltare, menite: să creeze oportunități economice și de muncă, să asigure comunicarea cartierului cu celelalte nuclee urbane prin intermediul transportului public, să legalizeze locuințele ocupate, să asigure concesiunea locuințelor neocupate conform unor criterii adecvate, să asigure dotarea cu servicii a cartierului. Acest plan își are originea în concluziile trasate de locuitorii cartierului pe parcursul discuțiilor despre „A trăi în La Coma” (*Vivir en La Coma*), desfășurate în perioada 20-24 octombrie 1997. Respectivul concluzii corespund tocmai orientărilor de bază ale planului care va fi elaborat în anul 1998. Acesta își propune să îndeplinească următoarele funcții: să fie un instrument de coordonare între administrațiile care își desfășoară activitatea în cartiere și între acestea și asociațiile care asigură participarea cetățenilor; să fie un mijloc pentru a reuni resursele economice, tehnice și personale necesare pentru desfășurarea acțiunilor solicitate de populație; să fie un indicator pentru a stabili angajamente din partea administrațiilor implicate și a locuitorilor cartierului (Plan Integral de Desarrollo Local, 1998). Acesta a fost finalizat în anul 2002 (Proyecto Urban-La Coma, 2007), după care, în anul 2004, apare **Planul Strategic de Dezvoltare a Cartierului La Coma 2004-2007** (*Plan Estratégico de Desarrollo del Barrio de La Coma 2004-2007*), propus de către Asociația de Vecini și Entități ale Cartierului La Coma, cu scopul îmbinării eforturilor tuturor instituțiilor și asociațiilor care lucrează pentru îmbunătățirea situației cartierului (Mondragón Lasagabaster, Trigueros Guardiola, 2005).

În anul 2007 apare inițiativa **Proiectului Urban-La Coma 2007-2013**, care are drept obiective principale: transformarea și îmbunătățirea mediului urbanistic și a spațiilor publice

ale cartierului, stabilind bazele pentru viitoarea dezvoltare durabilă; oferirea de suport activităților economice și îmbunătățirea condițiilor de angajare a rezidenților cartierului; stimularea integrării sociale și urbane a propriului cartier și a locuitorilor săi în contextul Regiunii Metropolitane a Municipiului Paterna. Acest proiect pornește de la premisa că, în ciuda eforturilor depuse de diferitele administrații, cartierul se caracterizează prin multe lipsuri și probleme care trebuie remediate. Pe baza instrumentelor utilizate, acest proiect urmărește stabilirea unor obiective generale și specifice care să pună bazele celui de-al doilea Plan Integral al cartierului La Coma (Proyecto Urban-La Coma, 2007).

În ciuda tuturor acestor acțiuni întreprinse de primăria municipiului Paterna, asociații și localnici, cartierul continuă să se confrunte cu probleme de ordin socio-economic și urbanistic, ce se traduc prin atitudini contradictorii, tensiuni și o situație avansată de degradare care conduce la evitarea cartierului și încadrarea sa în categoria cartierelor marginalizate. Tocmai aceste premise sunt cele care determină interesul pentru studierea sa, în vederea stabilirii gradului de segregare a acestuia și găsirii unor posibile soluții pentru problemele care îl caracterizează încă de la momentul înființării sale.

3.8.2. Evoluția populației

Analiza datelor demografice la nivelul cartierului La Coma prezintă anumite dificultăți, în condițiile în care secțiunile de recensământ care îl compun au suferit mari modificări. Astfel, la începutul perioadei analizate, respectiv în anul 2001 două secțiuni erau incluse în cartierul La Coma (33 și 39), în timp ce una dintre ele (33) este divizată între acest cartier și arealul vecin, Residencial Ademuz Sur, care, însă, se identifică prin particularități distincte. Ulterior, numărul acestora a crescut, secțiunea în cauză (33) fiind divizată în trei părți distincte, din care două dintre ele sunt incluse integral în cartier (33 și 48), iar cealaltă este divizată din nou cu sectorul rezidențial Ademuz Sur (45). De asemenea, cartierul La Coma – Mas del Rosari se compune din două sectoare caracterizate prin evoluții, tendințe și particularități distincte: La Coma – partea degradată a cartierului și Mas del Rosari – noile construcții, destinate populației cu nivel ridicat al veniturilor. Prin urmare, din cartierul La Coma, care constituie sectorul de analiză al studiului prezent, fac parte, în final, doar secțiunile 33 și 39, însă luând în considerare faptul că prima a suferit modificări, analiza se va face, în termeni de evoluție, pentru toate cele patru secțiuni (33, 39, 45, 48). Se vor aduce, însă, precizări aparte doar pentru cartierul La Coma, în vederea sublinierii contrastelor cu arealele învecinate.

Municipiul Paterna a cunoscut o evoluție a populației diferită față de municipiul Valencia, populația înregistrând o creștere continuă, deși cu intensități diferite în funcție de

fiecare interval. La rândul său, cartierul La Coma prezintă două caracteristici definitorii sub aspectul evoluției numărului de locuitori în raport cu municipiul Paterna și municipiul Valencia: pe de o parte, creșterea demografică este caracteristică pe parcursul întregii perioade analizate, iar pe de altă parte, începând cu anul 2008 tendința este mai accentuată față de cele două spații de referință. De altfel, în perioada 2008-2013 rata de creștere demografică în cartierul La Coma depășește cu 4 puncte procentuale valorile municipiului Paterna, fapt care subliniază caracterul de cartier defavorizat, ilustrat de intrarea într-un număr mai mare a persoanelor aflate în situație precară în timpul crizei economice (fig. 53). Deși cartierul La Coma se încadrează în rândul cartierelor defavorizate, importanța acestuia sub aspect demografic nu poate fi contestată, ținând cont de faptul că este al doilea cartier, ca număr de locuitori, dintre cartierele din extravilan.

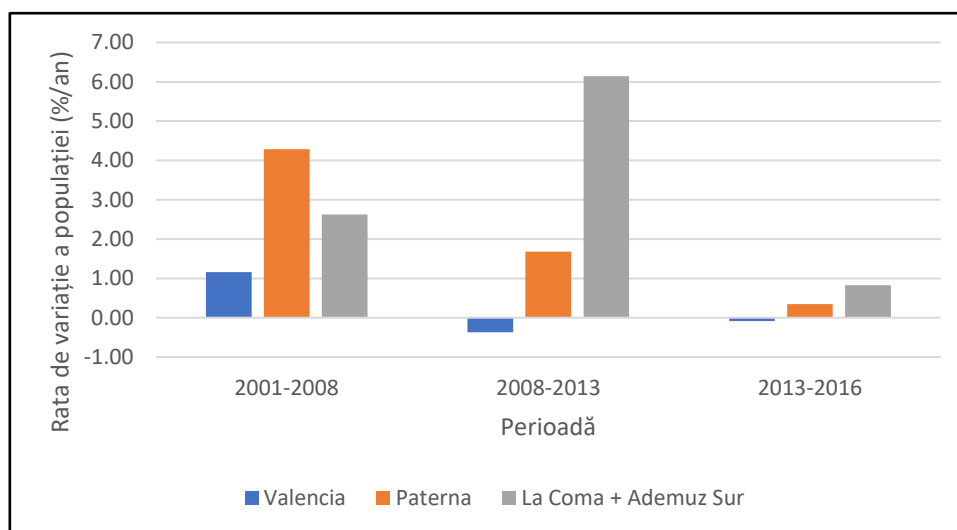

Fig.53. Evoluția populației în perioada 2001-2016 la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

3.8.3. Densitatea populației

Densitatea populației în cartierul La Coma a cunoscut creștere continuă, mai accentuată în perioada 2001-2008, când valorile cresc cu aproximativ 30 loc/ha. Dacă în anul 2001, densitatea populației era de 4,34 loc/ha, în 2016 ajunge la o valoare de 46,84 loc/ha, depășind media corespunzătoare orașului Paterna (18,55 loc/ha) și apropiindu-se de cea a Valenciei (57,66 loc/ha). Excluzând, însă, sectorul Ademuz Sur, se constată faptul că, în fond, densitatea populației este dublă față cea a spațiului considerat anterior (peste 80 loc/ha), depășind chiar și valorile din orașul Valencia (vezi tabelul 11). Prin urmare, se evidențiază un grad ridicat de concentrare a populației cu ample probleme socio-economice într-un spațiu relativ restrâns.

TABEL 11. Evoluția densității populației la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier în perioada 2001-2016

An Areal	2001 (loc/ha)	2008 (loc/ha)	2013 (loc/ha)	2016 (loc/ha)
Valencia	54,48	58,90	57,81	57,66
Paterna	13,30	17,31	18,36	18,55
La Coma¹	4,34	34,97	45,71	46,84
La Coma²	Lipsă date	Lipsă date	90,16	84,24

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

¹La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur; ²La Coma – secțiunile 33 și 39

Comparativ cu celelalte cartiere ale Paternei, La Coma se situează pe poziții mediane din punct de vedere al densității populației, înregistrând valori relativ reduse față de cartierele aflate pe poziții fruntașe, dar fiind printre puținele marcate de o creștere permanentă a valorilor densității. De asemenea, este al doilea cartier ca evoluție a densității în perioada 2001-2016 (valorile crescând cu 42,5 loc/ha) (tabelul 12). Totuși, se observă rolul de barieră pe care îl are cartierul La Coma, fiind situat între cartierul Lloma Llarga, în sud, caracterizat prin densitate ridicată și cartierul Bovalar, la nord, caracterizat prin densități reduse.

TABEL 12. Evoluția densității populației la nivel de cartiere (ale municipiului Paterna) în perioada 2001-2016

Nume cartier	2001 (loc/ha)	2008 (loc/ha)	2013 (loc/ha)	2016 (loc/ha)
Alborgí	213,54	258,37	95,17	94,07
Bovalar	43,50	23,46	23,94	25,76
Campament	10,05	7,67	15,05	14,84
Centro	176,60	174,91	166,08	161,34
La Canyada	9,25	8,79	7,71	7,71
La Coma*	4,34	34,97	45,71	46,84
Lloma Llarga	Lipsă date	3,80	105,94	116,63
Santa Rita	62,68	16,20	17,52	18,18
Terramelar	3,02	110,13	106,20	101,80

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

*La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur

3.8.4. Structura populației

a) pe grupe de vârstă

În ceea ce privește structura populației pe grupe de vârste, cartierul La Coma se identifică prin câteva particularități definitorii, fiind cartierul cu cea mai mare pondere a populației tinere, cu vârste de sub 14 ani din municipiul Paterna, aceasta depășind 25% din total, dar și cartierul cu cea mai redusă pondere a populației vârstnice, de sub 5% din totalul populației (exceptând cartierul Lloma Llarga, care îl surclasează ulterior) (vezi tabelul 13).

TABEL 13. Evoluția ponderii populației pe grupe de vârstă la nivel de cartiere (ale municipiului Paterna) în perioada 2001-2016

Nume cartier	2001 (%)			2008 (%)			2013 (%)			2016 (%)		
	0-14	15-64	>65	0-14	15-64	>65	0-14	15-64	>65	0-14	15-64	>65
Alborgí	14,52	71,74	13,74	14,55	71,27	14,18	15,95	68,87	15,18	16,34	66,77	16,89
Bovalar	11,41	77,42	11,17	19,12	74,58	6,30	20,96	73,58	5,46	22,78	71,52	5,70
Campament	14,36	70,91	14,73	16,45	71,03	12,52	17,96	66,02	16,02	17,85	65,01	17,14
Centro	14,74	68,23	17,04	15,09	68,79	16,11	16,74	66,14	17,12	16,81	65,06	18,13
La Canyada	17,10	75,30	7,60	16,88	74,58	8,54	17,02	71,52	11,45	16,40	69,49	14,12
La Coma*	28,01	67,07	4,92	26,46	69,15	4,38	25,04	70,25	4,71	26,20	68,93	4,87
Lloma Llarga	Lipsă date	Lipsă date	Lipsă date	21,65	75,69	2,66	26,98	70,13	2,89	30,02	66,63	3,35
Santa Rita	17,21	73,03	9,76	16,43	75,59	7,98	19,12	72,14	8,75	19,96	70,41	9,64
Terramelar	21,38	73,34	5,28	19,60	73,25	7,14	15,92	72,38	11,70	14,06	70,61	15,33

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

*La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur

În ciuda unei ușoare scăderi a populației tinere până în anul 2013, ponderea acestei categorii de populație în cartierul La Coma este cu 12-15% mai ridicată decât cea corespunzătoare municipiului Valencia și cu 7-11% față de cea înregistrată în municipiul Paterna (vezi fig. 54a), fapt justificat de valorile ridicate ale ratei natalității, în contextul unei civilizații în care majoritatea familiilor au peste 2 copii, iar femeile se orientează spre viața de familie de timpuriu, devenind mame la vârsta de 15-16 ani. De asemenea, o analiză a valorilor la nivelul anului 2016 dovedește faptul că, dacă se exclud secțiunile aparținătoare zonei rezidențiale Ademuz Sur, ponderea urcă până la 28,14%. Similar cu aceste rezultate, și ponderea populației vârstnice, de peste 65 de ani, diferă față de municipiile Valencia și Paterna, fiind cu aproximativ 13% mai redusă față de cele din Valencia și cu aproximativ 6-8% mai reduse față de cele din Paterna. De asemenea, dacă în cele două municipii tendința generală este de îmbătrânire demografică, în cartierul La Coma oscilațiile sunt extrem reduse de la un an la altul, dar se conturează o ușoară notă de scădere a ponderilor (vezi fig. 54b). Valorile sunt ușor denaturate de includerea secțiunilor din proximitatea cartierului La Coma, în sensul că, dacă luăm în considerare strict spațiul de analiză constituit din secțiunile 33 și 39, ponderea populației vârstnice în anul 2016 urcă, totuși, până la 6,5% (cu două procente mai ridicată).

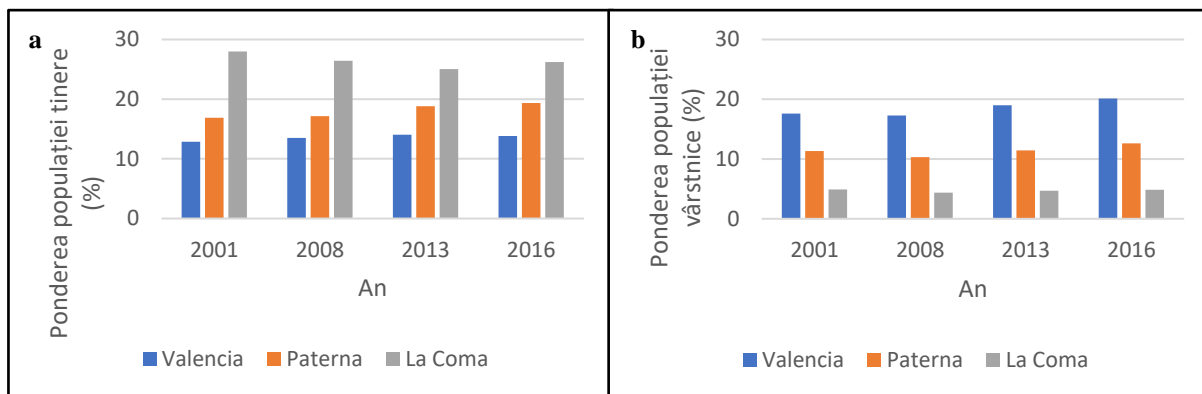

Fig.54. Evoluția proporției populației tinere (a) și a populației vârstnice (b) la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier, 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Având în vedere valorile prezentate, rezultă un indice de îmbătrânire extrem de redus, care oscilează între 0,17 și 0,19, ilustrând, conform celor indicate, o clară predominanță a populației tinere. Prin urmare, aceste rezultate pun în evidență o reală capacitate de progres a cartierului La Coma, dacă se iau măsurile potrivite pentru educarea tinerilor, creșterea motivației acestora și implicarea lor în societatea actuală. Este un avantaj pe care municipiul Valencia, spre exemplu, nu îl are, indicele de îmbătrânire în cadrul acestuia fiind de aproximativ 1,2-1,5, ceea ce ilustrează supra-reprezentarea populației de peste 65 ani, în raport cu cea de sub 14 ani. În termeni asociați ratei de dependență demografică, cartierul La Coma se impune prin cele mai ridicate valori în prima parte a perioadei analizate, în raport cu orașele Valencia și Paterna, urmând ca din anul 2013 să fie surclasat de acestea (fig. 55). Se observă, pe baza datelor analizate anterior, că evoluția ratei de dependență demografică este dictată în principal de ponderea populației tinere, aceasta fiind predominantă.

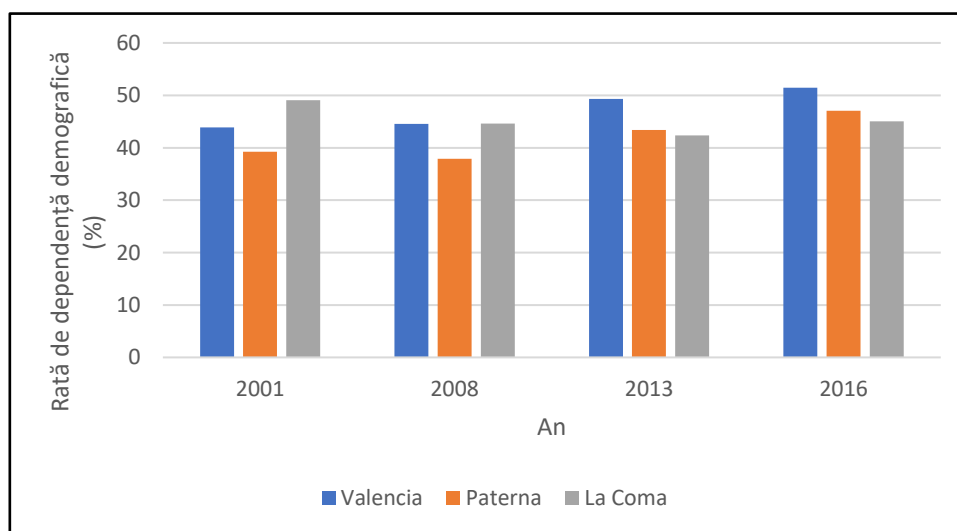

Fig.55. Evoluția ratei de dependență demografică la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Piramida vârstelor pentru cartierul La Coma (secțiunile 33 și 39) ilustrează, în anul 2016, cele menționate anterior: o tendință de întinerire a populației, proporția populației de peste 65 de ani fiind extrem de redusă. Se constată, însă, diferențe între cele două genuri: dacă la tinerețe (până la 20 de ani) populația masculină este mai bine reprezentată, în rândul adulților există oscilații în funcție de vârstă, predominând în general populația feminină, urmând ca, la bătrânețe (peste 70 ani) populația feminină să fie net majoritară (vezi fig. 56). Acest fapt se explică prin durata mai mare de viață a populației feminine, dar și prin implicarea bărbaților în căutarea rostului în viață, în obținerea resurselor financiare în viața de zi cu zi, într-un cartier în care această activitate poate deveni riscantă.

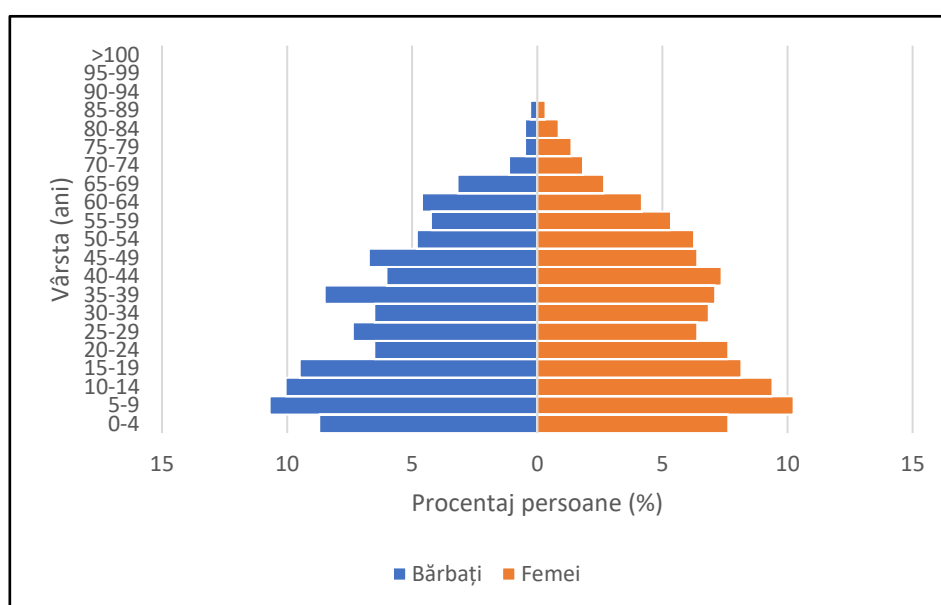

Fig.56. Piramida vârstelor populației din cartierul La Coma pentru anul 2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

b) pe nivele de studii

Sub aspectul evoluției populației pe nivele de studii, cartierul La Coma a înregistrat o evoluție remarcabilă, însă această evoluție poate fi pusă pe seama faptului că în cuprinsul cartierului sunt incluse și secțiuni caracterizate prin particularități total diferite față de cele corespunzătoare spațiului nostru concret de analiză, dar și a prezenței Colegiului Mayor, care concentra persoane din mediul universitar. Astfel, în anul 2001 cartierul La Coma – Mas del Rosari se identifica prin ponderi extrem de ridicate ale populației analfabete (de 5 ori mai mare față de Valencia și aproape triplă față de cea din Paterna), fără studii sau cu studii primare, însă prin proporții mult mai reduse ale populației cu studii secundare și superioare (de 5 ori mai redusă decât în Valencia și de trei ori mai redusă decât în Paterna) (vezi fig. 57a), ceea ce confirma dimensiunea problematicii existente în cartierul La Coma, interesul pentru studii

coborând într-un plan secundar în fața încercării de aprovizionare pentru viața de zi cu zi. În anul 2011 situația, însă, se modifică: ponderile populației cu nivel redus de studii se diminuează (la mai puțin de jumătate față de anul 2001 pentru populația analfabetă, de 4 ori pentru populația fără studii și de aproape 3 ori pentru populația cu studii primare), în timp ce populația cu studii secundare și superioare ilustrează o evoluție pozitivă a proporțiilor (jumătate din populația cartierului ajunge să aibă studii secundare și mai bine de un sfert din populație studii superioare). Totuși, deși colectivul cu nivel redus de studii înregistrează o scădere remarcabilă, cartierul La Coma rămâne arealul cu cea mai mare pondere a populației analfabete și cu studii primare (în raport cu orașele Valencia și Paterna). De asemenea, se menține și prin procentajele cele mai reduse ale populației cu studii secundare (fig. 57b).

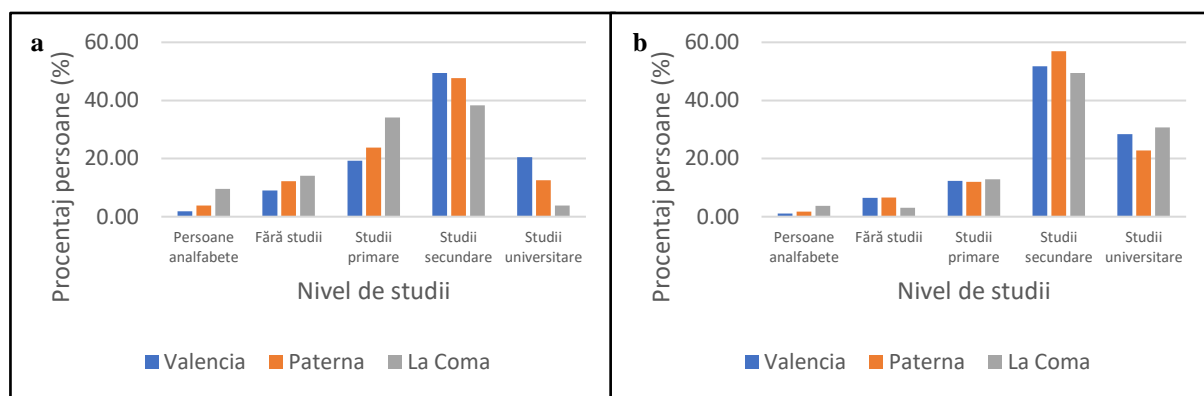

Fig.57. Structura populației la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier, pe nivele de studii în anul 2001 (a) și 2011 (b) (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

O comparație între cartierele municipiului Paterna plasează cartierul La Coma, în anul 2001, în rândul cartierelor cu cele mai ridicate ponderi ale populației cu nivel redus de studii și cu cea mai redusă prezență a persoanelor cu studii secundare și superioare. În anul 2011, acesta se menține drept cartierul cu cea mai mare pondere a populației analfabete, însă își modifică poziția în cazul colectivelor cu studii secundare și superioare. În ciuda creșterii proporției persoanelor cu studii secundare la aproape jumătate din totalul populației, rămâne între cartierele cu ponderi reduse ale acestora. Totuși, din perspectiva studiilor superioare, urcă în clasament, ocupând o poziție mediană în rândul cartierelor din municipiul Paterna. În acest sens, cartierul La Coma – Mas del Rosari se caracterizează prin două aspecte definitorii: este cartierul cu cea mai accentuată pierdere a populației cu nivel redus de studii, dar și cartierul cu cea mai evidentă creștere a populației cu studii superioare (vezi tabelul 14).

TABEL 14. Evoluția ponderii populației pe nivele de studii la nivel de cartiere ale municipiului Paterna în anii 2001 și 2011

Nume cartier	2001			2011		
	1	2	3	1	2	3
Alborgí	52,63	43,63	3,73	32,31	60,37	7,39
Bovalar	31,73	53,58	14,69	5,24	54,55	40,37
Campament	40,38	48,60	11,02	23,27	58,73	17,85
Centro	44,68	46,02	9,30	26,45	59,45	14,04
La Canyada	16,55	54,38	29,07	9,10	54,52	36,51
La Coma*	57,77	38,35	3,88	19,68	49,48	30,72
Lloma Llarga	Lipsă date	Lipsă date	Lipsă date	8,79	48,21	43,16
Santa Rita	49,38	46,56	4,06	24,08	60,90	14,92
Terramelar	9,43	52,87	37,70	12,44	51,78	35,78

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

*La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur

1 – populație analfabetă+fără studii+studii primare; 2 – populație cu studii secundare

3 – populație cu studii superioare

În ceea ce privește gradul de încadrare în criteriul de convergență din Strategia 20 a Uniunii Europene privind populația cu studii superioare, în anul 2001 atât cartierul La Coma, cât și municipiul Paterna în ansamblul său erau departe de realizarea obiectivului. Astfel, din totalul populației cu vârste de 30-34 de ani, la nivelul orașului Paterna doar 17% aveau studii superioare finalizate, iar în La Coma doar 4%, în condițiile în care pragul prevăzut la nivel european este de 40%, iar la nivelul statului spaniol de 44%. Totuși, în anul 2011 ambele spații de analiză sunt marcate de un progres: Paterna se apropie de pragul propus, înregistrând aproape 35%, în timp ce cartierul La Coma – Mas del Rosari depășește atât pragul european, cât și pe cel spaniol, cu o proporție de 48,5%, surclasând chiar și orașul Valencia, în contextul prezenței Colegiului Mayor (tabelul 15).

TABEL 15. Ponderea populației cu vârste de 30-34 ani cu studii superioare finalizate – contextualizare La Coma

Nivel de analiză	2001	2011
Spania	22,85%	31%
Comunitatea Valenciană	19,79%	28,5%
Valencia	33,38%	43%
Paterna	17,25%	34,89%
La Coma*	4,68%	48,50%

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

*La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur

c) pe naționalități

Cartierul La Coma a fost, încă de la momentul înființării sale, un cartier de imigranți, în care conviețuiesc diverse naționalități, fapt confirmat de analiza structurii populației pe naționalități. Ponderea imigranților a înregistrat tendințe de evoluție corespunzătoare municipiilor Valencia și Paterna, două aspecte ieșind, însă, în evidență: în anul 2001 ponderea imigranților din La Coma era foarte apropiată de cea a imigranților din Valencia; pe parcursul

întregii perioade proporția imigranților a depășit media corespunzătoare municipiului Paterna (fig. 58).

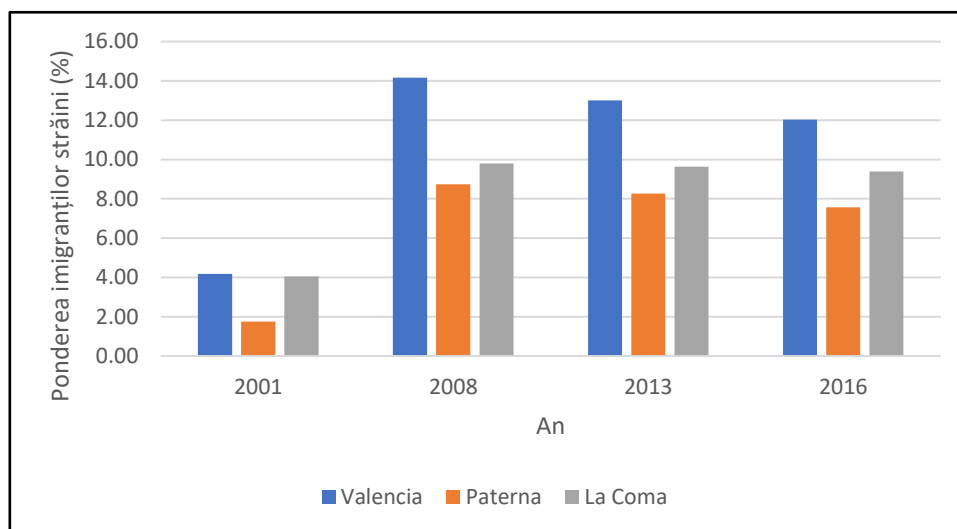

Fig.58. Evoluția ponderii populației imigrante la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

În ceea ce privește celelalte cartiere ale municipiului, prin comparație, se observă faptul că La Coma deținea cea mai mare pondere a imigranților în anul 2001, în 2016 ocupând a doua poziție (tabelul 16). Imigranții, însă, se stabilesc în cartierul La Coma în condițiile în care acolo li se oferă o locuință socială; practic, pentru ei cartierul La Coma trece de la stadiul de opțiune, la stadiul de constrângere prin prisma criteriilor economice.

TABEL 16. Evoluția ponderii populației imigrante la nivel de cartiere ale municipiului Paterna în perioada 2001-2016

Nume cartier	2001 (%)	2008 (%)	2013 (%)	2016 (%)
Alborgí	0,80	6,63	7,59	6,40
Bovalar	1,61	10,51	11,37	9,12
Campament	0,89	11,85	9,53	8,56
Centro	1,21	7,87	7,60	6,63
La Canyada	3,79	9,43	8,69	8,23
La Coma*	4,05	9,80	9,64	9,39
Lloma Llarga	Lipsă date	12,75	9,57	10,03
Santa Rita	0,85	6,83	6,88	6,22
Terramelar	2,14	6,76	5,91	5,30

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

*La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur

Analiza componenței populației imigrante ilustrează, pentru cartierul La Coma – Mas del Rosari, o predominanță a populației africane la începutul perioadei, până în anul 2013 și a populației europene la sfârșitul perioadei. De asemenea, se observă creșterea proporției populației asiatice, care inițial deținea 3% din totalul imigranților, pentru ca ulterior să ajungă la 14%. Nu în ultimul rând, populația americană este marcată de o evoluție oscilantă, în anul 2001 aceasta reprezentând 12% din totalul imigranților, înregistrând o creștere remarcabilă în

anul 2008, odată cu apariția crizei economice, pentru ca în anul 2016, să revină la nivelele inițiale (fig. 59). Acest fapt este explicat de gradul mai mare de vulnerabilitate a acestei categorii de populație în Valencia în perioada de criză, stare care face ca cele mai grave consecințe ale crizei să se răsfrângă asupra lor și să îi determine să re-migreze spre alte areale.

Deși datele analizate anterior nu permit elaborarea unor ipoteze privind situația economică a imigranților, cele referitoare la țara de proveniență permit conturarea unei imagini a cartierului. Astfel, în anul 2006, anterior crizei economice, predominanți în cadrul cartierului erau imigranții marocani (cu peste 15%), urmați de columbieni și francezi. Situația se modifică, ulterior, în anul 2016 predominanți fiind imigranții chinezi (cu 12% din totalul imigranților din cartier), urmați de marocani și români, cu 10% fiecare. Anul 2016 permite separarea secțiunilor care corespund strict studiului prezent, reflectând diferențe față de întregul areal La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur. Prin urmare, analiza celor două secțiuni ilustrează o predominanță clară, inclusiv în anul 2016, a populației africane (reprezentate prin marocani și algerieni), urmată de populația europeană (predominanți fiind românii, rușii și bulgarii) (vezi tabelul 17). De menționat este și faptul că primele trei naționalități reunesc aproape jumătate din totalul imigranților din cartier. În acest context, se conturează o imagine a cartierului drept spațiu de „întâlnire” și concentrare a populației de nivel economic redus, constrânsă de situația economică precară să se stabilească într-un cartier marginalizat, defavorizat.

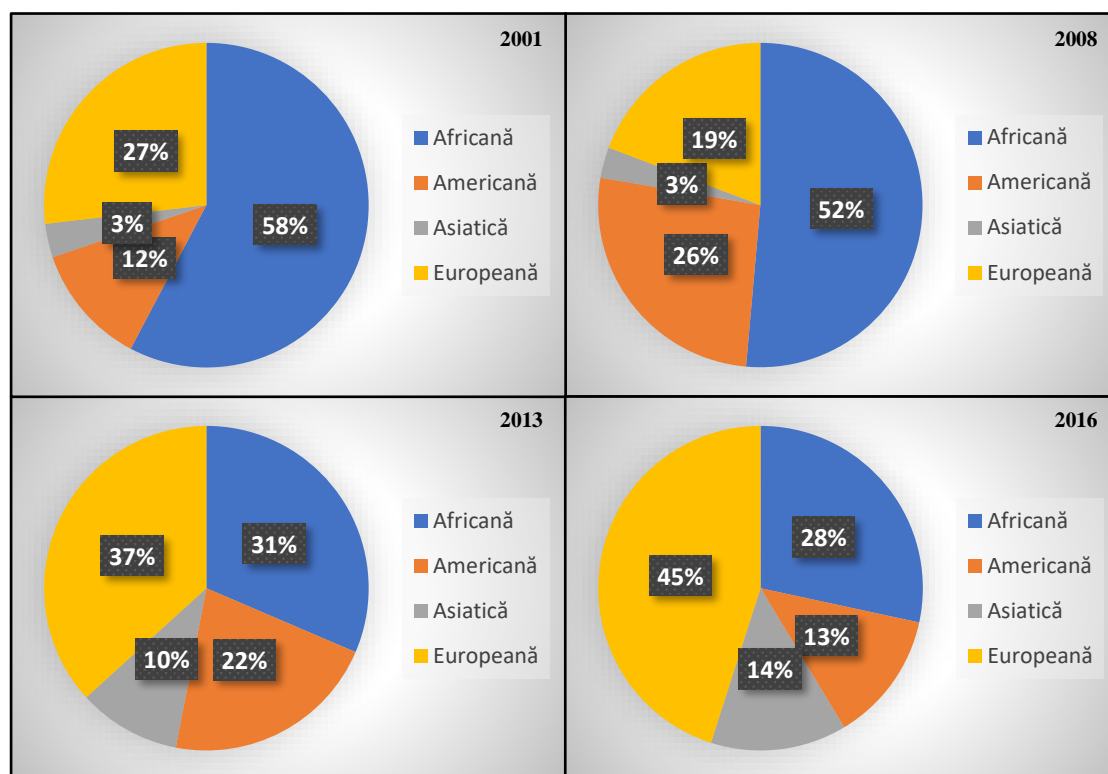

Fig.59. Evoluția ponderii populației migrante din cartierul La Coma – Mas del Rosari în perioada 2001-2016 (prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

TABEL 17. Proveniența pe țări a imigranților străini din cartierul La Coma la nivelul anilor 2006 și 2016

2006 – La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur		2016 – La Coma – Mas del Rosari – Residencial Ademuz Sur		2016 – La Coma	
Țară de proveniență	Pondere din totalul imigranților străini (%)	Țară de proveniență	Pondere din totalul imigranților străini (%)	Țară de proveniență	Pondere din totalul imigranților străini (%)
Maroc	17,95	China	12,04	Maroc	27,88
Columbia	7,18	Maroc	10,58	Algeria	9,62
Franța	2,82	România	10,22	România	8,65
Ecuador	1,79	Italia	6,93	Rusia	2,40
Bulgaria	1,54	Ucraina	4,74	Bulgaria	1,92
România	1,54	Franța	4,56	Ecuador	1,92
Argentina	1,28	Rusia	4,01	Argentina	1,44
Bolivia	0,77	Algeria	3,83	Franța	1,44
Italia	0,77	Marea Britanie	3,47	Italia	1,44
Marea Britanie	0,77	Portugalia	3,1	Pakistan	1,44
Germania	0,51	Columbia	2,74	Paraguay	1,44
Peru	0,51	Germania	2,55	Portugalia	1,44
		Venezuela	2,37	Ucraina	1,44

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

3.8.5. Elemente de vulnerabilitate

Spre deosebire de cartierul Cabanyal, care se caracteriza prin vulnerabilitate ridicată încă din anul 1991, cartierul La Coma se înscrie mai recent în categoria cartierelor vulnerabile, respectiv în 2011. În 1991 municipiul Paterna nu cuprindea niciun cartier vulnerabil, în timp ce în 2011, ca urmare a unor caracteristici socio-economice cumulate, totalizează două cartiere: La Coma și cartierul central. Din punct de vedere al migrației, niciunul dintre ele nu prezintă vulnerabilitate, caracterizându-se prin ponderi reduse ale imigranților (<http://www.fomento.es>).

Conform studiului asupra schimbărilor recente în structura teritorială socio-demografică a Ariei Metropolitane a Valenciei în perioada 2001-2011, municipiul Paterna, se înscrie, similar districtului Poblados Marítimos, în categoria municipiilor de nivel economic redus, ale căror caracteristici principale sunt: dotările precare ale locuințelor și dimensiunile reduse ale acestora, ponderea ridicată a populației analfabete și a imigranților extra-comunitari, precum și valorile ridicate ale ratei șomajului. O diferență între cele două areale apare la nivelul anului 2001, când municipiul Paterna se încadrează în grupul municipiilor din a doua coroană metropolitană, identificate prin caracter predominant rezidențial, condiții socio-economice ușor mai favorabile decât în restul AMV, caracter urban intermediar și a doua dinamică demografică expansivă din cadrul AMV. În anul 2011, evoluția municipiului și a caracteristicilor sale îl transferă în același grup cu districtul Poblados Marítimos, respectiv grupul arealelor din prima coroană metropolitană caracterizate prin sărăcie, pondere ridicată a imigranților și creștere demografică și urbanistică accentuată sau moderată (Salom Carrasco, Fajardo Magraner, 2017).

Cap IV. SEGREGAREA SPAȚIALĂ DIN PERSPECTIVĂ CANTITATIVĂ ÎN AGLOMERAȚIA METROPOLITANĂ VALENCIA ȘI ÎN ORAȘUL VALENCIA

4.1. Evoluția indicatorilor de segregare, pe naționalități

Orașul Valencia și aria sa metropolitană constituie o evidență la scară locală a schimbărilor care au avut loc în cadrul migrației internaționale în orașele spaniole și, în consecință, a proceselor de segregare spațială. Luând în considerare rezultatele, se poate afirma faptul că nivelele de segregare în orașul Valencia și aria sa metropolitană sunt relativ reduse, similar altor orașe spaniole, precum Madrid, Barcelona, Zaragoza sau Bilbao. În ciuda importante intrări de populație imigrantă în perioada 2001-2016, are loc o tendință generalizată de diminuare a segregării, mai intensă în prima parte a perioadei analizate (2001-2008), ceea ce semnifică faptul că stabilirea populației recent sosite s-a produs într-un mod oarecum similar populației locale în context metropolitan și că, deși criza economică a determinat diminuarea intrărilor de populație imigrantă, nu a presupus o intensificare a segregării.

Indicii de uniformitate ilustrează faptul că municipiul Valencia prezintă nivele de segregare chiar mai reduse decât regiunea metropolitană (vezi tabelul 18, 19), ceea ce indică faptul că o parte importantă a populației imigrante este localizată în municipii din regiunea metropolitană. Totuși, tendința temporală este aceeași: o diminuare continuă a nivelului de segregare. De menționat este faptul că valorile indicelui de disimilitudine sunt mai reduse în Valencia nu doar în comparație cu aria sa metropolitană, ci și cu alte orașe spaniole, precum Madrid, Barcelona, Málaga, Murcia, Palma, Las Palmas de Gran Canaria sau Zaragoza, ale căror valori depășeau 24% atât în anul 2004, cât și în 2009 (Domínguez Mujica *et al.*, 2010). Totuși, dacă realizăm o comparație cu valorile înregistrate în alte orașe europene, spre exemplu Atena, valorile corespunzătoare Valenciei sunt mai ridicate; astfel, în 2001 în timp ce în Valencia indicele era de 26%, în Atena era de numai 18% (Arapoglou, 2006).

Cu toate acestea, indicii de expunere sunt ușor mai elevați în Valencia decât în regiunea sa metropolitană (vezi tabelul 18, 19). Cele mai segregate colective din Valencia, conform acestor indici, spre deosebire de ceea ce se întâmplă în AMV, corespund imigranților europeni din afara UE în prima etapă și africanilor în cea de-a doua. Singurul colectiv care își ameliorează situația în raport cu indicele de izolare în perioada 2001-2016 este cel al imigranților europeni din afara UE.

Un moment cheie, de inflexiune, atât pentru imigrație, cât și pentru segregare, a fost criza economică, ce a determinat multiple schimbări și consecințe la nivel social. Sosirea masivă a imigranților, care s-a produs în perioada 2001-2008, a fost întreruptă de criză, astfel că, deși numărul imigranților a continuat să crească, acest proces s-a realizat mai lent în perioada 2008-2016. Procesele de segregare, de asemenea, au evoluat într-un mod diferit înainte și după acest moment, după cum o confirmă evoluția valorilor indicilor de segregare. În acest fel, atât în AMV, cât și în Valencia, descreșterea valorilor indicilor de segregare a fost mai accelerată în perioada anterioară crizei, în timp ce posterior această scădere a fost mai lentă.

În ceea ce privește dimensiunea teritorială, mai bine de jumătate din imigranții din AMV se orientează către capitala metropolitană, dar mai puțin de 4% aleg districtul central al orașului, Ciutat Vella (vezi tabelul 18, 19, fig. 60, 61). Pe parcursul perioadei studiate, se produce o tendință de dispersare și descentralizare a populației imigrante dinspre Valencia spre AMV, în timp ce, la scară urbană tendința este aceeași, cu o descentralizare a populației imigrante dinspre districtele centrale spre altele mai periferice (vezi tabelul 18, 19, fig. 60, 61).

În conformitate cu valorile reduse ale indicelui de proximitate spațială, nu s-a detectat existența unor concentrări geografice semnificative de populație imigrantă, care să poată intensifica procesele de segregare și să dea naștere unor ghetouri, nici la scară urbană locală, nici la scară metropolitană (vezi tabelul 18, 19, fig. 60, 61).

Diferențiind colectivul imigrant în funcție de naționalități, între cele mai segregate colective se remarcă cel asiatic, cel al europenilor din afara UE și cel al africanilor, în timp ce imigranții din UE și americanii, care constituie colectivele mai numeroase, sunt cel mai puțin segregati, ca urmare a vechimii în cadrul societății receptoare și a similitudinilor lingvistice

TABEL 18. Evoluția indicatorilor de segregare a populației imigrante, în AMV, în perioada 2001-2016

Categorii		Străini	Europa	UE	No UE	Africa	America	Asia	Oceania și Apatrizi		
Dimensiune	Indicator									Perioadă	
Uniformitate	Segregare (IS)	Valoare	2001	0,3039	0,3376	0,3737	0,4963	0,4214	0,4097	0,5814	0,9517
			2008	0,2463	0,2336	0,2461	0,3845	0,3768	0,3179	0,4629	0,9261
			2016	0,2333	0,2291	0,2401	0,3396	0,3719	0,2931	0,4022	0,9066
		Variație (%)	2001-2008	81,05	69,19	65,85	77,47	89,42	77,59	79,62	97,31
			2008-2016	94,72	98,07	97,56	88,32	98,70	92,20	86,89	97,89
			2001-2016	76,77	67,86	64,25	68,43	88,25	71,54	69,18	95,26
	Disimilitudine (ID)	Valoare	2001	0,3039	0,3396	0,3753	0,4980	0,4230	0,4118	0,5839	0,9525
			2008	0,2463	0,2429	0,2544	0,3941	0,3888	0,3264	0,4764	0,9264
			2016	0,2333	0,2370	0,2487	0,3493	0,3795	0,3032	0,4118	0,9073
		Variație (%)	2001-2008	81,05	71,53	67,79	79,14	91,91	79,26	81,59	97,26
			2008-2016	94,72	97,57	97,76	88,63	97,61	92,89	86,44	97,94
			2001-2016	76,77	69,79	66,27	70,14	89,72	73,63	70,53	95,25
Expunere	Interacțiune	Valoare	2001	0,9600	0,9633	0,9684	0,9549	0,9592	0,9589	0,9560	0,9576
			2008	0,8511	0,8662	0,8666	0,8638	0,8454	0,8426	0,8341	0,8539
			2016	0,8761	0,8821	0,8821	0,8821	0,8727	0,8750	0,8619	0,8554
		Variație (%)	2001-2008	88,66	89,92	89,49	90,46	88,14	87,87	87,25	89,17
			2008-2016	102,94	101,84	101,79	102,12	103,23	103,85	103,33	100,18
			2001-2016	91,26	91,57	91,09	92,38	90,98	91,25	90,16	89,33
	Izolare	Valoare	2001	0,0400	0,0151	0,0104	0,0123	0,0141	0,0215	0,0092	0,0015
			2008	0,1489	0,0555	0,0504	0,0117	0,0334	0,0799	0,0207	0,0219
			2016	0,1239	0,0573	0,0509	0,0122	0,0320	0,0392	0,0300	0,0072
		Variație (%)	2001-2008	372,25	367,55	484,62	95,12	236,88	371,63	225,00	1460,00
			2008-2016	83,21	103,24	100,99	104,27	95,81	49,06	144,93	32,88
			2001-2016	309,75	379,47	489,42	99,19	226,95	182,33	326,09	480,00
Concentrare	Delta	Valoare	2001	0,8497	0,7970	0,7858	0,8574	0,8829	0,8940	0,9269	0,8906
			2008	0,8498	0,7978	0,7932	0,8523	0,8880	0,8881	0,9164	0,9698
			2016	0,8388	0,8037	0,7997	0,8468	0,8734	0,8709	0,9016	0,9288
		Variație (%)	2001-2008	100,01	100,10	100,94	99,41	100,58	99,34	98,87	108,89
			2008-2016	98,71	100,74	100,82	99,35	98,36	98,06	98,38	95,77
			2001-2016	98,72	100,84	101,77	98,76	98,92	97,42	97,27	104,29
Centralizare	Centralizare	Valoare	2001	0,6305	0,4966	0,4818	0,5213	0,5509	0,7518	0,7368	0,5493
			2008	0,5597	0,4416	0,4401	0,4514	0,4610	0,6677	0,7174	0,8057
			2016	0,5452	0,4896	0,4917	0,4776	0,4372	0,6399	0,6810	0,3393
		2001-2008	88,77	88,92	91,34	86,59	83,68	88,81	97,37	146,68	

Categorie		Străini	Europa	UE	No UE	Africa	America	Asia	Oceania și Apatrizi		
Dimensiune	Indicator									Perioadă	
	Variație (%)	2008-2016	97,41	110,87	111,72	105,80	94,84	95,84	94,93	42,11	
		2001-2016	86,47	98,59	102,05	91,62	79,36	85,12	92,43	61,77	
	Centralizare absolută	Valoare	2001	0,7596	0,6753	0,6528	0,7127	0,7370	0,8226	0,8221	0,6511
			2008	0,7423	0,6440	0,6299	0,7371	0,7374	0,8119	0,8405	0,8837
			2016	0,7329	0,6803	0,6705	0,7346	0,7095	0,7908	0,8240	0,7418
	Variație (%)	2001-2008	97,72	95,37	96,49	103,42	100,05	98,70	102,24	135,72	
		2008-2016	98,73	105,64	106,45	99,66	96,22	97,40	98,04	83,94	
		2001-2016	96,48	100,74	102,71	103,07	96,27	96,13	100,23	113,93	
	Clustering	Proximitate spațială	Valoare	2001	1,0045	1,0004	1,0004	1,0002	1,0004	1,0048	1,0012
2008				1,0102	1,0013	1,0015	1,0009	1,0012	1,0161	1,0042	1,0012
2016				1,0083	1,0025	1,0026	1,0009	1,0016	1,0084	1,0063	1,0001
Variație (%)		2001-2008	100,57	100,09	100,11	100,07	100,08	101,12	100,30	100,12	
		2008-2016	99,81	100,12	100,11	100,00	100,04	99,24	100,21	99,89	
		2001-2016	100,38	100,21	100,22	100,07	100,12	100,36	100,51	100,01	

TABEL 19. Evoluția indicatorilor de segregare a populației imigrante, în Valencia, în perioada 2001-2016

Categorie		Străini	Europa	UE	No UE	Africa	America	Asia	Oceania și Apatrizi		
Dimensiune	Indicator									Perioadă	
Uniformitate	Segregare (IS)	Valoare	2001	0,2604	0,2814	0,2999	0,4985	0,3987	0,3352	0,4930	0,9445
			2008	0,2302	0,2008	0,2061	0,3812	0,3507	0,2611	0,3776	0,9042
			2016	0,2134	0,2022	0,2106	0,3150	0,3508	0,2340	0,3262	0,9161
		Variație (%)	2001-2008	88,40	71,36	68,72	76,47	87,96	77,89	76,59	95,73
			2008-2016	92,70	100,70	102,18	82,63	100,03	89,62	86,39	101,32
			2001-2016	81,95	71,86	70,22	63,19	87,99	69,81	66,17	96,99
	Disimilitudine (ID)	Valoare	2001	0,2604	0,2838	0,3013	0,5003	0,4012	0,3374	0,4953	0,9455
			2008	0,2302	0,2144	0,2188	0,3952	0,3688	0,2726	0,3931	0,9031
			2016	0,2134	0,2126	0,2212	0,3263	0,3629	0,2459	0,3371	0,9168
		Variație (%)	2001-2008	88,40	75,55	72,62	78,99	91,92	80,79	79,37	95,52
2008-2016	92,70		99,16	101,10	82,57	98,40	90,21	85,75	101,52		
Expunere	Interacțiune	Valoare	2001	0,9520	0,9542	0,9644	0,9387	0,9464	0,9536	0,9494	0,9491
			2008	0,8211	0,8359	0,8370	0,8285	0,8053	0,8173	0,8143	0,8508
			2016	0,8504	0,8552	0,8553	0,8547	0,8387	0,8537	0,8415	0,8648
		Variație (%)	2001-2008	86,25	87,60	86,79	88,26	85,09	85,71	85,77	89,64
			2008-2016	103,57	102,31	102,19	103,16	104,15	104,45	103,34	101,65

Categorie		Străini	Europa	UE	No UE	Africa	America	Asia	Oceania și Apatrizi		
Dimensiune	Indicator									Perioadă	
	Izolare	Valoare	2001-2016	89,33	89,62	88,69	91,05	88,62	89,52	88,63	91,12
			2001	0,0480	0,0147	0,0077	0,0161	0,0162	0,0256	0,0105	0,0015
			2008	0,1789	0,0516	0,0457	0,0114	0,0325	0,1001	0,0245	0,0257
		2016	0,1496	0,0643	0,0577	0,0121	0,0310	0,0495	0,0363	0,0019	
		Variație (%)	2001-2008	372,71	351,02	593,51	70,81	200,62	391,02	233,33	1713,33
			2008-2016	83,62	124,61	126,26	106,14	95,38	49,45	148,16	7,39
2001-2016	311,67		437,41	749,35	75,16	191,36	193,36	345,71	126,67		
Concentrare	Delta	Valoare	2001	0,7550	0,7291	0,7204	0,8113	0,7936	0,7800	0,8365	0,9456
			2008	0,7335	0,7102	0,7069	0,7700	0,7522	0,7531	0,7880	0,9661
			2016	0,7234	0,7037	0,7010	0,7498	0,7528	0,7412	0,7672	0,9645
		Variație (%)	2001-2008	97,15	97,41	98,13	94,91	94,78	96,55	94,20	102,17
			2008-2016	98,62	99,08	99,17	97,38	100,08	98,42	97,36	99,83
			2001-2016	95,81	96,52	97,31	92,42	94,86	95,03	91,72	102,00
Centralizare	Centralizare	Valoare	2001	0,0398	0,0664	0,0697	0,0614	0,0398	0,0288	0,0292	0,0256
			2008	0,0302	0,0488	0,0523	0,0261	0,0319	0,0212	0,0171	0,0824
			2016	0,0404	0,0609	0,0657	0,0334	0,0288	0,0285	0,0210	0,2368
		Variație (%)	2001-2008	75,88	73,49	75,04	42,51	80,15	73,61	58,56	321,88
			2008-2016	133,77	124,80	125,62	127,97	90,28	134,43	122,81	287,38
			2001-2016	101,51	91,72	94,26	54,40	72,36	98,96	71,92	925,00
	Centralizare absolută	Valoare	2001	0,7565	0,7309	0,7253	0,7395	0,7390	0,7745	0,7652	0,7374
			2008	0,7196	0,6962	0,6927	0,7185	0,6943	0,7379	0,7252	0,6814
			2016	0,7152	0,6942	0,6908	0,7140	0,6993	0,7426	0,7266	0,7642
		Variație (%)	2001-2008	95,12	95,25	95,51	97,16	93,95	95,27	94,77	92,41
			2008-2016	99,39	99,71	99,73	99,37	100,72	100,64	100,19	112,15
			2001-2016	94,54	94,98	95,24	96,55	94,63	95,88	94,96	103,63
Clustering	Proximitate spațială	Valoare	2001	1,0006	1,0001	1,0002	1,0000	1,0001	1,0007	1,0002	1,0000
			2008	1,0018	1,0006	1,0007	1,0004	1,0010	1,0023	1,0005	1,0008
			2016	1,0008	1,0009	1,0011	1,0003	1,0015	1,0009	1,0007	1,0000
		Variație (%)	2001-2008	100,12	100,05	100,05	100,04	100,09	100,16	100,03	100,08
			2008-2016	99,90	100,03	100,04	99,99	100,05	99,86	100,02	99,92
			2001-2016	100,02	100,08	100,09	100,03	100,14	100,02	100,05	100,00

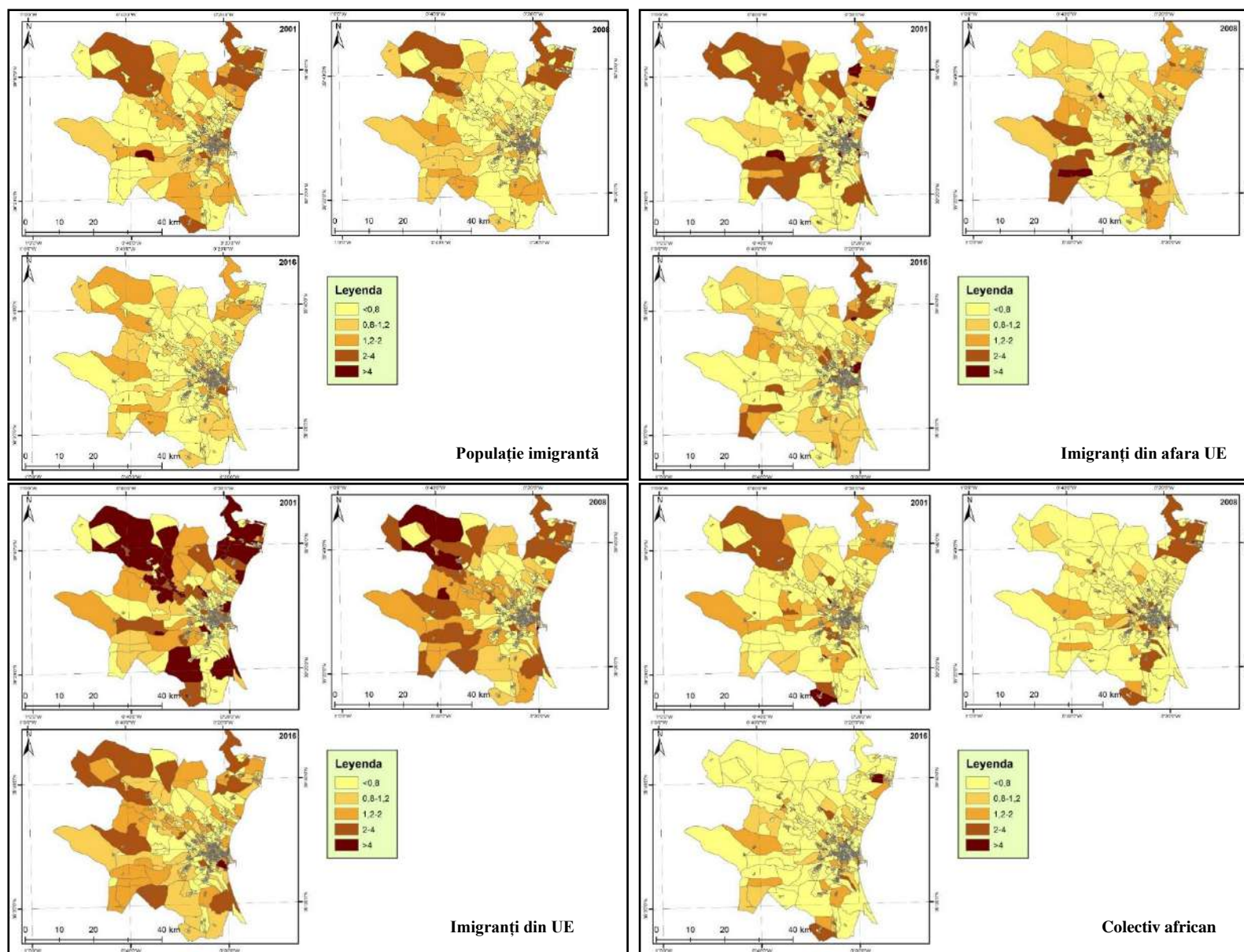

Fig.60a. Coeficientul de localizare a populației imigrante, în AMV, în perioada 2001-2016

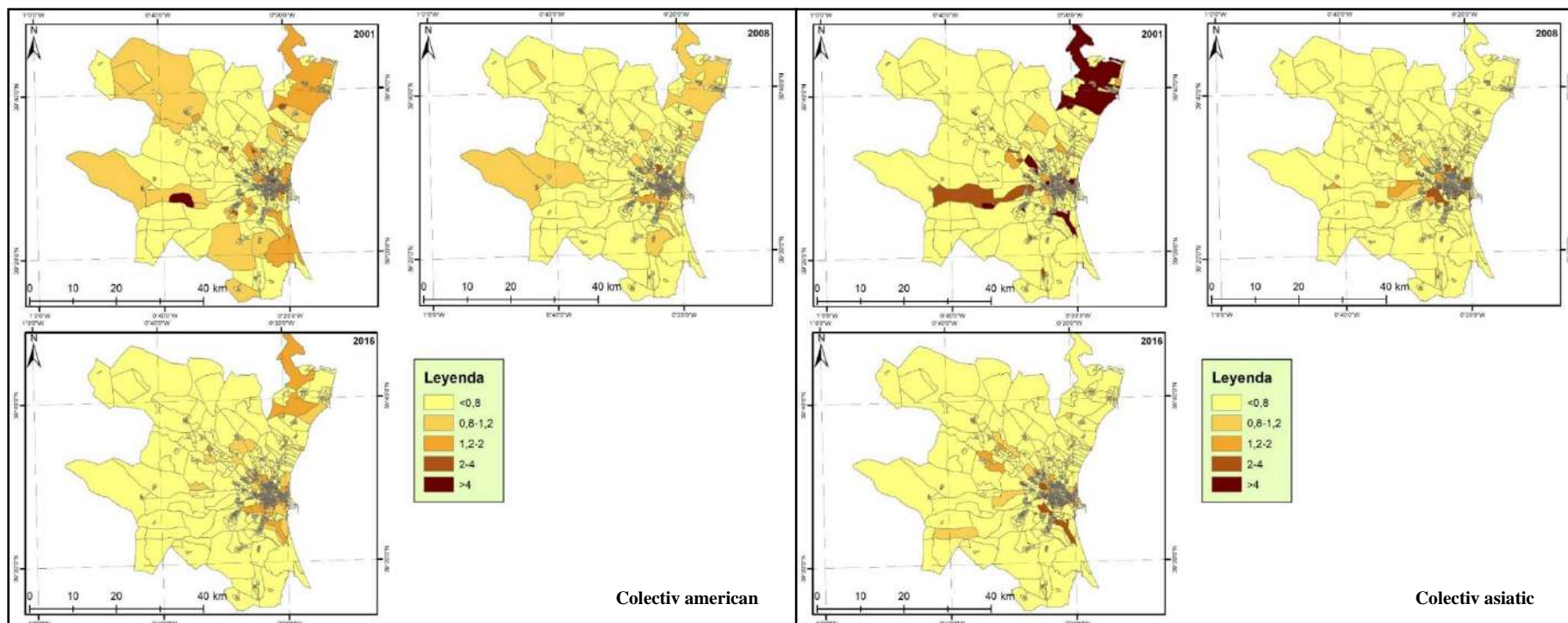

Fig.60b. Coeficientul de localizare a populației migrante, în AMV, în perioada 2001-2016

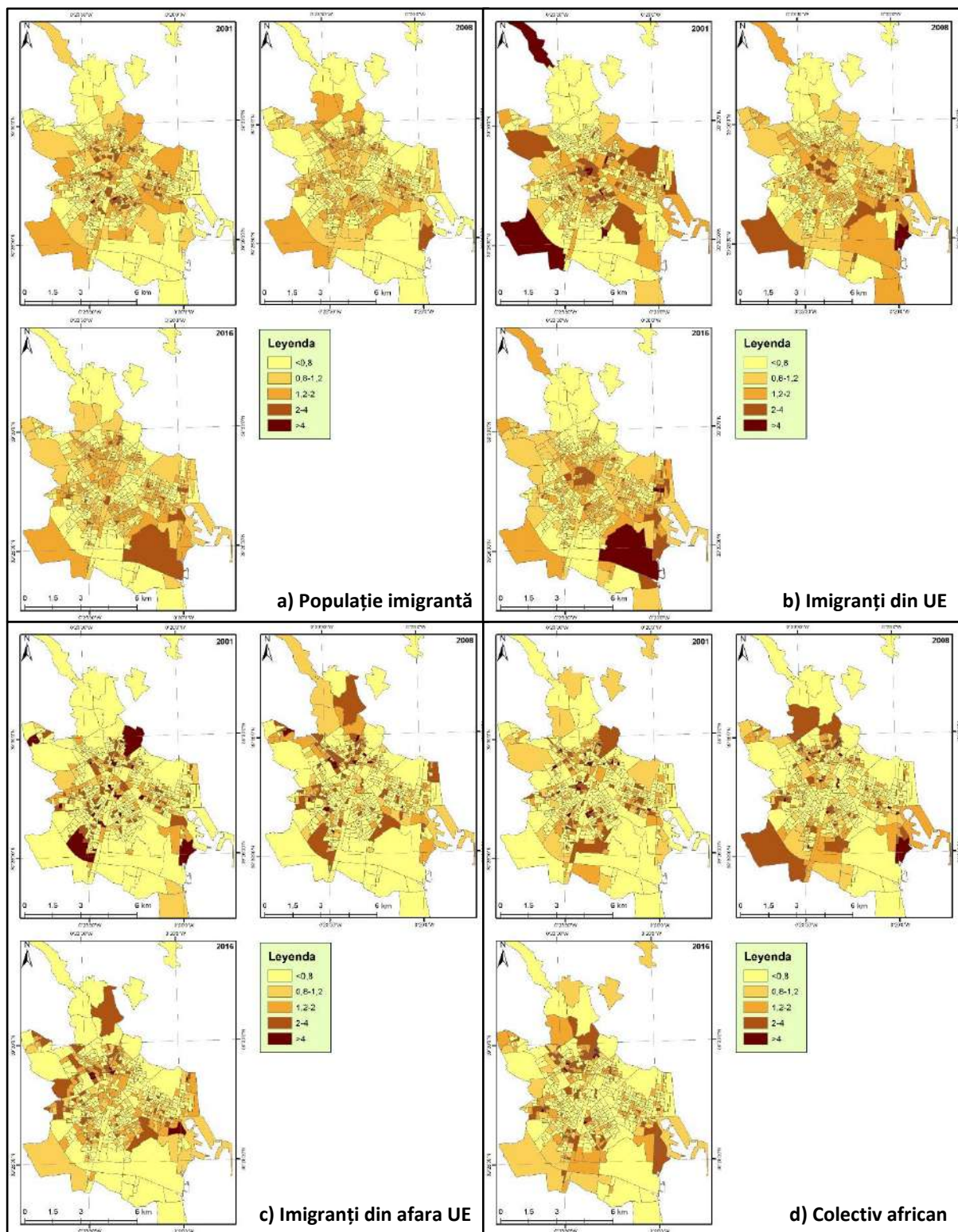

Fig.61a. Coeficientul de localizare a populației imigrante, în municipiul Valencia, în perioada 2001-2016

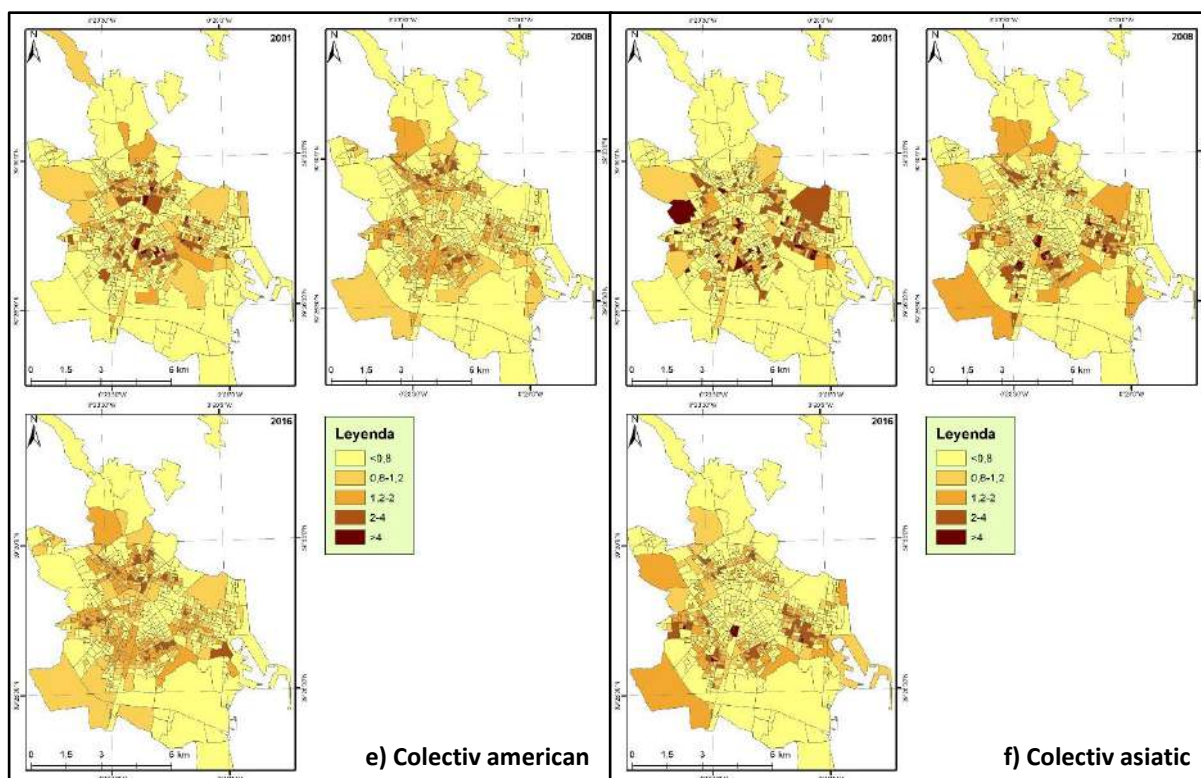

Fig.61b. Coeficientul de localizare a populației imigrante, în municipiul Valencia, în perioada 2001-2016

4.2. Evoluția indicatorilor de segregare, pe nivele de studii

În ciuda valorilor reduse ale indicatorului de segregare anterior menționat, segregarea pe criterii etnice este mai accentuată, totuși, decât cea pe nivele educative, fapt ilustrat de valorile de sub 30% ale celui din urmă în ambele perioade și pentru ambele spații. Cele mai segregate grupuri, din perspectiva acestui indicator, corespund persoanelor cu studii superioare, urmate de persoanele analfabete. Totuși, segregarea pe nivele educative este mai puțin evidentă în Valencia, comparativ cu AMV (vezi tabelul 20).

Indicatorii de expunere ilustrează un grad mai redus de interacțiune și mai ridicat de izolare între grupurile de diferite nivele educative și populația cu studii secundare, comparativ cu valorile aceluiași indicatori pe criterii de naționalitate, ceea ce se traduce printr-o segregare mai accentuată a populației pe criterii educaționale. Un aspect pozitiv este dat de faptul că perspectivele de interacțiune se îmbunătățesc în perioada 2001-2011 pentru toate colectivele, în special pentru populația analfabetă. În timp ce populația cu nivel redus de studii tinde să își diminueze gradul de izolare în raport cu restul populației, colectivul cu studii secundare și superioare se izolează mai mult, tendință observată atât la scară urbană locală, cât și la scară metropolitană (vezi tabelul 20).

Contrar indicatorilor de expunere, indicatorul Delta, care face parte din categoria celor de concentrare, pune în evidență valori mai reduse în analiza pe nivele educative, comparativ

cu analiza pe naționalități, ceea ce se traduce printr-un grad mai redus de concentrare a grupurilor sociale pe criterii educative și, implicit, un nivel mai redus de segregare. Totuși, populația este mai concentrată pe criterii educative în AMV decât în municipiul Valencia și, prin urmare, este distribuită într-un spațiu mai restrâns, ceea ce reflectă o segregare mai accentuată. În acest context, grupul cel mai concentrat este cel cu studii superioare, peste 70% dintre reprezentanți trebuind să își schimbe reședința pentru a avea o distribuție uniformă la nivelul AMV, și peste 58% pentru o distribuție uniformă la nivelul orașului (vezi tabelul 20).

Indicatorii de centralizare ilustrează, din nou, niveluri mai reduse de segregare atunci când se au în vedere criterii educative comparativ cu structura populației pe naționalități. Dacă în AMV toate grupurile analizate tind să se îndepărteze de arealul central, respectiv municipiul Valencia, în perioada 2001-2011, în Valencia pe când populația cu studii primare, secundare sau superioare tinde să se îndepărteze de centrul istoric al orașului, populația analfabetă și fără studii concentrează tot mai mult în arealul central (vezi tabelul 20). Similar situației pe naționalități, și în cazul segregării pe nivele educative, valorile indicelui de proximitate spațială sunt reduse și cu puține variații, ceea ce indică o relativă dispersare a populației, fără a se forma clustere care să contribuie la accentuarea segregării (vezi tabelul 20).

Din perspectiva valorilor coeficientului de localizare, nivelul de segregare în AMV pe baza criteriilor educative este minim, predominând valorile medii ale indicatorului, între 0,8 și 1,2, care indică o reprezentare relativ egală a colectivelor în unitățile spațiale considerate. Astfel, doar două dintre grupurile analizate prezintă valori de peste 4, ceea ce indică o supra-reprezentare a colectivelor respective în districtul avut în vedere. Cele două colective sunt reprezentate de populația analfabetă și fără studii, ambele identificându-se prin acest atribut în anul 2011, ceea ce indică o accentuare a segregării în perioada 2001-2011, ca urmare a instalării crizei economice, dar și a progreselor înregistrate în sfera informațiilor și tehnologiei, care au condus la relativa izolare a populației cu acces precar la noile tehnologii. La polul opus, populația cu studii secundare, majoritară în cadrul AMV, este reprezentată într-un mod uniform, puține fiind districtele caracterizate prin supra-reprezentare a respectivului colectiv. Fiecare colectiv, însă, urmează modele diferite de localizare și de reprezentare la nivel teritorial. La nivelul Valenciei, analiza la scară districtuală, și nu pe secțiuni de recensământ, determină o uniformizare a valorilor. Astfel, valorile care indică o supra-reprezentare a unui anumit colectiv urcă puțin peste 1,2, doar în cazul populației cu studii superioare înregistrându-se o valoare de 2,2 în anul 2001, în districtul El Pla del Real. Ca o remarcă generală, populația cu nivel redus de studii tinde să fie concentrată mai pregnant spre periferie și infra-reprezentată în districtele

centrale, în timp ce populația cu studii superioare este supra-reprezentată în centru și în districtele corespunzătoare campusurilor studențești (vezi tabelul 20, fig. 62, 63).

Deși prezentul subcapitol corespunde unei descrieri cantitative, nu trebuie omis faptul că indicii de segregare nu pot măsura anumite elemente, mai apropiate de domeniul social, astfel că, atât în Valencia, cât și în alte orașe spaniole, există situații de inegalitate și excluziune socială, pe care acești indici nu le reflectă. O explicație mai profundă a acestor procese necesită o analiză calitativă a altor variabile, care va fi realizată în următoarele capitole. În ciuda faptului că nivelele de segregare spațială în cadrul orașului nu sunt îngrijorătoare, este necesară aprofundarea subiectului pentru relevanța sa socială și din necesitatea de a adapta politicile sociale la situația reală.

TABEL 20. Evoluția indicatorilor de segregare pe nivele educative, în AMV și Valencia, în perioada 2001-2011

Categorii			AMV					Valencia					
Dimensiune	Indicator	Perioadă	Analfabeți	Fără studii	Studii primare	Studii secundare	Studii superioare	Analfabeți	Fără studii	Studii primare	Studii secundare	Studii superioare	
Uniformitate	Segregare (IS)	Valoare	2001	0,1919	0,1536	0,1088	0,0606	0,2663	0,1732	0,1534	0,1016	0,0509	0,2448
			2011	0,2160	0,1421	0,1077	0,0847	0,2323	0,1732	0,1534	0,0904	0,1138	0,2321
		Variație (%)		112,56	92,51	98,99	139,77	87,23	100,00	100,00	88,98	223,58	94,81
	Disimilitudine (ID)	Valoare	2001	0,1958	0,1496	0,0972	-	0,2257	0,1568	0,1249	0,0673	-	0,2178
			2011	0,1958	0,1143	0,0796	-	0,2134	0,1359	0,0983	0,0469	-	0,2211
		Variație (%)		100,00	76,40	81,89	-	94,55	86,67	78,70	69,69	-	101,52
Expunere	Interacțiune	Valoare	2001	0,4861	0,4868	0,4880	-	0,4843	0,5004	0,4999	0,4983	-	0,4815
			2011	0,5642	0,5621	0,5580	-	0,5256	0,5395	0,5379	0,5297	-	0,4907
		Variație (%)		116,07	115,47	114,34	-	108,53	107,81	107,60	106,30	-	101,91
	Izolare	Valoare	2001	0,0281	0,1259	0,2335	0,4927	0,2066	0,0213	0,1003	0,1999	0,4962	0,2519
			2011	0,0185	0,0864	0,1445	0,5574	0,2715	0,0122	0,0716	0,1283	0,5272	0,3303
		Variație (%)		65,84	68,63	61,88	113,13	131,41	57,28	71,39	64,18	106,25	131,12
Concentrare	Delta	Valoare	2001	0,7106	0,6837	0,6699	0,6968	0,7481	0,5473	0,5408	0,5458	0,5531	0,6043
			2011	0,6961	0,6670	0,6620	0,6571	0,7081	0,5554	0,5526	0,5410	0,5484	0,5888
		Variație (%)		97,96	97,56	98,82	94,30	94,65	101,48	102,18	99,12	99,15	97,44
Centralizare	Centralizare	Valoare	2001	0,3726	0,3792	0,4077	0,4752	0,6309	0,0199	0,0189	0,0217	0,0276	0,0558
			2011	0,3221	0,3614	0,3919	0,4092	0,5604	0,0237	0,0159	0,0216	0,0247	0,0595
		Variație (%)		86,45	95,31	96,12	86,11	88,83	119,10	84,13	99,54	89,49	106,63
	Centralizare absolută	Valoare	2001	0,6811	0,6618	0,6625	0,6984	0,7454	0,5771	0,5904	0,6155	0,6435	0,7354
			2011	0,6572	0,6390	0,6557	0,6536	0,7078	0,5985	0,5991	0,6133	0,6220	0,7183
		Variație (%)		96,49	96,55	98,97	93,59	94,96	103,71	101,47	99,64	96,66	97,67
Clustering	Proximitate spațială	Valoare	2001	1,0046	1,0118	1,0066	-	1,0463	1,0005	1,0008	1,0003	-	1,0137
			2011	1,0016	1,0028	1,0006	-	1,0546	1,0000	1,0001	0,9999	-	1,0155
		Variație (%)		99,70	99,11	99,40	-	100,79	99,95	99,93	99,96	-	100,18

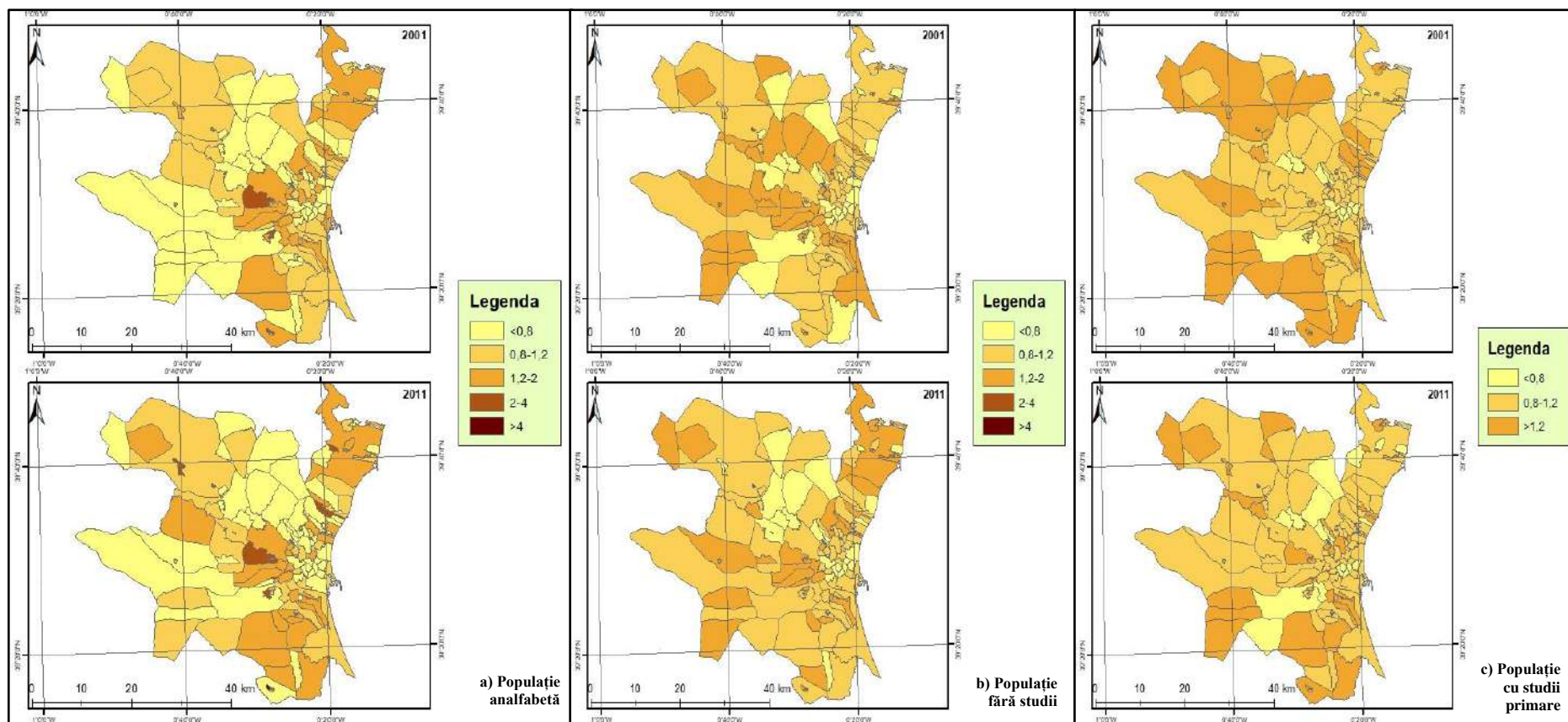

Fig.62a. Coeficientul de localizare a populației pe criterii educative, în AMV, în perioada 2001-2011

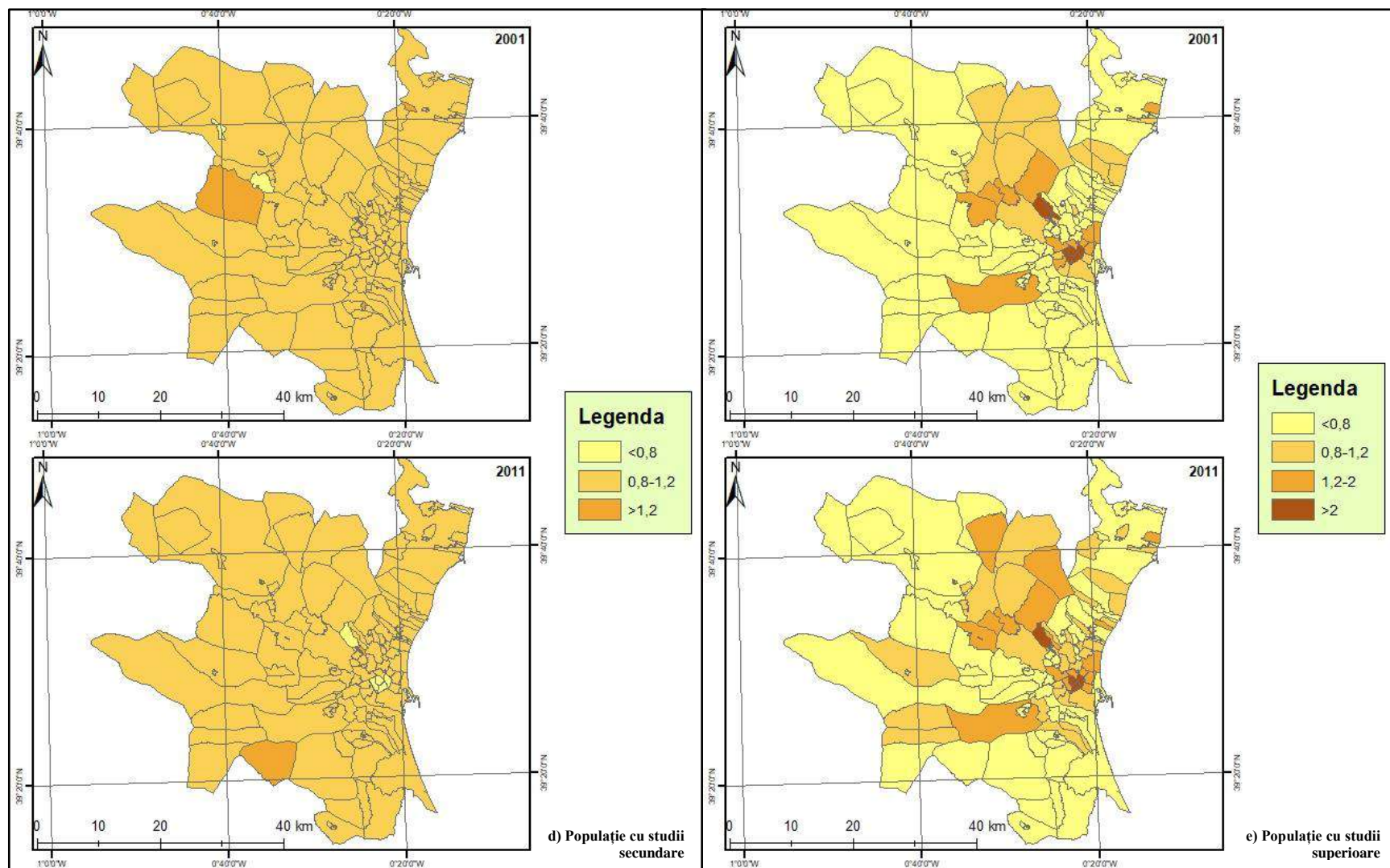

Fig.62b. Coeficientul de localizare a populației pe criterii educative, în AMV, în perioada 2001-2011

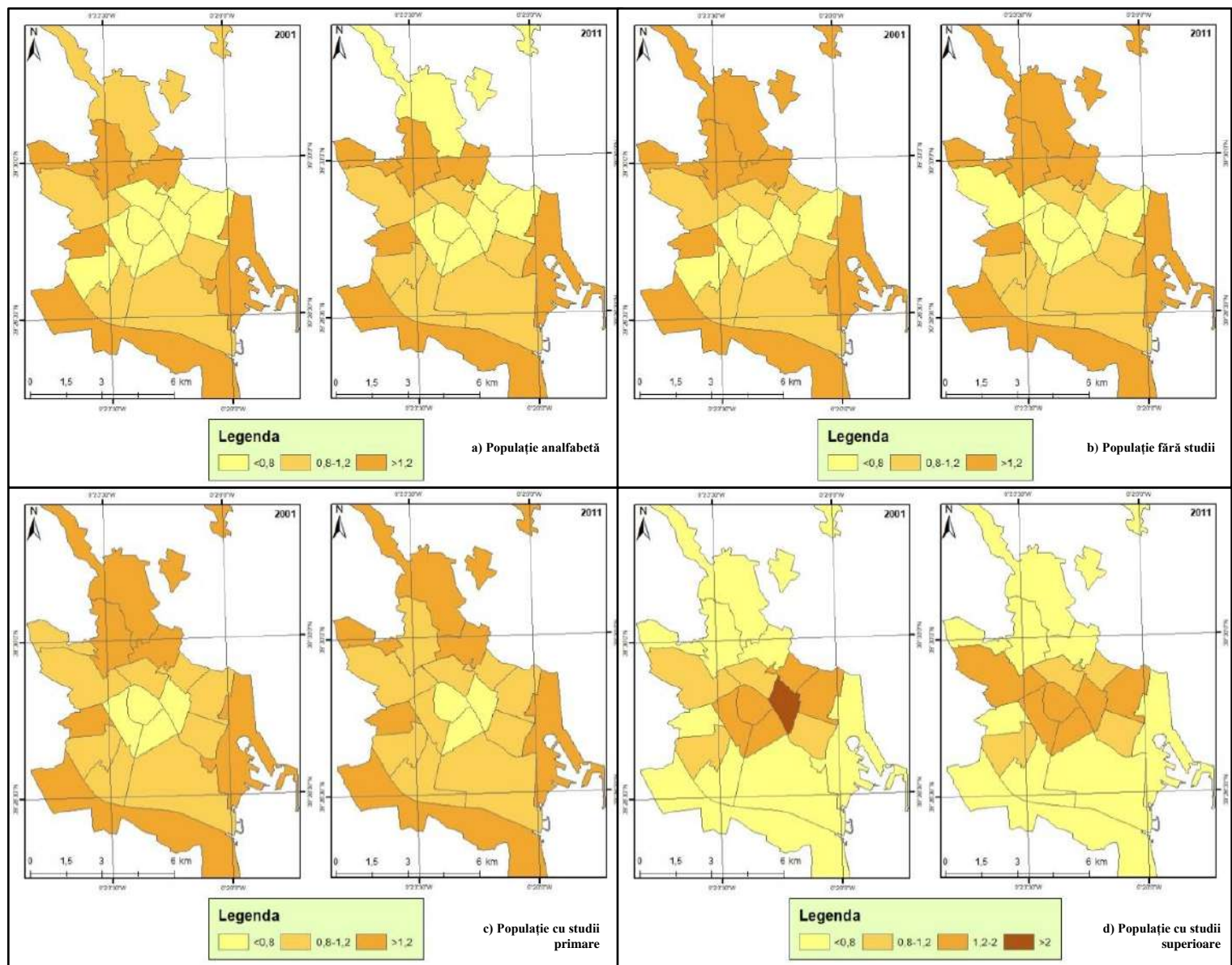

Fig.63. Coeficientul de localizare a populației pe criterii educative, în municipiul Valencia, în perioada 2001-2011

Cap V. SEGREGAREA ÎN STĂRI, PERCEPȚII ȘI REPREZENTĂRI

În capitolele care urmează va fi analizată segregarea, în relație cu mobilitatea, din perspectivă calitativă, în cele patru cartiere corespunzătoare studiilor de caz. Problematika multiplă, caracteristică fiecărui cartier, face dificilă analiza și divizarea modurilor de manifestare a segregării, a cauzelor și consecințelor sale, însă prin utilizarea sintezei s-a urmărit construirea unei imagini cât mai complexe a fenomenului.

Un prim element care poate contribui la apariția segregării este însăși imaginea pe care locuitorii o au despre cartierul în care locuiesc, imagine construită pe baza stărilor, percepțiilor și reprezentărilor asociate. Practic, toate cele trei elemente se intercondiționează, atunci când una dintre ele suferă modificări, acestea fiind reflectate și de celelalte două componente. Percepția reprezintă „reflectare nemijlocită, sub forma unor imagini, a însușirilor obiectelor și fenomenelor considerate în totalitatea lor” (Niculescu, 2005, p. 104), un proces prin care o persoană recepționează, selectează, organizează și interpretează stimulii din mediul înconjurător, oferindu-le o anumită semnificație. Acest proces se realizează în mai multe etape: expunerea (în care se realizează contactul între stimul și simțuri), recepția (când persoanele constată existența stimulilor), înțelegerea (momentul în care acestea interpretează și descoperă semnificațiile stimulilor), acceptarea (etapa în care cunoștințele și credințele receptorilor sunt întărite sau modificate de stimuli) și memorarea (când stimulii sunt reținuți de receptori) (Gherasim, 1999). Pe baza percepției se formează reprezentările, definite de Moscovici (2000) drept „o rețea de idei, metafore și imagini, mai mult sau mai puțin strâns legate între ele” (Höijer, 2011), conform cărora realitatea din mentalul colectiv corespunde cu ceea ce oamenii consideră real în acțiunile lor (Bauer, Gaskell, 2008). Importanța stărilor, percepțiilor și reprezentărilor rezidă în faptul că, ulterior, acțiunile oamenilor și comportamentul lor este influențat de acestea.

5.1. Imaginea cartierelor în mentalul colectiv

Încă de la primul moment, acela de identificare a imaginii pe care o au locuitorii despre cartierele în care locuiesc, se sesizează o serie de contraste între cele patru cartiere. Deși unele au o imagine mai bună decât altele, fiecare se confruntă cu diferite tipuri de probleme, care vor fi analizate în capitolele următoare. Astfel, cartierele Cabanyal și Plopi-Kuncz au o imagine relativ mai bună decât celelalte două, primul înregistrând cele mai ridicate ponderi ale persoanelor care îl consideră privilegiat sau favorizat, în timp ce al doilea înregistrează cea mai

ridicată pondere a persoanelor care îl consideră obișnuit. De asemenea, ambele sunt considerate într-o mai mică măsură drept marginalizate sau defavorizate. Totuși, cartierul Cabanyal, este considerat de aproape jumătate dintre persoanele participante la studiu drept un cartier defavorizat, ceea ce reflectă contrastele interne existente (fig. 64). De asemenea, se cuvine a preciza faptul că imaginea cartierului Plopi este în mod evident mai bună decât cea a cartierului Kuncz, 77% dintre respondenții din Kuncz considerând cartierul de reședință drept unul defavorizat sau marginalizat, în timp ce în Plopi ponderea coboară la sub o treime (32%). Prin urmare, se poate afirma faptul că în Kuncz tendința de segregare este mai accentuată.

La polul opus, cartierul La Coma și Piața Traian sunt considerate, de majoritatea respondenților drept marginalizate sau defavorizate (80% dintre respondenți în La Coma și 75% dintre cei din Piața Traian), în timp ce ponderea celor care le consideră privilegiate sau favorizate coboară sub 10% în La Coma și sub 5% în Piața Traian (fig. 64). Aspecte interesante asociate răspunsului predominant la nivel de stradă țin de impunerea părții vechi a cartierului La Coma drept spațiu marginalizat, a majorității străzilor din Kuncz ca defavorizat, a pieței și zonei Traian ca spațiu marginalizat sau defavorizat, în timp ce în Cabanyal situația este diferită, evidențiindu-se contrastele: dacă pe străzile care traversează zona 0 perspectiva generală e cea a unui cartier defavorizat sau marginalizat, în zona de litoral și în partea sud-vestică se impune perspectiva unui cartier privilegiat (vezi fig. 65).

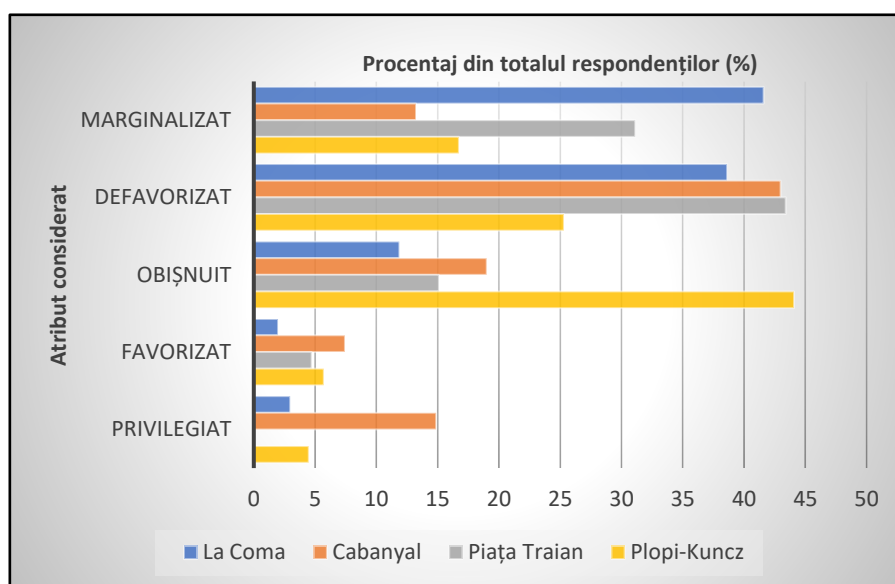

Fig.64. Caracterul dominant al cartierelor – studiu de caz (*chestionar*)

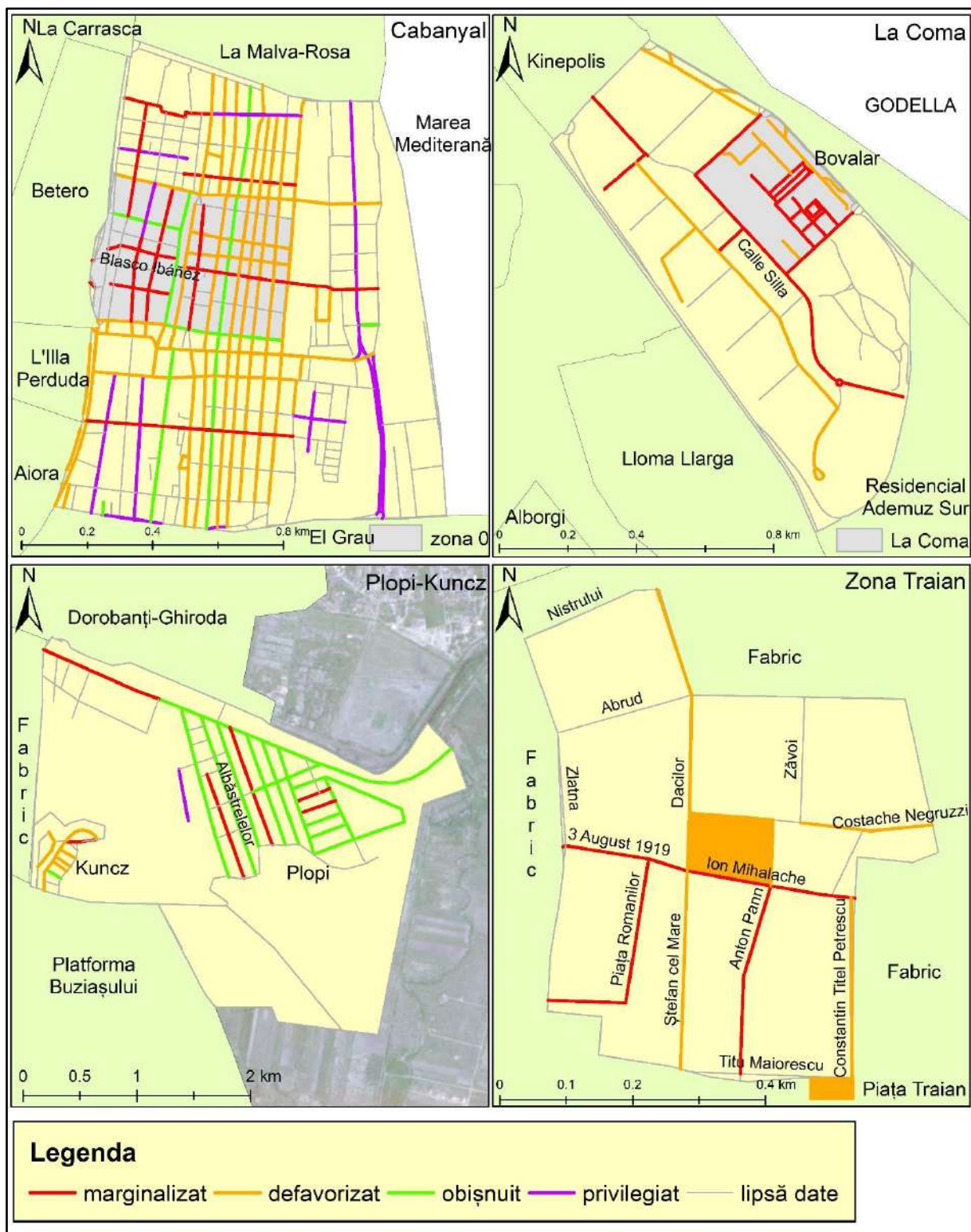

Fig.65. Caracterul dominant al cartierelor (pe străzi) – studiu de caz (chestionar)

Cuvintele asociate cartierelor reflectă imaginea conturată anterior. Astfel, în *Cabanyal* sunt ilustrate motivele pentru care locuitorii au luptat împotriva guvernului local, dar și starea de degradare la care s-a ajuns ca urmare a incertitudinii cauzate de proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez. Printre primele cuvinte care le vin în minte respondenților atunci când se gândește la cartierul în care locuiesc se numără: frumusețea, nesiguranța resimțită,

atașamentul față de cartier și mizeria (vezi fig. 66). Se observă, implicit, discordanța existentă între caracteristicile dominante ale cartierului, în sensul că dintre primele patru cuvinte selectate, două au o conotație pozitivă, iar celelalte două o conotație negativă, ceea ce ilustrează modul în care proiectul a repercutat asupra evoluției cartierului.

Plopi-Kuncz se afirmă, de asemenea, printr-o imagine relativ pozitivă, în sensul că 47% dintre respondenți îl consideră liniștit. Totuși, următoarele procentaje revin unor componente negative, cum ar fi mizeria și gălăgia. În ceea ce privește gradul de siguranță perceput, ponderea celor care se simt în siguranță este mai ridicată, însă apropiată de a celor care au declarat că nu se simt siguri (vezi fig. 66). De precizat este, însă, faptul că, o analiză separată a celor două cartiere care compun arealul analizat dezvăluie discrepanțe, în sensul că Plopi-ul este asociat predominant unui cartier liniștit (aproape un sfert dintre respondenți), murdar și sigur, în timp ce pentru Kuncz atributele dominante sunt negative: mizerie (peste un sfert dintre respondenți), gălăgie (un sfert dintre respondenți), nesiguranță și sărăcie.

Spre deosebire de cartierele menționate, în *La Coma* și *Piața Traian* din nou se confirmă caracterul dezavantajat, printre primele cuvinte pe care localnicii le asociază acestor areale numărându-se: mizerie, sărăcie, gălăgie și nesiguranță, în ordine diferită pentru fiecare dintre cele două cartiere. De altfel, în *La Coma*, primul termen pozitiv ocupă abia poziția a 6-a în rândul preferințelor, respectiv liniștea, cu o pondere de 16%, aceasta putând însă să aibă și conotații negative, ca urmare a senzației de nesiguranță pe care o poate genera. La rândul său, în *Piața Traian*, primul cuvânt pozitiv ocupă poziția a 5-a și face referire la frumusețea pieței, cu o pondere de 13% (vezi fig. 66). Prin urmare, comparând cele patru cartiere pe baza acestor răspunsuri, se poate afirma faptul că nivelul de segregare este mai ridicat în cartierul *La Coma* și în *Piața Traian*, acestea reunind caracteristici negative perceptibile în mentalul colectiv.

Nu în ultimul rând, la nivel de străzi, se observă că în *Cabanyal* frumusețea este cel mai frecvent asociată, cu excepția unui număr mic de sectoare, unul corespunzând chiar zonei 0. În *La Coma*, la rândul său, este foarte evident contrastul între partea veche a cartierului, unde oamenii se gândesc în principal la gălăgie și mizerie, comparativ cu strada *Silla*, deja considerată în mentalul colectiv ca fiind partea „bună” a cartierului, unde se apreciază liniștea. Dacă în *Piața Traian* aspectele negative sunt evidente și la nivel de stradă, iar în *Plopi* caracterul liniștit, în *Kuncz* se observă cum străzile limitrofe se impun prin gălăgie (vezi fig. 67).

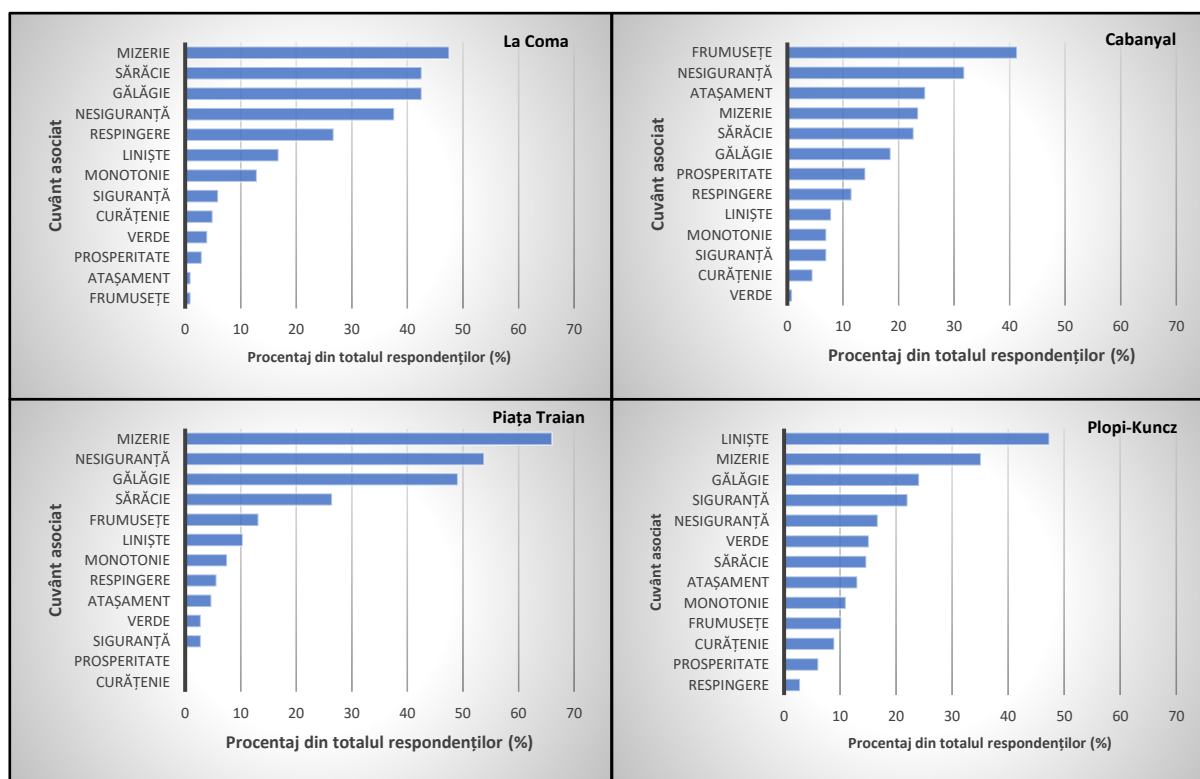

Fig.66. Cuvintele asociate cartierelor – studiu de caz (*chestionar*)

Motivul care îi determină pe respondenți să atribuie un anumit caracter cartierelor sunt extrem de variate: în Cabanyal, 65% încadrându-se în categoria celor negative, 28% în categoria celor pozitive, în timp ce 7% sunt asociate unui cartier comun; în Plopi ponderea elementelor pozitive coboară la 25%; în La Coma la 14%; în Piața Traian la 12%, în timp ce în Kuncz nicio persoană nu a semnalat aspecte pozitive.

În general, respondenții apreciază cel mai mult la *cartierul Cabanyal* apropierea de mare, plajă și port, cu toate legăturile pe care această proximitate le implică: climat aparte, posibilități de recreere, calitate peisagistică, beneficii pentru sănătate etc. Un alt element pe care aceștia îl consideră esențial în definirea cartierului drept unul privilegiat sau favorizat este stilul de viață și atmosfera specifică satului din trecut, în care oamenii sunt muncitori, se cunosc și se ajută reciproc. Nu în ultimul rând, prezența unor servicii variate contribuie la plasarea cartierului, în mentalul colectiv, deasupra altor cartiere ale municipiului Valencia, aici făcându-se referire, în special, la transporturi, prezența spațiilor verzi, servicii de sănătate și servicii comerciale (vezi fig. 68a).

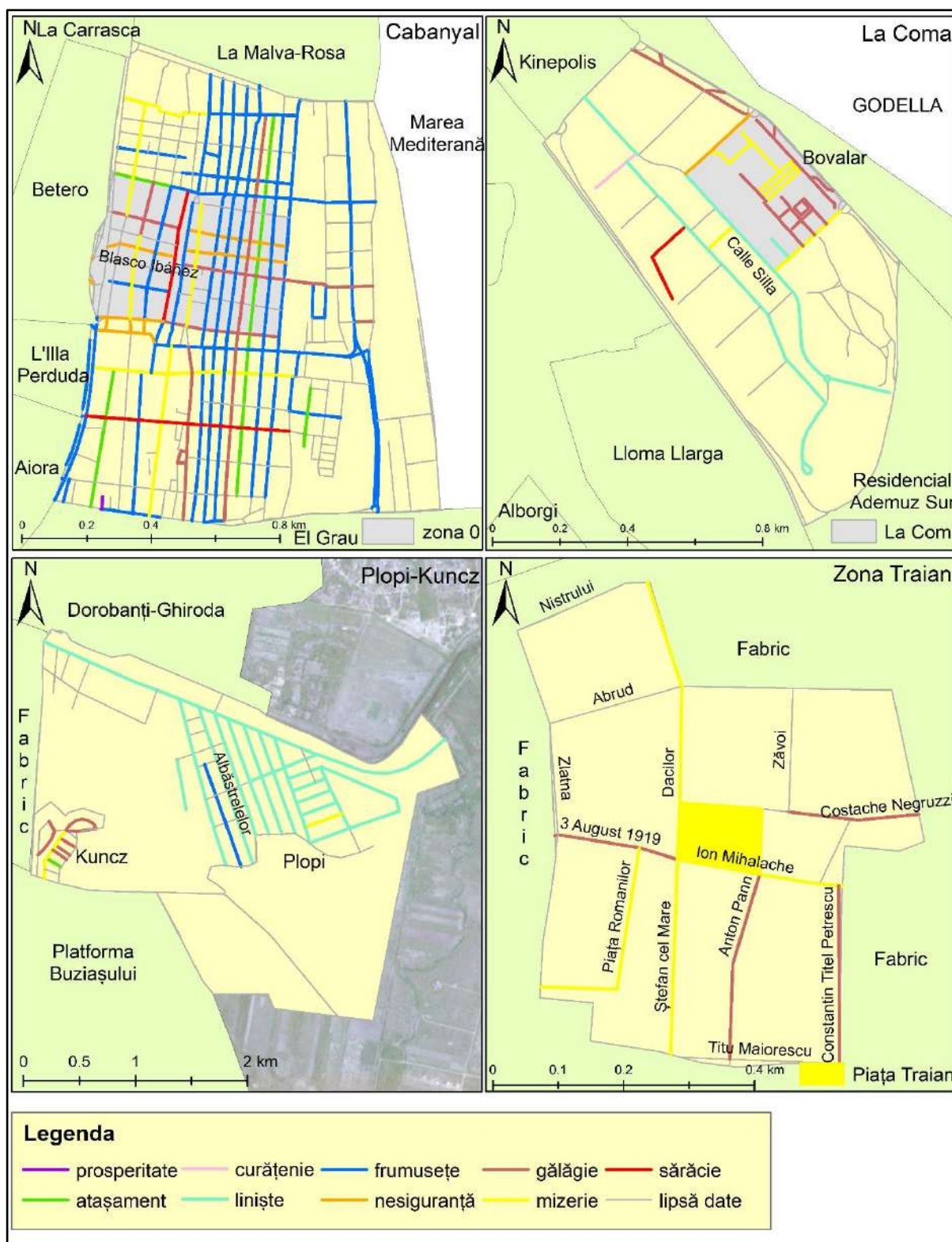

Fig.67. Cuvintele asociate cartierelor (pe străzi) – studiu de caz (chestionar)

Pe primul loc în ierarhia elementelor negative se poziționează *strategiile politice care au avut loc în ultimii 20 de ani cu privire la evoluția și viitorul cartierului*, strategii constând în abandonarea voită a cartierului, delăsare, lipsa investițiilor pentru îmbunătățirea și modernizarea cartierului, interesele speculative. Practic, de la acest atribut pornesc toate

celelalte enunțate drept caracteristici mai puțin plăcute ale cartierului. Astfel, o problemă pe care respondenții o semnalează este *sărăcia și mizeria*, pe locul al treilea plasându-se *prezența populației rrome*, care, conform afirmațiilor lor, nu știe să conviețuiască, face ce vrea, se ocupă cu afaceri ilegale sau cu comerțul ambulant de obiecte la mâna a doua, recoltate din coșurile de gunoi. Totuși, se remarcă faptul că problemele de conviețuire sunt semnalate de doar 3% dintre respondenți, ceea ce ilustrează o atitudine oarecum discriminatorie față de populația rromă, în condițiile în care în mentalul colectiv există deja o imagine conturată a priori despre aceasta. Un alt element semnalat în rândul problemelor este *existența unor clădiri* (vezi foto. 13) sau *zone degradate* (fig. 68b), ca urmare a proiectului de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez, care ulterior nu au mai fost renovate. Astfel, mulți dintre respondenți au afirmat că în sine cartierul nu este unul rău, însă există zone care conduc la această imagine pentru cei din exterior, aici făcându-se referire la zona 0. Prin urmare, zona 0 devine o pată a cartierului, asupra căreia, însă, momentan nu se intervine, ceea ce determină accentuarea problemelor în respectivul areal (de exemplu, menținerea traficului de droguri sau intensificarea ocupărilor ilegale ale locuințelor abandonate și degradate – așa-numita *mişcare okupa*).

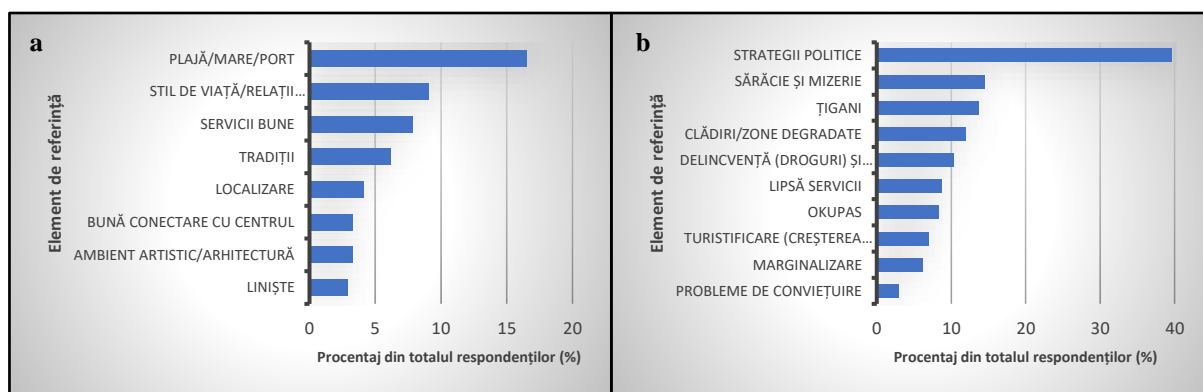

Fig.68. Elemente pozitive (a) și negative (b) asociate cartierului Cabanyal (chestionar)

Foto.13. Clădiri degradate în cartierul Cabanyal

Motivete pentru care locuitorii *cartierului Plopi* îl consideră defavorizat sau marginalizat fac referire în special la serviciile precare, în această categorie fiind incluse: calitatea slabă a drumurilor, lipsa trotuarelor și a șanțurilor, lipsa unei farmacii, iluminatul public deficient, mizeria, amenajarea neadecvată a parcurilor și terenurilor, absența unui post de poliție, frecvența redusă, gradul redus de acoperire și nerespectarea programului de funcționare al mijloacelor de transport, dezinteresul primăriei în renovarea școlii, grădiniței sau a dispensarului. În rândul aspectelor pozitive, se apreciază faptul că acest cartier dispune de toate condițiile necesare (apă, gaz, asfalt, canal, curent etc.), precum și frumusețea și liniștea (fig. 69). În *cartierul Kuncz* cele mai pregnante probleme sunt: locuitorii, care nu respectă spațiul public și vecinii, lipsa condițiilor de trai decente, lipsa de implicare a primăriei și lipsa documentelor, atât acte de proprietate a locuințelor, cât și documente de identitate, fapt care limitează foarte mult locuitorii acestui cartier (fig. 69).

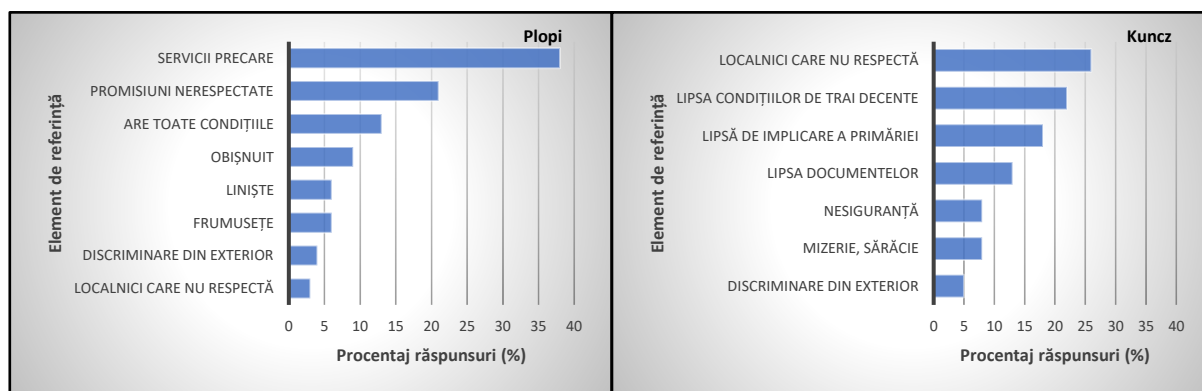

Fig.69. Caracteristicile definitorii ale cartierului Plopi-Kuncz (*chestionar*)

În cartierul *La Coma* argumentele pozitive fac referire la existența unor oameni buni și muncitori, renovarea locuințelor de către autoritățile responsabile, transporturile bune și serviciile bune (menționându-se, de regulă, serviciile sociale). Totuși, acestea vin în contradicție cu elementele negative care determină caracterul marginalizat sau defavorizat al cartierului, în sensul că unele sunt tocmai expresii antitetice. Astfel, pe primul loc în rândul elementelor negative se plasează *lipsa serviciilor*, în principal fiind criticată absența comerțului (inclusiv pentru realizarea cumpărăturilor de zi cu zi), lipsa serviciilor de urgență și a medicilor odată cu înserarea sau în timpul weekend-urilor, lipsa unor bănci sau a unor atm-uri, absența spațiilor verzi și a parcurilor pentru copii, absența organelor de poliție sau neimplicarea acestora în situațiile problematice. Pe a doua poziție în rândul problemelor cartierului La Coma respondenții au plasat *sărăcia și mizeria*, aici fiind criticate, pe de o parte, autoritățile responsabile, care fie nu își fac datoria, fie se tem să intre în cartier și, pe de altă parte și în mod principal, *propriii localnici*, care nu respectă teritoriul în care trăiesc și nu se îngrijesc de

menținerea în ordine a spațiului. Un alt aspect negativ identificat de respondenți a fost reprezentat de *problemele de conviețuire*, aceștia criticând în special gălăgia, faptul că fiecare face ce vrea, fără a-l interesa de vecini, existența unor persoane rele, problematice, care determină imaginea negativă a întregului cartier. Alte probleme semnalate de respondenți au fost: *atitudinea de uitare*, *abandonare* din partea autorităților responsabile, *excluderea socială și atitudinea discriminatorie*, element pentru care respondenții au afirmat că deja din momentul în care precizează că locuiesc în La Coma, sunt priviți diferit (fig. 70).

În *Piața Traian*, argumentele pozitive fac referire la accesibilitate și conexiuni, ca urmare a caracterului pieței de nod de comunicație, atmosfera plăcută, frumusețea, condițiile bune existente, între acestea primând existența magazinelor, a serviciilor bancare, farmaciilor, restaurantelor, băilor publice. Între argumentele negative, un sfert dintre respondenți au plasat prezența vagabonzilor, a hoților și a populației rome pe primul loc în rândul problemelor pieței, urmată de lipsa de implicare a primăriei și de deteriorarea clădirilor istorice și a pieței în ansamblul său (fig. 70).

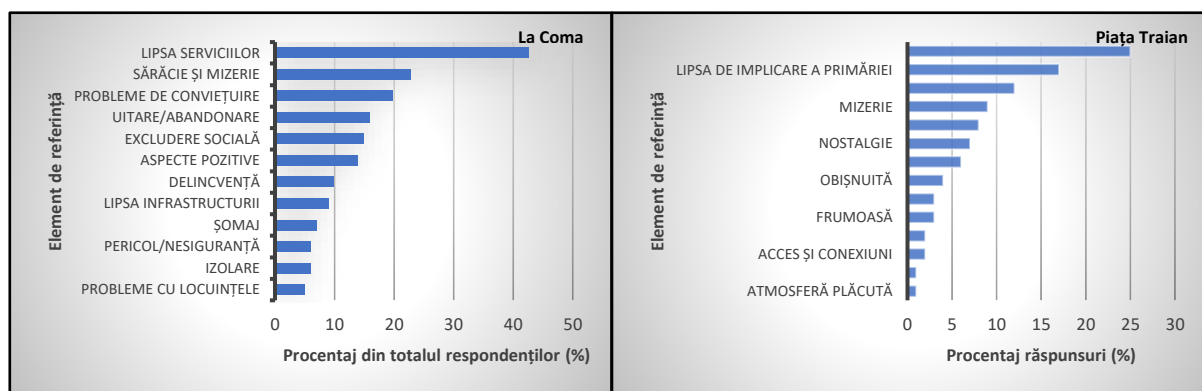

Fig.70. Caracteristicile definatorii ale cartierului La Coma și ale Pieței Traian (*chestionar*)

Un alt element care poate contribui (sau nu) la apariția segregării geografice este reprezentat de legăturile cartierului cu celelalte cartiere ale orașului. Din acest punct de vedere, Piața Traian este cel mai bine evaluată, 35% dintre respondenți fiind foarte mulțumiți de aceste legături, urmată de Cabanyal unde 35% le evaluează pe o poziție intermediară, acordând nota 3 din 5. Dacă în Plopi-Kuncz 45% sunt nemulțumiți, în La Coma ponderea urcă până la 65% (vezi Anexa 1, 2, 3, 4), ca urmare a faptului că nu există nici legături fizice între cartiere, cu atât mai puțin colaborări.

5.1.1. Punctele forte ale cartierelor

Conform celor afirmat anterior, există, însă, și aspecte pozitive, respectiv puncte forte care ar putea fi valorificate în vederea diminuării tendințelor de segregare, acestea putând fi

observate în toate cartierele, indiferent de numărul și complexitatea problemelor. În cartierul *La Coma* punctele forte sunt asociate fie teritoriului, fie (în special) persoanelor, însă nu cartierului în sine sau comunității formate în cadrul acestuia. Din punct de vedere teritorial, se consideră că faptul că acest cartier a luat naștere într-un spațiu privilegiat, în condițiile în care este mărginit de pădure, care asigură un microclimat caracteristic. De asemenea, poziția geografică este una strategică, fiind bine conectat cu orașul Valencia. Nu în ultimul rând, se consideră că tipurile de construcții care au luat naștere în jurul cartierului fac din acesta un spațiu privilegiat, ca urmare a posibilităților pe care le creează în termeni de locuire, comerț și tipuri de utilizare a clădirilor.

Majoritatea punctelor forte sunt considerate, însă, a fi cele corespunzătoare oamenilor, problemele cartierului fiind tocmai cele care le-au generat. Totuși, acestea sunt individuale, nu la nivel de colectivitate. Astfel, în fața dificultăților cu care se confruntă populația, se conturează o solidaritate între localnici cum rareori poate fi văzută în alte cartiere. Oamenii se ajută între ei, chiar dacă nu dispun de foarte multe resurse, sunt uniți în rezolvarea problemelor. Practic, nu există acea nepăsarea față de problemele vecinului sau acea lipsă de cunoaștere care, poate, ar caracteriza un cartier obișnuit.

„În final nimeni nu cade de tot! Nimeni nu cade de tot! Nimeni nu rămâne pe din afară! [...] În final, dacă este o evacuare sau orice, într-adevăr, în ultimul moment, se mișcă, se mobilizează! Dacă cineva rămâne pe dinafară, păi... „va fi cumva”! Senzația asta de „va fi cumva”, în marile orașe nu există! În marile orașe e mult mai mult anonim. Și poate cineva rămâne pe afară și e vecinul meu și eu nici nu aflu. Și bine, se va descurca [...] Aici, ăsta [cartierul La Coma] pare mai mult un sat, un sat mic. E drept, un sat de acum mulți ani! Spania din anii 50 era foarte asemănătoare cu cartierul La Coma din anul 2018! Un sat mic unde toți se cunosc. Eu aici dacă merg acasă la un copil, nici măcar nu am nevoie să îi știu adresa. Pentru că aici, chiar majoritatea oamenilor nici nu știe numele străzilor! [...] Se cunosc mult mai mult între ei! Și asta, într-adevăr generează mai multă siguranță! [...] Toți se cunosc! [...] A cunoaște oferă siguranță! [...] Atunci eu cred că ăsta e un punct forte al cartierului, pe care nu trebuie să îl piardă!”
(Interviul 29, profesor, La Coma)

De asemenea, puterea pe care o au persoanele în a-și depăși problemele și a găsi soluții pentru a-și asigura traiul zilnic este un alt punct forte, care, deși aici nu este foarte apreciat, deoarece majoritatea îl au, în orice alt cartier ar demonstra că ele sunt persoane puternice. Totodată, bucuria cu care își trăiesc viața, în ciuda problemelor pe care le au, este de apreciat. De menționat este și ponderea mare a populației tinere, care reprezintă, practic, viitorul cartierului și ar putea aduce îmbunătățiri. Mulți tineri sunt pasionați de sport și dansuri, ceea ce creează premise de realizare profesională. Nu în ultimul rând, diversitatea etnică și culturală a cartierului este considerată un punct forte, deoarece îi imprimă cartierului un caracter multicultural, care nu doar îl îmbogățește, ci oferă și posibilități variate de lucru și colaborare. De menționat este faptul că, în trecut, se apreciază că numărul lucrurilor bune care caracterizau

cartierul era mai ridicat, în acest sens fiind rememorate frecvent: asociațiile din cartier (mai implicate și mai numeroase decât în prezent), Colegiul Mayor și „Școala Atelier”, ultimele două contribuind la formarea personală și profesională a locuitorilor și deschizându-le porțile spre o dezvoltare reală.

„În perioada în care Colegiul Mayor era vibrant și era în momentul său principal, era exemplar tot ce se făcea! Sub aspectul cooperativismului. Al sănătății. Al sprijinului în muncă. Al sprijinelor economice pentru familii. Al sportului. Al mediului înconjurător. Era o petrecere la nivel civic!” (Interviul 10, fost localnic, salvadorian, La Coma)

Cartierul Cabanyal, spre deosebire de La Coma, se identifică printr-o istorie îndelungată, printr-o luptă îndelungată, care a reușit să scoată în evidență punctele sale forte. Un prim punct forte este reprezentat de poziția sa geografică privilegiată, în proximitatea mării, a plajei și a portului, care asigură și un climat ideal. De asemenea, este bine conectat cu celelalte cartiere și cu centrul orașului, este permeabil atât din exterior, cât și din interior și dispune de toate serviciile necesare. Un plus este reprezentat de faptul că, deși este în oraș, este departe de stresul și aglomerația specifică acestuia, ceea ce îl face un cartier liniștit. Proximitatea față de campusurile universitate reprezintă un alt avantaj de care dispune cartierul. Ceea ce face, însă, din cartierul Cabanyal, unul deosebit, este faptul că, în interiorul unui mare oraș, și-a păstrat atmosfera „rurală”, în care oamenii se cunosc între ei, relaționează, își desfășoară activitatea pe stradă etc. Bineînțeles, există un sentiment de nostalgie din partea persoanelor vârstnice, potrivit cărora acea atmosferă nu mai există în prezent, așa cum au simțit-o ei.

„Conviețuirea care a existat dintotdeauna! Între mulți oameni continuă. Atmosfera satului! Îmi place să fiu săteancă. Pentru că îmi place să stau într-un loc, unde să mă plimb pe o stradă și îți spun [vecinii] „Bună! Ce faci? Ce mai face fata ta? De mult nu am mai văzut-o pe fata ta!” [...] Avem o climă fenomenală! Pentru că suntem aproape de mare! Avem plaja aproape! Locuri foarte deschise, să ne plimbăm! Portul este o binecuvântare” (Interviul 50, reprezentant asociație de vecini, Cabanyal)

Specificul pescăresc al fostului sat din care a evoluat cartierul Cabanyal există și în prezent, prin păstrarea tradițiilor, cum ar fi Semana Santa Marinera, care, în parcursul său, include elemente asociate vieții tradiționale din trecut. De asemenea, trama stradală a luat naștere pe baza activităților pescarilor din trecut și a canalelor care pătrundeau în interiorul cartierului. În acest sens, trama stradală, clădirile din cartier (atât cele simbol, cât și locuințele individuale, adaptate nevoilor pescarilor (vezi foto. 14)) și gastronomia devin elemente de patrimoniu ale cartierului. Un alt element de specificitate corespunde limbii valenciene, care în Cabanyal încă se vorbește în viața de zi cu zi, spre deosebire de alte cartiere ale Valenciei. O altă calitate a cartierului este reprezentată de diversitatea acestuia, aici conviețuind naționalități diferite, ceea ce determină caracterul multicultural al cartierului. Nu în ultimul rând, puterea

mişcărilor asociative din cartier și numărul mare al asociațiilor au făcut cartierul renumit nu doar la nivel de oraș, dar și la nivel național, reușind, după o luptă de 20 de ani, să oprească proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez.

„[De Semana Santa Marinera] Cabanyalul pare că recuperează strălucirea pe care o avea acum 40-50 de ani! Sau chiar de când eram eu mic, acum 30 de ani. Mai mult sau mai puțin acum 40 de ani. Îmi place Semana Santa tocmai pentru asta. Oamenii își aranjează puțin casele. Oamenii par să aibă din nou mândria de a fi din Cabanyal! E ca petrecerea Cabanyalului. [...] E un moment al anului când vezi că, între evoluția primăverii, că vine vremea bună și faptul că oamenii sunt fericiți de asta și pentru că sunt în petrecere, îți amintește puțin de Cabanyalul mai bun. Cabanyalul din timpurile bune!” (Interviul 54, localnic, spaniol, Cabanyal)

„Cartierul este marca în cadrul orașului Valencia! Marca Cabanyal a devenit foarte faimoasă! Suntem cartierul cel mai relevant în cadrul orașului Valencia! Dar asta nu e de acum! E dintotdeauna! [...] În cartier este... de la muzică ce s-a creat aici..., mari pictori care au existat aici. Au fost de toate! Și apoi, a fost un cartier foarte creativ, original! În ce privește locuințele, are un patrimoniu, are o istorie, o cultură proprie!” (Interviul 22, reprezentant ONG, Cabanyal)

Pentru cartierul *Plopi-Kuncz*, un prim punct forte este reprezentat de poziția geografică, din mai multe puncte de vedere. Pe de o parte, este situat spre periferia municipiului Timișoara, în trecut reprezentând una dintre intrările în oraș. De asemenea, apropierea de comunele Ghiroda și Moșnița, comune cu nivel economic ridicat și un grad superior de dezvoltare, reprezintă un alt avantaj al cartierului. Această proximitate creează premisele dezvoltării cartierului prin influența pe care o exercită asupra sa.

„Șansa acestui cartier este ca Moșnița să se dezvolte. Și să vină spre Timișoara. Și să creeze breșe, să creeze căi de comunicație, astfel încât presiunea, dacă nu-ți vine din centrul Timișoarei – și nu prea vine – să-ți vină măcar din periferie, din margine, unde nivelul de viață și standardul este unul ridicat. În peri-urban, în Moșnița, e o comunitate bogată. Ghiroda e cea mai bogată comună din județul Timiș. Atunci, tipul de viață de acolo, abordarea de acolo, modul în care administrațiile se raportează la teritoriul lor, la teritoriul apropiat de municipiul Timișoara, obligă municipiul Timișoara să aibă cel puțin același standard” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Nu în ultimul rând, prezența Begăi este un alt element de favorabilitate prin calitatea estetică, peisagistică și de mediu pe care o introduce. Frumusețea Begăi, precum și flora și fauna caracteristică imprimă cartierului caracterul natural care le lipsește celorlalte cartiere ale

Foto.14. Locuință adaptată specificului pescăresc în Cabanyal

municipiului Timișoara. Fiind aproape de casele oamenilor, vânătoria este interzisă, ceea ce garantează menținerea caracterului de unicitate. Prin urmare, râul Bega este considerat o poartă către dezvoltare, putând fi valorificat în interes turistic, prin introducerea unor bărcuțe și organizarea unor excursii, ceea ce, implicit, ar atrage mai multe investiții în cartier. Un element asociat prezenței râului Bega, dar și structurii așezării, specifice unui sat adunat, care îndeplinește, însă, funcții urbane, este liniștea, care devine un factor de atracție pentru populația care dorește să evadeze din stresul și aglomerația din centrul orașului. La această structură adunată se adaugă vechimea cartierului, care a contribuit la construirea unei identități de cartier.

„Avantajele faptului că țesătura morfologică e structurată, avem o planimetrie clară. În al doilea rând, e liniște în zonă. E aproape de o apă curgătoare. Nu e înconjurat de elemente perturbatoare poluante. Mie Plopi-ul îmi pare mai degrabă ca un sat din ăsta adunat, dar foarte aproape de oraș” (Interviul 71, profesor, Plopi-Kuncz)

Un alt punct forte este reprezentat de importanța strategică pe care se consideră că o are arealul Plopi-Kuncz pentru municipiul Timișoara, dat fiind faptul că în cuprinsul său se află uzina de apă, precum și poarta de intrare a gazului și a electricității spre municipiu. Un alt aspect avut în vedere în evaluarea punctelor forte ale arealului Plopi-Kuncz este caracterul social, în sensul că oamenii se cunosc și se înțeleg între ei, păstrându-se o atmosferă specifică mediului rural, favorizată de structura adunată, în care se conturează spiritul comunitar, ajutorul reciproc și coeziunea socială. Astfel, se creează premisele unui cartier unit, care prezintă, de asemenea, ca avantaje, caracterul multi-etnic (romi, germani, maghiari, români – bănățeni, ardeleni) și prezența populației tinere, dinamice, dornică să se implice în rezolvarea problemelor comunității. Prin urmare, participarea este un punct cheie care poate determina schimbarea sensului de evoluție a arealului analizat.

„În unele cartiere e așa o indiferență... Toată lumea merge la lucru, vine acasă, se închide în casă. Aici cumva e un spirit așa comunitar, mai efervescent decât în altă parte. Legăturile sunt mai strânse între ei. Încă nu e această, nu știu, atomizare sau cum să-i spun. Da. Și sunt interesați de comunitatea lor mai mult. Și au mai multe relații între ei. Și vezi copiii pe stradă jucându-se” (Interviul 67, reprezentant instituție publică, Plopi-Kuncz)

De menționat este faptul că majoritatea punctelor forte menționate anterior sunt asociate, în principal, cartierului Plopi, pentru cartierul Kuncz afirmându-se, în general, că nu există puncte forte. În urma unei analize în profunzime, ca aspecte pozitive asociate cartierului Kuncz sunt menționate, cu oarecare dificultate, ajutorul reciproc, dărnicia, dragostea față de casă, toate acestea indiferent de numărul și gravitatea problemelor cu care localnicii se confruntă.

„M-a impresionat mult că, dacă au o bucată de ciocolată, vin și o împart cu tine. Sunt foarte darnici, foarte deschiși, chiar dacă au traumele pe care le au acasă” (Interviul 65, profesor, Kuncz)

În ceea ce privește *Piața Traian*, nu putem omite importanța istorică a cartierului din care face parte, Fabric.

„Fabric [...] e un cartier mozaicat, atât la nivel social, cât și urban. Avem tot felul de țesuturi aici: de la asta istoric, până la cartiere socialiste, până la zone cu caracter aproape rural. Și în același timp e al doilea cartier ca vechime din Timișoara! Deci are o importanță istorică majoră!” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

Practic, un prim punct forte este reprezentat de încărcătura istorică a cartierului, reflectată de clădiri, tramă stradală, tipuri de activități comerciale etc.

„În această zona istorică, normal că discutăm de un patrimoniu! De o valoare a clădirilor existente! Repet, fiind zonă istorică, sunt clădiri importante, unele chiar monument istoric. [...] În zonă istorică! În SIT istoric!” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

De altfel, chiar și caracterul actual de nod de transport este explicat tocmai prin istoria arealului și evenimentele care s-au derulat pe parcursul timpului și și-au lăsat amprenta. Astfel, alte puncte forte asociate istoriei cartierului sunt: valoarea arhitecturală a clădirilor istorice; curțile interioare ale acestor clădiri, care ar putea fi valorificate prin diverse tipuri de activități; platoul Pieței Traian, care constituie un punct de legătură între cultură și comerț; trama stradală, care amintește de farmecul orașelor-târguri de provincie; bisericile din zonă etc. Se conturează percepția că Piața Traian reprezintă cea mai frumoasă și interesantă zonă istorică a Timișoarei, zona cea mai boemă a Timișoarei, fiind un spațiu primitor și cu o valoare arhitecturală incontestabilă.

Se resimte, în această piață, un sentiment de nostalgie față de trecut, când exista o vorbă potrivit căreia tot ce era mai bun venea din cartierul Fabric, când timișorenii din celelalte zone veneau în Piața Traian pentru recreere, pentru a sta la terasă, când străzile lăturalnice erau străzi comerciale (cum ar fi strada Ion Mihalache sau Costache Negruzzi), contrastând puternic cu imaginea actuală.

„Zona cea mai boemă a orașului, pentru că în zona Cetății nu se puteau desfășura activități nocturne, de distracție. Acolo [în Piața Traian] erau cele mai bune restaurante, hoteluri. Oamenii stăteau acolo și se numeau Fabrukler. Erau mândri că stăteau acolo! Era o vorbă, acum 100 de ani, că tot ce-i bun vine din Traian!” (Interviul 75, reprezentant ONG, Piața Traian)

Un alt punct forte care provine tot din evoluția istorică a cartierului este multiculturalitatea, aici locuind etnii și naționalități diferite: români, sârbi, evrei etc. De asemenea, Piața Traian este o piață bine conectată, fiind aproape de centrul orașului, de spații de recreere de piața Badea Cârțan, de campusul universitar, ceea ce îi oferă vaste posibilități de dezvoltare. Nu în ultimul rând, îndeplinește funcții multiple: rezidențială, religioasă, recreativă, culturală, de transport, comercială.

„E suficient să te uiți la Piața Traian, unde se întretaie liniile alea de tramvai! Nicăieri, nici în Piața Maria, nici la Gara de Nord, nu e aceeași vibrație să zicem, plină de urbanitate! Ai piață! Ai palate! Ai magazine! Ai tramvaie! Deci ai cam toate funcțiile astea citadine: funcția comercială, funcția rezidențială, ai funcția religioasă, ai avea și funcția recreativă! Că ai Parcul Poporului și Piața Traian” (Interviul 71, profesor, Piața Traian)

Ultima dintre cele menționate este reflectată, pe de o parte, prin prezența unor activități tradiționale concentrate în această zonă, care reflectă trecutul pieței, cum ar fi ceasornicărie (foto. 15), croitorie, reparații de încălțăminte etc. De asemenea, tot aici se reunesc firme renumite în domeniul lor de activitate, cum ar fi Gorenje, Timeea sau Naomi. Alte puncte forte corespunzătoare

Foto.15. Meserii tradiționale în zona Traian

momentului actual sunt: existența spațiilor publice, care pot fi valorificate în vederea asigurării dezvoltării, dar și inițierea, în ultima perioadă, a unui proces de gentrificare, prin instalarea în clădirile din piață a unor birouri de arhitectură și a unor ONG-uri, care pot veni în beneficiul pieței.

5.1.2. Diferențe între cartierele Plopi și Kuncz

Încă de la începutul studiului se poate observa faptul că, deși din punct de vedere administrativ, cartierele Plopi și Kuncz sunt incluse și gestionate de același consiliu consultativ de cartier, o analiză mai detaliată dezvăluie numeroase discrepanțe între cele două, începând de la infrastructură, utilități, spații de petrecere a timpului liber și până la nivel de educație, posibilitatea obținerii unui loc de muncă, conștiință și identitate de cartier, participare, tipuri de probleme caracteristice. Atât cartierul Plopi, cât și cartierul Kuncz sunt cartiere rezidențiale, care la momentul actual nu îndeplinesc alte funcțiuni, deși acest lucru s-ar putea schimba, cel puțin pentru Plopi, prin valorificarea râului Bega. Principala diferență între cele două cartiere, vizibilă încă de la contact cu acestea, ține de infrastructură, în sensul că, dacă în Plopi străzile sunt asfaltate în totalitate, în Kuncz o singură stradă, respectiv strada Satu Mare, dispune de această caracteristică. Astfel, și imaginea pe care cele două cartiere o au este diferită: deși ambele sunt cartiere de case, Plopi-ul dispune de elemente care îl apropie de caracterul urban,

în timp ce Kuncz-ul este marcat de un profund caracter rural. La această imagine contribuie și calitatea și aspectul exterior al caselor, acestea fiind mai îngrijite în cartierul Plopi.

„Cartierul Plopi este mult mai avansat din punct de vedere al infrastructurii și al conștiinței lui, ca și cartier, și al percepției populației despre sine și a modului în care populația se luptă să-și schimbe realitatea din cadrul cartierului. Dar, în Kuncz nu există această chestiune. În Kuncz populația este blazată și nu are percepția că ar putea să schimbe vreodată ceva la realitatea din jurul ei. Probabil că e diferență de 10 ani... cam – în Plopi tipul ăsta de abordare era acuma mai bine de 10 ani – între cele doua cartiere” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Desigur, toate elementele sunt interconectate, astfel că principala cauză a acestei imagini a locuințelor este reprezentată de regimul de proprietate: dacă în cartierul Plopi majoritatea locuitorilor sunt proprietari pe terenuri, în cartierul Kuncz lipsa documentelor determină apariția unor locuințe improvizate, construite fără autorizație și fără a fi înscrise în cartea funciară. În acest context, se generează și un sentiment de nesiguranță cu privire la trăinicia locuinței, care determină scăderea interesului de a participa și de a se interesa pentru menținerea calității locuințelor sau a cartierului în general.

„Păi, în primul rând, datorită faptului că majoritatea oamenilor de aici [Plopi] sunt proprietari pe terenuri și, fiind proprietari, au putut să vândă sau să își consolideze casele și-așa mai departe. Și, pe de altă parte [aici este] un număr relativ redus de minoritate rromă, ceea ce în cartierul Kuncz e diferit. Majoritatea sunt de etnie rromă și nu au acte, documente. Nu au acte chiar de identitate, cu atât mai mult acte ca să aibă, eu știu, o proprietate, o casă și-așa mai departe. Și-atunci, astea sunt principalele motive pentru care nu te poți dezvolta, din lipsa documentelor. Și, de aceea e diferență între ele” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

O altă diferență este asociată și nivelului de educație și locului de muncă, două elemente interconectate care ulterior oferă alte posibilități. Pentru a analiza aceste aspecte, este, însă, necesară menționarea, în prealabil, a faptului că pentru locuitorii din Plopi, în general, alegerea cartierului de reședință a fost una voluntară, în timp ce pentru cei din Kuncz aceasta a reprezentat o constrângere, fiind un cartier în care condițiile legale (sau lipsa acestora) le-au permis stabilirea împreună cu familia. În acest sens, locuitorii din Plopi încă de la început au dispus de alte posibilități, cel puțin financiare, care le-au permis să aleagă o școală sau un loc de muncă în afara cartierului, „în oraș”. În schimb, locuitorii cartierului Kuncz au fost constrânși de lipsa resurselor financiare să se rezume strict la ceea ce le oferă cartierul în sine sau zonele din imediata apropiere, la aceasta adăugându-se și nevoile care îi determină să renunțe la studii pentru susținerea traiului de zi cu zi. Practic, pentru locuitorii cartierului Kuncz se conturează un cerc vicios, din care aparent nu există ieșire: nu dispun de acte de proprietate – nu pot avea acte de identitate – nu ating nivelul de studii obligatoriu – nu se pot angaja – se dedică unor activități diferite față de populația altor cartiere – se accentuează gradul de stigmatizare a cartierului, acest proces retro-alimentându-se în permanență.

Nu în ultimul rând, elemente precum rețeaua de gaz, apă, canalizare, trotuare plasează din nou cartierul Kuncz pe o poziție inferioară comparativ cu cartierul Plopi. De asemenea, dacă în Plopi există teren de fotbal, baschet, handbal, parc pentru copii, în Kuncz există doar un parc pentru copii, celelalte spații de joacă sau petrecere a timpului liber fiind reprezentate de străzi și câmpul de la marginea cartierului. Dacă în cartierul Plopi există o școală, o grădiniță și un cabinet medical, în cartierul Kuncz acestea sunt absente, astfel că locuitorii sunt nevoiți să se orienteze fie spre cartierul Plopi, fie spre Fabric. În acest punct intervin și mijloacele de transport, în sensul că autobuzele care merg spre Plopi trec pe la marginea cartierului Kuncz, fără a intra spre interior, lipsa asfaltului făcând imposibilă o astfel de inițiativă.

5.2. Discriminarea, marginalizarea și percepția de sine

În ceea ce privește contactul cu conceptul de *marginalizare*, se dezvăluie o situație alarmantă în cartierul Kuncz și La Coma, unde peste 90% dintre respondenți au auzit vorbindu-se despre acest fenomen în cadrul cartierului, în timp ce în Cabanyal ponderea coboară la 76%, iar în Piața Traian la 54%. Faptul că ponderea depășește jumătate în aceste cartiere reflectă o tendință accentuată de segregare, cel puțin la nivel perceptiv, dat fiind faptul că majoritatea acestora au afirmat nu doar că au auzit vorbindu-se de acest concept în cartier, ci chiar au venit personal în contact cu el. Situația cea mai bună corespunde cartierului Plopi, unde majoritatea respondenților (60%) afirmă că, în cadrul cartierului, nu au venit în contact cu acest concept (fig. 71). Comparând diferitele categorii de populație, rezultă că femeile, populația cu studii superioare și persoanele din categoriile extreme de venituri au venit mai mult în contact cu marginalizarea comparativ cu celelalte segmente de populație.

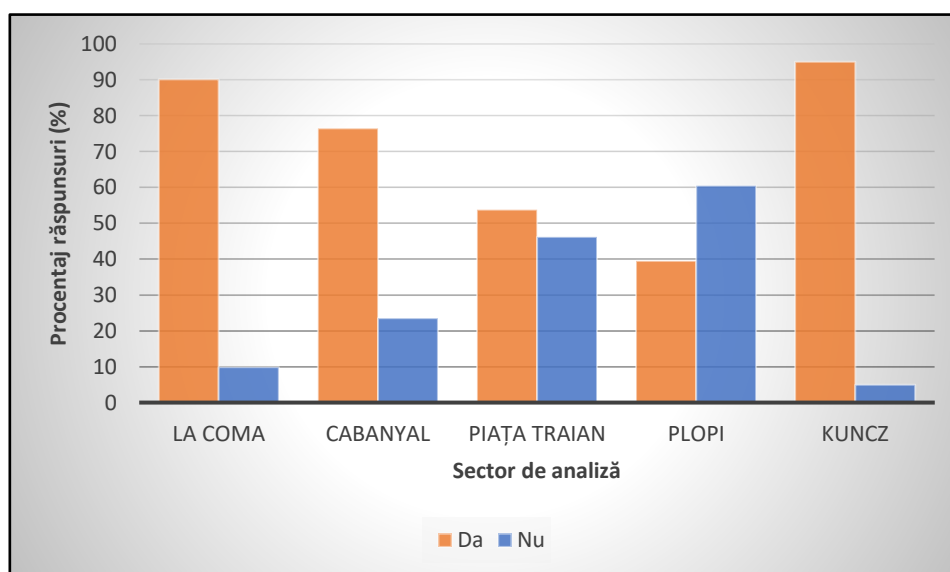

Fig.71. Ați auzit vorbindu-se de marginalizare în cartier? (chestionar)

Analizând *gradul de discriminare resimțit de locuitori*, se observă că în cartierul La Coma 69% dintre respondenți afirmă faptul că resimt atitudini discriminatorii din partea locuitorilor cartierelor învecinate, în Piața Traian ponderea coborând la 48%, urmată de Cabanyal cu 33% și Plopi-Kuncz cu 19% (ponderea fiind mai ridicată pentru Kuncz) (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). Comparând gradul de discriminare resimțit la nivel de străzi, cu cele mai ridicate valori ies în evidență o serie de străzi care traversează zona 0 (Padre Luis Navarro, Reina, Doctor Llorenç de la Flor, Antonio Juan) a cartierului Cabanyal, partea veche a cartierului La Coma, analizată în studiul prezent, Piața Traian și câteva străzi din partea sa sudică, precum și strada Zefirului din cartierul Kuncz, stradă limitrofă a cartierului (fig. 72).

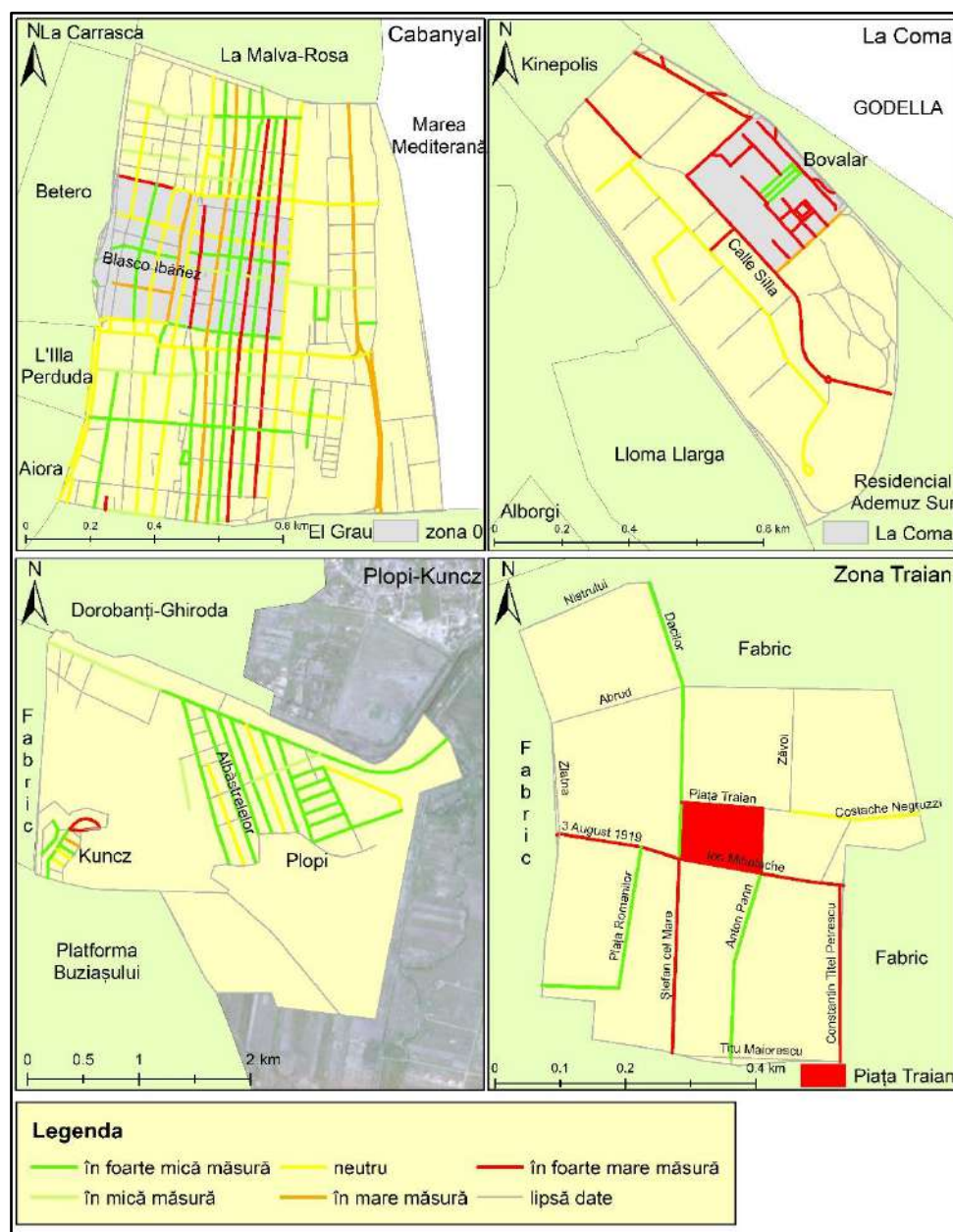

Fig.72. Gradul de discriminare resimțit de locuitori – pe străzi (*chestionar*)

Explicațiile acestor diferențe sunt țin de modul în care au evoluat cartierele, dar și de situația lor actuală. Astfel, până destul de recent cartierul *La Coma* a fost unul complet izolat, fără mijloace de transport regulate, un cartier în care toate problemele sociale erau reunite, ceea ce determina ca inclusiv taxiurile sau companiile de livrări să evite să intre acolo. Ulterior cartierul a început să fie înconjurat de construcții, destinate, însă, persoanelor cu venituri ridicate, fapt care, deși a rezolvat problema izolării spațiale, nu a contribuit și la diminuarea izolării sociale sau a nivelului de izolare resimțit, ba dimpotrivă: sentimentul de respingere s-a manifestat tot mai intens prin refuzul noilor locuitori ai cartierelor învecinate de a împărți același spațiu cu locuitorii cartierului *La Coma*, de a-și trimite copiii la aceleași școli cu copiii acestora, de a utiliza aceleași mijloace de transport etc. Dovada izolării existente este elocventă atât pe strada *Alcacer*, unde a fost construit un zid care să realizeze delimitarea teritorială între cele două tipuri de structuri, cât și pe strada *Cruz de Gracia*, unde limita cu cartierul învecinat este reprezentată de un gard viu, din arbori care marchează frontiera între conacele populației cu venituri ridicate și blocurile de locuințe ale cartierului *La Coma* (foto. 16).

Foto.16. Limite ale cartierului *La Coma*

În *Piața Traian* existența acestui sentiment este justificată de faptul că piața este asociată în permanență cu populația rromă, furturi și conflicte, drept pentru care de multe ori este evitată, ocolită sau tranzitată doar dacă este necesar. De altfel, majoritatea persoanelor care merg spre *Piața Traian* nu au acest punct ca destinație finală, ci o traversează doar pentru a ajunge într-un alt spațiu. În acest sens, se observă un contrast puternic, dat fiind faptul că, deși este bine conectată și relaționată cu spațiile învecinate, locuitorii resimt mai acut discriminarea. Această atitudine poate fi un factor generator al segregării, contribuind la izolarea localnicilor de cartierele învecinate, sporind lipsa de coeziune și trasând limite percepute ca bariere între „spațiul bun” și „spațiul rău”. Prin urmare, din acest punct de vedere cartierul *La Coma* și *Piața Traian* prezintă cel mai mare risc de segregare.

Problema asociată discriminării și marginalizării resimțite din exterior constă în deteriorarea percepției și a încrederii de sine, ceea ce se poate traduce ulterior în blocaje pe parcursul evoluției cartierelor. De exemplu, în cazul rromilor, încă de la momentul instalării lor în județul Timiș, la sfârșitul secolului XIV-începutul secolului XV, aceștia au fost nevoiți să se așeze spre marginile localităților, nefiind acceptați în interior.

„Așezarea la margine de obicei era specifică etnicilor rromi, care nu erau primiți în localitate. Și de obicei se așezau acolo” (Interviul 59, reprezentant instituție publică, Timișoara)

Prin urmare, atitudinea discriminatorie față de ei s-a resimțit încă de la început, atitudine care și-a pus, într-un fel sau altul, pecetea asupra comportamentului lor ulterior. Ulterior, rromii sunt în continuare discriminați și marginalizați, afirmându-se că nu ar ști să se comporte, că se dedică unor activități ilegale, că nu au studii, un alt element de discriminare fiind chiar culoarea pielii.

Pe baza acestor considerente, rromii sunt selectați la barurile din arealele analizate, în sensul că, fie unii nu sunt lăsați să intre, fie se vând produse de calitate superioară, care sunt mai scumpe și astfel aceștia nu își permit să le achiziționeze. De asemenea, în accesarea locurilor de muncă sunt discriminați pe baza aspectului fizic. Totuși, există păreri conform cărora aceștia ar fi privilegiați, tocmai prin prisma faptului că există locuri de muncă special create pentru rromi, locuri la facultate pentru aceștia, cursuri de limbă romani etc.

„Și asta e tot o formă de discriminare! Că primele posturi care au fost desființate au fost posturile nou înființate, create pentru – prin strategia națională de îmbunătățire a situației rromilor – pentru rromi. Și la disponibilizări, primii disponibilizați or fost mediatorii școlari și mediatorii sanitari” (Interviul 61, reprezentant ONG, Timișoara)

Pornind de la aceste forme de discriminare, rromii devin ținte ale tuturor strategiilor, fiind făcuți responsabili pentru toate lucrurile rele care se produc într-un anumit areal, la aceasta contribuind și faptul că există o penurie de lideri sau reprezentanți ai populației rrome, care să le facă vocea auzită. În timp atitudinile discriminatorii sunt însușite chiar de populația rromă, care ajunge să își formeze aceeași imagine despre ea însăși și chiar să își construiască discursuri care să susțină această imagine. Totodată, prin aceste atitudini, ei contribuie la deteriorarea imaginii arealelor pe care le locuiesc și marginalizarea acestora. Practic, se conturează o serie de prejudecăți și de atitudini înrădăcinate cu privire la populația rromă și, implicit, la cartierul pe care îl locuiesc, care, însă, nu sunt dovedite de realitate.

„Multă lume zice că ăia [din Kuncz] sunt din ăia parveniți, știi? Parveniți, neparveniți, vânzătoarea de la noi din cartier nu mi se pare a fi parvenită! Nu-i rromă, dar ea stă în Kuncz” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

De exemplu, în cartierul Plopi deși rromii nu sunt majoritari, ei sunt cei care determină o imagine general negativă a cartierului, ca urmare a stilului lor de viață și a obiceiului de a interacționa în spațiul public, astfel că în cartier devin categoria de populație cea mai vizibilă. În momentul în care pe lângă discriminarea pe care o resimt ca persoane se alătură și discriminarea asociată întregului cartier, se instalează o neîncredere generală în forțele proprii și în capacitatea de a avansa. Aceste sentimente reprezintă o reală problemă, deoarece se impun ca o piedică în calea evoluției cartierelor, ca urmare a faptului că orice schimbare trebuie să vină din interior, nefiind suficientă doar forța externă.

„Acel procent de 10% de cetățeni de etnie rromă sunt pe stradă. Și ei dau culoarea locului. Pentru că, dacă ceilalți își văd de treabă, stau în casele lor, lucrează, se duc, vin... Dacă trece un om prin cartier, seara, se va întâlni cu siguranță cu două-trei grupuri de cetățeni de etnie rromă care stau și, pur și simplu, mănâncă semințe. Și va zice: Au! Aștia sunt cartierul! Ooo, aicea, cam așa arată cartierul! Ceea ce e total fals! Dar nu-i poate ține nimeni înăuntru. Ei stau în stradă. Deci, așa s-au născut și le place pe drum. Asta e!” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

5.3. Nivelul de siguranță perceput

În ceea ce privește siguranța cartierelor, ponderea persoanelor care nu consideră cartierul în care locuiesc drept un cartier sigur urcă până la 73% în Piața Traian, urmată de 63% în La Coma, 46% în Cabanyal, și 37% în Plopi-Kuncz. Se observă cu ușurință, de asemenea, că majoritatea celor care consideră cartierul ca fiind nesigur locuiesc în partea vestică a cartierului Cabanyal, înspre zona 0, în partea veche a cartierului La Coma-Mas del Rosari, în Kuncz sau străzile din Plopi situate în extremitatea vestică a cartierului sau în Piața Traian și străzile din sudul acesteia, la care se adaugă strada Costache Negruzzi, unde locuiesc familiile de etnie rromă (vezi fig. 73).

Totuși, ponderea celor care declară că se simt în siguranță în cartier după lăsarea întinericului este diferită, respectiv de 74% în Piața Traian, 52% în La Coma, 45% în Cabanyal și 35% în Plopi-Kuncz (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). O delimitare a cartierelor Plopi și Kuncz pune în evidență un nivel mai mare de nesiguranță resimțit în Kuncz, inclusiv mai ridicat pe timp de zi. Totuși, pe timp de noapte Piața Traian se identifică prin cea mai rea situație, dovadă că la respectivul moment spațiul dobândește un alt stil de viață, diferit față de cel de pe timpul zilei. Deși multe studii amintesc de calitatea precară a iluminatului stradal drept o posibilă cauză a nesiguranței percepute, în studiul prezent acest aspect nu se confirmă, dat fiind faptul că acesta este cel mai bine evaluat de respondenții din Piața Traian (41% au acordat notă maximă), urmat de Plopi-Kuncz (34%), pentru ca în finalul clasamentului să se poziționeze, cu ponderi apropiate, Cabanyal-ul (21%) și La Coma (20%) (vezi Anexa 1, 2, 3, 4).

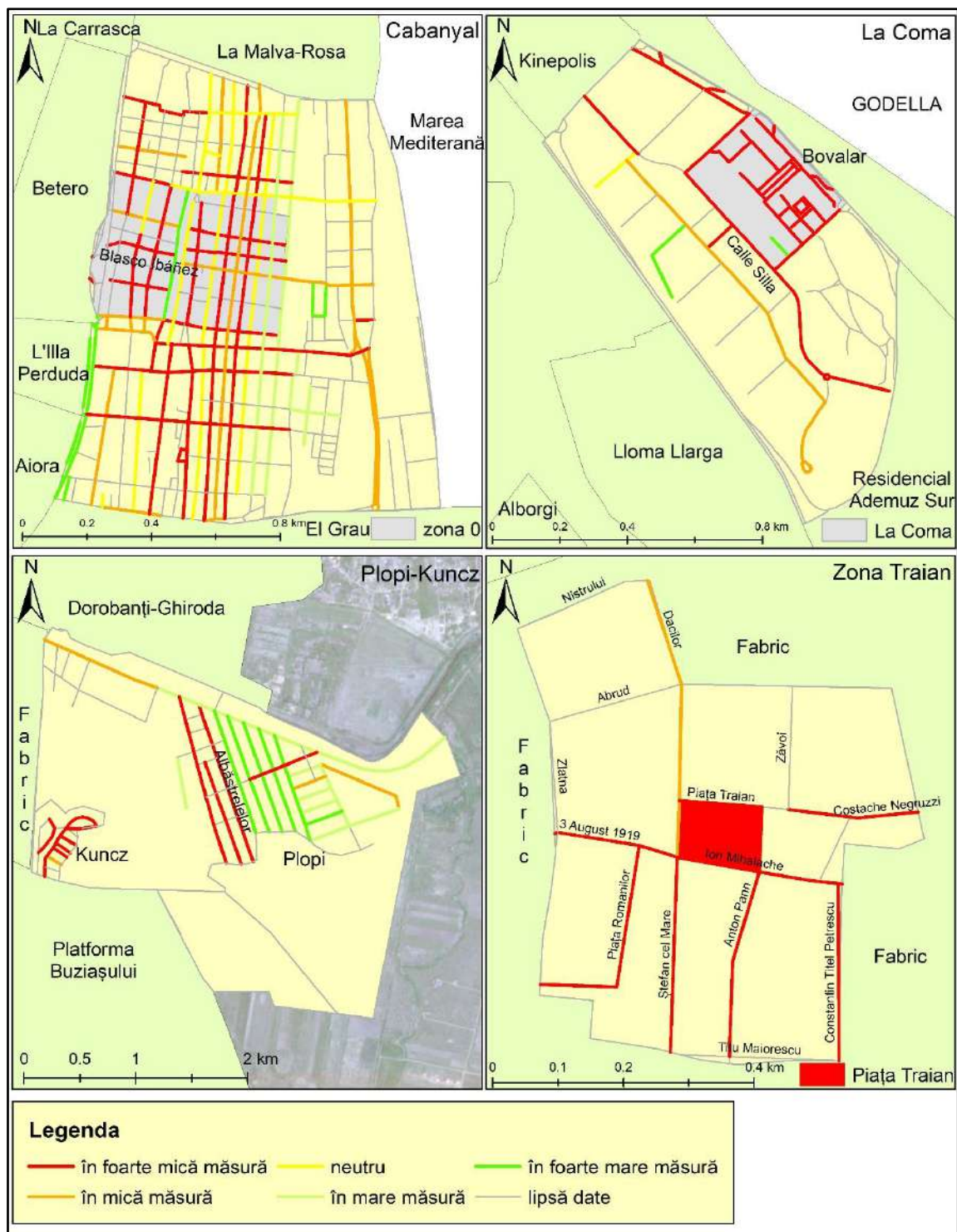

Fig.73. Gradul de siguranță asociat de locuitori cartierului de domiciliu – pe străzi (*chestionar*)

Faptul că în La Coma ponderea asociată siguranței resimțite pe timp de noapte este mult mai scăzută față de cea corespunzătoare siguranței în general se datorează familiarizării cu locul, relațiilor de prietenie din cartier și a obișnuinței cu situația (fapt confirmat și de locuitorii din Kuncz). De altfel, dacă în Cabanyal insecuritatea este resimțită doar în așa-numita zonă 0, în La Coma acesta caracterizează tot cartierul, afirmându-se că este un cartier în care tot timpul se întâmplă ceva rău. Respondenții afirmă faptul că, în general, cartierul La Coma este perceput

din exterior ca fiind unul nesigur. Totuși, deși unele străzi sunt evitate din cauza drogurilor sau anumite sectoare sunt considerate nesigure, se estimează faptul că faima cartierului este una nejustificată, nivelul de siguranță nefiind diferit față de alte cartiere ale Valenciei. În acest context, se consideră faptul că necunoscutul este cel care generează teamă, la acesta adăugându-se sărăcia (de care frica nu este, însă, justificată) și nu în ultimul rând, mass-media, care contribuie la crearea unei imagini negative.

„Eu mă simt super-sigură! Înainte de a ajunge, nu aveam deloc cunoștințe despre cartier. Și puținul pe care îl știam, era de rău! Era o reputație rea. Și încă există! Așa că am venit cu o oarecare frică. Mai ales tatăl meu! Credea că o să mă întorc acasă fără mașină. O vedeau ca pe o pedeapsă, pentru că m-au mutat din Valencia! Apoi... Bine, sunt întreagă! Nu am avut niciodată probleme cu nimeni!” (Interviul 25, reprezentant ONG, La Coma)

Există, astfel, o revoltă din partea localnicilor la adresa mass-media, deoarece insistă pe aspectele negative, fără a promova, însă, și acțiunile pozitive care au loc în cartier. Aceștia sunt de acord cu faptul că agresivitatea, conflictele sau drogurile pot genera sentimente de nesiguranță, dar acestea există și în alte cartiere, însă sunt estomate de televiziune, pe când în La Coma au un mare răsunet.

„Ți-e frică pentru că nu cunoști. Și apoi, sunt o grămadă de comentarii rele și negative! Pe internet, primul lucru care apare este despre împușcături! S-au făcut multe lucruri bune, dar nu apar! Și în sensul ăsta mass-media face un lucru comun, ca să nu zic rău. Și ajută puțin sau deloc!” (Interviul 25, reprezentant ONG, La Coma)

De exemplu, în septembrie 2017 au avut loc împușcături în baza unei reglări de conturi care au fost intens mediatizate, contribuind la înrăutățirea imaginii cartierului, deși aceste acțiuni nu sunt generalizate, la ordinea zilei, ci se întâmplă rar, ca în orice alt cartier. Totuși, se recunoaște faptul că există nevoia de a avea mai multă grijă decât în alte cartiere, în special cu limbajul, deoarece totul poate fi o bombă gata să explodeze. Se afirmă că nu este cartierul cel mai sigur, dar nici atât de nesigur pe cum se dorește să se contureze.

„În La Coma simțeau o mai mare nevoie de a-ți proteja spatele, de a nu avea încredere [...] Elementele pe care le vezi sunt externe. Adică sunt lucruri care sunt acolo ascunse și nu se știe de ele... Ca un laborator de droguri [...] Sau că dintr-o dată trece o mașină tunată, cu muzica tare. Și, efectiv, e implicată în lumea traficului de droguri. Sau certuri pentru teritorii. Sau tipicele conflicte care există între clanuri de țigani. Dar astea sunt și în Valencia! [...] Eu dormeam liniștit în cartier! Dormeam liniștit! Mă plimbam liniștit! Și aveam o viață liniștită!” (Interviul 10, fost localnic, salvadorian, La Coma)

Se constată, însă, faptul că femeile resimt mai intens frica față de cartier decât bărbații, aspect confirmat de evitarea de a trece noaptea prin cartier, în timp ce bărbații declară că au făcut acest lucru și nu s-a întâmplat absolut nimic. De asemenea, se recunoaște faptul că, pentru o persoană care vine la lucru, nu este un cartier periculos, mai ales pentru că este cunoscută de

localnici, în schimb pentru o persoană care vine să locuiască, deși nu este periculos, poate fi destul de complicat.

5.4. Nivelul de segregare perceput

În baza interviurilor derulate cu specialiștii care își derulează activitatea în cartiere, se poate stabili o clasificare a tipurilor de segregare identificate. Dacă în unele cartiere segregarea a fost un proces caracteristic încă de la începuturi (La Coma, Cabanyal), în altele aceasta a devenit mai vizibilă abia în prezent (Piața Traian, Plopi-Kuncz). De asemenea, dacă în La Coma, Piața Traian și Kuncz întreg spațiul este unul cu tendințe de segregare, în Cabanyal se conturează mai multe nuclee sau sectoare segregate, în principal, spațiile indicate de către localnici ca fiind segregate corespunzând zonei 0 și edificiului portuar, acesta din urmă fiind chiar clasificat drept un mic ghetou.

Conform studiilor de specialitate, segregarea se împarte în mai multe categorii, în funcție de elementul central pe care îl presupune. Astfel, în cele patru cartiere se conturează următoarea tipologie, cu mențiunea că anumite tipuri de segregare sunt mai evidente în unele și mai puțin prezente în altele:

- segregare geografică: era mai pregnantă în trecut, când cartierul La Coma era complet izolat și Cabanyal-ul era înconjurat de căi de comunicații, cele care limitau cel mai mult fiind căile ferate de pe actuala stradă Serrería, care constituie limita vestică a cartierului. Totuși, acest tip de segregare este vizibil și în prezent, în La Coma prin limitele observabile în teritoriu dintre partea veche și partea nouă a cartierului (ziduri, garduri vii, linie de tramvai), dar și dintre cartier și municipiul cărui îi aparține (autostradă); iar în Cabanyal prin strada Serrería, care încă reprezintă, în mentalul colectiv, o limită a cartierului față de cartierul învecinat, deși liniile au fost „îngropate” și prin parcul Doctor Lluch, care este perceput drept o limită, în partea estică a cartierului, fiind amenajat pe o treaptă în altitudine față de nivelul cartierului. La rândul său, cartierul Plopi-Kuncz în trecut era unul marginal, nefiind conectat foarte bine cu restul municipiului, însă în prezent extinderea orașului a favorizat integrarea sa și l-a transformat într-un cartier căutat pentru locuire. În Piața Traian nu se poate pune problema izolării din punct de vedere geografic, aceasta constituind un nod de comunicație important și deținând funcții remarcabile și în trecut.

„Cartierul Kuncz, care era marginal, cartierul Plopi, care era marginal, și doar puțini se mai aciuar pe acolo, au devenit zone căutate, citadine. De-abia acum s-au extins în satele din jur, da? E un gen de metropolă! Extinderea asta favorizează intercalarea” (Interviul 61, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

- segregare socială: mai pregnantă în cartierul La Coma, întrucât, prin apariția noilor cartiere din jur, pe lângă limitele vizibile, se conturează și limite perceptibile, existând puțină relaționare între oamenii din partea nouă sau din noile cartiere și oamenii din La Coma (foto. 17); practic, există doar un contact în anumite locuri, dar nu interacțiune. De asemenea, acest tip de segregare este vizibil și în Kuncz, ca urmare a apropierea teritoriale a vilelor și, implicit, a populației potente din punct de vedere financiar de populația fără venituri sau cu venituri reduse din cartier. Astfel, limita și disparitățile existente între cele două categorii de populație devin mai evidente și pot contribui la accentuarea segregării, constituind unul dintre factorii care provoacă teama localnicilor din Kuncz.

Foto.17. Bloc din partea nouă a cartierului La Coma (a); bloc din cartierul Mas del Rosari (b); bloc din vechiul cartier La Coma (c)

- segregare economică: este pusă în evidență de izolarea sărăciei și lipsa de acces a populației sărace spre servicii normalizate; de asemenea, există o *segregare ocupațională*, în sensul că această populație are, în general, acces doar la locuri de muncă precare. În Cabanyal, acest tip de segregare era prezent atât în trecut, când populația cartierului era implicată în totalitate în activitatea pescărească, tradiție care se transmitea din tată în fiu, cât și în prezent, prin marginalizarea sărăciei și inclusiv a meseriilor asociate acesteia, cum ar fi, spre exemplu, recuperarea fierului vechi. Legat de această categorie, există teama de apariție a unor noi nuclee de segregare, însă ca urmare a procesului de gentrificare și a instalării, în cartier, a persoanelor cu nivel ridicat

al veniturilor. Dacă pentru Cabanyal gentrificarea este considerată drept un risc, pentru Piața Traian (unde momentan nu este pusă în discuție segregarea economică, în condițiile integrării localnicilor pe piața muncii din alte cartiere) aceasta este văzută drept o oportunitate pentru viitor.

„Sunt două părți foarte diferite: cei care locuiesc în reședințe, cu piscină, cu portar, cu terenuri de tenis. Și cei care locuiesc în partea mai puțin avantajată. Partea mai conflictuală! E ca și cum ar fi două lumi aici! Partea bogăților, cu mașinile. Și cealaltă parte. Și nu se amestecă!” (Interviul 19, reprezentant instituție publică, La Coma)

„Acum vor începe să facă noi ghetouri în cartier. Ceea ce se întâmplă este că noile ghetouri vor fi aici, la plajă. Pentru că vor face locuințe și hoteluri. O prietenă de-a mea, care locuiește aici, care numai ce și-a cumpărat o casă, era foarte supărată. Pentru că, zice: Eu mi-am cumpărat o casă într-un cartier! Și acum, în câțiva ani, sunt în Benidorm!” (Interviul 33, reprezentant ONG, Cabanyal)

- segregare etnică și culturală: este în special resimțită de către populația rromă, care se confruntă cu o puternică discriminare. Pe lângă populația rromă, discriminarea este resimțită și de imigranții cu resurse financiare limitate, astfel că segregarea etnică și culturală se manifestă împreună cu cea economică. Astfel, pe baza criteriului etnic există și o auto-segregare, în sensul că fiecare grup preferă să se asocieze cu persoane din aceeași categorie, evitând relaționarea cu alte colective. În Cabanyal acest tip de segregare este resimțit mai ales de rromii de naționalitate română, diferențele culturale și lingvistice, lipsa de adaptare și integrare, precum și ideea de posesie asupra cartierului și a străzii fiind elementele care determină marginalizarea lor.

„Eu cred că aici, în realitate, cum sunt atâtea naționalități, este auto-segregare! Adică, în final, fiecare e cu treaba lui! Relaționează cu ai săi! Și există puțină conviețuire! Și atunci, să lucrezi când există auto-segregare e mai dificil decât când, pur și simplu, o anumită parte o segregă pe cealaltă. Aici sunt multe auto-segregări! Populația rromă, care nu are nimic de-a face cu țiganii care se ocupă de droguri. De regulă sunt cei cu biserica. Apoi partea africanilor, care nu au treabă nici cu unii, nici cu alții. Apoi, rușii, care au propria lor... Atunci e foarte segregat totul!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

„[Grupul rromilor români] este un grup special segregat. Este un grup care trăiește într-o condiție specială de abandon. Și unde, în plus, prin faptul că nu are reprezentanți ai comunității, sunt ai nimănui! Și, în plus, sunt la mila a ceea ce decid ceilalți! [...] E necesară crearea de lideri în interiorul comunității!” (Interviul 35, reprezentant ONG, Cabanyal)

- segregare școlară: evidențiată prin existența școlilor dedicate exclusiv populației rrome, unde nivelul este în general mai scăzut și se insistă mai mult pe teme de conviețuire. Localnicii spanioli preferă să își înscrie copiii la școlile private, tocmai pentru a evita amestecul cu rromii sau în general cu imigranții. În La Coma, de altfel, cele două școli publice sunt Centre de Acțiune Educațională Singulară [Centros de Acción Educativa Singular] (școli speciale), ceea ce limitează posibilitățile educaționale ale elevilor. În

Plopi-Kuncz și Piața Traian, acest tip de segregare este pus în evidență de refuzul părinților ne-romi de a-și duce copiii la școlile de romi din cartier, de statisticile care confirmă faptul că elevii din școli precum Școala Generală numărul 4 (foto. 18a), Rudolf Walter (foto. 18b) sau Școala Generală numărul 1 nu fac performanță, în sensul că majoritatea nu ajung la liceu, de proporția mare a copiilor cu CES (care, însă, în realitate sunt copii obișnuiți), dar și de nereușita inițiativelor de comasare a unor școli percepute diferit

„Eu am doi băieți. Da' eu nu mi i-aș duce la școala numărul 4, sau la școala numărul 1. Și nu din cauză că sunt romi! Nu! Din cauză că nu sunt condiții! Îs băncile făcute de pe vremea lui Ceaușescu. Parchetul din sala de sport... Eu n-aș face ședință în sala de sport! Nu sport!” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Foto.18. Plopi. Școala Generală nr. 4 (a) și Rudolf Walter (b)

- **segregare politică:** asociată marginalizării și limitelor pe care însuși sistemul politic le pune, astfel că, de exemplu, populația imigrantă se poate concentra doar în anumite spații, poate avea acces doar la anumite locuri de muncă, doar la anumite servicii din sectorul medical etc. În Cabanyal, strategia elaborată de primărie pentru distrugerea cartierului intră în această categorie, constituind o dovadă elocventă în acest sens. În Piața Traian, la rândul său, se conturează anumite tendințe de marginalizare, prin faptul că autoritățile locale nu se implică în schimbarea direcțiilor de evoluție a acesteia, neglijarea sa fiind evidentă.

„Păi noi întotdeauna am fost marginalizați – și de Ciuhandu și toți – nimic nu s-a făcut în partea asta aici! Foarte slab!” (Interviul 77, reprezentant biserică, Piața Traian)

- **segregare urbanistică:** prezentă în cartierul Cabanyal și în Piața Traian, care ține mai mult de tipul clădirilor și de arhitectura specifică locului. Caracteristicile definitorii ale locului sunt cele care determină posibilități de locuire diferite față de restul orașului, dar și o interacțiune diferită a localnicilor. În Piața Traian, abandonul și delăsarea vizibile în elementele de peisaj conturează imaginea unui spațiu segregat.

Dincolo de aceste tipuri de segregare, nu trebuie omisă **segregarea percepută**, fie de către locuitorii celorlalte cartiere, fie de către proprii localnici. Astfel, pe baza evenimentelor din ultimii aproape 30 de ani, imaginea cartierului Cabanyal s-a deteriorat în mentalul colectiv valencian, ceea ce determină ca locuitorii celorlalte cartiere să îl considere un spațiu al fricii, pe care îl evită, această atitudine izvorând, însă, din lipsa de cunoaștere.

„Altceva este ceea ce percepe lumea din afara cartierului, când se plimbă ca turist. Și dintr-o dată apare într-o zonă și își dă seama că acolo se întâmplă ceva ciudat! Că nu e ceea ce se întâmplă în alte cartiere! Și atunci se lovește de o situație în care sunt oameni care mănâncă în mijlocul străzii. Că sunt copii minori, care aleargă pe acolo. Că sunt spații abandonate cu lucruri pe ele. Văd o ușă deschisă și văd o casă, care e plină de mizerie. Pare că, dintr-odată ai intrat în lumea a treia. Ai traversat o stradă și dintr-odată ești în lumea a treia! Evident, când cineva merge în lumea a treia, se simte exclus. Și percepe pericol. Și percepe risc. Pentru că e o temă culturală. E frica pe care o produce sărăcia. Oamenii săraci sunt percepuți drept insecuritate. E o temă culturală. Lucrul ăsta nu îl percepem cei care locuim aici!” (Interviul 7, reprezentant instituție publică, Cabanyal)

Locuitorii cartierului, la rândul lor, în special cei vârstnici, au încă sentimentul transmis de înaintașii lor cu privire la fostul sat, astfel că încă se consideră separați de orașul Valencia și diferiți, fapt dovedit de formula „merg în Valencia”, atunci când merg în centrul orașului. Această sintagmă reflectă în mod evident lipsa de identificare cu orașul Valencia, ceea ce poate fi asociat cu un anumit grad de segregare la nivel perceptiv.

„Când eram mic, pe bulevardul del Puerto erau numai case care dădeau spre bulevard. Dar în rest erau câmpuri! Adică, erau, în realitate 6 km distanță între oraș și [sectorul/districtul] maritim! Ceea ce făcea ca, într-un anumit fel, să nu se obțină acea percepție de apartenență. Adică, eu încă spun „Plec în Valencia” când iau autobuzul. Nu „Plec în centru”! „Plec în Valencia!”. O am ca și cum ar fi în ADN. Lucruri pe care, evident, generațiile care vin nu le fac. Dar vreau să spun că, într-un anumit fel, eu cred că se simte puțin ce înseamnă un cartier care continuă să aibă propria lui personalitate!” (Interviul 55, localnic, spaniol, Cabanyal)

O sintagmă similară este folosită în Plopi-Kuncz pentru a desemna acțiuni pe care localnicii le fac în centrul Timișoarei sau în alte cartiere sau pentru a face comparații cu alte cartiere timișorene. Simpla sintagmă „în oraș”, pe care o folosesc localnicii din Plopi și Kuncz, sesizată pe parcursul desfășurării cercetării de teren, indică percepția unei distanțe între cartierele respective și celelalte cartiere ale orașului, deși toate fac parte din municipiul Timișoara. Pe lângă distanța impusă de această sintagmă, ea mai indică și percepția localnicilor că ar locui într-un sat, în apropierea Timișoarei, ceea ce ilustrează disparitățile pe care aceștia le percep și la nivelul trăsăturilor urbanistice ale cartierelor.

În La Coma, segregarea este sesizabilă încă de la o relaționare a oamenilor cu numele cartierului. Astfel, mulți localnici, atunci când își caută un loc de muncă, nu menționează că sunt din La Coma, deoarece, în mod automat, sunt asociați unor persoane rele, cu trăsături de comportament negative. Astfel, nici măcar în CV nu precizează că sunt din La Coma, ci scriu

Paterna sau, mai recent, Mas del Rosari, pentru a evita stigmatizarea și discriminarea. De altfel, chiar și asociațiile din cartier, care se ocupă de formarea profesională și inserarea pe piața muncii îi sfătuiesc să nu precizeze numele cartierului, deoarece s-au confruntat cu situații reale de refuz din partea angajatorilor pe baza acestui criteriu. Se consideră că segregarea este cu atât mai evidentă cu cât numele cartierului a încercat să fie evitat de autorități, prin înlocuirea sa cu La Coma – Mas del Rosari, într-o încercare de a masca situația existentă. Tocmai de aceea, faptul că stația de tramvai din cartier poartă numele La Coma, este considerat o reușită a luptei cetățenilor. Nu în ultimul rând, chiar și terenul de fotbal și echipa locală de fotbal poartă numele „Casas Verdes de Paterna”, tocmai pentru că înainte, când purta numele „La Coma” au existat anumite probleme, care au creat o imagine negativă.

„În liceu, într-o zi niște colegi m-au întrebat [...] Era o fată, care era din Paterna și era puțin ciudată. Pentru că venea o dată pe săptămână, apoi nu venea o lună. Atunci, într-o zi m-au întrebat: tu o cunoști? Și le-am spus că eu nu sunt din orașul Paterna. Eu sunt din La Coma! Unul dintre colegii de clasă și-a luat penarul ca să nu i-l fur! Este ștampila asta de a spune că ești din La Coma. Și ești tot ce se poate găsi rău!” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

În concluzie, toate cartierele analizate se identifică prin aspecte perceptibile care pot fi asociate segregării, cartierul La Coma, fiind, prin prisma problemelor care îl caracterizează, chiar un cartier segregat tipic, pentru care se încearcă găsirea unor soluții.

„Pentru mine, La Coma era școala cea mai mare pe care am avut-o în viața mea! Era foarte dur... Era foarte trist... Dar acum, că mă gândesc din nou, cred că, într-o anumită măsură, era și cel mai bun lucru care mi s-a putut întâmpla! Pentru că, efectiv, am devenit conștientă de ce este viața mea! De cine sunt eu! De ce trebuie să fac! De ce pot și ce nu pot să fac! Și, mai ales: că sunt mii de persoane cărora li se întâmplă același lucru. Că nu este o rușine personală! Și nici nu e un delict!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

„În final, a putea profita de educație ar fi singura oportunitate pentru a ieși de aici! Să nu fie prinși aici! Mie mi-ar plăcea ca oamenii să poată locui aici pentru că le place! Nu pentru că sunt prinși! Și [pentru că] nu cunosc altă realitate!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

Totuși, în cartierele Plopi-Kuncz, și Piața Traian, actorii din cartier sunt de părere că nu poate fi vorba despre segregare la momentul actual, situația depinzând foarte mult de deciziile care vor fi luate.

„Nu cred că se poate vorbi de segregare! E un cuvânt un pic cam prea dur. Dar cartiere cu reale probleme, da! Cartiere care pot să ajungă la segregare, da! Există aspecte care pot să fie definite ca fiind caracteristice și ca existând doar în zonele segregate, da. Au aceste cartiere tipul ăsta de caracteristici! Dar, lucrurile pot să meargă spre rău, spre segregare, sau spre bine, spre reducerea acestor indicatori.” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

„Nu e marginalizată Piața Traian! E doar neglijată! Cred că primăria are un plan pentru piață, dar probabil încă nu s-a ajuns la el...” (Interviul 76, reprezentant biserică, Piața Traian)

Cap VI. SEGREGAREA ÎN ATITUDINI ȘI COMPORTAMENTE

Atitudinile reprezintă construcții multidimensionale formate din componente afective, cognitive (evaluative) și de comportament (conative). Acestea reprezintă suma credințelor cu privire la un obiect, multiplicată de evaluările asupra acestora (Stedman, 2002). Se presupune că oamenii care au o atitudine pozitivă asupra unui obiect, ar trebui să aibă un comportament benefic față de acesta, în timp ce aceia cu o atitudine negativă tind să aibă comportamente dăunătoare (Eagly, Chaiken, 1993). Totuși, studii precum cel al lui LaPiere (1934) au demonstrat o slabă legătură între atitudini și comportament, ceea ce a determinat reorientarea cercetărilor spre condițiile care fac din atitudine un prezicător al comportamentului (Stedman, 2002). Indiferent de legătura mai slabă sau mai strânsă dintre cele două concepte, cert este că acestea pot influența relația dintre persoane și teritoriul pe care îl locuiesc, relație care se poate traduce prin procese de mobilitate și segregare.

6.1. Educația și segregarea școlară

6.1.1. Specificul educației în cartierele problematice

Educația este un element cheie care ar putea contribui la îmbunătățirea situației în orice teritoriu, dacă se iau măsurile necesare. Totuși, adesea educația ridică mari probleme, iar amânarea soluționării lor repercutează asupra evenimentelor din viitor. În cartierele cu anumite dificultăți, problemele asociate educației par să se accentueze tot mai mult, în loc să meargă spre soluționare și, prin urmare, reduc șansele de reușită și de progres.

Aparent percepția asupra educației este una pozitivă, cel puțin în teorie. Astfel, peste 80% dintre respondenți sunt de acord că aceasta este importantă sau foarte importantă pentru un viitor de succes, ponderile fiind mai ridicate în Piața Traian și în Cabanyal și ceva mai scăzute în La Coma și Plopi-Kuncz. De asemenea, la fel de mulți respondenți afirmă că și-ar încuraja copiii să urmeze studii universitare, valorile fiind, încă, mai ridicate în Piața Traian și La Coma și mai scăzute în Cabanyal și Plopi-Kuncz (vezi Anexa 5, 6, 7, 8).

În ciuda percepției pozitive asupra educației, în astfel de cartiere se conturează o serie de probleme specifice. Școala, adesea, este considerată drept ceva ciudat, dat fiind faptul că majoritatea persoanelor renunță la studii și se dedică altor tipuri de activități. Astfel, cel care studiază va reprezenta o persoană ciudată în contextul cartierului, dat fiind faptul că se dedică unei activități considerate diferite față de ceea ce se face în mod obișnuit în cartier.

„În final, se acționează în funcție de ce se vede la celălalt! Să-ți urmezi studiile se vede pozitiv. Dar e puțin cam ciudat. Ceea ce ar trebui să fie normal, aici [în La Coma] e ciudat!” (Interviul 25, reprezentant ONG, La Coma)

De altfel, populația rromă, de exemplu, consideră că școala este a populației ne-rrome [payos], nu o consideră drept ceva al său, nu se identifică cu ea.

„Unele dintre femeile cărora le predă soția mea mi-au fost eleve. Dar școala s-a văzut ca un lucru al ne-rromilor [payos]. În multe cazuri mergeau la școală, pentru că aveau cantină gratis. Există bursă de cantină. De cărți. De material școlar. Bursă pentru tot! Că altfel, nu mergeau!” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

Prin urmare, nu este interiorizat sentimentul că școala, într-adevăr, ajută pentru un viitor mai bun; de asemenea, cei care merg la școală nu o consideră drept obligatorie, ci mai mult o acțiune voluntară, ceea ce implică faptul că orice ar interveni este mai important și nu se întâmplă nimic dacă lipsesc cursuri.

O altă problemă este reprezentată de faptul că, de regulă, foarte puține persoane reușesc să obțină în final nivelul de studii minim obligatoriu.

„Apoi, cu tema studiilor... sunt foarte puține persoane în vârstă, de peste 30 de ani, care să aibă nivelul minim obligatoriu. Pentru că niciodată nu s-au valorat studiile!” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

Acest lucru se întâmplă și deoarece educația ajunge pe un plan secundar, în condițiile în care nevoile oamenilor sunt mai accentuate. Astfel, în cartierul Plopi-Kuncz, elevii care rămân în cartier sunt majoritari de etnie rromă și sunt trimiși la școală în special pentru alocații și ajutoare sociale, fără a exista însă un real interes al părinților pentru studii, atitudine care se transmite și copiilor, ceea ce contribuie la accentuarea problemelor menționate, dar și la apariția violenței și a conflictelor în incinta școlii. Totuși, nu trebuie omis faptul că unele familii nu își permit să suporte costurile necesare menținerii copilului în școală, drept pentru care ajutorul acordat devine o condiție sine-qua-non pentru continuarea studiilor. De asemenea, mulți dintre cei care merg la școală nu o fac pentru că sunt interesați de educație în sine, ci pentru că la școală li se oferă o masă zilnic (de exemplu, în La Coma), ceea ce ușurează viața familiei în ansamblu, deoarece nu mai există această presiune.

„Majoritatea copiilor de la noi din școală, externi, din cartier, sunt trimiși aici pentru alocație și pentru bursă și pentru ajutorul social. Pentru că nu li se dă dacă nu sunt școlarizați copiii. Și asta îi interesează cel mai mult! Nu îi interesează dacă sunt corigenți sau repetenți, sau așa. Îi interesează să vină la școală. Și atunci nu poți să faci performanță!” (Interviul 65, profesor, Plopi-Kuncz)

De asemenea, școlile devin cartiere în miniatură, practic sunt locurile în care toate problemele, conflictele, tipurile de comportament și dificultățile din cartiere se adună. Fiind vorba de copii, este dificilă realizarea distincției între viața din școală și viața din afara acesteia.

„La nivel mai concret: agresivitatea! Tot rucsacul ăsta de realități familiare și sociale, cu care vin. Violența. Situațiile de destructurare completă. Lipsa resurselor. Lipsa de stabilitate. Pe toate le aduc aici [în școală]! Și în multe cazuri, aici le dau drumul! Pentru că acasă, poate, nu se pot descărca. Atunci lucrăm cu asta, dar și cu curriculumul. Ca să poată să meargă la liceu [instituto]!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

Prin urmare, în școală se încearcă inducerea unor valori și a unor reguli de comportament diferite față de ceea ce ei învață acasă, existând de multe ori ciocniri între două lumi total diferite. Șocul cultural apare și între ceea ce profesorii, care nu locuiesc în cartier, consideră că ar fi normal și ceea ce copiii apreciază ca fiind normal, constatându-se, astfel, că normalitatea unora și a altora este total diferită. Prin urmare, pentru modelarea copiilor, în aceste școli se insistă foarte mult pe elemente de comportament, pe bune maniere, în ceea ce privește curriculumul obligatoriu, încercându-se îndeplinirea criteriilor și cerințelor minime.

„Aici se lucrează diferit față de o școală normală. Ai complicații, pentru că lucrezi cu elevi destul de complicați. Dar ai și alte facilități de teme, de activități... Avem alte priorități. Ne centrăm mai mult pe umanitate! Un coleg mi-a spus că aici nu o să îi facem doctori. Dar le dăm umanitate pentru când ies afară! Nu te îngrijorează atâta să ajungă să obțină toate obiectivele din curriculum” (Interviul 28, profesor, La Coma)

„Programa este normală. Până la sfârșitul ciclului de învățământ ei au minimul de informație. Dar abilitățile, salutat, ridicat în picioare, asta în fiecare zi! Curățenie în clasă, cum ne comportăm... Astea se fac oră de oră, zi de zi! Îți ia câteodată și jumătate de oră din timpul de predare!” (Interviul 65, profesor, Plopi-Kuncz)

O altă problemă asociată educației, care contribuie la adâncirea decalajelor dintre diferitele categorii de populație, face referire la copiii cu cerințe educaționale speciale (CES). Luând în considerare că acești copii primesc ajutor financiar, cantină socială și bani pentru simpla prezență la școală, interesul multor părinți cu venituri reduse este de a-și include copiii în această categorie, deși copiii lor sunt copii fără probleme, care necesită, însă, o atenție sporită pentru a-i ghida spre studii.

„Și, ăștia, se întâmplă să fie rromi, majoritari. Deși n-au CES! Sunt absolut copii... poate puțin mai activi, poate venind din familii care n-au pus niște baze disciplinare, sau așa. Dar sunt copii absolut fără probleme!” (Interviul 61, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

În fața acestui comportament și a acestor tendințe nu se sesizează nicio instituție, ceea ce permite perpetuarea acestui tip de acțiuni, ceea ce afectează în principal copilul, care în viitor se va afla în imposibilitatea de a obține un loc de muncă. De altfel, deși în astfel de probleme scopul principal nu este găsirea vinovaților, ci a soluțiilor, atât autoritățile, cât și părinții se acuză reciproc, fără a contribui, însă, la soluționarea problemelor.

„De obicei, la întâlniri, întotdeauna se dă vina dintr-o parte într-alta. E un ping-pong. Adică instituțiile spun: da' părinții nu sunt educați! Părinții nu-și trimit copiii la școală! Părinții așa, părinții așa... nu înțeleg, și-așa mai departe. Părinții, câți vin, dacă vin, ei spun că: noi i-am trimis la școală, dar dacă

școala nu face nimic cu ei... și ei cum se duc, așa vin... și nu învață absolut nimic, la ce să-i mai trimitem?!”
(Interviul 61, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

6.1.2. Absenteismul și abandonul școlar

Pe baza acestor considerente, se conturează rate ridicate de absenteism școlar, atât în școala primară și gimnazială, cât și la liceu, și de abandon școlar, la liceu, ceea ce, pe termen lung, determină ratele ridicate de analfabetism la nivel de cartier. Aceasta nu este o problemă doar la nivel de școală, ci limitează ulterior perspectivele de angajare, generând o multiplă problematică socială. De asemenea, în condițiile ratelor ridicate ale absenteismului și abandonului școlar, dificultățile școlilor se perpetuează, deoarece, în absența elevilor, se reduce numărul cadrelor didactice și al dotărilor, ceea ce determină reducerea atractivității școlii pentru viitorii elevi (sau părinți ai acestora).

„Școala din Traian, din Fabric se confruntă de foarte mulți ani cu această problemă. Că acolo vin copii săraci, copii în risc de abandon școlar, copii în risc de insucces școlar. Adică la vârste foarte mici, în clasele primare, încep să repete! Pentru că nu au succes școlar! Nu ating obiectivele! Nivelul minim de a trece de la un an la altul! Repetă o dată, de două ori și pe urmă abandonează școala...” (Interviul 69, profesor, Piața Traian)

Există un număr mare de persoane care nu știu să scrie sau să citească, în timp ce o altă parte majoritară este interesată doar de cerințele minime.

„Sunt eleve care mi-au spus: profu’, eu deja știu să adun și să scad! Pe mine nu mă înșală la Mercadona. Am destul!” (Interviul 30, profesor, La Coma)

Absenteismul școlar este o caracteristică definitorie a cartierului La Coma, principalul motiv fiind dezinteresul părinților și inculcarea acestui sentiment și copiilor. Dezinteresul adulților față de educație este reflectat chiar de absența acestora de la ședințele copiilor sau de lipsa de informare cu privire la evenimentele sau activitățile la care pot participa în cartier.

„Este foarte dificil să se îmbunătățească situația! Lipsește educația! Trebuie să meargă împreună. Pentru că oricât ai face la școală, dacă acasă nu educi, nu faci nimic! Dacă pe tine copilul tău te vede citind și făcând diferite lucruri, copilul tău îți imită comportamentul” (Interviul 16, localnic, spaniol, La Coma)

Astfel, în cazul în care părinții nu se trezesc dimineața pentru a duce copiii la școală sau pleacă mai devreme de acasă, copiii continuă să doarmă; în anumite zile ale săptămânii absenteismul este mai evident din acest punct de vedere. De asemenea, dacă în anumite zile este nevoie de ajutorul copilului la muncă, acesta va lipsi de la școală.

„Dintre cei 250-300 de elevi înscriși, dacă vin 50% deja e foarte bine! Depinde de zile. Lunea sunt leneși, e o zi cu mai puțină prezență. Dacă media de prezență e 150 de elevi zilnic, lunea sunt 100, ceea ce e mult! [...] Sunt elevi care lipsesc în fiecare joi! Pentru că părinții lor sunt vânzători ambulanti. Și merg la piață. Și au nevoie de ajutor!” (Interviul 30, profesor, La Coma)

Totodată, înainte, când în anumite zile nu se servea masa, se constata absența multor elevi pe baza acestui criteriu (în La Coma). Deși există un întreg protocol de acțiune pentru combaterea absenteismului, de multe ori lentitudinea procesului nu dă rezultate pozitive. Abandonul școlar se analizează doar la nivel de liceu, deoarece se poate vorbi de abandon școlar doar în cazul celor care nu au atins nivelul minim de studii după depășirea vârstei obligatorii (16 ani). Motivele, bineînțeles, sunt diferite, pornind de la percepția educației ca fiind lipsită de utilitate și până la inexistența conceptului de servire a mesei în cadrul liceului, ceea ce diminuează interesul. Totuși, unul dintre motivele principale și dintre cele mai frecvent întâlnite este întemeierea timpurie a familiilor, ceea ce determină renunțarea la studii și inserarea în activități necesare întreținerii familiei.

6.1.3. Căsătoriile timpurii și școala

Căsătoriile timpurii reprezintă una dintre cauzele absenteismului și abandonului școlar, în cartierul La Coma, spre exemplu, majoritatea fetelor renunțând la școală, deoarece rămân însărcinate și se căsătoresc la vârste fragede, unele chiar la 13-14 ani, iar majoritatea la 18 ani, ceea ce, oricum, este devreme comparativ cu alte cartiere. În acest sens, ele ies din contextul studiilor, revenind în școală destul de curând, însă în calitate de părinte.

„De fapt, de exemplu, aici e foarte ușor să vezi o fată care lasă școala la 14 ani. Pentru că vrea să se căsătorească și să aibă copii! Asta e viața multor fete!” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

De altfel, dacă tinerele nu se căsătoresc la aceste vârste, ies din circuitul cartierului, ceea ce constituie, de asemenea, o presiune. Astfel, în cartierul La Coma generațiile se succed foarte repede și, deși mulți părinți regretă că la momentul potrivit nu au urmat studiile, puțini sunt cei care transmit mai departe această viziune, în general reproducându-se tipul de comportament, și nu ideile.

„Generațiile sunt foarte scurte! Elevele noastre la 13-14 ani au copii! Și majoritatea la 17-18! Atunci trece foarte puțin timp până când se întorc în școală. Și apoi spun că regretă că nu au studiat. Dar în final nu transmit mesajul ăsta copiilor! Se transmite dacă te uiți în urmă cu 32 de ani și acum. Numărul de fete care aveau atunci 13-14 ani [și aveau copii] era mult mai mare” (Interviul 29, profesor, La Coma)

6.1.4. Școala pentru adulți

Ca urmare a existenței acestei probleme acute a lipsei de educație, în cartierele problematice a apărut inițiativa A doua șansă (în România) și a școlilor pentru adulți (în Spania), destinate creșterii interesului pentru studii. Dacă programul A doua șansă este dedicat copiilor cu performanțe școlare reduse sau adulților, școala pentru adulți este dedicată doar adulților, în vederea alfabetizării populației, dar și predării limbii spaniole populației străine. În Plopi-Kuncz

această inițiativă nu a dat rezultate, deoarece, deși obiectivul era unul bun, gradul de reușită nu a fost foarte satisfăcător, în condițiile în care numărul participanților era extrem de redus. De asemenea, acesta ajungea să devină o alternativă preferată de către profesori, care trimiteau elevii cu rezultate educaționale nesatisfăcătoare la acest program pentru a-și ușura munca la școală și pentru a avea ulterior ore suplimentare, ceea ce, din nou, contribuia la segregarea școlară. Deși acesta era dedicat și adulților, era dificilă participarea acestora împreună cu copiii la aceleași ore, ca urmare a factorului de intimidare.

În La Coma, principala deficiență care se constată la nivelul populației adulte, este implicarea într-o serie de cursuri și activități de formare, organizate de diverse asociații, însă fără ca aceștia să fi absolvit nivelul minim obligatoriu de studii. Prin urmare, aceștia fac o serie de cursuri care le-ar fi, într-adevăr, de folos dacă la momentul potrivit și-ar fi finalizat și studiile de bază.

„Nu a fost cursul normal al oricărui copil spaniol care se naște. Atunci au, probabil, tot felul de cursuri despre mii de lucruri, care nu le folosesc. Dar nu au absolvit liceul!” (Interviul 27, profesor, La Coma)

Totuși, în acest context, ei înregistrează dificultăți la integrarea pe piața muncii, tocmai din cauză că nu îndeplinesc condițiile minime necesare. Școala de adulți apare în La Coma tocmai în susținerea acestor aspecte, în vederea sporirii șanselor populației pe piața muncii. Deși este o școală mică și nu dispune de toate dotările necesare desfășurării activității, are obiective clare. În cadrul acesteia participă adulți sub formă voluntară, deoarece au conștientizat ei înșiși importanța educației sau sub formă obligatorie, în baza unor chestiuni juridice. Bineînțeles, rezultatele sunt pozitive în special în cazul celor care vin voluntar.

„Asta face foarte puțin! Pentru că nu are mijloace. Școala asta e ce vezi: două săli foarte mici și fără mijloace, practic! Doar să faci rost de un xerox deja e o odisee! Deja e complicat! Nu avem calculatoare. Nu avem acces la internet. Elevii nu au acces la informatică. Nu avem toată infrastructura a ceea ce este un centru de adulți! Aici nu există!” (Interviul 27, profesor, La Coma)

6.1.5. Segregarea școlară

Segregarea școlară este un fenomen caracteristic tuturor studiilor de caz abordate, astfel că poate constitui chiar un indicator sau o primă formă de manifestare a segregării în cartierele problematice. Deși accesibilitatea și calitatea școlilor este evaluată relativ pozitiv comparativ cu alte atribute (vezi Anexa 1, 2, 3, 4), se conturează probleme interne ce duc la evitarea anumitor școli. Astfel, în La Coma există două școli publice, un liceu și o școală privată, cele două școli publice fiind, ambele, școli CAES [Centro de Acción Educativa Singular] (școli speciale), ceea ce se impune în mentalul colectiv drept un aspect negativ, asociat unui nivel redus de studii și unei multiple problematice asociate educației. Totodată, rata ridicată a

abandonului și absenteismului școlar în școlile respective nu ajută în acest sens. Prin urmare, populația cu un nivel mai ridicat al veniturilor preferă să își înscrie copiii fie la școala privată, fie la școli din afara cartierului.

„La fel cum oamenii mai „normalizați” aici încearcă să își ducă copiii la școala religioasă de aici. Sau la școli din Paterna! Evită să îi pună în Școala La Coma sau Ferrandis! Care sunt cele două școli publice, pe care le au aici. Pentru că spun că nivelele sunt foarte scăzute!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

Totodată, cele două școli publice sunt asociate, în general, populației rome, astfel că prejudecățile existente determină dorința de a nu împărți aceeași clasă cu copiii rromilor. O greșeală, sub acest aspect, s-a făcut și prin faptul că, odată cu apariția noilor cartiere din împrejurimi, nu s-a încercat aducerea unor modificări școlilor din cartier, pentru a facilita integrarea copiilor nou-veniți. Astfel, fiind persoane cu posibilități financiare mari, au optat pentru școli din afara cartierului, unde trebuie să își transporte copiii cu vehiculul personal, în condițiile în care în cartier erau două școli publice disponibile. Prin urmare, deși cartierul La Coma a trecut de la izolare la inserție într-un context urban, problema integrării nu a fost rezolvată nici măcar la nivel de educație, unde, în teorie, integrarea și interacțiunea copiilor s-ar fi putut realiza chiar mai ușor decât în cazul adulților.

„Ideal ar fi fost ca școlile și liceul să absoarbă populația din La Coma și noii vecini! Dar nu a fost așa. Pentru că noii vecini își duc copiii în alte spații private! Ca să evite să se amestece cu țigani! Cu imigranți...” (Interviul 12, fost localnic, spaniol, La Coma)

La rândul său, în Cabanyal, anumite școli sunt evitate în baza criteriilor etnice, un astfel de caz fiind Colegio Santiago Apostol, unde majoritatea elevilor (98%) sunt de etnie rromă, aflați într-o situație de defavorizare socială.

„Populația cartierului s-a schimbat. Și, practic, aproape toată populația de etnie rromă sau multă populație de etnie rromă s-a concentrat într-un fel... s-a ghetoițat! Ceea ce este o greșeală! O școală care este un ghetou, e o greșeală! Asta ne este clar! Dar cu ce avem, încercăm să facem ce putem. Adică, noi nu am ales ca asta să se ghetoițice! [...] În centrul ăsta [Santiago Apóstol] e o segregare școlară foarte clară! În școala Carmen, sunt destui... mulți rromi. Este și populație care nu e rromă. În Les Arenes, de asemenea. Dar eu cred că cel care are cel mai mult, ca procentaj, e ăsta. Aici mai ales sunt rromi spanioli! Este câte o familie română, vin, se uită, pleacă... Dar mai ales sunt rromi spanioli. În școala Carmen mai ales sunt rromi români. Și în Les Arenes, de asemenea, sunt destui rromi români” (Interviul 23, profesor, Cabanyal)

Aceeași problemă, a evitării școlilor asociate rromilor, se sesizează și în studiile de caz din Timișoara, Școala Generală numărul 4, numărul 1 și Rudolf Walter devenind școli evitate de către locuitorii cu nivel al veniturilor mai ridicat și favorizând astfel segregarea școlară. Mai mult decât atât, numărul redus de elevi a condus la fuzionarea Școlii Generale numărul 4 cu Școala Generală numărul 1, din cartierul Fabric, pe care o frecventează majoritatea copiilor din

cartierul Kuncz. Cele două școli au departamentul de contabilitate și secretariatul comun, împreună cu Școala Rudolf Walter, din cartierul Plopi, orientată spre copiii provenind din familii sau situații dezavantajate. Aceasta din urmă este, însă, în general evitată, fiind percepută ca o școală specială pentru copii cu probleme, deși în realitate se adresează copiilor normali, dar care au trecut prin anumite traume, de multe ori din cauza propriei familii.

„Un lucru trist e acela că nu avem foarte mulți copii la școală. Pentru că majoritatea părinților, fiind, cum am spus... au venit familii noi, din oraș, s-au așezat, și-au cumpărat case. Nu și-au dat copiii în cartier la școală, ci și i-au dat în oraș, la diverse alte școli, considerate mult mai bune și mai prestigioase. Și atunci, sigur că s-a diminuat numărul copiilor de la școală” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

Opțiunea unei mari părți a populației de a-și înscrie copiii la o altă școală, în afara cartierului, se transformă într-o problemă atunci când aceștia ajung nu doar să opteze pentru școli considerate de rang superior, dar chiar să evite în mod evident școala din cartier. Astfel, dacă inițial este doar o preferință, ulterior această acțiune conduce la segregare școlară, în condițiile în care școala din cartier devine „atractivă” doar pentru populația cu venituri reduse, aflată în imposibilitatea de a alege o altă școală. De asemenea, școala din cartier ajunge să se confrunte cu probleme asociate numărului redus de copii, respectiv necesitatea comasării unor clase de elevi, lipsa interesului pentru studii, performanțele școlare reduse, lipsa sau insuficiența profesorilor, slaba pregătire a profesorilor, lipsa dotărilor din școală, absenteismul și abandonul școlar etc., probleme tipice unor școli segregate. Pe baza acestor considerente, școlile primesc un atribut caracteristic negativ, reflectat și de rezultatele de la examenele naționale, care conduce la evitarea lor. Problemele se retro-alimentează și accentuează dorința populației mai potente din punct de vedere financiar să își scoată copiii din cartier, pe lângă problemele menționate aceștia adăugând calitatea precară a mobilierului din școală, lipsa afterschool-ului (școală după școală) și închiderea școlii după terminarea orelor, ceea ce nu permite copiilor să mai rămână în incinta ei.

„La grădiniță, din două grupe nu se poate forma o grupă la școală, clasa 0! Pentru că trei sfert din ei și-i aduc în oraș! Nu avem afterschool! Nu avem program care să-i țină până după-masă! La școală se închide...” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Segregarea școlară este marcată, însă, nu doar de populația cu nivel ridicat al veniturilor, ci și de populația rromă, care alege să rămână în școala în care majoritatea copiilor sunt rromi, tocmai pentru a evita atitudinea discriminatorie a populației ne-rrome. De asemenea, faptul că aceștia din urmă îi evită, generează un sentiment de inferioritate, ei simțindu-se marginalizați. Prin urmare, o școală în care predomină copii ca ei le oferă siguranță, deoarece se cunosc și formează parte din aceeași categorie socială. De altfel, deși acasă pot avea greutăți, iar la școală

pot exista conflicte chiar între copiii de aceeași etnie, în final grupul lor social este grupul familiar, cunoscut, în care se simt protejați indiferent de probleme.

„Când ne ducem la școală, ne tratează așa. Atunci rămânem la școala cunoscută, pentru că acolo suntem între noi și nu ne mai batjocorește nimeni. Pe urmă, deci, [mai sunt] problemele economice, sociale, combinate cu faptul că, uite, ăștia ne spun țigani! Și de ce să ne ducem la școala lor, dacă suntem numiți țigani?” (Interviul 61, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

În Piața Traian segregarea școlară este cu atât mai evidentă cu cât s-a încercat comasarea Școlii Generale numărul 1 cu Liceul Teoretic William Shakespeare, tocmai pentru integrarea copiilor rromi, însă fără succes. Această inițiativă a fost respinsă de ambele categorii de populație, atât populația rromă, cât și populația ne-rromă, prima nefiind de acord ca în aceeași clasă cu copiii ei să studieze copii rromi, în timp ce cea de-a doua a considerat că nu ar putea face față cerințelor unui liceu de prestigiu. Se constată, astfel, un sentiment de inferioritate pe care îl resimte populația rromă, ca urmare a întreținerii acestei percepții în mentalul colectiv. De asemenea, acestei inițiative i s-au opus și anumite instituții, care au considerat că nu este vorba în totalitate de segregare.

„Dup-aia a fost o situație particulară în cartierul, în școala asta. Pentru că, pentru o vreme cel puțin, trebuia unită aceasta școală generală din Traian cu liceul Shakespeare. Așa ne-am dat seama că există o segregare foarte mare! Și o diferență foarte mare între copii și familiile lor dintr-o școală și din cealaltă! Așa încât, când s-a propus comunității celor două școli unirea, au respins-o ambele comunități. Cei foarte săraci și excluși au zis: n-o să facem față condițiilor, cerințelor din școala cea de renume. Cei din școala de renume, noul liceu în limba engleză, nu, au spus: ok... noi suntem un pic de elită. Noi aici avem copii ai oamenilor cu bani sau cu interes pentru educația copiilor lor. Care sunt foarte atenți la ce resurse educaționale oferă copiilor lor. Și n-am vrea să avem în clasă copii foarte săraci. Copii care nu vor să învețe. Copii care, na... Și le-au atașat toate stereotipurile care există, care sunt legate de sărăcie, acestor copii” (Interviul 69, profesor, Piața Traian)

Prin urmare, Școala Generală numărul 1 a rămas o școală segregată, în clasele căreia studiază doar copii de etnie rromă. Se constată, în acest sens, un nivel mai redus de pregătire, materializat în gradul redus sau chiar minim de promovabilitate la examenele naționale, o parte din vină în acest sens revenind și sistemului de învățământ, care în aceste școli se concentrează pe cerințe minime. De asemenea, școlile segregate nu beneficiază de condițiile și dotările optime pentru ca orele de curs să se desfășoare ca în școlile nesegregate. Astfel, copiii din aceste școli nu ajung la liceu, ceea ce le limitează ulterior șansele de obținere a unui loc de muncă, în condițiile în care pentru orice meserie, inclusiv ca muncitor necalificat, se solicită un nivel minim de studii.

„Deci, cele mai grave lucruri, care sunt? Violența din școli, analfabetismul, abandonul școlar și lipsa de perspective! Păi toată populația asta ce va fi? Hoț de buzunare? Ajutor social? Ce vor deveni acești copii? Din ce vor trăi? Din ce vor trăi? Că ei nu dobândesc niște... minimum-minimorum de meserii!” (Interviul 61, reprezentant ONG, Timișoara)

6.2. Locurile de muncă și ajutorul social

Cartierele problematice se caracterizează, practic, printr-un cerc vicios al problemelor, care se retro-alimentează și din care aparent nu există ieșire. Astfel, lipsa educației determină posibilități minime de obținere a unui loc de muncă (în Kuncz dificultatea fiind cu atât mai mare, cu cât locuitorii nu dețin documentele necesare). Neavând loc de muncă, apar problemele economice, care trebuie rezolvate într-un anumit fel pentru a putea asigura traiul de zi cu zi. Astfel, se conturează două opțiuni principale apelarea la ajutoarea sociale, care, însă, nu sunt suficiente pentru un trai decent sau înscrierea în activități ilegale, la care se adaugă o a treia, reprezentată prin plecarea într-o altă țară, care determină, însă, alte tipuri de probleme, prin separarea familiilor. Ulterior cercul continuă, ambele activități creând obișnuință, comoditate și dependență. Acest comportament și acest mod de a vedea lucrurile se va transmite ulterior și copiilor, drept pentru care situația nu suferă foarte mari modificări, rata ridicată a șomajului rămânând, în continuare, o caracteristică definitorie a cartierului. De remarcat este faptul că, la acest cerc vicios contribuie și impactul pe care lipsa locului de muncă îl are sub aspect psihologic, reducând stima de sine a individului și gradul său de participare în comunitate.

„Tema șomajului nu are doar un efect economic! Ci văd că societatea funcționează foarte bine fără mine. Că eu nu folosesc. Chiar pot să ajung să fiu o povară! Pentru că societatea trebuie să îmi dea ceva subvenție. Acest gând despre sine însuși ajunge să facă mult rău persoanelor” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

Oportunitatea locurilor de muncă este un aspect care, în general, nemulțumește locuitorii tuturor cartierelor analizate, cu ponderi ale respondenților care se declară nemulțumiți sau foarte nemulțumiți de acest atribut variind de la 59% în Piața Traian, la 61% în Cabanyal, 68% în Plopi-Kuncz și 86% în La Coma (vezi Anexa 1, 2, 3, 4). Practic, se observă o strânsă legătură între gradul de accesibilitate al cartierului și percepția asupra posibilității de obținere a unui loc de muncă.

Deși aparent situația este mai bună în Piața Traian, se afirmă că în zonă singurele locuri de muncă sunt activitățile comerciale, care, de altfel, au un timp scurt de viață, deschizându-se și închizându-se afaceri periodic. În Cabanyal, de asemenea, se cuvine a preciza că acesta este atributul cel mai rău evaluat dintre toate cele analizate, deși locuitorii apreciază faptul că puținele locuri de muncă sunt cele din piață sau din micile afaceri deschise recent pentru dezvoltarea turismului. Plopi-Kuncz sunt cartiere rezidențiale, care nu au alte tipuri de activități, astfel că singurele posibilități de angajare rămân în fabricile din zonă sau în afara cartierului. La Coma, la rândul său, fiind vorba de un cartier fără activități comerciale și fără spații care să încurajeze deschiderea unor mici afaceri, nu se bucură nici măcar de acest privilegiu. Astfel,

majoritatea celor care lucrează sunt nevoiți să se deplaseze în afara cartierului, acolo unde se află locul de muncă. Însă, cum mulți nu își permit să plătească mijlocul de transport în comun și nu dispun de mașină proprie, șansele lor de intrare pe piața muncii sunt mai reduse. De altfel, în acest mod se justifică, într-o anumită măsură, și rata mare a șomajului înregistrată în cartier, existând însă un cumul de factori care intervin în acest sens.

În ceea ce privește posibilitatea găsirii unui loc de muncă, în toate cartierele se observă că respondenții au mai mare încredere în oferta locurilor de muncă din cartierele învecinate decât cea existentă în propriul cartier. În cartierul La Coma, 91% dintre persoane nu cred că și-ar putea găsi un loc de muncă în cartier, în condițiile absenței totale a acestora, dar proporția coboară la 57% când vine vorba de cartierele învecinate. În Cabanyal proporțiile sunt diferite, dar reflectă aceeași tendință: 69% consideră posibilitățile ca fiind minime în propriul cartier, în timp ce 50% văd acest lucru posibil în cartierele învecinate. În Piața Traian ponderea celor care privesc cu neîncredere posibilitățile de muncă în propriul cartier este de 63%, iar în Plopi-Kuncz de 78%, în timp ce a celor care sunt neîncrezători în posibilitățile de muncă în cartierele învecinate coboară la 29% în Piața Traian și 58% în Plopi-Kuncz. Totuși, ponderile celor care afirmă ca nu și-ar putea găsi un loc de muncă în cartierele învecinate sunt destul de ridicate, depășind jumătate din totalul răspunsurilor (excepție Piața Traian), ceea ce reflectă o situație problematică per ansamblu în privința locurilor de muncă (vezi Anexa 1, 2, 3, 4).

6.2.1. Situația locurilor de muncă – o problemă de educație?

Problemele înregistrate sub aspectul locurilor de muncă sunt mai evidente în cartierele La Coma și Kuncz, care se identifică prin rate foarte ridicate ale șomajului, dar și a persoanelor care nu au lucrat niciodată, o primă cauză fiind lipsa educației.

„Este un indice foarte mare de analfabetism! Este un indice foarte mare de persoane care nu au lucrat niciodată! Care nu au nicio experiență de muncă! Care nu au nicio meserie!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

Nivelul de studii este o condiție cheie în accesarea unui loc de muncă, dat fiind faptul că inclusiv pentru obținerea unui loc de muncă drept muncitor necalificat este necesar un minim de cunoștințe și de ani de studiu parcurși, pe care, adesea, mulți localnici nu îi au. Ei nu îndeplinesc cerințele minime pentru a se integra pe piața muncii, ca urmare a ratelor ridicate ale abandonului școlar, care determină ieșirea copiilor la vârste de 13-14 ani din sistemul educațional, ceea ce înseamnă că aceștia se îndepărtează, totodată, și de regulile de conduită caracteristice unui sistem bine pus la punct. Prin urmare, atunci când doresc să își găsească un loc de muncă, apare și problema comportamentului, în sensul că ei trebuie să redobândească

niște trăsături de bază, cum ar fi punctualitatea, capacitatea de a da randament pe baza unui orar, prezentarea adecvată la un interviu etc.

Deși în Kuncz, față de ultimii ani, aparent situația s-a îmbunătățit, se constată că aici există cea mai mare pondere a persoanelor cu vârste de 16-24 de ani fără loc de muncă. De asemenea, există persoane de peste 60 de ani care nu au lucrat niciodată, ceea ce face dificilă crearea unor condiții de trai decente.

„Comunitatea rromă a început să evolueze, să avanseze. Oamenii ăia și-au dat seama că au nevoie de un loc de muncă pentru a putea asigura stabilitatea economică a familiei. Și atunci, în contextul ăsta, tot mai multe persoane au locuri de muncă. Nu au mai plecat așa de mult în afara țării! Majoritatea celor de acolo lucrează la fabricile din zonă” (Interviul 59, reprezentant instituție publică, Plopi-Kuncz)

„Foarte greu este pentru cei care nu au deloc studii! Pentru că nu se pot angaja nici măcar pe [post de] muncitor necalificat! Trebuie să aibă, să fie măcar... să nu fie analfabeți, să știe să scrie, să citească. Minim o clasă, două clase, trei clase. Pentru ei, într-adevăr, e foarte greu să-i scoți din situația asta! Sau sunt cei care au 60 de ani și nu au lucrat niciodată... și sunt numai pe venit minim garantat... Dar nu sunt atât de mulți” (Interviul 67, reprezentant instituție publică, Plopi-Kuncz)

În La Coma, o altă problemă fundamentală este reprezentată de cultura de marginalizare în care mulți oameni au început să trăiască și ulterior au ales să trăiască în continuare. Această cultură se caracterizează tocmai prin comoditatea de a aștepta la orice moment un ajutor sau de a se implica în afaceri ilegale, domenii din care ulterior e mai greu de ieșit.

„Este, de asemenea, un profil al oamenilor din cartier, care, deja sunt foarte cronicizați în sărăcia și marginalitatea lor. Atunci, e ca un șarpe care își mușcă propria coadă. Pentru oamenii ăia va fi foarte greu să își găsească de lucru!” (Interviul 17, reprezentant ONG, La Coma)

De altfel, chiar și în momentul în care, poate, cu greu, s-ar găsi un loc de muncă, aceștia găsesc diferite tipuri de piedici care să demonstreze faptul că ei nu ar putea să lucreze (cel mai adesea figurează bolile sau grădinița/școala copiilor).

„Eu nu pot munci la hotel. Că e prea greu pentru mine! Trebuie să faci totul repede! Și eu nu mai am forță în mâini! Eu abia pot să mânc! Și le-am zis: mie îmi vine copilul la 3 de la școală! Eu ce fac!? Nu pot!” (Interviul 57, localnic, român, etnie rromă, La Coma)

Mai rău este faptul că acest comportament se transmite și copiilor, care aleg să trăiască la fel ca și părinții lor. Lipsa perspectivelor de viitor este indicată și de faptul că, inclusiv pentru cursurile de formare la care participă, pun condiția ca acestea să fie plătite, în caz contrar nu participă. Prin urmare, nu există ideea de a face ceva care să ajute pentru un viitor mai bun, ci a face ceva pentru a trăi cât mai bine în prezent. Vinovată pentru această situație este, însă, și politica din cartier, bazată tocmai pe desfășurarea unor multiple cursuri de formare profesională plătite, creând, astfel, un obicei. De asemenea, deși în cartier se organizează foarte multe cursuri, puține sunt cele care au, într-adevăr, și o finalitate, prin inserția pe piața locurilor de

muncă. Nu în ultimul rând, puțini sunt și oamenii care cu tot dinadinsul vor să facă ceva și încercă să lucreze în orice, principala motivație fiind tocmai viitorul copiilor.

„Eu locuiam în Valencia. Foarte bine, în centrul Valenciei, pe strada Colón! Imaginează-ți schimbarea! Trebuie să te obișnuiești. Și să te pui să lucrezi în orice ca să poți să supraviețuiești! Eu am lucrat peste tot! Pentru că trebuie să îmi duc copiii mai departe! Copiii mei, amândoi, au studiat. Au făcut școală!” (Interviul 16, localnic, spaniol, La Coma)

Totuși, meseriile în care locuitorii celor două cartiere lucrează sunt meserii precare și asigură venituri reduse, ceea ce din nou pune o ștampilă asupra cartierelor în general.

„Mi-au trebuit câțiva ani să îmi dau seama că, efectiv, chestia asta, să mergi dintr-o muncă precară în altă muncă precară nu e... să lucrezi orice nu e... că e unul dintre marile mituri ale imigrației! Că te mint! Cică „Nu, că lucrezi orice...”. Păi nu! Dacă lucrezi orice, mori în continuare de foame!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

6.2.2. Problemele economice

Lipsa locurilor de muncă determină problemele economice ale familiilor, care reprezintă caracteristica de bază a cartierelor sau a părților degradate/segregate ale acestora. În La Coma, de altfel tocmai acesta este criteriul principal care determină alocarea locuinței în cartier. Practic sărăcia este cea care reunește persoanele în cartierul La Coma, ele neputând să își permită să locuiască într-un alt cartier și va rămâne un element caracteristic, dat fiind faptul că imediat ce o persoană reușește să aibă o situație economică mai bună, alege să plece, fiind înlocuită de o altă persoană cu probleme similare.

„Dacă ți se întâmpla ceva, era din cauza greșelilor tale personale. Dacă erai sărac, era din cauză că nu ai făcut nimic. Dar nu e pentru că nu ai făcut nimic! E pentru că te-au pus în situația în care... într-un loc în care nu poți decât să fii sărac! Și nu doar pe tine! Pe alte câteva milioane de oameni! Care e greșeala ta personală? Că nu te-ai spânzurat?” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

Sărăcia este cea care determină traiul de pe o zi pe alta și tendința de a nu se gândi la viitor, ci doar la prezent, la cum să se descurce în ziua respectivă.

„Când se trăiește într-o viață așa de precară, se trăiește într-un fel de prezent etern. Adică ce mă interesează e momentul! Pentru că ieri deja a trecut! Și mâine vom vedea! Mâine n-am nicio idee ce o să fac!” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

Există persoane care nu reușesc să își achite utilitățile sau chiria, drept pentru care se creează datorii mari către instituțiile publice, aspect valabil în toate cartierele analizate.

„Aici sunt multe probleme. Sunt oameni legați la lumină sau apă. Pentru că nu pot să le plătească! Oameni care au datorii de 3000-4000 de euro la apartament! Cu pensii sau bani în casă de 20 de euro pe zi. În ziua în care au!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

Totodată, traiul este mai scump în La Coma, decât într-un alt cartier, dat fiind faptul că pentru orice activitate sau nevoie de bază localnicii trebuie să iasă din cartier, ceea ce presupune

costuri adiționale. Nu în ultimul rând, sărăcia care caracterizează cartierul La Coma nu ține doar de aspecte economice, ci și de aspecte familiale, care fac traiul mult mai dificil.

„Ca salvadorian, eu nu detectam sărăcia. Dar sărăcia nu stă numai în mizerie! În lipsă de acces la servicii de bază! Ci și când intri într-o casă și începi să-ți faci prieteni. Descoperi că tatăl e în închisoare. Că mama e despărțită. Că fratele este dependent de droguri. Că bunicul e eliberat condiționat. Sărăcia nu e doar o sărăcie vizibilă! Ci și o sărăcie structurală! Care trece dincolo de pereții casei!” (Interviul 10, fost localnic, salvadorian, La Coma)

O problemă asociată sărăciei constă, de asemenea, în faptul că oamenii săraci sunt mai vulnerabili și pot fi manipulați mai ușor, devenind ținta strategiilor politice și a televiziunilor pentru construirea imaginilor negative.

6.2.3. Ajutoarele sociale

Pe baza sărăciei, oamenii ajung să apeleze la ajutoare sociale sau venit minim garantat și să trăiască din acestea, ceea ce creează comoditate și „dependență”. Se creează, astfel, o societate bazată pe ajutoare, din care este greu de ieșit, în primul rând din cauza comodității, iar în al doilea rând, din cauza faptului că, dacă intri pe piața muncii (pe o meserie, oricum, destul de precară) pierzi automat ajutorul social, ceea ce reprezintă o piedică pentru mulți.

„Oamenii trăiesc din ajutoare. Din fier vechi. Nici nu pot intra la lucru. Pentru că unei persoane care începe lucrul cu un contract în curățenie de 300-400 de euro, i se iau ajutoarele care îi asigurau minimul necesar. A avea inițiativă economică presupune pierderea ajutoarelor!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

Acest comportament se transmite și copiilor, care nu au aspirații mai mari, ci doresc să trăiască exact ca și părinții lor și sunt învățați de mici să se descurce prin orice mijloace

„Am auzit comentarii ale copiilor zicând: ce bine! Tata iese de la închisoare și așa primește șomaj! Pentru că este în închisoare. Mănâncă super-bine. Devine puternic la sală. Și când iese, încasează șomajul!” (Interviul 28, profesor, La Coma)

În final, tocmai ajutoarele sociale sunt cele care determină închiderea populației în cartierul La Coma, deoarece în afara acestuia nu s-ar mai putea „bucura” de aceleași privilegii.

„Când tu creezi dinamica de a da un cadou sau o bursă, la final toți întrebă: dar ce dați? Asta într-un anumit mod e intenționat. Creăm un cartier. Oamenii sunt îndepărtați de tot. Dar cum îi menținem aici? Păi dându-le patru ajutoare! În așa fel încât oamenii să știe că, dacă pleacă să locuiască în alt loc, nu o să primească ajutoarele astea! Fiind mai multe ajutoare, te capturează aici!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

Ajutoarele sociale devin, însă, chiar un motiv de conflict între diferitele categorii de populație, în contextul în care se creează impresia că nu sunt acordate în mod egal, fiind favorizate unele etnii sau categorii sociale.

„Și apoi îi vezi cu telefoanele lor, țigări, cu Audi, cu BMW [...]. Apoi îi vezi [cum sunt] îmbrăcați și spui: la naiba! Păi sunt mai bogați decât mine. Nu plătesc apă, nu plătesc lumină. Li se plătește școala. Li se dau ajutoare, li se dă de mâncare. Le dau de toate! Și noi? Eu rămân fără lucru și merg în șomaj. Sau nu îmi corespunde șomaj și mor în dezgust. Ce trebuie să fac? Să cer familiei. [...] Trebuie să depind de pensiile vârstnicilor, pentru că există problema asta. Oamenii din afară iau tot. Și noi nu! Nu suntem rasiști, dar, în final, te fac să gândești într-un fel care nu e corect! [...] Dacă mergi să ceri un ajutor, te întreabă: ești negru? Ești român? Ești străin? Nu? Atunci? De ce vii? Țiganilor le dau ajutoarele, pentru că ei le știu pe toate!” (Interviul 40, localnic, spaniol, Cabanyal)

6.2.4. Problema drogurilor – cauză a segregării percepute

O altă direcție abordată din cauza sărăciei este cea a activităților ilegale, între acestea fiind incluse vânzarea obiectelor vechi, drogurile (în Valencia), furtul, comerțul stradal, cerșitul (în Timișoara). Prima dintre ele este cea care determină aspectul neîngrijit al cartierelor (foto. 19), prin depozitarea materialelor destinate vânzării. În ultima vreme au fost

Foto.19. Aspect neîngrijit determinat de depozitarea obiectelor în cartierul La Coma

introduse, în Valencia, prevederi de interzicere a depozitării, ceea ce o transformă în activitate ilegală. Cea mai gravă problemă este, însă, cea a drogurilor, întâlnită în Valencia, care creează cel mai mult renume și are cea mai mare rezonanță. Lipsa veniturilor și implicarea în aceste tipuri de activități determină accentuarea excluziunii sociale a grupurilor caracterizate prin respectivele atribute. Asociațiile din cartiere luptă împotriva acestor activități, deoarece ele atrag, după sine, alte probleme și reprezintă un model negativ pentru copii. Deși această problemă există în mai multe locuri, acolo nu se face atâta reclamă negativă, în schimb în cartierele problematice, care deja au o imagine negativă, se folosesc drogurile ca element de bază în crearea prejudecăților. Totuși, nu multe familii sunt implicate în această activitate, dar ele sunt cele care dețin monopolul și devin stăpânele cartierului, spre exemplu în La Coma.

„Sunt unele familii, care sunt cele care guvernează... și știm toți! Tema drogurilor! Și au cartierul... Un pic, așa... sunt stăpânii cartierului! [...] De fapt, sunt câteva străzi pe care oamenii nici un vor să treacă. Anul trecut [2017] au fost împușcături pe tema reglărilor de conturi!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

Se consideră, de altfel, că dacă cele 3-4 familii care fac acest lucru ar pleca din La Coma, viața și imaginea acestuia s-ar îmbunătăți. Practic toți localnicii, inclusiv copiii, știu cine se ocupă de această afacere, unde se derulează activitatea, aceasta fiind realizată în cursul zilei, în văzul tuturor, fără a fi o chestiune care încearcă să se ascundă.

„O altă problemă, drogurile. E multă toleranță cu drogurile. În general! Este mult trafic. Se vând inclusiv copiilor! Toată lumea știe unde se vând droguri! Toată lumea cultivă marijuana! [...] Sărăcia îi duce la activități care nu sunt legale. Și îi duce la trafic de droguri. Ceea ce afectează copiii! Deteriorează relațiile familiale! Deteriorează relațiile între părinți! E ca o bombă! Și totul vine din mizerie! Din sărăcie! Și din droguri! Îi consider mai ales victime ale circumstanțelor în care propria societate i-a băgat” (Interviul 27, profesor, La Coma)

De asemenea, lipsa activităților alternative pentru copii, mai ales în contextul în care aceștia părăsesc școala, determină atractivitatea consumului de droguri, care duce la distrugerea viitorului. O problemă asociată drogurilor este și posesia armelor, care face ca anumite zone ale cartierului La Coma să fie periculoase. Totuși, pentru rezolvarea acestei probleme, atât a drogurilor, cât și a armelor, este necesară implicarea autorităților locale, în special a poliției, cetățenii de rând, școlile sau ONG-urile neavând foarte multe șanse de izbândă prin educație, dacă nu sunt sprijinite de măsuri drastice de securitate. Critica, în general, este adusă poliției, care nu se implică încă în soluționarea problemei, considerându-se că este mai bine să aibă tema controlată, dar izolată în cartier, decât răspândită în oraș. De altfel, față de anii de luptă ai Cabanyal-ului, când această problemă era mult mai evidentă, la momentul actual doar câteva case și câteva familii mai sunt incluse în acest circuit, ceea ce se întâmplă și în alte cartiere ale Valenciei.

„Atâta timp cât continuă să fie droguri... și drogurile să continue să învârtă mulți bani..., vor fi oameni care se vor mișca în circuitul ăsta! Pentru că oamenii care gestionează drogurile au nevoie de oameni care consumă. Și de oameni care fac trafic. Și nu au nevoie de oameni cu loc de muncă și viață stabilă! Ci de oameni prinși, care să vândă droguri. Aici lupta nu e doar în domeniul educativ și social! Ci și în domeniul poliției!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

Problema drogurilor atrage după sine o percepție eronată asupra nivelului de siguranță. Din afara cartierelor, acestea sunt percepute drept periculoase. În realitate, însă, locuitorii afirmă că respectiva imagine nu este una reală, însă sunt de acord cu faptul că necunoscutul poate determina teamă. De asemenea, starea de degradare a cartierului Cabanyal și imaginea pe care *zona 0* o afișează pot constitui surse de insecuritate (foto. 20). Totuși, se afirmă faptul că insecuritatea poate fi mai degrabă justificată de prezența oamenilor pe stradă, decât de numărul actelor de violență înregistrate. În acest sens, se consideră că noaptea cartierul este mai periculos, cel puțin în *zona 0*, existând riscul de furturi sau de hărțuire pe stradă.

Foto.20. Zona 0 a cartierului Cabanyal

„Unul când trece cu mașina, pur și simplu cu mașina, prin partea aia a cartierului, care e partea cu mai multe probleme [zona 0], trece cu multă teamă. Că la un moment dat i se intersectează un copil, dintre cei care se joacă pe stradă și poate să îl calce. Și, ca și consecință pentru că l-a călcat, îl linșează! Asta se întâmplă! [...] Nu mai este o frică de insecuritate, de a trece pe acolo și de a te fura” (Interviul 7, reprezentant instituție publică, Cabanyal)

6.3. Segregarea identitară: situația populației rrome

Identitatea reprezintă un concept psihosocial, care include interacțiunea dintre indivizi și mediul lor social și modul în care această interacțiune influențează dezvoltarea individului. Aceasta constituie exemplul pe baza căruia dezvoltarea societății influențează înțelegerea individuală, reacțiile și modul de viață (Illeris, 2014). Identitatea etnică face referire la sentimentul de apartenență al unui individ la un anumit grup etnic, incluzând elemente precum: identificare de sine, apartenență, angajament față de grup, împărțirea unor valori comune, atitudini față de grupul etnic căruia individul îi aparține (Phinney *et al.*, 2001). Acest concept face, de asemenea, referire la măsura în care indivizii au identificat modul în care etnicitatea se răsfrânge asupra lor și măsura în care ei își evaluează grupul etnic în mod pozitiv (Schwartz *et al.*, 2007). Atunci când identitatea – în cazul de față fiind vorba în special de identitate etnică – se manifestă într-un mod excesiv și implică diferențe remarcabile comparativ cu alte grupuri sociale se conturează segregarea identitară, care, în mod indirect, este o formă de auto-segregare.

În studiul prezent, segregarea identitară se manifestă, în principal, în cazul populației rrome, care, prin tradițiile, obiceiurile, cultura, prioritățile și stilul de viață propriu este catalogată drept diferită în raport cu restul populației. Toate cartierele analizate sunt cartiere multietnice și multiculturale, însă între multiplele etnii care există, predomină etnia rromă (mai puțin în cartierul Plopi și Piața Traian, unde, deși nu este majoritară, este cea mai vizibilă). Tocmai faptul că își păstrează identitatea determină segregarea acestora, de regulă, în jurul lor creându-se o serie de prejudecăți și stereotipuri care contribuie la marginalizarea lor. În La Coma se estimează că aceștia au fost printre primii care au ajuns în cartier, drept pentru care există sentimentul că ei sunt stăpânii cartierului, că acesta le-ar aparține.

„Țigarii consideră cartierul ca fiind al lor! Și că imigranții care au venit le-au invadat teritoriul! [...] Cultura țigănească înțelege teritoriul ca pe ceva propriu. Atunci, asta împiedică coeziunea! Împiedică integrarea! Împiedică conviețuirea! Pentru că deja plecăm de la ideea că – Tu vii să locuiești aici! Tu nu trebuie să locuiești aici! Țsta [cartierul] e al meu!” (Interviul 27, profesor, La Coma)

În Cabanyal, însă, rromii spanioli au fost vecini dintotdeauna cu celelalte naționalități, iar regulile impuse i-a determinat să își modifice oarecum anumite elemente de identitate.

Problemele au apărut, însă, odată cu sosirea rromilor români, care au intrat în conflict nu doar cu spaniolii, ci și cu rromii spanioli.

Majoritatea problemelor din cartier sunt puse pe seama rromilor, însă acest lucru, spre exemplu în La Coma, se datorează tot acelor câtorva familii problematice din cartier, care sunt de etnie rromă. Prin urmare, o furie față de droguri și față de agresivitate se transformă într-o formă de discriminare a rromilor, dat fiind faptul că situația dificilă a cartierului este determinată, în mare măsură, de reprezentanți ai acestei etnii.

„Atunci a existat o respingere foarte mare a etniei rrome. Dar nu în sine, dacă analizezi bine, către etnia rromă în sine. Ci pentru că familiile astea sunt rrome. Și oamenii cumva văd, focalizează spre ele. Dar e mai mult cultura marginalizării și a drogurilor! Mai mult decât etnia!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

De remarcat este faptul că, indiferent de motivele care determină această atitudine, rromii se simt discriminați. Faptul că încă din trecut aceștia au fost nevoiți să locuiască la margine, oarecum izolați, faptul că există expresii negative asociate rromilor în limbajul cotidian, faptul că sunt asociați mereu lucrurilor negative, faptul că sunt refuzați la angajare pe baza considerentului etnic, determină sentimentul lor de inferioritate. Acesta nu este sesizat doar de ei înșiși, dar chiar și în discursul altor imigranți sau al populației ne-rrome, care sunt de acord că, deși situația este precară în tot cartierul, rromii sunt cei care o duc mai rău.

„Aaa, păi, situația mea era inimaginabilă, pentru că eram imigrant. Eram singură cu două fete și... în fine! Și 100.000 de alte lucruri. Dar, desigur, nu cred că situația mea era mai rea decât a unei țigănci! Nu! Trebuie să fii ipocrit ca să spui asta! E clar că oricum ai lua-o, nimeni nu suferă cât suferă ele! Și nimeni nu o duce atât de rău! E absolut evident!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

Pentru această stare de fapt, însă, vinovați sunt considerați chiar ei, deoarece se lasă prinși în propria cultură și nu încearcă să își schimbe puțin obiceiurile pentru a se integra în colectivitate. În acest sens, elemente precum: căsătoriile timpurii, modul de a se relaționa, modul de a-și rezolva conflictele, valoarea pe care o acordă familiei, meseriile cărora li se dedică în mod tradițional, modul în care se exprimă etc. îi fac să fie diferiți. Această diferență se transpune și prin modul în care ei se raportează la ceilalți, pe care îi numesc „payos” (populație ne-rromă), termen care prezintă o conotație negativă. Totuși, alte perspective subliniază că, de fapt, respingerea nu este adresată în mod explicit etniei rrome, ci sărăciei în ansamblul ei, o dovadă elocventă fiind faptul că dacă un rrom are studii, nu va fi tratat diferit în raport cu populația ne-rromă. Problema este că, în general, în mentalul colectiv, rromii sunt asociați de la bun început sărăciei, ceea ce complică lucrurile și determină o imagine eronată, distorsionată a realității. De asemenea, probleme există chiar și în cadrul aceleiași etnii, dar pentru naționalități diferite, de exemplu între români și spanioli.

„Eu cânt! Dansez! Mă distrez! Ascult muzică! Nu mă interesează! Că nu sunt țigancă de-a voastră! Sunt din altă parte!” (Interviul 57, localnic, român, etnie rromă, La Coma)

„Dacă ești țigan, e rău! Dar dacă ești și țigan, și român, e mai rău! Dar cred că e și „clasism” [clasismo]. Pentru că, dacă vine un țigan român, care e profesor, deja îl văd altfel. În funcție de statutul social! De fapt, cel nedorit este săracul! Cel care caută în gunoaie! Viziunea pe care o avem despre român este cea a săracului, care caută prin gunoaie! Este foarte multă stigmă din cauza asta. Nu se cunosc țigani români în altă situație!” (Interviul 25, reprezentant ONG, La Coma)

6.3.1. Viața de familie

Un element al culturii rrome, considerat pozitiv și util pentru societate, din care ar trebui să învețe și celelalte categorii de populație, este modul în care aceștia percep familia. Pentru populația rromă, familia ocupă locul întâi în rândul priorităților, relațiile sociale între rude, chiar și îndepărtate, fiind mult mai strânse decât în cazul altor culturi. Practic, familia este cea care determină motivul oamenilor de a se întoarce acasă, indiferent de problemele pe care acolo le-ar putea întâlni și îi face foarte uniți și să se ajute reciproc.

„[...] Conceptul atât de particular de familie și de îngrijire a familiei, pe care l-a adus cultura rromă în cartier! [...] Așa cum, în ceea ce numim noi normalitate, vedem în fiecare zi bătrâni care mor singuri în casele lor sau în spitale... Nu vei vedea în acest cartier niciun bătrân care să moară singur! Niciunul! În ziua în care este în spital, are 20 de persoane cu el! [...] Conceptul ăsta de familie, și de îngrijire, și de „în familie avem mereu grijă de noi” mie mi se pare un lucru foarte pozitiv. Din care ar trebui să învățăm mulți!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

„Deși trăiesc în condiții precare acasă și vin aici la școală, totuși ei își doresc să mergă acasă” (Interviul 65, profesor, Plopi-Kuncz)

6.3.2. Infraționalitatea

Totuși, în ciuda faptului că le sunt asociate și aspecte pozitive, de regulă rromii sunt criticați pentru defectele sau acțiunile negative pe care le realizează. Mai mult decât atât, reprezentând o categorie de populație extrem de vulnerabilă (poate chiar cea mai vulnerabilă), este asociată tuturor problemelor care au loc în cartiere, una dintre ele fiind cea a drogurilor, menționată anterior.

„Partea rea este că, din nou, vina cade asupra țiganului. Dar pentru țiganul care vinde, este un payo! Cine este cel care i le facilitează [drogurile]? Și acela câștigă banii! Țiganul e un simplu nenorocit, care vinde patru hârtiuțe. E treapta cea mai joasă de pe o scară foarte lungă. Apoi, de asemenea, e băgat în această lume, pentru că există o cerere! Și cererea aia o conformează tot populația paya. Pentru că e populația paya, cea care consumă tipul ăsta de substanțe. Dar tot timpul cel care este prost văzut e țiganul! Nu se gândește la payo, care cumpără. Nu se gândește la payo, care le aduce și le distribuie. Dar se gândește la țiganul care le comercializează! Țigancă e tot cinism!” (Interviul 22, reprezentant ONG, Cabanyal)

Se conturează adesea stereotipuri precum: „rromii nu vor să muncească”, „rromii refuză locuri de muncă”, „preferă să stea pe ajutor social” etc. Situația trebuie analizată, însă, în profunzime pentru a înțelege cu adevărat condițiile premergătoare care conduc (sau nu) la

aceste tipuri de comportamente. În multe cazuri statul este acuzat că oferă venitul minim garantat fără a-i forța să lucreze. Totuși, trebuie avut în vedere faptul că venitul minim garantat este doar un ajutor de urgență, nu este o sumă care, într-adevăr, să ajute o persoană să trăiască în mod decent. Nu se poate afirma, însă, că acele persoane preferă ajutorul social, ci depind de el, dat fiind faptul că nu dispun de alte surse de venituri. Pe de altă parte, rromii sau persoanele aflate în situație de precaritate devin grupuri țintă ale intereselor economice. Deși li se oferă locuri de muncă, trebuie analizate tipurile de locuri de muncă: adesea nu sunt plătiți adecvat pentru munca pe care o depun sau sunt exploatați peste măsură, tocmai prin prisma faptului că vocea lor nu este ascultată. Totodată, înainte de a afirma că aceștia refuză locuri de muncă sau nu vor să lucreze, trebuie analizate și cheltuielile de ansamblu pe care aceștia le au de suportat doar pentru a merge la locul de muncă, care, poate, depășesc salariul primit. Desigur, toate ideile menționate nu servesc pentru găsirea unor scuze ale acestei categorii de populație, ci doar pentru a facilita o analiză din ambele perspective.

Piața Traian este asociată, în mentalul colectiv, prezenței populației rrome, deși aceasta nu locuiește efectiv în piață, ci pe străzi laterale, precum Dacilor (vezi foto. 21), Ion Mihalache și Costache Negruzzi. Totuși, cultura rromilor, care presupune întâlnirile în spațiul public, este cea care, în absența altor categorii de populație, face ca ei să pară predominanți. Pornind de la aceasta, căreia i se asociază o serie de probleme și coroborată cu rolul Pieței Traian de nod de transport, spațiul devine unul evitat, fiind asociat hoților de buzunare și altor tipuri de acte infracționale. Practic, prezența rromilor este considerată responsabilă pentru toate celelalte probleme ale pieței: sunt folosiți drept scuză a primăriei pentru a nu întreprinde acțiuni în piață, drept pentru care clădirile se degradează; platoul se degradează deoarece rromii fac mizerie și scot dalele de piatră; rromii sunt cei care nu au educație; iar activitățile comerciale nu se dezvoltă din cauza furturilor și a conflictelor cu rromii. Prin urmare, deși zona istorică în sine ar trebui să se ia în considerare, rromii sunt acuzați de toate neplăcerile și dificultățile cu care aceasta se confruntă.

„Ei îs cumva scuza să nu se facă cine știe ce. Și-s lăsați să facă orice!” (Interviul 60, reprezentant ONG, Piața Traian)

De asemenea, ei sunt asociați infracționalității, materializată prin furturi, acte de vandalism, limbaj vulgar, perturbarea liniștii publice și cerșit. Actele infracționale sunt asociate în special tinerilor, asupra cărora poliția afirmă că nu poate să ia nicio măsură, fiind minori.

„Copiii trăiesc din furturi. Cereau 1 leu-2 copiilor care veneau de la școală. Trăiesc cu șicane. Pentru ei e un joc să șicaneze vecinii! Cică nu poți să le faci nimic, că sunt copii!” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Foto.21. Intrări ale unor clădiri de pe Strada Dacilor, zona Traian

Se consideră, de asemenea, că nu există un interes real din partea rromilor pentru a contribui la dezvoltare, atât proprie, cât și a zonei în care trăiesc: nu sunt interesați de studii, rezumându-se doar la a scrie și a citi, nu participă la activități culturale, decât dacă sunt plătiți, deteriorează calitatea evenimentelor culturale organizate în piață prin furturi și scandaluri.

„Noi chiar am organizat Zilele Cartierului an de an, aici în Traian! Dar, din păcate, existența acestor țigani care de fiecare dată, prin comportamentul lor, ne cam stricau evenimentele, ne-a determinat să ridicăm mâinile. Să plecăm din această zonă. Și ne-am dus în zone mai periferice ale cartierului ca să ne ținem evenimentele culturale” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

6.3.3. Problemele de conviețuire

Conform celor afirmate anterior, în cartierul Cabanyal, spaniolii au conviețuit dintotdeauna cu persoanele de etnie rromă, fără a exista conflicte. Odată cu proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez, au început să apară problemele și sub acest aspect, momentul „critic” corespunzând intrării populației rome de naționalitate română. Aceasta este în conflict din două puncte de vedere:

- cu spaniolii, din cauza modului diferit de a vedea conviețuirea și din cauza comportamentului propriu culturii rome. În acest sens, faptul că rromii români își desfășoară o mare parte a activității în stradă, că nu respectă spațiul public (prin aruncarea gunoaielor și colectarea obiectelor destinate vânzării ulterioare, ceea ce se traduce prin insalubritate și probleme de sănătate), că nu respectă liniștea vecinilor (ascultând muzică sau jucând fotbal în timpul nopții), că vorbesc limba lor și refuză să se integreze și să se adapteze culturii spaniole, devine deranjant;

- cu rromii spanioli, din cauza luptei pentru „locurile de muncă”, în sensul că ambele categorii corespund unei populații sărace, cu nivel de studii redus, care nu au acces la locuri de muncă bine plătite și, prin urmare, concurează pentru aceleași meserii, printre care se numără recuperarea fierului vechi, vânzarea obiectelor la mâna a doua, vânzarea în piață sau munca agricolă. Pe baza acestui considerent, apar conflicte între locuitorii de etnie rromă, deoarece rromii români îi consideră pe ceilalți mai răi și viceversa. Lipsa de înțelegere dintre rromii de naționalități diferite este reflectată și de distribuția lor teritorială diferențiată: rromii spanioli sunt concentrați, în cea mai mare parte, în blocul portuar, în timp ce rromii români sunt stabiliți în zona 0. O altă dovadă este reprezentată de modul în care fiecare se adresează în raport cu celălalt: țiganii români vorbesc despre cei spanioli, numindu-i „gitanii” (de la cuvântul spaniol gitanos), în timp ce țiganii spanioli vorbesc despre ceilalți drept „românii”. În niciun moment al discursului lor, aceștia nu se consideră ca făcând parte din aceeași „familie”.

„Concret, în Cabanyal este o populație română destul de mare și o populație rromă spaniolă destul de mare, care are probleme de excludere socială destul de mari. Și precaritatea merge dincolo de locuință. Include, de asemenea, tot domeniul locurilor de muncă! Nu sunt perspective pentru aceste grupuri de a se integra în societatea bunăstării. Nici de a ocupa locurile de muncă ale clasei medii. Sunt tot mai condamnați să trăiască în excludere socială permanentă! Și să trăiască în nișe de muncă de foarte joasă rentabilitate: cum pot fi fierul vechi, mai ales pentru români... și țiganii [spanioli] ceva de fier vechi, dar mai ales vânzare ambulantă în piețe. E precaritatea tot mai crescândă. [...] Nu e vina lor! Nu e nici vina spaniolilor care locuiesc cu ei! E vina unui sistem economic capitalist, [...] care nu permite să fie o egalitate completă pentru toată populația!” (Interviul 49, localnic, spaniol, Cabanyal)

Totuși, imaginea rromilor români, din perspectiva spaniolilor, este mai rea decât a rromilor spanioli, ca urmare a faptului că ei ai fost folosiți de către primărie în strategia de evacuare a persoanelor care au locuit toată viața lor în cartier. În final, însă, există o discrepanță între discursuri: rromii se consideră respinși, deoarece sunt săraci și sunt asociați unor stereotipuri, pe când spaniolii afirmă că rromii nu sunt marginalizați pe considerente culturale, ci din cauza problemelor de conviețuire și comportament, care fac imposibilă viața de zi cu zi.

„Anul trecut mergeam cu patru femei românce, țigănci, într-un acompaniament. Eu eram în mijlocul celor două fete, care vorbeau cu mine. Și celelalte două în spate. Și a ieșit o femeie dintr-o casă. Și m-a chemat și mi-a spus: „Nu știu dacă îți dai seama, dar încearcă să te fure”. Și i-am spus: scuze, dar sunt cu mine, nu e ceea ce crezi! Și a rămas așa [mirată]” (Interviul 56, reprezentant ONG, Cabanyal)

„Țiganul nu trăiește așa pentru că vrea, trăiește așa pentru că nu are alternativă! Ar trebui să îi facem pe oameni să vadă dacă ar avea capacitatea de a se pune în situația unei familii rrome. Să ai dezavantaje în toate aspectele vieții. Să nu ai posibilitatea de a genera resurse, bogății, nici măcar să faci față. Ca simplul fapt de a te alimenta să fie o problemă foarte mare de rezolvat. Ca singurul tău obiectiv să fie să reușești să supraviețuiești. Să te poți alimenta, pe tine și pe ai tăi! Este teribil să trăiești așa! Pentru că deja pornești de la o bază în care nu ai ambiții. Nu poți avea alt tip de preocupări. Tot timpul tău este dedicat preocupării de a putea trăi! De a putea supraviețui! Chiar dacă ești inventiv, ai imaginație și criterii pentru a putea obține alte lucruri, vei dedica efortul tău, în mod exclusiv, pentru a putea trăi. Pentru a putea mânca. E teribil! E teribil! Asta oamenii nu o știu, dar există, e real! [...] Se spune că țiganul comite delict. Clar!

Posibil, or fi dați în care, da! Le comite! Dar [...] ce ai fi tu dispus să faci dacă ai deschide frigiderul și nu ai avea nimic? Și dacă ai avea o familie de întreținut? Până unde ai ajunge?” (Interviul 22, reprezentant ONG, Cabanyal)

6.4. Problemele de comportament

În cartierele care se confruntă cu anumite tipuri de probleme și dificultăți, precum cele analizate, în mod evident apar comportamente tipice, diferite de cele întâlnite în alte cartiere.

„Se observă când urcă în metrou, din Valencia, oamenii care nu sunt din cartier. Și ajung aici și spun „Dumnezeule, din Burjassot până aici, oamenii sunt... se comportă... rău!”. Și le e frică! Eu am verificat cu propria mea fiică, atunci când vine de la universitate. Și zice: „La naiba! Când iau tramvaiul ăsta să vin până aici... câteodată mi-e puțin frică. Pentru că vezi că oamenii ăștia nu se comportă ca restul! Păi amenință! Cer telefoane! Se agață! Merg fără să plătească! Fac gălăgie!”. Ei chiar își arată „șarmul” afară! E felul lor de a trăi!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

Astfel, pornind de la neajunsurile economice, se conturează o stare de stres mai evidentă, care conduce la tensiuni între vecini. Lipsa unor persoane de referință pozitive determină accentuarea unui element negativ, care devine element de identitate a cartierului. Astfel, multe dintre acțiunile localnicilor reflectă bravura, încercarea de a se arăta mai bun decât celălalt, doar pentru a ascunde neajunsurile pe care le au.

„[Experiența în La Coma] a însemnat să împart durerile din viața oamenilor. Întâmplări, începând de la un copil care fură o mașină. Și vrea să îi facă o demonstrație iubitei. Și termină prin a o călca și o omoară!” (Interviul 12, fost localnic, spaniol, La Coma)

De asemenea, lipsa activităților care să „umple” timpul liber determină desfășurarea unei mai proporții din timp pe stradă, atât în cazul copiilor, cât și al adulților. În cartierul La Coma, fiind un cartier închis, cu puțin contact la exterior, se dezvoltă o cultură a marginalizării, vizibilă nu doar prin atitudinea față de muncă (menționată anterior), ci și prin comportament: fiind persoane care locuiesc de mulți ani în cartier și care, practic, au toate rudele în cartier, consideră că au mai multe drepturi decât ceilalți în baza timpului pe care l-au trăit aici.

„Oameni care la 18 ani deja vor... „Sunt copilul cartierului La Coma!”, că au obiceiul aici să își spună așa. Pentru că părinții sau bunicii lor deja au locuințe aici. Și cred că au drepturi! La 18 ani! Păi, pentru că au rămas însărcinate. Și trebuie să primească locuință! Și sunt oameni care nu muncesc pentru o locuință! Dar o vor ca și cum ar fi o moștenire!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

Revenind, însă, la tensiunile apărute și la posibilele conflicte, în La Coma populația este obișnuită să audă înjurături, strigăte sau certuri, actele de violență verbală corespunzând unui comportament firesc. De altfel, volumul mai ridicat al vocii caracterizează majoritatea conversațiilor, fără ca oamenii să își dea seama de această diferență în raport cu alte cartiere. De asemenea, contactul fizic manifestat prin lovire ușoară sau împingere este, din nou, o acțiune tipică și nu este asociată unui semn de violență.

„Cele mai mari șocuri se produc între normalitatea cartierului și normalitatea școlii. Niciunul dintre noi nu locuim aici. Așa că venim de la o realitate diferită! Ceea ce e normal aici, nouă ne atrage mult atenția! Ceea ce e normal aici, e extraordinar pentru noi! Tipul de relații. Agresivitatea. Volumul vocii. Prioritățile familiilor” (Interviul 29, profesor, La Coma)

Multe dintre aceste atitudini percepute oarecum ca violență de persoanele din exterior sunt expresii ale temerilor pe care localnicii le au. De exemplu, mulți copii din La Coma nu au dormit niciodată singuri într-un pat, deoarece locuiesc în aceeași încăpere cu mai multe rude, mulți nu au urcat niciodată într-un autobuz sau nu au ieșit din cartier. Nu doar copiii prezintă aceste temeri, ci și adulții, deși nu o recunosc. Indiferent de cât de conflictual ar putea părea cartierul, acesta oferă siguranță oamenilor care îl locuiesc; pentru ei exteriorul cartierului reprezintă o sursă de teamă. Prin urmare, deși se încearcă scoaterea copiilor din cartier, prin excursii, mulți părinți sunt reticenți. De altfel, copiii din La Coma în general nu au o copilărie tipică, venind cu un bagaj imens de probleme pe care le au acasă; tocmai de aceea se încearcă scoaterea lor din cartier – pentru a vedea lumea exterioară și a înțelege că lumea nu se rezumă la cartierul în care locuiesc.

„Nu se poate avea aceeași copilărie ca ceilalți [din alte cartiere]... dacă în casa ta toată lumea e în șomaj! Sunt multe dificultăți care vin din violența intra-familiară. Probleme moștenite. În plus, locuiești cu mulți oameni. Unde nu este formă de a merge înainte. Asta influențează!” (Interviul 18, reprezentant ONG, La Coma)

Totuși, când copiii ies în excursie, de regulă au un comportament exemplar. Problemele apar atunci când relaționează cu copii de la alte școli, moment în care ei au impresia că au fost priviți urât de ceilalți.

„O dată pe an îi ducem la Parcul Gulliver, unde vin și alte școli. În excursia aia tot timpul o ducem rău! Pentru că imediat ai noștri zic că au fost priviți urât. Că au fost înjurați de morți! Dar afară din cartier, mulți nici nu știu ce înseamnă asta! Alții, într-adevăr, se vede că pot vorbi cu alți copii. Dar au un fel de a vorbi foarte diferit de ceilalți!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

O altă problemă este reprezentată de faptul că la întoarcerea acasă, ei nu rămân cu comportamentul pe care l-au avut în excursie, ci revin la tipul de comportament caracteristic cartierului, ceea ce reflectă o identitate a cartierului, însă negativă.

„Când merg în excursii se poartă destul de bine. Pentru că ies din teritoriul lor! Dar ajung la stația de tramvai și deja cântă și își dau palme! Pentru că spun că: Sunt de aici! Sunt din La Coma!” (Interviul 28, profesor, La Coma)

6.4.1. Problemele de familie

Multe dintre problemele menționate își au originea chiar în familie, în modul în care familia oferă educația necesară dezvoltării. Numărul persoanelor aflate în întreținere constituie un criteriu foarte important, în sensul că reprezintă una dintre premisele sau piedicile în apariția

mobilității: fie acționează ca un impuls, creșterea numărului de persoane conducând la necesitatea unui spațiu mai mare și, implicit, la schimbarea domiciliului; fie ca un obstacol, numărul mai mare de persoane în întreținere semnificând o proporție mai mare a veniturilor alocate gospodăriei și un grad mai mare de condiționare de un anumit serviciu (școală, grădiniță, medic etc.).

Din totalul respondenților se observă că în cartierele din Spania predomină cei care au copii în întreținere (64% în La Coma, 55% în Cabanyal), în timp ce în cartierele timișorene ponderile sunt inversate (30% în Piața Traian, 35% în Plopi), excepție făcând cartierul Kuncz, care se înscrie în tiparul spaniol, cu o pondere de 60% (fig. 74a). De asemenea, numărul de copii aflați în întreținere variază de la un cartier la altul, predominând cei care au un singur copil în Piața Traian (69%), Plopi (59%), ponderile celor care au un copil sau 2-3 copii fiind apropiate în Cabanyal (50% - un copil; 47% - 2-3 copii), în timp ce ponderea celor care au 2-3 copii este majoritară în La Coma (52%) și Kuncz (50%). De precizat este și faptul că în aceste două ultime cartiere se înregistrează și cele mai mari ponderi ale familiilor cu 4-5 copii (fig. 74b).

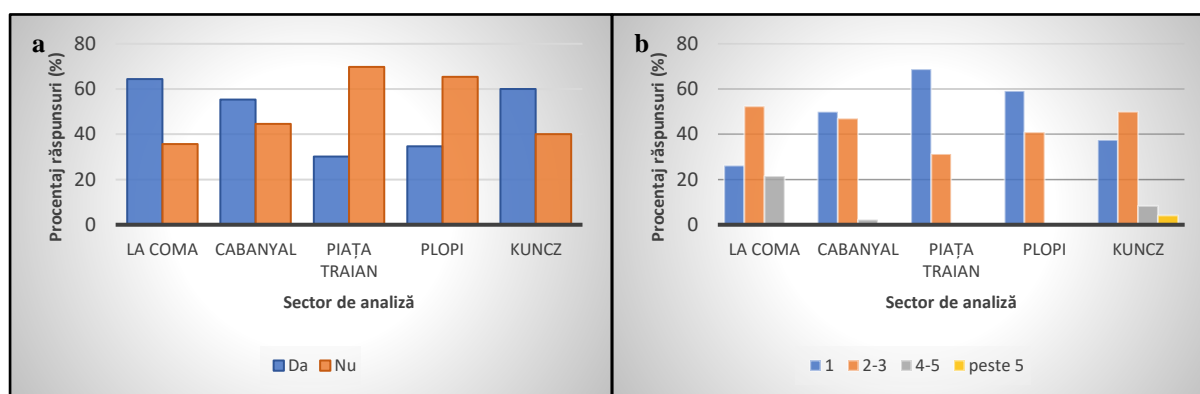

Fig.74. Pondere și număr de copii în întreținere (a) și numărul copiilor în întreținere (b) (*chestionar*)

Numărul mare de persoane care locuiesc într-o locuință constituie un element specific asociat, de regulă, culturii rrome, care devine o problemă atunci când este asociată lipsei posibilităților financiare și condițiilor improprie de locuire. În Zona Traian, de exemplu, pe fiecare stradă care conectează Piața Traian există cel puțin o locuință a rromilor, unde trăiesc cu familiile în condiții improprie. Tocmai faptul că aceștia stau în grupuri nu doar în casă, ci și în piață, inspiră teamă pentru persoanele care vin din exterior. Există, de asemenea, situații de familii monoparentale sau copii care locuiesc cu bunicii sau cu alte rude, ca urmare a plecării în străinătate. În acest sens apar o serie de alte probleme de ordin psihologic și social care fac dificilă integrarea populației rrome. Chiar dacă unii dintre ei pleacă cu întreaga familie, inclusiv copiii, apar alte tipuri de probleme la întoarcerea în țară, din cauza actelor copiilor.

Problemele de familie se impun foarte mult în trăsăturile de caracter și de comportament ale persoanelor din toate cartierele analizate. În La Coma, însă, acestea se impun mai pregnant, existând familii mai puternice, care, aparent, guvernează cartierul. Astfel, respectivele familii trebuie să își mențină statutul la nivel de cartier, cel mai adesea făcând-o prin violență. Se conturează, în acest sens, conceptul de putere, care se transmite și copilului, acesta din urmă trebuind să contribuie la păstrarea statutului, în contextul în care el va dobândi ulterior statutul părinților. În mintea copilului se dă o luptă între cele două tipuri de raționament – al casei și al școlii – în final prevalând rațiunea cartierului, dat fiind faptul că într-un cartier de tipul cartierului La Coma funcționează legea străzii.

„Famițiile respective sunt puternice. Și trebuie să își mențină statutul. Și statutul se menține de multe ori pe bază de violență sau amenințări. Și le cer și copiilor să mențină acel statut! Atunci copilul vine la școală. Și aici i se spune că toți suntem egali [...] A supraviețui aici te obligă să devii mai dur. Oricât aș zice eu în școală că suntem toți egali, pe stradă nu sunt toți egali. Atunci comportamentul ăsta se reproduce!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

Suferința lor continuă, deoarece, similar părinților lor, sunt evitați de ceilalți, tocmai pentru că nimeni nu își dorește probleme.

„Majoritatea problemelor mari la nivel de cartier, de vecini, se învârt în jurul lor. Sunt puțin de neatins! Au devenit puternici! Foarte prezenți în teritoriu! Lumea îi evită!” (Interviul 25, reprezentant ONG, La Coma)

Acest lucru este dovedit de faptul că în cartier nici nu se denunță lucrurile rele, deoarece urmările pot fi dezastruoase; de regulă, dacă cineva denunță o persoană mai puternică, singura scăpare este părăsirea cartierului, indiferent dacă dispune de resursele necesare pentru aceasta sau nu.

„În comunitatea țigănească, atunci când este o problemă între două familii, dacă nu se ajunge la un acord, la final una din ele trebuie să plece. Ca să evite probleme mai mari. De obicei, pleacă cea care a făcut răul, prejudiciul. Cea care a cauzat problema! Aici, indiferent cine a inițiat-o sau nu, în mod normal, tot timpul pleacă cealaltă! O alungă pe cealaltă!” (Interviul 25, reprezentant ONG, La Coma)

Dincolo de nivelele de putere, în întreg cartierul noțiunea de familie este cea mai importantă. Astfel, familia primează în fața tuturor, chiar și în fața școlii sau a locului de muncă. Tocmai de aceea, de regulă stilul de viață se adoptă de la o generație la alta, fără a exista alte aspirații, decât acelea de a trăi cum au trăit părinții. Deși familia este atât de importantă, se constată, totuși, că aceasta este, în principal, mai unită în situații conflictuale; de exemplu, dacă apare un conflict în școală, calea cea mai bună de rezolvare este în interiorul acesteia, deoarece în caz contrar problemele se multiplică în cartier, intervenind toată familia. De altfel, generațiile fiind foarte apropiate, de exemplu, situații în care copilul merge la aceeași școală cu unchiul său, este foarte ușor ca un simplu conflict între copii să se propage la nivelul întregii familii.

Totuși, această uniune a familiei nu se manifestă și în activitățile creative sau recreative ale copiilor, unde aceștia nu sunt susținuți.

„Când vezi cealaltă echipă cu 50 de părinți care îi susțin... Și pe a ta cu 6 părinți... Asta distruge! Câte un copil mai începe să plângă...” (Interviul 31, localnic, spaniol, etnie rromă, La Coma)

Nu în ultimul rând, o trăsătură tipică pe care o dobândesc copiii de mici este aceea că în niciun moment nu ar trebui să arate că le este frică, acesta fiind considerat un semn de slăbiciune.

„Trebuie să dai de înțeles că nu îți este frică! Copiii trebuie să învețe asta de mici! Și în alte spații nu ar trebui să învețe asta!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

De remarcat este, de asemenea, faptul că, fiind copii cu foarte multe probleme la nivel emoțional, detectează foarte repede orice urmă de dispreț din exterior și o înapoiază, în cartier o formă de acțiune tipică fiind răzbunarea.

„Elevii noștri sunt atât de terminați din punct de vedere emoțional, că imediat observă disprețul. Lipsa de afecțiune. Superioritatea. Și îi le întorc înzecit!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

6.4.2. Gălăgia

Poluarea fonică este o altă problemă asociată comportamentului vecinilor și este criticată în toate cartierele, mai puțin în Plopi. Totuși, dacă în Piața Traian și Kuncz, aceasta caracterizează întregul areal, în cartierele spaniole este în funcție de zone, existând zone mai liniștite și zone mai zgomotoase, cum ar fi Piața La Yesa, Benicarló și Llauri în La Coma sau zona 0 în Cabanyal. În spațiile considerate mai gălăgioase este normal să se organizeze o petrecere în mijlocul străzii, indiferent de ora din zi sau din noapte. De asemenea, pot fi auziți frecvent oameni sau mașini cu muzica la maxim la orice oră. Practic este acuzată lipsa de respect a oamenilor pentru vecini, pusă și pe seama faptului că nu muncesc.

„Și apoi, bineînțeles! Oamenii care toată noaptea vorbesc și plâng jos și... cântă. Încă e bine când cântă! Pentru că te bucuri! [...] Cântă! [...] Nu plânge! De ce nu cânti? Bineînțeles! Se degradează capacitatea de... a rezista! Și de a trăi! Se degradează mult!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

„E adevărat că să faci o petrecere în mijlocul străzii, fără să respecti oamenii care lucrează sau care pur și simplu vor să se odihnească... asta chiar se întâmplă mult!” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

6.4.3. Nerespectarea spațiului public

Curățenia este o altă caracteristică ce lasă de dorit în toate cartierele, mai bine de jumătate dintre respondenți considerând cartierul în care locuiesc drept unul murdar (51% în Plopi-Kuncz (vezi foto. 22), 58% în Cabanyal, 80% în La Coma și 87% în Piața Traian) (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). Acest fapt nu afectează doar mediul înconjurător, prin poluare, dar și imaginea

generală a cartierelor, determinând persoanele care vin din afara lor să le evite și astfel, contribuind la generarea atitudinii de respingere din exterior. În cartierul Plopi problema este cu atât mai gravă, cu cât elemente ale cadrului natural sunt în mod direct afectate: râul Bega este extrem de poluat, în special de timișorenii care vin din afara cartierului și aruncă gunoaiele. De asemenea, câmpul care mărginește ambele cartiere se transformă într-o adevărată groapă de gunoi, în acest sens fiind criticată lipsa de informare, luând în considerare faptul că multe dintre persoanele din afara cartierului care aruncau gunoaiele acolo efectiv nu considerau că este greșit, ei știind că, într-adevăr, acolo era groapa de gunoi.

Foto.22. Mizerie în cartierul Plopi (a) și Kuncz (b)

De asemenea, pe lângă lipsa curățeniei, în cartierele spaniole analizate majoritatea respondenților reclamă prezența graffiti-urilor pe pereții clădirilor, ponderile urcând până la 77% în La Coma (foto. 23) și 67% în Cabanyal, în timp ce în cartierele timișorene acestea coboară la 33% în Piața Traian și 22% în Plopi-Kuncz (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). În cartierul La Coma majoritatea se găsesc pe gardurile școlilor, acestea fiind în mod cert o expresie a culturii sărăciei, drept pentru care majoritatea localnicilor nu sunt mulțumiți de existența lor. În Cabanyal majoritatea acestora se regăsesc în zona 0 și corespund fie unor mesaje de susținere a luptei împotriva proiectului de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez, fie unor forme de manifestare a culturii populației sărace. Deși în zona

Foto.23. Starea de degradare a cartierului La Coma

Plopi-Kuncz nu există clădiri istorice, graffiti-uri au fost văzute pe pereții clădirilor publice, cum este școala veche din Plopi (foto. 24), în timp ce în Piața Traian clădirile istorice se confruntă cu aceste probleme. De remarcat este că, în Cabanyal, majoritatea localnicilor nu sunt împotriva graffiti-urilor, atâta timp cât ele constituie o formă de artă și au un aspect estetic.

Foto.24. Vechea școală din cartierul Plopi

În general, lipsa curățeniei și prezența graffiti-urilor sunt asociate educației precare în domeniul respectării spațiului public. Astfel, nerespectarea spațiului public este concretizată în faptul că oamenii nu știu să recicleze, dar mai ales în mizeria aruncată la voia întâmplării și actele de vandalism. Deși există plângeri din cauza mizeriei, în momentul organizării unor campanii de curățenie, oamenii nu vor să strângă după alții. Se preia foarte mult modelul de comportament văzut la celălalt: dacă o persoană strânge mizeria, dar celălalt nu o face, va renunța și ea; dacă o persoană aruncă mizerie pe jos, o va face și celălalt.

„Nu sunt obișnuiți să arunce gunoiul la coș. Și dacă tu arunci unul, eu arunc două! Dacă tu arunci în fața mea, când știi că eu încerc să mențin cartierul curat, atunci în final mă supăr! Și nu mai strâng nimic! Este cercul vicios care caracterizează cartierul” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

Astfel, în loc să se promoveze modelul pozitiv, se preia comportamentul negativ, ceea ce, din nou, creează un cerc vicios. Mai mult decât atât, se aruncă mizeria chiar și pe geam, ceea ce reflectă lipsa de conștiință de a îngriji spațiul public.

„Mizeria! Apoi spun că măturătorul nu face curat. Dar el curăță! Însă ei murdăresc! Astă vară au pus coșuri de gunoi pentru hârtii. Și în ziua următoare nu mai era niciunul! Se plâng că nu au parcuri. Dar nu au, pentru că fură! [...] Aruncă scutece folosite pe geam!” (Interviul 28, profesor, La Coma)

Pe lângă mizerie, elementele de mobilier urban sunt cel mai adesea distruse, prin rupere sau ardere sau furate: băncile, felinarele, coșurile de gunoi, mobilierul din stația de tramvai etc.

Practic, distrugerea lucrurilor este văzută ca o formă de distracție, de amuzament, însă în final mizeria și resturile de mobilier urban reflectă nepăsare și delăsare.

„În stațiile de tramvai (foto. 26) erau geamuri ca în toate [stațiile]. Și băncuțe de lemn. Băncuțele de lemn la fiecare 15 zile trebuiau schimbate! Iar geamurile la fiecare 2 zile! La final s-au săturat... și au pus niște bănci de beton (foto. 25)! Și în loc de geamuri, au pus sârmă de metal, ca la pui. Sârma a durat o săptămână și au rupt-o! Coșurile de gunoi le-au pus de fier și cu ciment. Au durat 3 sau 4 zile! Pentru că le vând! Trebuie să le pună din beton! Trebuie să fie ceva care nu se poate vinde, nici smulge, nici lua, nici nimic! Și au pus coșuri de gunoi de beton! Și puține! Băncile, de beton!” (Interviul 16, localnic, spaniol, La Coma)

Foto.25. Bancă amenajată din beton în cartierul La Coma

Foto.26. Stația de tramvai din cartierul La Coma

Totuși, uneori aceste puncte negative sub aspectul curățeniei au creat acel element comun pentru care să lupte localnicii, aceștia ducând o adevărată campanie de informare pe cont propriu. Astfel, de la un element negativ s-a creat, totuși, o conjunctură pozitivă în dezvoltarea relațiilor interpersonale și a coeziunii, localnicii implicându-se împreună în soluționarea problemei respective.

„Până acuma, prin curățenia lor de primăvară și de toamnă, cartierul Plopi se umplea de gunoaie. La propriu! Acuma, de când stăm ca polițaiul pe ei și rugăm poliția locală să ne pună camera aia mobilă din loc în loc și avem noi camere, care ni le punem noi din loc în loc, nu se mai aruncă chiar atâta de mult, știi? Deci avem o reușită cât de cât” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

6.4.4. Actele de violență

Luând ca reper un interval temporar de 2-3 ani, respondenții din Cabanyal afirmă în proporție de aproape 40% că au văzut acte de violență, în timp ce în La Coma ponderea urcă la

aproape 60%. Dacă în Piața Traian ponderea urcă la 61%, în Plopi-Kuncz aceasta se menține la valori scăzute, de 24%, cu mențiunea că în Kuncz situația este asemănătoare cu cea din Piața Traian (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). Reprezentarea cartografică a răspunsurilor pe străzi ilustrează contrastele existente între cartierele analizate, în sensul că prin cea mai rea situație se identifică Piața Traian și cartierul La Coma, iar prin cea mai bună situație cartierul Plopi, în timp ce în cartierele Cabanyal și Kuncz ponderile răspunsurilor sunt diferite în funcție de sectorul considerat (fig. 75).

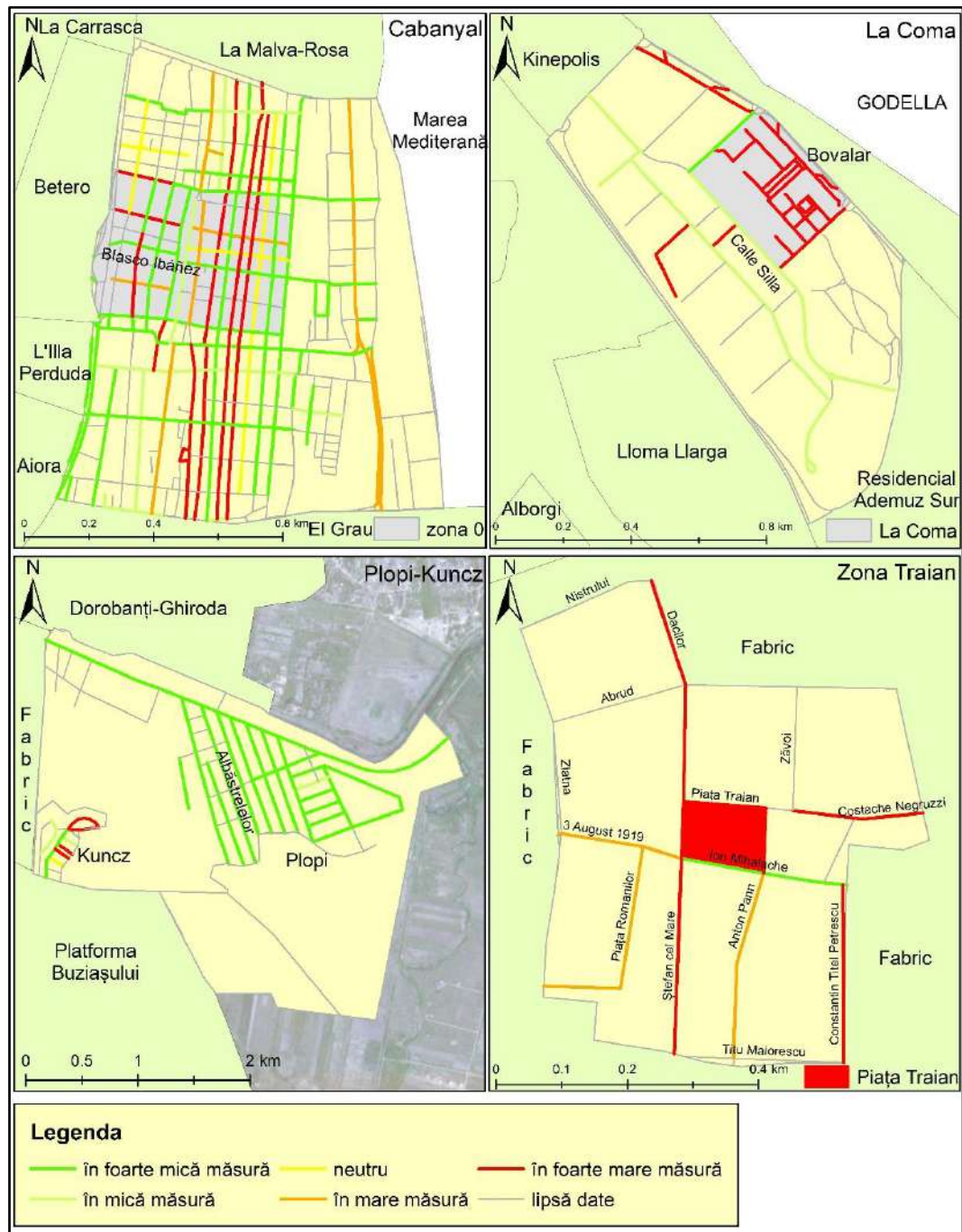

Fig.75. În ultimii 2-3 ani ați fost martor la acte de violență produse în cartier? – pe străzi (chestionar)

Există, însă, o diferență în ceea ce privește modul în care fiecare percepe violența, majoritatea locuitorilor din cartierul La Coma, Kuncz sau Piața Traian considerând că astfel de acte sunt „la ordinea zilei” și că deja au devenit elemente normale. De asemenea, violența verbală devine o caracteristică a cartierelor, o acțiune care se produce „tot timpul”, cu care s-au obișnuit, drept pentru care nu o mai încadrează în categoria actelor de violență. Astfel, agresivitatea verbală devine o trăsătură a cartierului cu care chiar și instituțiile care lucrează în cartiere s-au obișnuit. De regulă, actele de violență sunt asociate populației rrom, ceea ce se traduce, din nou, printr-o atitudine discriminatorie la adresa acesteia.

Totuși, conform celor afirmate anterior, agresivitatea și actele de violență izvorăsc din problemele pe care oamenii le au, stresul și nevoile asociate și, de regulă, ascund durerea și suferința pe care aceștia le trăiesc, nefiind specifice unei anumite culturi. Totuși, violența există în același timp cu coeziunea, dat fiind faptul că tensiunile coexistă cu ajutorul reciproc în cartiere precum La Coma sau Kuncz. Aceasta se manifestă foarte frecvent din partea bărbaților asupra femeilor, o posibilă cauză fiind reprezentată de căsătoriile timpurii, întrucât cu timpul se ajunge la concluzia că, de fapt, gândirea prematură a determinat căsătoria, și nu sentimentele reale.

„Aici machismul nu este util. Este foarte evident! Palpabil! Și clar! Bărbați care maltratează fizic și psihic femeile. Și nu se ascunde asta! Bărbați care nu fac nimic. Și femei care duc familia mai departe!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

De asemenea, în La Coma, violența apare ca o consecință a drogurilor, faima acesteia venind în special de la familiile problematice. Totuși, nu tot cartierul este violent, deși este adevărat că, spre deosebire de alte cartiere, comportamentul este diferit, puțin mai dur. Majoritatea conflictelor se rezolvă aici față în față, se promovează răzbunarea, fără a se urma calea legală tipică în alte cartiere. În acest cartier, cele mai frecvente acte de violență fizică se produc în centrul de sănătate, unul dintre puținele locuri în care se întâlnesc locuitorii din La Coma cu cei din Mas del Rosari sau în școli.

„Codul de rezolvare a problemelor nu e codul justiției. Acela de a denunța. Aici e ochi pentru ochi! Codul de supraviețuire a oamenilor. [...] Asta este cumva oraș fără lege. Nu intervine poliția. Aici, oamenii își rezolvă singuri conflictele, într-o manieră internă. Cu un nou cod, care cu siguranță nu funcționează în alt cartier! Pentru că aici rezolvi tu! Pentru că a chema poliția nu face decât să agraveze problema! Și dacă suni, probabil, în consecință, va trebui să abandonezi cartierul!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

6.5. Elemente de mobilitate

Sub aspectul mobilității se conturează diferențe între cele patru cartiere analizate, determinate de situația tipică fiecăruia, astfel că analiza va fi făcută separat, pentru sublinierea

acestor disparități. Astfel, în cartierul *La Coma*, două ar fi cauzele principale ale lipsei progresului și ambele țin de mobilitate, și anume: în primul rând, majoritatea oamenilor vin din alte cartiere, însă nu într-o formă voluntară, ci obligați de circumstanțele personale, iar în al doilea rând, majoritatea acestora, când reușesc să ducă un trai ceva mai decent, își doresc să plece într-un alt cartier.

„Eu locuiam în Valencia. Am locuit întotdeauna în Valencia. Dar eram măritată. Și am avut o problemă cu soțul meu, care mă maltrata. Atunci am plecat de acasă. Adică, l-am denunțat. Și am plecat cu copiii mei mici într-un centru de plasament. De acolo m-au trimis aici! În La Coma! Evident, am plecat cu ce aveam pe mine! Pentru că mi-am lăsat casa, am lăsat mobila, am lăsat tot! Am fost un an aici, în La Coma, într-un centru de plasament. Și apoi îți dau apartamentul aici și vezi că nu mai poți să ieși de aici! [...] Apartamentele au chirii foarte mici. În plus, ești mai protejată într-un anumit mod [...] Pentru că aici nu vine nimeni! [...] Așa că m-am văzut obligată să rămân aici! Te bagi ca într-o buclă și e foarte dificil să ieși!” (Interviul 16, localnic, spaniol, La Coma)

Astfel, lipsa de voință conduce la absența unui sentiment de apartenență, iar plecarea permanentă și intrarea ulterioară a unor persoane cu noi probleme face dificilă coeziunea cartierului.

„Când o persoană începe să își îmbunătățească situația, pleacă! Atunci, automat vine altă persoană cu probleme! E un cerc vicios! Un cerc al sărăciei, care se menține de-a lungul timpului! [...] În mod normal nu te dau afară dacă îți îmbunătățești situația economică. Dar tu vrei să pleci! Pentru că problemele sunt atât de mari! Tu o duci mai bine, dar pe scară vecinul își lasă gunoiul. Atunci încerci să vorbești cu el [...] Așa că în final preferi să mergi să locuiești într-o clădire, care să nu aibă tipul ăsta de probleme” (Interviul 3, reprezentant ONG, La Coma)

Mai mult decât atât, există persoane care, chiar din momentul în care vin, nu își lasă copiii să se joace afară, tocmai în speranța că vor putea să plece cât mai curând. Totuși, există persoane care au plecat din cartier, nu doar pentru că le-a permis noua situație financiară sau pentru că nu le plăcea ceva în cartier, ci pentru că munceau mult în cartier, ceea ce nu le mai permitea să aibă viață personală. De remarcat este însă, faptul că, inclusiv după plecarea din La Coma, mulți păstrează legăturile sau le este dor de cartier, acesta având un efect psihologic asupra persoanelor. Majoritatea celor care rămân în cartier, o fac pentru că nu au o altă opțiune sau posibilitate financiară. Puținii care nu vor să plece din alte motive sunt, de regulă, persoane care nu își doresc altceva decât să reproducă acel comportament și stil de viață al părinților, fără a avea mai multe aspirații, la acest lucru contribuind și teama față de exterior, cauzată de lipsa de cunoaștere. O categorie extrem de restrânsă corespunde persoanelor care nu vor să plece din cartier, luând decizia de a rămâne tocmai pentru a lupta pentru îmbunătățirea acestuia. Mobilitatea internă este cea care favorizează această atitudine, deoarece unii, dacă reușesc să primească o locuință în arealul considerat mai sigur, se simt comozi în cartier.

„Să merg în Valencia să locuiesc cred că ar fi stresant! Pentru că acolo tot timpul e ceva de făcut! Nu eu, dar sunt mulți oameni acolo! [...] Întotdeauna am spus că, dacă mă mută în altă zonă [din același cartier], sunt mai bine. Și așa e! Și acuma că m-am mutat, sunt mult mai bine!” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

Nu trebuie omis, de asemenea, faptul că în cartier au intrat persoane de diferite naționalități, fie prin intermediul Colegiului Mayor, fie pentru că nu își puteau permite susținerea traiului unde locuiau anterior, ceea ce a imprimat cartierului caracterul multicultural.

La rândul său, cartierul **Cabanyal** s-a caracterizat, în ultimii ani, printr-o mobilitate accentuată, fiind observabilă migrația internațională, migrația internă, migrația de întoarcere, dar și re-migrația. Migrația internațională poate fi analizată din două puncte de vedere, asociate celor două momente temporale caracteristice. Pe de o parte, este sesizabilă pătrunderea în cartier a grupurilor etnice vulnerabile, în momentul în care situația cartierului oferea condiții favorabile în acest sens, în raport cu alte cartiere. Astfel, pe lângă latino-americieni și africani, s-a înregistrat intrarea masivă a populației române, predominant de etnie rromă, aceasta cauzând și cele mai mari probleme. De regulă, pentru aceștia din urmă, factorul primordial în alegerea cartierului a fost disponibilitatea locuințelor, fie pentru ocupare ilegală, fie pentru că aveau chirii reduse.

„De ce au venit imigranții aici? Pentru că era mai ieftin să vină să locuiască în Cabanyal! Decât să meargă să locuiască în Marxalenes. Decât să meargă să locuiască în alte cartiere. Dar dacă te uiți la imigrația din toate cartierele Valenciei, imigrația se situează în cartierele unde este mai ieftin de trăit! Adică, sărăcia, că mie nu îmi place să vorbesc de imigrație. Eu vorbesc de sărăcie. Pentru că sărăcia nu cunoaște frontiere! Nici naționalități! Sărăcia se deplasează în spațiul urban în funcție de cum o împinge capitalul dintr-un loc în altul” (Interviul 49, localnic, spaniol, Cabanyal)

De asemenea, un rol însemnat l-a avut factorul psihologic. Prin intermediul rudelor și al cunoștințelor din locurile de origine, imigranții instalați aici au servit drept factor de propagare a informației cu privire la caracteristicile cartierului, ceea ce a atras noi imigranți. Totuși, problemele nu au întârziat să apară, în condițiile în care ei sunt văzuți ca rezultat al strategiei primăriei de a distruge cartierul și există numeroase conflicte asociate conviețuirii. Indiferent de etnie sau naționalitate, condiția de imigrant este oarecum resimțită la fel în momentul în care se trăiește într-o situație de vulnerabilitate.

„Decalajul care există, pentru că ai crescut și locuit într-un anumit context, nu îl egalezi niciodată în viață! Pentru că tu poți să fii mai bun, poți să studiezi și să mergi la universitate. Dar persoanele care au avut norocul – sau nu – să trăiască într-un alt context, într-o altă familie, cu alte resurse, continuă să aibă mai multe mijloace decât tine. Mereu! Tu urci, dar niciodată nu egalezi! Niciodată nu egalezi! Și asta e o realitate! [...] Sunt aici, lucrând cu profesioniști, la fel, chiar dacă eu am venit de jos. Dar ei au o mulțime de resurse, pe care eu nu le am. Și nu e o chestiune de țară! E o chestiune socială! [...] Contextul cântărește mult! Contextul e foarte important. Pentru că, de asemenea, contextul este cel care marchează diferența! Așa cum te poate ajuta, te poate și scufunda” (Interviul 20, reprezentant ONG, Cabanyal)

La momentul actual, însă, migrația internațională se resimte în special prin cumpărarea locuințelor de către populația străină cu venituri superioare, care a sesizat avantajul de a locui în proximitatea plajei, dar în același timp dispunând de toate serviciile tipice unui oraș mare.

„În acest moment, 30-35% din cumpărările de locuințe din cartier sunt ale străinilor. Dacă prin imigranți înțelegem și francezi, nemți, italieni, olandezi, englezi. Toți aceștia sunt cei care cumpără cele mai multe proprietăți în cartier” (Interviul 7, reprezentant instituție publică, Cabanyal)

Migrația internă este vizibilă, în primul rând, prin plecările populației locale din cartier spre alte cartiere, atât în trecut, când se vedea obligată de condițiile impuse de primărie, dar și în prezent, prin faptul că nu își permite să suporte costurile de trai într-un cartier aflat în faza incipientă a procesului de gentrificare. Astfel, există o notă melancolică în discursurile localnicilor, în momentul în care rememorează tinerețea și constată că mare parte a prietenilor nu mai locuiesc în cartier, nu din voință proprie, ci din necesitate.

„Dar tineretul, să spunem, din cartier, din generația mea, nu mai există practic. Or mai fi 2-3 persoane din generația mea. Și când eu trăiam aici, în realitate, tineri de vârsta mea erau cel puțin 25-30. Ne reuneam acolo la colț, ne jucam cu mingea, ne aruncam pe jos etc. Era o zonă foarte liniștită! Se trăia foarte bine! Foarte de „Poblados Marítimos”! Foarte pescăresc!” (Interviul 40, localnic, spaniol, Cabanyal)

Tot în această categorie mai este inclusă populația care, deși a locuit în alte cartiere, a optat ulterior pentru cartierul Cabanyal, fie deoarece la un anumit moment prețurile erau mai reduse, fie pentru a se alătura luptei pentru salvarea cartierului, fie pentru a resimți atmosfera de sat, într-un oraș ca Valencia. Totuși, cei care au venit ca urmare a prețurilor reduse se află la momentul actual într-o situație de vulnerabilitate, în pericol de a fi goniți de creșterea chiriilor. Nu în ultimul rând, există persoane care, deși nu au mai putut să locuiască într-o casă, s-au mutat în alta, însă din același cartier, ceea ce reflectă sentimentul identitar.

Migrația de întoarcere este caracteristică atât populației spaniole, cât și populației imigrante, diferențele fiind marcate de sentimentul de apartenență și de factorii determinanți. Astfel, deși mulți dintre localnici au plecat din cartier, fiind forțați de situație, ulterior, când condițiile locale le-au permis, s-au reîntors în cartier. În cazul imigranților situația a fost, însă, diferită: incertitudinea inițială le-a permis să intre în cartier, iar rezolvarea treptată a problemelor cartierului îi constrânge să se reîntoarcă în țara de origine.

„De exemplu, fata asta [româncă de etnie rromă] a plecat cel mai mult din cauză că nu își găsisese o casă stabilă! Să stea undeva ca lumea! Și a plecat! Și ea câștiga mult mai bine ca mine!” (Interviul 45, localnic, român, etnie rromă, Cabanyal)

În aceste condiții, în unele situații apare fenomenul de re-migrație, în condițiile în care unii imigranți nu se întorc în țara de origine, ci pleacă spre o altă țară, pentru a căuta un viitor mai bun.

„A fost o perioadă în care mulți au plecat în Anglia! Pentru că se dă alocație, se dau alea, se dau alea... Au plecat acum câteva luni” (Interviul 45, localnic, român, etnie rromă, Cabanyal)

Arealul **Plopi-Kuncz** se confruntă cu o serie de probleme sub aspectul mobilității, fie că este vorba despre migrație, internă sau internațională, fie că este vorba despre mobilitatea cotidiană. În cartierul Plopi migrația a avut loc în fazele inițiale de constituire a cartierului, când s-au stabilit în cartier persoane din județele Sălaj și Bihor, venite în căutarea locurilor de muncă în municipiul Timișoara. În prezent, persoanele care optează pentru cartierul Plopi au locuit anterior într-un alt cartier al Timișoarei.

„Peste 70% din locuitorii cartierului sunt ardeleni veniți din satele Moigrad, Breb, Otelec, sate aflate în zona Sălajului, o mare parte dintre ei. Un alt procent este format din bihoreni. Pentru că mulți dintre ei au venit împreună, practic. Cei de la Sălaj la Bihor, undeva prin, aș zice, aproximativ, prin 1965. Când au găsit locuri de muncă la fabricile din Timișoara. Și-au cumpărat diverse parcele de teren, case mai vechi pe care le-au renovat. Și astăzi, cât de cât, lucrurile sunt puse la punct” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

În cartierul Kuncz situația este diferită, în sensul că predomină un habitat spontan, format în urma instalării populației venite din mediul rural, preponderent de etnie rromă, care a găsit aici un mediu propice pentru improvizarea unor locuințe. Ulterior, continuă să vină rude ale persoanelor stabilite în cartier, aflând de posibilitățile pe care le au în termeni de construire a locuinței (în condițiile unor norme legislative destul de puțin restrictive), dar și în termeni de apropiere față de serviciile municipiului Timișoara.

O trăsătură comună a celor două cartiere este legată de plecarea populației rrome în străinătate. Aceștia pleacă fie împreună cu copiii, fie îi lasă în grija unor rude, ceea ce determină dificultăți de ordin psihologic și social. La rândul lor, cei care pleacă cu copiii în străinătate au probleme în a-i introduce în sistemul legal sub aspectul actelor de identitate. La acestea se adaugă cazul copiilor născuți în străinătate, care se confruntă cu același tip de probleme la întoarcerea în țară.

„Păi, majoritatea pleacă. Majoritatea pleacă cu copii cu tot. Cei care nu pleacă cu copiii au probleme cu actele de identitate dup-aceea. Sunt copii lăsați pe-ai... fără certificate de naștere. Aia n-ajung la școală! Născuți prin Franța, prin Irlanda, pe nu știu unde. Noi am făcut alfabetizare și i-am învățat să scrie și să citească. Dar nu am reușit nicidecum să-i introducem în sistem! Lor le-a fost suficient să știe să scrie și să citească! Deci, asta ar fi cu plecările...” (Interviul 61, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

În ciuda acestor probleme, se consideră faptul că plecările în străinătate au adus beneficii generale cartierelor, deoarece cu banii obținuți acolo populația respectivă a reușit să se dezvolte și să își construiască locuințe decente, de calitate superioară celor pe care le aveau înainte și mai atractive din punct de vedere estetic. Astfel, de la persoane care trăiau, practic, de pe o zi pe alta, s-au întors persoane capabile de a susține un trai decent.

„Plecările în străinătate i-a ridicat foarte mult! Pentru că ei, cu ce vin, investesc. Au plecat familii care n-aveau casă, n-aveau masă, n-aveau nimic” (Interviul 61, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

„Plecările lor în străinătate le-a dat posibilitatea de a veni puțin mai altfel. S-au întors înapoi mai diferiți. Adică am constatat în ultimul timp că și-au construit case frumoase. [...] Am văzut că și-au construit case noi. Au altă atitudine. Nu sunt scandalagii. Nu fac probleme.” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

În cazul **Pieței Traian**, pornind de la percepția negativă, se poate discuta despre migrația teritorială. Ca urmare a asocierii unei imagini negative, piața este în general evitată, nu doar pentru tranzit, ci și pentru locuire. Astfel, persoanele care au posibilitatea de a alege o altă zonă considerată mai bună în mentalul colectiv, o vor face, rămânând ca în piață să opteze să locuiască doar cei care nu au alte opțiuni sau posibilități mai bune. De regulă, aceștia vor fi oameni cu posibilități financiare reduse sau care sunt excluși din alte colective.

„Cu cât percepția e mai negativă, cu atât în locurile acelea se vor muta doar oamenii care vor fi excluși din alte părți ale orașului. Și atunci vom avea o creștere a segregării! Asta e scenariul negativ...” (Interviul 71, profesor, Piața Traian)

În Piața Traian se conturează, de asemenea, o situație aparte de mobilitate internă, în sensul că există numeroase deplasări și schimbări de reședință între cartierele Kuncz și Fabric, multe persoane aparținând etniei rrome fiind rude sau cunoscându-se între ele, astfel că se creează o legătură strânsă între cele două cartiere. Nu în ultimul rând, sub aspectul migrației internaționale, aceasta trebuie luată în considerare din două puncte de vedere: pe de o parte, una cu caracter mai mult sau mai puțin istoric, reprezentată de plecările proprietarilor de diferite naționalități în alte țări, fiind căutați în prezent pentru a stabili din punct de vedere legal proprietatea edificiilor, iar pe de altă parte plecarea populației rrome în străinătate, cu sau fără copii, în scopul atingerii unui nivel de trai mai bun. O parte dintre aceștia se întorc în România și în cartierul de domiciliu, în cazul de față cartierul Fabric și investesc în locuințe banii pe care i-au obținut în străinătate, în timp ce alții intră într-un proces de re-migrație, deplasându-se ulterior spre alte țări, casele lor din cartier fiind ocupate de cunoscuții lor din alte cartiere ale Timișoarei sau din alte localități din județ sau din țară.

„Acuma s-au mai schimbat lucrurile. O parte au plecat în străinătate. Majoritatea familiilor de rromi. Dacă mai sunt bătrânii pe acasă, dar tinerii... Da, mai nou pleacă și cu copii. Dar sunt rromii care vin din alte părți. Deci sunt străzile... Sunt casele alea părăsite de prin Traian, care sunt ocupate de rromii care vin din alte părți” (Interviul 61, reprezentant ONG, Piața Traian)

6.5.1. Vechimea locuitorilor în cartier și proveniența acestora

Vechimea locuirii respondenților în actualul cartier de reședință poate constitui un factor în generarea dorinței de schimbare a domiciliului. Astfel, cartierele Cabanyal și Plopi-Kuncz prezintă un grad mai ridicat de stabilitate, luând în considerare faptul că aproape jumătate dintre

respondenți locuiesc aici de peste 30 de ani. În cartierul La Coma, însă, aproape jumătate dintre respondenți locuiesc de 10-30 de ani. În Piața Traian, deși cei care locuiesc de peste 30 de ani rămân majoritari, mai bine de un sfert din populație a venit în urmă cu mai puțin de 10 ani, ceea ce indică un proces de reînnoire a populației (fig. 76).

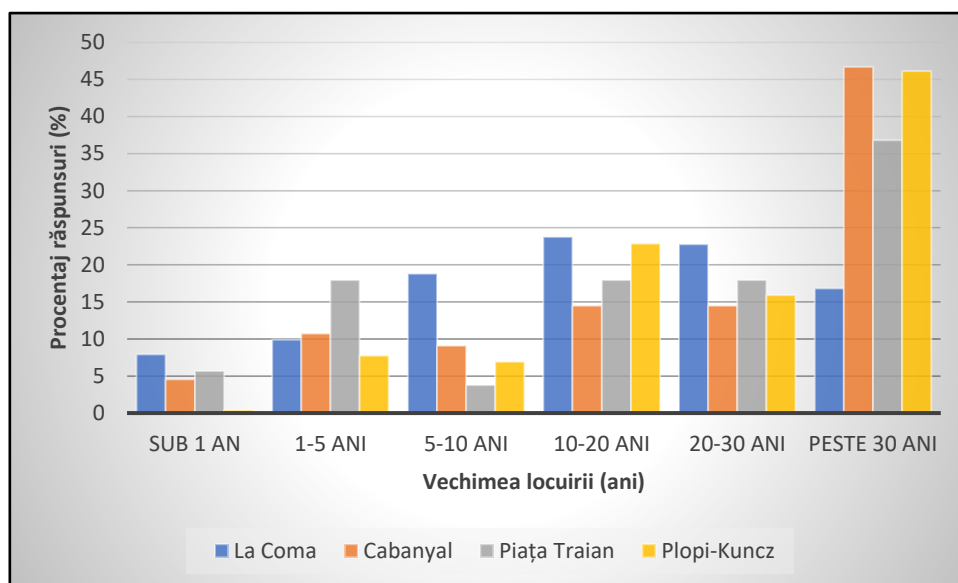

Fig.76. Vechimea locuirii respondenților în cartierele analizate (*chestionar*)

De remarcat este faptul că în La Coma asistăm la un proces de întinerire a populației, având în vedere faptul că 77% dintre cei sosiți în cartier în ultimii 5 ani au sub 35 de ani. Totuși, nu se poate discuta despre un proces de gentrificare, având în vedere faptul că 83% dintre cei nou-veniți au venituri nete de sub 700 euro/lună. Sub aspectul nivelului de studii, jumătate dintre aceștia au un nivel inferior liceului. În cartierul Cabanyal, însă, acest proces este mai vizibil, 70% dintre cei care au optat pentru domiciliul în acest cartier în ultimii 5 ani având venituri de peste 700 euro/lună, iar 29% dintre ei chiar de peste 1200 euro/lună. De asemenea, deși doar jumătate dintre aceștia au sub 35 de ani, 59% au școală profesională sau studii superioare. Nu în ultimul rând, dacă în Cabanyal ponderea persoanelor stabilite în cartier în ultimii 5 ani, având naționalitate diferită de cea spaniolă, este de 35%, în cartierul La Coma aceasta urcă până la 38%. În Piața Traian, în ultimul an se poate vorbi, de asemenea, de inițierea unui proces de gentrificare, având în vedere faptul că dintre cei nou sosiți, majoritatea sunt tineri cu vârste de 19-35 de ani, care au liceu sau studii universitare și venituri lunare nete de peste 2000 de lei. De menționat este faptul că, atât în Plopi-Kuncz, cât și în Piața Traian, majoritatea persoanelor venite în ultimii zece ani nu au copii și nici alte persoane în întreținere.

Diferențe între cartiere se observă și sub aspectul locului de proveniență al respondenților, în sensul că în Cabanyal majoritatea (peste jumătate) au locuit întotdeauna în acest cartier, fiind urmași de cei veniți dintr-un alt cartier al Valenciei, în timp ce în La Coma

predomină cei veniți din Valencia sau din Comunitatea Valenciană (fig. 77a). Prin urmare, se confirmă din nou faptul că gradul de stabilitate este mai ridicat în Cabanyal, unde majoritatea persoanelor locuiesc acolo „de toată viața”, în timp ce cartierul La Coma este un cartier de populație nouă, doar 20% dintre respondenți locuind aici dintotdeauna, ceea ce indică un grad de mobilitate ridicat, având în vedere construirea relativ recentă a cartierului. Vechimea cartierului Cabanyal, înrădăcinarea populației în cadrul acestuia și sentimentul de apartenență pe care aceasta îl are constituie unul dintre factorii care justifică lupta purtată timp de 20 de ani pentru protejarea acestuia.

În cartierele timișorene, proveniența locuitorilor pune în evidență dimensiunea accentuată a mobilității rezidențiale în municipiul Timișoara, aproape jumătate dintre respondenții din Piața Traian venind dintr-un alt cartier al Timișoarei; această categorie atinge ponderi de peste 30% și în cartierul Plopi-Kuncz (fig. 77b). Totuși, în acest din urmă cartier predomină populația care locuiește acolo „de toată viața”. Se cuvine, totuși, a menționa că în cazul cartierului Plopi majoritatea locuitorilor au venit în perioada comunistă din zona Sălajului, fie din orașe importante, precum Zalău, fie din mediul rural. Unii dintre ei au venit cu părinții, în perioada colectivizării, în timp ce alții au venit ei înșiși în căutarea unor locuri de muncă. Factorul de chemare a avut un rol foarte important în acest sens, în special pentru cei din mediul rural, care, aflând de la vecini că în Timișoara se găseau locuri de muncă, optau pentru mutarea în acest oraș. Dintre cei care au venit în perioada respectivă, mulți s-au inclus în categoria persoanelor care locuiesc în cartier dintotdeauna, toate amintirile lor fiind asociate acestui cartier.

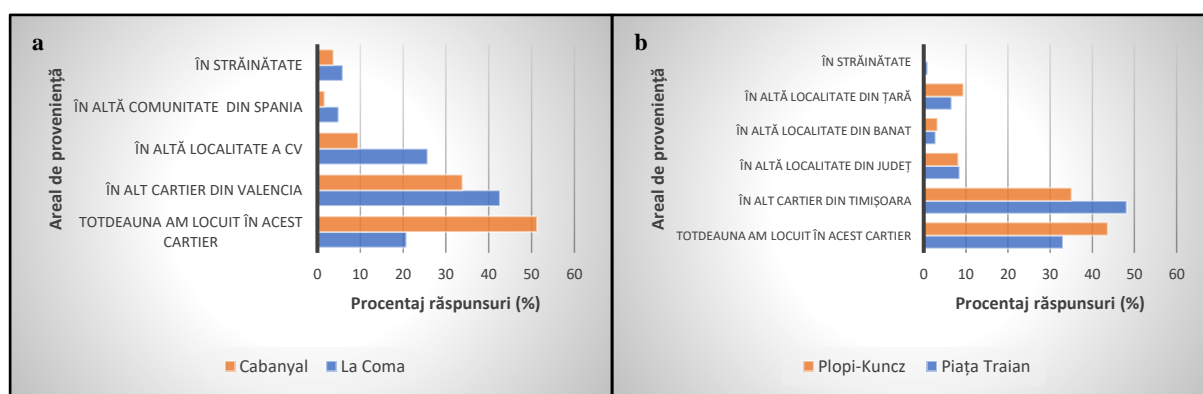

Fig.77. Arealul de proveniență al locuitorilor din cartierele valenciene (a) și timișorene (b) (chestionar)

6.5.2. Intenția de schimbare a domiciliului

Din totalul participanților la studiu, 35% sunt cei care ar dori să plece din cartierul actual de reședință, existând însă diferențe accentuate între cartiere. Astfel, în timp ce în La Coma aproape 80% dintre respondenți ar dori să plece, în Cabanyal această pondere corespunde

celor care doresc să rămână (fig. 78). Acest fapt poate fi explicat prin prisma modului în care respondenții au ajuns să locuiască în cartier, respectiv de voința de a locui acolo. Dintre cartierele timișorene, cel mai mare grad de stabilitate și, implicit, de satisfacție cu condițiile de viață din cartierul de domiciliu, corespunde cartierului Plopi, unde trei sferturi din populație dorește să rămână în cartier. La polul opus se situează cartierul Kuncz, pe care 60% dintre respondenți ar vrea să îl părăsească, în timp ce în Piața Traian, deși ponderile celor două răspunsuri sunt apropiate, numărul celor care doresc să plece este ușor mai ridicat (fig. 78).

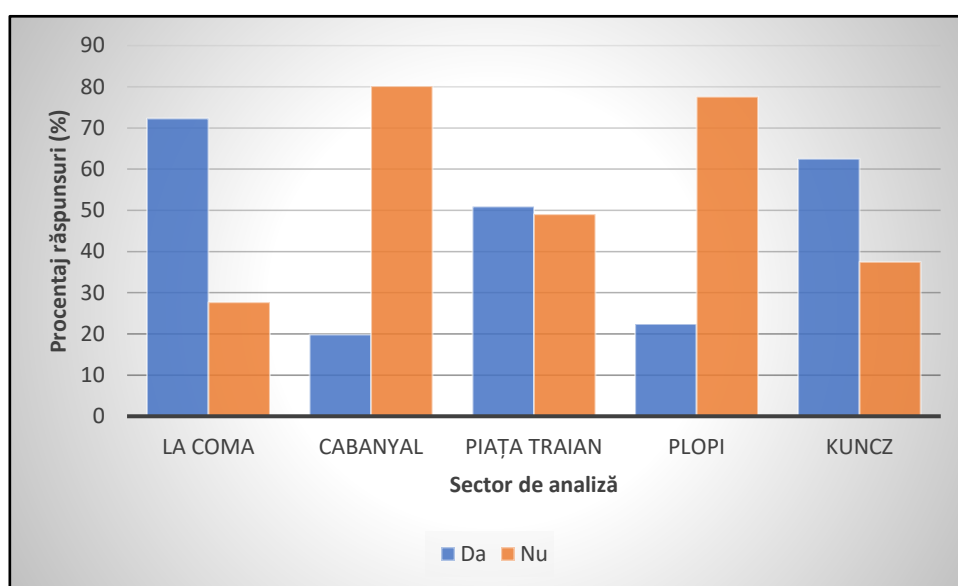

Fig.78. Ponderea persoanelor care doresc să își schimbe domiciliul (*chestionar*)

Raportând procentul celor care doresc să își schimbe domiciliul la vechimea locuirii acestora în cartierele analizate, se constată o intensificare a dorinței de mobilitate pe măsura creșterii vechimii în cartierul respectiv (vezi fig. 79). Explicația acestei tendințe este justificată de cunoașterea problemelor cu care se confruntă cartierele și atingerea gradului de saturație cu privire la suportarea acestora, astfel că din totalul celor care doresc să plece, sub 5% locuiesc în cartiere de mai puțin de un an, perioadă de acomodare, care nu permite identificarea în profunzime a dificultăților de locuire, în timp ce majoritatea, locuiește de peste 30 de ani. O excepție clară de la această regulă este reprezentată de cartierul La Coma, unde ponderea celor care locuiesc de mai puțin de un an, dar vor să plece din cartier, urcă până la 9,6%, semn că problemele cartierului sunt evidente încă de la un prim contact, iar majoritatea celor care doresc să plece locuiește de 10-30 de ani. De asemenea, Cabanyal-ul, prin situația sa tipică, este un exemplu elocvent al gradului de saturație atins, întrucât 44% dintre cei care doresc să plece din cartier locuiesc aici de peste 30 de ani.

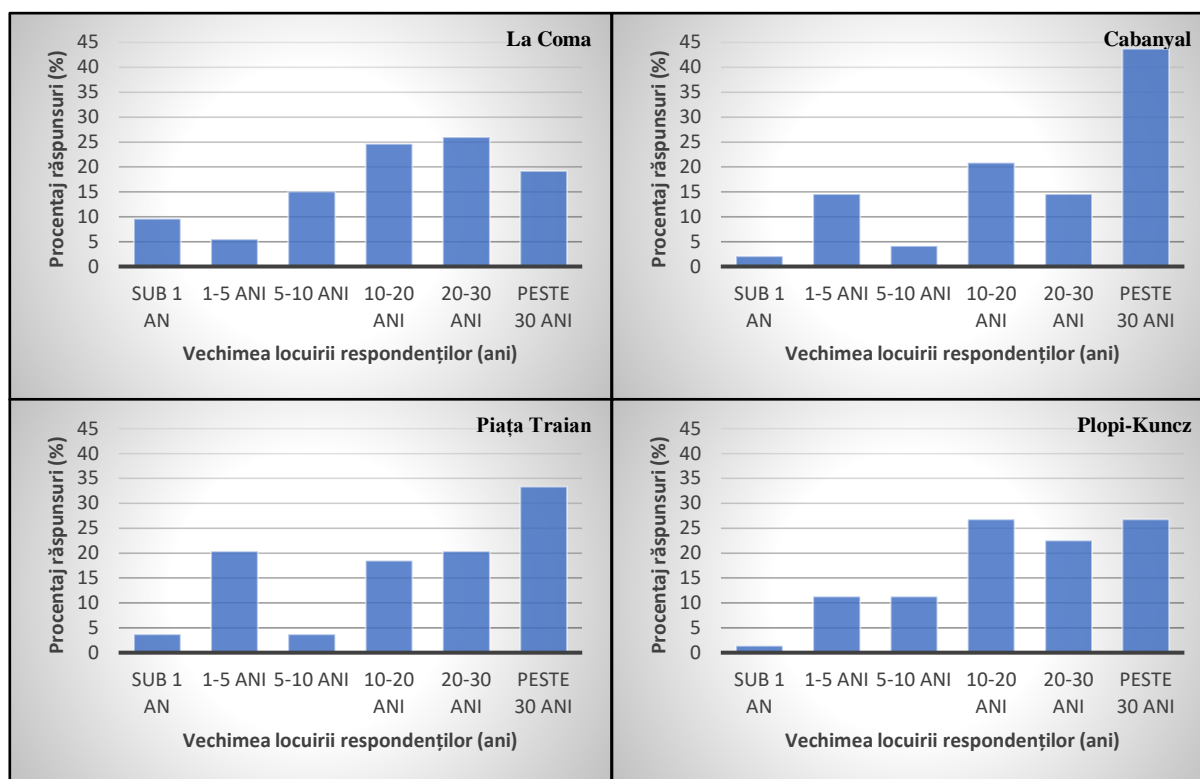

Fig.79. Intenția de schimbare a domiciliului raportată la vechimea locuirii respondenților în cartiere (*chestionar*)

Principalele motive care determină dorința persoanelor de a se muta din cartierul în care locuiesc sunt: perspectivele de evoluție a cartierului, nesiguranța și vecinii. Din nou La Coma face excepție de la această regulă, în sensul că ponderile sunt diferite, pe primul loc fiind problemele cu vecinii, în timp ce alături de cele menționate anterior se adaugă și interesul pentru educația copiilor (vezi fig. 80). Alte motive care determină dorința de a pleca și nu se înscriu printre cele predefinite sunt: situația familială (divorț, tineri care încă stau cu părinții, dar vor să se mute, vârstnici care vor să locuiască mai aproape de copii), căutarea unui loc mai liniștit, prezența populației rome, a mizeriei, a gălăgiei și a conflictelor (în special în Piața Traian), căutarea unui loc mai bine conectat, dorința de a sta în afara orașului, dorința de schimbare, dezamăgirea față de condițiile de trai din țară în ansamblul său (în cazul cartierelor timișorene etc.).

Un alt posibil factor care poate influența decizia de schimbare a domiciliului este forma de proprietate asupra locuinței. Deși acesta nu a fost surprins pe baza chestionarelor, el poate fi analizat, pentru cartierele valenciene, pe baza datelor furnizate de către Institutul Național de Statistică pentru anul 2011, conform recensământului. Astfel, ponderea mai redusă a persoanelor care vor să își schimbe domiciliul din Cabanyal poate fi justificată de faptul că majoritatea locuințelor sunt în proprietatea persoanelor (73%), doar 19% fiind în regim de închiriere. În La Coma situația este, însă diferită, ponderea locuințelor deținute de localnici fiind

de doar 56%, în timp ce 40% dintre locuințe sunt în chirie (tabelul 21). De menționat este, de asemenea, faptul că, dintre locuințele aflate în proprietate, 97% sunt ipotecate, având plăți restante.

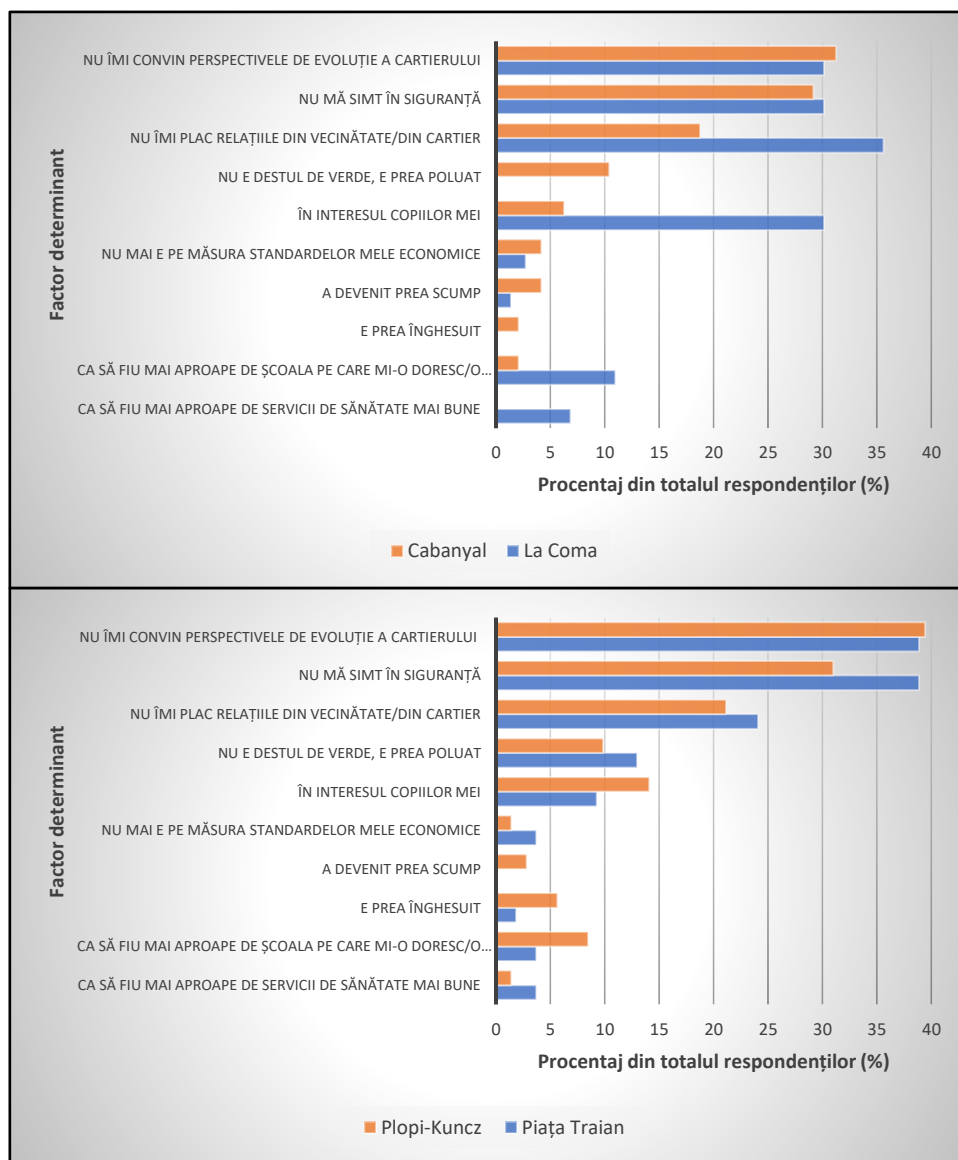

Fig.80. Motivele care stau la baza dorinței de schimbare a domiciliului (chestionar)

TABEL 21. Forma de proprietate asupra locuințelor în Cabanyal și La Coma conform recensământului din anul 2011

Formă de proprietate	Cabanyal		La Coma	
	Număr locuințe	% din total	Număr locuințe	% din total
Total	9365	-	2260	-
Chirie	1760	18.79	910	40.27
Proprietate	6815	72.77	1255	55.53
Altă situație	790	8.44	95	4.20

(prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

6.5.3. Obstacole în calea schimbării domiciliului

Deși motivele care îi determină pe oameni să dorească schimbarea domiciliului sunt întemeiate, există anumite obstacole care îi împiedică să își îndeplinească această dorință. Principalul factor care constituie un obstacol în schimbarea domiciliului este de ordin economic și se referă la veniturile insuficiente, jumătate dintre respondenți considerându-l un factor predominant (51%). Al doilea factor este reprezentat, de regulă, de legăturile de rudenie, mai puțin în Kuncz, unde se impune în mod evident un alt tip de obstacol, și anume imposibilitatea de a vinde locuința, din două motive principale: nu sunt acte de proprietate pe locuințele respective sau s-a investit mult în locuință și nu s-ar putea obține o sumă care să justifice toate investițiile și eforturile. Se observă cu ușurință dificultățile cartierelor La Coma și Kuncz, unde ponderea celor pentru care nivelul veniturilor este o piedică depășește 60% din totalul respondenților (vezi fig. 81). Printre motivele pe care localnicii le-au mai menționat în toate cartierele, care nu erau predefinite, se numără: obișnuința, confortul actual, indecizia, vârsta (fie persoane tinere, care nu au stabilitate financiară, fie persoane vârstnice, care prezintă un grad mai mare de stabilitate), dificultatea de a renova o altă casă și de a reîncepe de la 0, locul de muncă (fie lipsa unui loc de muncă, fie apropierea locului de muncă de domiciliul actual). De menționat este, însă, faptul că o pondere redusă dintre respondenții din fiecare cartier, în special cele timișorene, sunt deja într-un proces de schimbare a reședinței.

6.5.4. Posibile destinații ale schimbărilor de domiciliu

Dintre cei care ar dori să plece din cartierul de reședință, peste 50% ar opta pentru un alt cartier al orașului, această preferință corespunzând fiecărui cartier analizat. A doua opțiune este, însă, diferită, în sensul că în cartierele valenciene, respondenții s-ar orienta cu precădere spre mediul rural, în apropierea Valenciei, în timp ce localnicii din cartierele timișorene ar prefera să plece în străinătate (vezi fig. 82). Prin urmare, în eventualitatea în care aceste persoane ar lua această decizie, am asista la un proces de mobilitate rezidențială internă în cartierele valenciene și la o intensificare a migrației internaționale în cartierele timișorene. Atașamentul față de cartier și sentimentul de apartenență este cel mai vizibil în cartierul Cabanyal, unde 15% dintre respondenți, deși ar vrea să își schimbe domiciliul, ar opta pentru același cartier. De asemenea, tot în Cabanyal sunt mai numeroși cei care ar dori să meargă la sat, în apropierea Valenciei, aceștia căutând o parte din ceea ce s-a pierdut în Cabanyal pe parcursul derulării controversatului proiect: specificul rural al societății, dar în proximitatea tuturor serviciilor de bază. Nu în ultimul rând, dintre cei care ar opta pentru un alt oraș din țară, majoritatea sunt din Plopi-Kuncz și La Coma, în primul caz fiind vorba despre o reîntoarcere

în locul de origine, în timp ce în cel de-al doilea această opțiune reflectă neîncrederea în întregul sistem valencian.

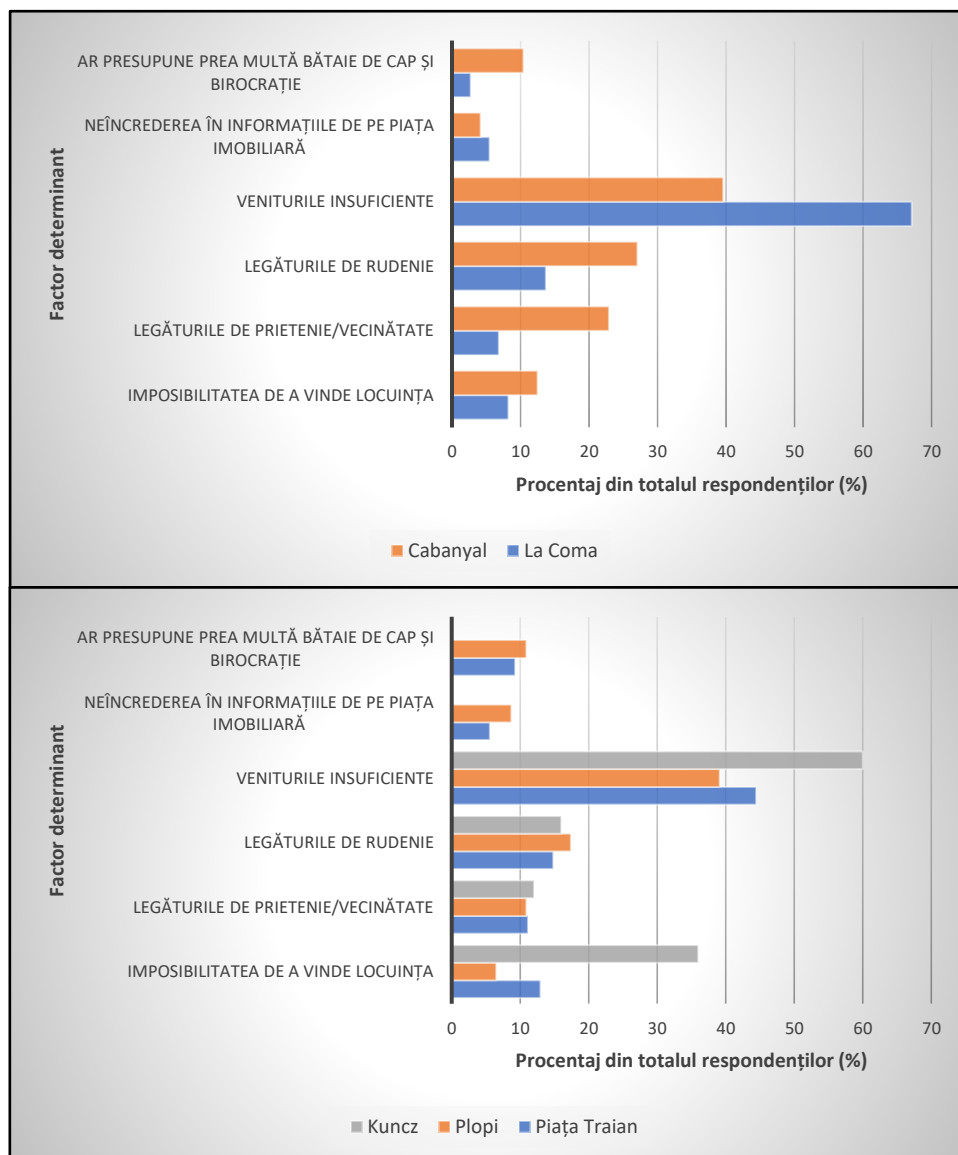

Fig.81. Obstacole în schimbarea domiciliului (*chestionar*)

6.5.5. Studiu de caz – mobilitatea în cartierul Cabanyal

a) Analiza soldului migratoriu

Municipiul Valencia a fost caracterizat, pe parcursul perioade 2001-2016, de un proces de creștere demografică, întreruptă doar în perioada 2008-2013 ca urmare a crizei economice, conform celor amintite în capitolele anterioare. În Cabanyal, însă, evoluția migrației este cu atât mai diferită cu cât situația existentă în cartier a impus tendințe diferite. Pentru a asigura o mai bună înțelegere a situației din Cabanyal și a zonei 0 la nivel regional și național, tabelul 19 oferă o imagine generală a anumitor indicatori cu privire la structura populației. În 2016, se poate observa faptul că zona 0 înregistra un procent mai mare de imigranți comparative cu cel

înregistrat în Spania, Valencia și chiar cu cartierul Cabanyal. Mai mult decât atât, în timpul perioadei proiectului de prelungire a bulevardului, aceasta a înregistrat cea mai mare creștere în termeni de proporție a imigranților și cea mai mare pierdere de populație spaniolă. În plus, chiar și atunci când populația vârstnică a început să înregistreze o diminuare, tot a rămas cu un procentaj mai ridicat în Cabanyal (tabelul 22).

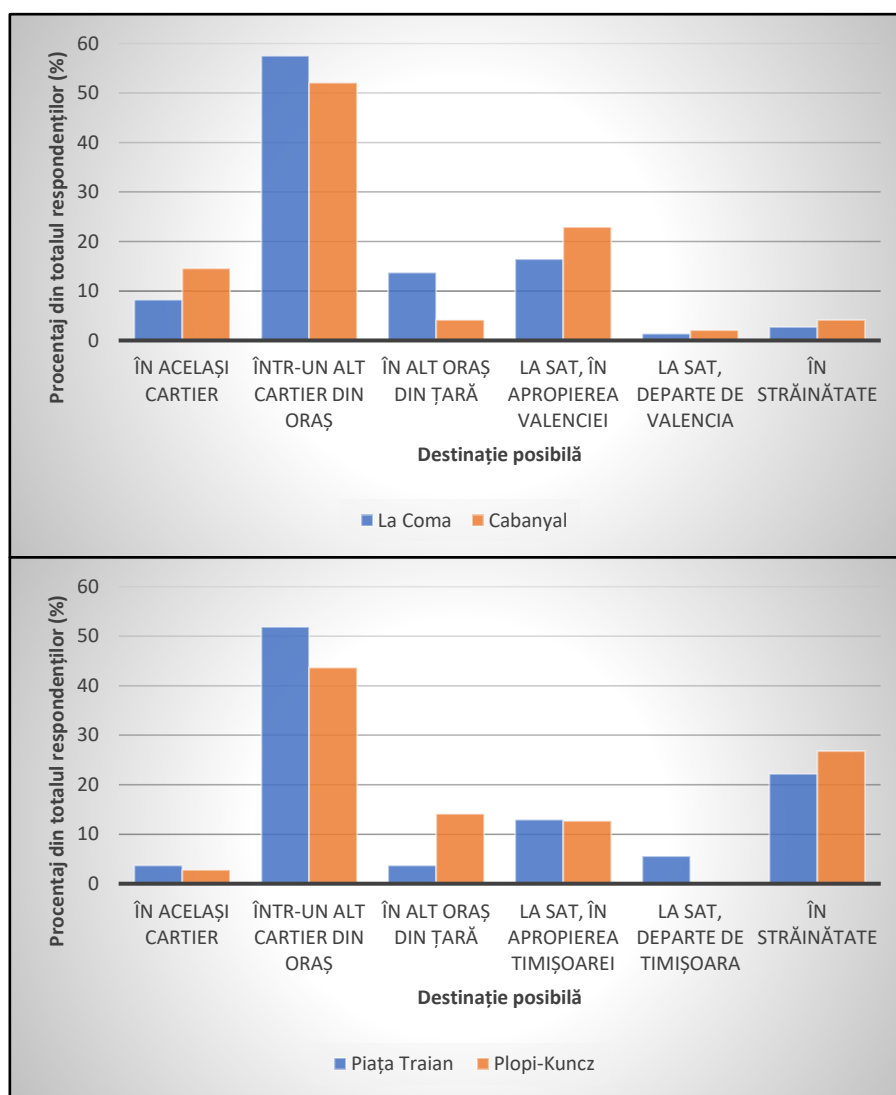

Fig.82. Destinațiile schimbărilor de domiciliu (chestionar)

TABEL 22. Criterii socio-economice în diferite areale de analiză

Criteriu	Spania			Valencia			Cabanyal			Zona 0		
	2001	2016	Rată (%)	2001	2016	Rată (%)	2001	2016	Rată (%)	2001	2016	Rată (%)
1	41.116 .842	46.557 .008	13,23	738.44 1	790.20 1	7,01	19.651	20.418	3,90	5.030	5.051	0,42
2	96,15	90,49	5,52	95,82	87,97	-1,76	97,09	85,09	-8,94	97,10	75,05	-22,38
3	3,85	9,51	236,96	4,18	12,03	207,99	2,91	14,91	432,17	2,90	24,95	763,01
4	17,04	18,72	23,02	17,61	20,14	21,01	24,18	20,89	-10,23	24,95	20,19	-18,73
5	14,16	18,50	4,34	14,19	17,32	3,13	-	-	-	-	-	-

(Sursa: prelucrare după datele primare ale INS al Spaniei)

Criterii: 1 – populație totală; 2 – populație spaniolă (%); 3 – populație imigrantă (%); 4 – populație >65 ani (%); 5 – rata șomajului (%)

Cartierul Cabanyal, similar celorlalte cartiere valenciene, este caracterizat de o tendință generală de creștere demografică, întreruptă doar în scurte perioade. O diferență fundamentală, comparându-l cu tendințele înregistrate în Valencia și restul districtului Poblados Marítimos este relativa întârziere în manifestarea consecințelor crizei economice, având în vedere faptul că cea mai mare pierdere a populației în cartier corespunde intervalului 2013-2016, ca urmare a scăderii bilanțului migratoriu, care are loc când orașul și districtul deja începeau să se recupereze. Această creștere demografică are loc în paralel cu un proces intens de înlocuire a populației, după cum se va putea observa în următoarele paragrafe.

Pe parcursul întregii perioade analizate, bilanțul migratoriu al cartierului Cabanyal a fost în permanență pozitiv, cu o evoluție alternantă de la un an la altul. Pentru a explica acest sold migratoriu pozitiv, există anumite elemente, în special deplasări inițiate în afara Valenciei, în timp ce schimbările de reședință, asociate deplasărilor interne, au înregistrat în generală un bilanț negativ sau cu valori foarte reduse (fig. 83). Prin urmare, se observă a substituție a populației locale, care pleacă din cartier din cauza problemelor, cu o populație nouă, recent sosită, care este în faza de căutare a unor locuințe accesibile.

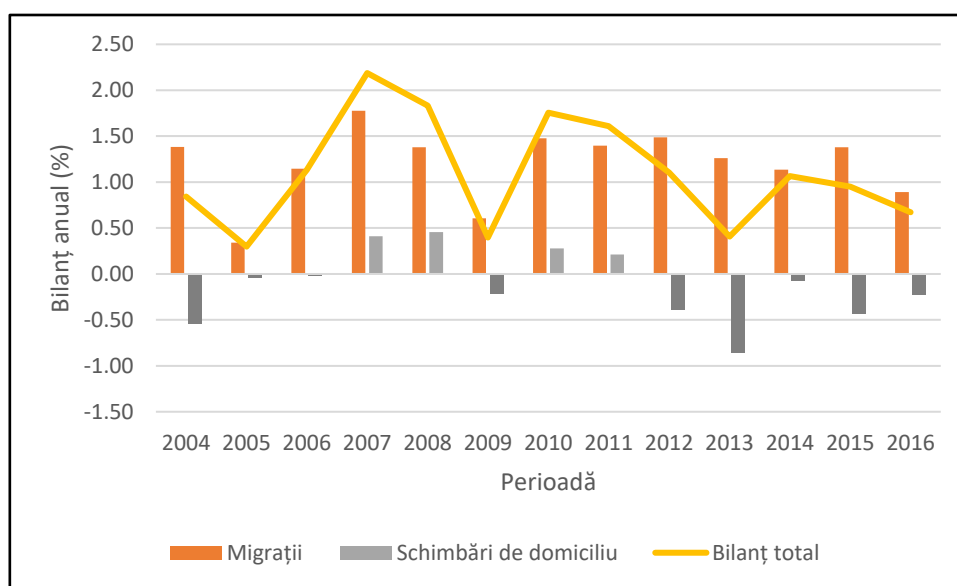

Fig.83. Soldul migratoriu în cartierul Cabanyal, 2004-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciei)

În ceea ce privește spațiile de origine și de destinație, cele mai multe sosiri corespund unei populații străine, în timp ce ieșirile de populație sunt orientate preponderent spre municipii ale AMV. Referitor la deplasările populației în cadrul Valenciei, se cuvine a menționa schimbarea în ceea ce privește orientarea acestora, care are loc odată cu criza economică, astfel încât, dacă anterior crizei economice Cabanyal-ul primește populație din celelalte cartiere ale

orașului, ulterior crizei, acesta începe să piardă populație în favoarea celorlalte cartiere ale orașului (fig. 84a).

Datele disponibile ne permit, de asemenea, să analizăm mobilitatea, în cartierul Cabanyal, pe nivele de educație, însă doar pentru perioada 2014-2016, o perioadă de revigorare în urma crizei economice. Un fapt important care trebuie subliniat sub aspectul nivelelor de educație rezidă în diferențele pe care le prezintă categoriile de naționalități sub acest aspect. Astfel, principala diferență este aceea că imigranții din UE sunt asociați, pe baza datelor statistice, populației cu nivel de educație scăzut care vine în cartier, în timp ce imigranții din afara UE au cel puțin studii de nivel secundar sau echivalent, sau chiar studii superioare. Migranții spanioli care vin în cartier sunt similari imigranților din afara UE pe baza categoriilor corespunzătoare nivelelor de educație, dar procentajele sunt mai ridicate.

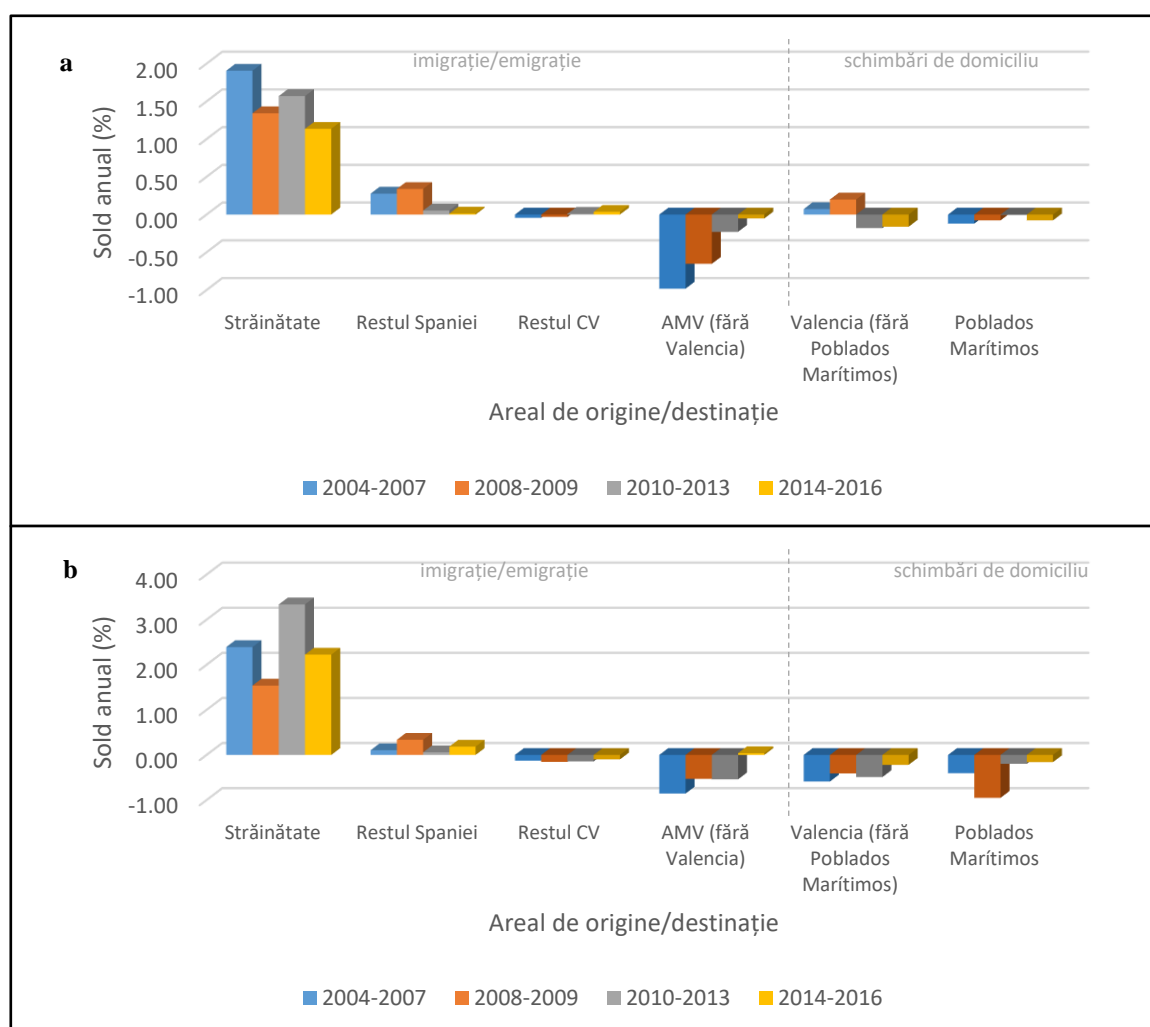

Fig.84. Soldul total în Cabanyal (a) și zona 0 (b) pe spații de origine și de destinație, 2004-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciai)

Deși perioada este destul de redusă, o tendință de înnoire socială a cartierului poate fi observată, reflectată în creșterea numărului de persoane cu bacalaureat sau alt nivel de studii superior, dar și a numărului de persoane de sub 18 ani, ceea ce indică stabilirea familiilor (vezi fig. 85a).

În acest context, impactul proiectului poate fi observat din analiza acestor procese la scară mai detaliată. Astfel, zona 0 ilustrează un comportament diferit, dat fiind faptul că impactului proiectului de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez generează o dinamică regresivă în secțiunile de recensământ afectate. În primul rând, în timp ce bilanțul demografic al cartierului în ansamblu este, după cum am menționat anterior, pozitiv, zona 0 înregistrează o continuă pierdere de populație până în anul 2013. Contrastele existente în interiorul cartierului sunt evidente pe hartă (vezi fig. 86), în special în proximitatea zonei 0, unde există secțiuni învecinate cu valori minime și maxime ale soldului demografic.

În al doilea rând, legat de spațiile de origine, bilanțul pozitiv al deplasărilor inițiate în străinătate are valori semnificativ mai ridicate în zona 0 decât în cartierul Cabanyal în ansamblu (vezi fig. 84 a, b). În acest areal, sunt înregistrate, de asemenea, sosiri ale imigranților din restul Spaniei, deși într-o mai mică măsură. Pe de altă parte, majoritatea celor care pleacă din zona 0, se orientează, în perioada inițială (2004-2007), spre sectoare ale AMV și spre celelalte cartiere ale districtului Pobladós Marítimos și ale orașului. Demn de menționat este faptul că, în perioada cuprinsă între anii 2008 și 2009, corespunzătoare suspendării licențelor de reabilitare și construcție în cartier de către municipalitate, cele mai mare număr al ieșirilor de populație din cartier sunt orientate spre cartierele învecinate ale districtului Pobladós Marítimos, ceea ce indică repercusiunile pe care această acțiune le-a avut asupra populației din cartier (vezi fig. 84b).

Cele trei categorii de naționalități ilustrează atitudini diferite evidente față de zona 0: populația spaniolă evită acest sector, rezultând un mare număr de plecări; imigranții din afara UE aleg acest sector în perioada 2004-2016, iar apoi sectorul devine neutru din punct de vedere al preferințelor lor (bilanțul migratoriu este apropiat de valoarea 0); pentru imigranții din UE, zona 0 devine sectorul preferat începând cu perioada 2010-2016 (vezi fig. 87, 92). Prin urmare, imigranții din UE prezintă o tendință mai accentuată de segregare, având în vedere că ei se concentrează în areale bine definite (ulterior crizei le aleg chiar pe cele mai degradate), stabilind puține relații cu ceilalți locuitori.

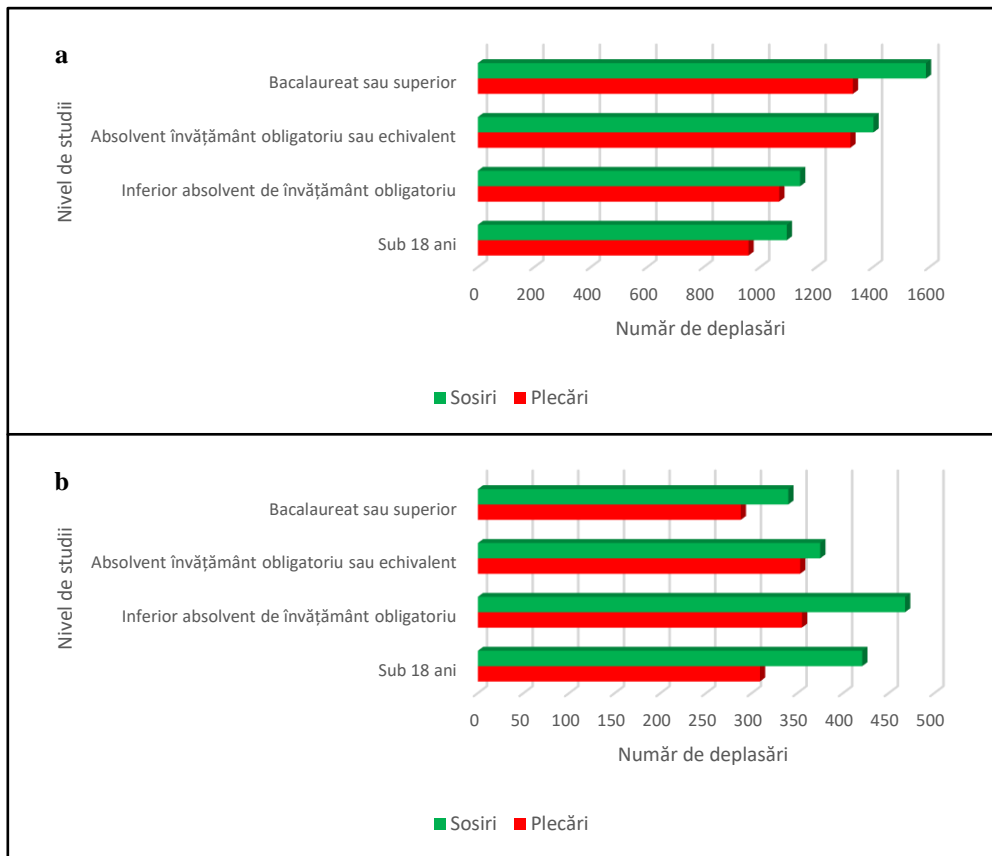

Fig.85. Soldul migratoriu în Cabanyal (a) și zona 0 (b), pe baza nivelului educativ, 2014-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciei)

Dacă luăm în considerare nivelul de educației al populației care își schimbă reședința, zona 0, ca urmare a stării sale avansate de degradare, este caracterizată de o situație complet diferită față de restul cartierului. În perioada cuprinsă între 2014 și 2016, fază de recuperare economică, cea mai mare parte a cartierului pierde populație cu un nivel de studii inferior celor secundare și câștigă populație cu nivel de educație superior, evidențiind, după cum am menționat anterior, o revitalizare socială. Zona 0 demonstrează, însă, un comportament opus, înregistrând cele mai mari valori ale bilanțului migratoriu al populației cu nivel de educație scăzut, în timp ce populația cu nivel de studii superior fie descrește, fie nu înregistrează modificări semnificative. Figurile 87 și 88 ilustrează în mod evident contrastele dintre procesul de gentrificare care afectează anumite sectoare ale cartierului în această fază de recuperare economică, în special în sectorul nord-vestic, dar și în sectorul sud-vestic și pe fâșia litorală, însă cu o mai mică intensitate și concentrarea populației cu resurse limitate în sectorul afectat de procesul de prelungire.

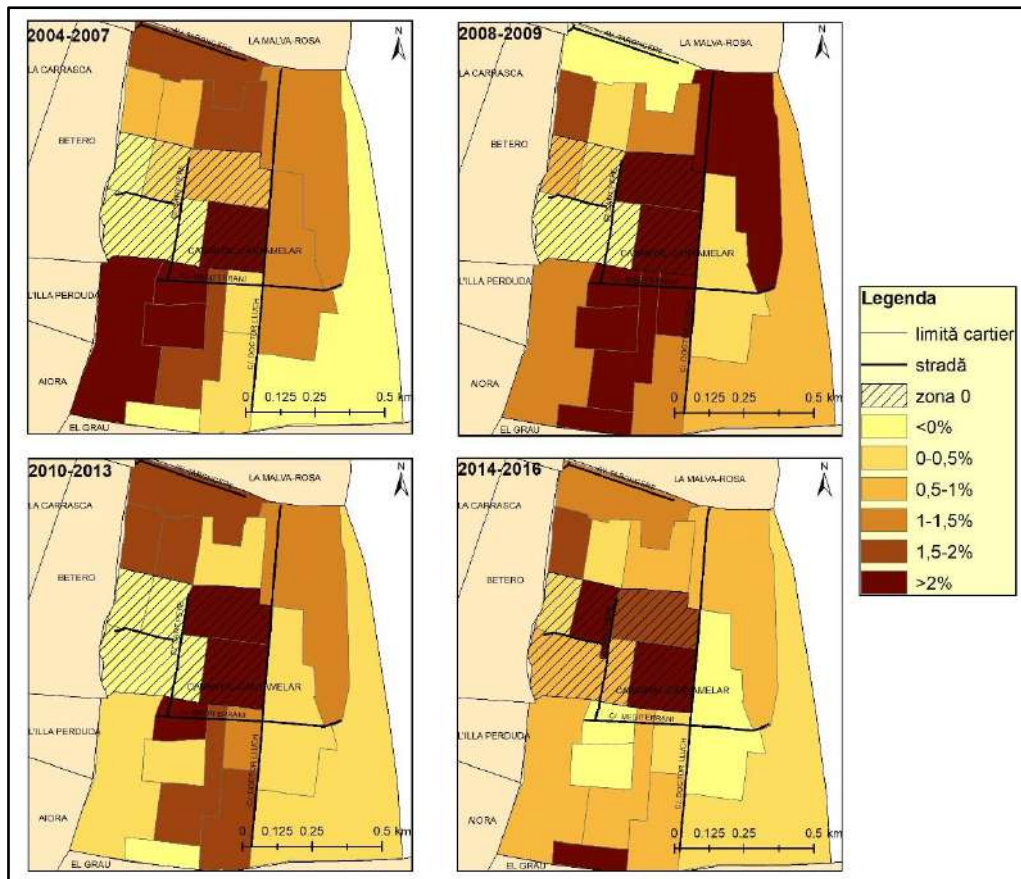

Fig.86. Bilanțul migratoriu în Cabanyal și zona 0, 2004-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciei)

b) Analiza mobilității în funcție de naționalitate

În perioada analizată, cartierul pierde în mod continuu populație spaniolă, în timp ce câștigă populație imigrantă, astfel că proporția imigranților atinge aproape 15% din total în anul 2016 (maximul de 15,19% corespunzând anului 2013). Pierderea continuă de populație spaniolă se reduce progresiv, cea mai mare scădere corespunzând perioadei 2004-2007 (-0,86%/an). Intervalul 2008-2009 aduce contraste la nivel teritorial, menținându-se preponderent valori negative ale soldului, dar existând și secțiuni care receptează populație spaniolă. Perioada de criză restabilește tendința negativă corespunzătoare cartierului, în timp ce perioada de revigorare aduce un relativ echilibru, prin faptul că introduce o uniformitate în distribuția soldurilor. Din figurile rezultate, se observă că cea mai evitată zonă, de către populația spaniolă, corespunde zonei 0 a cartierului, cel puțin până la momentul instalării crizei economice (vezi fig. 89).

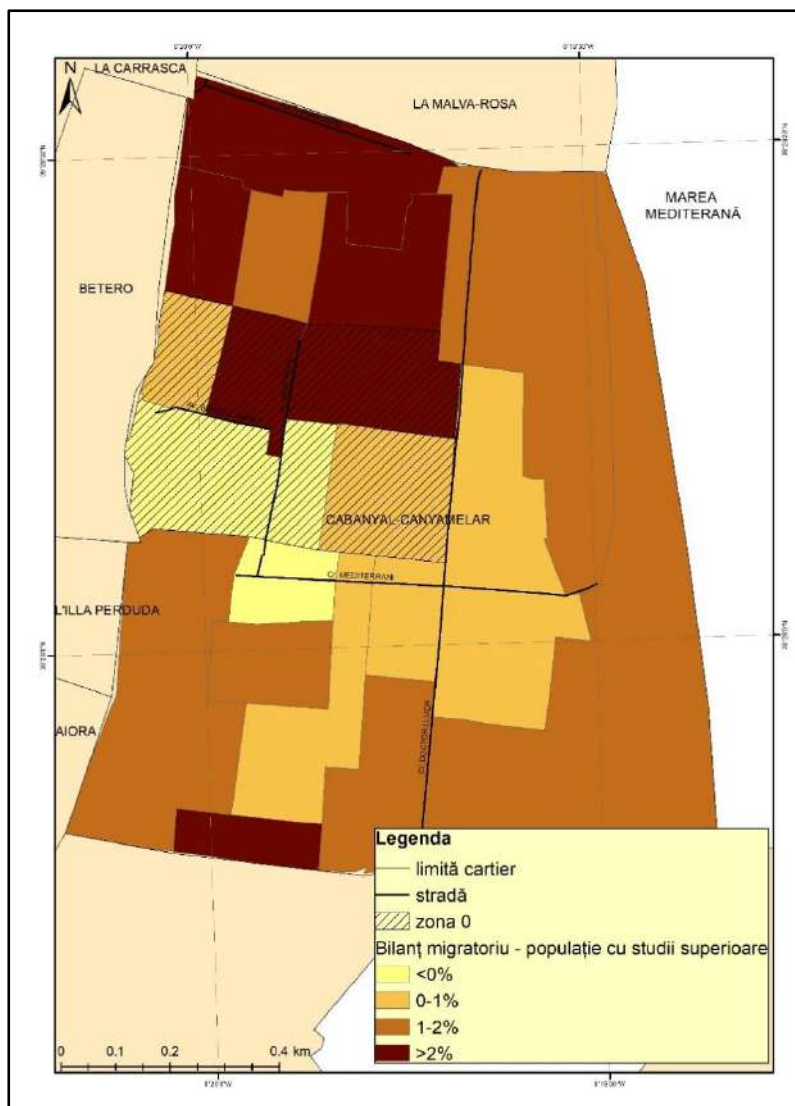

Fig.87. Bilanțul migratoriu al populației cu studii superioare în Cabanyal și zona 0, 2014-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciei)

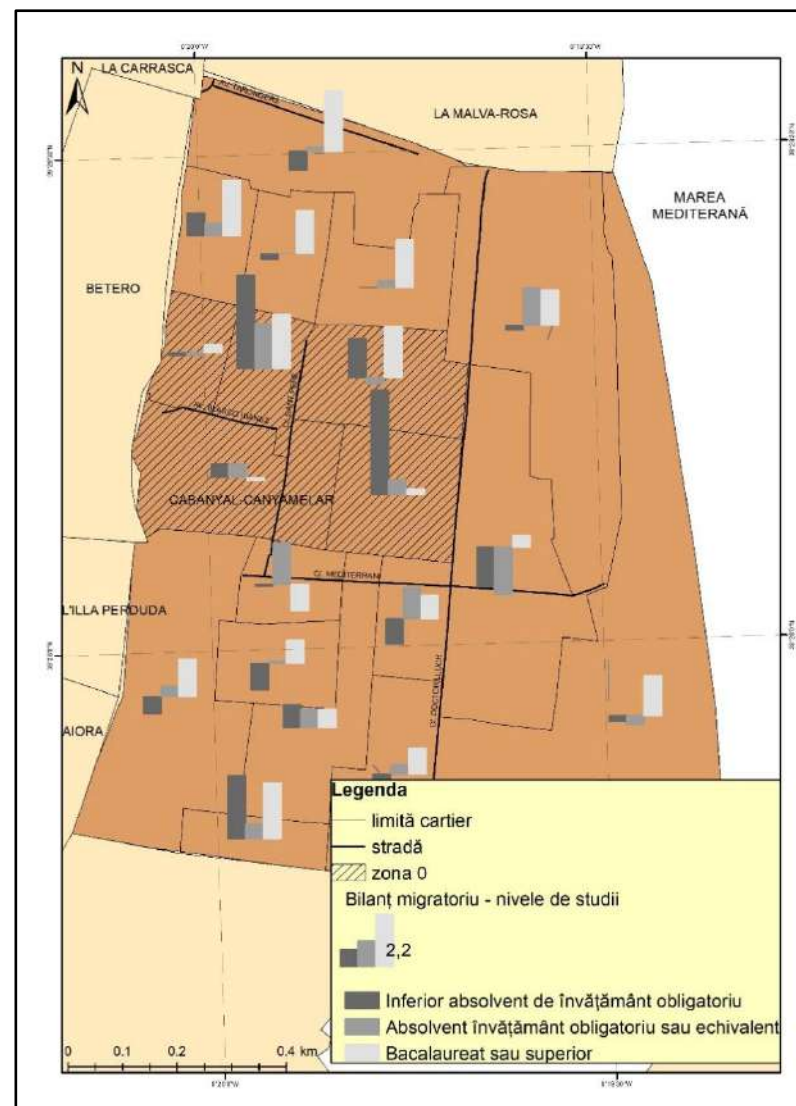

Fig.88. Bilanțul migratoriu în Cabanyal și zona 0 pe nivele educative, 2014-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciei)

Spațiile de origine și de destinație ale spaniolilor sunt similare, în sensul că aceștia vin din celelalte cartiere ale orașului Valencia, din municipiile care alcătuiesc AMV, din districtul Poblados Marítimos sau din restul Spaniei, plecările fiind orientate spre aceleași spații, la care se adaugă însuși cartierul Cabanyal. Sub aspectul soldului migratoriu al populației spaniole, pot fi identificate două caracteristici de bază: pierdere a populației care pleacă spre AMV, cartierele învecinate din cadrul aceluiași district sau CV și intrări de populație din străinătate sau din restul Spaniei. De asemenea, considerând drept limită de demarcație momentul instalării crizei economice, se observă faptul că anterior crizei economice se înregistrează maximele soldurilor pozitive pentru populația care vine din străinătate sau din restul Spaniei și maximele soldurilor negative pentru populația care pleacă spre AMV, districtul Poblados Marítimos și CV (vezi fig. 91a).

Mai mult decât atât, în timpul perioadei analizate se observă, de asemenea, o schimbare fundamentală în componența imigranților. Analiza migrației în funcție de naționalități indică puternice discrepanțe între comportamentul migratoriu al spaniolilor, al imigranților din UE și a celor din afara UE. După cum se poate observa în figura 90, nu are loc doar o pierdere a populației spaniole, ci și o înlocuire a imigranților din afara UE, care erau predominanți în intervalul 2004-2009, cu imigranți din UE, care predomină în intervalul 2010-2016. Prin urmare, dacă în 2006 imigranții din afara UE născuți în Columbia (14,01%) și Ecuador (11,72%) predomină în componența populației, în 2016 românii reprezintă aproape jumătate din populația născută în afara Spaniei (42,44%). Procesul de înlocuire a imigranților din afara UE cu cei din UE este mai intens decât în restul Valenciei. Astfel, în timp ce în Valencia procentajul românilor din totalul imigranților era, în anul 2016 de 12,83%, în Cabanyal acesta depășea 40%.

Deși în Valencia mai existau și alte cartiere cu proporții ridicate de imigranți, în Cabanyal problema a fost exacerbată de degradarea cartierului și de atitudinea autorităților locale față de aceasta. Drept rezultat, se conturează o percepție negativă asupra românilor din cartierul Cabanyal, ca urmare a faptului că ei sunt considerați o parte a strategiei politice de demolare a cartierului și o formă de a pune presiune pe populația locală pentru a părăsi cartierul. De asemenea, există o competiție între români și populația locală pentru resurse, în special locuri de muncă, asistență și ajutor social, care, aici este accentuată de situația generală a cartierului. În plus, luând în considerare că aceștia constituie ultimul val de imigranți care au sosit în cartier, ei nu au reprezentanți sau lideri la nivel de comunitate, ceea ce, din nou, contribuie la segregarea și abandonarea lor.

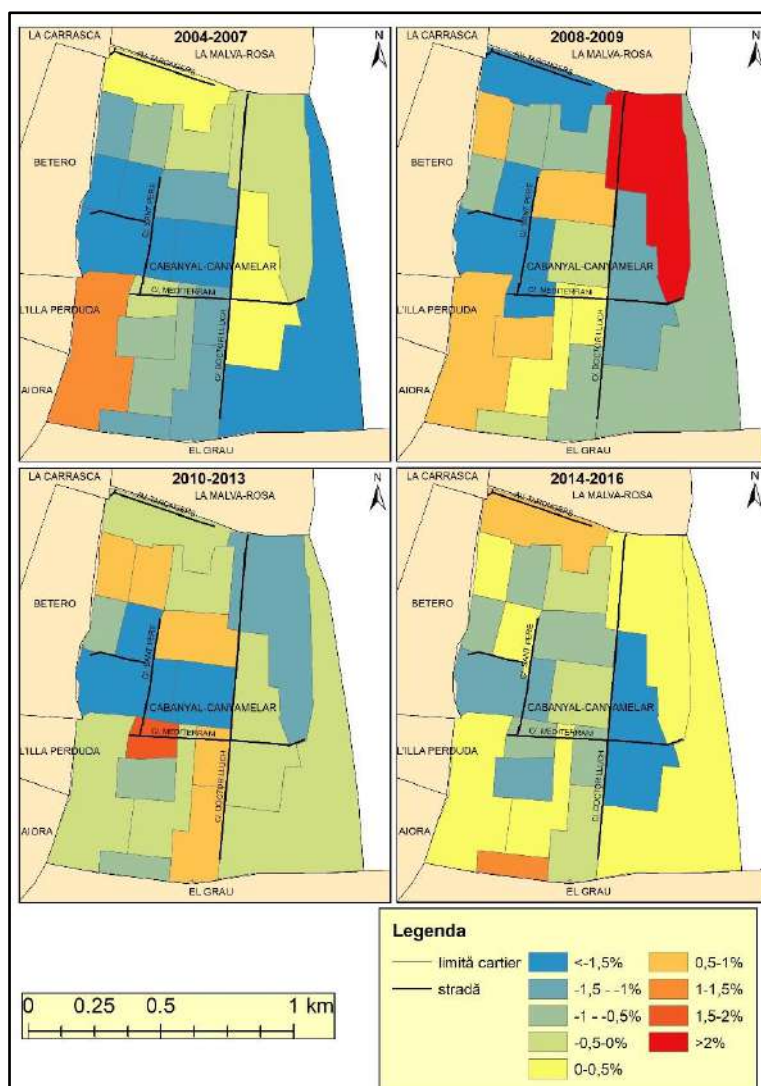

Fig.89. Soldul total anual al populației spaniole la nivel de secțiuni de recensământ în perioada 2004-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciei)

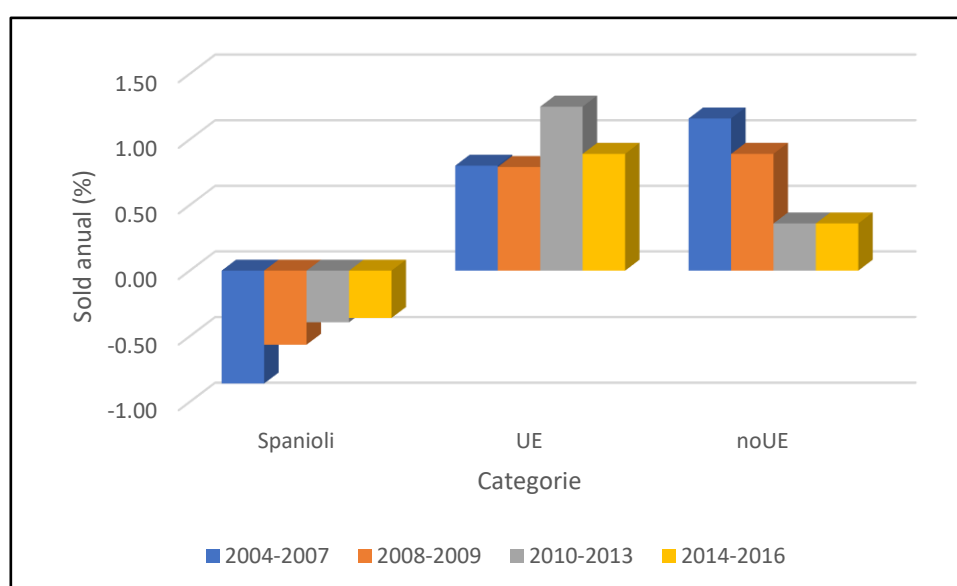

Fig.90. Soldul migratoriu pe naționalități în Cabanyal, 2004-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciei)

Această schimbare în componența populației imigrante are consecințe importante în domeniul segregării. O diferență fundamentală între imigranții din UE și cei din afara UE este contactul lor cu cartierul și gradul lor de stabilitate. Pentru imigranții din UE, Cabanyal-ul reprezintă primul lor contact cu Spania, cartierul reprezentând primul loc de reședință pe teritoriul spaniol. La rândul lor, imigranții din afara UE se stabilesc inițial în alte cartiere ale orașului și apoi aleg Cabanyal-ul ca o destinație secundară sau chiar terță. În plus, imigranții din UE se stabilesc în cartier și tind să rămână aici, fiind puțin deplasările spre alte cartiere sau orașe. La polul opus, imigranții din afara UE prezintă o mai mare mobilitate, nu doar pentru că acest cartier nu reprezintă prima lor destinație, ci și pentru că, după un timp, mulți dintre ei pleacă în alte cartiere sau orașe ale AMV (vezi fig. 91b, c). De remarcat este, de asemenea, faptul că, în timp ce cea mai mare pondere a imigranților din UE vin în cartier în perioada de criză economică, imigranții din afara UE atunci încep să înregistreze pierderile cele mai drastice.

Un neajuns al datelor utilizate este împărțirea naționalităților doar în aceste trei categorii, care nu permit realizarea distincției între imigranți din America de Nord, America Latină, africani sau asiatici (pentru imigranții din afara UE) sau între cei din vestul, centrul sau estul Europei (pentru imigranții din UE). Totuși, datele din recensământ permit observarea faptului că, între imigranții din afara UE predomină cei din America Latină, iar între cei din UE sunt majoritari cei din estul Europei. Aceasta ar putea justifica alegerea cartierului pentru stabilirea reședinței: cartierul Cabanyal, pentru locuințele accesibile, dar și orașul, pentru varietatea serviciilor.

În conformitate cu alte aspecte demografice, componența imigranților indică un număr mai mare al sosirilor bărbaților comparativ cu femeile. În funcție de vârstă, există o continuă pierdere a populației de peste 65 de ani, concomitent cu intrări în cartier ale populației de 25-44 ani, care reprezintă populația în vârstă de muncă. În perioada crizei economice în cartier intră, de asemenea, familii, acest fapt fiind confirmat de creșterea proporției populației de sub 16 ani. Din rândul spaniolilor, sub aspectul nivelului de educație, asistăm la o pierdere accentuată a populației care a finalizat studii gimnaziale sau cu grad inferior, aceasta având posibilitatea de a găsi locuri de muncă variate în alte areale. O trăsătură specifică imigranților din Uniunea Europeană este sosirea familiilor în perioada de criză economică, aspect indicat de creșterea bruscă a numărului intrărilor populației tinere în această perioadă. În ceea ce privește imigranții din afara UE, majoritatea deplasărilor spre cartier corespund persoanelor cu studii superioare, urmate de cele cu liceu și școală gimnazială, aspect care contrastează puternic cu starea de degradare a cartierului.

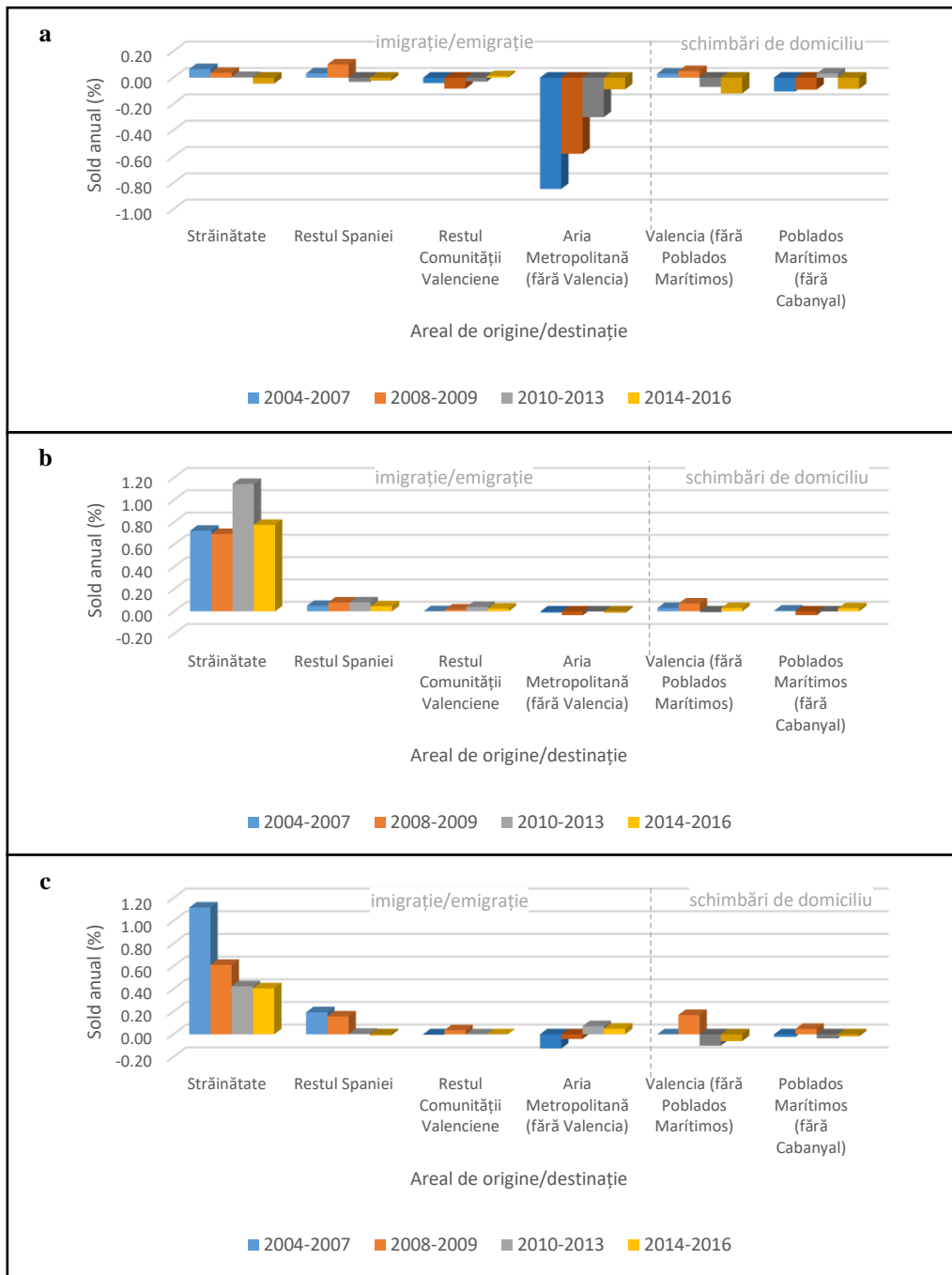

Fig.91. Soldul total al spaniolilor (a), al imigranților din UE (b) și din afara UE (c), în Cabanyal, pe spații de origine și de destinație, 2004-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciiei)

c) Sinteză a mobilității în cartierul Cabanyal

În funcție de rezultatele identificate în arealul de studiu, se observă efectele negative punctate de diferiți autori, ca o consecință a proiectelor care au drept obiectiv îmbunătățirea imaginii și poziționarea globală a orașelor, fără însă o reflecție anterioară asupra consecințelor sociale. Printre acestea, pot fi menționate: deplasarea și marginalizarea populației locale (Carrero *et al.*, 2009) și confruntarea dintre interesele comunității și obiectivele proiectelor (Trop, 2017), care generează un puternic răspuns social (Díaz Orueta, 2007) și conduce la

polarizare și fragmentare socială (Swyngedouw *et al.*, 2002). Dinamica segregării și gentrificării rezultate a generat, astfel, o mai mare fragmentare a spațiului urban. Această analiză contribuie la îmbogățirea cunoștințelor despre modul în care respectivele procese au loc în spații specifice. În particular, aceasta arată cum, nu numai continua acțiune a administrației, ci și lipsa de acțiune poate determina o situație de deteriorare, dificil de soluționat, care accentuează procesul de marginalizare în spațiul urban. Deși cartierul Cabanyal a fost afectat de alte procese generale, precum criza economică și masivul flux de imigranți, impactul specific al proiectului în generarea acestei dinamici este evident, pe baza observării diferitelor stadii de evoluție în sectorul direct afectat de prelungirea bulevardului și arealele înconjurătoare.

Statul spaniol s-a văzut afectat de o masivă intrare a imigranților începând cu sfârșitul secolului XX, tendință care continuă și în prezent. Acest fenomen este relativ nou în Spania, dacă o comparăm cu alte state europene și, în acest context, statul spaniol a trebuit să se adapteze foarte repede la aceste noi tendințe, fără a avea suficient timp pentru a asimila noile procese care îl caracterizau. Această situație a fost observată cu o mai mare intensitate în marile orașe, care au constituit poli de atracție pentru populația imigrantă. Astfel, Valencia a urmat tendințele respective și a primit un mare număr de imigranți într-o perioadă relativ scurtă de timp. Dinamica migratorie, împreună cu deciziile politice și cu criza economică au avut un puternic impact asupra teritoriului și asupra populației, sub aspectul conviețuirii și al stilului de viață. În plus, criza economică a fost unul dintre cele mai importante noduri temporale, care a determinat, pe de o parte, schimbări ale tendințelor și, pe de altă parte, o intensificare a tendințelor existente.

Cartierul Cabanyal este un exemplu al interacțiunii dintre cei doi factori, dar și al consecințelor unei politici urbane centrate pe interese economice, care a acordat puțină atenție chestiunilor sociale. În perioada 2004-2016 numărul de imigranți a crescut, nu doar ca urmare a dinamicii migratorii care a caracterizat întregul oraș, ci și ca urmare a situației în care acesta s-a aflat în urma paralizării proiectului de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez. Totuși, dinamica migratorie nu a avut aceleași tendințe pe parcursul întregii perioade, ci a fost caracterizată de traiectorii de evoluție diferite în funcție de faza de timp a proiectului.

În acest context, cartierul Cabanyal a pierdut o parte din populația spaniolă în special prin intermediul mobilității rezidențiale, primind, în schimb populație străină. Dacă pierderea populației spaniole este continuă, intrările imigranților din UE și din afara UE se identifică prin diferite trăsături în fiecare perioadă. În perioada 2004-2007, populația din afara UE a fost, evident, majoritară, în cadrul populației imigrante, dar în perioada 2008-2009 bilanțul imigranților din UE și din afara UE tinde să fie echilibrat. Perioada 2010-2014, corespunzătoare

crizei imobiliare, economice și sociale, este cea care introduce cele mai mari schimbări, întrucât determină inversarea celor două categorii de imigranți. După acest interval, imigranții din UE devin dominanți, înlocuindu-i, într-o mare măsură, pe cei din afara UE.

Importanța proiectului în generarea acestei dinamici este evidentă, dacă luăm în considerare diferitele moduri în care sectorul direct afectat de prelungirea bulevardului a evoluat în raport cu arealele înconjurătoare. Astfel, pe parcursul analizei s-a observat în zona 0 nu doar cea mai mare pierdere a populației spaniole din întregul cartier și cea mai mare creștere a proporției de imigranți, ci și o schimbare în structura socială a populației sub aspectul nivelului de studii, ca urmare a populării arealului cu imigranți cu nivel de studii scăzut. Mai mult decât atât, acest sector este cel mai degradat sector al cartierului, ca urmare a proiectului care prevedea prelungirea bulevardului Blasco Ibañez, care l-a transformat într-un loc strategic pentru schimbare. De aceea, la momentul actual, deși procesul de regenerare a fost inițiat în cartier, în acest areal consecințele proiectului și problemele sociale cauzate încă pot fi observate: clădiri degradate sau case cu ferestre și uși zidite (foto. 27), spații abandonate, sărăcie, trafic de droguri.

Foto.27. Case cu ferestre și uși zidite în Cabanyal

În acest context, proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez a contribuit la creșterea segregării, prin încurajarea stabilirii unor grupuri sociale cu dinamici de segregare mai evidente. Principala problemă aici nu este, totuși, stabilirea anumitor grupuri sociale, ci faptul că acestea locuiesc în condiții foarte rele și insalubre, fără instalații și utilități de bază. De asemenea, ei au un nivel de educație scăzut și joburi precare și slab plătite, iar această situație face ca integrarea socială să fie mai dificilă. Acest proces nu a fost, însă, spontan, ci a fost încurajat de autoritățile locale, care, prin propriile eforturi, au permis și au contribuit la degradarea fizică a cartierului.

Cabanyal-ul a devenit, prin urmare, un spațiu atractiv pentru imigranții din UE, în special pentru cei din Europa de Est, cu resurse economice reduse. Imigranții din afara UE, în

principal din America Latină, cu caracteristici lingvistice și culturale asemănătoare spaniolilor, au fost înlocuiți cu imigranți din UE, care, deși sunt mai apropiați din punct de vedere geografic, au o cultură și un stil de viață diferit. Pe baza stabilirii persoanelor cu obiceiuri și tradiții diferite, care mențin puține relații sociale cu populația locală, se conturează o tendință de intensificare a segregării sociale, prin trasarea unei granițe perceptibile în teritoriu.

Dinamica schimbărilor rezidențiale în arealul studiat în perioada recentă indică faptul că procesele de segregare rezidențială au creat o inerție și o rezistență socială puternică față de politicile de revitalizare implementate de către noul guvern. Cazul studiat ilustrează cum acțiunile politice imprudente pot accentua tendința de formare a inegalităților teritoriale în arealele urbane, inegalități care sunt foarte dificil de inversat ulterior, chiar și în circumstanțe favorabile caracterizate prin recuperare economică și implementare a unor strategii de revitalizare urbană. Principala lecție pe care această analiză o oferă, sub aspectul politicilor urbane, este importanța de a incorpora analiza factorilor sociali și a vieții comunității din cartier în proiectele de intervenție, drept una dintre cele mai relevante aspecte, înaintea aspectelor arhitecturale sau a celor de creare a unei „scene urbane”. Provocarea pe care noii manageri ai orașului o experimentează este cum să intervină și să promoveze regenerarea fără a cauza probleme adiționale într-un areal care, după cum s-a putut observa, la momentul actual suferă de puternice contraste sub aspectul dinamicii socio-demografice.

Prin urmare, responsabilitatea actualului guvern este destul de mare, deoarece trebuie să rezolve o problemă de durată, dar fără a genera alte conflicte și mișcări sociale. Acesta trebuie să faciliteze integrarea socială a imigranților prin îmbunătățirea calității clădirilor, dar fără a transforma cartierul într-unul turistic. Prin urmare, trebuie să creeze o balanță care să asigure că atractivitatea și stilul de viață specific cartierului nu se vor pierde. În concordanță cu interviurile derulate cu membrii cartierului, aceasta este, în prezent, una dintre cele mai mari frici ale populației locale: aceea că, în viitor, cartierul va pierde trăsăturile sale distinctive pe care au luptat să le păstreze, ca urmare a conviețuirii cu oameni lipsiți de sensul incluziunii și al apartenenței.

Prin urmare, intervențiile publice ar trebui să nu se limiteze doar la refacerea fizică a cartierului, ci ar trebui, de asemenea, să fie proactive în reabilitarea socială și economică. În acest scop, există un patrimoniu public obținut în timpul procesului, care ar permite implementarea unor politici de locuințe publice care să favorizeze amestecul și reconstruirea structurii sociale, evitând riscul gentrificării și al turistificării cartierului, care deja pare să se întrevadă. Pentru a asigura acest rezultat, procesul depinde de grupul activ al colectivităților locale, creat din inițiativa localnicilor în timpul perioadei de conflict.

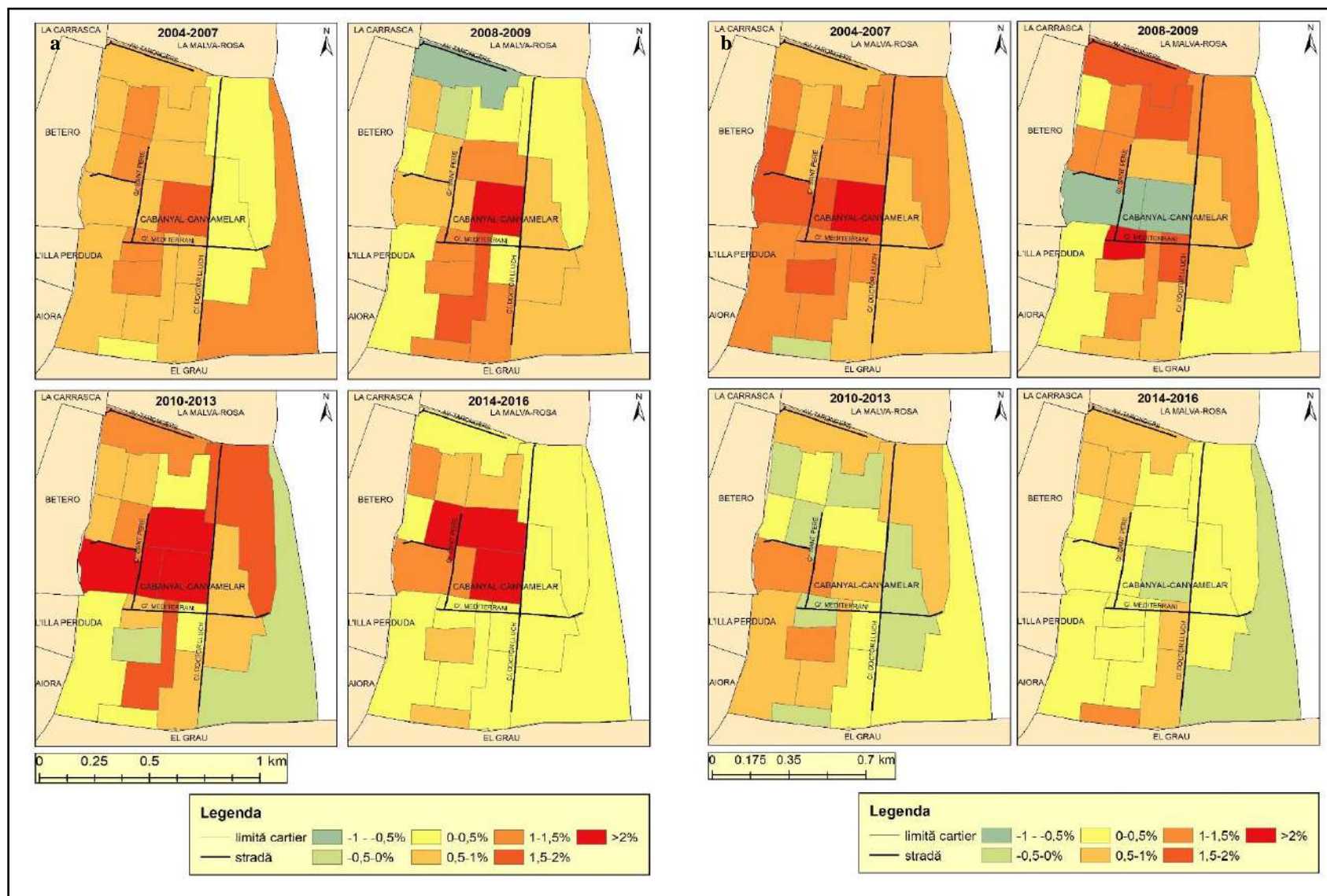

Fig.92. Soldul total anual al populației din Uniunea Europeană (a) și din afara Uniunii Europene (b) la nivel de secțiuni de recensământ în perioada 2004-2016 (prelucrare după datele primare furnizate de Primăria Valenciei)

6.6. Identitatea de cartier și coeziunea socială

Identitatea de cartier și coeziunea socială sunt două elemente care, dacă există sau se încearcă promovarea lor, concură spre o diminuare a segregării, a marginalizării, dar și spre o creștere a stimei de sine și implicit a stării de bine a populației. Conceptul de identitate a locului este considerat, de către unii autori, drept componentă a noțiunii de sens al locului, împreună cu dependența față de cartier și atașamentul față de cartier (Jorgensen, Stedman, 2001), în timp ce alții o consideră o componentă a atașamentului față de cartier, împreună cu dependența față de cartier (Williams, Vaske, 2003). Indiferent de legătura existentă între ele, aceste concepte au în comun relația pe care individul o stabilește cu locul în care trăiește (Manzo, Perkins, 2006). În acest sens, identitatea de cartier reprezintă investiția psihologică a persoanei în teritoriu (Vaske, Kobrin, 2001); se referă la persoana (Lewicka, 2008) care îi asociază teritoriului său diferite emoții, transformând relația cu acesta într-o parte a propriei identități, prin asocierea întrebării „cine suntem?” cu întrebarea „ce suntem?” (Dixon, Durrheim, 2000). În acest fel, existența identității de cartier accentuează sentimentul de apartenență față de comunitate (Williams, Vaske, 2003), participarea (Hays, Kogl, 2007) și implicarea în activități locale (Lewicka, 2005) și, implicit, determină un grad mai ridicat de coeziune socială. Cel de-al doilea concept, acela de coeziune socială, caracterizează comunitățile în care toate componentele teritoriale și sociale sunt împreună, contribuind în proiecte colective și la bunăstare, fără conflicte și comportamente distrugătoare sau cu o prezență minimă a acestora (Kearns, Forrest, 2000). Într-o societate coeziunată, oamenii împart valori comune și cultură civică și există ordine socială, solidaritate, rețele, capital, împreună cu atașament față de cartier și identitate (Forrest, Kearns, 2001).

6.6.1. Coeziunea socială

În momentul analizei coeziunii sociale trebuie avut în vedere caracterul multicultural al cartierelor, acesta putând spori sau limita interacțiunea dintre oameni. Sub aspectul diferențelor culturale dintre locuitori, se observă asemănări între cartiere La Coma, Cabanyal și Piața Traian, în sensul că majoritatea respondenților consideră că există diferențe culturale accentuate (în ordine, 65%, 69%, 52%). Aceste diferențe culturale sunt date, în primele două cartiere, de prezența imigranților, iar în ultimul de prezența populației rome. În Plopi-Kuncz, unde multiculturalitatea este moștenită din trecut, aceste diferențe sunt mai greu sesizabile (28%). În ceea ce privește prietenii pe care respondenții îi au în cartier, se observă că în Cabanyal există o mai bună inter-relaționare decât în celelalte cartiere, 70% dintre respondenți având prieteni în cadrul cartierului, în timp ce în Piața Traian relație de prietenie se stabilesc cu dificultate, doar

33% afirmând că au prieteni în cartier. De altfel, Piața Traian și cartierul La Coma sunt cartiere în care relațiile de prietenie par să se stabilească mai ușor cu persoane din exterior, decât cu persoane din interiorul cartierului (vezi Anexa 5, 6, 7, 8), ceea ce, aparent, ar indica un nivel mai redus al segregării.

O comparație între cartiere sub aspectul coeziunii sociale ilustrează prezența acesteia într-o mai mare măsură în cartierele Cabanyal și Plopi. În cartierul Plopi coeziunea socială este redată prin participarea oamenilor la evenimentele cartierului, precum ruga sau Ziua Vecinului, dar și la acțiuni precum efectuarea curățeniei în cartier.

„Ne-am strâns 80 de persoane! O fost sâmbăta, o fost zi de servicii, dar ne-am strâns! Am avut copil de 3 ani și am avut bătrână de 90 de ani, care-a venit cu cârja și a strâns gunoaie. Cum o putut. Fiecare cum o putut!” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Practic, coeziunea nu este dată de simpla asistare, ci de implicarea localnicilor în organizarea respectivelor evenimente. La aceasta se adaugă atmosfera de bună vecinătate și ajutorare reciprocă existentă în cartier. Deși acestea nu se consideră drept realizări foarte mari în sfera coeziunii, comparând, însă, cartierele Plopi-Kuncz cu alte cartiere ale municipiului Timișoara din acest punct de vedere, se observă faptul că aceasta există într-o mai mare măsură, însăși structura cartierelor (cartiere rezidențiale, de case, adunate) favorizând cunoașterea și relaționarea oamenilor.

La rândul lor, problemele pe care localnicii le au îi determină pe aceștia să fie mai uniți în găsirea unor soluții și să împartă obiective comune, dar fără a exista coeziune socială la nivel de cartier, ceea ce se întâmplă în cartierele Kuncz și La Coma.

„Când oamenii au o problemă comună, atunci se adună laolaltă mai bine. Și cred că și relațiile interumane, astea de întrajutorare, sunt mai frecvente acolo decât în alte cartiere, în Timișoara de astăzi. [...] Și de-aia problemele astea adună oamenii împreună. Da, cred că e o coeziune în Kuncz” (Interviul 69, profesor, Plopi-Kuncz)

O asemănare între toate cartierele analizate ține de coeziunea existentă la nivel de grup social, pe criterii etnice în special, dar absența acesteia la nivel de cartier. Dacă se analizează strict cartierul La Coma, și anume partea veche a ceea ce se cunoaște în prezent drept La Coma-Mas del Rosari, se sesizează faptul că oamenii, deși se cunosc toți între ei, ca într-un sat, nu formează o comunitate în adevăratul sens al cuvântului. Astfel, se conturează relații de putere, în care unii îi domină pe ceilalți, respectiv pe cei supuși, ceea ce nu se traduce prin coeziune. De altfel, faptul că în cartier nu există spații comune, unde oamenii să poată relaționa, face mai dificilă apariția și consolidarea acestui proces, astfel că principalul spațiu de interacțiune devine strada, care, însă, este dominată de acele câteva familii considerate mai periculoase.

„Lipsa coeziunii, de multe ori apare, deoarece coeziunea, cu siguranță, necesită planuri de egalitate. În final, nu există coeziune când eu îți sunt supus ție! Pentru că, în final, se va face ceea ce tu spui! Așa că eu trebuie să am puțină grijă cui îi datorez favoruri. Atunci, asta, clar, deja viciază relațiile!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

Se consideră faptul că, cel puțin în cartierele spaniole, în trecut exista un grad mai mare de coeziune: în La Coma, deoarece cartierul era la începuturile sale și exista acea speranță că lucrurile se vor îmbunătăți, în Cabanyal, deoarece se trăia ca într-un sat, în care toți oamenii se cunoșteau, interacționau și se ajutau reciproc. De asemenea, în primul cartier la acel moment nu doar localnicii erau mai implicați, dar și mișcarea asociativă era mai puternică și se afirma mai mult.

„Am trecut de la o situație în cartier, când exista spiritul de a crea cartier! De a crea comunitate! Pentru că era ceva nou! Ceva ce atunci se crea! Și, într-adevăr, a existat o participare foarte amplă din partea vecinilor! Cu obiectivul ăsta!” (Interviul 11, reprezentant asociație de vecini, La Coma)

Trei factori se consideră că au deteriorat coeziunea existentă la momentul respectiv, și anume: pierderea speranței oamenilor, care au văzut că în urma eforturilor lor nu se rezolva nimic; plecarea din cartier a liderilor pozitivi, care îi mobilizau pe ceilalți (ca urmare a atingerii unui statut economic care le-a permis acest lucru) și incompetența autorităților în gestionarea diversității culturale specifice cartierului La Coma. Acesta din urmă determină chiar conflicte între diferitele etnii pe fondul acordării ajutoarelor și prestațiilor sociale. De altfel, faptul că fiecare persoană sau familie, care ajunge să aibă un trai mai bun și posibilități financiare superioare, pleacă din cartier face ca toate măsurile aplicate pentru îmbunătățirea coeziunii să fie, în final, lipsite de sens, luând în considerare că vin persoane noi, cu o problematică multiplă, cu care toată activitatea trebuie reluată de la început. Prin urmare, se apreciază că în prezent există, în cartierul La Coma, o simplă coexistență, în care fiecare este lăsat să trăiască liniștit (atât cât o permit problemele de conviețuire amintite anterior).

„Eu, aici, cred că este vorba de conviețuire. Pur și simplu se tolerează! Toleranță. Coexistență. Fără agresivități. Și gata! [...] Dar aș defini-o ca și coexistență. Cumva, se lasă unul pe altul să trăiască! Nici nu au altă opțiune. Pentru că toți trăiesc, mai mult sau mai puțin 90%, din prestații sociale, din programe și ajutoare, care se dau aici. [...] Pur și simplu conviețuiesc. Și se lasă să existe. Dar nu interacționează!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

Dacă se analizează, însă, întregul cartier La Coma-Mas del Rosari, adică atât partea veche, cât și partea nouă, gradul de coeziune este cu atât mai redus, cu cât populația celor două sectoare nu relaționează sub nicio formă, singurele locuri în care sunt nevoite să se întâlnească (nu pentru că și-ar dori) fiind cabinetul medical, farmacia, grădinița și parcul pentru copii.

În Cabanyal, odată cu proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez, lucrurile s-au schimbat. Pe de o parte, prin apariția populației imigrante, care trăiește într-o situație de

precaritate, au început să apară problemele de conviețuire și conflictele la nivel local (stradă, intersecție, clădire). De asemenea, au început să apară neînțelegeri între cei care nu doreau prelungirea și cei care, epuizați de situația existentă, erau de acord cu aceasta. Pe de altă parte, la nivel asociativ s-a accentuat gradul de coeziune, în condițiile în care locuitorii din cartier erau singuri împotriva primăriei. Astfel, singurul element care îi făcea puternici în această luptă era solidaritatea internă, pe care trebuiau să o valorifice pentru a reuși.

„Forța pe care a avut-o Salvem-ul în acea perioadă era că o singură casă era apărată de bunici, copii, nepoți, chiar și strănepoți! Atunci asta e multă putere de apel!” (Interviul 43, reprezentant ONG, Cabanyal)

Totuși, odată cu schimbarea guvernului și a planurilor privind viitorul cartierului, chiar și coeziunea existentă la nivel asociativ a început să se piardă, apărând conflicte între asociațiile cu o mai mare vechime și cele mai recente, mai radicale, în privința modurilor în care sunt concepute soluțiile la problemele existente. Dacă primele doresc plecarea oamenilor care determină problemele de conviețuire și care au intrat în cartier tocmai pe baza strategiei primăriei, celelalte luptă pentru drepturile acelor persoane.

„Sunt aceiași oameni! E aceeași clasă de oameni, cu care ne uneam cu ceva timp în urmă! Acum 10-15 ani toți într-o luptă contra administrației, ca să nu demoleze cartierul ăsta! Atunci eram prieteni! Îi interesam ca aliați, ca să ținem piept în luptă, ca să nu permitem să demoleze aceste locuințe, acest cartier! [...] Odată ce am reușit să se deroge extensia PEPRI-ului, nu le mai suntem utili! Acuma, ideal este să ne îndepărteze!” (Interviul 22, reprezentant ONG, Cabanyal)

O problemă este, însă, reprezentată tocmai de faptul că respectivele categorii de populație nu sunt bine reprezentate, nu au lideri, astfel că vocea lor nu este auzită și, cu atât mai puțin ascultată, ceea ce face situația lor dificilă.

6.6.2. Gradul de participare a localnicilor

Gradul de implicare a respondenților în activitățile organizate la nivelul comunității indică, din nou, discrepanțe între cartiere, dezvăluind, însă, în general, un interes scăzut pentru participare, în condițiile în care ponderile celor care declară că s-ar implica în viața cartierului coboară sub 35%. Astfel, în La Coma, ponderea este de 35%, urmată de Cabanyal cu 25%, Piața Traian cu 13% și Plopi-Kuncz cu 11% (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). În cartierele valenciene, o diferență fundamentală este legată de modul în care fiecare consideră implicarea: dacă în La Coma se consideră drept implicare simpla participare la un eveniment, în Cabanyal implicarea presupune participarea activă, nu doar pasivă, ceea ce justifică ponderea mai ridicată a celor care consideră că nu se implică.

Ponderile sunt diferite, însă, atunci când întrebările vizează activitățile concrete în care participă localnicii. Astfel, în toate cartierele se observă în general o implicare pasivă în

activitățile colectivității, materializată în respectarea regulilor de funcționare și organizare a cartierului sau în înștiințarea persoanelor responsabile atunci când se sesizează o iregularitate. De remarcat este faptul că în cartierele timișorene ponderea celor care declară că nu se implică în niciun fel este mai ridicată decât în cartierele valenciene, în Piața Traian, spre exemplu, acesta fiind primul răspuns în ordinea ponderilor (fig. 93). Printre variantele încadrate la opțiunea „alte”, pentru care au optat 26% dintre respondenții din La Coma, se numără calitatea de membri ai unor asociații sau participarea în activitățile organizate de acestea, fapt care ilustrează importanța pe care respectivele asociații o au în cadrul cartierelor.

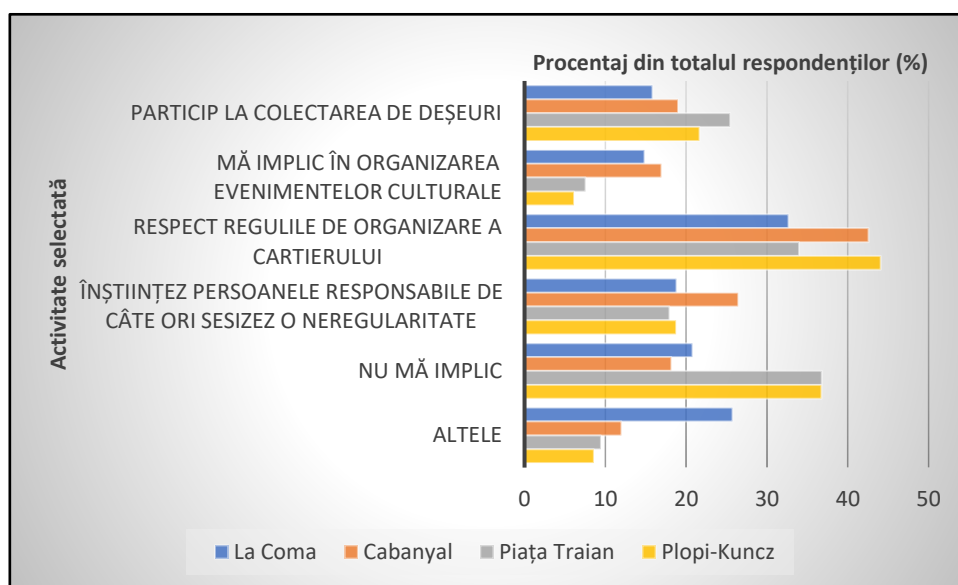

Fig.93. Implicarea personală în viața cartierului (chestionar)

Se constată, de asemenea, că în general participarea este punctuală, doar pentru rezolvarea problemelor proprii, dar nu în interesul comunității în ansamblu. Dacă în La Coma nu există o cultură a participării și a asociaționismului, în Cabanyal lupta purtată vreme îndelungată se observă și în prezent în gradul mai ridicat de participare al vârstnicilor, obișnuită deja cu starea de permanentă reclamare a drepturilor.

„Oamenii din cartier „se mișcă” doar pentru ce e al lor. Când au vreo problemă. Când îi amenință că le ia casa! Atunci, într-adevăr, „se mișcă”! Dar dacă nu, doar strictul necesar!” (Interviul 16, localnic, spaniol, La Coma)

„A participa înseamnă a fi activ mereu! Ceea ce ne-au demonstrat tot acești ani este că nu te poți culca și lăsa lucrurile în mâna politicianilor! Cred că trebuie să fim conștienți că, orașenimea, avem drepturi de apărare! Și că, în cel mai bun mod posibil, trebuie să fim ascultați!” (Interviul 43, reprezentant ONG, Cabanyal)

De altfel, în La Coma se constată că în prezent în cadrul diverselor proiecte sau activități participă în principal aceiași oameni care se implică de mulți ani sau persoane din exterior, din cadrul asociațiilor.

„Recent a avut loc o manifestație, pentru a cere îmbunătățiri în cartier [...] Din care, dacă am fi scos toate persoanele care nu locuiesc în cartier, care nu sunt vecini ai cartierului, ar fi rămas, poate, vreo 30 de persoane. Din 5000 de persoane! Când, în realitate, se reclama ceva pentru ei! Pentru propriul cartier! Atunci nu există coeziune socială! Și nici conștiință de clasă! [...] E un fel de „se salvează cine poate”! Atunci, clar, nu există o luptă solidară! [...] Asta e viziunea mea. Poate și se pare pesimistă. Dar nu! Eu cred că este foarte realistă. Nu pesimistă!” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

O posibilă explicație rezidă tocmai în faptul că multiplele probleme pe care le au localnicii îi fac să nu mai aibă timpul necesar pentru a se implica, fiind preocupați mai degrabă de găsirea unor surse de subzistență, care, la urma urmei, este prioritară.

„Cu participarea e mai dificil! Vreau să spun: oamenii trebuie să se trezească în fiecare zi să vadă cum își găsesc rostul. Să vadă cum pot să aducă pâinea de zi cu zi în casă! Atunci, cred că asta face mai dificil și înlătură sensul pentru ca oamenii să se poată interesa pentru ceva în plus!” (Interviul 11, reprezentant asociație de vecini, La Coma)

Totuși, tot în La Coma, interesant este faptul că anumite grupuri etnice, cum ar fi populația africană, sunt mai participative, în încercarea de a asigura un viitor mai bun copiilor. De asemenea, gradul de participare pe genuri reflectă în mod evident predominanța femeilor, în majoritatea cazurilor ele fiind cele care duc familia înainte, încercând să îi asigure un viitor sustenabil.

„Păi pot veni 20 de familii, 25. Poate puțin mai multe. Și asta e un succes, pentru noi, să vină! Participă foarte puțin. Presupune mult efort să-i faci să participe! Și, mai ales, participă, ca întotdeauna, femeile! Dintre cei pe care îi captăm, 99,9% sunt femeile! Care sunt familiile alea de care îți spun că, în mod individual, pariază pentru ca fiii sau fiicele lor să aibă alt tip de educație. Și întotdeauna caută ce poate apărea în plus!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

În cartierele timișorene există un discurs contradictoriu în domeniul participării. Astfel, în Kuncz, pe de o parte, se constată un entuziasm al acestora de a ajuta în momentul în care se dorește desfășurarea unor acțiuni în cartier; pe de altă parte, locuitorii nu au încredere în ei, se complac în situația în care sunt și nu participă la reuniuni.

„Erau foarte entuziasmați! Și au spus că vor să se implice. Și dacă avem nevoie de ajutor, da! Că sunt dispuși să se implice, să vină să facă ceva fizic – o muncă fizică – deci nu au fost probleme pe partea asta” (Interviul 67, reprezentant instituție publică, Plopi-Kuncz)

„Și se complac. Nu vin! Îs vreo 2-3 care vor. Și restul nu vor de acolo să... se complac în mizerie și trebuie să-i obligi. Și nu poți să-i obligi, decât prin educație, prin școală – dacă merg la școală” (Interviul 72, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Diferența dintre cele două perspective este dată, pe de o parte, de locul de desfășurare al întrunirilor: dacă reuniunile sunt în cartier, se implică mai mulți; dacă este necesar să se deplaseze spre un alt loc, deși obiectivul vizează tot cartierul Kuncz, numărul participanților se reduce. De asemenea, diferența o face și nivelul de încredere în organizația care urmărește îndeplinirea obiectivelor: dacă este o organizație care în trecut a mai făcut propuneri, dar nu le-

a dus la bun sfârșit, participarea localnicilor din Kuncz va fi mai redusă. Dacă din interior există perspectiva existenței coeziunii sociale, din exterior, de exemplu, dinspre cartierul Plopi, există acea percepție potrivit căreia locuitorii din Kuncz sunt mai greu de integrat, din cauza lipsei educației.

În Piața Traian, la rândul său, reprezentanții consiliului consultativ de cartier sunt de părere că populația locală este interesată să participe la evenimente și activități și să muncească pentru îmbunătățirea situației existente. ONG-urile, însă afirmă că aceștia nu sunt obișnuiți să conlucreze pentru un scop comun tocmai din cauza lipsei de activități, dar și a faptului că Piața Traian este percepută drept un spațiu public, în jurul căruia nu se poate forma o comunitate. Totuși, în proiectele pe care le-au întreprins, au fost surprinși de deschiderea oamenilor spre activități, deși într-un procent redus.

„Deci, gândiți-vă că o mână de oameni am făcut acest lucru! Am angrenat și cetățenii din zonă la defrișat, la igienizat, la tăiat lemn, scândură! Așa, ei! Și le-a plăcut ideea! Și prețuiesc aceste mici investiții! Pentru că, repet, și-au pus... știți cum? Acolo a fost sudarea frunții și timp alocat! În fine... Deci a fost ceva frumos! Dar văd că, știți cum, orice minune durează trei zile...” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

„În schimb, nu am avut deloc probleme în interacțiunea cu oamenii! Adică au fost mult mai deschiși decât ne așteptam! Bineînțeles că n-ai un procent mare care se implică. Dar nici nu cred că e nevoie. Până la urmă, poți să lucrezi cu un grup mai mic. Impactul e asupra unui grup mai mare. Și îți construiești publicul așa” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

Deși toți localnicii afirmă că doresc să se implice, puțini sunt cei care, într-adevăr participă într-un mod activ în final.

„La nivel declarativ, toată lumea a răspuns! Adică, toată lumea, nu mai știu procentul, dar marea majoritate a zis că da. De la asta până la a și face ceva e drum lung... Da' în același timp trebuie să-i creezi omului mediul în care să poată acționa” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

6.6.3. Identitatea de cartier

Identitatea de cartier este un element care poate contribui la diminuarea segregării, impunându-se, prin urmare, construirea acesteia, în cazul în care lipsește. Sub acest aspect, diferențele între cartiere sunt evidente. În cartierul La Coma identitatea de cartier este mai dificil de construit, tocmai pe baza considerentelor menționate anterior, și anume: proveniența oamenilor din alte cartiere, plecarea în permanență a celor care ating un standard de viață mai bun și izolarea față de municipiul căruia îi aparține.

„Pentru că, în primul rând, e un cartier construit nu doar din persoane din alte cartiere. Dar în plus, e un cartier, să spunem așa, îndepărtat de municipiu. Nu e doar periferic! E îndepărtat! E la peste doi km și, în plus, are și o autostradă între! [...] Cei care locuiesc în La Coma, mulți dintre ei, sunt sigur că nu au fost niciodată în Paterna. Or fi mers de multe ori în Valencia. Dar în Paterna de foarte puține ori! Pentru că, după cum ți-am spus, nu se simt cetățeni ai Paternei! Adică asta e problema cartierului La Coma. Că, într-

adevăr, nu are o identitate! Are o identitate multiculturală! Dar nu are identitate locală!” (Interviul 6, profesor, La Coma)

Mai mult decât atât, faptul că toate persoanele care ajung să locuiască în cartier sunt constrânse de situația în care se află și nu vin sub formă voluntară, determină chiar o respingere față de cartier, care este văzut mai mult drept o pedeapsă. Ceea ce se creează, într-adevăr, este dependența față de cartier, acesta fiind singurul loc în care localnicii pot să își susțină traiul (în alte cartiere traiul fiind mai costisitor) și un loc în care au siguranța primirii ajutoarelor sociale. Totuși, o oarecare identitate de cartier se conturează, însă nu una pozitivă, care să contribuie la soluționarea problemelor. Astfel, se construiește o identitate, de altfel, destul de puternică, pe baza elementelor negative, concretizate în tipul de comportament permis în interiorul cartierului, fapt dovedit de reacția copiilor în momentul în care revin în cartier dintr-o excursie (aspect menționat în capitolele anterioare). În trecut, însă, exista o identitate de cartier, cu conotații pozitive, dar izvorâtă tocmai din stigmatizarea resimțită din exterior.

„Aici faptele referențiale sunt întotdeauna negative. Dificultăți și probleme! Și asta constituie un element de identitate în sine! Foarte dificil de transformat!” (Interviul 4, reprezentant instituție publică, La Coma)

„Eu cred că exista un puternic sentiment de coeziune socială. Provocat și de stigmatizare. Dacă de afară de ne atacă, ne unim mai mult! Exista un sentiment, chiar, de mândrie de a fi din La Coma! Îmi amintesc că în unele excursii erau cântece: „Suntem din La Coma!” și așa mai departe. Acele cântece de a te face stăpân pe propriul spațiu” (Interviul 12, fost localnic, spaniol, La Coma)

Cartierul Cabanyal are o identitate foarte puternică, pe care a păstrat-o pe parcursul luptei împotriva primăriei. Practic, toate elemente menționate în capitolul 5.1.1. creează identitatea acestuia. Sărbătoarea tradițională, Semana Santa Marinera, aduce aminte de originile cartierului, prin specificul său mediteranean, care o diferențiază de modul în care aceasta se desfășoară în alte regiuni ale Spaniei.

„Până în 1925, când se făcea Săptămâna Sfântă separat în fiecare parohie, erau doar imagini de Cristus, de Nazarineni și de Dolorosas. [...] Aceste trei imagini, într-un fel, oamenii din cartier se vedeau reprezentați în aceste imagini. Nazarineanul, drumul de calvar, sunt perioadele pe care un marinar le poate experimenta pe mare. Dolorosa poate reprezenta femeile care așteaptă să ajungă barca într-o zi de sezon și câteodată rămânea scufundată. Cristus era, într-un fel, reprezentarea de suferință maximă de moarte, cum poate fi o moarte prin înec în mare. [...] De fapt, în prezent, unul dintre actele cele mai importante este când ies Cristus la mare și se spun rugăciuni pentru cei care au murit în mare. Nu e o Săptămână Sfântă ca cea andaluză, artistică. Nu e o Săptămână Sfântă sobră, ca cea castellană. E o Săptămână Sfântă tipic mediteraneană!” (Interviul 55, localnic, spaniol, Cabanyal)

Mai mult decât atât, relativa îndepărtare față de centrul Valenciei, chiar și după anexarea cartierului, creează acea distincție între Cabanyal și restul Valenciei și subliniază diferențele care îi dau identitate. Practic, simplul fapt că o persoană poate remarca specificul cartierului, pe baza unor elemente caracteristice, subliniază identitatea cartierului, pe care localnicii încearcă să o păstreze.

Identitatea de cartier, este în mare parte, absentă în Plopi-Kuncz, dat fiind faptul că nu există elemente care să contribuie la crearea acesteia, nu există clădiri simbol cu care localnicii să se mândrească, nu există o conștientizare din partea acestora a avantajelor pe care le au, nu există locuri de întâlnire, nu există acele elemente care să dea rațiunea de a fi a cartierului și să redea sentimentul de apartenență locuitorilor săi. Singurele clădiri „simbol” pot fi considerate cele ale bisericilor din Plopi (foto. 28) sau școala. Totuși, în cartierul Plopi se urmărește construirea acestei identități prin organizarea anuală a Zilei Vecinului și a sărbătorii cartierului, respectiv ruga, oamenii având, astfel, un scop comun pentru care se mobilizează și organizează astfel încât să se desfășoare în fiecare an, menținându-se, astfel, o tradiție și o continuitate. Un alt element care se consideră că ar putea reda identitatea este lupta comună pe care localnicii au dus-o pentru a obține utilitățile pe care le au în prezent. Deși utilitățile în sine nu constituie elemente identitare, faptul că localnicii s-au unit în vederea obținerii lor poate crea identitate.

Foto.28. Biserici din cartierul Plopi

„Dacă ar privi în urmă cu multă atenție și ar vedea că în urmă cu 20 de ani lucrurile erau altfel, probabil că ar fi mult mai interesați să păstreze ceea ce au dobândit în acest timp: fântâni forate, străzi asfaltate, racord de apă, racord de gaz, canalizare. Deci toate lucrurile acestea nu s-au făcut cu ușurință! Și greu este să le păstrezi uneori!” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

În cartierul Kuncz, însă, problemele mai accentuate fac mai dificilă construirea identității de cartier, locuitorii fiind în principal preocupați de supraviețuirea de pe o zi pe alta și dedicând mai puțin timp activităților sociale, situație similară cu a cartierului La Coma.

În Piața Traian situația este, însă, diferită, în sensul că există clădiri care să creeze identitate, dar lipsește sentimentul de apartenență al indivizilor. Astfel, se consideră că nu se creează o identitate și o coeziune la nivel de edificiu, prin participarea restrânsă, cu atât mai puțin la nivel de piață sau de cartier. Nu în ultimul rând, profesorii participanți la studiu sunt de părere că o cauză a acestei absențe a coeziunii sociale și a identității de cartier este reprezentată de schimbările demografice succesive, care au determinat o alienare socială și, implicit, o diminuarea a interesului față de comunitate în sine.

„Și dacă alienarea există, evident că nu poate să existe interes pentru patrimoniu. Pentru frumos. Pentru comunitate. Și evident că nu se vor aloca bani din partea locuitorilor pentru cartierul respectiv” (Interviul 71, profesor)

Cap VII. LOCUIREA ȘI CALITATEA VIETII

7.1. Precaritatea infrastructurii, a utilităților și serviciilor

Existența sau calitatea infrastructurii și a serviciilor pot constitui un factor generator al segregării, acestea putând facilita interacțiunea sau izolarea persoanelor. O problemă care determină caracterul defavorizat al cartierelor este tocmai precaritatea infrastructurii, utilităților și serviciilor. Din acest punct de vedere, între cartierele analizate există o serie de asemănări și deosebiri. Astfel, rețeaua de alimentare cu apă este evaluată relativ pozitiv, cu ponderi ale persoanelor mulțumite variind între 42% în La Coma și 76% în Plopi-Kuncz (vezi Anexa 1, 2, 3, 4). Principalele probleme semnalate sub acest aspect sunt: în Cabanyal, neracordarea locuințelor populației rrom de naționalitate română la apă, iar în Plopi-Kuncz neracordarea tuturor persoanelor la rețeaua de apă.

„Bineînțeles, branșamentele și le-au făcut fiecare cum or putut. Sunt care nici acuma nu sunt branșați și s-a turnat asfalt!” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Rețeaua de străzi și trotuare stârnește controverse în toate cartierele, însă din puncte de vedere diferite, fiind evaluată pozitiv de 22% dintre respondenți în Plopi-Kuncz, 26% în La Coma, 27% în Piața Traian și 41% în Cabanyal. Mai mult decât atât, majoritatea respondenților consideră că în ultimii 2-3 ani calitatea acestora nu s-a îmbunătățit, ponderile celor care apreciază pozitiv progresul variind de la 13% în Piața Traian, la 22% în La Coma și 35% în Plopi-Kuncz, în timp ce în Cabanyal aceasta urcă la 48% (vezi Anexa 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8), îmbunătățirea calității străzilor și trotuare nefiind, însă, considerată pozitivă 100%.

În Plopi-Kuncz, aceasta a obținut nota medie de 2,39 din 5. În Kuncz explicația este evidentă, dat fiind faptul că o singură stradă este asfaltată, și anume strada Satu Mare ceea ce repercutează asupra aspectului general al cartierului și posibilităților de acces în cartier (vezi foto 29). În Plopi nota redusă este explicată prin faptul că trotuarele, conform afirmațiilor locuitorilor, nu au mai fost făcute din perioada comunistă, ulterior fiecare localnic făcându-și propriul trotuar în fața porții, ceea ce se traduce prin denivelări, calitate diferită a materialului utilizat, aspect estetic diferențiat (vezi foto. 30). De asemenea, nu toți localnicii și-au făcut trotuarul, drept pentru care circulația se face în mare parte pe șosea, ceea ce determină un risc mai mare de accidente, în special în condițiile actuale, de intensificare a traficului. Deși există promisiuni pentru rezolvarea problemei trotuarelor și a podețelor de conexiune, acestea încă nu au fost duse la îndeplinire, făcându-se eforturi și demersuri în acest sens.

„N-avem trotuare! Sau avem... dar avem 2% din tot cartierul, [...] femeile cu copiii se plimbă pe stradă!”
(Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Foto.29. Stradă din cartierul Kuncz

Foto.30. Trotuare din cartierul Plopi

De asemenea, există o serie de străzi unde șanțurile sunt întrerupte și nu există podețe de trecere, drept pentru care în eventualitatea unor inundații, apa se revarsă pe respectivele străzi.

„De exemplu, avem străzi care se intersectează sau ramificații sau intersecții și nu avem podețe. Deci dacă, doamne ferește! vin niște inundații, nu are cum să treacă apa de pe o stradă pe alta, prin șanț. Trebuie să treacă peste stradă cum s-ar spune. Asta e pe Topârceanu, e pe Parâng, e pe Hogaș, străzile care nu au podețe. Și mai avem câteva care sunt înfundate” (Interviul 72, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

În La Coma respondenții adresează plângeri cu privire la calitatea precară a străzilor și trotuarelor, în sensul că nu au mai fost reparate micile imperfecțiuni. De asemenea, există o neplăcere generală cauzată de faptul că trotuarele nu sunt adaptate persoanelor cu dizabilități sau femeilor cu copii mici, care îi transportă în cărucioare, în special la intrarea în partea veche a cartierului, considerată drept cea defavorizată. În Piața Traian, principala problemă reclamată

este calitatea pavajului din piață, care nu a mai fost refăcut de mult timp și care ilustrează dovezile delăsării: lipsesc sau sunt distruse pavelele, crește iarba printre ele etc.

În Cabanyal, proiectul de extindere a rețelei de trotuare (foto. 31) a stârnit multe controverse, existând persoane mulțumite, care văd în aceasta o oportunitate de reluare a activităților comerciale derulate pe stradă, cum se întâmpla în fostul sat sau de restabilire a relațiilor sociale în spațiul public, dar și persoane nemulțumite, care acuză multiplicarea problemelor de trafic și reducerea numărului de locuri de parcare, dar și faptul că respectivele trotuare sunt lipsite de utilitate sau sunt destinate barurilor și restaurantelor deschise pentru turiști și, implicit, sunt o componentă a gentrificării.

Foto.31. Extinderea rețelei de trotuare în Cabanyal

Colectarea deșeurilor este din nou evaluată pozitiv în general în cartierele timișorene, unde ponderile oscilează între 53 și 58%, comparativ cu cartierele valenciene, unde ponderile sunt de 35-40%. Deși există un consens în privința faptului că autoritățile responsabile își fac datoria atunci când colectarea este planificată, respondenții acuză localnicii că nu respectă spațiul public și fac în permanență mizerie. Două spații sunt indicate ca adevărate „focare de infecție” în La Coma, și anume fosta curte a școlii Antonio Ferrandis (foto. 32), lăsată în paragină în ultima mai multor planuri nefinalizate și spațiul dintre cele două școli, din imediata apropiere a grădiniței, în Cabanyal focarul fiind zona 0, iar în Plopi-Kuncz câmpul care mărginește cartierele.

Foto.32. Fosta curte a școlii Antonio Ferrandis, La Coma

În ceea ce privește accesibilitatea instituțiilor de îngrijire a sănătății, cele mai puține persoane mulțumite locuiesc în Plopi-Kuncz (35%), urmate de La Coma (50%), Cabanyal (53%) și Piața Traian (66%). De asemenea, calitatea acestor instituții este evaluată pozitiv de 31% dintre respondenții din Plopi-Kuncz, 48% de cei din Piața Traian, 49% de cei din La Coma și 54% de cei din Cabanyal (vezi Anexa 1, 2, 3, 4). În Plopi-Kuncz explicația acestui procentaj rezidă în faptul că în cartier există un singur dispensar, situat la intrarea în cartierul Plopi, care nu face față tuturor locuitorilor. În Kuncz, însă, nu există niciun cabinet medical, astfel că localnicii depind de cel din Plopi sau de cele din cartierul Fabric. De asemenea, înainte exista o farmacie în cartierul Plopi (apreciată, deși prețurile erau mult mai ridicate comparativ cu cele de la farmaciile „din oraș”), care ulterior a fost desființată, fără a se deschide o alta, drept pentru care pentru orice afecțiune minoră care necesită medicamente, oamenii sunt nevoiți să se deplaseze „în oraș”.

În La Coma există, un singur cabinet medical, care deservește locuitorii cartierului. De altfel, acest spațiu este semnalat drept unul dintre puținele locuri în care populația din La Coma se întâlnește cu populația din urbanizațiile limitrofe de vârstă recentă și în care cele două categorii de populație sunt nevoie să interacționeze. Principalii factori de conflict subliniați sub aspectul îngrijirii sănătății este numărul redus al medicilor și absența unor servicii de urgență. Nu în ultimul rând, în cartier există o farmacie, care reprezintă dovada clară a segregării cartierului La Coma: dacă în trecut farmacia se găsea în clădirea pieței centrale, în cartierul La Coma, în prezent aceasta și-a deschis porțile spre urbanizațiile recente, spre „oamenii cu bani”, mutându-și, practic, sediul dintr-o parte a cartierului (din La Coma) în cealaltă (în Mas del Rosari) (foto. 33).

Foto.33. Vechea (a) și noua (b) farmacie din cartierul La Coma

Alte elemente din categoria serviciilor de bază sunt reprezentate de canalizare și alimentarea cu energie electrică. Prima este evaluată negativ de locuitorii din La Coma, unde doar 15% dintre respondenți sunt mulțumiți de aceasta, afirmând că, deși există, nu face față perioadelor ploioase, când apa iese afară și generează un miros neplăcut. Totuși, în celelalte cartiere, este evaluată pozitiv, procentajul celor mulțumiți urcând până la 43% în Cabanyal, 62% în Piața Traian și 66% în Plopi-Kuncz. La rândul său, calitatea rețelei de alimentare cu energie electrică este evaluată în general pozitiv în toate cartierele, respectiv de 59% dintre respondenți în La Coma, 65% în Cabanyal, 69% în Plopi-Kuncz și 81% în Piața Traian. Totuși, în Cabanyal există plângeri orientate către populație rromă de naționalitate română, care se racordează ilegal la curentul electric, sporind riscul producerii unor incendii. De asemenea, în Plopi-Kuncz nemulțumirile fac referire la căderile de tensiune în timpul furtunilor, ceea ce reflectă o calitate slabă a rețelei electrice, dar, mai mult decât atât, la întârzierea autorităților responsabile în rezolvarea acestei probleme.

*„La furtună nu-ți mai zic! La furtună am avut două străzi, după 3 săptămâni li s-a făcut curentul!”
(Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)*

De menționat este faptul că, deși în Plopi adesea notele medii acordate serviciilor de bază sunt mult mai ridicate chiar și decât în cartierele spaniole, acest lucru este dat de situația precară care exista în cartier în urmă cu 20 de ani, când străzile nu erau asfaltate, locuitorii nu aveau apă curentă, gaz, cartierul nu dispunea de rețea de canalizare etc. Astfel, se consideră că acest cartier a făcut reale progrese, o reușită fiind introducerea gazului, a apei, a canalului și a iluminatului stradal în cartierul Plopi. De altfel, există voci care pe baza acestor considerente afirmă că arealul „are de toate”, ceea ce, având în vedere că este vorba despre un cartier al municipiului Timișoara, nu este în totalitate justificat. Aceste elemente corespund unor nevoi de bază ale oricărui cartier și nu ar trebui considerate drept avantaje ale cartierului față de altele sau dotări pretențioase ale acestuia. Totuși, transformările suferite de-a lungul timpului prin muncă și implicare determină un grad de satisfacție care îi face pe anumiți localnici să omită faptul că, în realitate, toate aceste elemente constituie, de fapt, necesități primare ale unui cartier dintr-un municipiu de mărimea și rangul Timișoarei. Bineînțeles, acest progres nu trebuie ignorat, mai ales dacă se are în vedere situația cartierului Kuncz, care este cu atât mai rea cu cât locuitorii, deși aparțin municipiului Timișoara, trăiesc în condiții specifice mediului rural, condiții în privința cărora nu pare să se intervină.

7.2. Starea de degradare avansată a clădirilor și a spațiului public

Clădirile reprezintă un punct de reper extrem de important și sunt percepute diferit în cartierele analizate, ca urmare a specificului fiecăruia: cartierul Cabanyal și Piața Traian sunt spații cu îndelungată istorie și tradiție, cu clădiri istorice, care constituie elemente de identitate ale acestora, în timp ce La Coma și Plopi-Kuncz sunt cartiere rezidențiale, care nu dispun de clădiri istorice. Sub acest aspect, situația este alarmantă în ambele cartiere, în sensul că doar 22% dintre respondenții din Cabanyal afirmă că clădirile istorice au trecut printr-un proces de renovare, în timp ce ponderea coboară la 6% în Piața Traian (vezi Anexa 6, 7). Situația relativ mai bună din Cabanyal este justificată tocmai de noua etapă în care se află cartierul, de regenerare și revigorare socială, economică și urbanistică, în timp ce în Piața Traian nu există o planificare în acest sens.

Problemele asociate clădirilor, cu care cartierul Cabanyal se confruntă la momentul actual sunt moștenite în urma celor aproape 30 de ani de incertitudine cu privire la viitor și sunt strâns interconectate, ceea ce face dificilă delimitarea și clasificarea lor. Ceea ce orice turist sau persoană care face cunoștință cu cartierul poate sesiza este starea de degradare acestora și a cartierului în ansamblu, mai evidentă în zona 0. Practic, imaginea clădirilor constituie dovada nespusă sau nescrisă a delăsării, abandonului și creează un sentiment de tristețe, frustrare și chiar de revoltă. Totuși, unele clădiri au devenit scena de manifestare a nemulțumirii oamenilor, apărând graffiti-uri cu mesajele pe care aceștia le aveau la momentele respective (foto. 34). Practic, în anii de luptă, primăria era cea care, în momentul în care reușea să achiziționeze o locuință, o distrugea pe interior pentru a deveni de nelocuit, iar dacă era ocupată ilegal, chiar și în aceste condiții, îi zideau ușile și ferestrele. Aspectul exterior s-a deteriorat de la sine, nu doar în clădirile aflate în proprietatea primăriei, ci și în cele private, ca urmare a interzicerii și a lipsei de acordare a licențelor de reabilitare. Nu în ultimul rând, la imaginea degradării cartierului contribuie și numărul mare de spații goale, abandonate, rezultate din distrugerea clădirilor: din cele aproximativ 700 de proprietăți obținute de primărie, aproximativ 300 au fost distruse.

Foto.34. Mesaje transmise prin intermediul graffiti-urilor în Cabanyal

Piața Traian este o zonă istorică a Timișoarei, care, însă, a suferit o serie de modificări de-a lungul timpului, ajungând să treacă de la stadiul de zonă istorică, la cel de locuințe sociale, iar ulterior la o zonă degradată, evitată.

„De acolo a pornit: din transformarea unei zone istorice într-o zonă socială. Și prin urmare, au ajuns, în momentul de față, să fie chiar o problemă și din punct de vedere infracțional” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Dacă în trecut clădirile din Piața Traian aparțineau oamenilor importanți ai Timișoarei și erau construite pentru familiile lor, ulterior au intrat în proprietatea statului. S-a ajuns, implicit, la utilizarea unor palate destinate unor familii individuale drept clădiri „de apartamente”, în care pot să locuiască mai multe familii. Deși înainte Piața Traian era o piață multi-etnică, în clădirile sale conviețuind persoane de etnii și naționalități diferite, în perioada comunistă persoanele au migrat, lăsând locuințele în chirie. Astfel, în perioada comunistă locuințele naționalizate au fost transformate în locuințe sociale și ulterior, o parte dintre ele, retrocedate.

„Înainte au locuit aici sârbi, maghiari, nemți, evrei. Mulți evrei! Dar în perioada comunistă au plecat și atunci locuințele s-au dat în chirie. Au fost naționalizate. Pentru că proprietarii au plecat, unii au murit și atunci au fost date la stat. După revoluție unii chiriași au cumpărat și au devenit proprietari. Alții au făcut rost de acte false cum că ar fi moștenitori. Și în altele au intrat țigani. Pentru că le-a permis primăria! A fost și este aici o corupție foarte mare!” (Interviul 76, reprezentant biserică, Piața Traian)

Acest moment coincide cu apariția problemelor în Piața Traian, dat fiind faptul că s-a permis intrarea persoanelor cu probleme sociale în palate de o demnă valoare istorică și arhitecturală. Aceștia au început să producă distrugeri atât în interior (vezi foto. 35), cât și la exterior.

„Chiriașii au fost cei care au început distrugerile! Că au făcut ce au vrut! Au bătut cuie în pereți, și-au tras antene prin acoperișul celor două turnuri. Nu i-a interesat!” (Interviul 76, reprezentant biserică, Piața Traian)

De asemenea, chiar și în prezent, majoritatea locuitorilor sunt chiriași, iar interesul acestora se rezumă la propriul apartament, și nu la nivelul clădirii în ansamblul ei.

„Celelalte clădiri nu sunt reabilite. Pentru că fiecare e interesat doar de apartamentul lui! Dacă stă la parter sau la etajul 1, nu îl interesează de acoperiș. Poate să plouă pe cel de la etajul 2! Nu îi interesează de fațade” (Interviul 76, reprezentant biserică, Piața Traian)

În acest sens, cu cât interesul din partea propriilor localnici este mai mic, cu atât imaginea cartierului devine mai puțin atractivă, în condițiile în care nu există un impuls care să vină din interior. O problemă asociată prezenței chiriașilor este, de asemenea, lipsa de comunicare cu proprietarii sau chiar lipsa de informații cu privire la proprietarii clădirilor.

„Pe mine, cel mai mult mă doare că nimeni nu mai vrea să facă nimic! Ai văzut! Toate blocurile sunt pline de chiriași. Și ăla nu face nimic! Ăla zice: eu azi stau aicea, mâine dincolo și vine proprietarul! Proprietarul caută-l, că poate îi prin Anglia, Franța, Germania! Cine știe pe unde-i? Nu-l interesează de chiriași, ce fac aici!” (Interviul 77, reprezentant biserică, Piața Traian)

În acest context, clădirile au început să intre într-un proces de degradare (vezi foto. 36) asupra căruia nu s-a intervenit, ceea ce a contribuit la construirea unei imagini de delăsare și abandon.

„A fost o dată, când au căzut bucăți din clădire pe linia de tramvai! Și au trebuit să se dea jos călătorii să facă curat ca să poată să înainteze!” (Interviul 76, reprezentant biserică, Piața Traian)

Apariția graffitti-urilor pe pereții acestora sunt o dovadă grăitoare a stării în care se află piața la momentul actual. De asemenea, o parte dintre spațiile din interiorul clădirilor sunt goale, ceea ce din nou nu are un efect benefic asupra pieței în ansamblu. Se conturează, la nivelul pieței, inclusiv percepția că degradarea clădirilor este intenționată, corespunzând unei strategii.

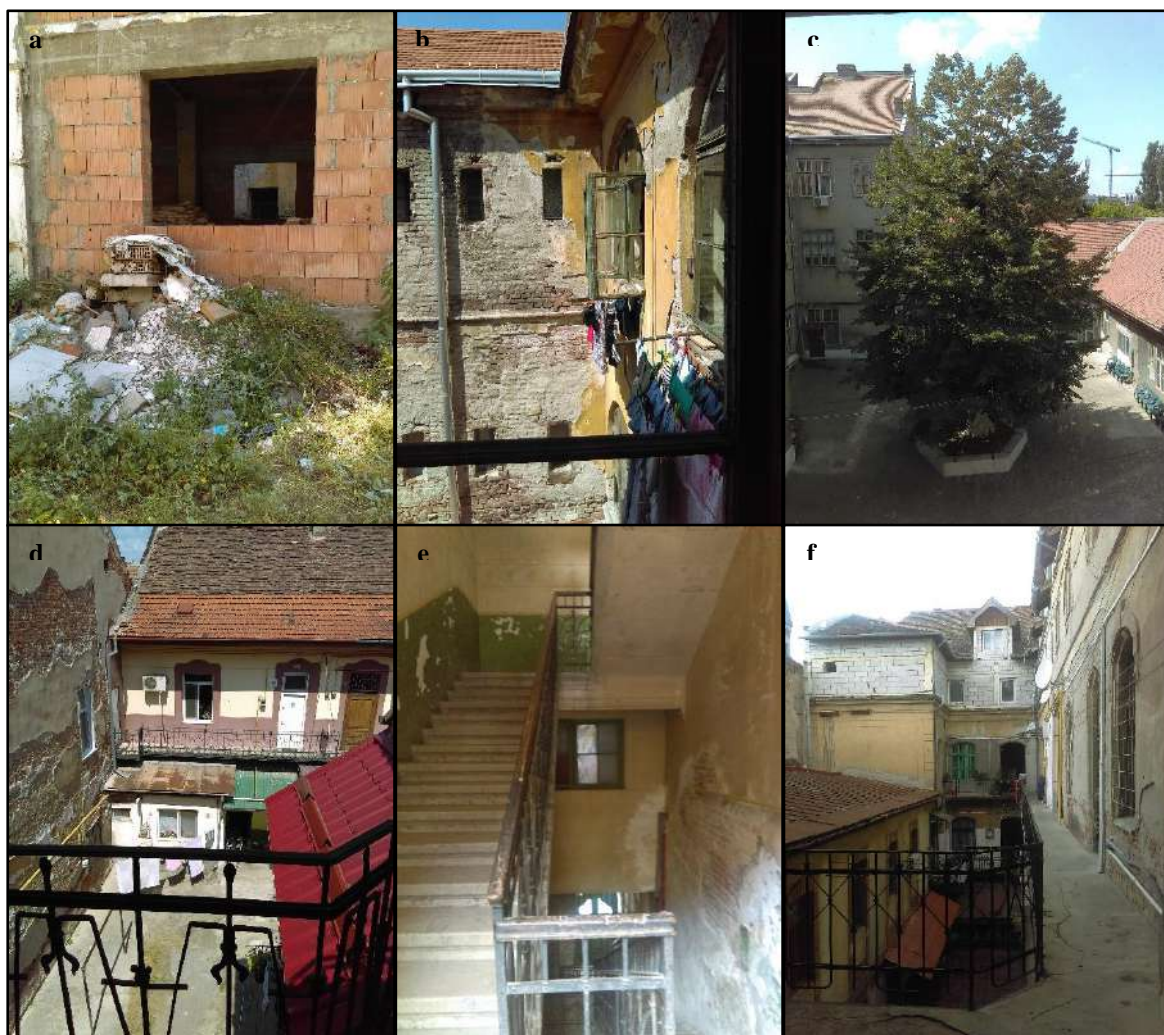

Foto.35. Interioare ale clădirilor din Piața Traian: Casa Sobovici (a, b); Palatul Mirbach (c); Palatul Mercur (d); Palatul Ștefania (e, f)

Foto.36. Clădiri din Piața Traian aflate în stare de degradare

Pe lângă faptul că a existat un grad mare de permisivitate în alocarea locuințelor unor persoane cu probleme sociale, o problemă importantă a fost tocmai decalajul între categoriile de populație care au locuit în piață și modificările succesive înregistrate în structura populației, care se apreciază că vor continua prin creșterea prețului chiriilor odată cu proiectul Timișoara Capitală Europeană a Culturii 2021, care va determina gonirea populației cu venituri reduse și substituirea ei de către o altă categorie de populație. Faptul că a existat o permanentă mobilitate a populației a contribuit la apariția alienării sociale, la aceasta contribuind și percepția Pieței Traian drept un spațiu public, astfel că nu se creează un atașament față de piață în sine, nefiind considerată drept spațiul unei comunități, ci mai mult un spațiu de tranzit.

„Piața Traian nu are... Din studiile noastre am descoperit că nu poți să zici că are o comunitate formată în jurul ei. Pentru că e un spațiu foarte public. Și atunci nu simți atașament față de el. Deci nu ai vrea să intervii foarte direct. Să faci un spațiu mai plăcut... sau mai atrăgător... sau mai funcțional” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

„Practic, această piață a ajuns, știți cum? Un fel de potecă de scurtare a drumului de pe o stradă pe alta! Să mergi în diagonală ca să nu mai ocolești piața, să zicem!” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

În ceea ce privește prezența chiriașilor, care nu au un interes evident pentru valoarea arhitecturală a clădirilor, se adaugă și faptul că un alt inconvenient este tocmai în contractele de închiriere, care nu prevăd măsuri de combatere a actelor de distrugere, ci pur și simplu admit șederea persoanelor indiferent de comportamentul lor, fie față de ceilalți localnici, fie față de locuință și clădire. Totodată, o serie de localnici nu dispun de contracte de închiriere, obținând locuința prin alte mijloace asociate corupției.

O altă problemă caracteristică a Pieței Traian este starea de degradare a platoului pieței în ansamblul său, care determină un sentiment de tristețe și apariția dorinței de a evita acest

spațiu. În primul rând, se reclamă faptul că pavajul nu este întreținut și este de o calitate precară, dovada abandonului constând în creșterea vegetației printre dalele de piatră (foto. 37). De asemenea, adesea pietrele sunt scoase, ceea ce reflectă lipsa de preocupare, nu doar a persoanelor care fac acest lucru, dar și a autorităților responsabile pentru stoparea acestor acțiuni. Dacă înainte era o mândrie să locuiești în Piața Traian, în prezent mizeria caracteristică și celelalte probleme asociate au creat un sentiment de respingere. Mizeria se observă nu doar în apropierea pubelelor, dar și în locuri aleatorii din piață, unde cantitatea deșeurilor aruncate este foarte mare, ceea ce indică faptul că nu există respect față de spațiul public, dar și că în acest spațiu nu se iau măsuri pentru prevenirea respectivului tip de comportament.

„Aici e zona unde trebuie să se intervină de urgență! Alte zone nu au nevoie urgentă! De exemplu, în Unirii sau Victoriei, nu aruncă nimeni mormane de gunoi. Ar fi ceva excepțional! Și s-ar sesiza repede. Dar aici, asta e o problemă de mult timp... care trebuie rezolvată prin măsuri drastice! Niciunde în lume nu s-a pomenit să arunci liber o hârtie pe jos! În niciun caz mormane întregi, ca aici!” (Interviul 76, reprezentant biserică, Piața Traian)

Foto.37. Platoul Pieței Traian

Totodată, mobilierul urban este unul sărac și nu este de calitate. Amplasarea băncilor în cuprinsul pieței nu este una adecvată, astfel încât să creeze premisa de a rămâne în piață, ceea ce face ca piața să devină doar un spațiu de tranzit. Aspectul general al pieței este acela al unui spațiu gol, pustiu, în care, practic, nu se poate face nimic pentru recreere. De asemenea, inclusiv pe băncile amplasate au apărut graffiti-uri, similar cu situația clădirilor care delimitează piața. Arborii amplasați în piață, deși urmăreau oferirea unui aspect estetic, nu au fost întreținuți, drept pentru care nu s-au dezvoltat suficient (vezi foto. 37), devenind, astfel, un alt simbol al delăsării. Coșurile de gunoi, similar pavajului, sunt adesea smulse sau rupte.

7.3. Activitățile comerciale – „sufletul” cartierelor

Activitățile comerciale sunt importante într-un cartier nu doar prin specificul lor, ci și pentru faptul reprezintă elementul cheie care dă viață unui spațiu, deoarece acestea permit atragerea investițiilor, reunirea oamenilor și relaționarea, atragerea persoanelor din exterior spre respectivul spațiu. Activitățile comerciale devin, astfel, un mijloc de dezvoltare economică, dar și de interacțiune socială, ceea ce transformă spațiul în totalitate. Gradul de satisfacție cu privire la accesul la unități comerciale variate reflectă disparități accentuate între cartiere. Astfel, în La Coma doar 11% dintre respondenți sunt mulțumiți de acest aspect, în timp ce în Plopi-Kuncz ponderea urcă la 41%, în Cabanyal la 42%, iar în Piața Traian la 56% (vezi Anexa 1, 2, 3, 4). Deși doar în La Coma situația pare a fi critică, în fiecare cartier există nemulțumiri legate de activitățile comerciale. Astfel, în *Plopi-Kuncz* activitățile comerciale sunt reprezentate strict prin magazinele și supermarketurile locale (foto. 38), însă, fiind vorba de cartiere rezidențiale, în mentalul colectiv acestea sunt considerate suficiente. Progresul, sub acest aspect, s-a înregistrat în cartierul Plopi, prin deschiderea supermarketului Profi, considerat drept o sursă de noi posibilități și oportunități, cartierul Kuncz rămânând, însă într-o stare de stagnare.

Foto.38. Magazin din cartierul Plopi

În *Cabanyal*, la rândul său, se afirmă faptul că activitățile comerciale au decăzut foarte mult în ultima vreme și se acuză faptul că până la momentul actual piața (vezi foto. 39) a pierdut foarte mulți comercianți (vezi foto. 40), fiind necesară sosirea unora din alte cartiere (chiar și așa o parte dintre posturile disponibile rămânând goale). Respondenții trăiesc cu nostalgia

perioadelor anterioare, când activitățile comerciale locale erau cele care dădeau viața, specificul și atmosfera caracteristică a cartierului.

Foto.39. Piața din Cabanyal

Foto.40. Culoar gol în piața din Cabanyal

Cu aceeași nostalgie trăiesc și locuitorii Pieței Traian, aceasta fiind în trecut centrul comercial al cartierului Fabric, practic comerțul fiind unul dintre elementele specifice ale pieței de odinioară și unul dintre elementele definitorii ale întregului cartier Fabric. În prezent, deși există inițiative de deschidere a unor mici întreprinderi (foto. 41), acestea nu rezistă din cauza conflictelor care apar cu populația rromă și a furturilor.

„Practic de ce e cartierul, adică partea asta istorică a Fabricului, așa de neglijată? Păi tocmai din cauza asta! De obicei un cartier începe să... eu știu? Să aibă o economie mai viabilă, prin micile activități economice, care se strâng treptat. Aici – am vorbit și cu mai mulți operatori economici – nu se creează premisele unei proliferări. Tocmai din cauză că au foarte multe probleme cu minoritatea rromă. Terasesele astea ... Pe care o vezi acum, e chiar primul an când rezistă! Au fost foarte multe terase în piață, care au încercat să aibă, na... să-și desfășoare activitatea. Dar, după o lună-două, plecau de aici! Deci da, e o problemă destul de mare” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

Foto.41. Activități comerciale în Piața Traian

De asemenea, se consideră că Piața Traian este un spațiu lipsit de viață și de aceea afacerile micilor comercianți nu dau roade.

„După ieșirea din criză, să știți că tentative din partea comercianților au fost! Vin, stau o perioadă, un an-doi, și pleacă. Nu le merge! Nu le merge! Pentru simplul motiv că, repet, zona nu are viață!” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Pe lângă populația rromă, este acuzată, însă, din nou, primăria, deoarece nu asigură elementele necesare pentru a favoriza dezvoltarea comerțului, cum ar fi asigurarea securității sau renovarea clădirilor. Prin urmare, în contextul unui spațiu care inspiră teamă și a lipsei unor elemente de atractivitate, comercianții nu reușesc să creeze puntea de legătură către potențialii clienți din alte zone ale Timișoarei, ceea ce limitează foarte mult posibilitățile de dezvoltare.

Revenind, însă, la cartierul La Coma, unde problema este mai acută, dacă în trecut se afirmă faptul că era o piață în care puteai găsi toate tipurile de produse, la fel ca în orice cartier, în prezent a rămas doar amintirea acelor vremuri și un mic magazin în care se găsesc produse tipice cumpărăturilor zilnice.

„Când eram mică, în piață era brutărie, patiserie, cafenea, video-club, măcelărie... De toate! Cum poți găsi în orice cartier! Doar că nu erau separate, ci erau împreună, ca într-o piață municipală. Acuma, din tot, nu a mai rămas nimic... Doar un magazin unde îți vând puțin din toate...” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

De asemenea, în cartier, în apropierea piețelor publice se găsesc chioșcuri care vând anumite produse (foto. 42), dar legalitatea acestora este pusă la îndoială.

„Dar cartierul ca un întreg nu are servicii! Nu are spații pentru comerț! Chioșcurile astea nimeni nu știe dacă sunt legale sau nu! Dar vând lucrurile de bază...” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

Prin urmare, pentru a face cumpărăturile, chiar și cele de bază, cum ar fi o pâine sau niște ouă, localnicii sunt nevoiți să iasă din cartier și să meargă fie la cel mai apropiat Mercadona, fie în Burjassot.

„Trebuie să mergi la Burjassot la cumpărături! Trebuie să plătești călătoria dus-întors ca să cumperi pâine! (Interviul 36, localnic, saharawi, La Coma)

Foto.42. Chioșcuri în cartierul La Coma

Pentru cei care nu își permit, însă, să plătească un abonament sau un bilet de călătorie, deplasarea se face pe jos, mai dificil în special la întoarcere, cu cumpărăturile, sau pentru populația vârstnică. Aproape de cartier este și un centru comercial, însă prețurile nu sunt

accesibile pentru locuitorii din La Coma. De precizat este faptul că de-a lungul timpului a existat inițiativa deschiderii unor supermarketuri, însă acestea nu au funcționat și au fost nevoite să închidă din cauza pierderilor pe care le înregistrau. Astfel, nu doar că La Coma a rămas fără supermarket, dar această faimă se transmite și altor oameni sau posibili investitori, care vor evita cartierul, ceea ce va determina ca acest cartier să stagneze.

„Nici nu este comerț! Pentru că celui care îl deschide, i-l zboară! Supermarketul l-au închis! Pentru că erau multe pierderi din cauza furturilor! E un cerc foarte complicat...” (Interviul 29, profesor, La Coma)

Astfel, a supraviețuit doar magazinul mai sus amintit, însă mulți locuitori preferă să meargă la cumpărături săptămânal în afara cartierului, unde produsele sunt mai ieftine, decât să vină zilnic la magazin și să plătească suplimentar.

„Oamenii, în plus, lipsiți de resurse, au tendința să meargă la marile suprafețe comerciale. Unde pot să găsească lucruri mai ieftine și să obțină dintr-odată tot ce vor!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

De asemenea, clădirea pieței municipale, așa cum era cunoscută, rămâne în picioare, aici fiind și magazinul, însă celelalte spații au fost incluse în mai multe proiecte care nu au ajuns la finalizare. O parte dintre spații au fost acordate diferitelor asociații care își desfășoară activitatea în cartier, restul clădirii având, însă, un aspect delăsător, inspirând ideea de abandon, pustiu.

Luând în considerare posibilitățile reduse de achiziționare a produselor alimentare, este de la sine înțeleasă lipsa magazinelor de haine sau de încălțăminte. De asemenea, în cartier nu există nici frizerii sau papetării. Practic, cartierul se rezumă doar la funcția rezidențială, fără a exista elementele care asigură viața socială. La momentul de față există două baruri, orientate spre cartierele bogate, în care oamenii se mai pot întâlni și discuta, însă sunt de dată mai recentă și nu se știe cât vor reuși să reziste.

„Acuma avem un bar și o cafenea. Care nu sunt de mult timp, sunt noi. Și nu sunt ale oamenilor din cartier. Sunt proprietari autonomi care s-au arătat foarte serioși! Din primul moment s-au impus, pentru ca nimeni să nu îi fure sau ceva de genul ăsta!” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

7.4. Mijloacele de transport și accesibilitatea

Mijloacele de transport în comun pun din nou în evidență situații diferite în cartierele analizate, respondenții fiind mulțumiți în proporție de 66% în Piața Traian, 52% în Cabanyal, 41% în Plopi-Kuncz și 38% în La Coma (vezi Anexa 1, 2, 3, 4). Nu întâmplător, cel mai mare grad de satisfacție cu privire la mijloacele de transport corespunde cartierelor care, la momentul actual sunt cel mai bine conectate. Astfel, Piața Traian nu se confruntă cu probleme sub aspectul mobilității și al accesibilității, dat fiind faptul că este bine conectată cu celelalte cartiere ale

Timișoarei prin diferite mijloace de transport, atât tramvaiul, cât și autobuzul. Practic, constituie un nod de transport, aici reunindu-se traseele multor linii de transport. Totuși, principala problemă este asociată percepției asupra pieței, afectată de conflictele cu populația rromă sau de prezența hoților de buzunare, care determină un sentiment de insecuritate în interiorul mijloacelor de transport, la trecerea prin această zonă.

La rândul său, în Cabanyal mijloacele de transport sunt reprezentate de autobuze, a metrou, tramvai și chiar și biciclete (rețea publică) (foto. 43), care asigură conexiunea cu areale mai îndepărtate. De asemenea, acestea au o frecvență de circulație ridicată, iar orarul de circulație corespunde panourilor informative.

Arealul Plopi-Kuncz este conectat cu celelalte cartiere ale Timișoarei prin două autobuze, dintre care doar unul pătrunde spre interiorul cartierului Plopi (și nu doar până la școală), în timp ce niciunul dintre ele nu intră în cartierul Kuncz. Totodată, orarul de circulație a acestora suferă în permanență modificări și nu este respectat în totalitate, ceea ce împiedică formarea unui program sau a unei rutine zilnice (fie că este vorba de mers la școală, la locul de muncă sau doar în centrul orașului). Nemulțumirile, de asemenea, țin de faptul că niciunul dintre autobuze nu conectează colonia Slavic, unde există o mare pondere de copii care au nevoie de transport pentru a se deplasa spre școală. O altă plângere este reprezentată de faptul că stațiile de autobuz nu sunt acoperite în caz de condiții meteo nefavorabile (vezi foto. 44), doar una dintre stații îndeplinind acest criteriu. Nu în ultimul rând, pentru deplasarea în interiorul cartierelor mulți localnici folosesc bicicleta, fără a exista, însă, piste special amenajate în acest sens, ceea ce, din nou, contribuie la creșterea riscului de accidente.

„Când am făcut noi cerere, erau 55 de copii care aveau nevoie de transport. Și-am zis măcar pe perioada iernii... Nici până-n ziua de azi, nimic! Pe jos sau cu bicicleta, indiferent că plouă, că ninge, că tună... Aia tre' să vină aproape doi kilometri pe jos, pe asfalt bineînțeles! Săraci... asta e...” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Totuși, un progres s-a înregistrat, sub aspectul accesibilității cartierului, ca urmare a deschiderii acestuia spre alte două ieșiri, pe lângă cea care exista până în urmă cu câțiva ani. Astfel, nu s-a facilitat doar accesul către cartier, dar, de asemenea, se asigură o mai bună conexiune a cartierului cu aeroportul și chiar o alternativă de acces pentru toți timișorenii. În acest context, cartierul, fiind mai bine conectat, devine mai atractiv atât pentru locuire, cât și

Foto.43. Stație de biciclete în Cabanyal

pentru investiții, ceea ce îi favorizează posibilitățile de dezvoltare. Totuși, chiar și acest progres are anumite părți negative ce țin de absența trotuarelor, menționate anterior. În condițiile unei circulații mai intense, pericolul este mai mare pentru localnicii care circulă pe șosea.

Foto.44. Stații de autobuz din cartierul Plopi

În La Coma gradul mediu de satisfacție este dat mai mult de comparația cu situația din trecut. Deși încă reprezintă o dificultate, în special în ceea ce privește accesul spre municipiul Paterna, transporturile constituie unul dintre puținele domenii în care s-au reușit progrese reale. La începuturile cartierului, principalul mijloc de transport era autobuzul, care, însă, avea o frecvență redusă și un orar fluctuant.

„Un singur autobuz conecta [în urmă cu 20 de ani] cartierul cu orașul! Și era un autobuz fără orar! Adică trebuia să aștepti ca autobuzul să treacă. Pentru că nu avea orare fixe. Atunci, trebuia să stai acolo și când [cineva striga] „Vine autobuzul!!!” Fugeai într-acolo!” (Interviul 12, fost localnic, spaniol, La Coma)

În urma unei mobilizări remarcabile a cetățenilor, s-a reușit extinderea liniei de tramvai până în cartier, ceea ce facilitează comunicarea cu orașele Burjassot și Valencia, dar contribuie, de asemenea, la normalizarea, într-o anumită măsură a locuitorilor cartierului, dat fiind faptul că le deschide orizonturile, le permite un contact mai facil cu lumea exterioară cartierului și înlătură izolarea care l-a caracterizat vreme de mai bine de 20 de ani.

„Schimbarea eu am văzut-o mai ales în sosirea metroului... sosirea metroului a fost ceva spectaculos! Viața și normalitatea pe care i-a dat-o puțin cartierului! [...] Comunicarea cu Burjassot și cu Valencia, odată cu sosirea metroului, s-a îmbunătățit mult! Și atunci, parcă, deja e mai normal, nu? Ca oamenii să coboare, să urce... acolo a fost o schimbare destul de importantă” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

Totuși, accesul spre Paterna, care, la urma urmei, este municipiul de referință, rămâne în continuare dificil, dat fiind faptul că autobuzul pus la dispoziție de municipalitate pentru a realiza conexiunea durează foarte mult, iar în caz contrar este necesară călătoria cu autobuzul sau tramvaiul până într-un anumit punct și apoi schimbarea mijlocului de transport pentru a ajunge în centrul orașului Paterna.

„Întotdeauna lipsa de transport. Pentru că primăria municipiului Paterna are un autobuz municipal. Dar, ca să faci tot turul de la Paterna, durează aproximativ o oră și jumătate! Și nu circulă foarte mult. Și asta continuă să fie la fel!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

„Ca să ajungi la Paterna trebuie să iei tramvaiul până la Televisión Valenciana și apoi altul până în Paterna” (Interviul 36, localnic, saharawi, La Coma)

De asemenea, o problemă asociată acestui nou mijloc de transport este frecvența redusă de circulație, dar și costul ridicat al biletelor de călătorie, luând în considerare faptul că La Coma este inclus în a doua zonă de transport, respectiv zona B, ceea ce face ca un bilet în La Coma să fie mai scump decât unul în Valencia.

„Sunt persoane care nu au niciun venit. Atunci nu pot să își permită să ia tramvaiul” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

„Apoi, când, în sfârșit, au pus tramvaiul! Faptul că se schimbă zona și biletul costă dublu... automat face ca oamenii ori să călătorească gratis, ori să nu călătorească!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

Nu în ultimul rând, linia de tramvai constituie o nouă limită în cartierul La Coma, despărțind partea veche, respectiv cartierul propriu-zis, de partea nouă, respectiv cartierul Mas del Rosari.

„Tramvaiul împarte cartierul: zona dintotdeauna, cu zona nouă! Tramvaiul nu mergea pe aici, ci ocolea. Dar s-a făcut aici ca să divizeze!” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

7.5. Problema locuințelor

Prețul locuințelor este o problemă în majoritatea cartierelor analizate, mai puțin în La Coma, unde problemele asociate locuințelor sunt în principal de altă natură. Astfel, 27% dintre respondenții din La Coma consideră prețurile locuințelor ca fiind ridicate, în timp ce această pondere urcă până la 55% în Plopi-Kuncz, 56% în Piața Traian și 60% în Cabanyal. Prin urmare, situația cea mai critică este asociată cartierului Cabanyal, mai ales în ultimii ani, când prețurile au crescut brusc odată cu stoparea proiectului de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez și inițierea procesului de gentrificare. În acest sens, localnicii se plâng de faptul că vecinii care au trăit toată viața în cartier nu își vor mai putea permite să susțină costurile de întreținere, drept pentru care, într-un final, vor fi izgoniți din cartier. În Plopi, extinderea cartierului și îmbunătățirile care i-au fost aduse în termeni de utilități și accesibilitate sunt considerate

cauzele principale ale creșterii locuințelor, în timp ce în Piața Traian, proximitatea de centru, rolul său de nod de circulație și caracterul istoric pe care îl are sunt responsabile de această tendință. În Kuncz, problemel pe care locuitorii le au cu documentele de proprietate, fac imposibilă vânzarea locuințelor, indiferent de preț.

În La Coma situația este una aparte, problema principală nefiind prețul locuințelor, ci existând o problemă multiplă, concretizată în trei aspecte: calitatea locuințelor, ocupările ilegale și evacuările persoanelor din locuințe. Cartierul La Coma este un cartier de locuințe sociale, aproape toate constituind proprietate publică, aparținând de fosta EIGE (Entitatea de Infrastructură a Comunității Valenciene) [Entidad de Infraestructuras de la Generalitat], actualmente EVha (Entitatea Valenciană de Locuințe și Sol [Entidad Valenciana de Vivienda y Suelo]). Prin urmare, persoanele care ajung să locuiască aici, au făcut o solicitare în prealabil către această instituție, iar în urma aprobării acesteia i-a fost alocată o locuință. De asemenea, pentru schimbarea domiciliului, chiar în cadrul acelui cartier (existând multe cazuri de persoane care vor să locuiască în același cartier, dar în zonele percepute ca fiind mai sigure) este necesară din nou solicitarea și parcurgerea întregului proces de alocare a locuinței.

„Dar cum toate locuințele sunt ale Institutului Valencian de Locuințe... pe care îl numim acum EIGE... adică se alocă oamenilor cu situație precară...Prin urmare suntem mereu, cumva, în aceeași situație! Pentru că persoane normalizate nu reușesc să intre!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

7.5.1. Calitatea locuințelor

Calitatea locuințelor este o problemă în toate cartierele analizate, deși se manifestă într-o mai mică sau mai mare măsură. Dacă în Plopi, spre exemplu, este asociată doar populației rrom, în celelalte cartiere reprezintă o problemă generală. Astfel, în Cabanyal și Piața Traian anumite categorii de persoane (de regulă imigranții, în primul cartier și populația rromă în cel de-al doilea) nu locuiesc în condiții decente. O situație particulară întâlnită în cele două cartiere este dată de existența clădirilor istorice neîntreținute corespunzător, la ce se adaugă, în Cabanyal, strategia de distrugere a cartierului. În Kuncz, la rândul său, majoritatea locuințelor sunt de calitate precară (vezi foto. 45), în condițiile în care acestea au fost construite, inițial, ca și locuințe provizorii și ulterior extinse în funcție de necesități, astfel că nu corespund în totalitate condițiilor minime de locuire.

„Sunt case care n-au ușă! Au un preș din ăla oltenesc, care-i tot de mână făcut. Sau la războiul de țesut. E pus în ușă, în loc de ușă!” (Interviul 72, reprezentant consiliu consultativ, Kuncz)

Foto.45. Locuințe din cartierul Kuncz

În La Coma, un prim aspect ce ține de calitatea locuințelor este acela că materialele folosite nu sunt de calitate și, deși sunt locuințe aflate în proprietate publică, locuitorii sunt cei responsabili de realizarea reparațiilor. Deși există o instituție care se ocupă de reparații, durata întregului proces, de la depunerea solicitării și până la îmbunătățirile efective, este foarte mare. Un factor care determină deteriorarea locuințelor este numărul mare de persoane care trăiesc în interior, dat fiind faptul că pot exista locuințe cu o cameră sau două în care locuiesc 15 persoane, caz specific în toate cartierele analizate, însă într-o mai mică măsură decât în La Coma. Acest lucru este cauzat de alocarea tardivă a locuințelor, astfel că mulți tineri care se căsătoresc nu primesc imediat locuința, ci sunt nevoiți să trăiască împreună cu părinții. Astfel, suprasolicitarea locuințelor determină degradarea mai rapidă a acestora.

O altă problemă este reprezentată de prezența șobolanilor și a gândacilor, care caracterizează blocuri întregi, și nu doar locuințe individuale.

„Bineînțeles, dăunătorii sunt, practic, constanți! Eu am venit în Valencia. Și prima dată când nu am dezinfectat toată bucătăria, am zis: „La naiba, sigur de dimineață vor fi gândaci!”. Și îmi spuneau: „Cum

așa? Aici niciodată nu sunt gândaci!”. Păi acolo [în La Coma], nici să mori nu puteai să scapi de gândaci! Serios! Puteai să mergi tot timpul cu soluția după tine!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

Nu în ultimul rând, faptul că în aceste blocuri locuiesc persoane aflate în situație precară, determină imposibilitatea acestora de a face investiții. Mai mult decât atât, unii nu își permit să achite serviciile elementare, precum apa sau curentul electric, drept pentru care se leagă ilegal la aceste rețele. Alții nu își permit să își achite chiria lunară, care oricum este stabilită pentru persoane cu surse limitate de venituri. De remarcat este faptul că, tocmai în condițiile unor venituri reduse, pretențiile asociate locuințelor nu sunt foarte mari; conceptul localnicilor de casă „ideală” se rezumă la existența condițiilor de bază.

„Casa mea are uși, are de toate!” (Interviul 79, localnic, spaniol)

7.5.2. Ocupările ilegale

Deși fenomenul ocupărilor ilegale caracterizează toate cartierele analizate, fiind prezent chiar și în cartierele timișorene (în Piața Traian, prin instalarea populației rome în clădirile istorice, pe fondul corupției; în Kuncz, prin locuirea fără a dispune de acte de proprietate), acesta este mai cunoscut și documentat în cartierele valenciene, unde totuși, se produc diferit.

În La Coma, un proces standard în alocarea locuințelor ar fi: realizarea îmbunătățirilor în fiecare locuință și alocarea acesteia de către EVha – atunci când deține condiții adecvate de locuire – , unor persoane care au depus solicitarea și se află pe lista de așteptare. Totuși, acest proces nu se întâmplă conform condițiilor firești, astfel că după ce locuințele sunt îmbunătățite, durează o perioadă îndelungată până la alocarea acestora. De asemenea, a existat o perioadă, în timpul crizei economice, când efectiv procesul de alocare a fost întrerupt. În condițiile în care persoanele din La Coma aveau nevoie de locuințe, au început să intre ilegal în acestea, să aducă ei propriile îmbunătățiri și să locuiască acolo ca și cum ar fi proprietatea lor.

„Atunci, oamenii care nu au unde să stea ocupă o locuință! Dar au fost și niște luni foarte grele de evacuări! De a dezocupa oameni care au intrat în locuință [de patada] cu forța. Și atunci, tema locuinței, care e ceva foarte de bază, este, de asemenea, o problemă gravă” (Interviul 17, reprezentant ONG, La Coma)

De menționat este faptul că nu există acea mișcare *okupa*, apărută în Spania ca un stil de viață sau în baza unor idei preconceptuate. Ocuparea ilegală în cartierul La Coma se produce doar în condițiile nevoilor foarte mari, a situațiilor în care oamenii nu au unde să locuiască.

„Aici nu sunt mișcări okupa ca opțiune de viață! Aici nu e o opțiune de viață! Aici au loc ocupații ilegale, pentru că oamenii vor o locuință! Au fost câțiva ani în care nu s-au dat. Și în care oamenii au fost sperați! Și oamenii au trebuit să recurgă la intrarea cu forța ca să poată trăi! Și asta pot să o înțeleg” (Interviul 18, reprezentant ONG, La Coma)

Totuși, există voci ale localnicilor din cartier, care afirmă că mai vin și persoane din alte zone (care nu ar avea neapărată nevoie de locuință), pe baza chemării din partea rudelor, care le furnizează informații că în cartier ar fi locuințe abandonate, disponibile pentru locuire. Dacă, însă, nu intră persoane pentru locuire, de regulă locuințele sunt distruse, fiind furate toate componentele pentru a le vinde și a asigura, astfel, o sursă de venit. În aceste condiții, multe dintre locuințe nu mai întrunesc condițiile de locuire, devenind chiar un pericol pentru populație, drept pentru care au fost „acoperite”: geamurile și ușile au fost zidite astfel încât să nu se mai poată intra. Problema principală constă în faptul că în cartier există un bloc întreg zidit în acest mod (foto. 46) și o serie de locuințe goale în alte blocuri, ceea ce determină conflictul localnicilor cu EVha, acuzată că dispune de locuințe, dar nu le îmbunătățește pentru a le da spre locuire.

Foto.46. Bloc zidit în cartierul La Coma

„S-a ocupat tot blocul! Gonind oamenii, ceea ce nu s-a făcut niciodată, a fost să aranjeze casele. Atunci au fost rupte! În așa fel încât acuma nu poți să te bagi acolo. Pentru că e atât de distrus, că nu e nici sigur! Aici, de exemplu, se zidește. Le zidește primăria, ministerul locuințelor... ca să nu mai intre persoane!”
(Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

Dacă în cartierul La Coma, ocupările ilegale se produc doar din necesitate, în Cabanyal acestora li se adaugă și cele de tip ideologic, politic, mișcarea *okupa*. Practic, adepții acestei ideologii sunt împotriva regimului capitalist și plătirii unor chirii foarte mari, în condițiile în care există locuințe goale, nefolosite. Având în vedere faptul că locuința reprezintă un drept de bază, ei nu sunt de acord ca aceasta să devină o afacere a oamenilor cu bani, care au mai multe locuințe și le închiriază sau, pur și simplu nu le folosesc, în condițiile în care există oameni care au nevoie de o locuință, dar nu și-o permit.

„Și apoi, este un sector, ca noi, care suntem oameni de aici, care nu suntem în sărăcie, sau care studiem sau lucrăm. Și ocupăm din politică. Pentru că noi credem că nu trebuie să plătim nicio locuință, atâta timp cât sunt multe locuințe goale. Și atât timp cât există un întreg sector capitalist dedicat construcției. Și o

serie de mafii care s-au dedicat afacerilor cu un bun de bază, cum este cel al locuinței! Atât timp cât ei fac afaceri, noi trebuie să muncim nu știu câte ore ca să plătim chirii de peste 300 de euro pe cameră! În timp ce sunt case goale! Din punct de vedere politic, ne opunem acestui lucru!” (Interviul 49, localnic, spaniol, Cabanyal)

Totuși, există discrepanțe între discursul lor și discursul celorlalți localnici sau al reprezentanților instituțiilor publice: ei susțin că ocupă doar locuințele aflate în proprietate publică, cu care primăria nu face nimic (deși recunosc că nu ar avea impedimente în calea ocupării unor proprietăți private, atâta timp cât nu sunt folosite), în timp ce localnicii afirmă că au auzit sau chiar au trăit ei înșiși experiența ocupării propriei locuințe de către adepții mișcării *okupa*. În cazul ocupării din necesitate, se conturează o situație aparte în cartierul Cabanyal: mulți imigranți aflați în situație de vulnerabilitate și precaritate locuiesc în case pentru care achită o chirie, însă proprietarul cu care au semnat (sau nu) un contract, nu este proprietarul real, ci o persoană care deja a ocupat ilegal locuința și obține un câștig financiar din asta (“mafia locuințelor”).

„Toate aceste situații [ale închirierilor „mafiei”- n.n.] se traduc prin imposibilitatea de a contracta servicii de lumină și apă. Prin urmare, sunt „legați” la lumină și la apă. Și totul se traduce prin insalubritate” (Interviul 7, reprezentant instituție publică, Cabanyal)

7.5.3. Evacuarea persoanelor

Un proces care se produce tot mai mult începând cu anul 2015, odată cu schimbarea guvernului în Valencia, este acela de evacuare a persoanelor. În La Coma, acesta se produce din două motive: fie din cauză că cei care locuiesc într-o casă nu își permit să plătească chiria, fie din cauza ocupărilor ilegale, acesta din urmă fiind și cazul cel mai frecvent. În perioada crizei economice, tot mai multe persoane au intrat, din necesitate, în locuințe, însă acum noul guvern își propune să facă o inventariere a locuințelor goale, să aducă îmbunătățirile necesare și să le aloce persoanelor corespunzătoare.

„Sunt care locuiesc din 2012-2013. Acuma s-a schimbat guvernul. Și cel nou vrea să investească. Să repare locuințele publice. Și să utilizeze stocul de locuințe publice care era abandonat. Și de asta au început evacuările! [...] Politicienii ajung azi și e ca și cum nu ar exista ce a fost înainte! Dar, evident, aici trăim în permanență! Pentru că în 2012-2013 era locuința abandonată! Se zidea și nu se adjudeca. Prin urmare, locuința ajungea distrusă! Și costă mult să o repari! Și asta e responsabilitate Consiliului! Să aloce locuința în ziua următoare!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

Pentru aceasta, însă, pornesc de la evacuarea celor care au intrat cu forța [de patada] într-o locuință. Prin urmare, se creează un conflict, deoarece persoanele care au locuit în respectivele case au contribuit la îmbunătățirea acestora. De asemenea, au cereri depuse pentru a primi locuință, drept pentru care consideră că cea mai simplă variantă ar fi să primească locuința respectiv în mod legal. O altă sursă de conflict este reprezentată de legislația în vigoare,

care prevede că cei care au ocupat locuința înainte de 1 iulie 2015 pot să își regularizeze situația pe baza unor acte doveditoare, dar cei care au ocupat posterior trebuie să părăsească locuința. Conflictul decurge din faptul că, indiferent de data la care au intrat în locuințe, nevoia a fost aceeași și, prin urmare, nu se poate face o diferență. De asemenea, este prevăzut că cei care au intrat după această dată, intrând ilegal, nu mai sunt eligibili pentru obținerea pe cale legală a unei locuințe. Aici apar din nou conflicte, deoarece nu toți au intrat cu forța, ci au primit locuința de la rude (dar nu de gradul I), chiar dacă nu au fost ei proprietari. Prin urmare, în cartierul La Coma locuința este o problemă critică, iar evacuările se produc tot mai mult, existând asociații care luptă împotriva acestora. Deși se produc evacuări, EVha nu oferă o soluție alternativă urgentă, necesară pentru respectivele persoane, care, în caz contrar, vor rămâne în stradă.

„Evacuările sunt oribile! Eu am asistat la 4-5 deja și sunt înfricoșătoare! Sunt situații oribile! Pentru că sunt țigani, în general se confruntă femeia. Bărbatul dispare! Vezi fete foarte tinere, încărcate de copii și fără un acoperiș! Luptând pentru un acoperiș! Care s-au băgat cu forța într-o casă! Sunt situații foarte deprimante și foarte oribile!” (Interviul 16, localnic, spaniol, La Coma)

Ulterior un alt conflict decurge din faptul că persoane care au locuit toată viața în cartier nu primesc locuință și sunt evacuate din cea pe care au ocupat-o ilegal, în timp ce persoanele nou-venite primesc locuință mult mai repede.

„E un bloc întreg gol! Sunt oamenii din cartier de toată viața, care nu au casă! Și au trebuit să se bage cu forța, ca să nu stea în stradă! Apoi vin oamenii de afară... Și imediat li se dă tot! Și oamenilor din cartier nu! Aici asta duce la un conflict. Pentru că zici: ei de ce da și eu de ce nu?!” (Interviul 44, reprezentant ONG, La Coma)

7.6. Activitățile și spațiile de relaxare

Bogăția vieții culturale a cartierelor reflectă în mod clar nu doar disparități între cartierele analizate, ci și între două culturi diferite, cea românească și cea spaniolă. Astfel, în cartierele timișorene se observă o nemulțumire generală, bogăția vieții culturale fiind evaluată pozitiv doar de 13% dintre locuitorii Pieței Traian și 17% dintre cei din Plopi-Kuncz, în timp ce în cartierele valenciene ponderile sunt mai ridicate, urcând până la 27% în La Coma și 45% în Cabanyal (vezi Anexa 1, 2, 3, 4). În Cabanyal aceasta activitățile culturale se învârt în jurul a două sărbători principale, și anume: Semana Santa Marinera și Fallas, însă organizarea unor evenimente punctuale, precum concerte, parade, lansări de carte etc. îi determină pe locuitori să aprecieze viața culturală a cartierului. În La Coma, însă, viața culturală este strâns legată de inițiativele asociațiilor care își desfășoară activitatea în cartier, fără a exista sărbători tradiționale ale cartierului. Singura sărbătoare tipică, specifică provinciei valenciene, care se desfășoară și în acest cartier este Fallas, însă în La Coma nu include toate evenimentele

prevăzute. În cartierele timișorene, singura sărbătoare tipică este ruga, la care se mai adaugă unele evenimente punctuale. În Piața Traian nemulțumirile sunt mai mari, tocmai prin prima naturii spațiului de referință, Piața Traian fiind un spațiu public cu caracter istoric, generând așteptări mai mari cu privire la modul său de utilizare. De altfel, chiar și la puținele evenimente organizate, apar conflicte cu populația rromă.

Spațiile de petrecere a timpului liber sunt, din nou, evaluate negativ de majoritatea localnicilor, chiar și în Cabanyal, unde ponderea celor care le consideră precare este de 41%. Totuși, situația în celelalte cartiere este mult mai rea, procentajele urcând până la 65% în Plopi-Kuncz, 71% în La Coma și 76% în Piața Traian. În aceeași situație se află și locurile de joacă pentru copii, ponderea celor care le-au acordat note de 1 și 2 din 5 fiind de 51% în Cabanyal, 58% în Plopi-Kuncz, 69% în La Coma și 71% în Piața Traian (vezi Anexa 1, 2, 3, 4). De regulă, acestea sunt criticate, ca urmare a numărului redus al acestora, a lipsei unei amenajări corespunzătoare și a mobilierului puțin cantitativ și lipsit de varietate. Importanța acestor tipuri de spații rezidă în facilitarea contactului și a interacțiunii între persoane, astfel că ele pot contribui la diminuarea izolării și a segregării, facilitând cunoașterea.

În Cabanyal, care înregistrează situația cea mai bună, extinderea rețelei de trotuare este acuzată și din acest punct de vedere, prin prisma faptului că banii nu au fost destinați unor spații de petrecere a timpului liber. În La Coma există un singur parc pentru copii (foto. 47), recent amenajat, însă cu puțin mobilier, raportat la numărul de copii din cartier. De asemenea, parcul respectiv constituie un al

Foto.47. Parc pentru copii amenajat în cartierul La Coma

doilea punct de întâlnire dintre cele două categorii de populație, iar unii părinți refuză să își lase copiii să se joace cu cei din partea veche a orașului. Pe de altă parte, mulți părinți nu au încredere să își lase copiii să se joace singuri pe stradă, în interiorul cartierului, astfel că parcul devine singurul loc în care ei pot să îi însoțească. În ceea ce privește spațiile de petrecere a timpului liber, în cartier există doar sediile asociațiilor și organizațiilor din cartier, un teren de fotbal (destinat antrenamentului echipei), o sală de sport (modernă, dar la care mulți nu au acces din cauza lipsei veniturilor) și un bar. Practic, posibilitățile de recreere și animație sunt extrem de reduse, fapt care face cu atât mai dificilă interacțiunea dintre localnici.

Similar cu La Coma, nici în Plopi-Kuncz mulți localnici nu îndrăznesc să își lase copiii singuri în locurile respective, din cauza prezenței populației rrome, obișnuită să stea pe stradă, a mizeriei și a câinilor vagabonzi. În ceea ce privește această infrastructură socială, s-a încercat construirea simultană a acestor spații în ambele cartiere; totuși, cartierul Plopi a înregistrat un progres mai evident decât cartierul Kuncz.

„În 2008, în 6 decembrie, am inaugurat un parc de joacă în Plopi și în Kuncz, am făcut. [...] Ce am făcut pentru cetățenii din cartierul Plopi, am făcut și pentru cei din zona Kuncz; fântână au ei [Kuncz], avem și noi, parc de joacă au ei, avem și noi (foto. 48). Teren de handbal am făcut numai aici [Plopi], că aicea sunt posibilități. Teren de handbal... în 2012 am făcut un teren de handbal. În 2014 am făcut un teren de baschet. Deci, au condiții cât de cât copiii din cartier” (Interviul 72, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Foto.48. Locuri de joacă pentru copii în cartierele Plopi (a) și Kuncz (b)

Ambele cartiere dispun de un parc de joacă, însă cartierul Plopi are, în plus față de Kuncz, un teren de fotbal (foto. 49), de baschet și de handbal. Totuși, există plângeri și cu privire la acestea, întrucât nu dispun de dotările adecvate (terenul de baschet) sau nu sunt accesibile tuturor copiilor din cartier, din cauza incertitudinii cu privire la forma de proprietate a terenurilor (terenul de fotbal). Un aspect demn de menționat sub aspectul acestui tip de infrastructură este lipsa locurilor de întâlnire, de exemplu, pentru desfășurarea ședințelor consiliului consultativ sau a altor asociații dornice să intervină în cartier și să discute cu oamenii. Dacă în Plopi reuniunile se organizează, în general, în incinta școlii, în Kuncz situația este cu atât mai complicată cu cât nu există școală sau grădiniță sau un alt tip de spațiu care să poată deservi acest tip de acțiuni. Astfel, principalul loc de întâlnire este

Foto.49. Teren de fotbal în cartierul Plopi

reprezentat de barul din cartier, cunoscut sub numele de „Doi Pitici”, care îndeplinește, implicit, funcții multiple: nu servește doar pentru recreere, ci și pentru reuniuni oficiale ale reprezentanților unor asociații cu oamenii din cartier.

„În Kuncz, am fost acolo. Și o problemă de-a noastră a fost că nu am avut unde să ne întâlnim cu oamenii. Ne-am întâlnit la Doi Pitici, este acolo un bar! Deci nu există infrastructură nici educațională, nici socială” (Interviul 67, reprezentant instituție publică, Kuncz)

În Piața Traian, lipsa spațiilor de petrecere a timpului liber este asociată transformării pieței într-un spațiu de tranzit. Pentru a se referi la locuri de joacă, localnicii Pieței Traian consideră ca punct de reper Parcul Copiilor sau Parcul Regina Maria.

7.7. Edificiul portuar din cartierul Cabanyal – un ghetou în miniatură?

Blocul portuar (foto. 50, vezi foto. 51) este, la momentul actual, o problemă complexă, un mic ghetou în interiorul Cabanyal-ului. Acesta reprezintă, de fapt, 8 blocuri construite cu destinația de locuințe pentru portuari, care, în perioada de luptă împotriva primăriei, era prevăzut să fie distruse în vederea prelungirii

Foto.50. Graffiti în fața edificiului portuar din Cabanyal

bulevardului, aflându-se exact în punctul de trecere a acestuia. Practic, de la momentul apariției proiectului și până în prezent, *blocul portuar* nu a fost inclus în planurile urbanistice, ceea ce face situația sa extrem de incertă. S-au elaborat proiecte pentru spații înconjurătoare, însă edificiul portuar nu a fost luat în considerare. Avantajul de care se bucură, care îl face atractiv, este faptul că se află în prima linie a plajei. Totuși, concentrează o problemă importantă, în sensul că aici locuiesc multe familii aflate în situație economică fragilă, fără locuri de muncă sau cu locuri de muncă precare, care locuiesc legal sau ilegal, dar în condiții precare de locuire. Deși calitatea blocurilor nu poate fi contestată, interiorul lor și al locuințelor lasă de dorit.

„Sunt două curți care nu au uși! Le-au smuls, le-au luat. Majoritatea lor. Practic nu este nicio ușă. Lifturile, cred că funcționează unul sau două, dintre toate lifturile! Persoanele vârstnice care locuiesc la etaj au dificultăți să poată ajunge. Apoi, condițiile conductelor și liniile de alimentare sunt oripilante! Pentru că, la momentul respectiv, [autoritățile] au încercat să scoată oamenii de acolo și nu dădeau acces la lumină nimănui!” (Interviul 22, reprezentant ONG, Cabanyal)

Dificultatea cu care se confruntă este tocmai această amplă problemă socială, care creează un viitor incert. Pe de o parte, demolarea blocurilor ar presupune oferirea unor alternative familiilor care locuiesc, alternative indisponibile la momentul actual. Pe de altă parte, menținerea blocurilor ar presupune investiții de mare amploare, resurse financiare de care

la momentul actual autoritățile locale nu dispun. Cert este că edificiul nu se poate menține în stadiul actual și, prin urmare, necesită o analiză detaliată și o intervenție drastică. Nu în ultimul rând, locuințele din respectivele blocuri au proprietari diferiți (primărie, Generalitat, Direcția de Urbanism, Direcția de Patrimoniu, Consiliu, bănci etc.), ceea ce face dificilă ajungerea la un consens. Prin urmare, blocul rămâne o problemă stringentă, însă invizibilă sau ignorată în mod deliberat, asupra căreia nimeni nu are curajul să intervină.

„E important să se îmbunătățească infrastructura din cartier. Dar, este adevărat și că au uitat de El Clot [edificiul portuar]! E ca o gaură neagră! Nimeni nu îl vede! Este acolo! Toată lumea critică! Toată lumea vorbește! Dar nimeni nu intervine! E atât de complex, încât nimeni nu intervine! Atunci, facem frumos orașul. Și facem parcuri pentru câini. Și facem livezi urbane. Ce cool! Și facem parcări pentru mașini... Dar continuăm să avem acolo atâtea familii! Cred că asta e un punct foarte negativ al cartierului! [...] Asta este punctul, pentru mine, cel mai critic!” (Interviul 20, reprezentant ONG, Cabanyal)

Foto.51. Edificiul portuar din Cabanyal – vedere din spate (a), din față (b), teren abandonat lângă blocul portuar (c)

Cap VIII. (IN)DECIZIA ACTORILOR ȘI AUTORITĂȚILOR LOCALE

8.1. Gradul de implicare a actorilor și autorităților locale

În cartierele analizate conlucrează o serie de actori în vederea asigurării unui progres, dintre aceștia făcând parte: localnicii, primăria, poliția, instituțiile medicale, biroul de servicii și asistență socială, instituțiile educaționale, ONG-urile, agenții economici, biserica etc., în cartierele timișorene adăugându-se și consiliile consultative de cartier. Din categoria autorităților locale, cel mai frecvent amintite sunt primăria, poliția, biroul de asistență socială și cabinetele medicale. Totuși, în mentalul colectiv, răspunsurile referitoare la autorități publice sunt relaționate în special cu activitatea primăriei.

Astfel, activitatea autorităților publice este apreciată diferit în cartierele analizate, conturându-se, în general, o percepție negativă. Astfel, în Cabanyal, majoritatea respondenților o consideră neutră (43%), conotația negativă fiind confirmată de faptul că sunt mai mulți cei care consideră această activitate rea sau foarte rea (36%) comparativ cu cei care o consideră bună sau foarte bună (20%). În La Coma, Piața Traian și Kuncz, nemulțumirea este cu atât mai mare cu cât mai bine de jumătate dintre respondenți consideră că activitatea autorităților publice este rea sau foarte rea. De altfel, în Piața Traian niciunul dintre respondenți nu a optat pentru varianta „foarte bună”, în timp ce doar 7% au considerat-o bună. Singurul cartier în care activitățile autorităților publice sunt relativ apreciate este cartierul Plopi, unde 35% dintre respondenți sunt mulțumiți sau foarte mulțumiți de acestea (fig. 94). Aceste aspecte sunt confirmate și la nivel de străzi, puține fiind, totuși, cele pe care predomină răspunsul „foarte rea”: pe câteva străzi din Cabanyal și din Plopi-Kuncz (vezi fig. 95).

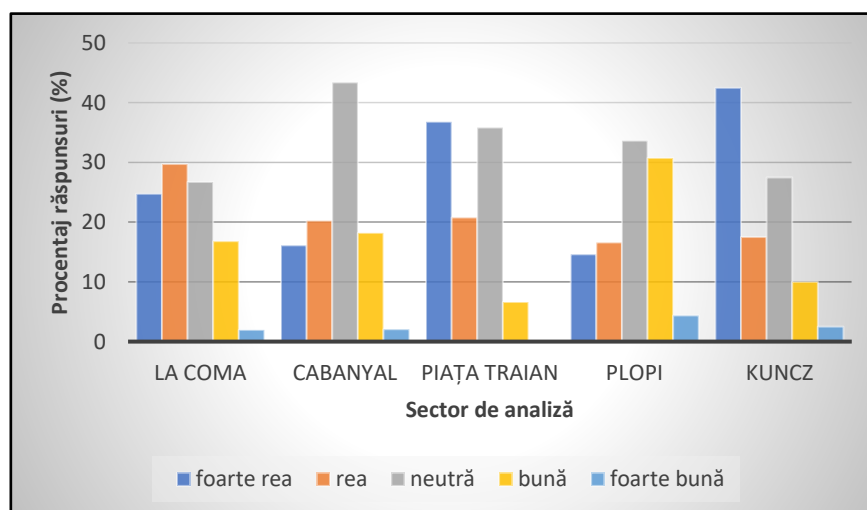

Fig.94. Opinia locuitorilor cu privire la activitatea autorităților publice (chestionar)

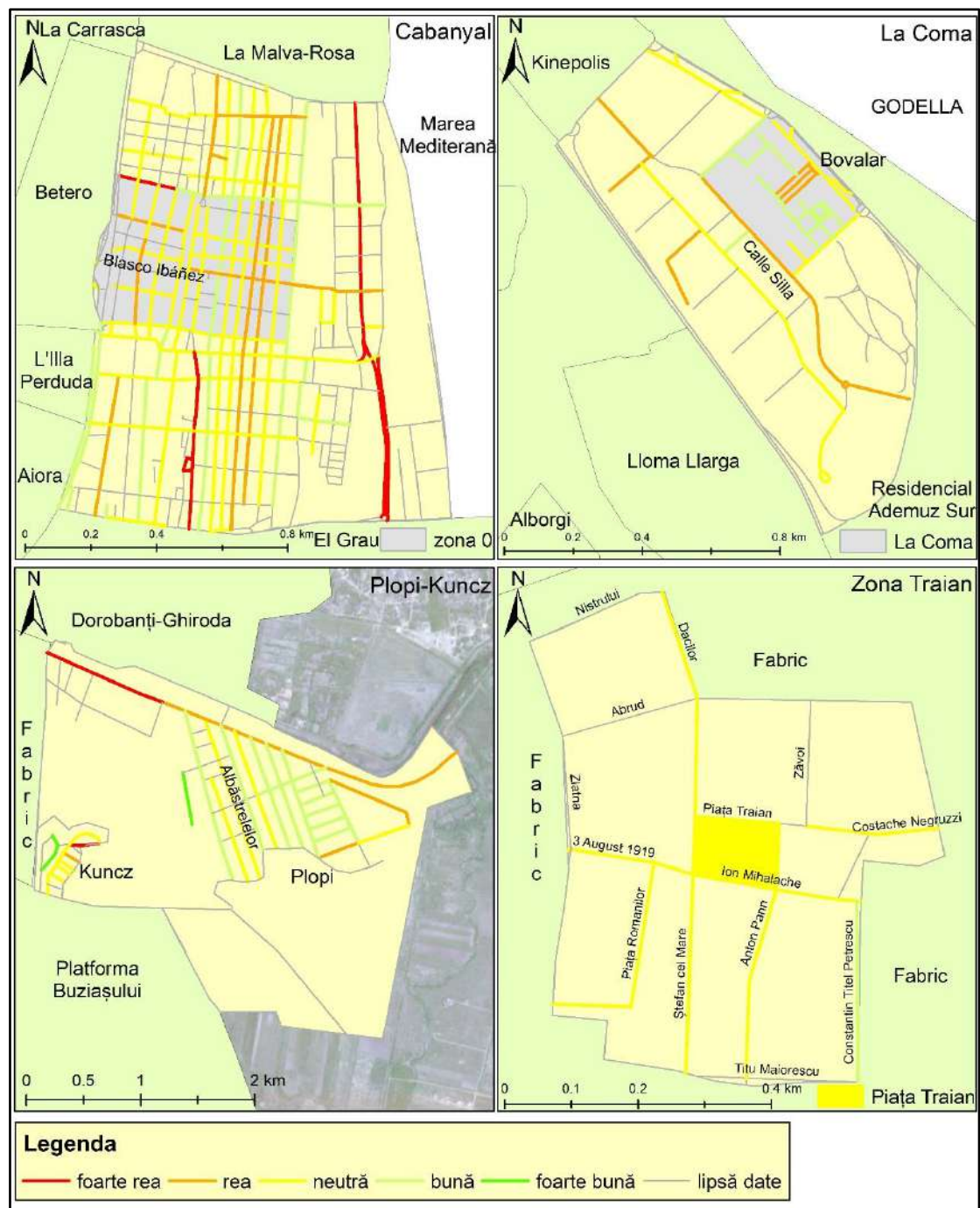

Fig.95. Opinia locuitorilor cu privire la activitatea autorităților publice – pe străzi (chestionar)

Opiniile conturate anterior sunt confirmate de cuvintele pe care respondenții le asociază cu activitatea autorităților publice. Astfel, dezinteresul se conturează ca primă opțiune în toate cartierele, cu ponderi de peste 50% în La Coma și peste 65% în Piața Traian și Kuncz. Nepriceperea, neîncrederea și haosul sunt alte repere negative asociate autorităților publice, însă cu proporții diferite în fiecare cartiere, ca urmare a faptului că, deși au fost întreprinse mici acțiuni, rezultatele nu au furnizat soluții pe termen lung, ceea ce îi face pe oameni să își piardă încrederea nu doar în autoritățile publice și acțiunile lor, ci și în posibilitatea unei schimbări reale în cartiere. În Cabanyal și Plopi, apare, printre cuvintele preferate, și implicarea, cu

ponderi de 26-27% (fig. 96), semn că, totuși, în aceste areale există un contact vizibil și o participare perceptibilă a autorităților publice. Acest aspecte sunt reflectate și de reprezentarea răspunsurilor la nivel de străzi, având în vedere că în toate cartierele se impune în mod evident dezinteresul. De remarcant este, însă, faptul că în zona litorală a cartierului Cabanyal, spre exemplu, activitatea autorităților publice este asociată cu haosul, la fel ca și pe unele străzi din cartierul Plopi (vezi fig. 97).

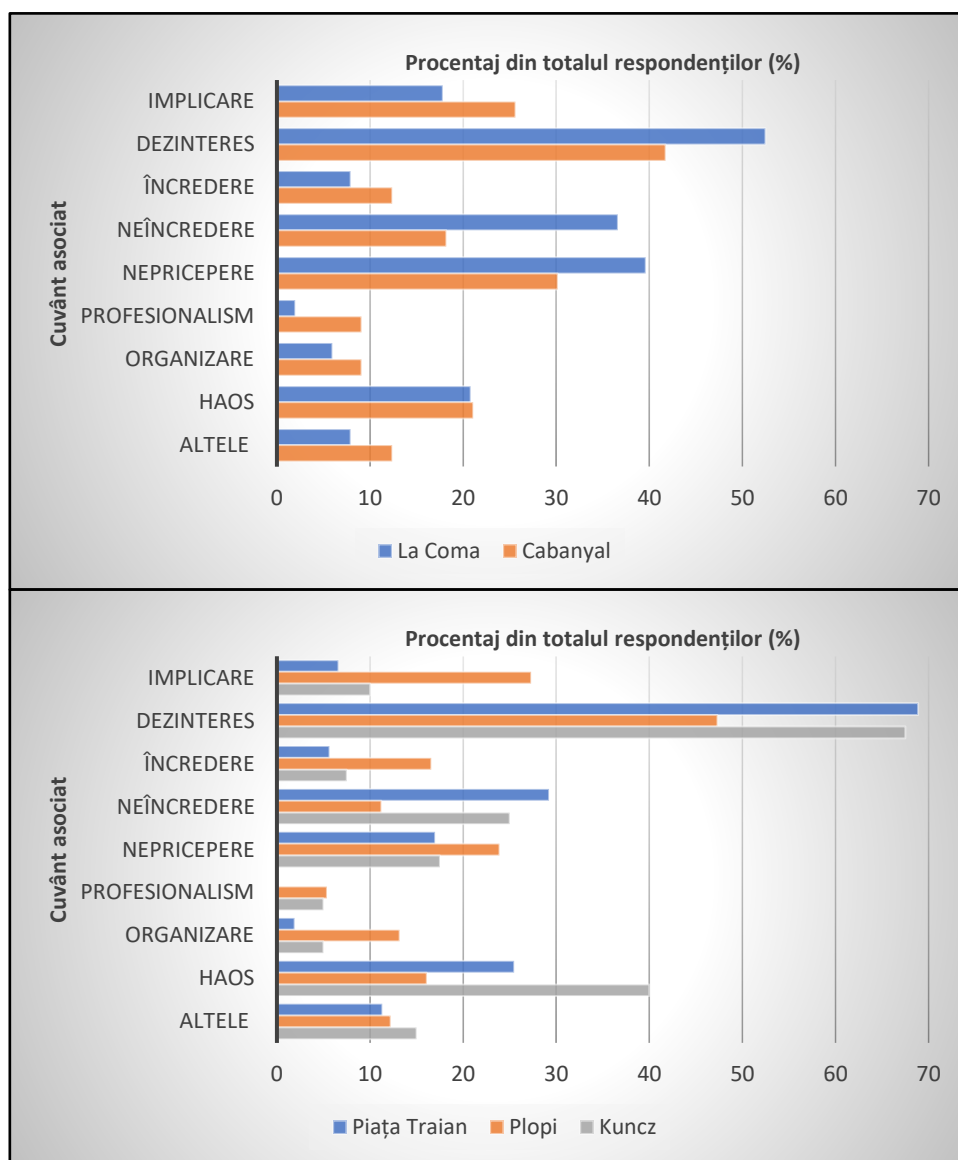

Fig.96. Cuvintele asociate cu activitatea autorităților publice (*chestionar*)

Continuând cu un nivel de analiză mai detaliat al activității autorităților publice, participanții la studiu au fost întrebați concret prin ce activități se implică primăria în cadrul cartierului. Astfel, în Cabanyal majoritatea respondenților consideră că primăria s-a implicat în îmbunătățirea calității străzilor și trotuarelor (32%), deși mulți nu sunt în totalitate de acord cu această acțiune, în organizarea unor evenimente culturale (15%) și promovarea potențialului

turistic al cartierului (10%), aspect cu care din nou majoritatea nu este de acord, deoarece favorizează gentrificarea și contribuie la transformarea cartierului și îndepărtarea sa de tradițiile care l-au construit și conservat. În La Coma și cartierele timișorene situația este mai rea, în condițiile în care majoritatea respondenților afirmă că primăria nu se implică prin nicio activitate (peste un sfert dintre respondenți în Plopi-Kuncz și La Coma și aproape jumătate în Piața Traian). Deși într-o pondere mai redusă, există un relativ acord cu privire la implicarea acestuia în îmbunătățirea calității străzilor și trotuarelor și în organizarea eficientă a sistemului de transport în comun (în La Coma) sau în organizarea unor evenimente culturale (în cartierele timișorene (vezi fig. 98), deși nu consideră aceste acțiuni ca fiind suficiente pentru a asigura progresul cartierelor.

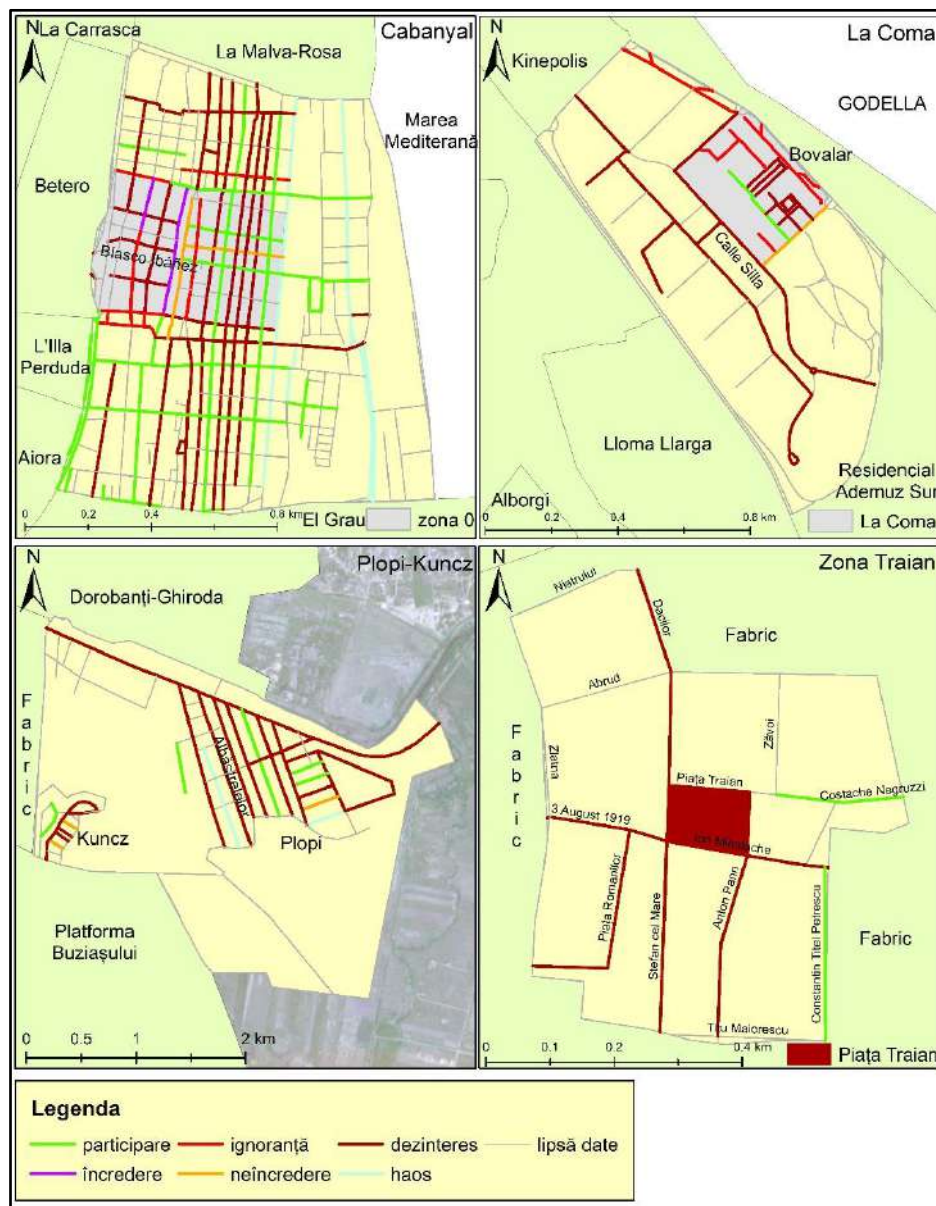

Fig.97. Cuvintele asociate cu activitatea autorităților publice – pe străzi (chestionar)

Conform celor afirmate mai sus, implicarea autorităților publice în dezvoltarea cartierelor lasă de dorit. Există percepția generală potrivit căreia autoritățile publice se implică doar atunci când există un interes ascuns sau în perioada alegerilor, când sunt necesare voturile.

„Praf în ochi! Atuncea [la alegeri] se implică enorm de mult! Deci, deci când e vorba să vină la ședință să scrie pe hârtie, vin 10 și scriu pe hârtie!” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

De asemenea, există un consens general în privința faptului că pe acestea nu le interesează soarta oamenilor și găsirea unor soluții reale, ci doar propriul interes. De asemenea, părerea generală este aceea că acestea sunt *cartiere uitate de primărie*. Dovada acestui aspect rezidă în comunicarea foarte limitată cu cetățenii, astfel că aceștia nu sunt implicați în procesul decizional. Astfel, peste 50% dintre respondenți afirmă că nu li se solicită părerea în luarea deciziilor: 53% în La Coma, 62% în Cabanyal, 63% în Plopi-Kuncz și 85% în Piața Traian (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). Deși aparent La Coma înregistrează situația cea mai încurajatoare, ea este dată, însă, și de percepția diferită și așteptările respondenților, în sensul că aici localnicii sunt oarecum obișnuși să nu participe în procesul decizional, dat fiind faptul că populația cartierului este în permanentă schimbare, ceea ce contribuie la diminuarea gradului de implicare și a sentimentului de apartenență la cartier. Totodată, majoritatea locuitorilor cartierului au ajuns să locuiască aici fiind constrânși de situația în care se aflau, drept pentru care nu își doresc cu adevărat să formeze parte din colectivitate, sperând în posibilitatea schimbării domiciliului cât mai curând.

Principala problemă considerată ține de faptul că nu există o viziune de ansamblu și pe termen lung asupra cartierelor. De asemenea, lipsa de comunicare și de coordonare între diferitele instituții este o problemă de bază, deoarece, în loc să contribuie la îmbunătățirea situației, o înrăutățește. De altfel, de multe ori instituțiile se acuză reciproc de nerezolvarea problemelor sau de lipsa de responsabilitate, ceea ce agravează situația. Mai mult decât atât, faptul că nu se fac investiții în cartier denotă dezinteresul primăriei pentru rezolvarea reală a problemelor, pentru comunitate, ci doar interes pentru propria funcție sau pentru propriul partid, conturând în mentalul colectiv sentimentul de abandon și nepăsare. Se ajunge chiar la percepția că abandonul cartierelor corespunde unei strategii, unei intenții clar stabilite în acest sens. Totuși, investiții se fac, însă nu în direcțiile potrivite, tocmai din cauză că planurile elaborate la nivel de cartier nu sunt pe termen lung.

„Până acuma tot ce a existat, dar absolut totdeauna, a fost o perdea de fum! Să investești bani în lucruri pe care ei... „voi face un liceu [...]” Bine! Dar dacă niciuna dintre familiile astea nu are interes ca fiii sau fiicele să meargă la liceu!? Vor să înceapă să lucreze cât mai repede! De ce? Păi pentru că le e foame! Și faci acolo un mega-liceu. Și mi-l aduci pe principele Asturiei – că atunci încă nu era rege – ca să îl inaugureze! Ce-i asta? Și așa se fac toate lucrurile!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

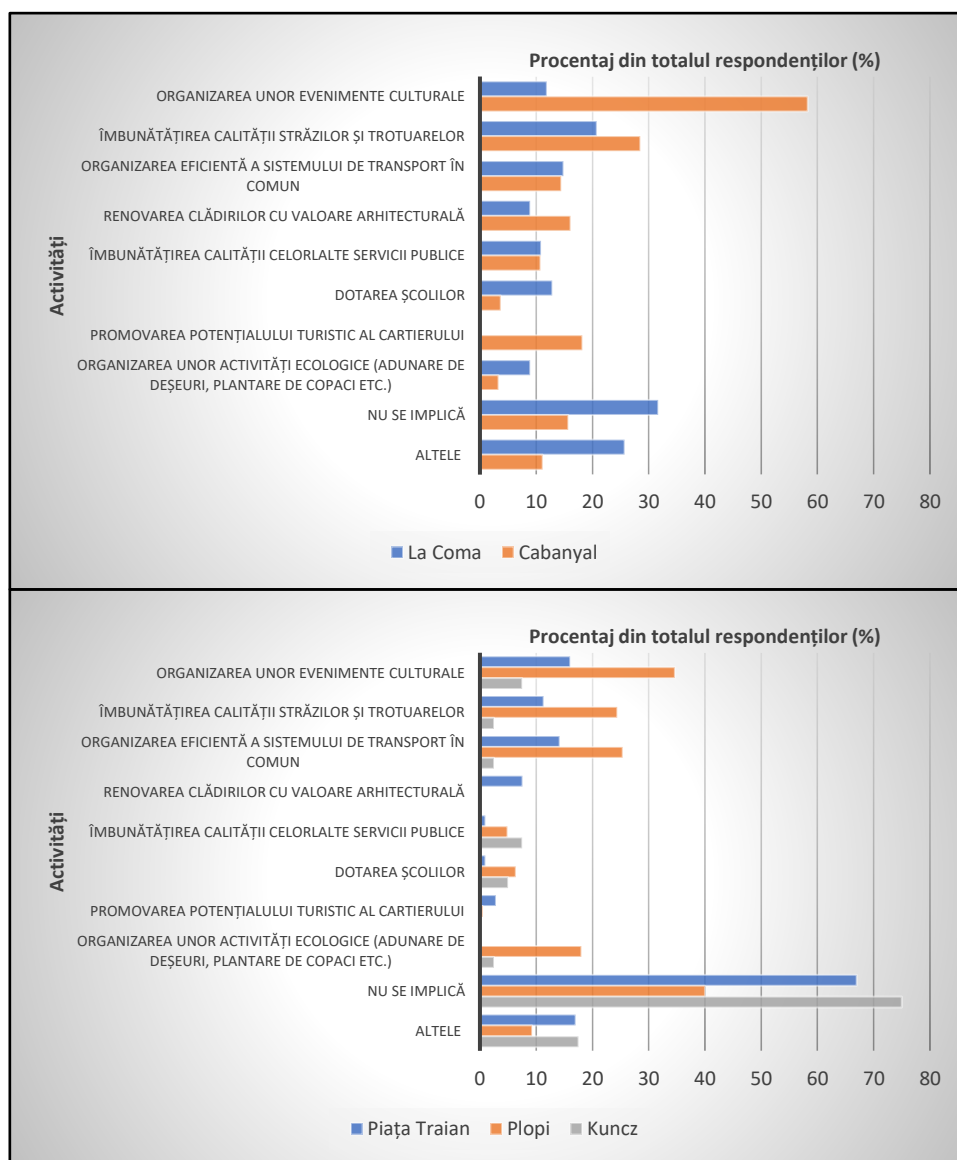

Fig.98. Activitățile în care se implică autoritățile publice (*chestionar*)

„Ce ține de primărie – indiferent ce le ceri – nu se face nimic! Nu ne bagă în seamă!” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

„Una din probleme este că parcă nu-i pasă la nimeni de zonă. Parcă-i părăsită de autorități, într-un fel... știi?” (Interviul 60, reprezentant ONG, Piața Traian)

În La Coma și Cabanyal, deși există foarte multe ONG-uri în cartier, care acționează punctual, acestea nu vor putea rezolva problematica generală a cartierului, pentru aceasta fiind necesară intervenția la un alt nivel, superior. Referitor la ONG-uri, în La Coma, acestea pot fi împărțite în două categorii, respectiv cele care au luat naștere din interiorul cartierului, la inițiativa localnicilor și cele care au apărut din exterior, pe baza cunoașterii problematicii caracteristice. La acest nivel apar critici legate de lipsa de finanțare a primei categorii, pe când cea de-a doua se bucură de multiple beneficii și privilegii din partea primăriei. Nu în ultimul rând, faptul că La Coma a fost catalogat drept un cartier BAP imediat după înființarea sa și,

totuși, în ciuda aparentei implicări a comisiilor mixte desemnate, nu s-a schimbat această caracteristică într-un timp îndelungat, generează neîncrederea oamenilor, care ajung la un grad de saturație care greu mai poate fi schimbat. În Cabanyal, pe de altă parte, colaborarea între ONG-uri a existat pe durata luptei împotriva primăriei, urmând ca ulterior să apară conflicte pe baza modului diferit de a concepe viitorul cartierului.

„Persoanele care sunt în La Coma au senzația că acest cartier este în plus. Că au cartierul acolo. Dar [politicienii] își doresc să nu mai existe. [...] Cartierul continuă să fie catalogat, la momentul actual, ca BAP. Dar asta e un lucru cu o mare minciună! În ce sens? Trei comisii mixte pe an. Din comisiile mixte nu face parte cine ar trebui. Nu dau niciun fel de răspuns! Se vorbește din nou despre același lucru! Același lucru! Și nu se avansează! Atunci noi, persoanele care cunoaștem puțin cartierul, am încetat să mai credem în tipul ăsta de intervenții. Pentru că ne-am dat seama că una dintre caracteristicile acestor intervenții este prelungirea în timp! Atunci nu există un compromis cu persoanele! Nu există un compromis cu dezvoltarea durabilă a teritoriului!” (Interviul 1, fost localnic, spaniol, profesor, La Coma)

În Piața Traian, la rândul său, este criticată lipsa de colaborare a tuturor actorilor asupra unui punct comun (foto.52), care să contribuie la dezvoltarea pieței în ansamblul său și nu în funcție doar de anumite interese. Mai mult decât atât, între diferiții actori există o serie de conflicte, în sensul că în momentul identificării unei probleme, mai întâi se caută un vinovat, iar de regulă fiecare actor îl consideră pe celălalt vinovat. De exemplu, în rezolvarea problemelor pe care le creează chiriașii, primăria consideră că poliția este responsabilă, în timp ce poliția consideră primăria vinovată pentru faptul că nu există contracte de închiriere mai stricte, care să nu permită instalarea oricăror persoane. În privința bălților care se formează în piață, Aquatim-ul acuză Direcția Regională de Drumuri și Poduri. Nu în ultimul rând, în privința stării de degradare a clădirilor, localnicii acuză primăria, ea fiind responsabilă de restaurarea elementelor de patrimoniu istoric, în timp ce primăria așteaptă ca localnicii să contribuie la renovarea lor.

*„E o problemă destul de mare! Inclusiv la nivelul clădirilor istorice. Ele nu intră în procese de restaurare. Pentru că locuitorii nu au bani să le restaureze. Primăria nu le restaurează, pentru că zice că locuitorii n-
ar avea grijă de ele... Deci sunt foarte multe probleme!” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)*

Foto.52. Lipsă de comunicare și de consens între actorii implicați în Piața Traian

Nu în ultimul rând, vulnerabilitatea populației devine un element cheie în industria manipulării, astfel că politicienii se implică sau dau această impresie atunci când au nevoie de voturi. Se constată, prin urmare, diferențe între discursurile politice din momentul în care anumite partide se află în opoziție și discursurile politice ale acelorași partide în momentul guvernării. Acelea sunt momentele în care în special populația romă și populația cu venituri reduse intră în centrul atenției, condiția lor transformându-i în ținte ale manipularilor electorale. Practic, se acuză faptul că nimeni nu îndrăznește să pătrundă, într-adevăr, în esența problemelor. De asemenea, se consideră că niciun politician nu își asumă o decizie de amploare, tocmai pentru că este vorba de un cartier extrem de problematic.

„Administrației îi e greu să intervină aici! E o expresie în spaniolă – a deschide pepele. Când deschizi un pepene, nu știi ce o să găsești! Păi multor oameni le e teamă „să deschidă pepele” acestui cartier! Pentru că atunci când îl deschizi o să începi să găsești multe focuri de stins! Atunci... soluția a fost de multe ori, întotdeauna, a fost să dea lucruri: îți dau un apartament, un ajutor economic, cantină...” (Interviul 29, profesor, La Coma)

În La Coma, biblioteca este singura instituție care nu primește critici, aceasta fiind, însă, și cea mai puțin frecventată, tocmai din cauză că este văzută drept un agent extern, nu o parte integrantă, necesară a cartierului. Biroul de servicii sociale, similar cu cabinetul medical, dispune de prea puțini angajați raportat la numărul locuitorilor, astfel că gestiunea programărilor poate fi una îndelungată, ceea ce generează tensiuni. Conflicte, în cadrul acestui birou, apar și între diferitele categorii de populație, pe motiv că unii sunt ajutați mai mult decât alții. Nu în ultimul rând, EVha, conform celor afirmate anterior, este acuzată de gestiunea neadecvată a solicitărilor pentru locuințe, dar și de faptul că, odată ce renovează locuințele, nu le alocă în scurt timp unei persoane, ceea ce determină deteriorarea lor.

În arealul Plopi-Kuncz, principalul actor este primăria municipiului Timișoara, responsabil pentru majoritatea acțiunilor desfășurate în cartiere, dar și pentru deciziile luate în colaborare cu alți actori, însă funcționează, de asemenea, consiliul consultativ de cartier, acest tip de asociație existând pentru fiecare cartier sau areal al Timișoarei. Aceste consilii au fost înființate de către primărie în anul 2007 pe baza modelului orașului Moulouse, din Franța, în ideea de a exista un organism care să funcționeze la nivel local, format din cetățeni ai arealului respectiv. Practic, consiliile consultative se ocupă de identificarea problemelor la nivel de cartier și transmiterea lor către primărie, în vederea soluționării. Un alt actor de importanță deosebită în arealul Plopi-Kuncz, însă de dată mai recentă, este Grupul de Acțiune Locală (GAL), organizație nonguvernamentală în care puterea de decizie este împărțită între sectorul public, sectorul privat și persoanele fizice sau organizațiile nonguvernamentale, scopul acestuia fiind de a accesa fonduri europene în vederea asigurării progresului. Acest actor este unul

deosebit de important, întrucât este cel care a reușit să aducă pentru zona Plopi-Kuncz 7 milioane de euro meniți să transforme arealul, să rezolve problemele existente și să îl aducă la standarde europene. Nu în ultimul rând, alți actori care și-au adus sau își aduc și în prezent contribuția sunt: poliția locală, direcția de sănătate publică, direcția de asistență socială, Electrica, Enel, Aquatim, Retim etc.

„Gal-urile sunt niște ONG-uri în care decizia majoritară nu este la o singură parte. Din Gal-uri e obligatoriu să facă parte publicul, privatul și persoanele fizice sau organizațiile neguvernamentale. Astfel încât SRL-urile sau ONG-urile sau statul să nu aibă, niciuna dintre aceste forțe, aceste părți, mai mult de 51%. Să nu poată să controleze întregul” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

De altfel, singurii apreciați într-un mod pozitiv sunt consiliul consultativ de cartier și GAL-ul, deși și aceștia ajung la un moment dat să depindă de acțiunea și deciziile primăriei, neavând puterea suficientă de a aduce modificări substanțiale prin ei înșiși, ceea ce conduce la diminuarea încrederii oamenilor. Astfel, deși la început localnicii sunt interesați să participe în mod activ la soluționarea problemelor, trecerea timpului și lipsa unor schimbări pozitive vizibile conduc la scăderea interesului acestora.

„Mie mi-e foarte greu acuma cu ei să lucrez. În sensul că, crede-mă, nu am fost din poartă-n poartă, dar am fost din stradă-n stradă. Da' mi-i foarte greu să-i strâng. Pentru că 90% din ei or să-ți zică: A, păi [...] nu s-o făcut nimic! Pentru că asta-i realitatea! Nu s-a făcut nimica! Omul când vede că se face ceva, da, își dă interesul. Dar când se vede că vine-odată, vine de două ori, vine de trei ori și tu n-ai făcut nimic din chestiile alea, nu mai vine, nu mai crede!” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

De asemenea, inclusiv pentru acești actori care desfășoară activități în cartier primăria reprezintă un obstacol, prin lentitudinea de care dă dovadă în luarea deciziilor, prin dezinteres și lipsă de implicare. Critici i se aduc și sub aspectul neglijenței de care dă dovadă, prin faptul că nu se folosește de toate resursele disponibile pentru a rezolva problemele.

„Numai neglijența de care dă dovadă primăria descurajează de multe ori. Ai din 2014 planurile topografice! Ai tot! Și nu ai făcut nimic ca să rezolvi problema locuințelor, care este cea mai gravă problemă! Dacă se rezolvă aia, vin și actele de identitate, vine și accesul la locuri de muncă...” (Interviul 59, reprezentant instituție publică, Plopi-Kuncz)

Totuși, se apreciază implicarea primăriei în introducerea apei, canalului, gazului și asfaltului în cartier, deși se menționează faptul că și această acțiune a necesitat un timp îndelungat și o serie de șiretlicuri (apelarea directă la persoane cunoscute, nu prin cereri oficiale, așa cum ar presupune procedura standard; sublinierea faptului că o astfel de acțiune ar aduce mai multe voturi etc.). De menționat este faptul că în aceste acțiuni s-a implicat vechea conducere a primăriei, nu actuala conducere, drept pentru care laudele și aprecierile nu sunt asociate conducerii actuale. Aprecierile asociate conducerii actuale țin de noile deschideri ale cartierului, care facilitează accesul și conexiunile cartierului cu celelalte cartiere ale Timișoarei.

La momentul actual planurile viitoare ce țin de trotuare și bransamente se află în stadiul de promisiuni.

În ceea ce privește ceilalți actori, spre exemplu, Enel, Electrica și Aquatim sunt criticați pentru întârzierile cu care răspund solicitărilor depuse și cu care soluționează problemele corespunzătoare. Retim-ul, deși este apreciat pentru faptul că își respectă orarele pe care le-au propus de colectare a deșeurilor menajere, este criticat pentru informarea incorectă a cetățenilor privind gropile de gunoi, astfel că sectorul de câmp al arealului analizat era în permanență acoperit de gunoaie.

Revenind la GAL, conform celor afirmate mai sus, acesta a reușit să câștige, pe baza populației din cartierul Kuncz, 7 milioane de euro, meniți să contribuie la soluționarea problemelor existente. Totuși, la momentul actual (2018), aceștia nu pot fi accesați, deoarece primăria refuză să își îndeplinească sarcina care îi revine, respectiv, plata de cofinanțare necesară funcționării GAL-ului și accesării fondurilor. De remarcat este faptul că din cei 7 milioane de euro 3,5 milioane sunt dedicate sectorului privat, iar 3,5 sectorului public. Astfel, nerespectarea condițiilor de către primărie limitează folosirea sumei corespunzătoare sectorului public, însă nu afectează suma aferentă sectorului privat. Prin urmare, în cazul nerezolvării problemei respective cu primăria, se va începe soluționarea dificultăților aferente sectorului privat.

„Din cei 14 milioane de euro, pe care noi i-am atras, 7 milioane îi are primăria de cheltuit. Din acești 7 milioane eu nu cred că primăria Timișoara poate primi ceva dacă nu pune banii de cofinanțare. Pentru că, dacă primăria nu plătește ceva pentru o bună desfășurare a acestor ONG-uri, nici ONG-urile nu au capacitatea. Nu pentru că nu vor! Ci pentru că nu pot, să aibă cum să ajute primăria în a putea cheltui acești bani [...] Dacă ei sunt în stare să se ocupe de obiectivele lor, e extraordinar, și îi ajutăm! Dacă nu sunt în stare, o să ne ocupăm de investițiile private, de lucrurile pe care trebuie să le facem pentru oameni și care ni le-am asumat ca măsuri pentru privați. Până la urmă avem 3 milioane jumate pentru această zonă – care nu sunt bani puțini – de implementat pentru privați și de rezolvat diverse spețe” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Tot în categoria actorilor locali sunt incluși **agenții economici**, majoritatea respondenților considerând că aceștia nu fac investiții în cartier: 50% în Cabanyal, 68% în Piața Traian, 69% în Plopi-Kuncz și 80% în La Coma (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). Deși ponderea este semnificativ mai redusă în Cabanyal, aceasta nu presupune neapărat un aspect pozitiv, luând în considerare faptul că mulți localnici sunt nemulțumiți că investițiile care se realizează au drept scop satisfacerea necesităților turiștilor, și nu a vecinilor cartierului, constituind, astfel, un motor al procesului de gentrificare, atât de temut la momentul actual de către locuitori. Prin urmare, lipsei de consens cu autoritățile locale i se adaugă și o lipsă de investiții din exterior, ceea ce scade foarte mult șansele de dezvoltare a cartierului.

În ceea ce privește promptitudinea cu care **agenții de poliție** rezolvă situațiile de urgență, percepția este din nou negativă, întrucât poliția este criticată pentru faptul că nu își îndeplinește îndatoririle. Proporția celor care critică activitatea agenților de poliție urcă până la 44% în Cabanyal, 46% în Plopi Kuncz, 51% în La Coma și 66% în Piața Traian. Respondenții afirmă că, atunci când agenții sunt contactați, fie nu se prezintă, fie vin cu întârziere, când conflictul s-a finalizat, fie se constată că ar fi „mână în mână” cu cei care produc deranjul. În La Coma, deși există un birou al poliției în cartier, după-masa nu mai rămâne nimeni la birou și, de altfel, nu există mașini de poliție care să patruleze prin cartier.

„Și sunt dați când suni la poliție. Și îți spun că nu vin! Sau vin și sunt prieteni cu cei care produc problema! E adevărat că a fi polițist aici e dificil. Atunci e mai bine să câștigi încrederea oamenilor. Și să nu le spui direct: o să te arestez, pentru că faci asta – cum ar face în Valencia –, sau îți dau amendă! Mai bine le vorbești așa, puțin, ca prieten! La început asta te deranjează! Dar apoi te gândești și zici, evident! E mai bine așa!” (Interviul 39, localnic, spaniol, La Coma)

În Cabanyal problemele sunt oarecum de aceeași natură, subliniindu-se faptul că, deși a fost deschis un post de poliție chiar în zona 0, acesta nu își îndeplinește în totalitate îndatoririle, dovadă fiind chiar continuarea traficului și consumului de droguri în zonă. Mai mult decât atât, în fața acestor reclamații, se afirmă că agenții de poliție ar preciza că se preferă controlarea celor care se ocupă de traficul de droguri într-un anumit spațiu, decât dispersarea lor în alte cartiere. În zona Plopi-Kuncz localnicii acuză tocmai lipsa unui post de poliție în cartier, acesta fiind un factor care ar putea spori siguranța sau percepția de siguranță în cartier. În Piața Traian poliția este criticată, pentru că nu este suficient de pregătită, este în legătură directă cu populația rromă, pe care nu o pedepsește pentru niciun act infracțional și nu ia măsuri asupra copiilor rromi, afirmând că nu poate acționa în cazul minorilor.

Luând în considerare toate atributele menționate, puțini sunt cei care consideră că, într-adevăr, autoritățile locale se implică în dezvoltarea cartierelor, ponderile fiind de 8% în Piața Traian, 22% în Plopi-Kuncz și Cabanyal și 27% în La Coma (vezi Anexa 1, 2, 3, 4).

8.2. Consecințe ale deciziilor politice la nivel de cartiere

8.2.1. Strategia de distrugere a cartierului Cabanyal

Cartierul Cabanyal a trecut, timp de aproape 30 de ani, printr-o luptă cu sectorul politic în privința viitorului cartierului. În această perioadă, primarul orașului Valencia a dorit să creeze un oraș orientat spre turism, ceea ce presupunea distrugerea centrului cartierului, în scopul unirii plajei cu centrul orașului, printr-un bulevard extins. Lupta a pornit de la dezacordul localnicilor cu privire la acest proiect, care a determinat rezistența lor și unirea în structuri asociative menite să apere cartierul. În fața acestei rezistențe, autoritățile locale, pe lângă atitudinea generală de

abandon în raport cu cartierul, au adoptat strategii menite să îi facă pe localnici să renunțe și să își vândă locuințele, aceste strategii fiind considerate responsabile pentru toate problemele actuale ale cartierului. Totuși, principala problemă a cartierului este considerată poziția sa geografică, în proximitatea plajei, ceea ce va determina în permanență atractivitatea cartierului, fie pentru speculă imobiliară, fie pentru economie, comerț, turism etc.

„[Atunci politicienii] au aplicat manualul speculatorului! Să degradezi, ca apoi să speculezi! [...] Este un plan machiavelic! Pentru că ceea ce au făcut, și eu și Salvem nu iertăm, este că au divizat cartierul! Înainte trăiam într-o armonie. Și, dintr-odată, în timpul acestui proces... vedeam că oamenii, vecinii care au cinat cu tine la poarta casei tale, toată viața... ai căror copii se jucau împreună cu copiii tăi... unii spuneau „Reabilitare fără distrugere a cartierului!” și în față aveai „Da! Vrem prelungirea!” Atunci, dintr-odată, erau familii divizate! Vecini care au fost ca o familie, sau prieteni de toată viața, de asemenea, divizați pentru interese economice! Pentru că primăria [...] se juca cu lăcomia și, puțin, convingeau vecinii cu acel lucru atât de slab al condiției umane: banii!” (Interviul 43, reprezentant ONG, Cabanyal)

Printre strategiile primăriei s-au numărat: degradarea voluntară a clădirilor, atât pe interior, cât și pe exterior, nu doar în zona 0, ci în întreg cartierul, odată cu stoparea procesului de acordare a licențelor de reabilitare și construcție; tolerarea comportamentelor deviate, cum ar fi consumul și traficul de droguri; acceptarea ocupărilor ilegale ale locuințelor; permiterea intrării populației migrante, în special a celor cu venituri reduse, pentru care locuințele din cartier erau atractive (puteau intra fără a plăti chirie, sau plătind sume modice, deși locuiau în condiții precare); instalarea și nerezolvarea problemelor de conviețuire (prin absența poliției din cartier); permiterea degradării cartierului în ansamblu, prin distrugerea străzilor, instalarea mizeriei, apariția terenurilor abandonate (vezi foto. 53); construirea unei imagini negative a cartierului în exterior.

„În toți acești ani, ăsta [cartierul] a început să devină pământul nimănui! Poliția un venea. Nu adunau gunoaiele. Nu erau licențe de construcții. Atunci totul a început să meargă în jos. Se închideau afacerile. Nu dădeau licențe pentru a deschide afaceri noi. Multe case au început să meargă în jos. Pentru că oamenii au început să plece. Pentru că nu era securitate, nici curățenie, nici nimic. Și alte case au început să fie cumpărate. Cartierul se deteriorează. Administrația cumpără casele la un preț redus. Oamenii încep să plece. Așa apar o mulțime de spații abandonate apoi în cartier. Iar celelalte case... evident, erau oameni care au plecat din cartier, pentru că deja nu mai puteau trăi! Pentru că, într-adevăr, erau multe droguri [...] Și, evident, asta s-a transformat, între ghilimele, pentru a spune cumva, într-un focar de delincvență!” (Interviul 20, reprezentant ONG, Cabanyal)

Prin toate aceste acțiuni, primăria urmărea să îi determine pe vecinii din cartier să nu mai facă față, cel puțin psihic, traiului din cartier și să își cedeze locuința în scopul distrugerii. Practic, în perioadele de luptă mai intensă, locuințele oamenilor nu mai aveau nicio valoare, astfel că ar fi fost imposibil să le vândă, pe lângă faptul că nimeni din afară nu ar fi dorit să locuiască în cartier. Astfel, erau prevăzute pentru distrugere 1651 de locuințe, din care primăria a reușit să obțină aproximativ 600-700, care, la momentul de față, se află în proprietate publică.

Foto.53. Spații abandonate în cartierul Cabanyal

În anul 2015, odată cu schimbarea guvernului, proiectul a fost abandonat, însă primăria este încă acuzată de faptul că, în trei ani de la momentul respectiv, nu a intervenit în mod decisiv în cartier. De asemenea, dacă în timpul luptei, când „dușmanul” comun era primăria, toate asociațiile erau unite, la momentul actual are loc o scindare a acestora, unele urmărind în special protejarea persoanelor aflate în situație de vulnerabilitate, în timp ce altele urmăresc rezolvarea problemelor de conviețuire chiar și prin evacuarea respectivelor persoane. De asemenea, se acuză faptul că acțiunile primăriei au început de la partea fizică a cartierului, în condițiile în care problemele majore țin de sectorul social. Pe de altă parte, îmbunătățirile au început cu sectoare ale cartierului care nu aveau nevoie urgentă, în timp ce zona 0, unde situația este în continuare critică, a fost lăsată deoparte.

„Când cei de la conducere s-au schimbat, a existat foarte multă euforie! Îmi amintesc că în primele zile vedeai inclusiv mașini cu megafoane pe stradă! [...] Acum oamenii sunt foarte dezamăgiți. Sunt foarte dezamăgiți, pentru că au trecut doi ani și nu s-a avansat mare lucru!” (Interviul 8, localnic, spaniol, profesor, Cabanyal)

a) Impactul crizei economice și al mega-evenimentelor

Mega-evenimentele organizate în proximitatea cartierului, reprezentate prin Formula 1 și Cupa America de Navigație, deși nu au avut un efect direct, se consideră că au influențat indirect cartierul Cabanyal. Astfel, acestea corespundeau modelului de oraș pe care primăria îl dorea la momentul respectiv, și anume un oraș dedicat turismului, evenimentelor sportive internaționale și elitelor, ceea ce făcea viabil proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez. Totuși, investirea fondurilor publice în aceste evenimente a creat datorii imense pentru întreg orașul. De asemenea, spațiile create pentru desfășurarea lor nu au obținut o altă utilitate după terminarea evenimentelor. Impactul indirect avut asupra cartierului constă în direcționarea

investițiilor tocmai către aceste proiecte și, implicit, oamenilor sau elitelor din exterior, în timp ce comunitățile și cartierele vulnerabile, printre care și Cabanyal-ul, care aveau mai mare nevoie de fonduri, erau abandonate. Mai mult decât atât, starea de degradare a cartierului a încercat să fie ascunsă de ochii vizitatorilor, ceea ce indica o degradare intenționată din partea autorităților.

„Cu Cupa America și cu Formula 1, cât se produceau aceste evenimente, aici, în diferite zone, se puneau niște panouri imense. Pentru ca turistul din tur să nu vadă degradarea! Și în același timp, dacă vreunui îi plăcea să meargă și să străbată și zicea că: „Chiar și așa, vreau să intru!”, poliția îi spunea: „Nu intrați pe acolo, că o să vă fure!” [...] Cea care a degradat cel mai mult a fost chiar primăria!” (Interviul 52, reprezentant ONG, Cabanyal)

Spre deosebire de proiectele de mare anvergură, în urma cărora nu s-a sesizat niciun impact pozitiv, consecințele crizei economice sunt analizate din trei puncte de vedere. Impactul negativ este reprezentat de faptul că, în acea perioadă, a crescut nivelul de nesiguranță perceput, din cauza actelor de violență, mai numeroase, în condițiile în care persoanele vulnerabile au fost afectate cel mai mult de efectele crizei. Neutralitatea este reprezentată prin faptul că în Cabanyal, în acea perioadă, era interzisă renovarea sau reabilitarea clădirilor, așa că impactul crizei economice nu s-a resimțit sub acest aspect. Totuși, efectul cel mai vizibil și cel mai important pentru cartier a fost cel pozitiv, dat fiind faptul că, odată cu criza economică, proiectul de prelungire a bulevardului și-a pierdut viabilitatea, companiile de construcții prezente la vremea respectivă în interes speculativ plecând din cartier. Astfel, criza economică a subliniat, oarecum, faptul că respectivul proiect era doar o obsesie a primăriei, fără a fi, însă, unul de viitor.

„În timpul crizei, oamenii care trebuie să investească retrag investițiile. Și încearcă să investească în lucruri mai sigure! Atunci, eu cred, că o parte din eșecul PP-ului [Partidul Popular] a fost că firmele de construcții, cu tema crizei, nu au mai văzut cu ochi buni tema prelungirii [...] Pentru că nu îndrăzneau să intre în asta! [...] Mulți dintre oamenii, care erau implicați să scoată bani din prelungirea bulevardului Blasco Ibáñez, nu o mai văd cu aceeași ochi cu care o vedeau” (Interviul 54, localnic, spaniol, Cabanyal)

8.2.2. Originea și poziția geografică a cartierului La Coma

Cartierul La Coma (foto. 54) este un cartier care, la momentul actual, se caracterizează printr-o problemă socială impresionantă, asupra căreia se încearcă intervenții în scopul găsirii unor soluții. Totuși, problemele caracteristice există încă din urmă cu 30 de ani, când a fost întemeiat. Practic, se acuză

Foto.54. Intrarea în cartierul La Coma

faptul că însăși originea cartierului, istoria acestuia, ideile de construcție au fost cele care, de la bun început, au „garantat” un cartier destinat eșecului. Primul punct pentru care autoritățile au fost și sunt în continuare criticate este ideea de a construi un asemenea cartier. Acest cartier a fost construit în anii 80’ fără sens, fără un plan concret de viitor. A fost construit pe un deal, în mijlocul unui teren pustiu, sub forma unei insule înconjurată de arbori și câmpuri, dat fiind faptul că la momentul respectiv nu exista niciuna dintre urbanizațiile care pot fi văzute astăzi. De asemenea, nu dispunea de conexiunile necesare cu niciunul dintre municipiile din relativa proximitate, ceea ce a făcut ca acesta să devină cartierul nimănui și, în același timp, un teritoriu fără legi. Deși aparținea de municipiul Paterna, nu se putea ajunge acolo, dar nici în alte municipii. De altfel, toate municipalitățile încercau să evite cartierul: deși era aproape de Burjassot, nu avea nicio legătură cu acesta, toate formalitățile legale reveneau orașului Paterna.

„De când a apărut cartierul, în anii 80’, a apărut ca un fel de pământ al nimănui... De fapt, așa era! Pământul nimănui! Municipiile Burjassot și Paterna nu voiau să aibă cartierul La Coma!” (Interviul 1, fost localnic, spaniol, profesor, La Coma)

Singura informație sigură era referitoare la apartenența edificiilor, care erau guvernate de către EIGE (anterior IVSA), dar celelalte spații (cum ar fi drumurile) nu se știa cui aparțineau (în scris aparțineau de Paterna, dar aceasta nu își asuma răspunderea în realitate). Practic, a fost conceput ca un cartier izolat, de la margine, lipsit de identitate. Totodată, deși clădirile existau și erau nou construite, nu s-a amenajat infrastructura corespunzătoare care să dea viață cartierului. În primul rând, blocurile nu au fost prevăzute cu un spațiu la parter destinat comerțului, acesta fiind destinat tot locuirii, ceea ce, de la bun început, putea constitui un indicator al lipsei comerțului în viitor și, implicit, a posibilității deschiderii unor afaceri locale, dar și a lipsei unor spații de întâlnire a populației.

„Aici, din punct de vedere urbanistic, s-au comis multe erori! De exemplu, tema separațiilor și tema de a nu face edificii cu parter destinat comerțului. Prin asta, aici nu este modalitate de a se genera comerț local, loc de muncă local... pentru că nu există posibilitatea fizică!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

Mai mult decât atât, practic cartierul nu dispunea de infrastructura de bază și nici de resursele necesare traiului de zi cu zi.

„Când am ajuns, aici nu era nici școală, nici cutie poștală, nici cabinet medical. Adică, totul trebuia reconstruit! Totul era... repet! Erau niște clădiri pe un munte! Unde nu existau nici măcar spații amenajate! Mai mult, lumina publică era privată! În ideea că [La Coma] a fost conceput ca zonă rezidențială. Adică lumina publică era inclusă în cea privată și trebuia plătită la nivel de clădire. Așa că s-a ajuns la un moment când nu aveam nici măcar lumină în cartier! Pentru că, bineînțeles, să plătești... e foarte scump, să plătești lumina!” (Interviul 11, reprezentant asociație de vecini, La Coma)

Totuși, clădirile fiind construite, în anii 80' (deși cartierul fusese proiectat în anii 60', după inundațiile din Valencia) s-a decis aducerea populației pentru locuire, moment care a coincis cu noi greșeli menite să accentueze problemele. Cartierul a fost folosit pentru eradicarea „chabolismului”⁴, dar și pentru oferirea unei locuințe persoanelor cu diverse probleme sociale din Valencia; un cartier lipsit de servicii a fost destinat unor persoane care aveau o mai mare nevoie de servicii.

„Cartierul se construiește de asta [eradicarea chabolismului]... Prin urmare, populația care vine are multe lipsuri. Și necesită mult sprijin, loc de muncă... Necesită tot! Școli, formare profesională, loc de muncă, oportunități...” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

Astfel, au fost aduse în cartier persoane care anterior au locuit în cocioabe, în mahalale și au fost puse să locuiască în blocuri, în condițiile în care ele niciodată nu mai locuiseră la bloc; trecerea de la o locuire orizontală la locuirea verticală nu s-a produs fără conflicte sau probleme.

„Și atunci, e clar! La început, cartierul, adică oamenii care aveau capre, le urcau în casă! Și făceau focul în interiorul apartamentului! Nu? Adică, evident! Dintr-o dată au trecut la niște condiții foarte diferite de cele cu care erau obișnuiți!” (Interviul 38, reprezentant ONG, La Coma)

De asemenea, dacă în locuințele lor anterioare puteau locui mulți membri ai familiei în aceeași încăpere, în bloc situația se schimba. În ceea ce privește persoanele cu probleme sociale, deși intenția a fost una bună, respectiv a oferi o locuință și o șansă la viitor acestor persoane, rezultatul a fost unul dezastruos, întrucât au fost concentrate în același spațiu persoane cu probleme, persoane conflictuale, persoane care nu reușeau să se descurce în oraș. Prin urmare, cartierul a pornit cu anumite defecte tehnice și de fabricație, care ulterior s-au accentuat prin concentrarea populației cu probleme într-un spațiu cu și mai multe probleme, o populație cu lipsuri și nevoi speciale (comparativ cu alte cartiere ale Valenciai, spre exemplu) într-un spațiu care nu dispunea de infrastructura de bază.

„În anii 80' sau pe acolo, nu erau condițiile create. Erau o serie de blocuri, dar nu erau condiții: nici materiale, nici de locuire; nici de infrastructură, nici comunicațională, nici de sănătate, nici educativă..., pentru ca persoanele să locuiască acolo! Și asta marchează un teritoriu de la bun început! Marchează persoanele și proiectul de viață al persoanelor! Nu?” (Interviul 1, fost localnic, spaniol, profesor, La Coma)

Lipsind referenții pozitivi din comunitate și concentrând problemele, acestea s-au multiplicat.

„Eu cred că intenția nu a fost să facă La Coma intenționat pentru a separa și a trimite aici oamenii răi. Eu nu cred că asta a fost intenția. Dar asta a fost rezultatul! Chiar dacă intenția a fost să le ofere o viață

⁴ „Chabolismul” reprezintă un proces caracterizat prin locuirea persoanelor în orașe, însă în locuințe de calitate precară, improvizate din materiale sau deșuri; de regulă, respectivele persoane se confruntă cu probleme precum: nivel redus al veniturilor, lipsă a locurilor de muncă, nivel de studii redus, condiții precare de igienă și sănătate, conflicte sociale (Gago-Cortés, Novo-Corti, 2015)

demnă. Dacă pui într-o sală pe toți cei care merg mai prost, la final nu sunt referenți pozitivi! Sunt numai referenți negativi și se adoptă rolul ăsta. La fel se întâmplă și în cartier!” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

Practic, cartierul a fost folosit pentru rezolvarea problemelor și dificultăților din centrul Valenciei și împingerea lor spre periferie.

„Nu are nicio identitate! Nici cu Burjassot! Bineînțeles că e segregat! E un cartier care pentru mine... Eu întotdeauna am spus-o! E un cartier pe care marii politicieni, cum îi numesc eu, îl au ca să „curețe” toate conflictele sau problemele pe care le pot avea în propriul oraș!” (Interviul 11, reprezentant asociație de vecini, La Coma)

Oamenii respectivi au fost invitați să locuiască la margine și, neavând alte opțiuni au acceptat. Totuși, prin izolarea cartierului și lipsa mijloacelor de transport, oamenii respectivi nu puteau să iasă din cartier, dacă nu aveau o mașină proprie nu puteau nici măcar să iasă în căutarea unui loc de muncă. Prin urmare, veneau cu anumite probleme în cartiere, după care se aflau în imposibilitatea de a găsi o soluție sau de a mai ieși de acolo. Deși locuințele în care intraseră au fost noi, în timp au ajuns să se deterioreze, oamenii aflându-se în imposibilitatea de a le întreține. Nu în ultimul rând, în anii 96-97’ începe să sosească în La Coma și populația imigrantă, aceasta fiind într-o situație mai accentuată de vulnerabilitate în Valencia, ceea ce amplifică dificultățile cartierului, care se confruntă, în plus, cu o multiculturalitate care nu era prevăzută. În acest context, există percepția generală în La Coma că acesta ar fi fost construit fără sens, ca un cartier dormitor, dat fiind faptul că nu se putea face nimic în interiorul său, că a fost un experiment social, un oraș fantomă, o greșeală imensă, o politică negativă, care au dat naștere în final unui dezastru imens, unui ghetou.

„Niciodată nu trebuia să se deschidă cartierul ăsta! Când s-a deschis, aici nu era nimic! A fost o greșeală colosală, să faci un cartier pentru persoane marginalizate, conflictuale! Și să le bagi în mijlocul muntelui! Toți împreună! Fără servicii! Nici magazine! Nici brutării! Persoanele trebuie să fie integrate în toate cartierele. Să-i îndepărtezi și să-i izolezi, a fost o politică negativă. Dezastrul a fost uriaș!” (Interviul 27, profesor, La Coma)

Pe lângă problemele care decurg din modul în care a fost conceput cartierul, intervine și localizarea acestuia, care limitează posibilitățile de acces și de comunicare cu cartierele sau orașele mai mult sau mai puțin apropiate. În acest sens, conform celor afirmate, inițial cartierul a fost construit într-o zonă pustie. Ulterior, însă, acesta a început să fie înconjurat de blocuri destinate populației cu venituri ridicate, astfel că La Coma a rămas izolat în centrul acestei noi lumi care s-a construit în jurul său.

„O prietenă de-a mea zice că ăsta e un cartier BAP – cartier de acțiune preferențială [barrio de acción preferente] – înconjurat de cartiere VIP. Pentru că în jur sunt oameni cu bani!” (Interviul 16, localnic, spaniol, La Coma)

O dificultate, însă, care caracteriza cartierul încă de la momentul constituirii sale a fost existența autostrăzii și a rețelei de drumuri în general, care limitează accesul înspre municipiul căruia îi aparține, și anume Paterna.

„Pentru că ne divide! Da, din punct de vedere geografic este o autostradă care ne desparte! E ca și cum cartierul s-a vrut a fi construit foarte departe de Paterna, ca să nu fie văzut, nu?” (Interviul 17, reprezentant ONG, La Coma)

„Cartierul e înconjurat de zona VIP. Apoi este autostrada. Apoi e un mare teren pustiu până să ajungi la Paterna. Nucleul Paternei e foarte departe de aici! Din cauza asta nu poate să ajungă să facă parte din rețea” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

Astfel, pentru orice procedură era mai ușor să se ajungă în Burjassot sau chiar în Valencia (în prezent accesul către cele două municipii fiind chiar mai facil datorită extinderii liniei de tramvai) decât în Paterna.

„Păi, în plus, e un teritoriu care aparține municipiului Paterna. Și, din păcate, e mai dificil să ajungi în centrul Paternei decât în centrul Valenciei! Din păcate! Din cauza proastelor comunicații care există!” (Interviul 1, fost localnic, spaniol, profesor, La Coma)

Desigur, existența acestor căi de comunicație nu ar fi o problemă, dacă ar exista pasarele care să faciliteze accesul persoanelor, însă în ciuda reclamațiilor cetățenilor, acestea nu au fost construite nici până în prezent. Practic, La Coma este un cartier cu multiple probleme, de natură diferită, care însă se leagă între ele, „conlucrând” astfel încât dezvoltarea cartierului să fie împiedicată.

„De Paterna ne desparte autostrada! Nu avem acces! S-a cerut foarte mult să se facă o pasarelă... Nu avem acces pentru a solicita un certificat de locuire [certificado de padrón]! Totul e departe. 3, 4, 5 km e minimul. Și asta face mult mai dificilă dezvoltarea! Pentru că, pentru o mamă care are copii mici e complicat să meargă să facă o cerere. Înseamnă să pierzi toată dimineața! Trebuie să lași copiii cu cineva ca să rezolvi mai repede. Apoi te trimit într-un loc să faci fotocopii. În cartier nu se pot face fotocopii!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

Bineînțeles, odată construit cartierul, nu poate fi întors timpul, dar trebuie realizate acțiuni pentru ameliorarea situației. Totuși, se critică tocmai faptul că de-a lungul timpului nu s-a făcut nimic pentru cartier.

„Se spune că se va face. În curând totul se va face. În curând! În curând! Dar nu se ajunge! Cam asta a fost în ultimii ani!” (Interviul 17, reprezentant ONG, La Coma)

8.2.3. Lipsa documentelor în cartierul Kuncz

Printre problemele cele mai grave, ca urmare a repercusiunilor pe care le au asupra evoluției personale, profesionale și a cartierului în general, se plasează lipsa documentelor în cartierul Kuncz, prin documente înțelegându-se acte de proprietate ale locuințelor, acte de identitate și certificate de naștere pentru copii. Majoritatea terenurilor aparținând cartierului

Kuncz nu sunt înscrise în planul urbanistic sau în cartea funciară ca fiind terenuri de construcții, ci figurează drept terenuri agricole, pe care din punct de vedere legal nu este permis să se clădească locuințe. Totuși, populația care a venit din alte cartiere ale Timișoarei sau chiar din afara Timișoarei și din alte județe ale țării, a găsit aici posibilitatea de a-și construi locuințe, dat fiind faptul că nu a existat o intervenție împotriva acestui proces. Astfel, multe dintre locuințe au fost construite în urmă cu zeci de ani, ceea ce indică faptul că nu sunt locuințe noi; oamenii au locuit acolo o perioadă îndelungată și le-au transformat în propriile locuințe, fără însă ca acestea să existe din punct de vedere legal. În aceste condiții, ei nu au putut să își facă acte de proprietate pe respectivele locuințe, în contextul în care ele, practic, sunt inexistente pentru sistemul funciar și legislativ.

„În Kuncz maxim 40-50 de case au carte funciară” (Interviul 78, localnic, Kuncz)

Pornind de la imposibilitatea obținerii unor acte de proprietate, decurge lipsa actelor de identitate, care în anumite cazuri sunt înlocuite cu acele buletine provizorii, cunoscute în cartier sub denumirea de „buletine de câine”, care, însă, privesc cetățenii de anumite drepturi. În absența unui domiciliu legal și a unor acte de identitate ale părinților, copiilor nou-născuți nu li se eliberează nici măcar certificate de naștere. Prin urmare, se sesizează din nou cum în cartierul Kuncz fiecare element constituie o piesă a unui puzzle destinat eșecului, fiecare problemă atrăgând, după sine, o serie de alte probleme mai grave.

În acest sens, lipsa documentelor determină dificultăți în înscrierea copiilor la școală, dar și în accesarea unui loc de muncă, dat fiind faptul că în multe companii care, poate, ar angaja populație fără studii, programul de înregistrare nu permite introducerea în sistem a unui angajat fără domiciliu. De asemenea, în absența unor acte de identitate, cetățenii sunt limitați în drepturile pe care le au, ca urmare a faptului că ei nici măcar nu își pot reclama drepturile, nu pot să comunice cu instituțiile, să facă solicitări oficiale, nu pot să voteze, sunt practic cetățeni care locuiesc în Timișoara, dar pentru sistemul legislativ aceștia nu există.

*„Sunt 174 de gospodării, din care 80 nu au acte de proprietate. Din cele 80, majoritatea sunt ale cetățenilor de etnie rromă [...]. Revisalul nu permite să introduci niciun necunoscut. Așa cum apare în actele lor de identitate, acele buletine provizorii, pe care ei le numesc **buletine de câine**, sunt acele adevăruri provizorii de identitate. Și acolo scrie: fără locuință sau domiciliu necunoscut” (Interviul 59, reprezentant instituție publică, Kuncz)*

Este dificil de înțeles ce repercusiuni poate avea lipsa documentelor pentru un cetățean al municipiului Timișoara, ca urmare a faptului că fiecare persoană consideră posesia unui document de identitate drept un aspect firesc al existenței, care se produce în mod automat. Practic, majoritatea cetățenilor Timișoarei nu își pun problema de a nu dispune de acte sau de

a depune un efort prea mare pentru a le obține, ceea ce face dificilă și înțelegerea tuturor obstacolelor cu care se confruntă populația acestui cartier în acest sens. Nu în ultimul rând, trebuie remarcat faptul că în analiza și soluționarea problemelor de marginalizare și segregare, foarte adesea se pune accentul pe integrare, cooperare, participare, construirea unor spații menite să faciliteze contactul interpersonal, însă în cartierul Kuncz, luând în considerare problemele primare cu care se confruntă, este greu de elaborat astfel de proiecte, care sunt cu mult peste nivelul nevoilor actuale ale populației.

„În Kuncz, problema cea mai mare îi: n-au buletine, n-au CF-uri la casă. Nu au buletine, oamenii ăia nu există! Nici poliția nu poa' să îi amendeze! Și, e Timișoara, e Timișoara! Nu e Ghiroda! Nu e Dumbrăvița! E Timișoara!” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Kuncz)

„Ajungi să te lovești de o populație care nu-și are rezolvate problemele primare. Și atunci, există un foarte mare decalaj între nivelul înalt de abordare și lucrurile pe care tu le ai de făcut și nivelul primar de nevoi al beneficiarului final, care până la urmă nu are buletin și care n-are domiciliu. Nu poate să se angajeze, nu poate să existe practic. El e un cetățean doar de fapt al Timișoarei, fără să fie de drept. Și lucrul acesta atrage după sine o grămadă de consecințe, inclusiv împingerea acelu cetățean către o zonă mai puțin legală” (Interviul 66, reprezentant ONG, Kuncz)

Pe lângă problemele care decurg evident din acest punct, în Kuncz se mai dă o altă situație, și anume apropierea zonei de vile a cartierului Fabric, care în ultima perioadă s-a extins, ajungând, practic, să fie vecină cu locuințele improvizate ale cetățenilor din Kuncz. Astfel, se conturează teama evacuării rromilor sau forțării acestora să se deplaseze spre limita orașului, ca urmare a intereselor economice și imobiliare.

„Iarăși e pericolul ca rromii din anumite cartiere să fie... ei n-au acte pe terenul ăla. Deci pur și simplu să fie tot împinși la alte margini, pentru că terenu-i scump. Deci e politica economică imobiliară [...]. În viitor va fi o altă configurare a cartierelor, pentru că la Kuncz au venit vilele până aproape de căruțele rromilor și de cocioabele lor. Ori, ăia nu vor să fie vecini cu niște cocioabe, da? Deci vor fi presiuni ca acele cocioabe și acele locuri să dispară! Mai ales că ei n-au acte pe teren!” (Interviul 61, reprezentant ONG, Kuncz)

Din interiorul cartierului există percepția că, indiferent de eforturile de obținere a titlurilor de proprietate, acestea se acordă doar populației mai potente financiar din cartierul de vile, ceea ce accelerează procesul de „migrație” a întregului cartier Kuncz.

„Cei de la vile încet-încet o să îi cumpere, iar primăria automat dă acte noilor proprietari” (Interviul 78, localnic, Kuncz)

8.2.4. Piața Traian – devenită un mic ghetou?

Evoluția Pieței Traian de-a lungul timpului generează un sentiment de tristețe și melancolie localnicilor, care trăiesc cu nostalgia poveștilor părinților și bunicilor lor. Pozele din trecut confirmă rolul și importanța pe care aceasta o avea în trecut și caracterul său înfloritor.

În prezent, din piața de odinioară au mai rămas clădirile, care ar putea contribui la readucerea la viață a pieței, dacă ar fi renovate și întreținute cum se cuvine. Totuși, la momentul de față acest lucru încă nu se întâmplă, atât clădirile, cât și platoul și piața în ansamblu având o imagine dezolantă (foto. 55), care denotă lipsa de implicare, de interes și abandonul.

Responsabilă pentru această situație este considerată tot primăria, deoarece a permis degradarea ei. Aceasta este considerată vinovată pentru faptul că a permis intrarea populației cu o amplă problemă socio-economică în locuințe și concentrarea lor în acestea. Astfel, se acuză faptul că alte persoane nu reușesc să obțină un contract pentru închirierea unei locuințe în zonă, în timp ce românii fie obțin mai ușor un contract, fie locuiesc fără contract. În fond, este acuzată corupția, care a permis transformarea zonei istorice într-un ghetou.

„Piața Traian deja, cum să zic? Are o problemă foarte gravă: faptul că o zonă istorică a fost transformată într-un mic ghetou” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Foto.55. Aspectul actual al Pieței Traian

În calitate de actor principal, primăria este acuzată pentru faptul că nu se implică, nu este interesată și chiar este indiferentă la situația pieței. Ea este cea considerată responsabilă pentru degradarea clădirilor, deoarece nu a luat măsuri drastice, iar contractele de închiriere nu prevăd măsuri împotriva chiriașilor care nu au un comportament adecvat, ba chiar acceptă mită pentru a trece cu vederea.

„Sunt niște contracte de închiriere destul de lejere. Fără prea multe obligații din partea chiriașului. Un slab control al bunei folosințe a spațiului. Dacă este un chiriaș care se dedă la acte infracționale sau contravenționale, creează o problemă cetățenilor și, implicit, poliției, ei consideră că poliția trebuie să rezolve problema! Asta înseamnă că ei pot să îi găzduiască în continuare în acele locuințe” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Primăria afirmă că, indiferent de problemă, ea nu poate interveni pe o proprietate privată, însă pe măsura mai multor situații similare, de fapt, s-a constatat că aceasta nu a vrut să se implice, un motiv fiind lipsa fondurilor. De altfel, lipsa fondurilor a fost și cea care a împiedicat desfășurarea, în anul 2018, a zilelor cartierului Fabric. De asemenea, primăria nu se arată dispusă să sprijine inițiativa venite din partea altor actori, de exemplu pe cele propus de consiliul consultativ de cartier, multe rămânând în faza de proiect, care ulterior nu sunt puse în aplicare. Nu în ultimul rând, aceasta este acuzată de lipsa de inițiativă, în sensul că, deși are în proprietate o clădire, nu o folosește cu scopul de a îmbunătăți situația din cartier, ci preferă chiar să lase anumite apartamente goale, ceea ce indică nepăsare. De asemenea, faptul că nu are o inventariere clară a chiriașilor care locuiesc în piață, denotă o pasivitate în raport cu modul în care evoluează piața, confirmată și de amânarea rezolvării problemelor. Se conturează astfel, percepția că dacă vreuna dintre persoanele aflate la putere ar avea problemele respective sau acestea ar afecta-o în mod direct, problemele ar fi rezolvate cu prioritate.

Alți actori acuzați de lipsă de interes sunt Direcția pentru Cultură și Patrimoniul Național și companiile private, precum operatorii de telefonie mobilă. Primul actor este considerat responsabil pentru starea de degradare a clădirilor, acesta neimplicându-se în ameliorarea situației. Nu în ultimul rând, operatorii de telefonie mobilă sunt acuzați pentru faptul că nu respectă normele legale atunci când amplasează cablurile de telefonie mobilă, ceea ce contribuie la deteriorarea imaginii clădirilor, dar și a pieței în ansamblu.

„Primăria a permis degradarea! Aici ar trebui să se pună măsuri drastice, amenzi! Dar poliția nu ne sprijină deloc! Zic că sunt minori! Dar tot s-ar putea face ceva, de exemplu muncă comunitară. Dar lor le e frică de părinții copiilor! În schimb, dau amenzi oamenilor cinștiți, că știu că le plătesc: dacă treci neregulamentar, dacă montezi o schelă... Dar până faci rost de toate avizele, se dărâmă casa!” (Interviul 76, reprezentant biserică, Piața Traian)

8.3. Schimbări percepute în mentalul colectiv

Comparând situația actuală cu cea existentă în urmă cu doi ani, se conturează diferențe majore, în sensul că, în cartierele spaniole, majoritatea respondenților au identificat schimbări, în timp ce în cartierele timișorene situația a stagnat (vezi fig. 99a). De asemenea, dintre cei care au sesizat schimbări, majoritatea au afirmat ca acestea sunt pozitive, în cartierele La Coma (72%), Cabanyal (82%) și Plopi (95%) ceea ce indică un progres care poate conduce la diminuarea nivelului de segregare, în timp ce în cartierele Kuncz și Piața Traian majoritatea schimbărilor au fost considerate negative (62% în primul, 69% în al doilea) (vezi fig. 99b).

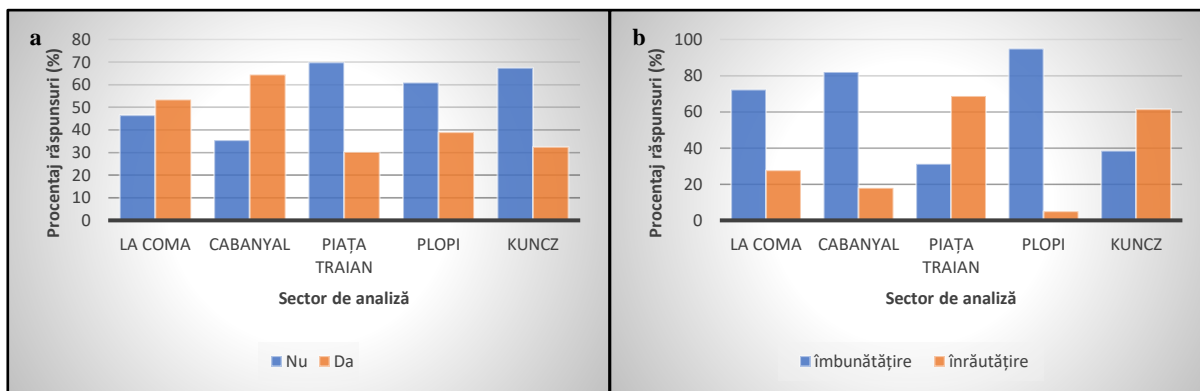

Fig.99. Percepția asupra schimbărilor (a) și natura schimbărilor percepute (b) (chestionar)

Principalii responsabili pentru îmbunătățirile produse sunt considerați: primăria, în Kuncz și cartierele spaniole și localnicii în Plopi și Piața Traian. În Cabanyal se cuvine a menționa asociația *Salvem el Cabanyal*, care depășește în puncte procentuale celelalte asociații și organizații private din cartier (fig. 100a). De asemenea, în Plopi respondenții mai adaugă consiliul consultativ și biserica ortodoxă. Înrăutățirile sunt puse pe seama primăriei în majoritatea cartierelor, mai puțin în La Coma, unde principalii vinovați sunt considerați chiar localnicii, urmași de organizațiile și asociațiile private, conturându-se, în mentalul colectiv, ideea luptei pentru profit, fără a exista un interes real pentru soluționarea problemelor existente. De asemenea, în Cabanyal al doilea responsabil este reprezentat de asociația *Salvem el Cabanyal*, existând percepția, începând cu anul 2015, de când cartierul a intrat în etapa de regenerare, fie că în ultimii ani aceasta ar fi acceptat condițiile impuse de municipalitate, fie că lucrează împotriva celorlalte asociații din cartier (fig. 100b).

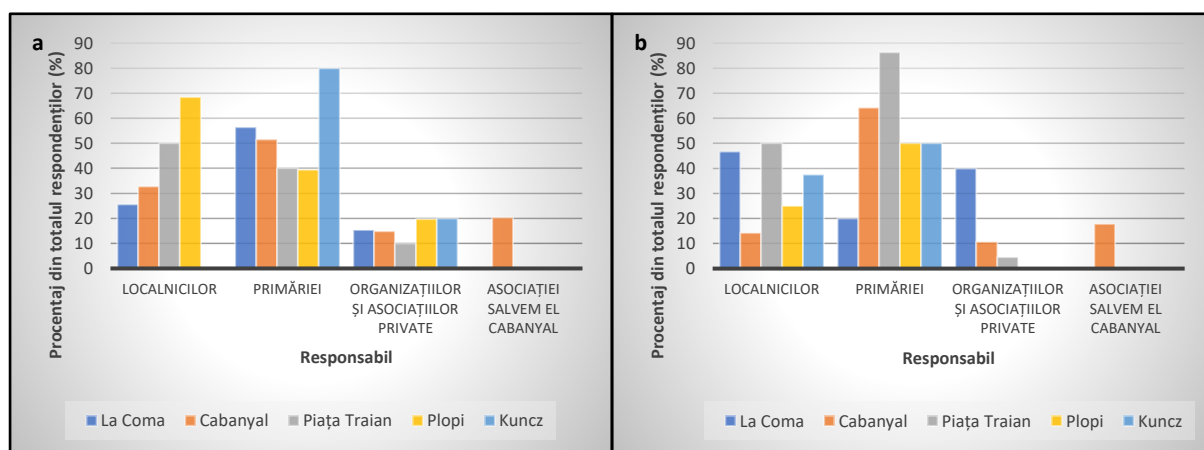

Fig.100. Responsabilii pentru îmbunătățirea (a) sau înrăutățirea (b) situației din cartiere (chestionar)

Discursurile asociațiilor și ale specialiștilor care își desfășoară activitatea în aceste cartiere sunt, însă, diferite de percepția localnicilor sub aspectul schimbărilor percepute. Astfel, evaluând schimbările produse în cartierul *La Coma* de-a lungul timpului, se constată faptul că acestea se sesizează pe termen lung, de exemplu, dacă se compară începuturile cartierului cu

momentul actual, însă pe termen scurt, cum ar fi între 2 și 5 ani, acestea sunt insesizabile. Prin urmare, se poate afirma faptul că o relativă stagnare a caracterizat cartierul, ceea ce nu constituie un aspect pozitiv, luând în considerare starea de degradare în care acesta se află: accesul spre Paterna este în continuare dificil, delăsarea și abandonul sunt sesizabile, curățenia lasă de dorit, lipsesc spațiile de interacțiune; practic, toate problemele cu care se confruntă cartierul la momentul actual existau și în trecut. Mai mult decât atât, odată cu schimbarea guvernului aflat la conducere, în anul 2015, au existat mari speranțe de îmbunătățire, spulberate, însă, din nou, în condițiile în care nu s-au sesizat modificări majore. Analizate punctual, schimbările sunt în general negative, o dovadă fiind reprezentată de faptul că generațiile care se succed trăiesc la fel, respectiv copiii trăiesc în aceleași condiții ca părinții și bunicii lor, ceea ce nu indică un progres, ci, dimpotrivă, o cronicizare a problemelor. De altfel, schimbările pozitive care s-au produs sunt considerate a fi „de fațadă”, deoarece în profunzime problemele rămân aceleași.

„S-au făcut machiaje în unele lucruri ce au de-a face cu infrastructura. Între a vedea cartierul cum era înainte și cum e acum, este o schimbare. Dar e o schimbare peisagistică! Pentru că problemele, pe care ți-am spus că le descoperi când te stabilești într-un loc, încă există!” (Interviul 10, fost localnic, salvadorian, La Coma)

Dintre schimbările pozitive, cel mai bine văzută este introducerea tramvaiului, care a înlăturat puțin din izolarea cartierului, aducându-l cu un pas înainte spre normalizare. De asemenea, față de începuturile cartierului, oamenii au câștigat în capacitatea de a lupta pentru drepturile lor și de a ști cui să i se adreseze pentru soluționarea problemelor. De altfel, chiar și profesorii din școli sesizează diferențe față de ce auzeau că se întâmpla înainte în cartier, dar nu le identifică pentru perioada în care ei au fost în școală, fiind conștienți că și munca lor va avea efecte, probabil, pentru următoarele generații. Diferențele care se sesizează în școli țin de atașamentul elevilor, între cei proaspăt integrați în sistemul de învățământ și cei aflați în etapa de finalizare, cei din urmă având un comportament mai bun față de profesori și față de colegi, în urma educației.

„Viziunea despre școală nu e un lucru care se schimbă într-o perioadă de timp atât de scurtă! Viziunea despre școală de acum 30 și ceva de ani până acum s-a schimbat. Evident! Familiile au mai multă încredere în școală. Și se vede! Absenteismul este mult mai mic față de când a apărut școala!” (Interviul 29, profesor, La Coma)

De asemenea, se constată o normalizare a învățământului, în sensul că începe să se repună accentul pe învățământul obligatoriu, și nu doar pe cursurile de formare profesională. Chiar și în serviciile sociale, schimbările țin mai mult de faptul că cei care lucrează în domeniu deja sunt cunoscuți în cartier și, prin urmare există o formă de relaționare mai bună decât la început.

„S-a normalizat ceea ce reprezintă serviciile. Pentru că suntem aici de mulți ani. Ne cunosc. Există respect! Și nu mai creează frica aceea de la început! Dar oamenii sunt mai mult sau mai puțini aceiași. Iar cei care continuă să vină, păi, sunt copiii copiilor lui cutare” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

În ceea ce privește schimbările pozitive recente, acestea țin de aspecte punctuale, cum ar fi introducerea unor elemente de mobilier urban, deschiderea unui bar sau chiar deschiderea unui cabinet stomatologic, acesta din urmă fiind un element la care nimeni nu s-ar fi gândit în trecut.

„De înrăutățit, da! De îmbunătățit, puține detalii! Cum ar fi să pună lumină! Dar bineînțeles, astea sunt de râs! Adică, un mic detaliu este că s-a îmbunătățit... că într-o piață unde se ceruse timp de 6 ani lumină! Că era un punct al fricii în cartier, pentru că acolo se făcea trafic de droguri. Și de 6 ani nu era lumină! Ei bine, s-a pus lumină. Și acuma continuă tot spațiul să fie jalnic! Dar are lumină! Un progres!” (Interviul 17, reprezentant ONG, La Coma)

O altă schimbare pozitivă este dată de evoluția terenului de fotbal, care și-a deschis porțile spre exterior, în condițiile în care înainte nimeni nu dorea să intre în cartier, ceea ce reprezintă o oportunitate pentru cartier.

„Ceea ce am văzut eu pozitiv este, de exemplu, terenul de fotbal. Care se deschide oamenilor care vin din afara cartierului. Și asta e interesant! Pentru că până la momentul respectiv nimeni nu avea nevoie să meargă în cartier! În acei ani duri ai cartierului oamenii intrau în cartier doar pentru a-și căuta mașina, în caz că i-o furase și era pe acolo! [...] Acuma, deja, sunt oameni care merg la terenul de fotbal!” (Interviul 12, fost localnic, spaniol, La Coma)

Schimbările negative, deși aparent nu sunt multe la număr, sunt mai de profunzime, afectând mai mult viața cartierului. Principala problemă a fost reprezentată de criza economică, moment de grea cumpănă pentru oamenii din La Coma, dat fiind faptul că acest cartier se află într-o permanentă criză, destul de acută, din care se pare că nu se mai poate ieși. Criza economică, afectând la nivel național, regional și municipal, în primul rând persoanele vulnerabile, aici a avut efecte devastatoare, toată populația cartierului fiind în stare de vulnerabilitate.

„Atunci acolo continuă să vină persoane fantastice! Dar oamenii ajung să cedeze! Structurile asociative deja, practic, nu există! Dacă a existat o solidaritate, s-a dus naibii și aia! Deoarece criza economică a lovit foarte, foarte, foarte, foarte, foarte, dar foarte puternic! Și totul s-a degradat extraordinar! Dar extraordinar! În ultimii ani! A devenit ceva inimaginabil!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

Astfel, în acea perioadă s-a constatat o intensificare a consumului de droguri, care a adus, după sine, prezența armelor în cartier și violență.

„Aici a avut loc o înrăutățire cu tema drogurilor! Mult, mult! Ceea ce a provocat violența, care de ani buni nu se mai văzuse! Și, păi, tema pistoalelor! A împușcăturilor! Care au avut loc nu de mult” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

De asemenea, perioada a coincis cu masive reduceri bugetare, atât pentru ajutoarele sociale, cât și pentru alte resurse alocate cartierului. Pe durata crizei economice numărul solicitărilor de prestații sociale a crescut, la fel ca și numărul actelor de violență, cum ar fi furturi sau acte de vandalism.

„Să spunem că începând cu anul 2014, sfârșitul lui 2014, procesele de urgență socială s-au redus mult. Între 2009 și 2013, într-adevăr, a avut loc o avalanșă de solicitări de urgență socială! Pentru că, oamenii... îi evacuează. Pleacă. Nu pot să își plătească chiriile. Nu aveau bani ca să plătească lumina. Era o criză imensă! Și asta îi afecta, mai ales, pe cei mai slabi! Logic!” (Interviul 6, profesor, La Coma)

Nu în ultimul rând, închiderea Colegiului Mayor și a Școlii „Atelier”, două resurse importante ale cartierului, a fost apreciată ca o consecință a crizei economice. Pe termen lung, principala schimbare negativă este considerată reducerea gradului de participare în plan asociativ, numărul asociațiilor și a activităților acestora fiind semnificativ diminuat, dar și pierderea încrederii oamenilor în posibilitatea unei schimbări reale, de ansamblu. În legătură cu acest aspect, asociațiile care au luat naștere în interiorul cartierului acuză mercantilizarea socialului, interesele asociative fiind acaparate de firme care vin din exterior, care primesc finanțare și sunt orientate spre obținerea profitului, și nu pe soluționarea reală a problemelor, dovadă fiind activitatea desfășurată de mulți ani în cartier, fără, însă, a obține rezultate.

„Tema socială se mercantilizează tot mai mult! Prin urmare, fundațiile și firmele puternice aproape că, în final, sunt firme care gestionează servicii privatizate. Care ar trebui să fie publice! Se privatizează în fundații! Și asociațiile care se creează pornind de la oamenii din cartier, avem din ce în ce mai puține resurse pentru a putea funcționa! Contăm pe foarte puțină finanțare! [...] Banda de muzică [...] Falla [...] Fotbalul! E o inițiativă care iese din cartier! Înainte terenul de fotbal era un câmp de pământ. Și copiii se jucau și participau! Pentru că era ceva ce ieșise de aici. Pornind de la o necesitate! Și funcționa foarte bine. Treptat a început să fie finanțat!” (Interviul 14, reprezentant ONG, La Coma)

În ceea ce privește schimbările care s-au produs de-a lungul timpului în **Cabanyal**, trecerea de la un guvern centrat pe distrugerea cartierului, la unul centrat pe reabilitarea acestuia a marcat o transformare evidentă a cartierului. Principala schimbare rezidă tocmai în optimismul care a însoțit această trecere, în apariția speranței într-un viitor mai bun, în faptul că nimeni nu mai crede că prelungirea bulevardului Blasco Ibáñez este o acțiune realizabilă. De asemenea, faptul că în prezent oamenii își renovează locuințele, faptul că se dau licențe de reabilitare și chiar ajutoare în acest sens, este o schimbare pozitivă, la care mulți, în perioadele mai grele, nu s-ar fi gândit. Dorința oamenilor din exterior de a locui în Cabanyal și deschiderea cartierului spre piața imobiliară locală, națională și chiar internațională este un alt aspect pozitiv. Deschiderea unor noi activități comerciale, baruri și restaurante, precum și schimbarea structurii populației prin intrarea persoanelor tinere pentru locuire sunt alte modificări, care indică premisele unui viitor mai bun.

„În momentul ăsta, relansarea care există în domeniul imobiliar acționează ca un element dinamizator al cartierului. În acest sens acționează, în principiu, în mod pozitiv! Pentru că face ca dintr-odată să fie interes din partea oamenilor de a veni în cartier, de a se instala, de a locui. Inclusiv grupuri de investitori, care sunt interesați să cumpere proprietăți în cartier. [...] Da, fără îndoială, există o întoarcere la a vrea să se cumpere proprietăți în cartier!” (Interviul 7, reprezentant instituție publică, Cabanyal)

Îmbunătățirea calității infrastructurii în anumite sectoare este un alt aspect pozitiv. Totuși, se aduc critici faptului că respectivele îmbunătățiri nu au fost aduse în zona 0 a cartierului, care, la urma urmei este cea mai afectată, ci aceasta a fost ocolită.

„În planul pentru trotuare, de exemplu... În sectorul pe unde trecere prelungirea, dacă pe aici trecea prelungirea, în acel sector nu s-au reparat trotuarele și străzile. [...] Pentru că subvențiile erau doar pentru zona unde nu era prelungirea. [...] Tu vii de la Cap de França până la Grau și totul este reformat. Și când ajunge prelungirea, continuă cu cele trei benzi și trotuarele vechi, care erau. Este ca și cum, din punct de vedere psihologic, în Cabanyal, oamenii ar trebui să mențină ideea că spațiul respectiv este pentru prelungire!” (Interviul 54, localnic, spaniol, Cabanyal)

De asemenea, critici se aduc și faptului că noul guvern s-a centrat în primul rând pe rezolvarea problemelor urbanistice, și nu pe cele sociale, ceea ce determină, în continuare, dificultăți. Astfel, vecinii continuă să plece din cartier pe fondul problemelor de conviețuire, deși există voci care afirmă că și aceste probleme s-ar fi diminuat într-o anumită măsură. Deși există și perspectiva negativă, potrivit căreia în cartier s-au produs schimbări în rău (cum ar fi chiar scindarea structurilor asociative sau conturarea gentrificării) sau nu s-a produs nicio schimbare, este incontestabilă atitudinea pozitivă cu care se privește viitorul cartierului în prezent.

Deși în **Plopi-Kuncz**, în general, se critică lipsa de implicare din partea primăriei, lipsa investițiilor și dezinteresul acesteia, se constată, totuși, că acțiunile realizate în trecut au o serie de efecte pozitive la momentul actual. Astfel, ca urmare a îmbunătățirii infrastructurii, prin introducerea rețelei de apă, canal și gaz (acesta din urmă doar pentru cartierul Plopi), valoarea locuințelor a crescut și, totodată, imaginea cartierului s-a îmbunătățit.

„Schimbarea este și acum și se continuă: apariția multor case noi, proprietățile au crescut, acum, ca valoare. Pentru că toată infrastructura fiind pusă la punct cât de cât...” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

De la un cartier care înainte era apreciat mai mult drept un sat și pe care majoritatea oamenilor îl evitau, în prezent acesta a devenit un cartier căutat pentru locuit, deoarece îmbină elementele asociate mediului rural (precum liniștea, interacțiunea cu vecinii) cu standardele urbane. În aceste condiții, și casele au început să arate mai bine, existând un interes mai mare din partea locuitorilor de a se îngriji de proprietățile lor. Astfel, nu doar vechile case au fost îmbunătățite, dar au fost construite case noi, cartierul crescând în suprafață și în număr de locuitori. Deși Kuncz-ul continuă să fie un cartier evitat pentru locuire din cauza problemelor

pe care le are și deși nu se sesizează schimbări majore în cadrul acestuia, cel puțin nu în sens pozitiv, se menționează, totuși, că și aici casele au început să aibă un aspect mai atractiv din punct de vedere estetic și să dispună de toate elementele care caracterizează o locuință.

„Din ultimii cinci ani observ semne. Cartierul se dezvoltă. Oamenii investesc foarte mult în locuințele lor, deși nu sunt ale lor! Mulți plătesc impozit, deși nu sunt ale lor! Altor li se refuză plata impozitului de către primărie. E o situație mai dificilă. Dar e un cartier care, indiferent de poziția primăriei municipiului Timișoara, se dezvoltă! Locuințele se înfrumusețează, se dărâmă, se ridică altele mai frumoase” (Interviul 59, reprezentant instituție publică, Plopi-Kuncz)

Totuși, mare parte a cartierului încă poate fi încadrată drept așezare rurală, la aceasta contribuind, pe de o parte, calitatea precară a infrastructurii sau lipsa acesteia, iar pe de altă parte aspectul locuințelor din anumite sectoare.

O altă schimbare pozitivă în cartier, cel puțin în cartierul Plopi, este deschiderea acestuia spre oraș sau spre comunele învecinate prin trei ieșiri, ceea ce până nu demult reprezenta doar un proiect, care între timp a ajuns să fie dus la îndeplinire. Aceasta este apreciată drept schimbarea cea mai importantă, deoarece creează premisele unei evoluții ulterioare și atragerii de noi investiții. Sosirea unui număr tot mai mare de persoane a determinat și introducerea autobuzului E8, perceput drept o realizare, dat fiind faptul că realizează conexiunea cartierului cu cealaltă extremitate a orașului, respectiv Calea Șagului.

„S-a reușit și partea cealaltă, de către Azur, să se unească cu Calea Buziașului. Și deja avem în cartier practic două intrări principale. Acuma ar fi trei, ținând seama că există și partea de la Ghiroda. Ceea ce e mult! Pentru că la început am avut doar o singură intrare în cartier. Era un cartier închis! [...] Un alt lucru important e că dacă aveam în cartier un singur circuit de autobuz, 21, la ora asta avem două! Ceea ce e foarte important! Expresul 8 vine din Calea Șagului și ajunge până în cartier. Până în fața școlii! Lucru îmbucurător, de altfel” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

Totodată, deschiderea magazinului Profi, primul market din cartier, este văzută drept o oportunitate, deoarece poate atrage ulterior alte investiții în cartier. Nu în ultimul rând, din perspectiva imaginii cartierului, se constată faptul că în general copiii sunt mai bine îmbrăcați și mai îngrijiți, ceea ce, deși aparent nu prezintă o importanță deosebită, constituie un indicator al creșterii nivelului de trai al familiilor.

În ceea ce privește **Piața Traian**, schimbările care au avut loc în ultima perioadă și care s-au sedimentat cel puțin în mentalul colectiv sunt puține la număr, cel puțin cele pozitive, acestea fiind, în general, mai puțin vizibile decât cele negative. O primă schimbare pozitivă este reprezentată de inițiativa micilor comercianți de a-și deschide afaceri în piață. Deși multe dintre acestea au eșuat ulterior, simplul fapt că a existat această inițiativă aduce un plus Pieței Traian. Totuși, nu trebuie omis faptul că eșecul unei întreprinderi poate atrage, după sine, îndepărtarea altora sau scăderea numărului de inițiativa viitoare, astfel că se poate transforma

într-o schimbare negativă. O altă schimbare pozitivă, asociată tot comerțului, este deschiderea unor supermarketuri în apropiere, care contribuie la ușurarea vieții localnicilor și pot atrage noi investitori în zonă.

Nu în ultimul rând, inițierea unui proces de gentrificare, prin instalarea birourilor de arhitectură, a artiștilor și a sediilor unor ONG-uri în anumite clădiri din piață, este percepută drept o schimbare în bine, oferindu-i Pieței Traian o altă imagine. Trecând în sfera arhitecturală, clădirile aflate în proprietatea primăriei și a bisericii au fost renovate, ceea ce contribuie din nou la ameliorarea imaginii. Însă, în sfera opusă se află clădirile lăsate în paragină, care creează un contrast izbitor cu cele renovate și oferă sentimentul de delăsare și abandon. La construirea acestui sentiment contribuie și starea de degradare a pieței în sine, prin faptul că printre dalele de piatră începe să crească vegetația, ceea ce arată că de un timp îndelungat nu s-a mai intervenit asupra sa.

Pe lângă percepția pozitivă sau negativă a schimbărilor, se conturează și percepția neutră, potrivit căreia piața nu a suferit schimbări, rămânând în așteptare. Totuși, această perspectivă prezintă o ușoară tentă negativă, dacă se ia în considerare faptul că piața se află într-o stare de degradare generală, stare asupra căreia nu s-a intervenit nici în sens pozitiv, nici în sens negativ.

„Păi, nu, zona o rămas în așteptare...” (Interviul 60, reprezentant ONG, Piața Traian)

8.4. Proiecte de viitor

Actualmente în cartierul *La Coma* fiecare asociație derulează o serie de acțiuni în baza unor proiecte prevăzute, accentul fiind pus pe educație, formare profesională, familie, interacțiune între părinți și copii, conviețuire etc. Importanța proiectelor din cartier rezidă în implicarea oamenilor în diferite activități, tocmai pentru a nu-i lăsa liberi pe stradă, să își piardă obiceiurile specifice unui orar standard (punctualitate, respect) sau să se dedice unor activități ilegale. Pe lângă aceste teme generale, mai sunt și o serie de proiecte particulare, vizând agricultura ecologică (adresat tinerilor care nu și-au finalizat studiile, în scopul facilitării găsirii unui loc de muncă), pregătirea în domeniul informatic (pentru tinerii care prezintă abilități în acest sens), inserție socio-laborală, conduită la locul de muncă, alfabetizare etc. Lipsa calculatoarelor și a accesului la internet a determinat deschiderea unui centru de calculatoare în cadrul cartierului, unde oamenii sunt învățați să utilizeze calculatoarele, să redacteze un CV, să caute un loc de muncă în mediul online. Unele proiecte vizează rezolvarea problemelor existente (cum ar fi problema evacuărilor), în timp ce altele sunt adresate unui viitor mai bun (cum ar fi cele de formare profesională). Practic, proiectele existente au apărut pe baza

necesităților oamenilor, în vederea asigurării unui viitor mai bun. În școli proiectele sunt diferite, fiind centrate pe elev și țin de organizarea unor excursii în afara cartierului, organizarea unor ateliere de creație în care copiii să colaboreze cu părinții, activități sportive etc.

Un proiect interesant, cu o durată de aproximativ 19 ani, a fost Colegiul Mayor, o parte a universității care funcționa în cartier.

„Întotdeauna mă gândesc că era un element în plus în toată geografia cartierului! Nu erau servicii sociale care au venit să salveze pe cineva! Studenții nu veniseră să rezolve problemele nimănui! Pentru că asta trebuia să rezolve administrația. [...] Colegiul era un spațiu care făcea legătura între tinerii universitari și o realitate socială foarte potentă. Și le marca viața!” (Interviul 12, fost localnic, spaniol, La Coma)

Aici studiau studenți străini, din țări în curs de dezvoltare, precum țări din Africa sau America Centrală și de Sud, care primeau bursă în schimbul desfășurării unei activități comunitare în cartier. Practic, studenții locuiau în cartier, o perioadă din zi aveau cursuri, după care timp liber. Din timpul liber, însă, în schimbul bursei pe care o primeau, trebuiau să dedice o parte cartierului, interacțiunii cu oamenii sau derulării unor activități cu aceștia. Acesta a constituit una dintre cele mai apreciate activități din cartier, deoarece a adus în contact oameni de naționalități diferite, ajungându-se, la un moment dat chiar la 70 de naționalități și a redat normalitatea cartierului, pe baza interacțiunii. Activitățile organizate au creat posibilități reale de dezvoltare populației și a reprezentat chiar un punct important în evoluția cartierului, dat fiind faptul că, pe baza activităților inițiate în Colegiul Mayor, au luat naștere unele dintre asociațiile actuale; o parte dintre studenți u decis să rămână în cartier chiar și după închiderea colegiului, în timp ce alții, deși au plecat, au păstrat legăturile cu cartierului, formându-se legături strânse de prietenie. Fiind, însă, un proiect finanțat din fonduri publice, la un moment dat guvernul a luat decizia de a nu mai investi în acesta, iar colegiul s-a închis brusc, fără prea multe explicații. Totuși, speranța că un nou Colegiu Mayor va fi redeschis în viitor persistă încă în gândurile localnicilor.

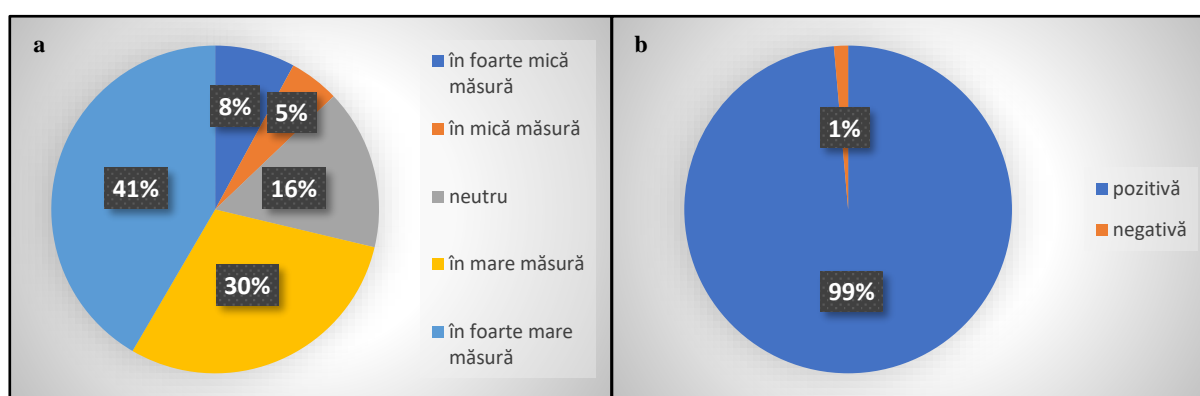
„S-a închis, pentru că era un proiect public. Integral al administrației valenciene! Și Partidul X [partidul aflat la putere] a decis că nu voia să mai investească bani în acest pariu. Și a decis să îl închidă! [...] Studenții care locuiau acolo, una dintre cerințe era să fie studenți cu resurse economice limitate. Pentru a putea primi bursă! Așa că nu le puteam cere să plătească bani pentru colegiu!” (Interviul 12, fost localnic, spaniol, La Coma)

Un alt proiect important, care încă se dorește a fi reinițiat, a fost Școala Atelier, unde se organizau cursuri de formare profesională în vederea obținerii mai facile a unui loc de muncă. Deși rata de inserție pe piața muncii era destul de redusă, aspectul pozitiv a fost reprezentat de faptul că oamenii au avut o activitate din care au învățat și, în plus, în schimbul acelei activități

primeau o sumă de bani, care, deși nu era foarte însemnată, îi ajuta cel puțin să își achite o parte din cheltuieli.

„Școala atelier a avut multă rezonanță! Nu pentru oamenii care s-au angajat pe baza formării! Pentru că, după părerea mea, a produs foarte puțină inserție [pe piața muncii]. Ci pentru că, în realitate, aducea un salariu în casă! Pentru că oamenii le venea foarte bine! Și dacă, apoi, își găseau de lucru sau nu, sau trebuiau să facă un alt curs de altceva... păi, puțin conta!” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

Importanța pe care respectiva școală a avut-o în trecut este evidențiată de proporția de 71% a celor care consideră că redeschiderea acesteia ar avea o influență mare sau foarte mare asupra cartierului (fig. 101a), dintre aceștia, 99% considerând că impactul va fi unul pozitiv (fig. 101b).

În *Cabanyal*, la momentul actual, se derulează o serie de proiecte, menite să contribuie la îmbunătățirea situației existente. Acestea sunt diferite, în funcție de specificul asociației care le realizează, de segmentele de populație cărora li se adresează și de modul în care respectivele asociații concep viitorul cartierului. Astfel, asociațiile care luptă pentru drepturile populației rrome, fie ea de naționalitate română sau spaniolă, au proiecte ce țin de educație, alfabetizare, cursuri de spaniolă (pentru români), ateliere pentru mame și copii, probleme de gen, informatică, activități extra-școlare, reducerea absenteismului școlar, probleme de conviețuire. De asemenea, există o serie de „agenți de sănătate”, care vizează educația sanitară a oamenilor, în special cei care locuiesc în condiții precare și prezintă un grad ridicat de vulnerabilitate. Alte proiecte vizează aducerea în atenție a problemei locuinței, în cadrul unuia dintre acestea realizându-se și o colaborare între mai multe cartiere. Școlile din cartier, în special cele segregate, se bazează mult pe soluționarea problemelor de conviețuire și pe ideea participării comune în rezolvarea lor, încercând, chiar și în școală, să integreze atât elevii, cât și părinții în activități comune. Pe de altă parte, există proiecte și activități destinate protejării spațiului public și valorificării acestuia, inclusiv a celui abandonat. Practic, majoritatea proiectelor

vizează soluționarea problemelor de educație și conviețuire, asociațiile încercând să colaboreze între ele în acest scop, în funcție de specificul lor.

„Trebuie să se facă politici de integrare și de imersiune. Și de respect, de educație. Pentru ca totul să fie asumat. Pentru că, evident, în viitor ne este destinat să locuim împreună. Dar mi-ar plăcea să nu fie într-un ghetou. Să nu fie totul pentru același colectiv, împreună” (Interviul 43, reprezentant ONG, Cabanyal)

Cel mai important proiect, la momentul actual, care vizează întregul cartier din multiple puncte de vedere, este Strategia de Dezvoltare Urbană Sustenabilă și Integrată (EDUSI), elaborată de către noul guvern, odată cu schimbarea perspectivei asupra cartierului. Elaborarea ei s-a bazat pe un proces participativ cu o durată de patru luni, în care a fost implicată populația cartierului în vederea identificării tuturor elementelor care necesitau îmbunătățire. Aceasta a presupus realizarea a trei ateliere cu tematici diferite (analiza situației cartierului, propuneri de îmbunătățire și prioritizare a acestora) și a constituit primul proces participativ pe care primăria Valenciiei l-a susținut. Întregul proces s-a concretizat în 13 arii tematice, cu caracter integrat, cuprinzând toate dimensiunile asociate cartierului: fizică, socială, economică, urbanistică, ocupațională, comercială etc. Aceasta se bazează pe fonduri europene, iar termenul prevăzut pentru îndeplinirea obiectivelor este anul 2021.

„Văzut acum, că au trecut câțiva ani, am avut ceva bun. Că am fost primul proces participativ care s-a realizat în cartier după ce s-a schimbat guvernul în Valencia și a început să lucreze cu o altă perspectivă în cartierul Cabanyal. Care nu era prelungirea bulevardului! Ci cu alt obiectiv, care era regenerarea într-un alt mod și revitalizarea!” (Interviul 51, reprezentant ONG, Cabanyal)

Proiectul Va Cabanyal, cum este cunoscută strategia în rândul localnicilor, se consideră că va avea o influență medie sau mare asupra cartierului (fig. 102a), ceea ce reflectă o oarecare neîncredere, comparativ cu cartierul La Coma. De asemenea, dintre cei care au considerat că acesta ar avea o influență mare sau foarte mare, 87% apreciază impactul ca fiind unul pozitiv (fig. 102a).

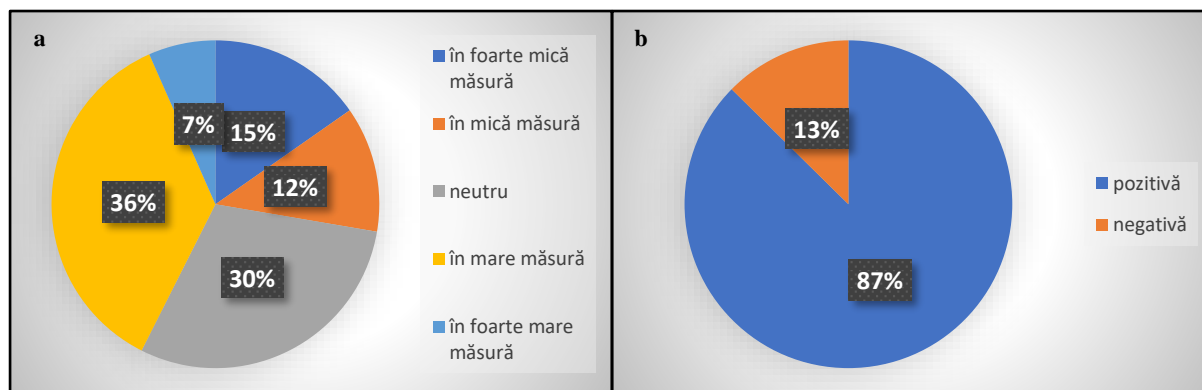

Fig.102. Măsura în care respondenții consideră că proiectul Va Cabanyal va influența cartierul Cabanyal (a) și tipul de influență (b) (chestionar)

Viitorul Timișoarei este unul promițător din multe puncte de vedere (cultural, turistic, economic etc.), ca urmare a statutului Timișoarei de viitoare *Capitală Europeană a Culturii în anul 2021* (ECoC 2021). Participanții la derularea studiului au considerat, însă, că statutul respectiv nu va avea o influență foarte mare asupra situației cartierelor, mai bine de jumătate dintre ei considerând că evoluția cartierelor va fi influențată în mică sau foarte mică măsură de evenimentul respectiv (61% în Piața Traian și 66% în Plopi-Kuncz). Totuși, în ciuda problemelor identificate în Piața Traian pe parcursul studiului, mai bine de un sfert dintre respondenți (27%) au considerat că în acest areal proiectul va avea o influență mare sau foarte mare (fig. 103a). Totuși, o parte dintre cei care au considerat că statutul Timișoarei de ECoC 2021 va avea o influență mare sau foarte mare au precizat că această influență va fi negativă, toate aceste afirmații fiind asociate Pieței Traian (14%). Justificarea acestor precizări rezidă în faptul că prețurile vor crește în zona pieței dacă ajunge să fie inclusă în evenimentele culturale, deși părerea generală a fost aceea că evenimentul va atrage investițiile spre centrul orașului, determinând astfel o stagnare și chiar o degradare continuă a Pieței Traian, din lipsă de fonduri. La rândul său, respondenții din Plopi-Kuncz care consideră noul statut ca fiind de impact pentru cartierul lor, afirmă, în totalitate, că acest impact va fi unul pozitiv (fig. 103b).

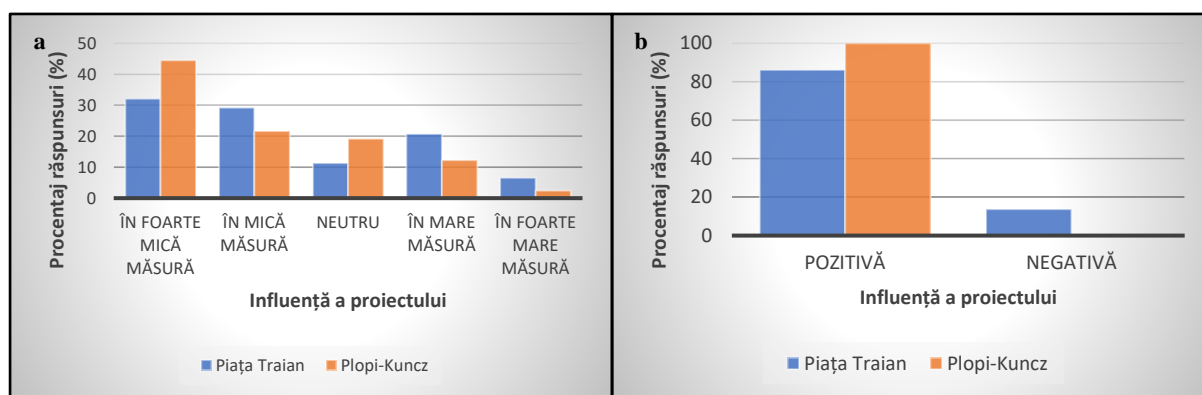

Fig.103. Măsura în care respondenții consideră că statutul Timișoarei de ECoC 2021 va influența cartierele (a) și tipul de influență (b) (chestionar)

Conform celor afirmate anterior, proiectul Timișoara ECoC 2021 stârnește păreri diferite. Pe de o parte, se consideră că proiectul vizează cultura și patrimoniul municipiului Timișoara, iar cartierele **Plopi-Kuncz**, fiind cartiere rezidențiale, lipsite de elemente de atractivitate, nu vor intra în acest flux, mai ales în condițiile în care se confruntă cu o serie de probleme care le afectează imaginea, cum ar fi lipsa curățeniei.

„În niciun fel! Poate că o să apară niște proiecte culturale. Să nu uităm că Timișoara Capitală Culturală e un proiect în primul rând legat de cultură și patrimoniu!” (Interviul 71, profesor, Plopi-Kuncz)

Pe de altă parte, însă, dat fiind faptul că proiectul se bazează pe ideea de multiculturalitate, aceasta presupune nu doar cultura materializată în festivaluri sau atracții turistice de top, ci și pe cultura din cartierele periferice. Mai mult decât atât, cartierele analizate sunt cartiere multietnice, în care ponderea majoritară în rândul minorităților etnice este deținută de populația rromă. În acest sens, se consideră un avantaj faptul că în agenda proiectului este prevăzută integrarea minorităților, astfel că se va impune drept obligatorie desfășurarea unor evenimente în aceste areale, tocmai pentru a îndeplini rolul pe care cultura îl are de agent de comunicare și relaționare.

„Pentru că este un punct forte acolo. Dacă n-ar fi o condiție europeană, legat de minorități, de integrarea minorităților, probabil că interesul nu ar fi chiar așa de mare” (Interviul 61, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

„Cred că or să se dezvolte și inițiative din acestea de cultură în zone mai periferice ale orașului. Inclusiv în Kuncz. Și atunci, da, va avea un impact” (Interviul 67, reprezentant instituție publică, Plopi-Kuncz)

Totodată, faptul că în cartierul Plopi există spații care ar permite desfășurarea unor evenimente este perceput ca un avantaj și un posibil factor de atracție pentru organizarea unor evenimente culturale în cartier.

„Pentru că avem un teren de fotbal foarte spațios... pe care se pot face fel și fel de evenimente, pe de o parte. Și pe de altă parte spațiile amenajate la școală, care sunt terenuri de baschet, de handbal, care erau inexistente în urmă cu câțiva ani, ne dă posibilitatea să organizăm evenimente și acolo. Cred că vom reuși să împingem câteva evenimente spre zonele mărginașe ale Timișoarei. Și aceasta va duce și la o mobilizare a oamenilor și poate la o vizualizare mai bună a cartierului și așa mai departe” (Interviul 73, reprezentant biserică, Plopi-Kuncz)

Pe lângă acest proiect major, la nivel de oraș, în vederea soluționării problemelor existente și asigurării progresului dorit, o serie de actori își desfășoară activitatea în cartierele analizate și implementează proiecte și acțiuni. Printre actorii din arealul Plopi-Kuncz pot fi menționați: instituția prefectului, primăria municipiului Timișoara, Direcția Generală de Asistență Socială, consiliul consultativ de cartier, la acestea adăugându-se asociații precum: Asociația Femeilor Rrome „Pentru Copiii Noștri”, GAL Timișoara, precum și școlile din zonă sau biserica. Deși nu toți aceștia își desfășoară activitatea pe bază de proiecte și nu toți prezintă la momentul de față proiecte de viitor, fiecare își aduce contribuția într-un anumit fel în cartier. Spre exemplu, deși instituția prefectului nu lucrează pe bază de proiecte, aceasta monitorizează implementarea strategiei Guvernului României de integrare a cetățenilor români, aparținând minorității rrome, în acest sens fiind atentă la activitățile și proiectele derulate de diferitele ONG-uri. Astfel, recensămintele și ridicările topografice efectuate de către ONG-uri în cartierul Kuncz au fost monitorizate și de către această instituție. De asemenea, tot aceasta se ocupă și de tratarea sesizărilor primite din partea cetățenilor, care variază în limite largi, de la informații

privind actele de identitate și de proprietate, până la informații referitoare la locurile speciale pentru rromi din cadrul liceelor și universităților sau problema actelor copiilor născuți în străinătate, constatându-se un caracter sezonier al tipurilor de sesizări.

Multe dintre organizațiile sau actorii de la fața locului au o activitate continuă în cartier, fără însă a prevedea proiecte exacte pentru viitor. Totuși, acțiunile lor din trecut au contribuit la soluționarea anumitor probleme din cartier. Astfel, spre exemplu, dacă anterior școala Rudolf Walter funcționa doar pentru copiii din cadrul fundației cu același nume, începând cu anii 2006-2007, aceasta și-a deschis porțile și spre copiii din cartier, contribuind, astfel, la soluționarea parțială a problemei lipsei de educație. Pe lângă activitatea educativă, aceasta mai organizează și colaborări și parteneriate cu alte școli, tocmai pentru a facilita interacțiunea copiilor cu alți copii din afara cartierului lor de domiciliu. În ceea ce privește consiliul consultativ de cartier, pe lângă faptul că acesta transmite primăriei toate problemele existente, se ocupă și de organizarea rugii și a zilei vecinului, un alt proiect pe care l-a desfășurat fiind ziua curățeniei. Asociația Femeilor Rrome „Pentru Copiii Noștri”, deși nu și desfășoară activitatea punctual în cartier, a organizat ședințe de alfabetizare, tabere interculturale pentru copii, târguri ale locurilor de muncă pentru populația rromă, participând, astfel, și locuitorii ai arealului analizat. Nu în ultimul rând, biserica ortodoxă din cartierul Plopi este apreciată pentru numărul mare de proiecte sociale pe care le organizează, precum: clinica oftalmologică mobilă, cumpărarea rechizitelor pentru copiii nevoiași la început de an școlar, Icoana din zâmbetul copilului (înainte de Paști), strângerea de alimente pentru familiile nevoiașe în perioada sărbătorilor pascale, organizarea unor pelerinaje în țară și în străinătate, Muzica pe Roți, toate menite să ajute sau să educe populația.

Deși toate cele menționate anterior corespund unor acțiuni desfășurate în trecut, există o serie de proiecte viitoare cu incidență asupra cartierelor Plopi-Kuncz. Un prim proiect este cel al GAL-ului, care a reușit să atragă fonduri de 7 milioane de euro pe baza criteriului de zonă urbană marginală a cartierului Kuncz.

„Pentru ca o zonă să îndeplinească statutul de zonă urbană marginală, ea trebuia să îndeplinească trei caracteristici clare. Și anume: să aibă un anumit procent mare de probleme cu minoritățile în zona respectivă, să aibă probleme cu locurile de muncă, cu ocuparea și cu locuințele și cu locuitul. Dacă cele trei se cumulează pe un același areal, pe un același spațiu, zona putea fi intitulată zonă urbană marginală”
(Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Deși momentan se află într-o fază incipientă, în sensul că au fost elaborate strategiile, însă nu au fost semnate contracte în vederea demarării procesului, proiectul vizează soluționarea unei mari părți a problemelor zonei Plopi-Kuncz, având ca principale axe: infrastructura rutieră, socială, medicală, educațională și de locuit, toate acestea asociate

sectorului public, precum și rezolvarea problemelor juridice ale localnicilor și de ocupare a forței de muncă, acestea ținând de sectorul privat. Ideea de la care s-a pornit în alegerea acestor axe a vizat identificarea problemelor cartierelor și preluarea modelului unei zone urbane foarte bine puse la punct în vederea soluționării lor, fiind luată ca referință zona Soarelui. Acest proiect are ca termen de finalizare anul 2023, la momentul actual depinzând, însă, de primăria municipiului Timișoara pentru a putea avansa.

„Un alt concept la GAL-urile urbane, pe lângă faptul că se dorea ajutarea acestor zone, a fost acela de a se găsi adiacent acestor zone o zonă urbană funcțională. O zonă urbană foarte bine pusă la punct, astfel încât să se poată prelua din modelul acestei zone funcționale. Să se transfere buna practică de acolo, către zona urbană marginală” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Un alt proiect de viitor, însă asociat doar cartierului Kuncz, este proiectul UrbInclusion, care se desfășoară în perioada 2017-2019, având drept obiectiv principal crearea de soluții pentru reducerea sărăciei în zonele urbane defavorizate. Pentru aceasta s-a construit un grup, intitulat Grupul Local Urban, din care fac parte mai mulți actori reprezentativi la nivelul municipiului Timișoara. Grupul astfel constituit s-a ocupat de elaborarea planului de acțiune care urmează a fi implementat, denumit „Creșterea gradului de incluziune socială în cartierul Kuncz prin intermediul unor intervenții destinate regenerării fizice, economice și sociale a acestei zone”. Pornind de la obiectivul principal și planul de acțiune se conturează o serie de obiective specifice, precum: îmbunătățirea cunoștințelor privind nivelul sărăciei în zona vizată ținând cont de multiplele dimensiuni ale conceptului (prin dezvoltarea și implementarea unei metodologii adecvate), îmbunătățirea infrastructurii sociale (prin construirea unui centru comunitar și dotarea adecvată a acestuia), reducerea numărului copiilor care nu merg la școală, creșterea numărului persoanelor care au un loc de muncă și creșterea numărului spațiilor publice de calitate din cartier (prin amenajarea unui spațiu verde și asfaltarea și modernizarea străzii Zefirului). Pe lângă acest proiect, în care unul dintre actori este Direcția Generală de Asistență Socială, aceasta mai prevede și construirea unui centru de servicii sociale în cartier, dar care să poată servi și drept spațiu de întâlnire pentru locuitori.

„Nu există infrastructură nici educațională, nici socială! Și asta ne dorim să dezvoltăm pe o axă POR. Pe axa 4 POR. Avem... acuma începem să scriem un proiect. Este cu termen de depunere la sfârșitul anului [2018]. Să facem un centru acolo care să fie o oportunitate pentru locuitori. O să oferim și servicii sociale. Dar va fi și un loc unde se pot întâlni. O să aibă centru de zi pentru copii, o să aibă un centru care să ofere cursuri de calificare și să lucreze cu adulții. Plus că va fi... ne-am gândit să facem ceva și pe cultural. Va fi o oportunitate pentru locuitorii din zonă! Acesta urmează să fie depus anul acesta, proiectul [2018]” (Interviul 67, reprezentant instituție publică, Plopi-Kuncz)

Un alt proiect avut în vedere de către primăria municipiului Timișoara este construirea Inelului IV de circulație, care ar urma să treacă prin arealul Plopi-Kuncz. Deși majoritatea

actorilor consideră această inițiativă drept una benefică pentru cartier, prin atragerea de noi firme și investitori, prin dezvoltarea și modernizarea zonei, facilitarea mobilității și a contactului localnicilor cu orașul, cei care locuiesc în sectorul prin care ar urma să treacă respectiva șosea sunt de altă părere. Chiar dacă și ei apreciază posibilele avantaje, aceștia subliniază o serie de dezavantaje, precum: interdicția de construcție pe propriile terenuri din cauza respectivului proiect, afectarea circulației pietonilor și aglomerarea zonei.

„Orice conectare duce la îmbunătățire a situației legate de mobilitate. Deci, probabil că aceasta va facilita venirea unei firme acolo, un mai bun contact al populației de acolo cu orașul. Deci, personal nu mi-ar fi greu să lansez o ipoteză. Cred că vor fi beneficii, să spunem așa” (Interviul 70, profesor, Plopi-Kuncz)

„S-a asfaltat din Plopi până-n Ghiroda, pe lângă Bega. Acuma, la ora actuală se circulă, da' nu așa! Știi cum? Zici că-i autostradă! În momentul în care se face inelul IV, se va circula și mai și! Asta e...” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Situația **Pieței Traian** este cu atât mai dificilă, cu cât nu există proiecte de viitor care să determine o schimbare. Deși în trecut au existat o serie de proiecte care au avut succes, în prezent există idei, sugestii și obiective, dar fără a exista un plan concret menite să le transpună în realitate. Încă de la înființarea consiliului consultativ de cartier a fost întreprinsă o rețea de cutii distribuite prin tot cuprinsul cartierului Fabric, în care localnicii puteau lăsa bilete cu problemele pe care le aveau. Această inițiativă a dat roade, ajutând la rezolvarea multor probleme care au așteptat o soluție un timp îndelungat, însă ulterior nu a mai fost aplicată.

„Eu am creat o rețea de cutii. De preluare a doleanțelor cetățenilor în mai multe... Au fost vreo 16 cutii poștale puse în mai multe locuri din cartier. Și atâta timp cât am urmărit, puțin, așa, starea lor de fapt... Sunt sau nu sunt depuse sesizări, probleme? A dat roade! Așa am aflat câteva probleme și chiar am reușit să le rezolvam, fără prea mari eforturi. Cu toate că cetățenii aveau în acele situații... Aveau în acele adrese către noi... Mulți chiar le spuneau către primărie. Pentru că nu știau că de fapt noi suntem ceva de sine stătător. În fine... Credeau că suntem ceva... Că acele cutii sunt puse de către primărie. În fine... Am aflat că sunt situații care erau deja cronice și nerezolvate. Adică cetățenii făcuseră acele demersuri, sesizări. Au primit răspunsuri ba că nu se poate, ba că am luat la cunoștință și că în funcție de... putem... vom interveni și chestii de genul ăsta. Și vreau să vă spun că la insistențele noastre, problema s-a rezolvat!” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Un alt proiect întreprins în trecut este cel realizat de către consiliul consultativ de cartier în colaborare cu asociația „În Comunitate” (inițial era doar un grup de studenți, dar în urma acestui proiect a luat naștere asociația), intitulat „Fabrica de locuri” sau „Fabricăm”, proiect participativ derulat între sfârșitul anului 2014 și începutul anului 2015. Scopul acestui proiect a fost acela de a testa modul în care populația reacționează la proiecte participative pentru spațiul public. Pentru aceasta, au fost aplicate o serie de chestionare, în primul rând pentru a afla care sunt „centrele” cartierului Fabric în opinia populației locale (dar fiind faptul că nu pentru toți Piața Traian reprezenta centrul) și cum ar dori să se intervină în spațiile respective. De asemenea, s-au făcut o serie de analize urbanistice menite să identifice în ce măsură pot fi

satisfăcute dorințele localnicilor. Proiectul s-a concretizat prin patru intervenții în spațiul public, în Piața Traian intervenția fiind marcată de realizarea unei scene și a unor gradene pentru derularea evenimentelor (foto. 56). Deși scopul proiectului a fost îndeplinit, întrucât a adus oamenii laolaltă pentru a contribui la realizarea unui obiectiv comun, intervențiile nu au fost de durată, de-a lungul timpului impunându-se mai pregnant problemele localnicilor, care au necesitat o rezolvare prioritară.

„În Negruzzi am... După 6 luni am curățat locul. Din două motive: unul pentru că a început să fie distrus și atunci nu era sigur să îl folosești. Adică era un pericol! Și n-am vrut să, na... nu era normal să lăsăm în spațiul public ceva ce te poți accidenta. Și în al doilea rând, comunitatea rromă de pe Negruzzi încă se încălzește cu lemne! Nu au gaz! Deci există probleme foarte mari în cartierul ăsta! Și atunci, fiind iarna, am decis să le dezamblăm și să le dăm lor lemne pentru foc” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

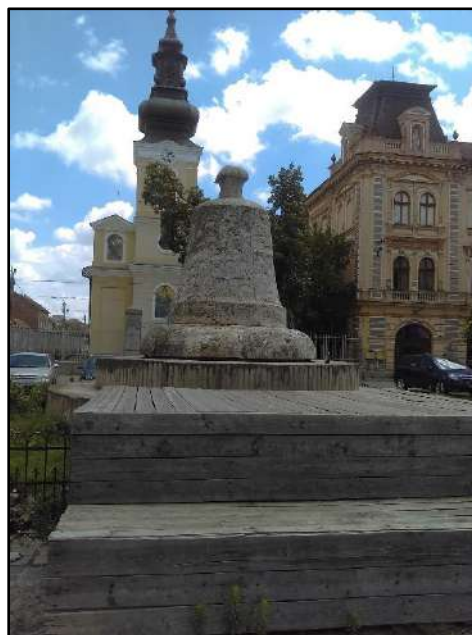

Foto.56. Intervenție în Piața Traian din cadrul proiectului „Fabricăm”

Totuși, în Piața Traian au mai rămas gradenele construite pe baza respectivului proiect, dovada interesului pentru menținerea unui aspect estetic al pieței constând în faptul că ele au fost reparate, fără însă a se ști cine a fost autorul acelor reparații.

„În Piața Traian, gradenele pe care le vezi, băncile acelea de la clopot, alea au fost reparate de... nu știm cine. Deci au fost distruse și, într-o zi, ne-am trezit că au fost reparate! Ceea ce ni s-a părut un gest foarte fain! Și încă rezistă! Lemn care rezistă în spațiul public de 3 ani jumate fără tratament, e mare lucru! Acuma nu prea e vremea plăcută, dar de obicei sunt copii care se joacă. Deci atrag!” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

Un proiect desfășurat în urmă cu 5 ani a fost târgul breslelor, ca urmare a specificului pe care Piața Traian l-a avut în trecut, considerându-se că acesta a avut un succes chiar mai mare decât în Piața Unirii. Proiectul a avut o componentă demonstrativă și educativă, scopul acestuia fiind de a reînvia tradițiile uitate ale cartierului Fabric, de a-i crește prestigiul și de a-i face pe localnici să conștientizeze importanța cartierului și unicitatea sa. Nu în ultimul rând, au mai fost întreprinse o serie de excursii interculturale cu copiii prin intermediul școlilor, dar și o serie de activități recreative și artistice pentru copii chiar în Piața Traian. De asemenea, zilele cartierului se organizează an de an, însă locul de desfășurare s-a mutat din Piața Traian din cauza problemelor generate de către populația rromă. În anul 2018, când scopul era acela de a reveni în Piața Traian, nu au existat fonduri pentru organizarea acestui eveniment, ceea ce

repercutează negativ asupra inițiativelor de construire a coeziunii sociale și de integrare a diferitelor categorii de populație.

Dacă acestea au fost proiecte derulate în trecut, pentru viitor, conform celor afirmate anterior, există doar idei, unele dintre ele rămânând în faza de proiect, fără a fi, însă, aprobate de consiliul local, cum ar fi: transformarea Pieței Traian într-un centru cultural al cartierului, prin amplasarea unei scene; transformarea sa într-un centru de recreere; organizarea unor spectacole; amplasarea unei „biblioteci ambulante” de la care oamenii să poată împrumuta cărți pe care să le citească pe băncile din piață.

„Doream ca aicea să devină și un puternic centru. Adică să te oprești 10 minute pentru a citi o carte. Pentru a folosi internetul gratuit. Să fie bănci, să atrag tinerii, să stea frumos aicea. Să existe posibilitatea să socializeze. Am cerut o bibliotecă ambulantă. [...] Scopul era să pui la dispoziție cărți pe care mulți, să zic, le-ar fi dorit să le răsfoiască, dar nu le aveau. Și această bibliotecă ambulantă se deschidea la o oră, se închidea la o oră. Scopul era: veneai, te puneai pe o bancă, citeai, o dai înapoi la plecare. A doua zi sau peste nu știu câte zile doreai, continuai. Dar scopul era să fie așa, o oază... cum spuneam... de cultură și de socializare, această zonă” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Se consideră că principalele măsuri care ar trebui luate pentru viitor ar fi: înființarea unei asociații de proprietari, care să fie o entitate legală și să poată, astfel, să intervină în piață și să atragă atenția firmelor și a investitorilor; redarea caracterului comercial al pieței prin dezvoltarea teraselor și a activităților comerciale; menținerea istoriei, a culturii și a multiculturalității prin organizarea unor evenimente de animație, concerte, a unor activități pentru copii, pentru a aduna, astfel, și adulții însoțitori; inventarierea chirieșilor și a proprietarilor pentru a se putea interveni în reabilitarea caselor și recondiționarea fațadelor; transformarea locuințelor sociale în spații cu altă destinație, de exemplu birouri pentru artiști sau ONG-uri.

„Istorie și multiculturalitate! Pentru că prin asta se... ăsta este specificul Pieței Traian! Are istorie! Și pentru că aicea locuiesc, conviețuiesc mai multe... să zic așa... comunități de alte naționalități. Normal este vorba și de multiculturalitate. Și asta încercăm noi de fiecare dată: să venim în sprijinul și să menținem tot ceea ce înseamnă istorie, cultură, a tuturor comunităților de altă naționalitate din cartier” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Ideea de bază este ca Piața Traian să fie accesibilă și să nu funcționeze doar ca piață între anumite ore sau ca zonă de tranzit, ci ca spațiu de întâlnire, în care oamenii să interacționeze și să socializeze, sporind, astfel, coeziunea socială, identitatea de cartier și contribuind la diminuarea riscului segregării. Pentru ca aceste idei să fie aplicate în realitate, consiliul consultativ de cartier își propune organizarea unei dezbateri publice, la care să participe atât localnici, cât și reprezentanți ai primăriei, tocmai pentru lămurirea problemelor cartierului și stabilirea unor strategii de combatere și soluționare a acestora.

„Dacă Piața Traian o facem wow, dar accesibilă oricui! Asta-i ideea de bază: să nu-i pierdem pe unii mai săraci sau despre care avem noi nu știi ce prejudecăți din vedere. Și să-i aducem la un loc cu toți ceilalți. De ce spun? Că aceste zone identitare, locuri fizice identitare dintr-o comunitate, sunt cele care produc coeziunea comunității. Produc identitatea, sau întrețin identitatea comunității. Sunt locuri în care oamenii se adună să discute. Să-și găsească de lucru. Să planifice viitorul. Să dezbată probleme. De ce nu? Politice, sociale, economice, de care ar fi. Și cred că locurile astea ar trebui fructificate în contextul ăsta foarte bine” (Interviul 69, profesor, Piața Traian)

În mod indirect, impactul proiectului Timișoara ECoC 2021 asupra Pieței Traian este considerată, de către specialiști, ca fiind pozitiv, deși nu se afirmă în mod concret acest lucru. În general acest proiect este așteptat cu speranța că, într-adevăr, va contribui la îmbunătățirea situației pieței.

„Păi ar trebui să influențeze! Pentru că pân' la urmă Capitală Culturală înseamnă o proliferare a activităților culturale. Dosarul de candidatură are inclusiv proiecte care vizează incluziunea rromilor și activități în zone defavorizate. Deci ar trebui!” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

Totuși, se consideră faptul că ar trebui îmbunătățite multe lucruri și ar trebui depus un efort foarte mare pentru ca proiectul să reprezinte un succes pentru Piața Traian în intervalul de timp stabilit. Există, însă, și un pericol asociat acestui eveniment, și anume creșterea prețului chiriilor, care va determina ca localnicii cu nivel al veniturilor mai redus să nu își mai poată permite să locuiască acolo și să fie nevoiți să plece spre alte zone.

„Pentru zona Traian, ceea ce mie mi se pare că va fi un pericol odată ce ne apropiem tot mai mult de titlul de Capitală Culturală, este că vor crește prețurile chiriilor și imobilelor de acolo. Și atunci oamenii vor fi cumva forțați... nu-și vor mai putea permite... știi? Să rămână. Și vor fi forțați să... nici nu știi unde să se mai ducă... în afara orașului, în barăci, în case improvizate” (Interviul 58, reprezentant ONG, Piața Traian)

8.4.1. Obstacole în desfășurarea proiectelor

Obstacolele întâlnite în desfășurarea proiectelor depind de fiecare proiect în parte, de organizația care îl derulează și de o serie de alți factori externi. Astfel, există o serie de obstacole comune, dar și obstacole specifice. Un prim obstacol în derularea proiectelor în cartierele marginalizate constă în lipsa de informare a oamenilor, care izvorăște, însă, din lipsa de interes, ca urmare a faptului că oamenii au luat parte la o serie de acțiuni, ședințe și reuniuni, în urma cărora nu s-a rezolvat nimic concret, ceea ce i-a făcut să își piardă încrederea nu doar în structurile politice, dar și în organizațiile din cartier. Astfel, oamenii sunt sceptici, nu au încrederea în șansele de reușită și, de asemenea, întâmpină atunci când sunt puși în situația de a lucra împreună pentru îndeplinirea unui obiectiv comun.

„Și apoi, mai multe impedimente! Păi, că se vorbește mult! Se fac multe proiecte! Multe reuniuni! Dar apoi... la momentul adevărului... [...] Cei care participă în Asociația de Vecini, care sunt tot timpul aceiași.

„În final toată lumea obosește puțin. De reuniuni lungi, în care tot timpul se repetă același lucru. Dar apoi nu văd să se materializeze în nimic!” (Interviul 26, reprezentant instituție publică, La Coma)

„Foarte multe obstacole: de la scepticism, că oamenii nu sunt deloc obișnuiți să lucreze împreună, în comunitate. Adică conceptul de comunitate e din ce în ce mai diluat. Sau s-a diluat destul de mult în perioada comunismului. Și da, e... e reticența asta de a lucra cu ceilalți” (Interviul 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

„Neîncrederea oamenilor, în primul rând. Faptul că foarte multe au fost în decursul timpului. Foarte multe proiecte care nu s-au finalizat cu nimic concret pentru ei a dus la o neîncredere majoră în orice tip de inițiativă care era, care putea să vină în folosul lor. Și la orice tip de implicare” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Totodată, marginalizarea cartierelor, resimțită din partea localnicilor din exterior, este un alt obstacol care limitează proiectele și reduce, de asemenea, nivelul de încredere menționat anterior.

„Accesul la informații. Existența unei percepții distorsionate a acestor cartiere din partea restului populației Timișoarei. Dar și blazarea populației care trăiește acolo. Faptul că, de la simplul exemplu, că taxi-urile nu vin să aducă oamenii seara când au curse acolo. Și până la accesul la învățământ, educație și alte servicii care, în mod normal, noi, cetățenii din celelalte cartiere, le luăm de drept și le luăm de bune. Pentru ei e o întreagă luptă!” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Nu în ultimul rând, un obstacol tipic nu doar la nivelul cartierelor analizate, ci și la nivel municipal, regional și chiar național, este sistemul birocratic, în special în cazul proiectelor de mare anvergură, care se bazează pe accesarea unor fonduri europene. Pentru deschiderea unei afaceri sau pentru efectuarea unor lucrări de renovare a fațadelor clădirilor obstacolul principal este gradul ridicat de birocratizare, fiind necesar un timp îndelungat pentru obținerea tuturor avizelor.

„Durează mult birocrăția pentru deschiderea unei firme. De asta multe magazine par părăsite” (Interviul 75, reprezentant ONG, Piața Traian)

Lipsa de finanțare în cazul asociațiilor care au luat naștere la inițiativa oamenilor din cartierul La Coma, în proiectele culturale sau sociale, precum organizarea zilelor cartierului Fabric sau proiectul „Fabrica de locuri”, se impune ca o problemă acută, în condițiile în care se dispune de fonduri reduse, insuficiente. Lipsa dotărilor adecvate, cum ar fi în cadrul școlii pentru adulți din La Coma este un alt obstacol, care își spune cuvântul. Obișnuința de a trăi a pe baza unor ajutoare sau de a participa doar la activități remunerate este o altă piedică, nu doar în calea proiectelor, ci și în calea dezvoltării personale. Ratele reduse de integrare pe piața muncii reprezintă, în La Coma, una dintre cele mai importante probleme, deoarece nu fac dovada utilității activităților, atâta timp cât nu există o finalitate tangibilă. Tocmai în acest sens, multe asociații se axează pe formarea unor persoane autonome, capabile să își deschidă propria

afacere, ceea ce este mai greu, tocmai pentru că, odată cu terminarea activităților, se termină și interesul oamenilor.

„Și marele impediment este că apoi nu există ieșire! Adică, sunt aici 3 ani! 4! 5! 6! 7! Dar inserția socio-laborală e foarte complexă. Și asta e un handicap!” (Interviul 17, reprezentant ONG, La Coma)

Alte tipuri de obstacole, caracteristice, spre exemplu, activităților desfășurate în școli, sunt reprezentate de lipsa de încredere a părinților în sistemul educațional și în protecția copilului în cadrul școlii, dar și de discriminarea populației rrome, astfel, că părinții ne-rromi refuză categoric educarea propriului copil într-o clasă multi-etnică, ceea ce duce la stigmatizarea anumitor școli în mentalul colectiv. Tot în școli, obstacolele sunt puse chiar de sistemul de învățământ, modul de organizare a acestuia și legile pe care le presupune, care, deși prevăd accesul egal la educație și asigurarea unui învățământ de calitate pentru toți elevii, în realitate se transpun în condiții educaționale minime în școlile cu tendințe de segregare. Prejudecățile legate de populația rromă, diferențele de pregătire între școlile segregate și școlile de renume, centrarea pe cerințele minime, conflictele dintre reprezentanții școlilor și părinții copiilor afectează, în final, copilul, care adesea renunță la școală, limitându-și, astfel, șansele viitoare de a obține un loc de muncă.

„Indiferența și pasivitatea din școli. Faptul că sistemul de învățământ este mai conservator, mai centrat doar pe, știu eu? Minimum minimorum, pe chestii minimale, în școlile astea segregate” (Interviul 61, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Se cuvine a menționa, de asemenea, interesele economice, care de multe ori constituie un obstacol în calea rezolvării reale a problemelor existente. Nu în ultimul rând, mentalitatea oamenilor și urmărirea propriilor interese constituie obstacole în calea îmbunătățirii situației generale a cartierului, cu beneficii pentru toți locuitorii, și nu doar pentru cei care locuiesc în anumite sectoare.

În domeniul instituțional, principalul obstacol în derularea unor proiecte este lipsa de comunicare și cooperare între diferitele instituții, precum și între domeniul public și domeniul privat, astfel că acestea nu conlucrează spre îndeplinirea unui scop comun, ci urmăresc fiecare în parte un interes punctual, proiectele punctuale neputând, însă, se rezolve problemele de amploare ale cartierelor. De asemenea, se acuză că ideile tinerilor, dar și ale localnicilor în general, nu sunt sprijinite de către instituții locale, precum primăria sau poliția. Există, astfel, o lipsă de consens între specificul cartierului și natura activităților, adesea conturându-se un decalaj destul de mare între proiectele venite din exterior și capacitatea oamenilor din cartier. Astfel, nu există o strategie pe termen lung, fiecare proiect având un obiectiv concis, prevăzut, însă, pe termen scurt. La această lipsă de coordonare se adaugă și birocrăția menționată anterior,

lentitudinea cu care se rezolvă problemele, precum și axarea politicului pe cifre, și nu pe soluții reale.

„Care sunt metodele care există în La Coma? „Haideți să ne mobilizăm! Să se vadă! Haideți să facem zgomot! Ca să se vadă că La Coma este aici!” Atunci, asta e bine, pe de o parte. Pentru că, uneori societatea uită că există persoane care locuiesc în aceste condiții. Dar trebuie, de asemenea, căutate alte mecanisme!” (Interviul 1, fost localnic, spaniol, profesor, La Coma)

Dacă obstacolele întâlnite în Cabanyal depind de fiecare proiect în parte, la fel ca în toate cartierele, strategia EDUSI cuprinde, însă, cea mai variată gamă de impedimente. Un prim obstacol, chiar anterior elaborării acesteia, dar și pe parcurs, a fost nepriceperea autorităților locale în astfel de proiecte, fiind primul proiect de aceste tip. Ulterior, în momentul inițierii procesului în cartier, s-a conturat dificultatea de a ajunge la toate colectivele, unele fiind mai bine reprezentate și cu voci mai puternice decât altele. În cazul populației imigrante, în special populația rromă de naționalitate română, problemele de limbă au făcut mai dificilă obținerea informațiilor.

„Ce aș spune că e dificil, e să ajungi la toate vocile. La toate colectivele. Întotdeauna sunt voci mai predominante. Sau care sunt mai mult timp, mai dăruți, să spunem, acelei cauze. Și apoi există un alt tip de colective, care, de asemenea, reprezintă un procentaj important din cartier, la care e dificil de ajuns” (Interviul 51, reprezentant ONG, Cabanyal)

De asemenea, conflictele dintre diferitele asociații cu privire la viitorul cartierului s-au impus și în cadrul reuniunilor. Un alt impediment în elaborarea strategiei a fost timpul, respectiv incertitudinea cu privire la acesta, în condițiile în care nu se știa exact de timpul de care se dispunea pentru această acțiune, ceea ce a impus derularea unui proces flexibil. Un obstacol frecvent întâlnit, în cadrul mai multor proiecte, este gradul de birocratizare, care determină dedicarea unui timp îndelungat documentelor, ceea ce ia din timpul și energia necesare soluționării efective a problemelor.

„Toate birocrățiile asociate punerii în funcțiune a acestui program. Care ne-au întârziat foarte mult! Birocrații care erau foarte, foarte grele! Foarte exagerate! Și, în plus, era o mare confuzie!” (Interviul 53, reprezentant instituție publică, Cabanyal)

Ulterior elaborării strategiei, respectiv în faza de implementare a acesteia, s-a identificat și lipsa reală a încrederii din partea primăriei în posibilitatea elaborării unei strategii și a găsirii unor soluții pe baza participării oamenilor.

„Credem că primăria nu lucrează cum ar trebui [...] Lipsă de sprijin... nu știu dacă e cea mai bună formă de a o defini. Aș spune, lipsa de a crede cu adevărat că operațiunile strategiei pot reieși din participare” (Interviul 51, reprezentant ONG, Cabanyal)

De asemenea, faptul că primăria funcționează pe departamente individuale și fiecare departament vizează anumite acțiuni, face ca acest proiect, integrat, să fie greu de transpus în

realitate, dat fiind faptul că într-un cartier diferitele segmente de funcționare nu sunt separate. Lipsa de coordonare între diferitele segmente politice, dar și între sistemul politic, asociațiile locale și locuitorii în sine determină conflicte și întârziere în implementarea strategiei. Astfel, afirmarea caracterului integrator al strategiei, la nivel de organizare și de primărie, a fost mai dificilă.

„Al doilea obstacol pe care l-aș sublinia este reprezentat de dificultățile pe care le ai într-o primărie pentru a munci într-un program cu caracter integral. Adică, ăsta e un program în care, în final, sunt implicate, poate 16 sau 17 servicii diferite ale primăriei! Fiecare serviciu depinde de un consilier diferit! [...] Pentru că în primărie gândim pe baza competențelor pe care le are fiecare. Dar cartierele nu gândesc pe baza competențelor! În cartier, realitatea e integrată! [...] Primăriile, cred eu, în momentul ăsta nu au încă rezolvat cum să lucreze sub formă integrată în cartiere! Asta e (!), nu e rezolvată! Dimpotrivă, propria cultură organizațională și de acțiune a primăriei este o acțiune hiper-fragmentată!” (Interviul 53, reprezentant instituție publică, Cabanyal)

8.4.2. Colaboratori în derularea proiectelor

Conform celor afirmate anterior, colaborările între instituții sunt punctuale, depinzând în funcție de fiecare proiect în parte. De regulă fiecare ONG colaborează, în derularea unei activități, cu primăria, pentru scrierea proiectului și, în cazul în care este necesar, pentru închirierea unui anumit spațiu. De asemenea, primăria este cea responsabilă pentru oferirea acordului de desfășurare a anumitor evenimente. În La Coma, în ceea ce privește colaborările dintre actorii locali, acestea sunt în două direcții, asociațiile colaborând între ele în funcție de profilul lor: cele private cu cele private, iar cele izvorâte din necesitățile cartierului cu cele de același tip. Unele proiecte sunt finanțate de către primărie, de către guvernul autonom, din fonduri europene sau de către entități financiare cum este Caixa sau sunt sprijinite de către fundațiile-mamă (cum este cazul Caritas sau Novaterra). Totuși, deși există aceste finanțări, nu toate proiectele se bucură de ele. De asemenea, colaborările sunt punctuale, în general, fiecare asociație funcționând pe cont propriu, cu activitățile proprii. Într-adevăr, proiectele care vizează soluționarea problemelor de conviețuire presupun integrarea mai multor structuri asociative, tocmai pentru a crea coeziune la nivel de cartier.

În cartierele timișorene un colaborator important în proiectele elaborate de către ONG-uri este consiliul consultativ de cartier, care reprezintă puntea de legătură cu primăria. Proiectele anterior menționate reunesc, fiecare în parte, o serie de actori care colaborează în vederea asigurării reușitei acestora. Astfel, proiectul GAL-ului presupune tocmai colaborarea dintre sectorul public și sectorul privat, astfel încât niciunul dintre cele două sectoare să nu aibă puterea de decizie absolută. La rândul său, în proiectul UrbInclusion sunt implicați 15 actori de la nivel județean, municipal și local. Totuși, o problemă care se constată în cadrul arealului

Plopi-Kuncz este lipsa de continuitate a colaborărilor, ceea ce reflectă absența unei perspective de evoluție pe termen lung. Astfel, colaborarea între diferiții actori durează atâta timp cât proiectul la care conlucrează este în desfășurare. De asemenea, nu există o conlucrare între actorii implicați în cadrul unor proiecte diferite, astfel încât împreună, toate proiectele prevăzute să asigure progresul.

Nu în ultimul rând, deși împart același consiliu consultativ de cartier, nu există o colaborare eficientă între cartierele Plopi și Kuncz. Totodată, membrii consiliului consultativ locuiesc în cartierul Plopi, fără ca cei din Kuncz să fie reprezentați în cadrul acestuia. Prin urmare, pornind de la acest aspect, căruia i se adaugă discriminarea locuitorilor din cartierul Kuncz, încă de la început acest din urmă cartier este destinat unei involuții sau cel puțin unei evoluții mai lente comparativ cu cartierul Plopi.

În arealele analizate, faptul că nu există o cooperare de durată spre beneficiul acestuia și al cartierului în general, ci doar colaborări punctuale, în funcție de proiect, poate avea consecințe negative, dat fiind faptul că nu se urmărește o îmbunătățire a situației pe termen lung, ci simpla amânare a rezolvării problemelor printr-o soluție temporară.

„Cu primăria colaborăm în sensul scrierii de proiecte și aplicării pentru finanțări. Sau colaborări punctuale pentru proiecte. [...] Și spațiul ăsta până la urmă ne-a fost permis să-l folosim, el fiind un spațiu al primăriei. Și da, colaborăm cu alte ONG-uri, instituții. Depinde de proiect, de ce natură...” (Interviu 68, reprezentant ONG, Piața Traian)

8.5. Perspective asupra viitorului

O întrebare relaționată cu prezentul, dar care face legătura și cu viitorul, este legată de prezența turiștilor și a stârnit, cel puțin în cartierele valenciene analizate, umorul respondenților. Răspunsurile indică faptul că în Cabanyal 81% dintre respondenți văd frecvent grupuri de turiști în cartier, în timp ce în Piața Traian doar 27%, 6% în La Coma și 4% în Plopi-Kuncz (vezi Anexa 5, 6, 7, 8). Prin urmare, aceste răspunsuri reflectă și situațiile diferite cu care se confruntă cartiere: pe de o parte, lipsa totală de atractivitate a cartierului La Coma și Plopi-Kuncz și atractivitatea medie a Pieței Traian, pe fondul esteticii, arhitecturii și istoriei locului, care pot fi promovate și utilizate în activitatea turistică, iar, pe de altă parte, gentrificarea și turistificarea cartierului Cabanyal. Bineînțeles, pentru cartierul La Coma lipsa turiștilor este, probabil, una dintre problemele minore, însă totuși nu trebuie omisă importanța acestor răspunsuri ca posibil indicator al nivelului problemelor caracteristice. Deși cartierele Plopi și Kuncz sunt cartiere rezidențiale, locuitorii văd în râul Bega, care curge în proximitatea cartierului Plopi, o oportunitate de dezvoltare turistică, prin promovarea unor excursii pe râu, a unor călătorii cu vaporul, în scop peisagistic, acela de a observa vegetația deosebită. Activitatea turistică este, de

asemenea, importantă pentru tema analizată, venirea turiștilor putând spori economia cartierului, dar și gradul de relaționare dintre localnici.

Dincolo de prezența turiștilor, perspectiva asupra viitorului cartierelor este negativă pentru majoritatea, din diferite puncte de vedere, mai puțin pentru cartierul Plopi, unde majoritatea respondenților consideră că zona se va moderniza sau va rămâne la fel, ceea ce reflectă încrederea pe care locuitorii o au în viitorul cartierului. În cartierul Cabanyal, însă 54% dintre respondenți consideră că acesta va deveni destinație turistică, în timp ce 34% sunt de părere că acesta se va moderniza, ceea ce pentru locuitorii cartierului Cabanyal corespunde unuia dintre cele mai temute scenarii. În La Coma 36% dintre respondenți consideră că viitorul cartierului constă într-o degradare mai accentuată, în timp ce 33% consideră că acesta va rămâne la fel, ceea ce nu constituie o perspectivă tocmai favorabilă, având în vedere starea actuală de degradare în care se găsește cartierul. De remarcat este faptul că niciunul dintre respondenții din acest cartier nu întrevăd posibilitatea transformării într-o destinație turistică, deși 27% dintre respondenți iau în calcul posibilitatea modernizării, ca urmare a impactului pe care urbanizațiile care înconjoară cartierului îl vor exercita asupra acestuia. Practic, modernizarea nu este văzută drept un rezultat al unor acțiuni care pornesc din interior, ci drept o consecință a influențelor receptate din exterior. În Piața Traian predomină persoanele care consideră că piața va rămâne la fel, ceea ce constituie un aspect negativ, dat fiind faptul că percepția generală asupra pieței este una nesatisfăcătoare. De asemenea, mai bine de un sfert dintre respondenți consideră că aceasta va continua să se degradeze (vezi fig. 104). La nivel de străzi, se observă că în Cabanyal jumătatea estică a cartierului este de părere că acesta va deveni o destinație turistică, în timp ce pe străzi precum Blasco Ibáñez sau Padre Luís Navarro se consideră faptul că acesta se va degrada. În La Coma se observă, totuși, faptul că respondenții care locuiesc în piețele mai rău famate ale cartierului au o notă de optimism, considerând că se va trece printr-o etapă de modernizare a cartierului. În cartierele timișorene, însă, se conturează discrepanțe de la o stradă la alta, în special în Piața Traian (vezi fig. 105).

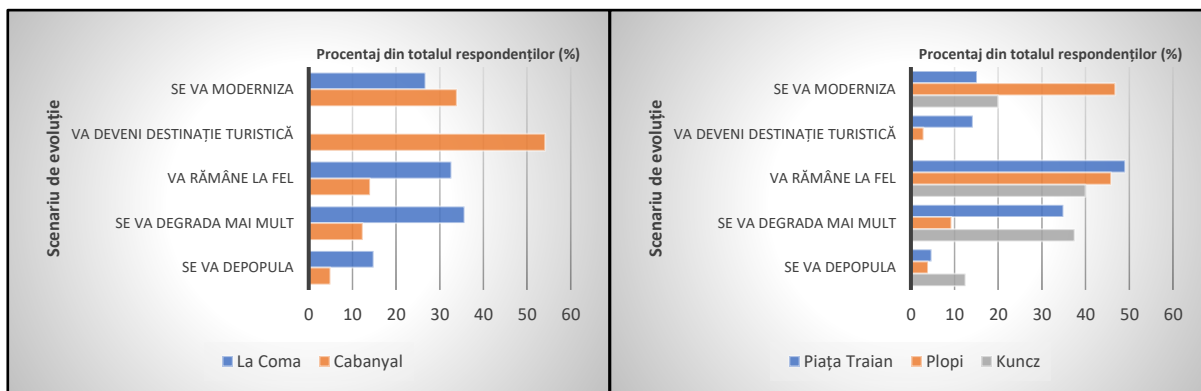

Fig.104. Percepția asupra viitorului cartierelor (*chestionar*)

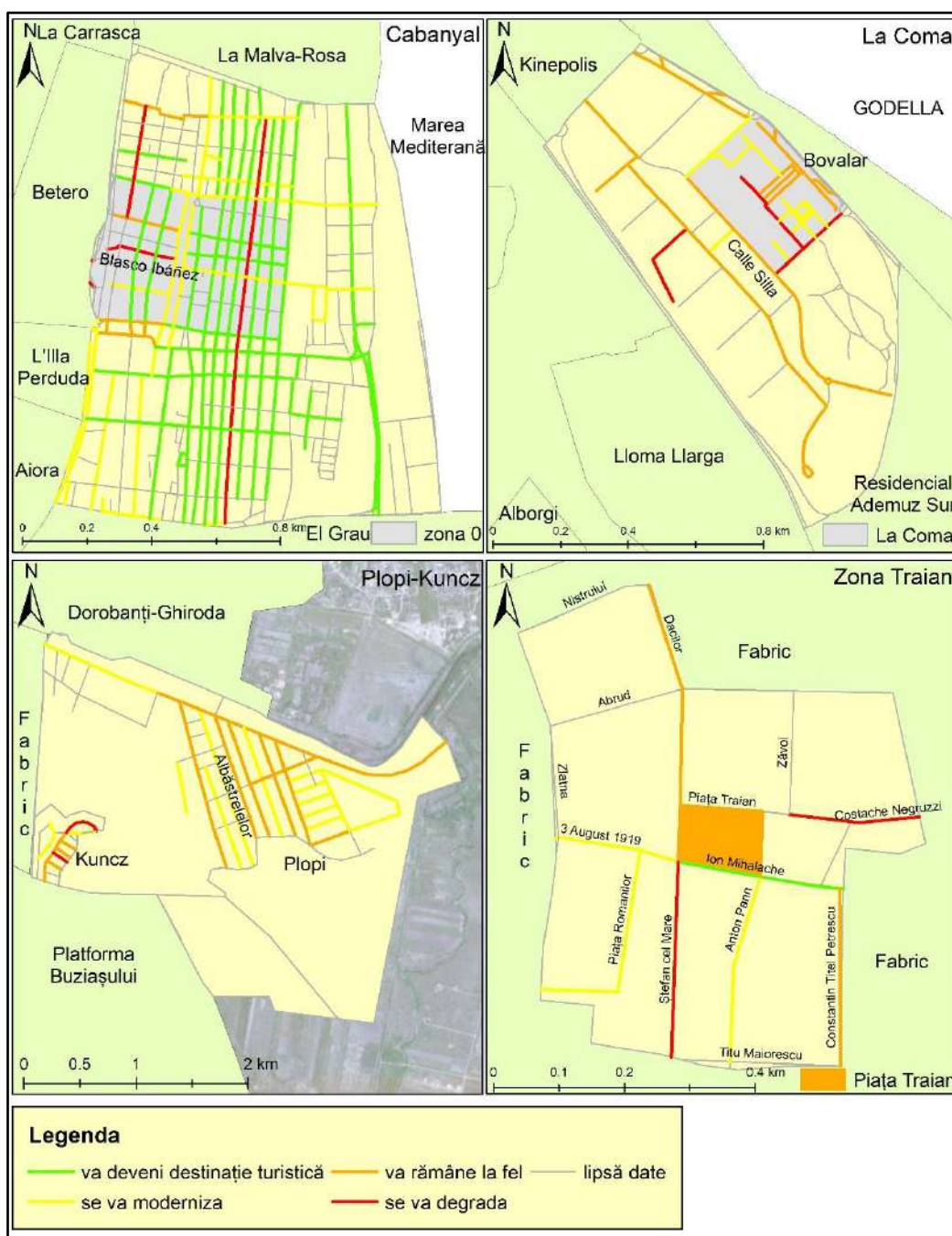

Fig.105. Percepția asupra viitorului cartierelor – pe străzi (*chestionar*)

Viitorul cartierului *La Coma* este unul incert, în care un rol predominant îl va avea modul în care actorii locali vor lua deciziile, se vor implica și vor conlucra. Se sesizează trei tendințe, conturate mai mult sau mai puțin vehement. Prima dintre acestea presupune că *La Coma va rămâne exact la stadiul la care se află în momentul actual*, abordarea sa fiind justificată de schimbările extrem de lente care au avut loc în ultima perioadă. Prin urmare, în ritmul actual de evoluție, se consideră că starea de degradare a cartierului va persista. Dacă aceasta este tendința intermediară, în *viziunea pozitivă* se consideră că evoluția cartierului va fi una în bine, cartierul ajungând un cartier rezidențial obișnuit, cu toate dotările și serviciile necesare, bazat pe integrare, prin interacțiunea populației din partea veche a cartierului cu cea din partea nouă. Mai mult decât atât, în eventualitatea redeschiderii unui Colegiu Mayor, se consideră că *La Coma* ar putea deveni un cartier studentesc, mai ales în contextul apropierii de campusul universitar din Burjassot.

Scenariul negativ vizează distrugerea cartierului și redistribuirea familiilor în alte cartiere, tocmai pentru distrugerea ghetoului format și dispersarea problemelor. Conform acestei perspective, cartierul nu are niciun viitor din cauza erorilor care s-au produs atât la început, cât și pe parcursul existenței sale, iar singura soluție ar fi integrarea persoanelor în alte colective (tocmai pentru ca problematica să nu mai fie concentrată și izolată) și demolarea blocurilor. Această soluție este cu atât mai atractivă în prezent, cu cât construcțiile apărute în jur cresc valoarea terenului pe care se află cartierul, iar locuințele din cartier sunt toate în proprietate publică. Deși această strategie pare că ar exista de mult timp sau cel puțin așa este percepută în mentalul colectiv, se consideră că va fi dificil de dus la bun sfârșit, deoarece presupune existența unui număr mare de locuințe sociale în alte zone și mult curaj și asumare din partea celui care ar lua decizia finală.

„Probabil a început puțin înaintea crizei. Degradarea! Pentru că, adevărul este că întotdeauna s-a crezut că asta era relaționat cu bula imobiliară. Pentru că acel teren era foarte „apetisant”. Și efectiv vedeam cum se construia totul în jur! [...] Atunci erau mulți oameni care credeau că faptul că s-a început să se investească mai puțin în cartier! Faptul că li se puneau tot mai multe piedici asociațiilor! Mai ales, faptul că a fost paralizată complet acea politică de reconstruire a caselor și de alocare a caselor! Că toate astea erau intenționate! Pentru că se gândeau să se scape de cartier!” (Interviul 37, fost localnic, bulgar, La Coma)

„Eu cred că ar trebui să se anuleze ghetoul! Nu dintr-odată! Dar unul câte unul. Și să se mute familiile! Să menții și să reabilitezi atâta casele astea presupune o cheltuială enormă! Eu cred că o parte din cheltuiala asta ar putea fi destinată unei părți din chirie. Dar nu în La Coma! Ci în alt loc! [...] Eu cred că ar trebui luat un bloc! Golit. Restabilite persoanele. Și evacuat și distrus blocul! Asta ar fi viitorul pe care mi l-aș dori! [...] Cel care va fi... mă tem că va fi cel mai rău! Mă tem că nu e nimeni cu curaj și cu o poziție relevantă în guvern. Care să înfrunte și să soluționeze asta!” (Interviul 15, reprezentant ONG, La Coma)

Luând în considerare situația actuală a cartierului *Cabanyal* și evoluția sa recentă, previziunile asupra viitorului sunt contradictorii. Punctul comun, în estimările viitoare, corespunde faptului că viitorul va depinde de modul în care autoritățile locale se vor implica și vor decide să rezolve problemele actuale. Viziunea generală corespunde unui cartier asemănător cartierului Ruzafa, un cartier frumos, renovat, cu infrastructură și servicii de calitate, cu locuințe ale populației imigrante de venituri ridicate sau ale artiștilor și centrat în special pe turism. Astfel, în general, cartierul este văzut, în viitor, drept un cartier gentrificat.

„În rău. Adică, sigur, din punct de vedere fizic, va fi foarte drăguț! Va fi un cartier, care în 10 ani va fi perfect pentru plimbări și va fi frumos! Dar îl văd plin de turiști! Mi-l imaginez plin de turiști! Și îi va lipsi o parte din oamenii care locuiesc acum. Cu siguranță! Îl văd cu multă populație nouă, reabilitat, cu străzi frumoase, cu case reabilitate frumoase, doar la dispoziția celor care pot să le plătească. Cu o revalorizare economică a cartierului incredibilă! [...] Cred că va pierde o parte din acea identitate atât de puternică, care l-a definit în tot timpul ăsta! Cred că o parte se va pierde! Și vor lipsi oameni, dintre cei care sunt acum!” (Interviul 51, reprezentant ONG, Cabanyal)

Deși, evident, situația va fi mai bună decât cea de degradare, care a caracterizat cartierul în ultimii ani, și chiar și la momentul actual, scenariul gentrificării nu este unul pozitiv, deoarece va determina plecarea localnicilor care au locuit toată viața în cartier, dar și pierderea identității cartierului. Asociațiile care militează pentru drepturile populației aflate în situație de vulnerabilitate văd acest scenariu cu atât mai negativ, cu cât respectivele persoane sunt alungate intenționat din cartier. Există, totuși, un avantaj pe care primăria îl are în cartierul Cabanyal, care rezidă în locuințele pe care le are în proprietate și care pot fi utilizate pentru schimbarea tendințelor. Prin urmare, se consideră că, dacă autoritățile nu vor interveni în stoparea tendințelor pieței de a acapara cartierul (tendință care deja se sesizează), viitorul cartierului va fi unul guvernat de capitalism, care va urma modelul spaniol al cartierelor istorice și tradiționale orientate spre turism. Cert este că viitorul va fi diferit față de ceea ce a putut fi observat în cartier în ultimii ani.

„Eu cred că viitorul depinde mult de politicienii care vor veni! Mult! Mult! În acești 3 ani, de exemplu, nu a existat niciun control. Problema, atunci când nu e niciun control, este că, dacă tu lași ca piața să îndeplinească funcția politicului, adică, dacă politicul nu marchează direcțiile, și le marchează piața! Atunci, dacă tu nu faci ceva pentru ca în Cabanyal oamenii să nu se vadă obligați, să nu fie o bulă imobiliară și oamenii să se vadă obligați să vândă... Oamenii vor termina prin a vinde! Și Cabanyal-ul se va reabilita, dar conform criteriilor pieței! Asta trebuie evitat!” (Interviul 54, localnic, spaniol, Cabanyal)

În *Plopi și Kuncz*, pe de o parte, se consideră că viitorul ar depinde de localnici și de insistențele lor pentru a-și îndeplini obiectivele, pornindu-se de la ipoteza că schimbarea trebuie să vină din interior. În acest sens, de maximă importanță este vocea oamenilor și modul în care aceștia o fac auzită în exterior, încercând să își apere interesele.

„Viitorul acestor cartiere e... depinde foarte mult, din păcate, depinde mai mult de populația de acolo decât de municipalitate. În sensul conștientizării populației. În sensul înțelegerii populației, a forței pe care o are și a oportunităților pe care le are, în a-și promova liderii din cadrul comunității care-și doresc să facă ceva pentru acel cartier. Și a putea să ducă mai departe și să implementeze și să-și urmărească foarte bine nevoile și țelurile. Fără a se lăsa distrase nici de discursul național, nici de cel internațional, nici măcar de cel al priorității Timișoarei! Dacă-și vor urmări foarte bine țelul și-și vor urmări foarte bine obiectivele lor, eu cred că cartierele astea au foarte mare potențial! Cu atât mai mult cu cât mai rău de-atâta nu se poate! Adică de-acolo, de la nivelul la care ele sunt, numai în sus pot să meargă. Indiferent ce se întâmplă acolo, e un lucru bun” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Din perspectiva locuitorilor, faptul că oamenii sunt mult mai interesați de aspectul locuințelor, de calitatea străzilor, a parcurilor și a spațiului public în general, reflectă o tendință de îmbunătățire, ceea ce se traduce printr-un viitor spre bine marcat de dezvoltare, civilizație, normalizare a standardelor de viață și aspect estetic al cartierelor în ansamblul lor.

„Sunt cartiere care se vor dezvolta. Și viața de acolo se va normaliza sau se va europeniza. Va ajunge la standarde de prosperitate. Atâta timp cât nivelul de locuire din ele și accesul la infrastructura și serviciile publice va fi același ca și în celelalte cartiere ale municipiului Timișoara” (Interviul 66, reprezentant ONG, Plopi-Kuncz)

Pe de altă parte, se consideră că viitorul celor două cartiere nu ar putea depinde de localnici, tocmai din cauza faptului că sunt cartiere sărace, care nu au voce, nu au lideri puternici care să le reprezinte și, prin urmare, nu au putere de decizie.

„Nu ține de ele însele, din păcate. Sunt cartiere sărace. Fără oameni cu putere decizională sau financiară. Și atunci viitorul lor va depinde de ceea ce se întâmplă în jurul cartierelor” (Interviul 71, profesor, Plopi-Kuncz)

Astfel, viitorul ar depinde mai mult de ce se întâmplă în jurul lor, de modul în care comune precum Moșnița sau Ghiroda își vor exercita influența asupra cartierelor, prin legăturile pe care le au cu acestea, punând presiune, astfel, pe primăria municipiului Timișoara pentru a face îmbunătățiri. Un aspect pozitiv este asociat cu deschiderea, în cartier, a sediului administrației portuare a canalului Bega, văzută drept o oportunitate pentru dezvoltarea cartierului, prin prezența unei instituții a primăriei în cartier. Totuși, un scenariu negativ este văzut în plecarea oamenilor cu nivel mai ridicat al veniturilor, în cazul în care nu se vor face investiții în cartiere, iar situația nu se va schimba.

„Dacă situația continuă așa, crede-mă, vând sau închiriez și plec” (Interviul 62, reprezentant consiliu consultativ, Plopi-Kuncz)

Pentru **Piața Traian** se consideră că viitorul va depinde foarte mult de decizia politică și de modul în care autoritățile vor decide să se implice în dezvoltare ei, dacă vor dori ca aceasta să evolueze și să devină un reper la nivel de oraș sau nu. Aceasta are nevoie de inițiativă, susținere și continuitate a acestora, tocmai pentru că problemele apărute de-a lungul mai multor ani nu pot fi rezolvate într-un timp scurt.

„Depinde de, repet, de politica autorității locale, acestei administrații: dacă dorește sau nu acest lucru! [rezolvarea problemelor]” (Interviul 63, reprezentant consiliu consultativ, Piața Traian)

Din acest punct de vedere se conturează două scenarii, respectiv unul negativ, în care piața se va degrada mai mult, rămânând în starea de așteptare care o caracterizează în prezent și unul pozitiv. Acestuia din urmă îi corespund mai multe perspective, una dintre acestea fiind transformarea pieței într-o zonă istorică de birouri ale firmelor, ONG-urilor sau artiștilor, caz în care s-ar dezvolta și activitatea comercială și ar fi atrași noi investitori.

„Scenariul pozitiv ar fi ca, în zona Traian, în cartierul Fabric, să apară niște punji de modernitate. Manifestate prin birouri, prin parter sau câte un etaj închiriat de câte o firmă de IT. Sau așa... sau prin spații din astea închiriate de artiști sau locuite de artiști. Asta ar fi un prim pas, încă organic, al gentrificării!” (Interviul 71, profesor, Piața Traian)

De altfel, viitorul comercial este prevăzut de mai mulți actori, tocmai pentru a readuce la viață piața și de a rememora specificul pe care aceasta îl avea în trecut. Astfel, Piața Traian nu este considerată un spațiu cu un viitor rezidențial, de locuire, ci mai mult comercial și cultural. Tot în ideea reafirmării trecutului, se apreciază un viitor bazat pe evenimente culturale, care să atragă atenția și să diminueze teama generală asociată Pieței Traian.

„Viitorul Pieței Traian este unul comercial și unul de reprezentare! Unul ce ține de industrii creative! De tipul acesta de activități. Nu neapărat unul care ține de locuire și implicarea oamenilor care locuiesc în acea zonă [...] Nu cred că Piața Traian va avea un viitor în dezvoltarea municipiului Timișoara, atâta timp cât el va fi un cartier exclusiv, sau în special pentru locuire. Ci funcțiunea lui va trebui să fie alta! Și vor trebui create evenimente culturale, asociative. Tot felul de evenimente acolo. Astfel încât să se înțeleagă foarte bine și să se dea alt tip de viață și de abordare aceluiași cartier” (Interviul 66, reprezentant ONG, Piața Traian)

Nu în ultimul rând, se consideră benefică apropierea față de Fabrica de Bere, care ar putea contribui la dezvoltarea pieței tocmai pe considerentul berii și al tradițiilor în fabricarea sa (inițiativă adoptată în trecut, dar care la momentul respectiv nu a avut succes, putând fi, însă, abordată din nou, dar cu un grad mai mare de implicare); apropierea față de campusul universitar, care ar putea contribui la dezvoltarea comercială a pieței; apropierea față de noul cartier ISHO, cu multiple beneficii atât din punct de vedere comercial, cât și din punct de vedere al atragerii de investitori.

8.5.1. Turistificarea, gentrificarea și specula imobiliară în cartierul Cabanyal

O problemă care, însă, nu mai ține de proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibáñez, decât indirect și tangențial, ci, în special, de recenta evoluție a cartierului după întreruperea respectivului proiect, este riscul de turistificare, gentrificare și speculă imobiliară. Mulți consideră că acesta nu este doar un risc, ci că deja acestea sunt niște procese vizibile, ca

urmare a atractivității plajei. Astfel, motto-ul turismului spaniol este „Soare și plajă”, ceea ce face din cartierul Cabanyal unul atractiv pentru turiști și pentru populația cu venituri ridicate, dar și în interes speculativ, pentru agențiile imobiliare, companiile de construcții și alte firme mari. Mai mult decât atât, renovarea clădirilor din cartier, însoțită de îmbunătățirea calității infrastructurii, crește valoarea locuințelor. O dovadă a conturării respectivelor procese este cumpărarea, în proporții ridicate, a locuințelor de către străini cu venituri ridicate, dar și deschiderea unor baruri și restaurante, sau alte afaceri, destinate turismului, în condițiile în care localnicii solicitaseră valorificarea meseriilor tradiționale.

Deși valoarea cartierului este în creștere, aceste procese constituie o problemă pentru cartier, în contextul în care se pierde identitatea acestuia, care l-a definit pe tot parcursul *luptei*, prin intrarea multor străini (care duce la pierderea vecinilor de toată viața), dar și prin crearea unor afaceri pe baza apartamentelor turistice.

„Obstacolul este faptul că vine gentrificarea. Pentru că atunci nu vor putea trăi aici decât cei care sunt în trecere. Și asta nu creează cartier! Pentru că atunci vine un moment în care oamenii nu se mai cunosc, pentru că sunt în trecere. În plus, nici nu îngrijesc mediul înconjurător, pentru că ei sunt în trecere, nu îi interesează. Asta creează frică: să se poată deteriora cartierul, chiar fiind reabilitat!” (Interviul 50, reprezentant asociație de vecini, Cabanyal)

Creându-se o astfel de afacere și deschizându-se cartierul spre sectorul turistic, prețurile chiriilor sunt în creștere, ceea ce obligă expulzarea persoanelor cu venituri reduse din cartier, fie ele persoane imigrante, persoane de etnie romă sau chiar spanioli cu venituri reduse. Practic, este o situație în care sunt favorizați cei cu venituri ridicate și sunt defavorizați cei vulnerabili. Astfel, deși s-a câștigat lupta, oamenii nu mai sunt evacuați pentru a se prelungi bulevardul, dar vor fi evacuați, în final, deoarece nu își vor permite să susțină chiriile sau traiul conform noilor cerințe ale cartierului. Prin urmare, apare o nouă sursă de conflict, între cei care luptă pentru îmbunătățirea calității cartierului și cei care luptă pentru persoanele aflate în situații de vulnerabilitate.

„Dacă nu frânezi capitalismul, păi e tot una dacă se face un bulevard sau o autostradă sau dacă se pune un hotel... și trebuie să pleci! Nu văd diferența!” (Interviul 24, reprezentant ONG, Cabanyal)

„Aceiași oameni din cartier, de toată viața, care vor transformarea, vor regreta ce au cerut! Pentru că atunci când un cartier devine la modă, păi devine la modă! Și se deschid baruri. Și se deschid discoteci. Și muzică. Și oameni. [...] Adică, drogurile vor continua. Gălăgia va continua. Muzica va continua. Doar că acum sprijinite de sistem! [...] Va fi la fel, dar nu e la fel!” (Interviul 20, reprezentant ONG, Cabanyal)

În această situație, se consideră că autoritățile locale ar putea interveni în stoparea gentrificării, pe baza locuințelor pe care le au în proprietate publică, pe care le-ar putea valorifica în interesul persoanelor vulnerabile, al persoanelor vârstnice, al studenților etc. Totuși, acestea sunt criticate că, în loc să stopeze procesul, ar fi început să urce prețul de vânzare

al locuințelor, înscriindu-se, astfel, în rândul speculatorilor imobiliari. Practic, se consideră că, dacă autoritățile publice nu intervin, viitorul cartierul va fi ghidat de interesele economice ale pieței, care, în mod evident, vor fi orientate spre profit și, implicit, spre gentrificare.

„Asta [schimbarea planurilor de acțiune] face ca toate proprietățile care s-au cumpărat până atunci cu intenția de a le demola, să devină două chestiuni. Pe de o parte, devin un focar de probleme. De conflicte. Pentru că sunt proprietăți care sunt degradate! Care în multe cazuri sunt ocupate. Care creează probleme de coexistență. Dar, în același timp, sunt marea oportunitate pe care o are această nouă corporație municipală, pentru a duce mai departe proiecte de regenerare a cartierului! [...] E o oportunitate de progres! Țsta e terenul de joc în care ne mișcăm!” (Interviul 7, reprezentant instituție publică, Cabanyal)

Cap IX. VALORIZĂRI CONCEPTUALE ALE REZULTATELOR CERCETĂRII ASUPRA SEGREGĂRII URBANE

Cartierul este un element al scării teritoriale utilizat în general pentru analiza identității locului, datorită legăturilor pe care le-ar putea avea cu oamenii, reprezentând elementul intermediar, între camere, locuințe, clădiri, pe de o parte și district, oraș, județ, regiune, stat etc., pe de altă parte (Lewicka, 2010). Ceea ce ne interesează aici este cartierul, un teritoriu limitat spațial, codificat în politica locală (Martin, 2003), caracterizat prin experiențele comune ale oamenilor. Definiția sa nu se limitează doar la teritoriu, ci se referă în special la oamenii care trăiesc în interior, îl numesc și îl conectează, transformându-l într-o construcție socială (Coulton *et al.*, 2012). Aspectele social-interactive și caracteristicile sentimentale care diferențiază cartierele (Lewicka, 2010) contribuie la delimitarea cartierelor din imagistica colectivă, generând sentimente și legături, rădăcini care ulterior creează identitate. Forrest și Kearns (2001) remarcă multipla dimensiune a cartierului, acesta putând fi considerat drept: *comunitate* – domeniul local al prietenilor și cunoștințelor apropiate sau întâmplătoare, dimensiune importantă din viața de zi cu zi; *context* – apreciat de autori în sens negativ sub aspectul reputației sociale, al etichetei, stării de sănătate, dezvoltarea unor norme sociale și comportamente negative ca răspuns la stigmatizarea/excluderea socială; *comoditate* – domeniu al securității și siguranței; *nișă de consum*. Acesta este motivul pentru care, în studiul de față, cartierul este folosit ca unitate de referință pentru analiza percepțiilor, atitudinilor și comportamentelor locuitorilor, datorită corespondenței sale la definiția conceptului de loc din literatura științifică și a importanței pe care o are în mentalul colectiv.

Lucrarea prezentă a avut drept obiectiv principal identificarea cauzelor, a modului de manifestare și a consecințelor segregării spațiale și a mobilității socio-teritoriale în cele două orașe analizate, respectiv Timișoara și Valencia. Practic, s-a urmărit construirea unei imagini de ansamblu a celor două fenomene și înțelegerea contextului care determină apariția și persistența acestora. În baza rezultatelor expuse în capitolele anterioare, cartierele abordate drept studii de caz pot fi clasificate în trei categorii, din punct de vedere al *segregării*:

- cartiere cu nivel avansat de segregare, care se confruntă atât cu segregare geografică, cât și cu segregare socială și care cuprind majoritatea tipurilor de segregare enunțate în capitolul 5.4. Din această categorie fac parte cartierele La Coma și Kuncz, perspectiva asupra acestora fiind, în linii mari, una negativă;

- cartiere istorice cu o segregare moștenită, izvorâtă tocmai din interesele care vizează spațiile cu o puternică încărcătură istorică și arhitecturală. În această categorie pot fi încadrate cartierul Cabanyal și Piața Traian. Deși contextul în care cele două cartiere au evoluat este diferit, evoluția procesului segregării este una similară;
- cartiere comune, defavorizate pe baza serviciilor, categorie în care s-ar încadra cartierul Plopi, în care defavorizarea este mai evidentă la nivelul dotărilor și al utilităților, care se mențin la standarde specifice mediului rural.

Desigur, între cartierele aparținând unor categorii diferite se conturează, de asemenea, o serie de similitudini, însă clasificarea lor vizează caracteristici dominante și tipare de evoluție similare.

Din punct de vedere al *mobilității*, cartierele pot fi clasificate în două mari categorii, în funcție de contextul social-cultural căruia îi aparțin:

- cartiere cu o mobilitate internațională evidentă, în această categorie înscriindu-se cartierele spaniole, în care prezența imigranților străini este notabilă. De altfel, acestea pot fi caracterizate și drept cartiere receptoare ale imigrației internaționale, în condițiile în care devin atractive ca spații de destinație pentru imigranții străini;
- cartiere cu o mobilitate internă evidentă, din această categorie făcând parte cartierele românești, timișorene, în care mobilitatea internațională, cel puțin sub aspectul imigrației, este încă într-o fază incipientă. Mobilitatea internă este evidentă aici atât prin receptarea populației venite din alte zone ale țării (în perioada comunistă în special, dar și ulterior), cât și prin receptarea populației venite din alte cartiere ale orașului. De remarcat este poziția intermediară a Pieței Traian în această clasificare, în sensul că aceasta „migrează” de la o mobilitate internațională istorică (sub forma emigrării etnicilor evrei, nemți sau sârbi) la o mobilitate internă.

În literatura de specialitate segregarea geografică apare conturată sub forma a trei teorii și modele teritoriale, și anume: modelul de asimilare spațială, modelul de stratificare a locurilor și teoria perpetuării, elemente din cadrul fiecărei teorii regăsindu-se și în lucrarea prezentă, într-o mai mică sau mai mare măsură.

Primul model, și anume *modelul de asimilare spațială*, face referire la transpunerea resurselor socio-economice ale persoanelor în cartiere de reședință cât mai bune. Practic, pe măsură ce nivelul de aculturație și poziția socio-economică a imigranților crește, aceștia le transformă într-o poziție teritorială îmbunătățită, concretizată într-o mai bună integrare rezidențială în cadrul societății de masă (Malega, 2019). Practic, teoria afirmă faptul că oamenii

își transformă sau își transpun capitalul, fie el economic, uman sau cultural, în teritoriul de reședință (Rubio Goldsmith, 2016).

Această teorie realizează conexiunea între mobilitatea geografică și mobilitatea socio-economică (Pais *et al.*, 2012), prin faptul că, pe măsură ce distanța socială dintre grupul imigrant și societatea receptoare se diminuează, acesta tinde să se deplaseze din cartierele etnice, formate din imigranți, spre cartierele suburbane de calitate superioară, formate din populația locală (Malega, 2019).

Această teorie este parțial confirmată de prezentul studiu, în special pentru cartierul Plopi, dacă se are în vedere mobilitatea istorică. Astfel, în cartierul Plopi, îmbunătățirea condițiilor de accesibilitate și a serviciilor a determinat stabilirea populației cu venituri ridicate, care caută liniștea unui cartier suburban, dar contribuie, în același timp, la dezvoltarea cartierului în ansamblul său. Dacă inițial a fost un cartier de imigranți sosiți din diferite zone ale țării în căutarea unor locuri de muncă, ulterior, având loc o creștere treptată a performanței sociale și economice în interiorul cartierului, aceștia și-au transpus resursele în locuințe de calitate superioară, în cadrul cartierului, conturându-se, astfel, mobilitatea socială, dar nu și cea rezidențială. Deși în cartierul La Coma, de asemenea, populația pleacă pe măsură ce are o situație socio-economică mai bună, nu se confirmă modelul de asimilare spațială, din cauza specificului cartierului: oamenii nu pleacă în cartiere cu condiții superioare în mod obligatoriu, ci se orientează spre cartiere obișnuite, dar care nu sunt formate din locuințe sociale, astfel că, deși se încadrează în categoria cartierelor comune, au o calitate superioară comparativ cu La Coma.

Cel de-al doilea model, *respectiv modelul de stratificare a locurilor*, pune accentul pe procesele etnice și rasiale în detrimentul capitalului, ca principali factori determinanți ai diferențelor de ordin etnic și rasial ale reședinței (Rubio Goldsmith, 2016). Acest model descrie modul în care grupurile etnice mai puternice manipulează spațiul astfel încât să mențină distanța fizică și socială față de grupurile pe care nu le doresc în proximitatea lor (Pais *et al.*, 2012), punând bariere în calea acestora prin tratament neadecvat, lipsa informației cu privire la disponibilitatea locuințelor, termeni financiari mai puțin favorabili, lipsa asistenței în găsirea unei locuințe sau orientarea spre anumite cartiere.

Spre deosebire de primul model, acesta pornește de la premisa imposibilității imigranților de a obține o locuință în cartiere mai bune pe fondul capitalului acestora, în condițiile în care există prejudecăți rasiale și etnice, preferințe, discriminare și rasism structural/instituțional. Conform acestei teorii, locurile sunt ierarhizate în funcție de calitatea

vieții și favorabilitatea șanselor, ierarhie de care grupurile mai avantajate se folosesc pentru a menține distanța față de grupurile mai puțin avantajate (Malega, 2019).

Această teorie presupune existența a două versiuni. *Versiunea puternică* a teoriei vizează faptul că minoritățile sunt mai puțin capabile să își transpună resursele socio-economice în cartiere avantajate, în timp ce *versiunea slabă* presupune faptul că minoritățile sunt nevoite să plătească mai mult pentru a obține avantaje în termeni de localizare și vecinătate, deoarece accesul spre un anumit cartier le este limitat prin bariere multiple (Pais *et al.*, 2012). Totuși, această teorie este criticată prin faptul că nu realizează o distincție clară între efectele discriminării instituționale și individuale și preferința personală pentru cartiere cu o anumită componență etnică sau rasială (Malega, 2019; Rubio Goldsmith, 2016).

Această teorie se verifică în special în cartierele spaniole, dar parțial și în cartierele timișorene. În prima categorie este inclusă populația imigrantă, care de la bun început este limitată în obținerea unei locuințe, de lipsa de informație cu privire la disponibilitatea acestora. Astfel, aceasta este direcționată spre cartierele unde are dreptul să locuiască. Totuși, nu trebuie omisă importanța factorului economic, care, în mod cert, intervine în momentul stabilirii rezidenței.

Versiunea slabă a teoriei este evidentă în cartierul La Coma, unde populația are o accesibilitate limitată spre alte cartiere și unde serviciile de care dispun sunt mai scumpe decât în alte cartiere, în ciuda specificului cartierului. În cartierele timișorene, populația rromă este cea care confirmă teoria, fie în cartierul Kuncz, fie în Piața Traian, aceasta fiind condiționată de modul în care autoritățile gestionează sau se implică în alocarea locuințelor la nivel de cartiere.

Ultima dintre teoriile abordate, și anume *teoria perpetuării*, se bazează pe transpunerea experiențelor dintr-un anumit context rasial în contexte similare, pe viitor. Spre deosebire de teoria anterioară, aceasta pornește de la premisa că, dincolo de barierele impuse de societatea dominantă, un rol esențial revine experiențelor rasiale ale populației imigrante. Cercetătorii se bazează, în explicarea acestei teorii, pe mecanisme social-psihologice, pe baza cărora oamenii tind să caute aceleași contexte cu care au fost învățați din trecut. Altfel spus, cei care locuiesc în areale în care predomină comunitatea lor, tind să se simtă mai discriminați de către populația dominantă, așa cum cei care sunt integrați în societatea receptoare se simt mai confortabil în interiorul acesteia, învățând să o înțeleagă și să gestioneze interacțiunea cu aceasta. Acest proces este reflectat ulterior de destinațiile pe care le aleg pentru stabilirea domiciliului.

La baza acestei teorii stau legăturile sociale, având în vedere faptul că acestea limitează sau înlesnesc interacțiunea cu societatea dominantă. Practic, limitând distanța la care persoanele

se deplasează, segregarea este favorizată, întrucât acestea nu vin în contact cu alte tipuri de comportamente. Comparativ cu conceptele de atașament față de loc și moștenire a locului, care presupun că oamenii caută să se deplaseze în cartierul de origine, teoria perpetuării presupune că oamenii se deplasează spre alte cartiere, însă cu o componentă rasială similară (Rubio Goldsmith, 2016).

Cartierul La Coma confirmă această teorie, prin faptul că cei care au locuit aici pentru o lungă perioadă de timp, își doresc să rămână în același cartier, în ciuda condițiilor dificile. De asemenea, în cartierul Cabanyal, populația rromă de naționalitate română este o dovadă a acestei teorii, având în vedere că s-a stabilit în acest cartier pe baza informațiilor pe care le avea de la rudele și prietenii de aceeași etnie, care deja locuiau acolo și aspiră la alte cartiere în baza acelorași criterii.

Taeuber și Taeuber (2009), la rândul lor, identifică trei tipuri de abordare a segregării rezidențiale și de interpretare a acesteia, și anume: abordarea istorică, analiza comportamentului social ca o cauză a segregării și analiza comportamentului social individual în cadrul sociologic general. Prima, și anume abordarea istorică, are în vedere originile actualelor tipare existente și elementele persistente care pot afecta prezentul. Cea de-a doua vizează atitudinile, motivațiile și acțiunile persoanelor în construirea și achiziționarea locuințelor, precum și în modul de locuire. Nu în ultimul rând, cea de-a treia abordare este centrată pe poziția grupurilor segregate în structura socială și pe modul de organizare socială.

Cele trei abordări considerate în ansamblu construiesc o imagine integrală a segregării, indiferent de tipul de segregare considerat și de scara spațială analizată. De asemenea, primele două realizează, într-o oarecare măsură, conexiunea cu conceptul de mobilitate, proces care intervine în apariția, manifestarea și evoluția ulterioară a segregării. Pentru o mai bună înțelegere, în paragrafele următoare vor fi detaliate cele trei perspective, aplicate studiului prezent.

Prima abordare este și una dintre cele mai sugestive pentru fiecare dintre cartierele analizate, ilustrând cauzele care au determinat apariția segregării. Practic, analiza etapelor de producere a segregării dovedește faptul că aceasta nu este un proces izolat, cu durată limitată, ci apare și se dezvoltă în timp. De asemenea, deși nu este un proces predictibil, există elemente comune care concură spre apariția segregării, astfel că, din experiențele anterioare ale altor cartiere, se pot identifica unități teritoriale care se îndreaptă în această direcție, precum și modele teritoriale, tendințe și strategii de evitare a segregării.

În această *abordare istorică*, un rol important revine mobilității. Astfel, în cartierele spaniole, unde migrația internațională s-a inițiat în anii '90 (Torres-Pérez, 2007), se observă,

într-o oarecare măsură, tiparul american de alegere a reședinței de către populația imigrantă, și anume instalarea noilor imigranți în cartierele cu locuințe accesibile din punct de vedere financiar, în proximitatea rudelor, prietenilor sau cunoscuților cu același context și background cultural și lingvistic (Taeuber, Taeuber, 2009).

Cartierul Cabanyal este o dovadă elocventă în acest sens, acesta atrăgând populația imigrantă în special în perioada de criză a cartierului, când proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez și-a pus amprenta asupra prețului locuințelor și asupra calității locuirii. Deși situația cartierului s-a schimbat, mobilitatea continuă să aibă un rol central, prin înlocuirea grupurilor imigranților cu venituri reduse cu cei cu o situație financiară mai bună, care au început să achiziționeze locuințe într-un cartier în plină transformare.

Totuși, dacă în Statele Unite ale Americii s-a constatat faptul că, în general, în vederea evitării amestecului rasial, populația albă este cea care decide să își schimbe domiciliul (Clark, 1991), în Cabanyal identitatea cartierului și legăturile pe care localnicii le-au stabilit cu spațiul de reședință, ca urmare a contextului istoric, determină ca populația dominantă, „de toată viața”, să rămână în cartier, dar să insiste asupra necesității populației imigrante cu venituri reduse de a-și schimba reședința.

Cartierul La Coma se supune aceluiași tipar, însă evoluția sa este condiționată de faptul că este un cartier de locuințe sociale, ceea ce face ca acesta să stagneze, în absența unor strategii clare de modificare a situației existente.

Cartierele timișorene analizate se fac remarcate în principal prin mobilitatea internă, fie dinspre alte orașe sau regiuni ale țării spre acestea, fie de la un cartier la altul. Aici un prim criteriu de selectare a domiciliului rămâne cel financiar, însă un alt criteriu important ține de spațiile în care grupurilor etnice cu resurse financiare reduse li se permite să intre (cum este cazul cartierului Kuncz, unde proprietatea asupra terenurilor sau locuințelor nu este verificată sau al Pieței Traian, cu clădiri istorice, în care intrarea acestei categorii de populație a fost permisă de către sistemul politic).

Etapă următoare în evoluția migrației este strâns legată de mobilitatea socială, care determină abandonarea „cartierelor etnice” odată cu îmbunătățirea poziției sociale a persoanelor (în domeniul educațional, al locurilor de muncă, financiar etc.), care optează, implicit, pentru noi condiții de locuire, fiind înlocuite, astfel, de populația imigrantă nou-venită. Această etapă este mai vizibilă, însă, în La Coma, unde calitatea locuirii, împreună cu interacțiunea socială, îi determină pe oameni ca, la scurt timp după îmbunătățirea situației personale să abandoneze cartierul. Totuși, cartierul La Coma este divizat, din acest punct de vedere, între cei care doresc să plece și se pregătesc din timp pentru aceasta (de exemplu, nu își

lasă copiii să iasă la joacă pe stradă în cartier, își dau copiii la școlile din afara cartierului) și cei care sunt înrădăcinați în mentalitatea și comportamentul specific cartierului, astfel încât refuză schimbarea (conform răspunsurilor furnizate în cadrul interviurilor desfășurate în cartier). Cartierele timișorene analizate nu ilustrează această tendință, de modificare a reședinței odată cu mobilitatea socială, ci se conturează o atitudine de blazare, de acomodare cu situația existentă (conform răspunsurilor la interviuri).

Demn de menționat, ca diferență între cartierele valenciene și cele timișorene, este rolul trăsăturilor culturale și al sentimentelor naționale în influențarea procesului de segregare (Grawin *et al.*, 2012), prin faptul că ele generează identitatea unei comunități. Astfel, după cum remarca Tajfel (1981), identitățile sunt contextuale, deoarece se schimbă de la un context la altul (Andreouli, Howarth, 2012). Nu doar contextul național sau cultural influențează identitatea, ci și contextul politic (Stevenson, Muldoon, 2010). În ceea ce privește discriminarea, percepțiile sunt de obicei reflectate de modul în care membrii sunt tratați de țara în sine (Cameron *et al.*, 2005), de societatea mai largă în general sau de instituțiile sociale (Molina *et al.*, 2014), care poate fi observat mai ales în cazul minorităților (Cameron *et al.*, 2005). În studiul prezent, impactul contextului național nu poate fi ignorat, în Spania problematica segregării fiind cunoscută, analizată și dezbătută de mult timp și la scară largă (aspect sesizat în discursurile autorităților și ale localnicilor, în timpul observării participative), ceea ce poate constitui o justificare a diferențelor de participare/blazare înregistrate între cartierele spaniole și cele timișorene. Dacă în Spania aceste realități sociale tind să fie exprimate într-un mod deschis, în România acestea au intrat mai recent în discursul local, nu sunt foarte cunoscute și sunt rareori și cu greu mărturisite (aspecte surprinse în urma analizei comparative a interviurilor pe baza contextului cultural).

Cea de-a doua abordare corespunde *analizei comportamentului social* în contextul pieței imobiliare, ca o cauză a segregării. Piața imobiliară este un element central în analiza segregării, în special dacă este vorba despre segregare rezidențială. După cum afirmă Denton (1996), segregarea locuințelor și segregarea rezidențială „se ajută” reciproc, conlucrând spre același punct comun. Locuința este un bun de bază în dezvoltarea unor afaceri, din care multe persoane au interesul de a obține profit, indiferent de modul în care acest bun este întrebuințat. Totodată, piața imobiliară constituie un mecanism prin care segregarea rezidențială poate fi „controlată”, prin modul în care sunt alocate locuințele, persoanele care pot să achiziționeze locuințe în anumite cartiere, modul de proprietate asupra locuințelor etc.

În fazele incipiente de studiu al segregării, în Statele Unite ale Americii, două ipoteze existau cu privire la relația dintre rasa localnicilor și evoluția cartierelor, ipoteze adânc

înrădăcinate în mentalul colectiv și utilizate pentru a controla atât piața imobiliară, cât și segregarea. Un prim argument era acela că, odată ce populația de culoare dobândește accesul spre cartierele populației albe, cartierul se va transforma în scurt timp într-un cartier etnic. Cea de-a doua ipoteză viza faptul că stabilirea, în cartier, a populației de culoare, va dăuna valorilor proprietăților, astfel că vânzarea locuințelor către această categorie de populație se traduce într-o afacere rea (Taeuber, Taeuber, 2009). Deși ambele ipoteze s-au dovedit a fi mituri, întrucât nu există o bază științifică menită să le confirme, acestea continuă să fie relevante în mentalul colectiv și să fie folosite în interes speculativ. Mai mult decât atât, Zhang (2004) demonstrează faptul că, indiferent de dorința localnicilor de a locui în cartiere mixte din punct de vedere etnic și independent de perspectiva idealistă a desegregării, cea care se impune este segregarea, din cauza costurilor ridicate ale schimbării, ceea ce poate explica diferențele între rezultatele obținute prin intermediul metodologiei de cercetare calitativă și cele obținute pe baza metodologiei de cercetare cantitativă.

Relevanța acestei abordări pentru studiul prezent rezidă în faptul că cele două afirmații se regăsesc în ambele contexte culturale: în mentalul colectiv timișorean, făcând referire la populația rromă, iar în mentalul colectiv spaniol, făcând referire la populația imigrantă cu resurse financiare limitate. Astfel, așa cum în cartierele timișorene analizate, populației rrome i se limitează accesul spre anumite sectoare (prin limitarea accesului la informație, prin prețurile de pe piața imobiliară, prin atitudinea discriminatorie etc.), și în cartierele valenciene populația imigrantă se confruntă cu această problemă. Practic, cele două categorii de populație corespund nu doar grupurilor mai vulnerabile, ci devin chiar ținta strategiilor asociate pieței imobiliare și evoluției cartierelor.

Cartierul Cabanyal este o dovadă elocventă a modului în care piața imobiliară și populația imigrantă au jucat un rol esențial în evoluția cartierului, cele două elemente asociate, de către sectorul politic, odată cu proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez, contribuind la inițierea procesului de degradare a cartierului. Totodată, acesta ilustrează modul în care presiunea pieței imobiliare poate fi atenuată de proporția mare a locuințelor aflate în proprietatea statului (Monkkonen *et al.*, 2016), dacă se dorește acest lucru. O situație similară se observă în Piața Traian, echivalentul abordării luate în considerare la scara municipiului Timișoara, unde permisivitatea manifestată față de închirierea unor locuințe de către populația rromă este considerată drept o cauză principală a degradării clădirilor și platoului în general (afirmație regăsită în multiple ocazii în cadrul interviurilor). Mai mult decât atât, aici situația este cu atât mai dificilă cu cât strategiile de localizare a populației rrome au vizat clădiri de patrimoniu dintr-o piață cu un trecut și o valoare istorică, arhitecturală și simbolică deosebită.

La rândul său, deși în cartierul La Coma nu poate exista o situație similară, având în vedere caracterul cartierului și faptul că este destinat tocmai persoanelor cu venituri reduse, poate fi amintit, totuși, modul în care locuința este elementul de bază care determină stabilitatea sau mobilitatea persoanelor.

Ultima dintre abordările enunțate, referitoare la *poziția comunităților segregate în structura socială*, este centrată, în Statele Unite ale Americii, pe tranziția prin care a trecut populația de culoare, de la dependența de cartierele populației albe, ca urmare a locurilor de muncă relaționate, la relativa independență față de acestea și chiar la preferința pentru formarea unor cartiere etnice (Taeuber, Taeuber, 2009). În studiul de față, cartierele La Coma și Kuncz sunt cele mai ilustrative pentru această perspectivă, localnicii – aici referindu-ne la populația rromă din Kuncz și la populația cu nivel redus al veniturilor din La Coma – fiind dependenți de proximitatea față de locul de muncă sau de mijloacele de transport care asigură accesibilitatea spre acestea. În La Coma, comunității care alcătuiește cartierul îi este cu atât mai greu să intre pe piața muncii, cu cât discriminarea față de cartier este evidentă, prin simpla asociere a numelui acestuia cu anumite conotații negative. Totodată, accesul la mijloacele de transport în comun, menite să asigure conexiunile cu eventualele locuri de muncă, este fie mai dificil, fie mai costisitor decât în spațiile nesegregate. În Kuncz, situația este mai mult una istorică, din perioada comunistă, când locurile de muncă și angajarea erau condiționate de proximitatea fabricii de cărămidă, care, de altfel, a dus la apariția cartierului. În prezent, însă, populația lucrează în alte domenii de activitate, de regulă în meserii precare, dar care presupun deplasarea și în alte cartiere, eliminându-se astfel izolarea oamenilor și favorizând interacțiunea și integrarea.

Deși în inițierea demersului științific corespunzător acestei lucrări s-a pornit de la premisa că în cele patru cartiere analizate există segregare, pe parcursul cercetării, pe baza contrastelor identificate și chiar a elementelor antitetice, a survenit îndoiala și întrebarea dacă *există sau nu segregare*. Rezultatele, în mod cert, indică existența anumitor tipuri de segregare în fiecare cartier. Mionel (2010) afirmă, însă, că la nivel teritorial nu se poate vorbi despre un singur tip de segregare, așa cum nu se poate vorbi despre existența, într-un singur spațiu, a tuturor tipurilor de segregare. Practic, fiecare tip de segregare este condiționat de un altul. Segregarea socială, definită drept separarea teritorială și socială a diferitelor categorii sociale caracterizate prin atribute rasiale, etnice, culturale sau socio-profesionale definatorii distincte (Pasztor, 2013) este evidentă în toate cartierele analizate, în general elementul central care determină apariția atitudinii discriminatorii fiind reprezentat de atributele etnice. Segregarea

geografică, însă, centrată pe tendința de concentrare, în vederea locuirii, a grupurilor cu caracteristici diferite, în areale distincte (Câdea *et al.*, 1999) este mai puțin evidentă.

Separarea teritorială efectivă a fost o caracteristică a celor două cartiere spaniole analizate, însă de-a lungul timpului aceasta s-a pierdut prin conectarea cartierului La Coma prin rețeaua de tramvai și prin introducerea în subteran a căilor ferate care separau cartierul Cabanyal. Elemente percepute drept limite ale cartierelor există, însă, în toate cartierele analizate, conturându-se componente de peisaj care conduc la plasarea unor puncte terminus, dincolo de care „eu” și „celălalt” sunt, în mod clar, separați. Practic, sunt limite teritoriale perceptibile care separă spațiul „dinăuntru” de cel „din afară”, dar și locuitorii respectivelor spații, limite care se transpun în ziduri, garduri vii (în La Coma), parcuri construite în altitudine (în Cabanyal), căi de comunicație (în La Coma, și Kuncz), stare de degradare a clădirilor (în Piața Traian), structură a așezărilor (în Plopi).

O altă întrebare care apare, având în vedere aceste observații, este dacă cele două tipuri majore de segregare, și anume teritorială și socială, pot exista în mod independent. Răspunsul furnizat pe baza rezultatelor cercetării este unul afirmativ, însă nu în ambele sensuri. Cu alte cuvinte, segregarea socială poate exista fără acea izolare vizibilă prin elemente de peisaj, un exemplu în acest sens fiind Piața Traian, care constituie un nod de comunicație și este bine conectată cu celelalte cartiere timișorene, dar care, totuși, se confruntă cu probleme de segregare pe criterii etnice.

Apariția segregării teritoriale implică, însă, existența a priori sau apariția ulterioară a segregării sociale. O dovadă în acest sens o constituie ambele cartiere spaniole, unde în trecut exista acea izolare impusă la nivel teritorial prin bariere fizice, care au condus, implicit, la o diferențiere a persoanelor care locuiau dincolo de aceste bariere în raport cu cele din exterior și, ulterior, la apariția segregării. Cartierul La Coma constituie, însă, o ilustrație elocventă a modului în care segregarea socială și cea teritorială sunt intercondiționate: inițial cartierul era localizat într-un areal pustiu, mărginit de căi de comunicație și cu un nivel redus de accesibilitate, ceea ce a condus la instalarea anumitor categorii de persoane și izolarea lor de celelalte cartiere. Dezvoltându-se acea micro-comunitate cu caracteristici specifice cartierului, ulterior, chiar extinderea construcțiilor și diminuarea problemelor de accesibilitate nu a favorizat integrarea, apărând noi bariere fizice, reprezentate prin ziduri și garduri vii, construite tocmai pentru a delimita în continuare diferitele categorii de populație. Prin urmare, segregarea socială și cea teritorială sunt intercondiționate, putând să existe separat pentru o anumită perioadă de timp, dar ulterior, prin prisma evoluției spațiilor și a comunităților, simultaneitatea celor două tipuri de segregare devine evidentă.

Cartierul La Coma, este, de altfel, și cel mai apropiat cartier, dintre cele analizate, de modelul american de segregare, prin prisma situației de discriminare extremă (Maloutas, 2004) care conduce la apariția *ghetourilor urbane* (Lavía Martínez, 2009). Astfel, în acest cartier sunt sesizabile cele mai multe consecințe ale unui proces tipic de segregare: excludere socială (Bayona i Carrasco, 2007), acces diferențiat la servicii sociale (Semyonov y Glikman, 2008), participare defectuoasă în sfera educațională și a locurilor de muncă (Musterd, 2005), abandon școlar și rate reduse ale succesului școlar (Bolt *et al.*, 2008), dezvoltarea unei culturi a străzii și apariția comportamentelor deviante (Britton, Shin, 2013).

Un aspect ce se cuvine a fi menționat este modul în care sărăcia localnicilor determină perpetuarea și reproducerea condițiilor sociale în care aceștia au fost născuți și crescuți (Wirth, 1927), așa cum comportamentul educațional și de muncă al adulților se transmite copiilor prin învățare și imitare, procese care depind de implicarea părinților și de mediul social în care copiii trăiesc (Sáez-Martí, Zenou, 2012). Această tendință de reproducere a tipurilor de comportamente e specifică ghetoului, unde distanța socială față de exterior determină apariția unor limite, în interiorul cărora viața este trăită într-un mod diferit în raport cu restul lumii, dezvoltându-se o solidaritate internă a micro-comunității care separă cele două „lumi” (Wirth, 1927). Totuși, definiția ghetoului, drept un areal de reședință care este locuit în mod aproape exclusiv de un anumit grup etnic sau cultural (Peach, 1996) nu coincide cu tiparul cartierului La Coma, care constituie un cartier multicultural, dar care corespunde ideii de izolare atât socială, cât și teritorială. Această definiție corespunde în special cartierului Kuncz, unde populația de etnie rromă este net predominantă. Totuși, în acest cartier izolarea teritorială nu este o caracteristică evidentă, acesta fiind conectat cu alte cartiere timișorene prin intermediul căilor de comunicație și a mijloacelor de transport. Stilul de viață specific comunității din Kuncz este, însă, unul tipic și, similar cartierului La Coma, se reproduce și se perpetuează.

Prin urmare, *există segregare în cartierele analizate?* Răspunsul este, în mod evident, afirmativ. *Sunt cartierele analizate segregate?* Parțial, în sensul că doar cartierele La Coma și Kuncz îndeplinesc multiple condiții pentru a fi clasificate ca atare. Totuși, se dovedește faptul că de o importanță deosebită este excluderea socială, concept care include elemente dinamice și multi-dimensionale ale realității, precum locuri de muncă, venituri, educație, sănătate, participare, locuințe, relații socio-familiale (Natera Rivas *et al.*, 2017) și care determină trasarea unor limite în mentalul colectiv, acest proces fiind, într-adevăr, vizibil sau perceptibil în toate cartierele analizate.

În analiza segregării din punct de vedere social-geografic, conform specificului lucrării prezente, este importantă observarea *contrastelor între aspectele teritoriale și cele sociale*, care,

deși sunt interconectate, ilustrează fațete diferite ale aceluiași fenomen. Rezultatele dovedesc faptul că la nivel teritorial și de comunitate un rol esențial revine aspectelor sociale, care par să primeze în detrimentul celor teritoriale. Astfel, deși localnicii au acces facil la diverse tipuri de servicii, la unități comerciale, la școli, cabinete medicale, spații de relaxare și de petrecere a timpului liber, deși cartierele sunt bine conectate cu alte cartiere ale orașului și există stații ale mijloacelor de transport în comun în proximitate, ceea ce ar putea indica un teritoriu ferit de probleme de segregare, situația nu corespunde în totalitate realității. Deși nivelul de satisfacție cu privire la cele enunțate mai sus este unul ridicat, intervine calitatea precară a diverselor tipuri de servicii, care determină o atitudine de dezamăgire și frustrare și apariția discriminării, pe aceste criterii, din exterior. Astfel, această calitate precară devine o etichetă a cartierului, care odată asociată acestuia, este greu de înlăturat. Totuși, elementele de ordin teritorial, cum ar fi localizarea și accesibilitatea, sunt elemente de bază, care dacă nu sunt îndeplinite, fac imposibilă inițierea unei discuții în termeni calitativi.

Un exemplu elocvent pentru discrepanța dintre elementele teritoriale și cele sociale este cartierul La Coma. Aici, în primul rând, lipsa unităților comerciale și a posibilităților de construire a acestora determină imposibilitatea formării unei opinii a oamenilor sub acest aspect. În schimb, școlile, cabinetele medicale și parcurile, care se găsesc în cartier, sunt criticate pentru calitatea lor. Prin urmare, inexistența serviciilor reprezintă o problemă de bază pentru cartiere, însă existența, dar slaba calitate a acestora determină, la rândul său, apariția premiselor de segregare.

Nu în ultimul rând, aspectele sociale fac referire nu doar la gradul de mulțumire cu privire la calitatea unor servicii, ci și (în special) la interacțiunea umană, la modul de relaționare și conviețuire. Acestea sunt, de altfel, elementele critice care contribuie la menținerea segregării, iar cartierul Cabanyal, cu renumita zonă 0, confirmă acest lucru. Deși se fac progrese remarcabile în sfera urbanistică și se îmbunătățește semnificativ imaginea cartierului, problematica socială este mult mai complexă și mai dificil de rezolvat, astfel că dificultățile asociate integrării sociale și asigurării unei coeziuni sociale rămân încă fără soluție.

CONCLUZII

În concluzie, segregarea spațială și mobilitatea socio-teritorială sunt două procese și fenomene intercondiționate, fiecare dintre cele două putând îndeplini rolul de cauză sau de consecință pentru celălalt. Complexitatea cauzelor și a consecințelor lor face dificilă stabilirea unui tipar caracteristic de producere și manifestare, precum și a unei „rețete” sigure de asigurare a succesului, rețetă pe care actorii locali din toate arealele cu astfel de probleme o caută.

Scara cartierului a fost utilizată pentru studiul prezent, având în vedere corespondența sa cu definiția locului din literatura de specialitate (Coulton *et al.*, 2013; Lewicka, 2010), cartierul reprezentând unitatea de referință pentru analiza atitudinilor, percepțiilor și comportamentelor localnicilor. România și Spania sunt două țări interconectate prin intermediul migrației internaționale, care determină stabilirea unor legături de colaborare și a anumitor similarități de ordin social și comportamental. Evoluția particulară a municipiilor Timișoara și Valencia determină, însă, disparități accentuate sub aspectul segregării și al mobilității, la aceasta adăugându-se și amprenta pusă de contextul cultural, național și politic specific fiecărei țări (Stevenson, Muldoon, 2010).

În vederea clarificării situației specifice celor două orașe și a celor patru cartiere analizate, vom porni de la ipotezele stabilite în faza inițială a studiului prezent. Prima ipoteză, conform căreia factorul economic primează în rândul cauzelor segregării spațiale este confirmată parțial. Dacă în cartierele timișorene acesta se impune ca factor mai pregnant, în cartierele valenciene factorul politic este cel care determină segregarea, ulterior intervenind și factorii economici și etnici. Totuși, factorii economici reprezintă cauza principală a mobilității, care poate determina ulterior segregarea. Deși mobilitatea socio-teritorială poate fi o cauză a segregării spațiale, între cele două procese nu există un raport direct proporțional, astfel că cea de-a doua ipoteză nu se confirmă. Într-adevăr, fiecare proces poate constitui o cauză sau o consecință a celuilalt, însă intensificarea unuia nu determină în mod obligatoriu accentuarea celuilalt și viceversa, în condițiile în care intervin o serie de factori externi.

Cea de-a treia ipoteză, potrivit căreia principalele spații segregate corespund arealelor caracterizate prin mozaic etnic și precaritate economică este confirmată de studiile de caz abordate, fiecare dintre ele identificându-se prin probleme sub aspectul nivelului veniturilor și al tipurilor de locuri de muncă și prin îmbinarea, în cadrul aceluiași spațiu, a mai multor etnii. De asemenea, segregarea spațială are drept rezultat intensificarea discrepanțelor la nivelul elementelor de peisaj, accentuarea sentimentului de respingere și apariția și multiplicarea comportamentelor deviate, consecințe întâlnite în toate cartierele studiate. Nu în ultimul rând,

cea de-a cincea ipoteză, conform căreia la baza soluționării problemelor asociate segregării spațiale se poziționează politicile de integrare socială este din nou confirmată parțial, întrucât, un prim pas spre soluționarea problemelor de segregare este cooperarea între diverșii actori implicați în viața colectivității, dar și aducerea cartierelor la standarde optime, prin rezolvarea problemelor de bază ale acestora, permițând, ulterior, integrarea socială a diferitelor categorii de populație.

Prin urmare, ipoteza principală, care reunește toate ipotezele specifice enunțate, și anume: „Sub impactul factorilor economici, mediul urban se caracterizează prin procese de mobilitate socio-teritorială și segregare spațială, care generează probleme de natură diferită, identificate prin prisma dificultăților cu care acesta se confruntă” se confirmă parțial, cu mențiunea că, înaintea factorilor economici, primează factorii politici, aceștia fiind cei care condiționează evoluția ulterioară.

Revenind la cele două municipii analizate, acestea sunt o dovadă elocventă a modului în care deciziile luate la nivel de cartier influențează evoluția lor ulterioară. Municipiul Valencia și aria sa metropolitană ilustrează, conform indicilor de segregare calculați sub aspectul naționalității și al nivelului de educație, o diminuare a segregării. Totuși, nu trebuie omis faptul că acești indicatori nu surprind complexitatea situației reale (Iglesias Pascual, 2017), întrucât nu redau decalajele socio-economice existente și nici gradul de discriminare perceput. În acest sens, metodele de cercetare calitativă vin în completarea imaginii segregării și a mobilității.

Cartierele Cabanyal și La Coma constituie o dovadă elocventă a faptului că, deși nivelul de segregare geografică a scăzut de-a lungul timpului, segregarea socială persistă la scară redusă, fiind centrată pe anumite grupuri etnice (segregare etnică) sau pe grupuri de diferite nivele ale veniturilor (segregare economică), în legătură cu acestea conturându-se și o diferențiere a accesului la facilități educaționale pentru anumite grupuri sociale (segregare școlară). Nu în ultimul rând, ambele cartiere constituie dovada modului în care tendințele de segregare pot fi inițiate și accentuate ca urmare a acțiunilor autorităților locale, deși prin modalități diferite. Astfel, în Cabanyal strategia de distrugere prevăzută de către autorități a generat, practic, toate problemele cu care se confruntă la momentul actual, atât cele economice și sociale, cât și cele urbanistice și teritoriale. În La Coma, chiar modul în care cartierul a fost conceput a reprezentat o problemă și a generat o serie de alte probleme prin lipsa abordării unor strategii pe termen lung.

La rândul lor, procesele de segregare și mobilitate se regăsesc, deși în fază incipientă și cu caracteristici distincte, și în țările Europei Centrale și de Est, cartierul Plopi-Kuncz și Piața Traian constituind o dovadă elocventă în acest sens. În cadrul acestora, deși nu poate fi vorba

despre o segregare geografică evidentă, există caracteristici și tendințe care, în timp, pot conduce la instalarea segregării. Chiar și la momentul actual este facil de identificat segregarea școlară, manifestată prin refuzul fuziunii anumitor școli (în zona Traian), dar și prin neîncrederea părinților de a-și înscrie copiii la școlile din cartier (în Plopi).

De asemenea, segregarea etnică este evidentă în cazul populației rrome, care este asociată unor prejudecăți și stereotipuri care determină marginalizarea lor. În acest sens, Piața Traian este marginalizată pe seama prezenței rromilor, deși aceștia nu locuiesc în piață efectiv; în cartierul Plopi este marginalizată minoritatea rromă; în timp ce cartierul Kuncz este marginalizat în totalitate, în condițiile în care populația rromă este majoritară. Kuncz-ul este cartierul care întrunește cele mai multe caracteristici ale segregării (împreună cu La Coma), în sensul că este evitat de populația din exterior, ocolit de mijloacele de transport, dispune de condiții precare de locuire și se confruntă cu probleme de bază, cum ar fi lipsa documentelor, care limitează accesul populației la serviciile și domeniile sistemului social. Un tip de segregare caracteristic doar Pieței Traian și Cabanyal-ului, este segregarea urbanistică, reflectată de starea avansată de degradare a clădirilor, care determină conturarea sentimentului de teamă din exterior și, implicit, intenția de a evita spațiul respectiv, dar și a sentimentului de nostalgie din partea localnicilor. Pe lângă toate aceste tipuri de segregare, trebuie menționată segregarea percepută, reflectată de gradul de discriminare resimțit, dar și de felul în care în interiorul cartierului se construiește identitatea de cartier și coeziunea socială sau în care localnicii se raportează la exterior.

Astfel, deși nu există limite fizice evidente, există limite perceptuale, care pot conduce la o separare socială uneori mai puternică decât cea teritorială. Deși limitele fizice dispar, sau se diminuează, limitele perceptuale și sociale continuă să existe. Nu în ultimul rând, cartierele valenciene analizate contribuie la distrugerea unor mituri, ilustrând modul în care răspunsurile abordate în fața segregării și a mobilității pot determina o evoluție ulterioară pozitivă sau negativă, în timp ce cartierele timișorene se încadrează în tipare clasice de evoluție. Astfel, cartierul Cabanyal confirmă faptul că nu întotdeauna câștigarea unei lupte și creșterea economică determină dezvoltarea și soluționarea tuturor problemelor, dovadă fiind amenințarea gentrificării, cel mai mare risc perceput în prezent. La Coma, la rândul său, dovedește faptul că inserția nu presupune integrare, fapt ilustrat de conturarea cartierului drept o enclavă segregată în interiorul unei lumi diferite, care a luat naștere ulterior.

Indiferent de caracteristicile și factorii care pun în evidență segregarea în cartierele analizate, cert este că acestea prezintă un punct comun, și anume sentimentul de „a fi diferit”, sentiment resimțit atât de locuitorii cartierelor respective, cât și de locuitorii din celelalte

cartiere în raport cu arealele analizate. Practic, acesta este cel care constituie punctul de bază în apariția segregării, drept pentru care strategiile viitoare trebuie să se orienteze spre reducerea disparităților socio-teritoriale și spre integrare, în vederea constituirii unei comunități.

Lucrarea prezentă reprezintă o contribuție semnificativă pentru studiul segregării, atât în România, unde astfel de studii sunt sporadice, cât și în Spania, prin scara detaliată de analiză întrebuințată. De asemenea, aceasta vine cu o comparație a unor contexte culturale diferite, cu tipare de evoluție distincte, grad diferit de cunoaștere a problematicii segregării și mobilității, eterogenitate a modelelor comportamentale de raportare în fața acestor procese și grad de participare diferit. Scara detaliată de analiză a permis sesizarea contrastelor și surprinderea complexității celor două procese analizate în context local, permițând validarea sau infirmarea unor teorii și modele anterior lansate în literatura de specialitate. Nu în ultimul rând, îmbinarea unor metode de analiză variate și perspectiva social-geografică de abordare au permis surprinderea diferitelor dimensiuni și perspective asupra mobilității și segregării.

De asemenea, problematica studiată a furnizat noi posibile direcții de cercetare. În primul rând, similitudinile conceptelor de marginalizare, segregare și excluziune socială conturează premisele elaborării unui studiu pe baza acestor concepte, în vederea identificării legăturilor dintre ele și a punctelor de inflexiune sau de trecere de la un concept la altul. În al doilea rând, centrarea pe dimensiunea cantitativă în cartierele timișorene este o direcție de urmat în vederea clarificării tiparelor de evoluție a segregării și mobilității. Nu în ultimul rând, o direcție interesantă de abordare ar viza influența pe care conceptul de discriminare o are asupra evoluției segregării și modul în care acesta poate fi pe deplin înțeles. Astfel, dacă studiul prezent s-a bazat pe analiza discriminării resimțite din interiorul cartierelor defavorizate, în viitor, pentru surprinderea unei imagini mai detaliate, se poate surprinde și modul în care respectivele cartier sunt percepute din exterior.

Prin urmare, tematica lucrării prezente, aceea a segregării spațiale și a mobilității socio-teritoriale, este una complexă și de actualitate, care creează premisele unor cercetări viitoare, centrate pe aspecte diverse ale celor două procese, cercetări menite să asigure o bună înțelegere a fenomenelor și a tiparelor de evoluție, în vederea furnizării unor soluții pentru problemele cu care se confruntă societatea actuală și elaborării unor strategii de evitare a respectivelor dificultăți pe viitor.

BIBLIOGRAFIE

- Abela, J. A., (2002) – *Las técnicas de Análisis de Contenido: Una Revisión Actualizada*, accesat la <http://public.centrodeestudiosandaluces.es/pdfs/S200103.pdf> în 26.06.2017.
- Agabrian, M., (2004) – *Cercetarea calitativă a socialului*, Institutul European, Iași, 232 p.
- Allen, R., Burgess, S., Windmeijer, F., (2009) – More reliable inference for segregation indices, *The Centre for Market and Public Organisation*, 9(216).
- Anas, A., (2004) – *Ethnic Segregation and Ghettos*, în *A companion to Urban Economics*, Ed. Blackwell, Malden, Massachusetts, United States of America.
- Ancuța, C., (1999) – Spațiul de viață și hărțile mentale, concepte pentru o nouă abordare în geografia urbană. Studiu de caz – Timișoara, *Lucrările simpozionului „Geography within the context of Contemporary Development”*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 344-356.
- Ancuța, C., (2008) – *Studiul geografic al disparităților teritoriale din Banatul românesc*, Ed. Mirton, Timișoara, 277 p.
- Andersson, R., Brattbakk, I., Vaattovaara, M., (2017) – Natives' opinions on ethnic residential segregation and neighbourhood diversity in Helsinki, Oslo and Stockholm, *Housing Studies*, 32(4): 491-516.
- Andreouli, E., Howarth, C., (2012) – National Identity, Citizenship and Immigration: Putting Identity in Context, *Journal for The Theory of Social Behaviour*, 43(3).
- Anguita, J. M., (2015) – Migraciones de la población rumana hacia Europa y su integración en Ciudad Real, În M. Hernández Sampelayo (Ed.), *Europa de los valores: Identidad cultural y educación* (pp. 126-151), Ed. Bubok Publishing S.L., Madrid.
- Antonescu, D., (2012) – *Identificarea disparităților și convergenței economice regionale în Uniunea Europeană și în România*, Institutul Național de Cercetări Economice, Academia Română, București.
- Arapoglou, V. P., (2006) – Immigration, segregation and urban development in Athens: The relevance of the Debate for the Southern European Metropolises, *The Greek Review of Social Research*, 121: 11-38.
- Arcidiacono, C., Procentese, F., Di Napoli, I., (2009) – Qualitative and Quantitative research: An ecological approach, *International Journal of Multiple Research Approaches*, 3(2): 163-176.
- Asfaw, W., Tolossa, D., Zeleke, G., (2010) – Causes and impacts of seasonal migration on rural livelihoods: Case studies from Amhara Region in Ethiopia, *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography*, 64(1): 58-70.
- Bauer, M. W., Gaskell, G., (2008) – Social Representations Theory: A Progressive Research Programme for Social Psychology, *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38(4): 335-353.
- Baum, S., (1999) – Social Transformations in the Global City: Singapore, *Urban Studies*, 36(7): 1095-1117.
- Bayona i Carrasco, J., (2007) – La segregación residencial de la población extranjera en Barcelona: ¿una segregación fragmentada?, *Scripta Nova: Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, 11(235).
- Bayona i Carrasco, J., López Gay, A., (2011) – Concentración, segregación y movilidad residencial de los extranjeros en Barcelona, *Documents D'Anàlisi Geogràfica*, 57(3): 381-412.
- Bell, M., Ward, G., (2000) – Comparing temporary mobility with permanent migration, *Tourism Geographies*, 2(1): 87-107.
- Bellebna, M., Marchand, M. J., (2004) – *L'accueil des gens du voyage*, Centre d'Etudes Supérieures en Aménagement de Tours.
- Beller, E., Hout, M., (2006) – Intergenerational social mobility: The United States in comparative perspective, *The Future of Children*, 16(2): 19-36.
- Bhatt, R., (2014) – Home is where the school is: the impact of homeschool legislation on school choice, *Journal of School Choice*, 8(2): 192-212.
- Bhatta, B., (2010) – *Analysis of urban growth and sprawl from remote sensing data*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, Heidelberg, Germany, 172 p.
- Boal, F. W., (2001) – *Urban Ethnic Segregation and the Scenarios Spectrum*, International Seminar on Segregation in the City, Lincoln Institute of Land Policy, Cambridge, Massachusetts, July 25-28
- Boira, J. V., Hermosilla, J., (2002) – *Paterna, siglo XXI, Centro Histórico y Comercio*, Ajuntament de Paterna, Paterna, 133 p.
- Bolt, G., Van Kempen, R., Van Ham, M., (2008) – Minority ethnic groups in the Dutch housing market: Spatial segregation, relocation dynamics and housing policy, *Urban Studies*, 45(7): 1359-1384.
- Borja, J., Muxí, Z., (2004) – *Urbanismo en el siglo XXI: Bilbao, Madrid, Valencia, Barcelona*. Ed. UPC Edicions, Barcelona.
- Bourdin, A., (2003) – Urbanisme et quartier, *Terrain anthropologie & sciences humaines*, 41: 137-148.
- Britton, M. L., Shin, H., (2013) – Metropolitan residential segregation and very preterm birth among African American and Mexican-origin women, *Social Science & Medicine*, 98: 37-45.
- Bulgaru, M., (2003) – *Sociologie – manual*, Centrul Editorial al USM, Chișinău, Republica Moldova, 331 p.

- Burriel de Orueta, E., (2009) – Los límites del planeamiento urbanístico municipal. El ejemplo valenciano, *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 54: 33-54.
- Buruleanu, D. N., Medeleț, F., (2004) – *Timișoara – povestea orașelor sale*, Ed. Mirton, Timișoara, 256 p.
- Buzai, G. D., (2011) – Construcción de mapas mentales mediante apoyo geoinformático. Desde las imágenes perceptivas hacia la modelización digital, *Revista Geografía Valpso*, 44: 1-17.
- Buzai, G. D., Baxendale, C., Rosario Cruz, M., (2009) – Fases de un proyecto de investigación en estudios de geografía aplicada basados en el uso de Sistemas de Información Geográfica, *Fronteras*, 8(8): 31-40.
- Cameron, J., Pierce, W. D., Banko, K. M., Gear, A., (2005) – Achievement-Based Rewards and Intrinsic Motivation: A test of Cognitive Mediators, *Journal of Educational Psychology*, 97(4): 641-655.
- Canales Cerón, M., (2006) – *Metodología de investigación social: introducción a los oficios*, LOM Ediciones, Santiago, Chile, 408 p.
- Capel Molina, J. J., (2001) – Los mecanismos hidrométricos en el mediterráneo español. Situaciones atmosféricas tipo, *Papeles de Geografía*, 34: 85-102.
- Carmona González, P., (1997) – La dinámica fluvial del Turia en la construcción de la ciudad de Valencia, *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 31: 85-102.
- Carrero, R., Malvárez, G., Navas, F., Tejada, M., (2009) – Negative impacts of abandoned urbanisation projects in the Spanish coast and its regulation in the Law, *Journal of Coastal Research*, 5.
- Câdea, M., Costachie, S., Braghină, C., Zamfir, D., (1999) – *Dicționar de geografie umană*, Ed. Corint, București, 391 p.
- Chaintreau, A., Hui, P., Crowcroft, J., Diot, C., Gass, R., Scott, J., (2007) – Impact of human mobility on the design of Opportunistic forwarding algorithms, *IEEE Transactions on Mobile Computing*, 6(6): 606-620.
- Chakrabarti, R., Roy, J., (2015) – Housing markets and residential segregation: Impacts of the Michigan school finance reform on inter- and intra-district sorting, *Journal of Public Economics*, 122: 110-132.
- Chelcea, S., (2001) – *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*, Editura Economică, București, 656 p.
- Chelcea, S., (2001) – *Tehnici de cercetare sociologică*, Școală Națională de studii politice și administrative, București, 234 p.
- Chen, H. J., Fang, I. H., (2013) – Migration, social security and economic growth, *Economic Modelling*, 32: 386-399.
- Cîrnu, D., (2010) – Particularități ale dezvoltării regionale și cauze specifice, *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu*, 3: 75-86.
- Clark, W. A. V., (1991) – Residential preferences and neighborhood racial segregation: a test of the Schelling segregation model, *Demography*, 28(1): 1-19.
- Clemente, J., Larramona, G., Olmos, L., (2016) – Interregional Migration and Thresholds: Evidence from Spain, *Spatial Economic Analysis*, 11(3): 276-293.
- Cormoș, V. C., (2011) – *Migrațiune și identitate – Schimbări identitare, colective și individuale, ca urmare a migrației internaționale*, Ed. Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 302 p.
- Corvalan, A., Vargas, M., (2015) – Segregation and conflict: An empirical analysis, *Journal of Development Economics*, 116: 212-222.
- Cottone, R. R., (2001) – A Social Constructivism Model of Ethical Decision Making in Counseling, *Journal of Counseling and Development*, 79: 39-45.
- Coulton, C., Theodos, B., Turner, M., (2012) – Residential mobility and neighborhood change: real neighborhoods under the microscope, *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, 14(3): 55-90.
- Cucó i Giner, J., (2013) – *La ciudad pervertida. Una mirada sobre la Valencia global*, Ed. Anthropos, Barcelona, 253 p.
- Cucó i Giner, J., et al., (2013) – *Metamorfosis urbanas. Ciudades españolas en la dinámica global*, Ed. Icaria, Barcelona, 400 p.
- Cucu, A., (2011) – *Cetatea și harta cetății Timișoara, Studiu tehnic și istoric*, Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, 112 p.
- Cucu, V., (1974) – *Geografia populației și așezărilor omenesci*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 405 p.
- Cuțara, A., (1998) – *Timișoara – monografie artistică*, Ed. Amarcord, Timișoara, 115 p.
- Cutillas Orgilés, E., (2011) – Cambios demográficos y delimitaciones de las áreas sociales en la ciudad de Valencia (España), *Aposta: Revista de Ciencias Sociales*, 49: 1-25.
- Deas, I., Hincks, S., (2014) – Migration, Mobility and the Role of European Cities and Regions in Redistributing Population, *European Planning Studies*, 22(12): 2561-2583
- Denton, N. A., (1996) – The Persistence of Segregation: Links between Residential Segregation and School Segregation, *Minnesota Law Review*, University of Minnesota Law School.

- Dettmer, H. W., (2003) – *Strategic navigation: A Systems Approach to Business Strategy*, Quality Press, Milwaukee, United States of America, 302 p.
- Díaz Orueta, F., (2007) – Madrid: Urban regeneration projects and social mobilization. *Cities*, 24: 183–193.
- Díe Olmos, L., (2004) – *Estudio integral del barrio La Coma – Paterna, Informe final*, Asociación Ikaria, 80 p.
- Dixon, J., Durrheim, K., (2000) – Displacing place-identity: A discursive approach to locating self and other, *British Journal of Social Psychology*, 39(1): 27-44.
- Domínguez Mujica, J., Díaz Hernández, R., Parreño Castellano, J. M., (2010) – Inmigración y ciudad en España: integración versus segregación socio-territoriales. *Scripta Nova: Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, 14:331(50).
- Eagly, A. H., Chaiken, S., (1993) – *The Psychology of Attitudes*, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers, Orlando, Florida, United States of America, 794 p.
- Egalite, A., Wolf, P., (2016) – A review of the empirical research on private school choice, *Peabody Journal of Education*, 91(4): 441-454.
- Eluru, N., Sener, I. N., Bhat, C. R., Pendyala, R. M., Axhausen, K. W., (2009) – Understanding residential mobility: a joint model of the reason for residential relocation and stay duration, *88th Annual Meeting of the Transportation Research Board*, Washington, D. C.
- Erdeli, G., Căndea, M., Braghină, C., Costache, S., Zamfir, D., (1999) – *Dicționar de geografie umană*, Ed. Corint, București, 392 p.
- Erdeli, G., Dumitrache, L., (2009) – *Geografia populației mondiale*, Ed. Universitară, București, 288 p.
- Faggian, A., Rajbhandari, I., Dotzel, K. R., (2017) – The interregional migration of human capital and its regional consequences: a review, *Regional Studies*, 51(1): 128-143.
- Feria-Toribio, J. M., (2008) – Un ensayo metodológico de definición de las áreas metropolitanas en España a partir de la variable residencia-trabajo, *Investigaciones Geográficas (Esp)*, 49–68.
- Fernández Gil, J. R., (2010) – Fuentes de análisis para el estudio de la prensa diaria, *Anales de Documentación*, 13: 135-158.
- Fisher Jr., W. P., Stenner, A. J., (2011) – Integrating qualitative and quantitative research approaches via the phenomenological method, *International Journal of Multiple Research Approaches*, 5(1): 89-103.
- Forrest, R., Kearns A., (2001) – Social cohesion, Social Capital and the Neighbourhood, *Urban Studies*, 38(12): 2125-2143.
- Fratesi, U., (2014) – Editorial: The Mobility of High-Skilled Workers – Causes and Consequences, *Regional Studies*, 48(10): 1587-1591.
- Gago-Cortés, C., Novo-Corti, I., (2015) – Políticas inclusivas de vivienda a través de la actuación municipal en la erradicación del chabolismo: El realojo del poblado de Culleredo (Galicia, España), *Gestión y Política Pública*, 24(1): 131-167.
- Gasper, J., DeLuca, S., Estacion, A., (2009) – Coming and going: explaining the effects of residential and school mobility on adolescent delinquency, *Social Science Research*, 39(3): 459-476.
- Gauwin, L., Vignes, A., Nadal, J. P., (2013) – Modeling urban housing market dynamics: Can the socio-spatial segregation preserve some social diversity?, *Journal of Economic Dynamics & Control*, 37: 1300-1321.
- Georgescu, M. A., (1998) – *Educație și mobilitate socială*, Ed. TIPOMUR, Târgu-Mureș, 216 p.
- Gherasim, T., Gherasim, D., (1999) – *Marketing turistic*, Ed. Economică, București, 240 p.
- Goh, R. B. H., (2009) – Christian identities in Singapore: religion, race and culture between state controls and transnational flows, *Journal of Cultural Geography*, 26(1): 1-23.
- González, M., Hidalgo, C., Barabási, A. L., (2008) – Understanding individual human mobility patterns, *Nature Publishing Group*, 453: 779-782.
- González-Pérez, J., (2018) – Urban inequality: The city after the 2007 crisis. *Urban Science*, 2.
- Grannis, R., (2002) – Segregation indices and their functional inputs, *Sociological Methodology*, 32: 69-84.
- Grawin, S., Goffette-Nagot, F., Jensen, P., (2012) – Dynamic models of residential segregation: An analytical solution, *Journal of Public Economics*, 96: 124-141.
- Gyula, D., (2011) – *Ghidul Timișoarei*, Ed. Tempus, Timișoara, 261 p.
- Haplan, D. H., Douzet, F., (2011) – Research in Ethnic Segregation III: Segregation Outcomes, *Urban Geography*, 32(4): 589-605.
- Hasan, S., Schneider, C., Ukkusuri, S., González, M., (2013) – Spatiotemporal patterns of urban human mobility, *Journal of Statistical Physics*, 151(1): 304-318.
- Hațegan, I., (2009) – *Turist prin Timișoara*, Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, 171 p.
- Hays, R. A., Kogl, A. M., (2007) – Neighborhood attachment, social capital building, and political participation: a case study of low- and moderate-income residents of Waterloo, Iowa, *Journal of Urban Affairs*, 29(2): 181-205.

- Hermosilla, J., et al., (2009) – *La ciudad de Valencia. Geografía y Arte*, Universitat de Valencia, Valencia, 532 p.
- Hermosilla, J., Boira, J. V., Sáez, J., Antequera, M., (2003) – *Plan de Actuación Comercial de Paterna*, Ajuntament de Paterna, Paterna, 79 p.
- Hernández Martí, G. M., (2013) – Glocalizables: espacios singulares de la glocalización. El caso de Valencia. *Kamchatka*, 2: 13-36.
- Hernández Sampieri, R., Fernández Collado, C., Pilar Baptista Lucio, M., (2010) – *Metodología de la Investigación, Quinta edición*, Ed. Mc Graw Hill, México D. F., Mexico, 613 p.
- Herrero García, L. F., Fernández Morote, A., (2014) – Urban planning without social costs: a necessary approach to work in the consolidated city, *Composite Cities*, 1001: 1-15.
- Herrero García, L. F., Varea Oro, A., (2012) – Urban order and historical neighbourhoods: the case of El Cabanyal in Valencia, *EURAU12 Porto. Espaço Público e Cidade Contemporânea: Actas do 6º European Symposium on Research in Architecture and Urban Design*, Porto, FAUP, July 12-15.
- Hirschle, J., Kleiner, T. M., (2014) – Regional cultures attracting interregional migrants, *Urban Studies*, 51(16): 3348-3364.
- Höijer, B., (2011) – Social Representations Theory – A New Theory for Media Research, *Nordicom Review*, 32(2): 3-16.
- Hua, Q., (2012) – Environmental Effects on Rural-to-Urban Migration in China, *Chinese Journal of Population Resources and Environment*, 10(3): 9-17.
- Hugo, G., (2005) – The new international migration in Asia, *Asian Population Studies*, 1(1): 93-120.
- Hui, A., (2016) – The Boundaries of Interdisciplinary Fields: Temporalities Shaping the Past and Future of Dialogue between Migration and Mobilities Research, *Mobilities*, 11(1): 66-82.
- Humeau, J. B., Pluchon, B., (2006) – Les gens du voyage: quel type d'accueil pour les familles tziganes, *Liaisons – Pole de recherche urbaine des Pays de la Loire*, 29: 1-12.
- Hyndman, J., (2012) – The Geopolitics of Migration and Mobility, *Geopolitics*, 17(2): 243-255.
- Ianoș, I., (2004) – *Geografia solurilor – cu noțiuni speciale de pedologie*, Ed. Mirton, Timișoara, 318 p.
- Ianoș, I., Pușcă, I., Goian, M., (1997) – *Solurile Banatului II. Condiții naturale și fertilitate*, Ed. Mirton, Timișoara, 392 p.
- Ibolya, K., (2010) – *Disparități geodemografice și economice din România în perioada de tranziție*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 442 p.
- Iglesias Pascual, R., (2017) – Subjetividad socioespacial y gestión de la diversidad en las principales ciudades españolas. Lo que los índices de segregación no pueden reflejar, *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 75: 247-270.
- Ilieșu, P., (2004) – *Timișoara: the history of a European city*, Ed. Planetarium, Timișoara, 258 p.
- Illeris, K., (2014) – Transformative Learning and Identity, *Journal of Transformative Education*, 12(2): 148-163.
- Ilovan, O. R., Mihalca, I. A., (2014) – Utilizarea metodelor calitative de cercetare în geografia regională, *Geographia Napocensis*, 8(1): 19-36.
- Iojă, I. C., (2013) – *Metode de cercetare și evaluare a stării mediului*, Ed. Etnologică, București, 183 p.
- Jabbaz, M., Moncusí Ferré, A., (2010) – Mediación intercultural «natural»: Reflexiones a partir de una experiencia en Orriols (Valencia), *Migraciones*, 27: 171-198.
- Jorgensen, B. S., Stedman R. C., (2001) – Sense of place as an attitude: lakeshore owners attitudes toward their properties, *Journal of Environmental Psychology*, 21(3): 233-248.
- Kang, C., Gao, S., Lin, X., Xiao, Y., Yuan, Y., Liu, Y., Ma, X., (2010) – Analyzing and geo-visualizing individual human mobility patterns using mobile call records, *18th International Conference on Geoinformatics*.
- Kareem, A. O., Oshungade, I. O., Oyeyemi, G. M., (2015) – A note on the precision of stratified systematic sampling, *Open Journal of Statistics*, 5: 104-112.
- Kasy, M., (2015) – Identification in a model of sorting with social externalities and the causes of urban segregation, *Journal of Urban Economics*, 85: 16-33.
- Kearns, A., Forrest R., (2000) – Social Cohesion and Multilevel Urban Governance, *Urban Studies*, 37(5-6): 995-1017.
- Kwan, M. P., Schwanen, T., (2016) – Geographies of Mobility, *Annals of the American Association of Geographers*, 106(2): 243-256.
- LaPiere, R. T., (1934) – Attitudes versus actions, *Social Forces*, 13: 230-237.
- Lavía Martínez, C., (2008) – La segregación residencial de la población extranjera en Bilbao, *ACE: Architecture, City and Environment*, 8: 65-93.
- Lavía Martínez, C., (2009) – Inmigración extranjera en Bilbao: una aproximación a la medida de la segregación residencial. *Zerbitzuan*, 45: 83-98.

- Lawson, D., Hulme, D., Muwonge, J., (2008) – Combining quantitative and qualitative research to further our understanding of poverty dynamics: Some methodological considerations, *International Journal of Multiple Research Approaches*, 2(2): 191-204.
- Leal Maldonado, J., (2002) – Segregación social y mercados de viviendas en las grandes ciudades, *RES. Revista Española de Sociología*, 2: 59-75.
- Levy, J., Chemerynski, S., Tuchmann, J., (2006) – Incorporating concepts of inequality and inequity into health benefits analysis, *International Journal for Equity in Health*, 5(2).
- Lewicka M., (2005) – Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties, *Journal of Environmental Psychology*, 25(4): 381-395.
- Lewicka, M., (2008) – Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past, *Journal of Environmental Psychology*, 28(3): 209-231.
- Lewicka, M., (2010) – What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment, *Journal of Environmental Psychology*, 30(1): 35-51.
- López Nicolás, M., Bodí Ramiro, J., (2009) – Reordenación urbana, ¿derechos vulnerados?: el caso del menor en El Cabanyal, *DTZ – Documentos de Trabajo Social*, 46: 37-55.
- Maggi, V., (2002) – *Timișoara: 4 passi per la città*, Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, 128 p.
- Malega, R., (2019) – Understanding the Neighborhood Concentration of Affluent Black Households in the 1990s, *Urban Science*, 3(6).
- Maloutas, T., (2004) – Editorial: Urban segregation and the European context, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 113(113): 3-24.
- Manzo, L. C., Perkins, D. D., (2006) – Finding Common Ground: The Importance of Place Attachment to Community Participation and Planning, *Journal of Planning Literature*, 20(4): 335-350.
- Marcińczak, S., (2012) – The evolution of spatial patterns of residential segregation in central European cities: The Łódź functional urban region from mature socialism to mature post-socialism, *Cities*, 29: 300-309.
- Marcińczak, S., Gentile, M., Rufat, S., Chelcea, L., (2014) – Urban geographies of hesitant transition: Tracing socioeconomic segregation in Post-Ceaușescu Bucharest. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(4): 1399-1417.
- Martin, G. D., (2003) – "Place-Framing" as Place-Making: Constituting a Neighborhood for Organizing and Activism, *Annals of the Association of American Geographers*, 93(3): 730-750.
- Martori i Cañas, J. C., Hoberg, K., (2004) – Indicadores cuantitativos de segregación residencial: El caso de la población inmigrante en Barcelona. *Scripta Nova: Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, 8(169).
- Martori i Cañas, J. C., Hoberg, K., Surinach, J., (2006) – Población inmigrante y espacio urbano. indicadores de segregación y pautas de localización, *Eure*, 32(97): 49-62.
- Maticescu, M., Pășcuță, I., Drăgan, A., Țiru, L., (2018) – *Barometrul de opinie publică asupra calității vieții în Municipiul Timișoara: Raport de cercetare*, Ed. Universității de Vest, Timișoara, 128 p.
- Maya, E., (2014) – *Métodos y técnicas de investigación*, Universidad Nacional Autónoma de México, México D. F., Mexic, 89 p.
- Mândruț, O., (2013) – *Elemente de epistemologie a geografiei*, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 150 p.
- Méndez López, A. J., (2011) – *El autodesarrollo comunitario como método para potenciar la cohesión social en territorios excluidos: el caso del barrio “La Coma”*, Universitat de Valencia. Institut Interuniversitari de Desenvolupament Local, 588 p.
- Mihăilescu, V., (1968) – *Geografie teoretică*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 254 p.
- Mionel, V., (2010) – Tipologia segregării sociale în mediul urban, *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 1(25): 129-146.
- Mionel, V., (2012) – Pata care devine din ce în ce mai vizibilă. Cazul segregării etnice din ghetoul Pata Rât, Cluj-Napoca, *Sphere of Politics*, 2(168): 53-62.
- Mionel, V., (2013) – Tipologia segregării geografice în mediul urban, *Geographia Napocensis*, 1: 87-99.
- Mohammadi, N., Taylor, J. E., (2016) – *Urban energy flux: human mobility as a predictor for spatial changes*, arXiv preprint arXiv: 1609.01239.
- Molina, L. E., Phillips, N., Sidanius, J., (2014) – National and Ethnic Identity in the Face of Discrimination: Ethnic Minority and Majority Perspectives, *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 21(2).
- Mondragón Lasagabaster, J., Trigueros Guardiola, I., (2005) – *Asistente social/trabajador social de la Generalitat Valenciana – Temario Volumen II*, Ed. MAD, Sevilla, 368 p.
- Monkkonen, P., Comandon, A., Zhu, J., (2016) – Economic segregation in transition China: evidence from the 20 largest cities, *Urban Geography*.
- Moscovici, S., (2000) – *Social Representations. Explorations in Social Psychology*, Ed, Polity Press, Cambridge, Marea Britanie, 328 p.

- Mulhern, A., Watson, J. G., (2009) – Spanish Internal Migration: Is there Anything New to Say?, *Spatial Economic Analysis*, 4(1): 103-120.
- Munoz, Sarah-Anne, (2006) – Divided by faith – The impact of religious affiliation on ethnic segregation, *Scottish Geographical Journal*, 122(2): 85-99.
- Munteanu, I., Munteanu, R., (2002) – *Timișoara – monografie*, Ed. Mirton, Timișoara, 572 p.
- Musterd, S., Fullaondo, A., (2008) – Ethnic segregation and the housing market in two cities in northern and southern Europe: The cases of Amsterdam and Barcelona, *ACE: Architecture, City and Environment*, 3(8): 93-115.
- Musterd, S., Marcińczak, S., Van Ham, M., Tammaru, T., (2017) – Socioeconomic segregation in European capital cities. Increasing separation between poor and rich, *Urban Geography*, 38(7): 1062-1083.
- Natera-Rivas, J. J., Larrubia-Vargas, R., Navarro-Rodríguez, S. R., (2017) – Evidencias sobre la segregación vertical en ciudades del sur de Europa. El caso de la ciudad de Málaga, *Papeles De Población*, 23(92).
- Navarro Eslava, L., (2014) – Los movimientos urbanos y su reclamo por el "derecho a la ciudad" en Valencia: Salvem el Cabanyal, *VLC Arquitectura*, 1(2): 47-61.
- Neguș, S., (2011) – *Geografia umană*, Ed. Academiei Române, București, 614 p.
- Niculescu, G., Răbonțu, C. I., Surupăceanu, M., (2005) – *Marketing turistic*, Ed. Academică Brâncuși, Târgu-Jiu, 504 p.
- Observatorio Metropolitano de Madrid, (2013) – *Paisajes devastados. Después del ciclo inmobiliario: impactos regionales y urbanos de la crisis*, Ed. Traficantes de Sueños, Madrid, 464 p.
- Oishi, S., Ishii, K., Lun, J., (2009) – Residential mobility and conditionality of group identification, *Journal of Experimental Social Psychology*, 45: 913-919.
- Opriș, M., (1987) – *Timișoara, mică monografie urbanistică*, Ed. Tehnică, București.
- Opriș, M., (2007) – *Timișoara: monografie urbanistică*, Ed. Brumar, Timișoara.
- Pais, J., South, S. J., Crowder, K., (2012) – Metropolitan Heterogeneity and Minority Neighborhood Attainment: Spatial Assimilation or Place Stratification?, *Social Problems*, 59(2): 258-281.
- Pan Ke Shon, J. L., (2007) – Residents' Perceptions of their Neighbourhood: Disentangling Dissatisfaction, a French Survey, *Urban Studies*, 44(11): 2231-2268.
- Paredes-Arquiola, J., Macián, J., Pedro-Monzonís, M., Belda, E., Momblanch, A., Andreu, J., (2016) – River water quality modelling under drought situations – the Turia River Case, *Proceedings of the International Association of Hydrological Sciences*, 374: 187-192.
- Park, R. E., Burgess, E. W., McKenzie, R. D., (1925) – *The City*, The University of Chicago Press, Chicago
- Pasztor, G., (2013) – *Segregare urbană – Abordări cantitative și calitative ale fenomenului la nivelul orașului Cluj*, Rezumatul tezei de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.
- Peach, C., (1996a) – Good segregation, bad segregation, *Planning Perspectives*, 11(4): 379-398.
- Peach, C., (1996b) – Does Britain have ghettos?, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 21(1): 216-235.
- Peres, Z., Olaru, I., Cismas, V., Kanyo, P., Stan, V., (2013) – *Monografie a Cartierului Plopi*, Timișoara.
- Pérez, María Emilia, (2011) – Conceptos y métodos de la geografía, *Revista Geográfica Digital*, 8 (15).
- Phinney, J., S., Horenczyk, G., Liebkind, K., Vedder, P., (2001) – Ethnic Identity, Immigration, and Well-Being: An Interactional Perspective, *Journal of Social Issues*, 57(3): 493-510.
- Pitarch Garrido, M. D., Salom Carrasco, J., Fajardo Magraner, F., (2018) – Detección de barrios vulnerables a partir de la accesibilidad a los servicios públicos de proximidad. El caso de la ciudad de Valencia, *Anales de geografía de la Universidad Complutense*, 38(1): 61-85.
- Pitarch Garrido, M. D., Uceda i Maza, F., (2015) – Análisis de la exclusión a partir de la delincuencia juvenil en la ciudad de Valencia. el territorio como base para la intervención, *Boletín De La Asociación De Geógrafos Españoles*, 69.
- Ponce Herrero, G., (2013) – Estrategias de metropolización de la Ciudad de Valencia en la etapa autonómica: la centralidad cuestionada en el modelo postchristaller de ordenación del territorio, *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 62: 147-1872.
- Popa, N., Junie, A., (2000) – Poziția geografică națională și europeană a municipiului Timișoara și perspectivele de dezvoltare ale acestuia, în *Regionalism and Integration – Culture, Space, Development*, Ed. Brumar, Timișoara, 472 p.
- Popescu, Irina, (2007) – Excluderea socială și segregarea spațială în marile metropole ale Europei, *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 19: 70-76.
- Posea, G., (1997) – *Câmpia de Vest a României (Câmpia Banato-Crișană)*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, 429 p.
- Posea, G., (2005) – *Geomorfologia României*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, 444 p.
- Posea, G., (2006) – *Geografia fizică a României*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, 363 p.

- Povian, C., Dumitrescu, C., (2012) – Sustainable urban strategies for children's poverty problems in Timisoara's neighborhoods – Kuncz, *Buletinul Științific Al Universității "Politehnica" Din Timișoara, Seria Hidrotehnică, Transactions on Hydrotechnics*, 57(71): 132-136.
- Prevot Chapira, M. F., (2000) – Segregación, fragmentación, secesión. Hacia una nueva geografía social en la aglomeración de Buenos Aires, *Economía, Sociedad y Territorio*, 2(7): 405-431.
- Quivy, R., Carnpenhoudt, L., (2005) – *Manual de investigación en ciencias sociales*, Ed. Limusa, México, Mexic, 272 p.
- Rădulescu, G., (1977) – *Spania*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 296 p.
- Rice, L. J., Jiang, C., Wilson, S. M., Burwell-Naney, K., Samantapudi, A., Zhang, H., (2014) – Use of segregation indices, townsend index and air toxics data to assess lifetime cancer risk disparities in metropolitan Charleston, South Carolina, USA, *Int J Environ Res Public Health*, 11(5): 5510-5526.
- Roitman, S., (2003) – Barrios cerrados y segregación social urbana, *Revista Electrónica de geografía y ciencias sociales*, 146(118).
- Romero Renau, L., Trudelle, C., (2011) – Mega Events and Urban Conflicts in Valencia, Spain: Contesting the New Urban Modernity, *Urban Studies Research*, 1.2.
- Romero, J., Alberola, M., et al., (2005) – *Los límites del territorio. El País Valenciano en la encrucijada*, Universitat de València, Valencia, 325 p.
- Romero, J., Brandis, D., Melo, C., (2015) – El giro neoliberal de las políticas para la ciudad en España. Balance a partir de los ejemplos de Madrid y Valencia, *Boletín De La Asociación De Geógrafos Españoles*, 69: 369-386.
- Romero, J., Salom Carrasco, J., Albertos, J. M., Pitarch Garrido, M. D., Melo, C., (2018) – Trayectoria y recomposición metropolitana post-crisis en Valencia; ¿A la búsqueda de nuevos modelos?, *Ciudad y Territorio. Estudios Territoriales*, 198: 679-696.
- Roselló i Verger, V., Moira i Maiques, J. V., (1995) – *Geografía del País Valencià*, Edicions Alfons el Magnànim, Valencia, 640 p.
- Rotariu, T., Iluț, P., (2006) – *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Ed. Polirom, București, 280 p.
- Rubio Goldsmith, P., (2016) – Perpetuation theory and the racial segregation of young adults, *Social Science Research*, 56: 1-15.
- Sabatini, F., Cáceres, G., Cerda, J., (2001) – Segregación residencial en las principales ciudades chilenas: Tendencias de las tres últimas décadas y posibles cursos de acción, *Eure (Santiago)*, 27(82): 21-42.
- Sabino, C., (1992) – *El proceso de investigación*, Ed. Panapo, Buenos Aires, Argentina, 216 p.
- Sáez-Martí, M., Zenou, I., (2012) – Cultural transmission and discrimination, *Journal of Urban Economics*, 72: 137-146.
- Salom Carrasco, J., Albertos Puebla, J. M., Fajardo Magraner, F., (2015) – Crisis and restructuration in the Valencian Metropolitan Area, *Revista De Estudios Andaluces*, 32: 1-21.
- Salom Carrasco, J., Albertos Puebla, J. M., Maestro Cano, I., (2011) – La accesibilidad del barrio del Cabanyal a los campus universitarios de la Universitat de València, *Cuadernos de Geografía*, 90: 227-244.
- Salom Carrasco, J., Fajardo Magraner, F., (2017) – Cambios recientes en la estructura territorial sociodemográfica del área metropolitana de Valencia (2001-2011), *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 73: 123-147.
- Sanchis Guarner, M., (1999) – *La Ciudad de Valencia. Síntesis de Historia y de Geografía Urbana*, Ajuntament de València, Valencia, 608 p.
- Sanchis Ibor, C., Jégou, A., Pech, P., (2008) – L'Albufera de Valencia. Une lagune de médiance en médiance, *Géographie et cultures*, 63: 5-22.
- Sandu, D., (2011) – Social Disparities in the Regional Development and Policies of Romania, *International Review of Social Research*, 1(1): 1-30.
- Santamarina Campos, B., (2014) – La Ciudad suplantada. Percepciones sobre los nuevos imaginarios (turísticos) de la ciudad de Valencia, *Pasos. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 12(4): 707-718.
- Scannell, L., Gifford, R., (2010) – Defining place attachment: A tripartite organizing framework, *Journal of Environmental Psychology*, 30(1): 1-10.
- Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Rodriguez, L., Wang, S. C., (2007) – The Structure of Cultural Identity in an Ethnically Diverse Sample of Emerging Adults, *Basic and Applied Social Psychology*, 29(2): 159-173.
- Selva Royo, J. R., (2014) – Antecedentes y formación del plan general de Valencia de 1966, *Cuadernos de Investigación Urbanística*, 97: 1-68.
- Semyonov, M., Glikman, A., (2008) – Ethnic residential segregation, social contacts, and anti-minority attitudes in European societies, *European Sociological Review*, 25(6): 693-708.
- Silvestru, M. D., Aldea, E., (2014) – Política fiscală și creșterea economică în România, *Ecostudent – Revistă de cercetare științifică a studenților economiști*, 4: 40-45.
- Slevitch, L., (2011) – Qualitative and Qualitative Methodologies Compared: Ontological and Epistemological Perspectives, *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 12(1): 73-81.

- Soe, K. K., Punpuing, S., Chamratriron, A., Guest, P., (2011) – The impact of migration on mobility of other family members in Thailand, *Asian Population Studies*, 7(2): 107-121.
- Soler, V., et al., (2009) – *Economía española y del País Valenciano*, Universitat de València, Valencia, 563 p.
- Song, C., Qu, Z., Blumm, N., Barabási, A. L., (2010) – Limits of predictability in human mobility, *Science*, 327: 1018-1021.
- Sorribes, J., (2002) – *Un país de ciutats o les ciutats d'un país*, Universitat de València, Valencia, 206 p.
- Stedman, R. C., (2002) – Toward a social psychology of place: Predicting Behavior From Place-Based Cognitions, Attitude, and Identity, *Environment and Behavior*, 34(5): 561-581.
- Stevenson, C., Muldoon, O. T., (2010) – Socio-political context and accounts of national identity in adolescence, *British Journal of Social Psychology*, 49: 583-599.
- Suditu, B., (2011) – *Mobilități și strategii rezidențiale urbane și periurbane*, Ed. Universității din București, București, 357 p.
- Suditu, B., Prelipcean, G., Vîrdol, D. C., Stângaciu, O. A., (2013) – *Perspectivile politicii de migrație în contextul demografic actual din România*, Institutul European din România, București, 229 p.
- Surd, V., (2001) – *Geodemografie*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 252 p.
- Swyngedouw, E., Moulaert, F., Rodriguez, A., (2002) – Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy, *Antipode*, 34: 542–577.
- Taeuber, K. E., Taeuber, A. F., (2009) – *Residential segregation and neighborhood change*, Aldine Transaction, New Jersey, United States of America, 304 p.
- Tajfel, H., (1981) – *Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology*, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom, 369 p.
- Taylor, D. E., (2014) – *Toxic communities: environmental racism, industrial pollution and residential mobility*, New York University Press, New York, United States of America, 343 p.
- Temes, R., Moya, A., (2015) – Dynamics of change in the peri-urban landscape of Huerta de Valencia: the case of La Punta (Valencia), *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 192: 123-131.
- Torres Pérez, F., (2007) – Las dinámicas de la convivencia en un barrio multicultural. el caso de Russafa (Valencia). *Papeles Del CEIC: Centros De Estudios Sobre La Identidad Colectiva*, 1(23): 1-36.
- Torres Pérez, F., Gadea, M. E., Esteban, F. O., Moncusí, A., Mora, A., Moraes, N., Pedreño, A., Viruela, R., (2015) – *Crisis, inmigración y sociedad*, Ed. Talasa, Madrid, 187 p.
- Torres Pérez, F., Moncusí Ferré, A., Esteban, F. O., (2015) – Crisis, convivencia multicultural y «efectos de barrio». El caso de dos barrios de Valencia, *Migraciones*, 37: 217-238.
- Trop, T., (2017) – Social Impact Assessment of Rebuilding an Urban Neighborhood: A Case Study of a Demolition and Reconstruction Project in Petah Tikva, Israel, *Sustainability*, 9: 1–18.
- Ültanır, E., (2012) – An epistemological glance at the constructivist approach: constructivist learning in Dewey, Piaget, and Montessori, *International Journal of Instruction*, 5(2): 195-212.
- Van Ham, M., Tammaru, T., (2016) – New perspectives on ethnic segregation over time and space. A domains approach, *Urban Geography*, 37(7): 953-962.
- Vara Muñoz, J. L., (2010) – Un análisis necesario: epistemología de la geografía de la percepción, *Papeles de Geografía*, 51-52: 337-344.
- Varvin, S., (2011) – Phenomena or research data? Qualitative and quantitative strategies in psychoanalysis, *The Scandinavian Psychoanalytic Review*, 34(2): 117-123.
- Vaske, J. J., Kobrin, K. C., (2001) – Place Attachment and Environmentally Responsible Behavior, *The Journal of Environmental Education*, 32(4): 16-21.
- Villar Lama, A., García Martín, M., (2016) – Ciudad segregada en España: Urbanizaciones cerradas en Valencia y Sevilla, *Revista INVI*, 31(86): 145-177.
- Vinha, L., (2011) – Accessing the conceptual „goodness” of geographic mental maps for foreign policy analysis, *Revista Română de Geografie Politică*, 13(2): 133-148.
- Vinha, L., (2012) – Charting geographic mental maps in foreign policy analysis: a literature review, *Human Geographies – Journal of Studies and Research in Human Geography*, 6(1): 5-17.
- Visser, K., (2016) – ‘You shouldn’t blame religion... but the person’ - the ethnic boundary work of young second-generation migrants in Rotterdam, *Children’s Geographies*, 14 (6): 670-684.
- Williams, D. R., Vaske, J. J., (2003) – The Measurement of Place Attachment: Validity and Generalizability of a Psychometric Approach, *Forest Science*, 49(6): 830-840.
- Wirth, L., (1927) – *The Ghetto*, *The American Journal of Sociology*, 33(1): 57-71.
- Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T., Davis, I., (2003) – *At risk – second edition – Natural hazards, people’s vulnerability and disasters*, Routledge Press, New York, United States of America, 492 p.
- Wu, W., (2006) – Migrant intra-urban residential mobility in urban China, *Housing Studies*, 21(5): 745-765.
- Zhang, J., (2004), Residential segregation in an all-integrationist world, *Journal of Economic Behavior & Organization*, 54: 533-550.

Zhang, J., Zheng, L., (2015) – Are people willing to pay for less segregation? Evidence from U.S. internal migration, *Regional Science and Urban Economics*, 53: 97-112.

Zhao, M., Mason, L., Wang, W., (2008) – Empirical study on human mobility for mobile wireless networks, *Military Communications Conference*.

***, (1998) – *Plan Integral de Desarrollo Local, Barrio La Coma*, Ayuntamiento de Paterna, Paterna, 80 p.

***, (2000) – *La desigualdad urbana en España*, Ministerio de Fomento. Centro de Publicaciones, Madrid, 194 p.

***, (2004) – *Decreto Legislativo nr. 1/2004*, privind aprobarea textului revizuit al Legii Cadastrului Imobiliar.

***, (2007) – *Proyecto Urban – La Coma, 2007-2013*, Ayuntamiento de Paterna, Paterna, 71 p.

***, (2008) – *Factor mobility and migration*, World Development Report, World Bank, 146-169.

***, (2008) – *Starea economică, socială și de mediu a municipiului Timișoara*, Primăria Timișoara.

***, (2010) – *Plan Municipal de Emergencias de Paterna*, Ayuntamiento de Paterna, Paterna, 36 p.

***, (2010) – *Mobility and Migration*, United Nations Development Programme, Human Development Report Office, A Guidance Note for Human Development Report Teams.

***, (2012) – *UN System Task Team on the POST-2015 UN Development Agenda, Migration and Human Mobility*.

***, (2013) – *Planning and design for sustainable urban mobility, Global report on human settlements*, United Nations Human Settlements Programme, Routledge.

***, (2014) – *Planul de acțiune pentru energia durabilă a municipiului Timișoara 2010-2020*.

***, (2014) – *Strategia culturală a Municipiului Timișoara 2014-2024*.

***, (2016) – *Àrees Vulnerables a la ciutat de València, Seccions Censals*, Oficina d'Estadística. Delegació del Control Administratiu. Ajuntament de València, Valencia, 156 p.

***, (2016) – *Anuarul statistic al României 2016*, Institutul Național de Statistică, București.

***, (2016) – *Strategia Integrată de Dezvoltare a Polului de Creștere Timișoara 2015-2020*.

***, (2017) – *Starea economică, socială și de mediu a municipiului Timișoara*, Direcția Dezvoltare, Serviciul Generare și Management Proiecte, Timișoara.

www.actua.paterna.es – accesat în 26.02.2018.

www.adif.es – accesat în 03.01.2018.

www.aeropuerto-valencia.com – accesat în 03.01.2018.

www.avcc.wordpress.com – accesat în 25.09.2017.

www.banatulazi.ro – accesat în 10.06.2019.

www.cabanyal.com – accesat în 18.09.2017.

www.capital.ro – accesat în 11.05.2017.

www.centrodedescargas.cnig.es – accesat în 04.01.2018.

www.cnp.ro – accesat în 11.05.2017.

www.dogv.gva.es – accesat în 01.03.2018.

www.ec.europa.eu – accesat în 19.02.2018.

www.emtvalencia.es – accesat în 03.01.2018.

www.fomento.es – accesat în 19.01.2018.

www.forbes.ro – accesat în 11.05.2017.

www.gobiernoabierto.valencia.es/es/ – accesat în 22.09.2017.

www.habitatge.gva.es – accesat în 03.01.2018.

www.ine.es – accesat în 26.09.2017.

www.insse.ro – accesat în 11.05.2017.

www.legislatie.just.ro – accesat în 10.06.2019.

www.mecd.gob.es – accesat în 03.01.2018.

www.metrovalencia.es – accesat în 03.01.2018.

www.mitramiss.gob.es – accesat în 02.04.2019.

www.paterna.es – accesat în 26.02.2018.

www.pegv.gva.es – accesat în 30.11.2017.

www.primariatm.ro – accesat în 08.04.2017.

www.recensamantromania.ro – accesat în 11.05.2017.

www.renfe.com – accesat în 30.11.2017.

www.statistici.insse.ro – accesat în 10.06.2019.

www.uvalencia.info – accesat în 25.09.2017.

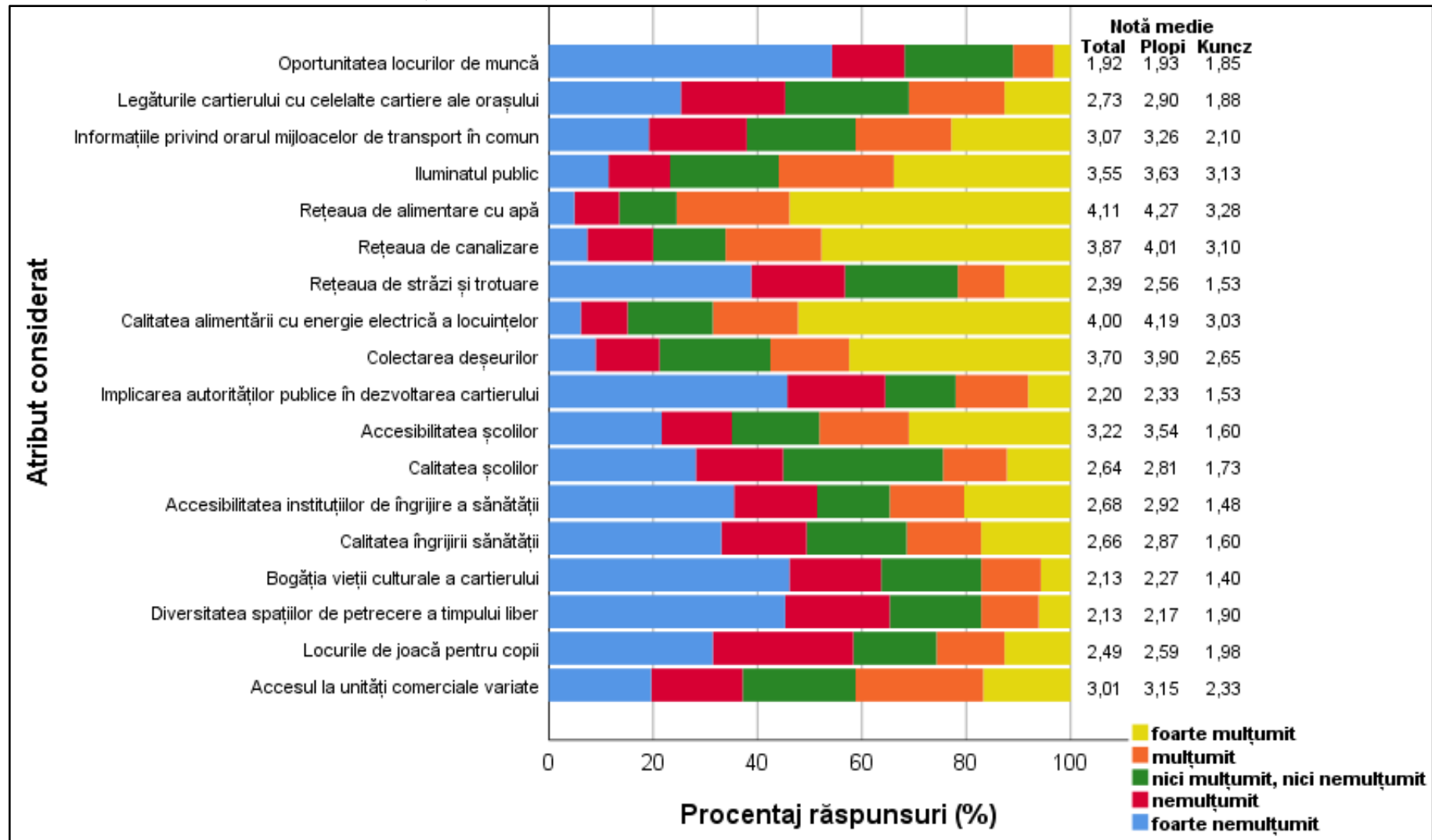
www.vacabanyal.org – accesat în 25.09.2017.

www.valencia.es – accesat în 26.09.2017.

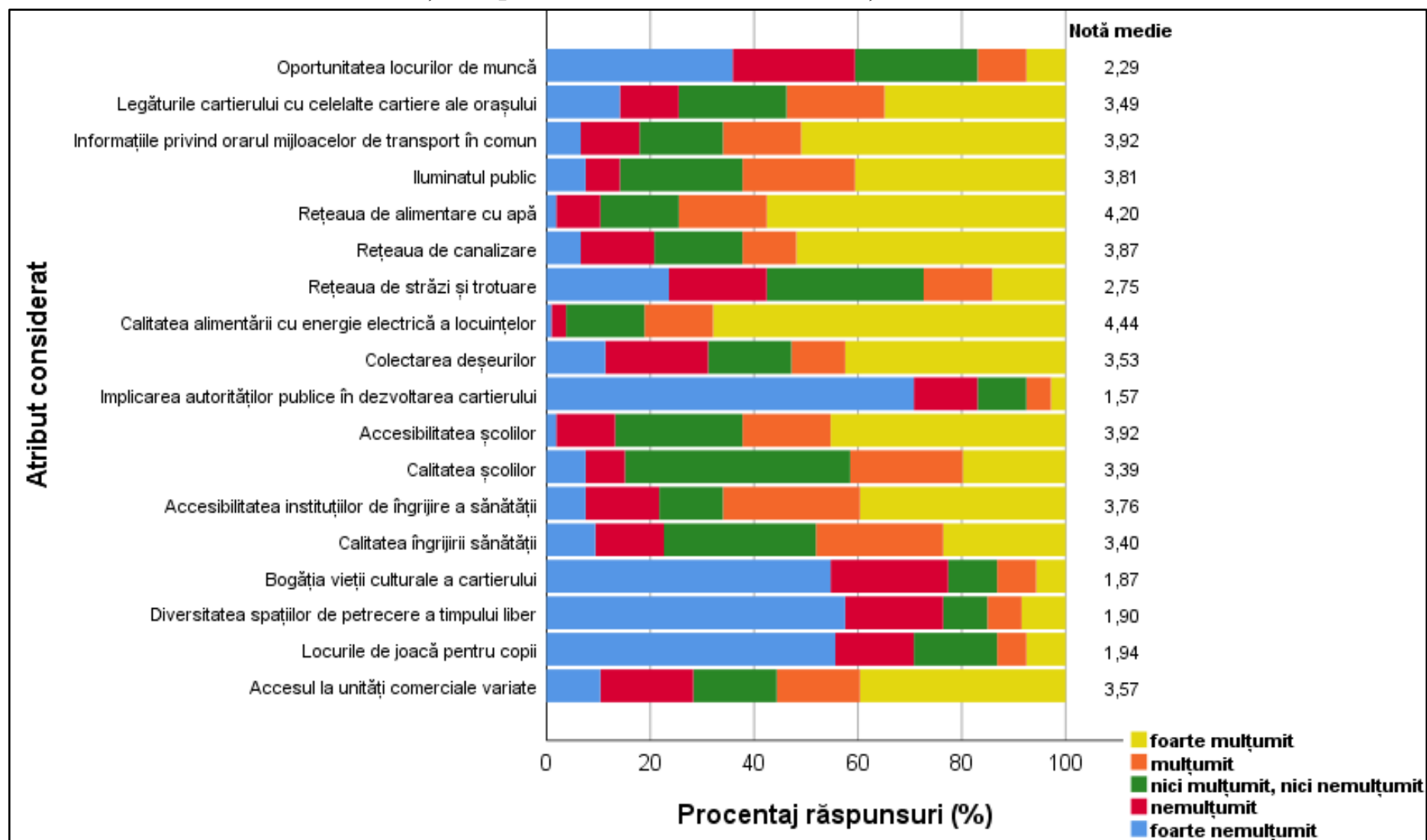
www.valenciaport.com – accesat în 03.01.2018.

ANEXE

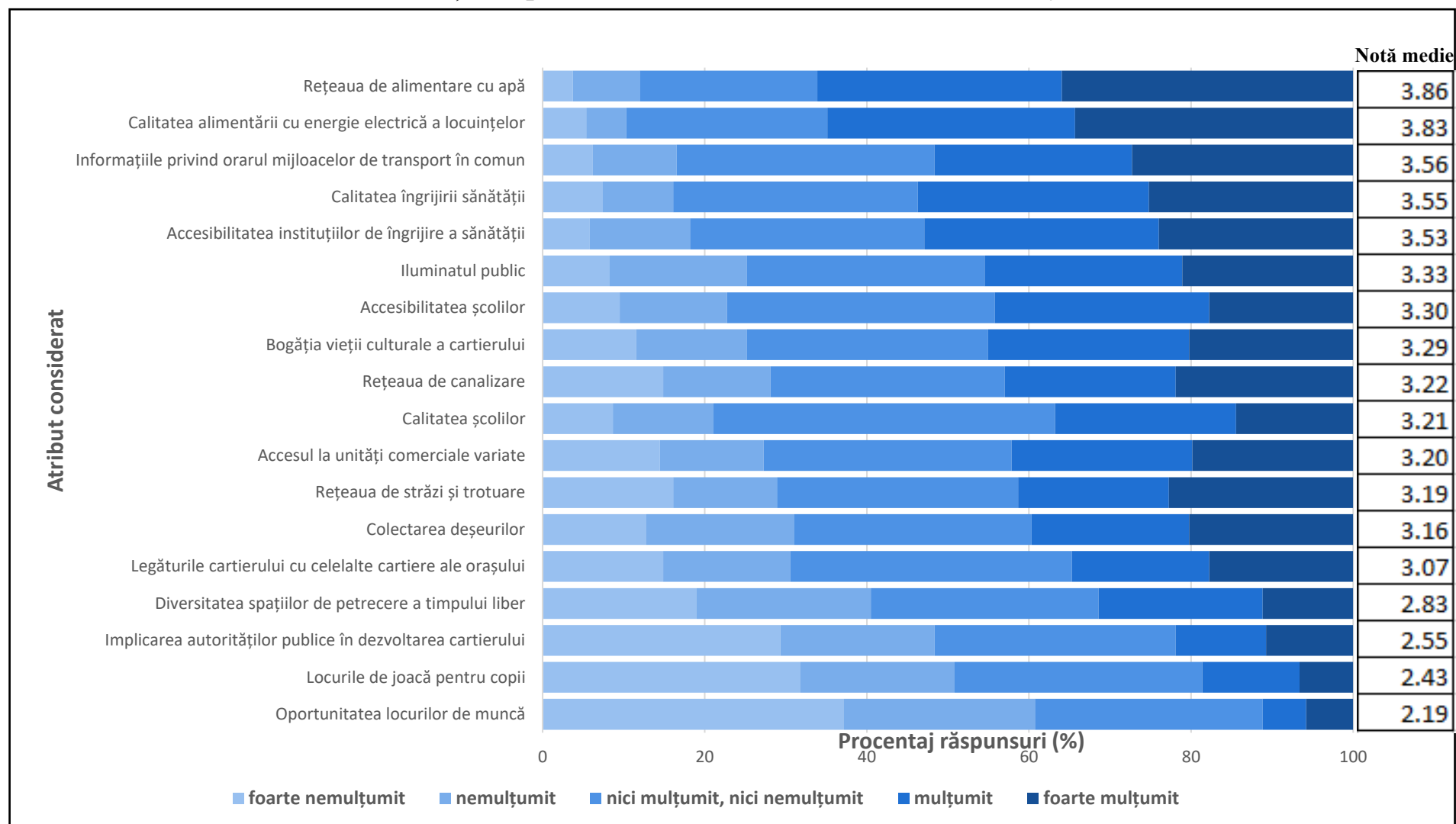
Anexa 1 – Nivelul de satisfacție cu privire la atribute-cheie în zona Plopi-Kuncz

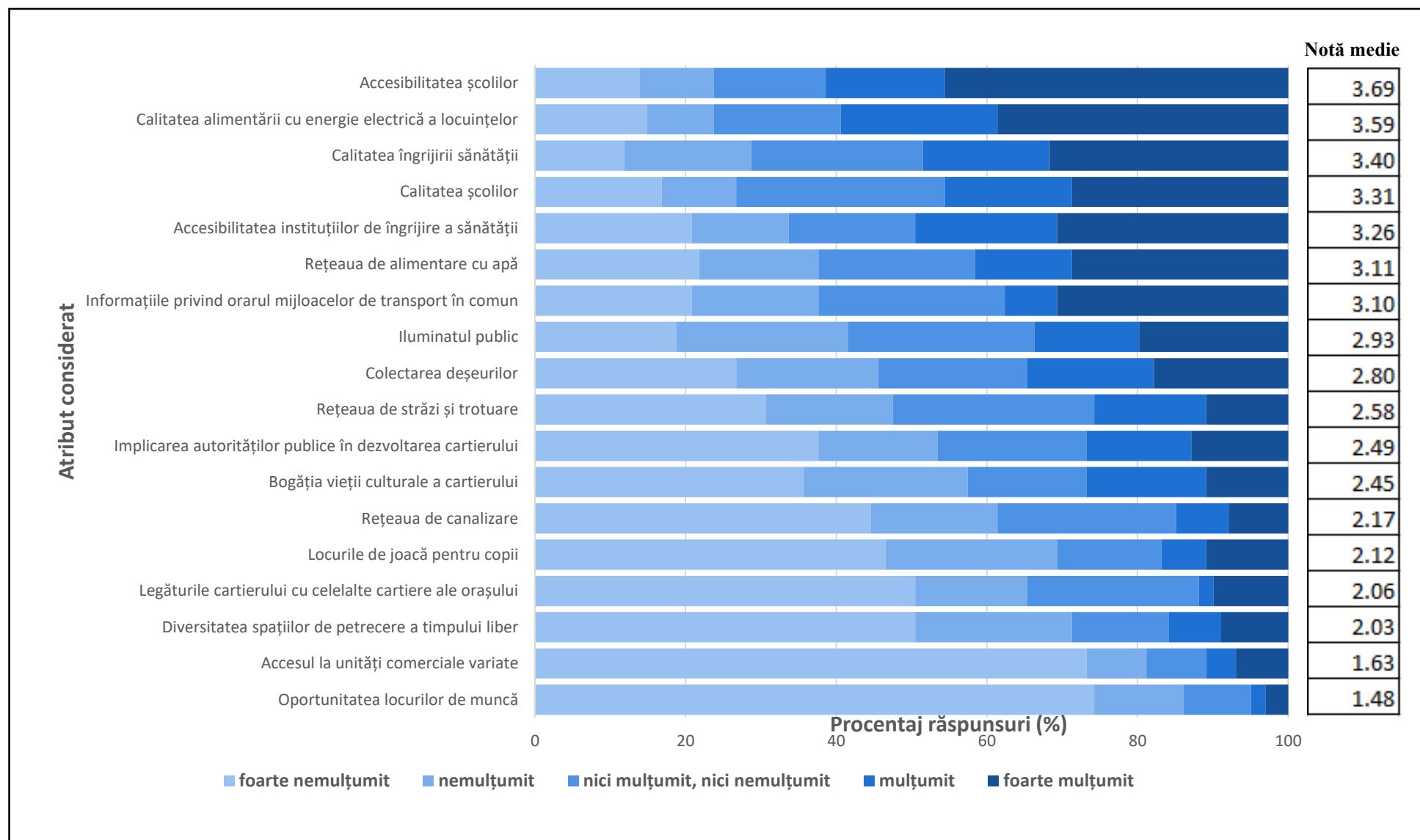
Anexa 2 – Nivelul de satisfacție cu privire la atribute-cheie în Piața Traian

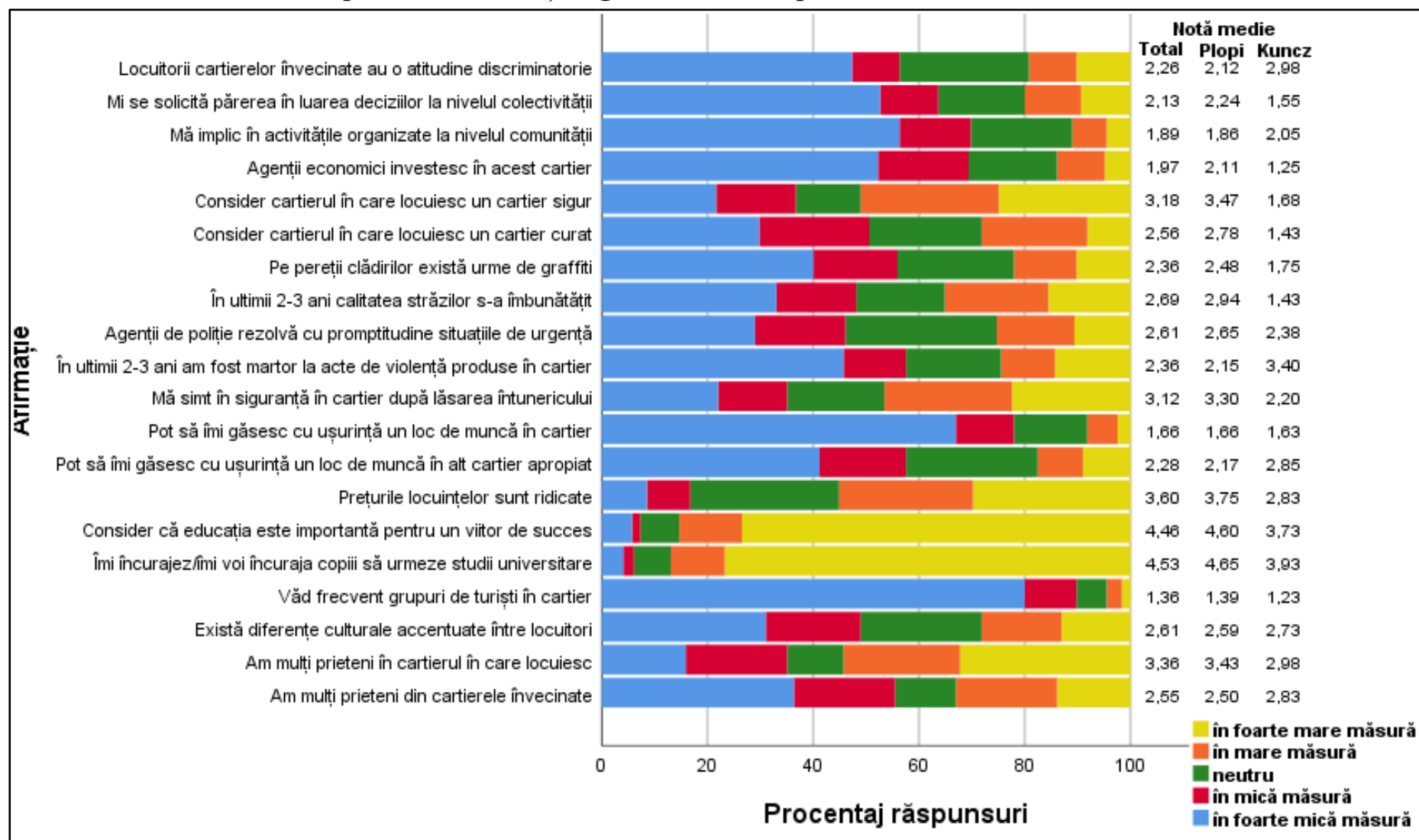
Anexa 3 – Nivelul de satisfacție cu privire la atribute-cheie în cartierul Cabanyal

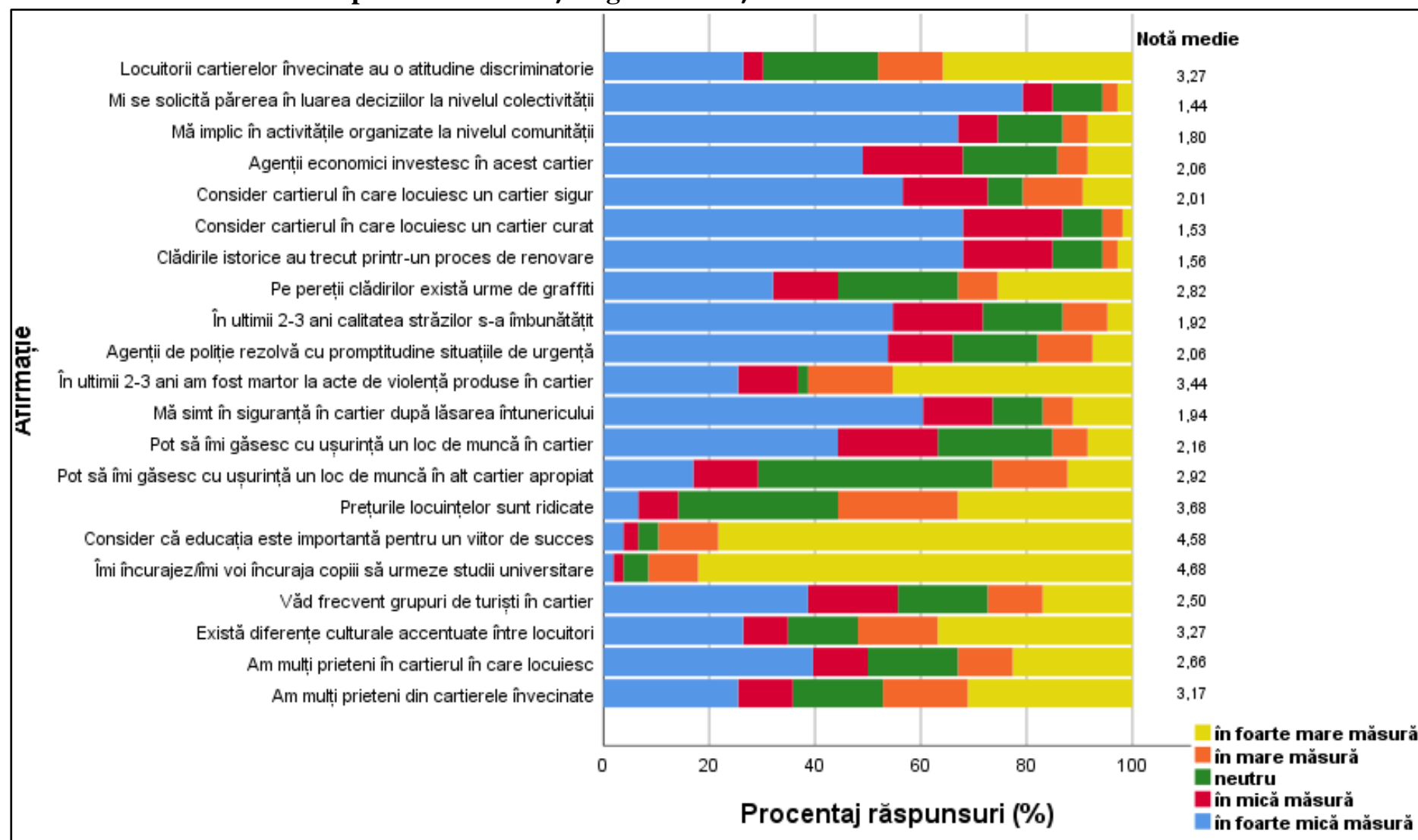
Anexa 4 – Nivelul de satisfacție cu privire la attribute-cheie în cartierul La Coma

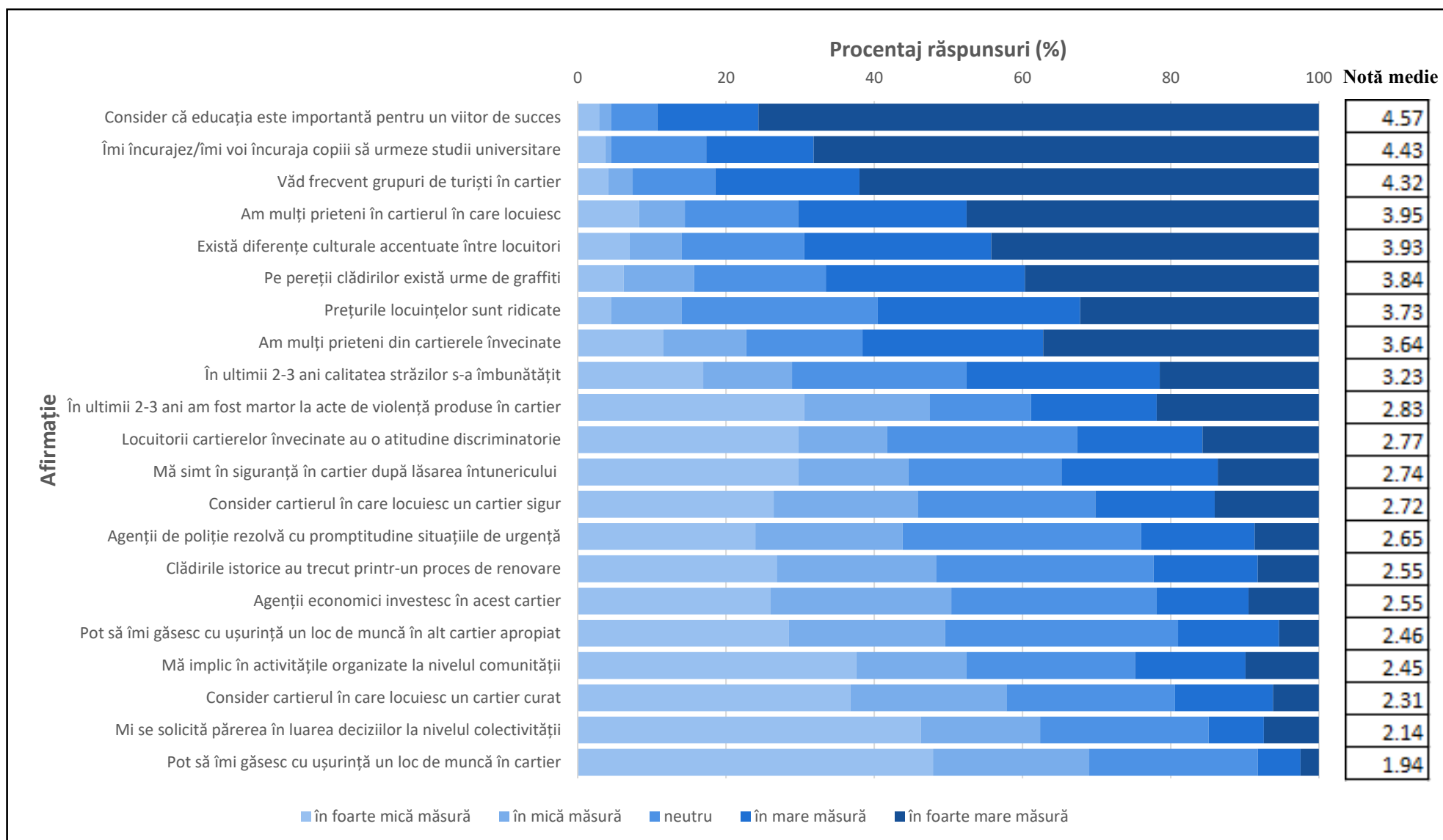
Anexa 5 – Acordul cu privire la afirmații legate de zona Plopi-Kuncz

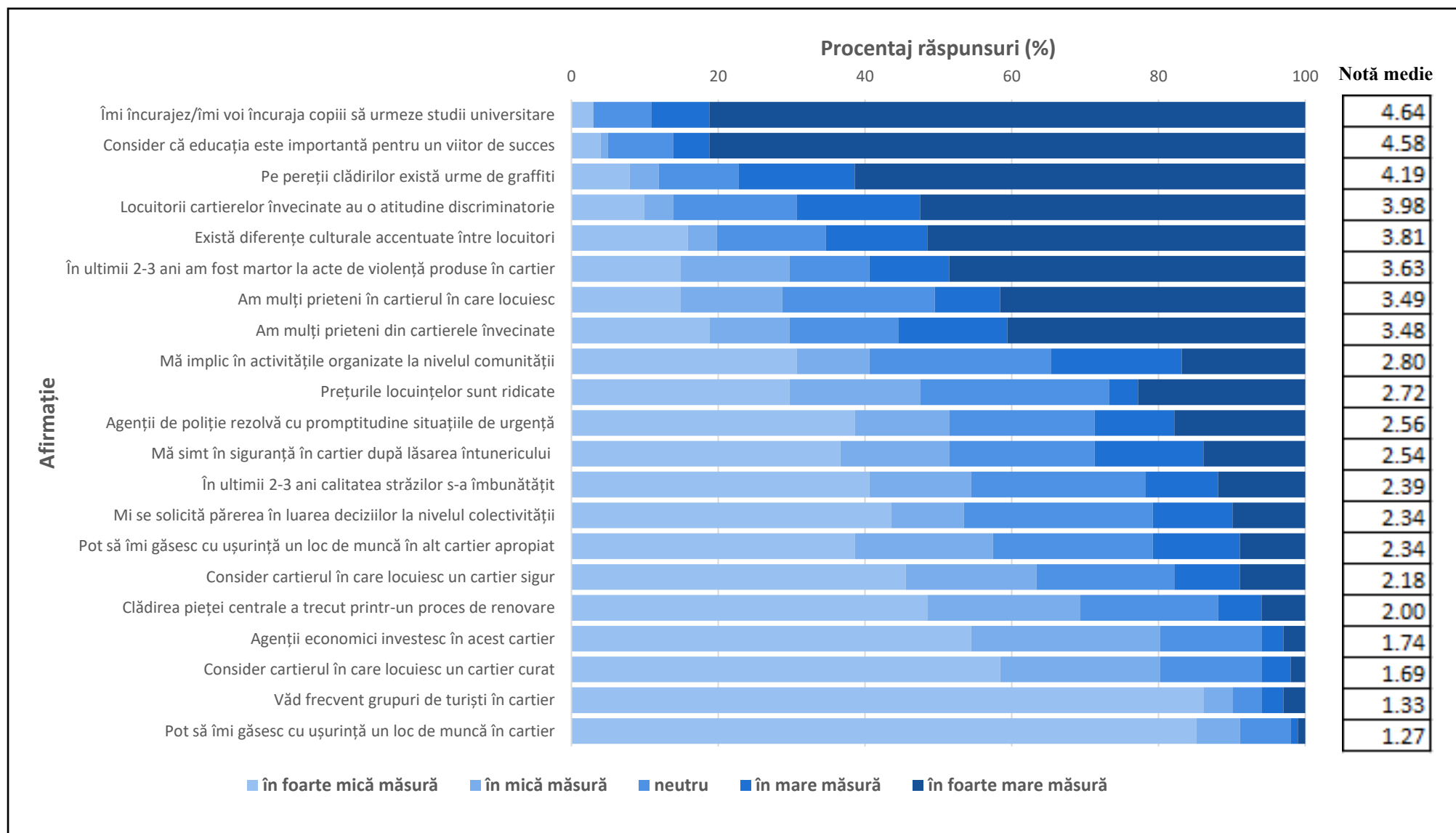
Anexa 6 – Acordul cu privire la afirmații legate de Piața Traian

Anexa 7 – Acordul cu privire la afirmații legate de cartierul Cabanyal

Anexa 8 – Acordul cu privire la afirmații legate de cartierul La Coma

Anexa 9 – Lista figurilor

Fig.1. Mobilitatea socio-teritorială – definiție și caracteristici	15
Fig.2. Factori și cauze ale mobilității socio-teritoriale	25
Fig.3. Consecințele mobilității socio-teritoriale – privire de ansamblu	26
Fig.4. Segregarea spațială – definiție și tipologie	28
Fig.5. Condițiile și consecințele segregării spațiale	32
Fig.6. Perspectiva calitativă vs. Perspectiva cantitativă – caractere specifice	44
Fig.7. Metodologia de cercetare calitativă	56
Fig.8. Posibile surse de erori	71
Fig.9. Poziția geografică a municipiului Timișoara – elemente de potențial	72
Fig.10. Poziția geografică a municipiului Timișoara	73
Fig.11. Localizarea orașului Valencia în cadrul provinciei și comunității autonome (a) și districtele componente (b)	84
Fig.12. Evoluția populației orașului Timișoara în perioada 2000-2018	91
Fig.13. Piramida vârstelor populației din municipiul Timișoara pentru anul 2018	92
Fig.14. Evoluția indicelui de îmbătrânire demografică în Timișoara în perioada 2000-2018	93
Fig.15. Evoluția ratei de dependență demografică în Timișoara în perioada 2000-2018	93
Fig.16. Localizarea arealelor de studiu în cadrul municipiului Timișoara	101
Fig.17. Gradul de satisfacție privind transportul în comun în Timișoara	103
Fig.18. Gradul de satisfacție privind posibilitatea găsirii unui loc de muncă în Timișoara	104
Fig.19. Gradul de satisfacție privind integrarea imigranților în Timișoara	104
Fig.20. Gradul de satisfacție privind nivelul zgomotului în Timișoara	105
Fig.21. Evoluția populației orașului Valencia în perioada 2001-2016	106
Fig.22. Evoluția grupelor de vârstă la nivelul orașului Valencia în perioada 2001-2016	107
Fig.23. Evoluția ratei de dependență demografică a orașului Valencia în perioada 2001-2016	107
Fig.24. Procentajul imigranților în municipiul Valencia, la nivel de secțiune de recensământ, 2001-2016	110
Fig.25. Cartierele componente ale Districtului Poblados Marítimos	112
Fig.26. Secțiunile de recensământ ale cartierului Cabanyal	112
Fig.27. Cabanyal. Arealul afectat de proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez	117
Fig.28. Evoluția populației în perioada 2001-2016 la nivel de oraș (Valencia), district și cartier	118
Fig.29. Evoluția populației în Cabanyal, la nivel de secțiuni de recensământ, în perioada 2001-2016	120
Fig.30. Variația anuală a numărului de locuitori din Cabanyal, la nivel de secțiuni de recensământ, în perioada 2001-2016	120
Fig.31. Evoluția densității populației în cartierul Cabanyal în perioada 2001-2016	121
Fig.32. Evoluția proporției populației vârstnice în districtul Poblados Marítimos, la nivel de cartiere, în perioada 2001-2016	122
Fig.33. Evoluția proporției populației tinere în districtul Poblados Marítimos, la nivel de cartiere, în perioada 2001-2016	122
Fig.34. Evoluția ratei de dependență demografică în districtul Poblados Marítimos, la nivel de cartiere, în perioada 2001-2016	123
Fig.35. Piramida vârstelor populației din cartierul Cabanyal pentru anul 2016	123
Fig.36. Cabanyal. Evoluția raportului dintre populația vârstnică și populația tânără în perioada 2001-2016	125
Fig.37. Cabanyal. Rata medie de dependență demografică din perioada 2001-2016	125
Fig.38. Structura populației pe nivele de studii, la nivel de oraș (Valencia), district și cartier, în anul 2001 (a) și 2011 (b)	124
Fig.39. Structura populației cartierului Cabanyal pe nivele de studii în anul 2001	128
Fig.40. Structura populației cartierului Cabanyal pe nivele de studii în anul 2014	129
Fig.41. Evoluția populației spaniole și a populației imigrante din cadrul cartierului Cabanyal în perioada 2001-2016	130
Fig.42. Evoluția ponderii populației imigrante la nivel de oraș (Valencia), district și cartier, în perioada 2001-2016	130
Fig.43. Ponderea populației imigrante din cartierul Cabanyal în anii 2001 și 2016	131
Fig.44. Ponderea imigranților străini din Cabanyal și structura pe continente de proveniență, la nivelul secțiunilor de recensământ, în anii 2001 și 2016	133
Fig.45. Valoarea cadastrală medie în Valencia, la nivel de cartiere, în perioada 2004-2015	135
Fig.46. Evoluția valorii cadastrale în cartierul Cabanyal, districtul Poblados Marítimos și orașul Valencia în perioada 2004-2015	136

Fig.47. Evoluția procentului parcelor edificabile, dar needificate din cartierul Cabanyal, în perioada 2004-2015	136
Fig.49. Gradul de vulnerabilitate al cartierului Cabanyal la nivelul secțiunilor de recensământ	142
Fig.48. Gradul de vulnerabilitate al orașului Valencia la nivel de cartiere	142
Fig.50. Localizarea orașului Paterna.....	143
Fig.51. Cartierele componente ale orașului Paterna.....	144
Fig.52. Secțiunile de recensământ ale orașului Paterna în anul 2016	145
Fig.53. Evoluția populației în perioada 2001-2016 la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier	149
Fig.54. Evoluția proporției populației tinere (a) și a populației vârstnice (b) la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier, 2001-2016	152
Fig.55. Evoluția ratei de dependență demografică la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier în perioada 2001-2016	152
Fig.56. Piramida vârstelor populației din cartierul La Coma pentru anul 2016	153
Fig.57. Structura populației la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier, pe nivele de studii în anul 2001 (a) și 2011 (b).....	154
Fig.58. Evoluția ponderii populației imigrante la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier în perioada 2001-2016	156
Fig.59. Evoluția ponderii populației imigrante din cartierul La Coma – Mas del Rosari în perioada 2001-2016	157
Fig.60. Coeficientul de localizare a populației imigrante, în AMV, în perioada 2001-2016	164
Fig.61. Coeficientul de localizare a populației imigrante, în municipiul Valencia, în perioada 2001-2016.....	166
Fig.62. Coeficientul de localizare a populației pe criterii educative, în AMV, în perioada 2001-2011	171
Fig.63. Coeficientul de localizare a populației pe criterii educative, în municipiul Valencia, în perioada 2001-2011	173
Fig.64. Caracterul dominant al cartierelor – studiu de caz.....	175
Fig.65. Caracterul dominant al cartierelor (pe străzi) – studiu de caz.....	176
Fig.66. Cuvintele asociate cartierelor – studiu de caz.....	178
Fig.67. Cuvintele asociate cartierelor (pe străzi) – studiu de caz.....	179
Fig.68. Elemente pozitive (a) și negative (b) asociate cartierului Cabanyal	180
Fig.69. Caracteristicile definitorii ale cartierului Plopi-Kuncz	181
Fig.70. Caracteristicile definitorii ale cartierului La Coma și ale Pieței Traian	182
Fig.71. Ați auzit vorbindu-se de marginalizare în cartier?.....	190
Fig.72. Gradul de discriminare resimțit de locuitori – pe străzi.....	191
Fig.73. Gradul de siguranță asociat de locuitori cartierului de domiciliu – pe străzi	195
Fig.74. Ponderea respondenților care au copii în întreținere (a) și numărul copiilor în întreținere (b)	227
Fig.75. În ultimii 2-3 ani ați fost martor la acte de violență produse în cartier? – pe străzi.....	233
Fig.76. Vechimea locuirii respondenților în cartierele analizate.....	240
Fig.77. Arealul de proveniență al locuitorilor din cartierele valenciene (a) și timișorene (b).....	241
Fig.78. Ponderea persoanelor care doresc să își schimbe domiciliul	242
Fig.79. Intenția de schimbare a domiciliului raportată la vechimea locuirii respondenților în cartiere	243
Fig.80. Motivele care stau la baza dorinței de schimbare a domiciliului	244
Fig.81. Obstacole în schimbarea domiciliului.....	246
Fig.82. Destinațiile schimbărilor de domiciliu.....	247
Fig.83. Soldul migratoriu în cartierul Cabanyal, 2004-2016	248
Fig.84. Soldul total în Cabanyal (a) și zona 0 (b) pe spații de origine și de destinație, 2004-2016	249
Fig.85. Soldul migratoriu în Cabanyal (a) și zona 0 (b), pe baza nivelului educativ, 2014-2016	251
Fig.86. Bilanțul migratoriu în Cabanyal și zona 0, 2004-2016	252
Fig.87. Bilanțul migratoriu al populației cu studii superioare în Cabanyal și zona 0, 2014-2016	253
Fig.88. Bilanțul migratoriu în Cabanyal și zona 0 pe nivele educative, 2014-2016	253
Fig.89. Soldul total anual al populației spaniole la nivel de secțiuni de recensământ în perioada 2004-2016....	255
Fig.90. Soldul migratoriu pe naționalități în Cabanyal, 2004-2016.....	255
Fig.91. Soldul total al spaniolilor (a), al imigranților din UE (b) și din afara UE (c), în Cabanyal, pe spații de origine și de destinație, 2004-2016	257
Fig.92. Soldul total anual al populației din Uniunea Europeană (a) și din afara Uniunii Europene (b) la nivel de secțiuni de recensământ în perioada 2004-2016.....	261
Fig.93. Implicarea personală în viața cartierului.....	266
Fig.94. Opinia locuitorilor cu privire la activitatea autorităților publice	298
Fig.95. Opinia locuitorilor cu privire la activitatea autorităților publice – pe străzi	299
Fig.96. Cuvintele asociate cu activitatea autorităților publice	300
Fig.97. Cuvintele asociate cu activitatea autorităților publice – pe străzi	301

Fig.98. Activitățile în care se implică autoritățile publice	303
Fig.99. Percepția asupra schimbărilor (a) și natura schimbărilor percepute (b).....	320
Fig.100. Responsabilii pentru îmbunătățirea (a) sau înrăutățirea (b) situației din cartiere.....	320
Fig.101. Măsura în care respondenții consideră că redeschiderea școlii „atelier” ar influența cartierul La Coma (a) și tipul de influență (b).....	328
Fig.102. Măsura în care respondenții consideră că proiectul Va Cabanyal va influența cartierul Cabanyal (a) și tipul de influență (b).....	329
Fig.103. Măsura în care respondenții consideră că statutul Timișoarei de ECoC 2021 va influența cartierele (a) și tipul de influență (b).....	330
Fig.104. Percepția asupra viitorului cartierelor.....	344
Fig.105. Percepția asupra viitorului cartierelor – pe străzi	344

Anexa 10 – Lista tabelelor

TABEL 1. Grila conceptuală și metodologică.....	48
TABEL 2. Mărimea eșantionului pe criterii de identificare	59
TABEL 3. Gradul de satisfacție a locuitorilor cartierelor Plopi-Kuncz și Fabric-Lunei	102
TABEL 4. Evoluția populației pe nivele de studii în AMV și municipiul Valencia în perioada 2001-2011	108
TABEL 5. Ponderea populației imigrante pe continente de origine în AMV și Valencia	109
TABEL 6. Ponderea populației vârstnice în orașul Valencia, districtul Poblados Marítimos și cartierul Cabanyal	121
TABEL 7. Ponderea populației cu vârste de 30-34 ani cu studii superioare finalizate – contextualizare Cabanyal	126
TABEL 8. Proveniența pe țări a imigranților străini din cartierul Cabanyal la nivelul anilor 2006 și 2016.....	132
TABEL 9. Indicatorii și variabilele utilizate pentru delimitarea cartierelor vulnerabile din Spania	137
TABEL 10. Indicatorii și variabilele utilizate pentru delimitarea sectoarelor vulnerabile ale orașului Valencia.....	139
TABEL 11. Evoluția densității populației la nivel de oraș (Valencia și Paterna) și cartier în perioada 2001-2016	150
TABEL 12. Evoluția densității populației la nivel de cartiere (ale municipiului Paterna) în perioada 2001-2016	150
TABEL 13. Evoluția ponderii populației pe grupe de vârstă la nivel de cartiere (ale municipiului Paterna) în perioada 2001-2016.....	151
TABEL 14. Evoluția ponderii populației pe nivele de studii la nivel de cartiere ale municipiului Paterna în anii 2001 și 2011	155
TABEL 15. Ponderea populației cu vârste de 30-34 ani cu studii superioare finalizate – contextualizare La Coma	155
TABEL 16. Evoluția ponderii populației imigrante la nivel de cartiere ale municipiului Paterna în perioada 2001-2016	156
TABEL 17. Proveniența pe țări a imigranților străini din cartierul La Coma la nivelul anilor 2006 și 2016.....	158
TABEL 18. Evoluția indicatorilor de segregare a populației imigrante, în AMV, în perioada 2001-2016.....	161
TABEL 19. Evoluția indicatorilor de segregare a populației imigrante, în Valencia, în perioada 2001-2016... ..	162
TABEL 20. Evoluția indicatorilor de segregare pe nivele educative, în AMV și Valencia, în perioada 2001-2011	170
TABEL 21. Forma de proprietate asupra locuințelor în Cabanyal și La Coma conform recensământului din anul 2011	244
TABEL 22. Criterii socio-economice în diferite areale de analiză.....	247

Anexa 11 – Lista fotografiilor

Foto.1. Palatul Mercur (a) și Obeliscul (b) din Piața Traian.....	98
Foto.2. Edificiul Veles e Vents – baza evenimentului Copa America	113
Foto.3. Hotelul Las Arenas din Cabanyal – vedere de pe strada Eugènia Viñes (a); vedere de pe plajă (b)	113
Foto.4. Bulevardul Blasco Ibañez – vedere din interiorul cartierului	117
Foto.5. Gara Cabanyal – limita vestică a cartierului.....	117
Foto.6. Bulevardul Blasco Ibañez – vedere din exteriorul cartierului	117
Foto.7. Capătul bulevardului Blasco Ibañez.....	117
Foto.8. Strada Sant Pere – forme de degradare.....	117
Foto.9. Clădiri reabilitate pe strada Reina	117

Foto.10. Casa dels Bous (Cabanyal)	115
Foto.11. Lonja de Pescadores (Cabanyal)	115
Foto.12. Afișe expuse de localnicii din Cabanyal, care sunt împotriva derulării proiectului	116
Foto.13. Clădiri degradate în cartierul Cabanyal	180
Foto.14. Locuință adaptată specificului pescăresc în Cabanyal.....	185
Foto.15. Meserii tradiționale în zona Traian.....	188
Foto.16. Limite ale cartierului La Coma.....	192
Foto.17. Bloc din partea nouă a cartierului La Coma (a); bloc din cartierul Mas del Rosari (b); bloc din vechiul cartier La Coma (c)	198
Foto.18. Plopi. Școala Generală nr. 4 (a) și Rudolf Walter (b).....	200
Foto.19. Aspect neîngrijit determinat de depozitarea obiectelor în cartierul La Coma	217
Foto.20. Zona 0 a cartierului Cabanyal.....	218
Foto.21. Intrări ale unor clădiri de pe Strada Dacilor, zona Traian	223
Foto.22. Mizerie în cartierul Plopi (a) și Kuncz (b).....	230
Foto.23. Starea de degradare a cartierului La Coma.....	230
Foto.24. Vechea școală din cartierul Plopi	231
Foto.25. Bancă amenajată din beton în cartierul La Coma.....	232
Foto.26. Stația de tramvai din cartierul La Coma	232
Foto.27. Case cu ferestre și uși zidite în Cabanyal	259
Foto.28. Biserici din cartierul Plopi.....	270
Foto.29. Stradă din cartierul Kuncz	272
Foto.30. Trotuare din cartierul Plopi	272
Foto.31. Extinderea rețelei de trotuare în Cabanyal.....	273
Foto.32. Fosta curte a școlii Antonio Ferrandis, La Coma	273
Foto.33. Vechea (a) și noua (b) farmacie din cartierul La Coma.....	274
Foto.34. Mesaje transmise prin intermediul graffitti-urilor în Cabanyal	276
Foto.35. Interioare ale clădirilor din Piața Traian: Casa Sobovici (a, b); Palatul Mirbach (c); Palatul Mercur (d); Palatul Ștefania (e, f).....	278
Foto.36. Clădiri din Piața Traian aflate în stare de degradare.....	279
Foto.37. Platoul Pieței Traian	280
Foto.38. Magazin din cartierul Plopi	281
Foto.39. Piața din Cabanyal.....	282
Foto.40. Culoar gol în piața din Cabanyal	282
Foto.41. Activități comerciale în Piața Traian	282
Foto.42. Chioșcuri în cartierul La Coma	283
Foto.43. Stație de biciclete în Cabanyal	285
Foto.44. Stații de autobuz din cartierul Plopi	286
Foto.45. Locuințe din cartierul Kuncz.....	289
Foto.46. Bloc zidit în cartierul La Coma	291
Foto.47. Parc pentru copii amenajat în cartierul La Coma	294
Foto.48. Locuri de joacă pentru copii în cartierele Plopi (a) și Kuncz (b).....	295
Foto.49. Teren de fotbal în cartierul Plopi.....	295
Foto.50. Graffitti în fața edificiului portuar din Cabanyal	296
Foto.51. Edificiul portuar din Cabanyal – vedere din spate (a), din față (b), teren abandonat lângă blocul portuar (c).....	297
Foto.52. Lipsă de comunicare și de consens între actorii implicați în Piața Traian	304
Foto.53. Spații abandonate în cartierul Cabanyal	310
Foto.54. Intrarea în cartierul La Coma	311
Foto.55. Aspectul actual al Pieței Traian	318
Foto.56. Intervenție în Piața Traian din cadrul proiectului „Fabricăm”	335

Anexa 12 – Rezumat – limba română

Cuvinte cheie: mobilitate socio-teritorială, segregare spațială, discriminare, marginalizare, cartiere defavorizate, integrare culturală, identitate de cartier, Timișoara, Valencia

INTRODUCERE

Comunitățile sociale sunt formate din persoane cu idealuri, stiluri de viață și culturi diferite (Hirschle, Kleiner, 2014), care interacționează în mediul social, dar care, de asemenea, trăiesc într-o realitate diferită, în funcție de percepția lor asupra acesteia (Cottone, 2001; Pan Ke Shon, 2007). Această viziune reprezintă, practic, interpretarea constructivistă a realității, potrivit căreia un obiect este perceput, interpretat și explicat în mod diferit de fiecare individ (Ültanır, 2012).

Prezentul studiu se bazează, în mare parte, pe perspectiva constructivistă, întrucât vizează investigarea percepției localnicilor din cartiere considerate, în general, dezavantajate, care văd realitatea locului într-un mod individual, o reprezintă mental, o interpretează și o trăiesc într-un mod specific, contribuind, astfel, la construirea locului și la dezvoltarea unui anumit tip de identitate asociat acestuia. În prezent, fenomenul globalizării afectează, modifică și amenință conexiunile persoanelor cu locul în care trăiesc (Scannell, Gifford, 2010), determinând un comportament specific.

În evoluția cartierelor dezavantajate, segregarea spațială și mobilitatea socio-teritorială devin procese cheie, care necesită o analiză detaliată. Catalogarea segregării și a mobilității ca fiind dintre cele mai importante este justificată de faptul că ele influențează nu doar evoluția unui spațiu restrâns, ci evoluția întregului spațiu urban. De asemenea, acestea nu au doar un impact punctual, ci conduc la schimbări în mentalul colectiv, schimbări de percepție, de mod de viață al comunității, considerată ca un întreg.

Prezenta teză are în vedere studierea problematicii segregării spațiale și a mobilității socio-teritoriale în mediul urban, abordându-se, ca studii de caz, municipiile Valencia și Timișoara, fiecare cu câte două cartiere. Teza este structurată în nouă capitole, menite să contureze problematica existentă în cele patru cartiere, din perspectivă social-geografică, centrată pe aspecte cantitative și calitative.

Structura lucrării are în vedere, prin urmare, construirea unei imagini de ansamblu a problematicii segregării spațiale și a mobilității socio-teritoriale, prin surprinderea unor

perspective diferite, în vederea înțelegerii tuturor fațetelor pe care cele două fenomene le îmbracă.

Prin urmare, scopul este acela de a identifica modul în care segregarea și mobilitatea se corelează la nivelul orașelor și cartierelor analizate, modul în care acestea se manifestă, reacția populației și a actorilor locali în fața acestor procese și acțiunile întreprinse în vederea diminuării sau soluționării problemelor existente, dimensiuni surprinse pe parcursul lucrării.

ASPECTE TEORETICE

Lucrarea prezentă are la bază două concepte, în jurul cărora a fost derulată întreaga activitate de cercetare, și anume *mobilitate socio-teritorială* și *segregarea spațială*. Primul concept reprezintă, în termeni generali, modificarea statutului social al persoanelor, asociată cu deplasarea populației în teritoriu.

Inițial, conceptul de *mobilitate* nu presupunea deplasarea în sine, ci făcea referire la mișcarea potențială sau la capacitatea de a deveni mobil (Smith, 1943; Hall, 1955 în Kwan, Schwane, 2016), existând, însă, în acea perioadă, și studii care asociau mobilitatea noțiunii de deplasare (Whittlesey, 1945 în Kwan, Schwane, 2016). Conceptul de migrație a fost introdus în anii 1880, când a fost propusă legea migrației de către Ravenstein, conform căreia persoanele migrează în căutarea unor oportunități mai bune, alegerea destinației fiind condiționată de distanță (Ravenstein, 1885; Ravenstein 1889 în Asfaw et al., 2010).

Mobilitatea spațială a populației face referire la „totalul deplasărilor populației în teritoriu, [...] și modificarea unor caracteristici de ordin social, profesional etc., ca urmare a influenței diferiților factori social-economici” (Erdeli *et al.*, 1999, p. 198) și înglobează, la rândul ei, mobilitatea rezidențială și mobilitatea socială, ambele surprinse pe parcursul lucrării. Mobilitatea rezidențială reprezintă „procesul de deplasare a indivizilor sau a grupelor de indivizi, având ca efect transferarea rezidenței lor de la un loc la altul” (Suditu, 2011, p. 22). Dicționarul de Geografie Umană vine cu o completare a acestei definiții prin furnizarea unor detalii privind modalitatea de calcul, definind mobilitatea rezidențială drept „raportul dintre numărul populației care și-a schimbat locuința în ultimul an și populația totală” (Erdeli *et al.*, 1999, p. 197).

La rândul său, *mobilitatea socială* reprezintă, în esență, „fenomenul de deplasare a indivizilor în spațiul social” (Sorokin, 1927, citat de Georgescu, 1998, p. 11). În literatura engleză, mobilitatea socială este cunoscută ca „procesul prin care indivizii se mișcă în societate de pe o poziție pe alta, poziții cărora li se dau valori ierarhice specifice”, în timp ce literatura franceză o definește drept „schimbare de categorie în interiorul unei clasificări fondate pe

activitatea profesională și pe nivelul sau modul de viață corespunzător” (Georgescu, 1998, p. 11).

Cauzele care determină mobilitatea sunt extrem de variate și pot fi împărțite în două mari categorii, și anume cauze care țin de spațiul emițător sau *factori de presiune* și cauze care țin de spațiul receptor sau *factori de atracție*. Prima categorie poate fi împărțită, la rândul ei, în patru subcategorii, și anume: cauze ce țin de caracteristicile individuale, cauze corespunzătoare caracteristicilor gospodăriei, cauze asociate caracteristicilor de deplasare (Eluru *et al.*, 2009) și cauze ce corespund activităților desfășurate zilnic (Zhao *et al.*, 2008). De asemenea, o altă modalitate de divizare a cauzelor mobilității vizează împărțirea pe domenii: economic, social, educațional, politic, al mediului înconjurător, demografic etc. De o importanță deosebită sunt, de asemenea, consecințele mobilității, care pot fi pozitive sau negative, asupra spațiului emițător sau spațiului receptor, fie că sunt analizate la nivel de individ, de grup social, de comunitate sau de cartier.

Definirea termenului de *segregare spațială* este dificilă, ca urmare a ambiguității și complexității cauzelor, elementelor specifice și consecințelor care îi sunt asociate. Conceptul de segregare este studiat de mai bine de un secol și a fost introdus de către Școala de la Chicago în anii 1920 (Arapoglou, 2006; Bolt *et al.*, 2008; Maloutas, 2004), când încep să fie analizate caracteristicile distribuției populației afro-americane pe teritoriul nord-american și consecințele respectivei distribuții.

În Europa, posibila existență a segregării rezidențiale a populației imigrante apare la jumătatea anilor 70', când așa-numiții guest-workers nu prezentau intenția de a se întoarce în țările de origine (Bayona i Carrasco, 2007; Musterd, Van Kempen, 2009). Pe de altă parte, în orașele Europei Centrale și de Est, aceste studii încep să se dezvolte mai târziu și sunt strâns legate de tranziția de la socialism la democrație, care s-a produs în aceste țări la sfârșitul anilor 80', ținând cont de faptul că aceste transformări politice substanțiale au determinat schimbări profunde în regimul bunăstării (Musterd *et al.*, 2017).

Din punct de vedere sociologic, segregarea reprezintă separarea teritorială și socială a diferitelor categorii sociale caracterizate prin atribute rasiale, etnice, culturale sau socio-profesionale definitorii distincte (Pasztor, 2013). Această definiție se axează pe ideea separării pe baza criteriilor sociale, însă nu abordează importanța consecințelor segregării și nici legătura dintre societate și spațiu, cele două componente fiind într-o relație de interdependență.

Completarea acestei definiții cu dimensiunea spațială este realizată de către geografi, aceștia centrându-se, în definirea procesului de segregare, pe determinările pe care spațiul le are asupra segregării sociale și invers, rezultând astfel noțiunea de segregare geografică sau

segregare rezidențială (Mionel, 2013). În acest sens, segregarea rezidențială poate fi definită drept separarea grupurilor sociale în funcție de criterii etnice, rasiale, ocupaționale, culturale etc., grupurile cu caracteristici diferite având tendința de a se concentra în vederea locuirii în areale distincte (Cândea *et al.*, 1999).

Similar mobilității, și cauzele segregării sunt extrem de variate și au la bază existența disparităților, la nivel social sau teritorial, acestea din urmă reflectând „diferențele de performanță a subsistemelor și raportarea lor la media de performanță a sistemului teritorial” (Ancuța, 2008, p. 27). În funcție de criteriul dominant care determină separarea grupurilor sociale, respectiv în funcție de natura disparităților socio-teritoriale existente se conturează o tipologie variată a procesului de segregare. Principalele tipuri de segregare, determinate pe baza criteriului dominant care conduce la separarea socială și teritorială a populației sunt: segregarea rasială, segregarea etnică, segregarea economică, segregarea confesională, segregarea pe baza modului de viață, segregarea școlară etc. De o importanță deosebită sunt consecințele segregării, vizibile la toate nivelele de analiză: teritorial, social, economic, cultural, educațional etc.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Întrebarea principală de la care a pornit studiul prezent este: „Care sunt resorturile și specificul mobilității socio-teritoriale și segregării spațiale la nivelul orașelor considerate și care sunt efectele acestor procese asupra caracteristicilor geografice ale mediului urban?”, obiectivul asociat acestuia fiind identificarea cauzelor, a modului de manifestare și a consecințelor segregării spațiale și mobilității socio-teritoriale în orașele Timișoara și Valencia. Ipoteza care stă la baza inițierii acestui studiu este aceea că sub impactul factorilor economici, mediul urban se caracterizează prin procese de mobilitate socio-teritorială și segregare spațială, care generează probleme de natură diferită, identificate prin prisma dificultăților cu care acesta se confruntă. Pentru a facilita posibilitatea de a răspunde întrebării principale, aceasta a fost divizată într-o serie de întrebări specifice, ilustrate în tabelul 1, care corespund totodată unor tematici individuale și unor etape distincte în desfășurarea cercetării.

TABEL 1. Metodologia cercetării

Întrebări specifice	Ipoteze specifice	Obiective specifice
Î1. Care sunt cauzele care determină segregarea spațială în mediul urban?	I1. Factorul economic primează în rândul cauzelor segregării spațiale	O1. Identificarea diversității cauzelor care stau la baza segregării spațiale
Î2. Care este raportul dintre mobilitate socio-teritorială și segregare spațială?	I2. Între mobilitate socio-teritorială și segregare spațială există un raport direct proporțional	O2. Identificarea modului în care mobilitatea socio-teritorială influențează segregarea spațială și invers

Î3. În ce condiții procesul de segregare este cel mai avansat și tinde spre ghetozare?	I3. Principalele spații segregate corespund arealelor caracterizate prin mozaic etnic și precaritate economică	O3. Identificarea corelației dintre structură etnică, venituri și segregare spațială
Î4. Care sunt consecințele segregării spațiale în mediul urban?	I4. Segregarea spațială are drept rezultat intensificarea discrepanțelor la nivelul elementelor de peisaj, accentuarea sentimentului de respingere și apariția și multiplicarea comportamentelor deviante	O4. Identificarea și analiza dimensiunii urbanistice a segregării spațiale
Î5. Prin ce modalități se implică autoritățile locale în diminuarea efectelor negative ale segregării spațiale?	I5. La baza soluționării problemelor asociate segregării spațiale se poziționează politicile de integrare socială	O5. Identificarea și analiza proiectelor sociale, economice și de urbanism

Pentru îndeplinirea obiectivelor lucrării de față au fost utilizate mai multe metode, procedee și materiale corespunzând fie perspectivei cantitative, fie perspectivei calitative. Motivația îmbinării celor două categorii metodologice rezidă în dorința de a deține controlul asupra datelor și de a generaliza rezultatele, posibilitate oferită de metodologia cantitativă, dar și de a pătrunde în profunzimea fenomenelor, în unicitatea experiențelor, posibilă prin demersul calitativ (Hernández Sampieri *et al.*, 2010). De asemenea, au fost întrebuințate și metode generale, caracteristice cercetării geografice independent de perspectiva considerată, cum ar fi: metoda istorico-logică, studiul bazat pe resurse teoretice, analiza, sinteza, metoda grafică și cartografică și metoda de tranziție dinspre abstract spre concret.

În ceea ce privește metodologia de cercetare calitativă, principalele metode, tehnici și instrumente utilizate au fost: observația directă (participativă), ancheta sociologică bazată pe interviuri și chestionare, înregistrarea mărturiilor de viață, fotografierea, cartarea și exploatarea documentelor instituționale. În total, au fost validate 694 de chestionare, dintre care 343 în Valencia (242 în Cabanyal și 101 în La Coma) și 351 în Timișoara (205 în Plopi, 40 în Kuncz și 106 în Piața Traian).

În aplicarea interviurilor a fost utilizată tehnica bulgărelui de zăpadă (Heckathorn, 2011), fiind obținute, astfel, 79 de interviuri, dintre care 57 în Valencia și 22 în Timișoara. Respondenții au fost clasificați în patru categorii principale, respectiv: reprezentanți ai instituțiilor publice, reprezentanți ai ONG-urilor sau asociațiilor private, profesori și localnici, urmând ca pentru La Coma să fie adăugată și categoria „foști localnici”, iar în Timișoara, în ambele cartiere, categoria „reprezentanți ai consiliului consultativ de cartier” și „reprezentanți ai bisericii”. Practic, s-a urmărit includerea tuturor categoriilor de actori implicați în viața cartierelor.

Cea de-a doua categorie de metode, corespunzătoare cercetării cantitative, s-a bazat pe analiza datelor statistice (în vederea contextualizării studiilor de caz și a analizei mobilității în cartierul Cabanyal) și pe calcularea unor indicatori de segregare în funcție de continentul de

proveniență și nivelul educativ, la nivelul Valenciei și Aglomerației Metropolitane Valencia, pentru fiecare din cele cinci dimensiuni introduse de Massey și Danton (1988) – uniformitate (indice de segregare, indice de disimilitudine), expunere (indice de interacțiune, indice de izolare), concentrare (indicator Delta), centralizare (indice de centralizare absolută), clustering (indice de proximitate spațială).

CONTEXTUALIZAREA STUDIILOR DE CAZ

Atât segregarea, cât și mobilitatea, constituie fenomene complexe, cu o multitudine de cauze și consecințe, care se derulează pe parcursul unor etape distincte. În vederea identificării diferențelor pe care cele două procese le ilustrează la nivel teritorial, pentru sesizarea rolului pe care contextul cultural îl are în determinarea acestor diferențe și pentru îndeplinirea obiectivelor prevăzute, cercetarea s-a axat pe două municipii, și anume Valencia și Timișoara, la scară de cartier, această scară fiind aleasă ca urmare a legăturilor, sentimentelor și aspectelor social-interactive (Lewicka, 2010) care contribuie la crearea identității. Recentele migrații masive ale românilor în Spania au creat o legătură implicită între cele două țări, crescând interesul cunoașterii reciproce, aspect care a stat la baza selectării celor două municipii.

Studiile de caz au vizat un număr de patru cartiere, și anume două din Aglomerația Metropolitană Valencia – Cabanyal și La Coma și două din municipiul Timișoara – Plopi-Kuncz și Fabric, cu accent pe Piața Traian.

Cartierul Cabanyal este poziționat în extremitatea estică a orașului Valencia, pe țărmul mării și constituie unul dintre cartierele districtului Poblados Marítimos. Acesta este un fost sat de marinari și pescari devenit cartier al Valenciei în anul 1897 (www.cabanyal.com), care a suferit, în ultima perioadă, transformări remarcabile legate de proiectul de prelungire a bulevardului Blasco Ibañez, care au dus la conturarea unor spații sociale distincte: pe de o parte, spații identificate prin procese de gentrificare (într-un stadiu incipient), iar pe de altă parte, spații degradate, identificate prin segregare și considerate de către locuitori drept spații ale fricii, spații periculoase, spații de evitat, frica devenind, astfel, un factor decisiv în explicarea dinamicilor urbane.

Acest proiect avea drept scop conectarea orașului cu zona de plajă și sporirea accesibilității în acest sens (Cucó i Giner, 2013), în vederea dirijării principalelor fluxuri (Herrero García, Fernández Morote, 2014). Planul General din 1988 reia propunerea prelungirii bulevardului (inițiată în anul 1966), însă fără succes (Salom Carrasco *et al.*, 2011), urmând ca în anul 1993 cartierul să fie declarat drept Bun de Interes Cultural (BIC), statut care permitea stoparea proiectului prevăzut. Derularea proiectului presupunea distrugerea a 1651 de locuințe,

a tramei stradale, a unor clădiri simbol ale cartierului și divizarea ansamblului istoric în două părți distincte, situație în fața căreia localnicii se opun, începând astfel o luptă între localnici și autorități.

Degradarea fizică și socială a cartierului este o consecință evidentă, vizibilă și în prezent, deși cartierul se află, începând cu anul 2015, într-o etapă de regenerare, odată schimbarea guvernului, stoparea proiectului și elaborarea Strategiei Integrate de Dezvoltare Urbană Durabilă pentru cartierul Cabanyal-Canyamelar-Cap de França (<http://vacabanyal.org/>).

La Coma este un cartier periferic al orașului Paterna (Spania), localizat în partea estică a acestuia, la aproximativ 5 km de centrul Paternei și 9 km de centrul Valenciei. Originile sale sunt puternic legate de inundațiile din Valencia din 1957, când a fost elaborat planul sudic (el Plan Sur) (în 1958). Pe baza acestui plan, râul Turia a fost deviat spre sudul orașului Valencia (Selva Royo, 2014), acesta presupunând, de asemenea, planificarea creșterii orașului, absorbția imigrației rurale și oferirea unor locuințe pentru oamenii care și-au pierdut casele în timpul inundațiilor.

Astfel, a apărut cartierul La Coma (Díe Olmos, 2004), dar cu o întârziere de 30 de ani, respectivul proiect fiind aprobat în 1974, însă construcțiile începând în anul 1981. Din cauza acestei întârzieri, scopul nu a mai fost cel prevăzut inițial, astfel că în 1986, 1150 de case au început să fie date familiilor aflate în situațiile cele mai problematice, cu cele mai grave lipsuri și mai destructurate din cadrul orașului Valencia (Díe Olmos, 2004). Așa apare un nou cartier de locuințe sociale, situat pe un deal, izolat de orașul din care face parte, concentrând populația problematică într-un teritoriu limitat de bariere fizice (drumuri) și lipsit de servicii de bază și infrastructuri adecvate. De aceea, La Coma începe cu o serie de „defecte de fabricație” (Plan Integral de Desarrollo Local, 1998), care îl împiedică să evolueze în condiții optime și care se răsfrâng și asupra situației actuale.

Cartierul Plopi-Kuncz este localizat în partea sudică-estică a Timișoarei și este constituit, în realitate, din două cartiere distincte, și anume Plopi și Kuncz, acesta din urmă fiind localizat în sud-vestul cartierului Plopi, în proximitatea acestuia. Analiza comună a celor două cartiere este justificată de proximitatea lor și de caracteristicile similare (cartiere de case, cu un puternic specific rural, localizarea periferică, vizibilitatea populației rrom etc.), care au determinat ca acestea să fie „guvernaate” de același consiliu consultativ de cartier.

Cartierul Plopi a făcut parte inițial din comuna Ghiroda, devenind, în anul 1951, cel de-al nouălea cartier al Timișoarei. Chiar dacă în perioada comunistă cartierul era destinat demolării în vederea utilizării terenului astfel obținut pentru agricultură, revoluția din anul 1989 a determinat o serie de modificări politice, dar și schimbarea planurilor asociate cartierului.

Astfel, în prezent, Plopi este un cartier multicultural, locuit de oameni veniți din diferite regiuni ale țării, de religii și etnii diferite, care vorbesc limbi și dialecte variate (Peres *et al.*, 2013).

Cartierul Kuncz este situat lângă cartierul Plopi și a fost întemeiat în anii 1920, când au fost construite primele case pentru muncitorii fabricii de cărămidă. Revoluția din anul 1989 a avut un impact indirect și asupra evoluției cartierului Kuncz, dat fiind faptul că decăderea sectorului industrial a determinat și închiderea respectivei fabrici, ceea ce a impus transformarea cartierului: oamenii și-au pierdut locurile de muncă, terenul și-a pierdut valoarea pe care o avea în trecut și, toate aceste evenimente au dus la transformarea cartierului dintr-unul muncitoresc într-unul sărac, unde oameni cu resurse financiare reduse s-au stabilit pentru locuire. Mulți oameni săraci s-au stabilit acolo într-un mod spontan, fără drepturi legale, ceea ce generează probleme și la momentul actual (Povian și Dumitrescu, 2012).

Piața Traian este a treia piață reprezentativă a orașului Timișoara, care, deși la momentul actual pare a fi insuficient renovată și refăcută, păstrează încă farmecul arhitectural al vechiului oraș (Ilieșu, 2004). Aceasta reprezintă centrul cartierului Fabric (Cuțara, 1998), fost cartier industrial și comercial al Timișoarei, cu o puternică semnificație istorică și un caracter multicultural încă din trecut. Piața Traian s-a dezvoltat ca principal centru, din punct de vedere economic, comercial, al transportului, social al cartierului și era, cândva, una dintre cele mai frumoase piețe ale orașului, din care astăzi au rămas amintirile, având o viață comercială înfloritoare (Hațegan, 2009), combinând, în interiorul său, lumea afacerilor și lumea relaxării, dar și lumea religioasă.

Evoluția aparte a clădirilor din Piața Traian, a regimului lor de proprietate și a categoriilor de proprietari a determinat probleme actuale destul de stringente, care justifică interesul pentru abordarea sa în lucrarea prezentă. Dacă inițial în clădirile din Piața Traian locuiau persoanele cunoscute ale cartierului, în perioada comunistă, mulți dintre reprezentanții grupurilor etnice care conviețuiau aici pleacă din țară și, conform Legii 119/1948, locuințele sunt naționalizate (<http://legislatie.just.ro>). Astfel, mare parte dintre acestea au fost transformate în locuințe sociale, fiind permisă intrarea persoanelor cu resurse financiare limitate. După revoluție, respectivele locuințe sunt vândute chiriașilor care făceau dovada că, la momentul intrării în vigoare a Legii 112/1996 (www.cdep.ro), aveau un contract de închiriere și locuiau în respectivele imobile sau sunt înapoiate foștilor proprietari sau urmași ai acestora (www.banatulazi.ro).

Faptul că o lungă perioadă de timp respectivele locuințe au fost în proprietatea statului sau locuite de chiriași lipsiți de resurse financiare, a determinat degradarea clădirilor, în special fiind vorba de clădiri istorice, care necesitau o acțiune comună a vecinilor pentru conservarea

lor. Lipsa de cunoaștere și interes determină o stare avansată de degradare, în fața căreia nu pare să se adopte nicio măsură de stopare, ceea ce determină asocierea pieței cu abandonul, delăsarea și uitarea.

SEGREGAREA SPAȚIALĂ DIN PERSPECTIVĂ CANTITATIVĂ ÎN AGLOMERAȚIA METROPOLITANĂ VALENCIA ȘI ÎN ORAȘUL VALENCIA

O primă perspectivă asupra segregării este oferită, cel puțin pentru contextul spaniol, pe baza datelor statistice disponibile, de *indicatorii de segregare*. Astfel, Orașul Valencia și aria sa metropolitană constituie o reflectare la scară locală a schimbărilor care au avut loc în cadrul migrației internaționale în orașele spaniole și, în consecință, a proceselor de segregare spațială. Luând în considerare rezultatele, se poate afirma faptul că nivelele de segregare în orașul Valencia și aria sa metropolitană sunt relativ reduse, similar altor orașe spaniole, precum Madrid, Barcelona, Zaragoza sau Bilbao.

În ciuda importantei intrări de populație imigrantă în perioada 2001-2016, are loc o tendință generalizată de diminuare a segregării, mai intensă în prima parte a perioadei analizate (2001-2008), ceea ce semnifică faptul că stabilirea populației recent sosite s-a produs într-un mod oarecum similar populației locale în context metropolitan și că, deși criza economică a determinat diminuarea intrărilor de populație imigrantă, nu a presupus o intensificare a segregării.

Un moment cheie, de inflexiune, atât pentru imigrație, cât și pentru segregare, a fost tocmai criza economică, ce a determinat multiple schimbări și consecințe la nivel social. Sosirea masivă a imigranților, care s-a produs în perioada 2001-2008, a fost întreruptă de criză, astfel că, deși numărul imigranților a continuat să crească, acest proces s-a realizat mai lent în perioada 2008-2016. Procesele de segregare, de asemenea, au evoluat într-un mod diferit înainte și după acest moment, după cum o confirmă evoluția valorilor indicilor de segregare. În acest fel, atât în AMV, cât și în Valencia, descreșterea valorilor indicilor de segregare a fost mai accelerată în perioada anterioară crizei (de la 30,39% în 2001, la 24,63% în 2008 – în AMV și de la 26,04% în 2001, la 23,02% în 2008 în Valencia), în timp ce posterior această scădere a fost mai lentă (la 23,33% în 2016 în AMV și 21,34% în Valencia).

Diferențiind colectivul imigrant în funcție de naționalități, între cele mai segregate colective se remarcă cel asiatic, cel al europenilor din afara UE și cel al africanilor, în timp ce imigranții din UE și americanii (în principal latino-americanii), care constituie colectivele mai numeroase, sunt cel mai puțin segregati, ca urmare a vechimii în cadrul societății receptoare și a similitudinilor lingvistice. Deși în general valorile indicatorilor de uniformitate pun în

evidență niveluri reduse de segregare, analiza pe criterii etnice ilustrează o segregare mai accentuată, totuși, decât cea pe nivele educative. Cele mai segregate grupuri, din perspectiva indicatorului de segregare, corespund persoanelor cu studii superioare, urmate de persoanele analfabete. De asemenea, segregarea pe nivele educative este mai puțin evidentă în Valencia, comparativ cu AMV.

SEGREGAREA ÎN STĂRI, PERCEPȚII ȘI REPREZENTĂRI

Un prim element care poate contribui la apariția segregării este însăși imaginea pe care locuitorii o au despre cartierul în care locuiesc, imagine construită pe baza stărilor, percepțiilor și reprezentărilor asociate. Practic, toate cele trei elemente se intercondiționează, atunci când una dintre ele suferă modificări, acestea fiind reflectate și de celelalte două componente.

Percepția reprezintă „reflectare nemijlocită, sub forma unor imagini, a însușirilor obiectelor și fenomenelor considerate în totalitatea lor” (Niculescu, 2005, p. 104), un proces prin care o persoană recepționează, selectează, organizează și interpretează stimulii din mediul înconjurător, oferindu-le o anumită semnificație. Pe baza percepției se formează reprezentările, definite de Moscovici (2000) drept „o rețea de idei, metafore și imagini, mai mult sau mai puțin strâns legate între ele” (Höijer, 2011), conform cărora realitatea din mentalul colectiv corespunde cu ceea ce oamenii consideră real în acțiunile lor (Bauer, Gaskell, 2008). Importanța stărilor, percepțiilor și reprezentărilor rezidă în faptul că, ulterior, acțiunile oamenilor și comportamentul lor este influențat de acestea.

Încă de la primul moment, acela de identificare a imaginii pe care o au locuitorii despre cartierele în care locuiesc, se sesizează o serie de contraste între cele patru cartiere. Deși unele au o *imagine* mai bună decât altele, fiecare se confruntă cu diferite tipuri de probleme. Astfel, cartierele Cabanyal și Plopi-Kuncz au o imagine relativ mai bună decât celelalte două, primul înregistrând cele mai ridicate ponderi ale persoanelor care îl consideră privilegiat sau favorizat, în timp ce al doilea înregistrează cea mai ridicată pondere a persoanelor care îl consideră obișnuit. La polul opus, cartierul La Coma și Piața Traian sunt considerate, de majoritatea respondenților drept marginalizate sau defavorizate (80% dintre respondenți în La Coma și 75% dintre cei din Piața Traian), în timp ce ponderea celor care le consideră privilegiate sau favorizate coboară sub 10% în La Coma și sub 5% în Piața Traian.

Cuvintele asociate cartierelor reflectă această imagine. Astfel, în Cabanyal printre primele cuvinte care le vin în minte respondenților atunci când se gândesc la cartierul în care locuiesc se numără: frumusețea, nesiguranța resimțită, atașamentul față de cartier și mizeria. Plopi-Kuncz se afirmă, de asemenea, printr-o imagine relativ pozitivă, în sensul că 47% dintre

respondenți îl consideră liniștit, însă următoarele procentaje revin unor componente negative, cum ar fi mizeria și gălăgia. În La Coma și Piața Traian din nou se confirmă caracterul dezavantajat, printre primele cuvinte pe care localnicii le asociază acestor areale numărându-se: mizerie, sărăcie, gălăgie și nesiguranță.

Există, însă, o serie de *puncte forte*, care ar putea fi valorificate în vederea diminuării tendințelor de segregare, acestea putând fi observate în toate cartierele, indiferent de numărul și complexitatea problemelor. În cartierul La Coma acestea sunt asociate fie teritoriului, fie (în special) persoanelor, însă nu cartierului în sine sau comunității formate în cadrul acestuia. Cartierul Cabanyal, spre deosebire de La Coma, se identifică printr-o istorie îndelungată, printr-o luptă îndelungată, care a reușit să scoată în evidență punctele sale forte, transpuse în poziția geografică privilegiată, în proximitatea mării, a plajei și a portului, conexiunile cu celelalte cartiere, liniștea și diversitatea acestuia.

În arealul Plopi-Kuncz, majoritatea punctelor forte sunt asociate, în principal, cartierului Plopi (poziția geografică, prezența Begăi, structura adunată, vechimea cartierului, importanța strategică), pentru cartierul Kuncz afirmându-se, în general, că nu există puncte forte (cu excepția ajutorului reciproc, a dărniciiei și a atașamentului față de locuință). Nu în ultimul rând, pentru Piața Traian, printre principalele puncte forte menționate se numără: importanța istorică a cartierului, valoarea arhitecturală a clădirilor istorice, accesibilitatea, multiculturalitatea și prezența activităților tradiționale.

Imaginea cartierelor este conturată, însă, nu doar de aspectele peisagistice, ci și de sentimentele pe care localnicii le resimt sau le asociază cu aceste cartiere. Astfel, conceptul de *marginalizare*, concept cheie al lucrării prezente, se regăsește frecvent în discursul locuitorilor din Kuncz și La Coma, unde peste 90% dintre respondenți au auzit vorbindu-se despre acest fenomen în cadrul cartierului și mai puțin în Cabanyal, unde ponderea coboară la 76% și Piața Traian, la 54%.

De asemenea, analizând gradul de *discriminare* resimțit de locuitori, se observă că în cartierul La Coma 69% dintre respondenți afirmă faptul că resimt atitudini discriminatorii din partea locuitorilor cartierelor învecinate, în Piața Traian ponderea coborând la 48%, urmată de Cabanyal cu 33% și Plopi-Kuncz cu 19% (ponderea fiind mai ridicată pentru Kuncz).

În ceea ce privește *siguranța* cartierelor, ponderea persoanelor care nu consideră cartierul în care locuiesc drept un cartier sigur urcă la peste 60% în Piața Traian și în La Coma, și la peste 35% în Cabanyal, și în Plopi-Kuncz, situația fiind similară, pe cartiere și la nivelul declarațiilor cu privire la nesiguranța resimțită după lăsarea întunericului.

Nu în ultimul rând, *nivelul de segregare perceput* ilustrează existența unor diferite tipuri de segregare în fiecare cartier:

- geografică, în La Coma, Plopi-Kuncz și Cabanyal;
- socială, mai pregnantă în La Coma și Kuncz, dar vizibilă în toate cartierele;
- economică, mai evidentă în Cabanyal și Piața Traian;
- etnică și culturală, resimțită de populația rromă;
- școlară, în toate cartierele;
- politică, în toate cartierele, dar mai evidentă în Cabanyal și Piața Traian;
- urbanistică, în Cabanyal și Piața Traian;
- segregarea percepută, fie de către locuitorii celorlalte cartiere, fie de către proprii localnici.

SEGREGAREA ÎN ATITUDINI ȘI COMPORTAMENTE

Atitudinile reprezintă construcții multidimensionale formate din componente afective, cognitive (evaluative) și de comportament (conative). Acestea reprezintă suma credințelor cu privire la un obiect, multiplicat de evaluările asupra acestora (Stedman, 2002). Se presupune că oamenii care au o atitudine pozitivă asupra unui obiect, ar trebui să aibă un comportament benefic față de acesta, în timp ce aceia cu o atitudine negativă tind să aibă comportamente dăunătoare (Eagly, Chaiken, 1993).

Educația, ca rezultat al atitudinilor și comportamentelor, este un element cheie care ar putea contribui la îmbunătățirea situației în orice teritoriu, dacă se iau măsurile necesare. Totuși, adesea educația ridică mari probleme, iar amânarea soluționării lor repercutează asupra evenimentelor din viitor. În cartierele cu anumite dificultăți, problemele asociate educației par să se accentueze tot mai mult, în loc să meargă spre soluționare și, prin urmare, reduc șansele de reușită și de progres.

Aparent percepția asupra educației este una pozitivă, cel puțin în teorie. Astfel, peste 80% dintre respondenți sunt de acord că aceasta este importantă sau foarte importantă pentru un viitor de succes, ponderile fiind mai ridicate în Piața Traian și în Cabanyal și ceva mai scăzute în La Coma și Plopi-Kuncz. De asemenea, la fel de mulți respondenți afirmă că și-ar încuraja copiii să urmeze studii universitare, valorile fiind, încă, mai ridicate în Piața Traian și La Coma și mai scăzute în Cabanyal și Plopi-Kuncz.

În ciuda percepției pozitive asupra educației, în astfel de cartiere se conturează o serie de probleme specifice. O primă problemă constă în faptul că educația ajunge pe un plan secundar, în condițiile în care nevoile oamenilor sunt mai accentuate, iar școala nu este

considerată drept obligatorie sau esențială pentru viață. De altfel, prin prisma acestor considerente se conturează rate ridicate de abandon și absenteism școlar (una dintre cauze fiind reprezentată de căsătoriile timpurii), rate ridicate de analfabetism și segregare școlară, ilustrată de preferința localnicilor spanioli de a-și înscrie copiii la școlile private, tocmai pentru a evita amestecul cu rromii sau în general cu imigranții și de refuzul părinților ne-rromi de a-și duce copiii la școlile de rromi din cartierele timișorene.

Cartierele problematice se caracterizează, practic, printr-un cerc vicios al problemelor, care se retro-alimentează și din care aparent nu există ieșire. Astfel, lipsa educației determină posibilități minime de obținere a unui *loc de muncă*. Neavând loc de muncă, apar *problemele economice*, care trebuie rezolvate într-un anumit fel pentru a putea asigura traiul de zi cu zi. Astfel, se conturează două opțiuni principale apelarea la *ajutoarea sociale*, care, însă, nu sunt suficiente pentru un trai decent sau înscrierea în *activități ilegale*, la care se adaugă o a treia, reprezentată prin plecarea într-o altă țară, care determină, însă, alte tipuri de probleme, prin separarea familiilor. Ulterior cercul continuă, ambele activități creând obișnuință, comoditate și dependență.

Acest comportament și acest mod de a vedea lucrurile se va transmite ulterior și copiilor, drept pentru care situația nu suferă foarte mari modificări, *rata ridicată a șomajului* rămânând, în continuare, o caracteristică definitivă a cartierelor. De remarcat este faptul că, la acest cerc vicios contribuie și impactul pe care lipsa locului de muncă îl are sub aspect psihologic, reducând stima de sine a individului și gradul său de participare în comunitate.

Un alt element încadrat în categoria atitudinilor și comportamentelor localnicilor corespunde *segregării identitare*, în studiul de față manifestându-se, în principal, în cazul populației rrome, care, prin tradițiile, obiceiurile, cultura, prioritățile și stilul de viață propriu este catalogată drept diferită în raport cu restul populației.

Deși modul în care rromii percep familia este considerat pozitiv și util pentru societate, în general acestei categorii de populație îi sunt asociate elemente negative, precum actele infracționale și problemele de conviețuire, în toate cartierele analizate. În Cabanyal situația este cu atât mai deosebită, cu cât momentul „critic” a coincis cu intrarea, în cartier, a populației rrome de naționalitate română, care a venit în conflict atât cu populația spaniolă locală, cât și cu rromii spanioli.

Deși aceste elemente corespund populației rrome, *problemele de comportament* devin caracteristici ale cartierelor în general, fiind ilustrate prin stări de tensiune între vecini, probleme de familie și de comunitate (ca urmare a lipsei unor referenți pozitivi), relații de putere stabilite între vecini (în special în La Coma), gălăgie, acte de violență (respondenții din

Cabanyal afirmă în proporție de aproape 40% că au văzut acte de violență în ultimii 2-3 ani, în timp ce în La Coma ponderea urcă la aproape 60%; în Piața Traian la 61%, iar în Plopi-Kuncz aceasta se menține la valori scăzute, de 24%, cu mențiunea că în Kuncz situația este asemănătoare cu cea din Piața Traian) și nerespectare a spațiului public (lipsa curățeniei, prezența graffiti-urilor, acte de vandalism).

În analiza comportamentelor și a atitudinilor localnicilor în fața segregării, un rol important revine *mobilității*, care marchează diferențe între cele patru cartiere analizate, în funcție de situația tipică fiecăruia. Astfel, în cartierul La Coma, două ar fi cauzele principale ale lipsei progresului și ambele țin de mobilitate, și anume: în primul rând, majoritatea oamenilor vin din alte cartiere, însă nu într-o formă voluntară, ci obligați de circumstanțele personale, iar în al doilea rând, majoritatea acestora, când reușesc să ducă un trai ceva mai decent, își doresc să plece într-un alt cartier.

În cartierul Cabanyal situația este complexă, sub aspectul mobilității, putând fi sesizate mai multe tipuri de procese:

- *migrația internațională* – diferită, în funcție de cele două momente temporale caracteristice – pătrunderea în cartier a grupurilor etnice vulnerabile, în momentul în care situația cartierului oferea condiții favorabile în acest sens; cumpărarea locuințelor de către populația străină cu venituri superioare, odată cu intrarea cartierului în etapa de regenerare;
- *migrația internă* – plecările populației locale din cartier spre alte cartiere, atât în trecut, când se vedea obligată de condițiile impuse de primărie, dar și în prezent, prin faptul că nu își permite să suporte costurile de trai într-un cartier aflat în faza incipientă a procesului de gentrificare;
- *migrația de întoarcere* – caracteristică atât populației spaniole, cât și populației imigrante, diferențele fiind marcate de sentimentul de apartenență și de factorii determinanți;
- *re-migrația* – unii imigranți nu se întorc în țara de origine, ci pleacă spre o altă țară, pentru a căuta un viitor mai bun.

În Plopi se poate discuta atât despre o mobilitate istorică, în fazele incipiente ale cartierului, când s-au stabilit în cartier persoane din județele Sălaj și Bihor, venite în căutarea locurilor de muncă în municipiul Timișoara, dar și despre o mobilitate recentă, asociată persoanelor care optează pentru acest cartier după ce au locuit anterior într-un alt cartier al Timișoarei. În cartierul Kuncz situația este diferită, în sensul că predomină un habitat spontan,

format în urma instalării populației venite din mediul rural, preponderent de etnie rromă, care a găsit aici un mediu propice pentru improvizarea unor locuințe.

O trăsătură comună a celor două cartiere este legată de plecarea populației rrome în străinătate, sesizabilă și în cazul Pieței Traian. În acest ultim areal, migrația internațională are un caracter mai mult sau mai puțin istoric, ca urmare a plecărilor proprietarilor de diferite naționalități în alte țări, fiind căutați în prezent pentru a stabili din punct de vedere legal proprietatea edificiilor.

Toate aceste tipare de mobilitate sunt determinate de situația din trecut a cartierelor și de situația prezentă, respectiv de modificările care au survenit pe parcursul timpului. Vechimea locuirii respondenților în actualul cartier de reședință poate constitui un indicator în analiza dorinței de schimbare a domiciliului.

Astfel, cartierele Cabanyal și Plopi-Kuncz prezintă un grad mai ridicat de stabilitate, luând în considerare faptul că aproape jumătate dintre respondenți locuiesc aici de peste 30 de ani. În cartierul La Coma, însă, aproape jumătate dintre respondenți locuiesc de 10-30 de ani, iar în Piața Traian, deși cei care locuiesc de peste 30 de ani rămân majoritari, mai bine de un sfert din populație a venit în urmă cu mai puțin de 10 ani, ceea ce indică un proces de reînnoire a populației.

Din totalul participanților la studiu (694 respondenți), 35% sunt cei care ar dori să plece din cartierul actual de reședință, existând însă diferențe accentuate între cartiere. Astfel, în timp ce în La Coma aproape 80% dintre respondenți ar dori să plece, în Cabanyal această pondere corespunde celor care doresc să rămână. Dintre cartierele timișorene, cel mai mare grad de stabilitate și, implicit, de satisfacție cu condițiile de viață din cartierul de domiciliu, corespunde cartierului Plopi, unde trei sferturi din populație dorește să rămână în cartier. La polul opus se situează cartierul Kuncz, pe care 60% dintre respondenți ar vrea să îl părăsească, în timp ce în Piața Traian, deși ponderile celor două răspunsuri sunt apropiate, numărul celor care doresc să plece este ușor mai ridicat.

Principalele motive care determină dorința persoanelor de a se muta din cartierul în care locuiesc sunt: perspectivele de evoluție a cartierului, nesiguranța și vecinii. Deși motivele care îi determină pe oameni să dorească schimbarea domiciliului sunt întemeiate, există anumite obstacole care îi împiedică să își îndeplinească această dorință.

Principalul factor este de ordin economic și se referă la veniturile insuficiente, jumătate dintre respondenți considerându-l un factor predominant (51%). Al doilea factor este reprezentat, de regulă, de legăturile de rudenie, mai puțin în Kuncz, unde se impune în mod evident un alt tip de obstacol, și anume imposibilitatea de a vinde locuința, din două motive

principale: nu sunt acte de proprietate pe locuințele respective sau s-a investit mult în locuință și nu s-ar putea obține o sumă care să justifice toate investițiile și eforturile.

Nu în ultimul rând, de interes pentru tematica segregării este *identitatea de cartier* și *coeziunea socială*, două elemente care, dacă există sau se încearcă promovarea lor, concură spre o diminuare a segregării, a marginalizării, dar și spre o creștere a stimei de sine și implicit a stării de bine a populației. O comparație între cartiere sub aspectul coeziunii sociale ilustrează prezența acesteia într-o mai mare măsură în cartierele Cabanyal și Plopi. De altfel, problemele pe care localnicii le au îi determină pe aceștia să fie mai uniți în găsirea unor soluții și să împartă obiective comune, dar fără a exista coeziune socială la nivel de cartier, ceea ce se întâmplă în cartierele Kuncz și La Coma.

Gradul de implicare a respondenților în activitățile organizate la nivelul comunității indică, din nou, discrepanțe între cartiere, dezvăluind, însă, în general, un interes scăzut pentru participare, în condițiile în care ponderile celor care declară că s-ar implica în viața cartierului coboară sub 35%.

Sub aspectul identității de cartier, cartierul Cabanyal se remarcă în mod evident față de celelalte cartiere, acesta având o identitate foarte puternică, pe care a păstrat-o pe parcursul luptei împotriva primăriei. Dacă în La Coma identitatea de cartier este mai dificil de construit, pe baza considerentelor menționate anterior (proveniența oamenilor din alte cartiere, plecarea în permanență a celor care ating un standard de viață mai bun și izolarea față de municipiul căruia îi aparține), în Plopi-Kuncz nu există elemente care să contribuie la crearea acesteia, iar în Piața Traian, deși există astfel de elemente, lipsește sentimentul de apartenență al indivizilor, astfel că se consideră că, dacă nu se creează o identitate și o coeziune la nivel de edificiu, prin participarea restrânsă, cu atât mai puțin se poate crea la nivel de piață sau de cartier.

LOCUIREA ȘI CALITATEA VIEȚII

Caracterul segregat al cartierelor este dat, însă, nu doar de atitudinea și comportamentul locuitorilor, ci și de elemente externe, într-o mai mică sau mai mare măsură, cum ar fi locuirea și calitatea vieții. Existența sau calitatea infrastructurii și a serviciilor pot constitui un factor generator al segregării, acestea putând facilita interacțiunea sau izolarea persoanelor.

O problemă care determină caracterul defavorizat al cartierelor este tocmai *precaritatea infrastructurii, utilităților și serviciilor*. Din acest punct de vedere, între cartierele analizate există o serie de asemănări și deosebiri. Astfel, *rețeaua de alimentare cu apă* este evaluată relativ pozitiv, cu ponderi ale persoanelor mulțumite variind între 42% în La Coma și 76% în Plopi-Kuncz. *Rețeaua de străzi și trotuare* stârnește controverse în toate cartierele, însă din

puncte de vedere diferite, fiind evaluată pozitiv de 22% dintre respondenți în Plopi-Kuncz, 26% în La Coma, 27% în Piața Traian și 41% în Cabanyal. Mai mult decât atât, majoritatea respondenților consideră că în ultimii 2-3 ani calitatea acestora nu s-a îmbunătățit, ponderile celor care apreciază pozitiv progresul variind de la 13% în Piața Traian la 48% în Cabanyal.

În ceea ce privește *accesibilitatea instituțiilor de îngrijire a sănătății*, cele mai puține persoane mulțumite locuiesc în Plopi-Kuncz (35%), urmate de La Coma (50%), Cabanyal (53%) și Piața Traian (66%). De asemenea, calitatea acestor instituții este evaluată pozitiv de 31% dintre respondenții din Plopi-Kuncz, 48% în Piața Traian, 49% în La Coma și 54% în Cabanyal.

Clădirile reprezintă un punct de reper extrem de important și sunt percepute diferit în cartierele analizate, ca urmare a specificului fiecăruia: cartierul Cabanyal și Piața Traian sunt spații cu îndelungată istorie și tradiție, cu clădiri istorice, care constituie elemente de identitate ale acestora, în timp ce La Coma și Plopi-Kuncz sunt cartiere rezidențiale, care nu dispun de clădiri istorice. Sub acest aspect, situația este alarmantă în ambele cartiere, în sensul că doar 22% dintre respondenții din Cabanyal afirmă că acestea au trecut printr-un proces de renovare, în timp ce ponderea coboară la 6% în Piața Traian. Situația relativ mai bună din Cabanyal este justificată tocmai de noua etapă în care se află cartierul, de regenerare și revigorare socială, economică și urbanistică, în timp ce în Piața Traian nu există o planificare în acest sens.

Gradul de satisfacție cu privire la *accesul la unități comerciale* ilustrează o nemulțumire generală în La Coma, unde doar 11% dintre respondenți sunt mulțumiți de acest aspect, în timp ce în Plopi-Kuncz ponderea urcă la 41%, în Cabanyal la 42%, iar în Piața Traian la 56%. Deși doar în La Coma situația pare a fi critică, în fiecare cartier există nemulțumiri legate de activitățile comerciale. Totuși, La Coma se impune prin situația cea mai dificilă, în sensul că nu există spații comerciale, ci doar mici chioșcuri în care se vând produse de uz casnic. Dacă în Plopi-Kuncz activitățile comerciale sunt reprezentate strict prin magazinele și supermarketurile locale, în Cabanyal se afirmă faptul că activitățile comerciale au decăzut foarte mult în ultima vreme și se acuză faptul că până la momentul actual piața a pierdut comercianți, fiind necesară sosirea unora din alte cartiere, cu aceeași nostalgie trăind și locuitorii din cuprinsul Pieței Traian.

Mijloacele de transport în comun pun din nou în evidență situații diferite în cartierele analizate, respondenții fiind mulțumiți în proporție de 66% în Piața Traian, 52% în Cabanyal, 41% în Plopi-Kuncz și 38% în La Coma. Nu întâmplător, cel mai mare grad de satisfacție cu privire la mijloacele de transport corespunde cartierelor care, la momentul actual sunt cel mai

bine conectate, în timp ce în La Coma, deși transporturile constituie o problemă, se apreciază progresele realizate prin introducerea tramvaiului.

Locuințele, la rândul lor, pot crea premisele apariției segregării, prin subramuri referitoare la preț, calitate, ocupări ilegale și evacuări ale persoanelor, ultimele două în special în cartierele spaniole. Totuși, deși ocupările ilegale pot fi identificate în ambele cartiere spaniole, tiparul de producere al acestora este unul diferit: dacă în La Coma, ocupările ilegale se produc doar din necesitate, ca urmare a neregularităților produse în alocarea locuințelor, în Cabanyal acestora li se adaugă și cele de tip ideologic, politic, mișcarea *okupa*. Sub aspectul prețurilor, 27% dintre respondenții din La Coma consideră prețurile locuințelor ca fiind ridicate, în timp ce această pondere urcă până la 55% în Plopi-Kuncz, 56% în Piața Traian și 60% în Cabanyal.

Nu în ultimul rând, *bogăția vieții culturale* a cartierelor reflectă în mod clar nu doar disparități între cartierele analizate, ci și între două culturi diferite, cea românească și cea spaniolă. Astfel, în cartierele timișorene se observă o nemulțumire generală, bogăția vieții culturale fiind evaluată pozitiv doar de 13% dintre locuitorii Pieței Traian și 17% dintre cei din Plopi-Kuncz, în timp ce în cartierele valenciene ponderile sunt mai ridicate, urcând până la 27% în La Coma și 45% în Cabanyal.

Spațiile de petrecere a timpului liber sunt, din nou, evaluate negativ de majoritatea localnicilor, chiar și în Cabanyal, unde ponderea celor care le consideră precare este de 41% (totuși, situația în celelalte cartiere este mult mai rea). În aceeași situație se află și *locurile de joacă pentru copii*, ponderea celor care le-au acordat note de 1 și 2 din 5 fiind de 51% în Cabanyal, 58% în Plopi-Kuncz, 69% în La Coma și 71% în Piața Traian.

(IN)DECIZIA ACTORILOR ȘI AUTORITĂȚILOR LOCALE

În fața acestor situații dificile un rol important revine acțiunilor întreprinse de actorii și autoritățile locale. În cartierele analizate conlucrează o serie de actori în vederea asigurării unui progres, dintre aceștia făcând parte: localnicii, primăria, poliția, instituțiile medicale, biroul de servicii și asistență socială, instituțiile educaționale, ONG-urile, agenții economici, biserica etc., în cartierele timișorene adăugându-se și consiliile consultative de cartier. Din categoria autorităților locale, cel mai frecvent amintite sunt primăria, poliția, biroul de asistență socială și cabinetele medicale. Totuși, în mentalul colectiv, răspunsurile referitoare la autorități publice sunt relaționate în special cu activitatea primăriei.

În general, *percepția asupra activității autorităților* este una negativă, în special în La Coma, Piața Traian și Kuncz, unde mai bine de jumătate dintre respondenți o consideră rea sau

foarte rea. Această percepție este generată în principal de dezinteresul pe care autoritățile îl manifestă față de situația cartierelor și de neîncrederea și haosul care le caracterizează. În Cabanyal și Plopi, apare, printre cuvintele preferate, și implicarea, cu ponderi de 26-27%, semn că, totuși, în aceste areale există un contact vizibil și o participare perceptibilă a autorităților publice.

Importanța acțiunilor politice este cu atât mai mare, cu cât în fiecare cartier se consideră că ele sunt cele care au generat problemele actuale. Astfel, cartierul Cabanyal a trecut, timp de aproape 30 de ani, printr-o luptă cu sectorul politic în privința viitorului cartierului, iar în fața acestei rezistențe, autoritățile locale, pe lângă atitudinea generală de abandon în raport cu cartierul, au adoptat strategii menite să îi facă pe localnici să renunțe și să își vândă locuințele, aceste strategii fiind considerate responsabile pentru toate problemele actuale ale cartierului.

În La Coma se acuză faptul că însăși originea cartierului, istoria acestuia, ideile de construcție au fost cele care, de la bun început, au „garantat” un cartier destinat eșecului. Primul punct pentru care autoritățile au fost și sunt în continuare criticate este ideea de a construi un asemenea cartier.

În Kuncz, lipsa documentelor este o problemă pe care localnicii o asociază tot autorităților publice, existând percepția că acestea nu s-ar implica în mod activ în găsirea unor soluții, deși dispun de toate mijloacele necesare.

Nu în ultimul rând, în Piața Traian primăria este considerată vinovată pentru faptul că a permis intrarea populației cu o amplă problematică socio-economică în locuințe și concentrarea lor în acestea, permițând, astfel, degradarea pieței.

Comparând situația actuală cu cea existentă în urmă cu doi ani, se conturează diferențe majore, în sensul că, în cartierele spaniole, majoritatea respondenților au identificat *schimbări*, în timp ce în cartierele timișorene situația a stagnat. De asemenea, dintre cei care au sesizat schimbări, majoritatea au afirmat ca acestea sunt pozitive, în cartierele La Coma (72%), Cabanyal (82%) și Plopi (95%) ceea ce indică un progres care poate conduce la diminuarea nivelului de segregare, în timp ce în cartierele Kuncz și Piața Traian majoritatea schimbărilor au fost considerate negative (62-69%).

Referitor la *perspectivele asupra viitorului*, acestea sunt în general negative, mai puțin pentru cartierul Plopi, unde viitorul este privit cu optimism. În cartierul Cabanyal, însă, 54% dintre respondenți consideră că acesta va deveni destinație turistică, în timp ce 34% sunt de părere că acesta se va moderniza, ceea ce pentru locuitorii cartierului Cabanyal corespunde unuia dintre cele mai temute scenarii.

În La Coma 36% dintre respondenți consideră că viitorul cartierului constă într-o degradare mai accentuată, în timp ce 33% consideră că acesta va rămâne la fel, ceea ce nu constituie o perspectivă tocmai favorabilă, având în vedere starea actuală de degradare în care se găsește cartierul. În Piața Traian predomină persoanele care consideră că piața va rămâne la fel, ceea ce constituie un aspect negativ, dat fiind faptul că percepția generală asupra pieței este una nesatisfăcătoare. De asemenea, mai bine de un sfert dintre respondenți consideră că aceasta va continua să se degradeze.

VALORIZĂRI CONCEPTUALE ALE REZULTATELOR CERCETĂRII ASUPRA SEGREGĂRII URBANE

Analiza a patru cartiere drept studiu de caz permite construirea unei imagini de ansamblu asupra segregării și confirmării, în totalitate sau parțial, a teoriilor și modelelor consacrate din literatura de specialitate. Un prim model, confirmat de cartierele Plopi și La Coma este *modelul de asimilare spațială*, care face referire la transpunerea resurselor socio-economice ale persoanelor în cartiere de reședință cât mai bune (Malega, 2019).

Modelul de stratificare a locurilor, care pune accentul pe procesele etnice și rasiale în detrimentul capitalului, ca principali factori determinanți ai diferențelor de ordin etnic și rasial ale reședinței (Rubio Goldsmith, 2016), este ilustrat în special de cartierele spaniole, dar parțial și de cartierele timișorene, populația imigrantă și populația rromă fiind, încă de la bun început limitată în obținerea unei locuințe de lipsa de informație cu privire la disponibilitatea acestora.

Nu în ultimul rând, *teoria perpetuării*, care se bazează pe transpunerea experiențelor dintr-un anumit context rasial în contexte similare, pe viitor, este confirmată de cartierul La Coma, prin faptul că cei care au locuit aici pentru o lungă perioadă de timp, își doresc să rămână în același cartier, în ciuda condițiilor dificile. De asemenea, în cartierul Cabanyal, populația rromă de naționalitate română este o dovadă a acestei teorii, având în vedere că s-a stabilit în acest cartier pe baza informațiilor pe care le avea de la rudele și prietenii de aceeași etnie, care deja locuiau acolo și aspiră la alte cartiere în baza acelorași criterii.

Taeuber și Taeuber (2009), la rândul lor, identifică trei tipuri de abordare a segregării rezidențiale și de interpretare a acesteia, și anume: abordarea istorică, analiza comportamentului social ca o cauză a segregării și analiza comportamentului social individual în cadrul sociologic general.

Prima abordare este și una dintre cele mai sugestive pentru fiecare dintre cartierele analizate, ilustrând cauzele care au determinat apariția segregării. Practic, analiza etapelor de producere a segregării dovedește faptul că aceasta nu este un proces izolat, cu durată limitată,

ci apare și se dezvoltă în timp. De asemenea, deși nu este un proces predictibil, există elemente comune care concură spre apariția segregării, astfel că, din experiențele anterioare ale altor cartiere, se pot identifica unități teritoriale care se îndreaptă în această direcție, precum și modele teritoriale, tendințe și strategii de evitare a segregării.

Cea de-a doua abordare pune accentul pe piața imobiliară, ca element central în analiza segregării, în special dacă este vorba despre segregare rezidențială, aspect sesizabil în toate cartierele analizate. Ultima dintre abordările enunțate, referitoare la poziția comunităților segregate în structura socială, este centrată, în Statele Unite ale Americii, pe tranziția prin care a trecut populația de culoare, de la dependența de cartierele populației albe, ca urmare a locurilor de muncă relaționate, la relativa independență față de acestea și chiar la preferința pentru formarea unor cartiere etnice (Taeuber, Taeuber, 2009). În studiul de față, cartierele La Coma și Kuncz sunt cele mai ilustrative pentru această perspectivă, localnicii – aici referindu-ne la populația rromă din Kuncz și la populația cu nivel redus al veniturilor din La Coma – fiind dependenți de proximitatea față de locul de muncă sau de mijloacele de transport care asigură accesibilitatea spre acestea.

CONCLUZII

În concluzie, segregarea spațială și mobilitatea socio-teritorială sunt două procese și fenomene interconținute, fiecare dintre cele două putând îndeplini rolul de cauză sau de consecință pentru celălalt. Complexitatea cauzelor și a consecințelor lor face dificilă stabilirea unui tipar caracteristic de producere și manifestare, precum și a unei „rețete” sigure de asigurare a succesului, rețetă pe care actorii locali din toate arealele cu astfel de probleme o caută.

Scara cartierului a fost utilizată pentru studiul prezent, având în vedere corespondența sa cu definiția locului din literatura de specialitate (Coulton *et al.*, 2013; Lewicka, 2010), cartierul reprezentând unitatea de referință pentru analiza atitudinilor, percepțiilor și comportamentelor localnicilor. România și Spania sunt două țări interconectate prin intermediul migrației internaționale, care determină stabilirea unor legături de colaborare și a anumitor similarități de ordin social și comportamental. Evoluția particulară a municipiilor Timișoara și Valencia determină, însă, disparități accentuate sub aspectul segregării și al mobilității, la aceasta adăugându-se și amprenta pusă de contextul cultural, național și politic specific fiecărei țări (Stevenson, Muldoon, 2010).

În vederea clarificării situației specifice celor două orașe și a celor patru cartiere analizate, vom porni de la ipotezele stabilite în faza inițială a studiului prezent. Prima ipoteză, conform căreia factorul economic primează în rândul cauzelor segregării spațiale este

confirmată parțial. Dacă în cartierele timișorene acesta se impune ca factor mai pregnant, în cartierele valenciene factorul politic este cel care determină segregarea, ulterior intervenind și factorii economici și etnici. Totuși, factorii economici reprezintă cauza principală a mobilității, care poate determina ulterior segregarea.

Deși mobilitatea socio-teritorială poate fi o cauză a segregării spațiale, între cele două procese nu există un raport direct proporțional, astfel că cea de-a doua ipoteză nu se confirmă. Într-adevăr, fiecare proces poate constitui o cauză sau o consecință a celuilalt, însă intensificarea unuia nu determină în mod obligatoriu accentuarea celuilalt și viceversa, în condițiile în care intervin o serie de factori externi.

Cea de-a treia ipoteză, potrivit căreia principalele spații segregate corespund arealelor caracterizate prin mozaic etnic și precaritate economică este confirmată de studiile de caz abordate, fiecare dintre ele identificându-se prin probleme sub aspectul nivelului veniturilor și al tipurilor de locuri de muncă și prin îmbinarea, în cadrul aceluiași spațiu, a mai multor etnii.

De asemenea, segregarea spațială are drept rezultat intensificarea discrepanțelor la nivelul elementelor de peisaj, accentuarea sentimentului de respingere și apariția și multiplicarea comportamentelor deviate, consecințe întâlnite în toate cartierele studiate.

Nu în ultimul rând, cea de-a cincea ipoteză, conform căreia la baza soluționării problemelor asociate segregării spațiale se poziționează politicile de integrare socială este din nou confirmată parțial, întrucât, un prim pas spre soluționarea problemelor de segregare este cooperarea între diverșii actori implicați în viața colectivității, dar și aducerea cartierelor la standarde optime, prin rezolvarea problemelor de bază ale acestora, permițând, ulterior, integrarea socială a diferitelor categorii de populație.

Prin urmare, ipoteza principală, care reunește toate ipotezele specifice enunțate, și anume: „Sub impactul factorilor economici, mediul urban se caracterizează prin procese de mobilitate socio-teritorială și segregare spațială, care generează probleme de natură diferită, identificate prin prisma dificultăților cu care acesta se confruntă” se confirmă parțial, cu mențiunea că, înaintea factorilor economici, primează factorii politici, aceștia fiind cei care condiționează evoluția ulterioară.

Indiferent de caracteristicile și factorii care pun în evidență segregarea în cartierele analizate, cert este că acestea prezintă un punct comun, și anume sentimentul de „a fi diferit”, sentiment resimțit atât de locuitorii cartierelor respective, cât și de locuitorii din celelalte cartiere în raport cu arealele analizate. Practic, acesta este cel care constituie punctul de bază în apariția segregării, drept pentru care strategiile viitoare trebuie să se orienteze spre reducerea disparităților socio-teritoriale și spre integrare, în vederea constituirii unei comunități.

Anexa 13 – Rezumat – limba spaniolă (Resumen)

INTRODUCCIÓN

Capítulo I. ASPECTOS TEÓRICOS

- 1.1. Movilidad socio-territorial y conceptos asociados
 - 1.1.1. Movilidad socio-territorial – definición y características
 - 1.1.2. Causas de la movilidad socio-territorial
 - 1.1.3. Consecuencias de la movilidad socio-territorial
- 1.2. Segregación socio espacial – perspectiva general
 - 1.2.1. Segregación socio-espacial - definición y características
 - 1.2.2. Causas de la segregación socio-espacial
 - 1.2.3. Consecuencias de la segregación
 - 1.2.4. Tipos de segregación
- 1.3. Historial de la investigación (State of the Art)
- 1.4. La perspectiva social-geográfica

Capítulo II. METODOLOGÍA DE INVESTIGACIÓN

- 2.1. Problemas e hipótesis de trabajo
- 2.2. Etapas del estudio
- 2.3. Métodos, procedimientos y materiales utilizados
- 2.4. Fuentes de errores

Capítulo III. CONTEXTUALIZACIÓN DE LOS ESTUDIOS DE CASO

- 3.1. Posición geográfica y límites del área de estudio
 - 3.1.1. Timisoara
 - 3.1.2. Valencia
- 3.2. Timisoara – características demo-sociales y de organización territorial
- 3.3. Plaza Traian – la plaza olvidada de Timișoara
- 3.4. Plopi-Kuncz, ¿barrios del borde?
- 3.5. Calidad de vida en Timisoara – contextualización de la Plaza Traian y del barrio Plopi-Kuncz
- 3.6. Valencia – características demo-sociales y de organización territorial
- 3.7. Cabanyal – consecuencias de las decisiones de las autoridades locales
 - 3.7.1. Problemática específica del barrio
 - 3.7.2. Evolución de la población
 - 3.7.3. Densidad de la población
 - 3.7.4. Estructura de la población
 - 3.7.5. Análisis de los valores catastrales
 - 3.7.6. Elementos de vulnerabilidad
- 3.8. La Coma – el barrio construido “a distancia”
 - 3.8.1. Problemática específica del barrio
 - 3.8.2. Evolución de la población
 - 3.8.3. Densidad de la población
 - 3.8.4. Estructura de la población
 - 3.8.5. Elementos de vulnerabilidad

Capítulo IV. SEGREGACIÓN SOCIO-ESPACIAL DESDE UNA PERSPECTIVA CUANTITATIVA EN EL ÁREA METROPOLITANA VALENCIA Y EN LA CIUDAD DE VALENCIA

- 4.1. Evolución de los índices de segregación, por nacionalidades
- 4.2. Evolución de los índices de segregación, por niveles educativos

Capítulo V. SEGREGACIÓN EN ESTADOS, PERCEPCIONES Y REPRESENTACIONES

- 5.1. Imagen de los barrios en el imaginario colectivo
 - 5.1.1. Fortalezas de los barrios
 - 5.1.2. Diferencias entre los barrios Plopi y Kuncz
- 5.2. Discriminación, marginalización y autopercepción
- 5.3. Nivel de seguridad percibida
- 5.4. Nivel de segregación percibida

Capítulo VI. SEGREGACIÓN EN ACTITUDES Y COMPORTAMIENTOS

- 6.1. Educación y segregación escolar
 - 6.1.1. Específico de la educación en los barrios problemáticos
 - 6.1.2. Ausentismo y abandono escolar
 - 6.1.3. Matrimonios precoces y educación
 - 6.1.4. Escuela de adultos

- 6.1.5. Segregación escolar
- 6.2. Empleo y asistencia social
 - 6.2.1. Situación laboral – ¿problema de educación?
 - 6.2.2. Problemas económicos
 - 6.2.3. Ayudas sociales
 - 6.2.4. Problema de las drogas – causa de la segregación percibida
- 6.3. Segregación identitaria: situación de la población gitana
 - 6.3.1. Vida de familia
 - 6.3.2. Infracionalidad
 - 6.3.3. Problemas de convivencia
- 6.4. Problemas de comportamiento
 - 6.4.1. Problemas de familia
 - 6.4.2. Ruidos
 - 6.4.3. Falta de respeto del espacio público
 - 6.4.4. Violencia
- 6.5. Elementos de movilidad
 - 6.5.1. Tiempo vivido en el barrio y proveniencia de los residentes
 - 6.5.2. Intención de cambiar el domicilio
 - 6.5.3. Obstáculos para cambiar el domicilio
 - 6.5.4. Posibles destinos del cambio de domicilio
 - 6.5.5. Estudio de caso – movilidad en el Cabanyal
- 6.6. Identidad de barrio y cohesión social
 - 6.6.1. Cohesión social
 - 6.6.2. Participación de los residentes
 - 6.6.3. Identidad de barrio

Capítulo VII. HABITABILIDAD Y CALIDAD DE VIDA

- 7.1. Precariedad de las infraestructuras, de las utilidades y de los servicios
- 7.2. Degradación de los edificios y del espacio público
- 7.3. Actividades comerciales – “el alma” de los barrios
- 7.4. Transporte y accesibilidad
- 7.5. Problemas de las viviendas
 - 7.5.1. Calidad de las viviendas
 - 7.5.2. Ocupaciones ilegales
 - 7.5.3. Desalojos
- 7.6. Actividades y espacios de recreación
- 7.7. Edificio portuario del Cabanyal - ¿un gueto en miniatura?

Capítulo VIII. (IN)DECISIÓN DE LOS ACTORES Y DE LAS AUTORIDADES LOCALES

- 8.1. Implicación de los actores y de las autoridades locales
- 8.2. Consecuencias de las decisiones políticas a nivel de barrio
 - 8.2.1. Estrategia de destrucción del Cabanyal
 - 8.2.2. Origen y ubicación del barrio de La Coma
 - 8.2.3. Falta de documentos en Kuncz
 - 8.2.4. Plaza Traian – ¿convertida en un pequeño gueto?
- 8.3. Cambios percibidos en el imaginario colectivo
- 8.4. Futuros proyectos
 - 8.4.1. Obstáculos en el desarrollo de los proyectos
 - 8.4.2. Colaboradores en el desarrollo de los proyectos
- 8.5. Perspectivas sobre el futuro

- 8.5.1. Turistificación, gentrificación y especulación inmobiliaria en el Cabanyal

Capítulo IX. VALORACIONES CONCEPTUALES DE LOS RESULTADOS DE LA INVESTIGACIÓN SOBRE LA SEGREGACIÓN URBANA

CONCLUSIONES

BIBLIOGRAFÍA

ANEXOS

- Anexo 1 – Nivel de satisfacción sobre atributos-clave en Plopi-Kuncz
- Anexo 2 – Nivel de satisfacción sobre atributos-clave en la Plaza Traian
- Anexo 3 – Nivel de satisfacción sobre atributos-clave en el Cabanyal
- Anexo 4 – Nivel de satisfacción sobre atributos-clave en La Coma
- Anexo 5 – Acuerdo sobre afirmaciones con respecto al barrio de Plopi-Kuncz
- Anexo 6 – Acuerdo sobre afirmaciones con respecto a la Plaza Traian

Anexo 7 – Acuerdo sobre afirmaciones con respecto al Cabanyal
Anexa 8 – Acuerdo sobre afirmaciones con respecto al barrio de La Coma
Anexa 9 – Lista de figuras
Anexa 10 – Lista de tablas
Anexa 11 – Lista de fotografías

Palabras clave: movilidad socio-territorial, segregación espacial, discriminación, marginalización, barrios desfavorecidos, integración cultural, identidad de barrio, Timisoara, Valencia

INTRODUCCIÓN

Las comunidades sociales están formadas por personas con diferentes ideales, estilos de vida y culturas (Hirschle, Kleiner, 2014), que interactúan en el entorno social, pero también viven en una realidad diferente, dependiendo de su percepción de la misma (Algodón, 2001; Pan Ke Shon, 2007). Esta visión representa, prácticamente, la interpretación constructivista de la realidad, según la cual un objeto es percibido, interpretado y explicado de manera diferente por cada individuo (Ültanır, 2012).

El presente trabajo se enfoca, en gran medida, en la perspectiva constructivista, ya que tiene como objetivo investigar la percepción de las personas de barrios considerados generalmente desfavorecidos, que ven la realidad del lugar de manera individual, la representan mentalmente, la interpretan y la viven de una manera específica y contribuyen así a la construcción del lugar y al desarrollo de cierto tipo de identidad asociada a él. Actualmente, el fenómeno de la globalización afecta, modifica y amenaza las conexiones de las personas con el lugar donde viven (Scannell, Gifford, 2010), determinando un comportamiento específico.

En la evolución de los barrios desfavorecidos, la segregación socio-espacial y la movilidad socio-territorial se convierten en procesos clave, que requieren un análisis detallado. Estos procesos son considerados como unos de los más importantes debido al hecho de que influyen no solo en la evolución de un territorio restringido, sino en la evolución de todo el territorio urbano. Además, no solo tienen un impacto local, sino que conducen a cambios en el imaginario colectivo, cambios de percepción, forma de vida de la comunidad, considerados en su conjunto.

Esta tesis tiene como objetivo estudiar el problema de la segregación socio-espacial y la movilidad socio-territorial en el entorno urbano, abordando, como estudios de caso, los municipios de Valencia y Timișoara, cada uno con dos barrios. La tesis está estructurada en nueve capítulos, diseñados para ilustrar los problemas existentes en los cuatro barrios, desde una perspectiva social-geográfica, centrada en aspectos cuantitativos y cualitativos.

Por lo tanto, la estructura del trabajo considera la construcción de una visión general del problema de la segregación socio-espacial y la movilidad socio-territorial, mediante la captura de diferentes perspectivas, con el fin de comprender todas las facetas que tienen los dos fenómenos.

Por lo tanto, el propósito es identificar cómo se correlacionan la segregación y la movilidad a nivel de las ciudades y barrios analizados, cómo se manifiestan, la reacción de la población y los actores locales frente a estos procesos y las acciones tomadas para reducir o resolver problemas existentes, aspectos evidenciados durante el trabajo.

ASPECTOS TEÓRICOS

El presente trabajo se basa en dos conceptos, alrededor de los cuales se llevó a cabo toda la actividad investigadora: *la movilidad socio-territorial* y *la segregación socio-espacial*. El primer concepto representa, en términos generales, el cambio del estado social de las personas, asociado con el desplazamiento de la población en el territorio.

Inicialmente, el concepto de *movilidad* no implicaba movimiento en sí mismo, sino que se refería al movimiento potencial o la capacidad de volverse móvil (Smith, 1943; Hall, 1955 en Kwan, Schwane, 2016), pero hubo estudios en ese periodo que asociaba la movilidad con el concepto de desplazamiento (Whittlesey, 1945 en Kwan, Schwane, 2016). El concepto de migración fue introducido en la década de los 1880, cuando Ravenstein propuso la ley de migración, según la cual las personas migran en busca de mejores oportunidades, mientras la elección del destino está condicionada por la distancia (Ravenstein, 1885; Ravenstein 1889 en Asfaw et al., 2010).

La movilidad espacial de la población se refiere al "desplazamiento de la población en el territorio, [...] y la modificación de algunas características sociales, profesionales, etc., como resultado de la influencia de los diferentes factores socioeconómicos" (Erdeli et al., 1999, p. 198) e incluye, a su vez, la movilidad residencial y la movilidad social, las cuales fueron capturadas en el trabajo. La movilidad residencial representa "el proceso de desplazamiento de los individuos o grupos de individuos, que tiene como efecto la transferencia de la residencia de un lugar a otro" (Suditu, 2011, p. 22). El Diccionario de Geografía Humana viene con una adición, al proporcionar detalles sobre cómo se calcula y define la movilidad residencial como "la relación entre el número de población que ha cambiado su hogar en el último año y la población total" (Erdeli et al., 1999, p. 197).

A su vez, *la movilidad social* es, básicamente, "el fenómeno de movimiento de los individuos en el espacio social" (Sorokin, 1927, citado por Georgescu, 1998, p. 11). En la

literatura inglesa, la movilidad social se conoce como "el proceso por el cual los individuos se mueven en la sociedad de una posición a otra, posiciones que reciben valores jerárquicos específicos", mientras que la literatura francesa la define como "cambio de categoría dentro de unas clasificaciones basadas en la actividad profesional y en el nivel o estilo de vida apropiado" (Georgescu, 1998, p. 11).

Las causas que determinan la movilidad son extremadamente variadas y se pueden dividir en dos grandes categorías: las causas relacionadas con el espacio emisor o *los factores de presión* y las causas relacionadas con el espacio receptor o *los factores de atracción*. La primera categoría se puede dividir, a su vez, en cuatro subcategorías: causas relacionadas con características individuales, causas correspondientes a las características del hogar, causas asociadas con las características del desplazamiento (Eluru et al., 2009) y causas correspondientes a las actividades diarias (Zhao et al., 2008). Además, otra forma de dividir las causas de la movilidad tiene como objetivo las áreas de actividad: económica, social, educativa, política, ambiental, demográfica, etc. También son de particular importancia las consecuencias de la movilidad, que pueden ser positivas o negativas, en el lugar de transmisión o recepción, ya sea que se analicen a nivel del individuo, grupo social, comunidad o vecindario.

Definir el término *segregación socio-espacial* es difícil, debido a la ambigüedad y complejidad de las causas, los elementos específicos y las consecuencias asociadas con él. El concepto de segregación ha sido estudiado durante más de un siglo y fue introducido por la Escuela de Chicago en la década de los 1920 (Arapoglou, 2006; Bolt et al., 2008; Maloutas, 2004), cuando comienzan a ser analizadas las características de la distribución de la población afro-americana en el territorio norteamericano y las consecuencias de dicha distribución.

En Europa, la posible existencia de la segregación residencial de la población inmigrante aparece a mediados de la década de los 1970, cuando los denominados *guest-workers* no mostraban la intención de regresar a sus países de origen (Bayona i Carrasco, 2007; Musterd, Van Kempen, 2009). Por otro lado, en las ciudades de Europa Central y del Este, estos estudios comienzan a desarrollarse más tarde y están estrechamente relacionados con la transición del socialismo a la democracia, que ocurrió en estos países a fines de la década de los 1980, considerando que estas transformaciones políticas sustanciales han llevado a cambios profundos en el régimen de bienestar (Musterd et al., 2017).

Desde un punto de vista sociológico, la segregación representa la separación territorial y social de las diferentes categorías sociales caracterizadas por distintos atributos raciales, étnicos, culturales o socioprofesionales (Pasztor, 2013). Esta definición se centra en la idea de separación en base a criterios sociales, pero no aborda la importancia de las consecuencias de

la segregación o la relación entre la sociedad y el espacio; los dos componentes están en una relación de interdependencia.

Los geógrafos agregan a esta definición la dimensión espacial y se centran, al definir el proceso de segregación, en las determinaciones que el espacio tiene sobre la segregación social y viceversa, lo que resulta en la noción de segregación geográfica o segregación residencial (Mionel, 2013). En este sentido, la segregación residencial se puede definir como la separación de grupos sociales de acuerdo con criterios étnicos, raciales, ocupacionales, culturales, etc., los grupos con diferentes características tendiendo a concentrarse para vivir en diferentes áreas (Cândeia et al., 1999).

Al igual que la movilidad, las causas de la segregación son extremadamente variadas y se basan en la existencia de disparidades, a nivel social o territorial, que reflejan "las diferencias de rendimiento del subsistema y su relación con el rendimiento promedio del sistema territorial" (Ance, 2008, p. 27). Dependiendo del criterio dominante que determina la separación de los grupos sociales, respectivamente, dependiendo de la naturaleza de las disparidades socio-territoriales existentes, se describe una tipología variada del proceso de segregación. Los principales tipos de segregación, determinados en función del criterio dominante que conduce a la separación social y territorial de la población son: la segregación racial, étnica, económica, confesional, basada en el modo de vida, escolar, etc. De particular importancia son las consecuencias de la segregación, visibles en todos los niveles de análisis: territorial, social, económico, cultural, educativo, etc.

METODOLOGÍA DE INVESTIGACIÓN

La pregunta principal a partir de la cual comenzó el presente estudio es: "¿Cuáles son las causas y el específico de la movilidad socio-territorial y de la segregación socio-espacial en las ciudades consideradas y cuáles son los efectos de estos procesos hacia las características geográficas del medio urbano?", El objetivo principal es la identificación de las causas, del curso y de las consecuencias de la segregación socio-espacial y la movilidad socio-territorial en las ciudades de Timisoara y Valencia. La hipótesis subyacente de este estudio es que, debido al impacto de los factores económicos, el entorno urbano se caracteriza por procesos de movilidad socio-territorial y segregación socio-espacial, que generan problemas de diferentes tipos, identificados a través de las dificultades que enfrenta. Para facilitar la posibilidad de responder a la pregunta principal, esta se dividió en una serie de preguntas específicas, ilustradas en la tabla 1, que también corresponden a temas individuales y a diferentes etapas de la investigación.

TABLA 1. Metodología de investigación

Preguntas específicas	Hipótesis específicas	Objetivos específicos
P1. ¿Cuáles son las causas que determinan la segregación socio-espacial en el medio urbano?	H1. El factor económico prevalece entre las causas de la segregación socio-espacial.	O1. Identificar la diversidad de causas subyacentes a la segregación socio-espacial.
P2. ¿Cuál es la relación entre la movilidad socio-territorial y la segregación socio-espacial?	H2. Existe una relación directamente proporcional entre la movilidad socio-territorial y la segregación socio-espacial.	O2. Identificar cómo la movilidad socio-territorial influye en la segregación socio-espacial y viceversa.
P3. ¿En qué condiciones el proceso de segregación es el más avanzado y tiende a la guetización?	H3. Las principales áreas segregadas corresponden a las áreas caracterizadas por mosaicos étnicos y precariedad económica.	O3. Identificación de la correlación entre estructura étnica, ingresos y segregación socio-espacial.
P4. ¿Cuáles son las consecuencias de la segregación socio-espacial en el entorno urbano?	H4. La segregación tiene como resultado la intensificación de las discrepancias al nivel de los elementos de paisaje, el aumento del sentimiento de rechazo y la aparición y multiplicación de los comportamientos desviantes	O4. Identificación y análisis de la dimensión urbanística de la segregación socio-espacial.
P5. ¿Cómo se implican las autoridades locales en la disminución de los efectos negativos de la segregación socio-espacial?	H5. El elemento central para solucionar los problemas asociados a la segregación socio-espacial corresponde a las políticas de integración social.	O5. Identificación y análisis de proyectos sociales, económicos y de urbanismo.

Para cumplir con los objetivos del presente trabajo, se utilizaron varios métodos, procesos y materiales correspondientes a la perspectiva cuantitativa o cualitativa. La motivación de la combinación de las dos categorías metodológicas radica en el deseo de tener control sobre los datos y generalizar los resultados, una posibilidad que ofrece la metodología cuantitativa, pero también para entrar en la profundidad de los fenómenos, en la unicidad de las experiencias, posible a través del enfoque cualitativo (Hernández Sampieri et al., 2010). Además, se han utilizado métodos generales, típicos para la investigación geográfica, independientemente de la perspectiva considerada, tales como: el método histórico-lógico, el estudio basado en recursos teóricos, el análisis, la síntesis, el método gráfico y cartográfico y el método de tránsito de lo abstracto a lo concreto.

En cuanto a la metodología de investigación cualitativa, los principales métodos, técnicas y herramientas utilizados fueron: la observación directa (participativa), la investigación sociológica basada en entrevistas y encuestas, la grabación de testimonios de vida, la fotografía, el mapeo y la explotación de documentos institucionales. En total, se validaron 694 encuestas, de las cuales 343 en Valencia (242 en Cabanyal y 101 en La Coma) y 351 en Timișoara (205 en Plopi, 40 en Kuncz y 106 en Plaza Traian).

Al aplicar las entrevistas, se utilizó la técnica de la bola de nieve (Heckathorn, 2011), obteniendo así 79 entrevistas, de las cuales 57 en Valencia y 22 en Timișoara. Los encuestados se clasificaron en cuatro categorías principales, respectivamente: representantes de

instituciones públicas, representantes de ONG o asociaciones privadas, profesores y residentes; para La Coma se agregó la categoría de "antiguos residentes", y en Timișoara (ambos barrios), la categoría "representantes del consejo consultativo del barrio" y "representantes de la iglesia". Básicamente, la intención fue de incluir todas las categorías de actores involucrados en la vida de los barrios.

La segunda categoría de métodos, correspondiente a la investigación cuantitativa, se basó en el análisis de datos estadísticos (para contextualizar los estudios de caso y el análisis de movilidad en el barrio de Cabanyal) y en el cálculo de indicadores de segregación según el continente de origen y el nivel educativo, a nivel del área metropolitana de Valencia y Valencia, para cada una de las cinco dimensiones introducidas por Massey y Danton (1988): uniformidad (índice de segregación, índice de disimilitud), exposición (índice de interacción, índice de aislamiento), concentración (indicador Delta), centralización (índice de centralización absoluta), agrupación (índice de proximidad espacial).

CONTEXTUALIZACIÓN DE LOS ESTUDIOS DE CASO

Tanto la segregación como la movilidad son fenómenos complejos, con multitud de causas y consecuencias, que tienen lugar durante diferentes etapas. Para identificar las diferencias que los dos procesos muestran a nivel territorial, para identificar el papel que tiene el contexto cultural en la determinación de estas diferencias y para cumplir con los objetivos establecidos, la investigación se centró en dos municipios, Valencia y Timisoara, a escala de barrio, eligiéndose esta escala debido a los vínculos, sentimientos y aspectos social-interactivos (Lewicka, 2010) que contribuyen a la creación de identidad. Las recientes migraciones masivas de rumanos a España han creado un vínculo implícito entre los dos países, aumentando el interés del conocimiento mutuo, que fue la base de la selección de los dos municipios.

Los estudios de caso abarcaron cuatro barrios, dos en el Área Metropolitana de Valencia – Cabanyal y La Coma y dos en el municipio de Timișoara – Plopi-Kuncz y Fabric, con énfasis en Plaza Traian.

El barrio del *Cabanyal* está ubicado en el este de la ciudad de Valencia, en el paseo marítimo, y es uno de los barrios del distrito de Poblados Marítimos. Es un antiguo pueblo de marineros y pescadores que se convirtió en un barrio de Valencia en 1897 (www.cabanyal.com). Últimamente ha sufrido, transformaciones notables relacionadas con el proyecto de prolongación de la avenida Blasco Ibáñez, que generó la aparición de algunos espacios sociales distintos: por un lado, espacios identificados por procesos de gentrificación (en una etapa reciente), y por otro, espacios degradados, identificados por segregación y

considerados por los habitantes como espacios de miedo, peligrosos, por evitar; el miedo se convierte así en un factor decisivo para explicar la dinámica urbana.

Este proyecto tenía como objetivo conectar la ciudad con la playa y facilitar la accesibilidad (Cucó i Giner, 2013), para dirigir los flujos principales (Herrero García, Fernández Morote, 2014). El Plan General de 1988 retomó la propuesta de ampliar la avenida (iniciada en 1966), pero sin éxito (Salom Carrasco et al., 2011), y en 1993 el barrio fue declarado como Bien de Interés Cultural (BIC), un título que permitía la detención del proyecto planeado. El desarrollo del proyecto suponía la destrucción de 1651 casas, de la estructura del barrio, de algunos edificios simbólicos del barrio y la división del conjunto histórico en dos partes distintas, situación frente a la cual los residentes se oponen, comenzando así una lucha con las autoridades.

La degradación física y social del barrio es una consecuencia obvia, visible y actual, aunque este se encuentra, a partir del 2015, en una etapa de regeneración, una vez que el gobierno cambia, detiene el proyecto y elabora la Estrategia Integrada de Desarrollo Urbano Sostenible del Cabanyal-Canyamelar-Cap de França (<http://vacabanyal.org/>).

La Coma es un barrio periférico de la ciudad de Paterna (España), ubicado a unos 5 km del centro de Paterna y a 9 km del centro de Valencia. Sus orígenes están fuertemente vinculados a las inundaciones de Valencia de 1957, cuando se elaboró el Plan Sur (en 1958). En base a este plan, el río Turia se desvió al sur de Valencia (Selva Royo, 2014), lo que también implicó planificar el crecimiento de la ciudad, absorber la inmigración rural y proporcionar viviendas a las personas que perdieron sus hogares durante las inundaciones.

Así apareció el barrio de La Coma (Díe Olmos, 2004), pero con un retraso de 30 años, dicho proyecto fue aprobado en 1974, pero las construcciones comenzaron en 1981. Debido a este retraso, el propósito ya no era el planificado originalmente, de modo que en 1986 comenzaron a adjudicarse 1150 casas a las familias en las situaciones más problemáticas de la ciudad de Valencia (Díe Olmos, 2004). Así aparece un nuevo barrio de vivienda social, ubicado en una colina, aislado de la ciudad a la que pertenece, concentrando la población problemática en un territorio rodeado por barreras físicas (carreteras) y carente de servicios básicos e infraestructuras adecuadas. Por lo tanto, La Coma comienza con una serie de "defectos de fabricación" (Plan Integral de Desarrollo Local, 1998), que impide que avance en condiciones óptimas y que también influye en la situación actual.

El barrio de *Plopi-Kuncz* está ubicado en la parte sureste de Timișoara y en realidad está formado por dos barrios distintos: Plopi y Kuncz, este último ubicado en el suroeste del barrio de Plopi, cerca de él. El análisis conjunto de los dos barrios se justifica por su proximidad y

características similares (barrios de casas, con aspecto rural, ubicación periférica, visibilidad de la población gitana, etc.), que han determinado que sean "gobernados" por el mismo consejo consultativo de barrio.

El barrio de Plopi fue originalmente parte de Ghiroda, convirtiéndose, en 1951, en el noveno barrio de Timișoara. Aunque durante el período comunista el barrio estaba destinado a la demolición para utilizar el terreno así obtenido para la agricultura, la revolución de 1989 determinó una serie de cambios políticos, pero también el cambio de los planes asociados con el barrio. Por lo tanto, actualmente Plopi es un barrio multicultural, habitado por personas que vinieron de diferentes regiones del país, de diferentes religiones y etnias, que hablan varios idiomas y dialectos (Peres et al., 2013).

El barrio de Kuncz está ubicado cerca del barrio de Plopi y fue fundado en la década de los 1920, cuando se construyeron las primeras casas para trabajadores de la fábrica de ladrillo, ubicada en la proximidad. La revolución de 1989 también tuvo un impacto indirecto en la evolución del barrio de Kuncz, dado que el declive del sector industrial también provocó el cierre de la fábrica, lo que determinó la transformación del barrio: las personas perdieron sus empleos, el terreno perdió su previo valor y todos estos eventos llevaron a la transformación del vecindario de uno de trabajadores a uno pobre, donde las personas con bajos recursos financieros se asentaron para vivir. Muchas personas pobres se han establecido allí de forma espontánea, sin derechos legales, lo cual crea problemas incluso en la actualidad (Povian y Dumitrescu, 2012).

Plaza Traian es la tercera plaza representativo de la ciudad de Timișoara, que, aunque actualmente parezca insuficientemente renovada y restaurada, aún conserva el encanto arquitectónico de la ciudad antigua (Ilieșu, 2004). Este es el centro del barrio de Fabric (Cuțara, 1998), antiguo barrio industrial y comercial de Timișoara, con un fuerte significado histórico y un carácter multicultural que conserva desde el el pasado. Plaza Traian se desarrolló como el centro principal del barrio, desde el punto de vista económico, comercial, de transporte y social y en su tiempo era una de las plazas más bellas de la ciudad, de la cual hoy permanecen los recuerdos, teniendo una vida comercial floreciente (Hațegan, 2009), combinando el mundo de los negocios y el mundo del ocio, pero también el mundo religioso.

La evolución particular de los edificios en Plaza Traian, de su régimen de propiedad y de las categorías de propietarios ha determinado problemas actuales bastante graves, lo que justifica el interés por su análisis en el presente trabajo. Si inicialmente en los edificios de Plaza Traian vivían las personas conocidas del barrio, durante el período comunista, muchos de los representantes de los grupos étnicos que vivían aquí abandonan el país y, según la Ley

119/1948, las viviendas se nacionalizan (<http://legislatie.just.ro>). Por lo tanto, la mayoría de estas se convierten en viviendas sociales, permitiendo el ingreso de personas con recursos financieros limitados. Después de la revolución, estas viviendas se venden a los inquilinos que demostraron que, en el momento de la entrada en vigor de la Ley 112/1996 (www.cdep.ro), tenían un contrato de arrendamiento y vivían en los esos edificios o se les devuelven a los antiguos propietarios o sus descendientes (www.banatulazi.ro).

El hecho de que estas viviendas fueran propiedad del estado durante mucho tiempo o estuvieran habitadas por inquilinos sin recursos financieros, condujo al deterioro de los edificios, especialmente en el caso de edificios históricos, que requerían una acción común de los vecinos para su preservación. La falta de conocimiento e interés determina una situación avanzada de degradación, ante la cual no parece que se estén adoptando medidas de mejora, lo cual determina la asociación de la plaza con el abandono y el olvido.

SEGREGACIÓN SOCIO-ESPACIAL DESDE UNA PERSPECTIVA CUANTITATIVA EN EL ÁREA METROPOLITANA DE VALENCIA Y EN LA CIUDAD DE VALENCIA

Una primera perspectiva sobre la segregación, al menos para el contexto español, se proporciona a través de los datos estadísticos disponibles, mediante *indicadores de segregación*. Así, la ciudad de Valencia y su área metropolitana constituyen una reflexión local de los cambios que han tenido lugar dentro del marco de la migración internacional en las ciudades españolas y, en consecuencia, de los procesos de segregación socio-espacial. Teniendo en cuenta los resultados, se puede afirmar que los niveles de segregación en Valencia y AMV son relativamente bajos, similares a otras ciudades españolas, como Madrid, Barcelona, Zaragoza o Bilbao.

A pesar de la importante entrada de población inmigrante en el período 2001-2016, existe una tendencia generalizada de disminución de la segregación, más intensa en la primera parte del período analizado (2001-2008), lo que significa que el asentamiento de la población recién llegada se produjo de forma similar a la población local en el contexto metropolitano y que, aunque la crisis económica provocó la disminución de las entradas de población inmigrante, no implicó una intensificación de la segregación.

Un momento clave de inflexión, tanto para la inmigración como para la segregación, fue precisamente la crisis económica, que resultó en múltiples cambios y consecuencias a nivel social. La llegada masiva de inmigrantes, que tuvo lugar entre 2001 y 2008, fue interrumpida por la crisis, de modo que, aunque el número de inmigrantes continuó creciendo, este proceso

se ralentizó entre 2008-2016. Los procesos de segregación también evolucionaron de manera diferente antes y después de este momento, como lo demuestra la evolución de los valores del índice de segregación. De esta forma, tanto en el AMV como en Valencia, la disminución en los valores de los índices de segregación se aceleró durante el período anterior a la crisis (del 30,39% en 2001 al 24,63% en 2008 – en AMV y del 26,04% en 2001 al 23,02% en 2008 en Valencia), mientras que más tarde esta disminución fue más lenta (al 23,33% en 2016 en AMV y 21,34% en Valencia).

Diferenciando el grupo de inmigrantes según las nacionalidades, entre los grupos más segregados se encuentran los asiáticos, los europeos de fuera de la UE y los africanos, mientras que los inmigrantes de la UE y los americanos (principalmente latino-americanos), que forman los grupos más grandes, son los menos segregados, debido a la antigüedad en la sociedad receptora y las similitudes lingüísticas. Aunque generalmente los valores de los indicadores de uniformidad muestran bajos niveles de segregación, el análisis sobre criterios étnicos ilustra una segregación más pronunciada, sin embargo, comparada a los niveles educativos. Los grupos más segregados, según el índice de segregación, corresponden a las personas con estudios de tercer grado, seguidas por las personas analfabetas. Además, la segregación en los niveles educativos es menos evidente en Valencia, en comparación con el AMV.

SEGREGACIÓN EN ESTADOS, PERCEPCIONES Y REPRESENTACIONES

El primer elemento que puede contribuir al surgimiento de la segregación es la imagen que los habitantes tienen sobre el barrio donde viven, una imagen construida en base de los estados, percepciones y representaciones asociadas. Básicamente, los tres elementos están intercondicionados, cuando uno de ellos sufre cambios, estos se reflejan en los otros dos componentes.

La percepción es "un reflejo inmediato, en forma de imágenes, de las propiedades de los objetos y fenómenos considerados en su conjunto" (Niculescu, 2005, p. 104), un proceso por el cual una persona recibe, selecciona, organiza e interpreta estímulos del entorno, dándoles cierto significado. En base a la percepción, aparecen las representaciones, definidas por Moscovici (2000) como "una red de ideas, metáforas e imágenes, más o menos estrechamente vinculadas" (Höijer, 2011), según las cuales la realidad del imaginario colectivo corresponde a lo que las personas consideran real en sus acciones (Bauer, Gaskell, 2008). La importancia de los estados, las percepciones y las representaciones radica en el hecho de que, posteriormente, las acciones y el comportamiento de las personas están influenciados por ellos.

Desde el primer momento, el de identificar la imagen que los habitantes tienen sobre los barrios donde viven, se observa una serie de contrastes entre los cuatro barrios. Aunque algunos tienen una mejor *imagen* que otros, cada uno enfrenta diferentes tipos de problemas. Por lo tanto, los barrios de Cabanyal y Plopi-Kuncz tienen una imagen relativamente mejor que los otros dos, el primero registra la mayor proporción de personas que lo consideran privilegiado o favorecido, mientras que el segundo registra la mayor proporción de personas que lo consideran común. Al polo opuesto, el barrio de La Coma y la Plaza Traian son considerados, por la mayoría de los encuestados, como marginados o desfavorecidos (80% de los encuestados en La Coma y 75% de los de Plaza Traian), mientras que la proporción de quienes los consideran privilegiado o favorecido disminuye hasta menos del 10% en La Coma y menos del 5% en Plaza Traian.

Las palabras asociadas con los barrios reflejan esta imagen. Así, en el Cabanyal, entre las primeras palabras que se les ocurren a los encuestados al pensar en el barrio donde viven se encuentran: la belleza, el sentimiento de inseguridad, el afecto al vecindario y la miseria. Plopi-Kuncz también se muestra con una imagen relativamente positiva, en el sentido de que el 47% de los encuestados lo considera tranquilo, pero los siguientes porcentajes indican componentes negativos, como la miseria y los ruidos. En La Coma y Plaza Traian, el carácter desfavorecido se confirma nuevamente, entre las primeras palabras que los residentes asocian se mencionan: miseria, pobreza, ruidos e inseguridad.

Sin embargo, hay una serie de *fortalezas* que podrían aprovecharse para reducir las tendencias de segregación, que se pueden observar en todos los barrios, independientemente del número y la complejidad de los problemas. En el barrio de La Coma, están asociados ya sea con el territorio o (en particular) con la gente, pero no con el barrio en sí o la comunidad formada dentro de él. El Cabanyal, a diferencia de La Coma, se identifica por una larga historia, por una larga lucha, que logró resaltar sus fortalezas, transpuestas en la posición geográfica privilegiada, cerca del mar, la playa y el puerto, las conexiones con otros barrios, su tranquilidad y su diversidad.

En Plopi-Kuncz, la mayoría de las fortalezas se asocian principalmente con el vecindario de Plopi (la posición geográfica, la presencia del río Bega, la estructura, la edad del barrio, la importancia estratégica), para el barrio de Kuncz, generalmente se considera que no hay fortalezas (excepto la ayuda mutua, la dedicación y los lazos con el hogar). Por último, pero no menos importante, para Plaza Traian, entre las principales fortalezas mencionadas están: la importancia histórica del barrio, el valor arquitectónico de los edificios históricos, la accesibilidad, la multiculturalidad y la presencia de actividades tradicionales.

Sin embargo, la imagen de los barrios está conformada no solo por los aspectos del paisaje, sino también por los sentimientos que los residentes sienten o asocian con estos barrios. Por lo tanto, el concepto de *marginación*, un concepto clave del presente trabajo, se encuentra frecuentemente en el discurso de los habitantes de Kuncz y La Coma, donde más del 90% de los encuestados han escuchado sobre este fenómeno en el vecindario y menos en el Cabanyal, donde la proporción baja al 76% y Plaza Traian, al 54%.

Además, analizando el grado de *discriminación* que sienten los habitantes, se observa que en el barrio de La Coma el 69% de los encuestados afirman que sienten actitudes discriminatorias de los habitantes de los barrios vecinos, en Plaza Traian la proporción baja al 48%, seguido por el Cabanyal, con el 33% y Plopi-Kuncz, en un 19% (la proporción es mayor para Kuncz).

Con respecto a la *seguridad* de los barrios, la proporción de personas que no consideran el barrio en el que viven como un barrio seguro aumenta a más del 60% en Plaza Traian y en La Coma y a más del 35% en el Cabanyal y Plopi-Kuncz. La situación es similar en los barrios también según las declaraciones sobre la inseguridad que se siente después del atardecer.

Por último, pero no menos importante, *el nivel de segregación percibido* indica la existencia de diferentes tipos de segregación en cada barrio:

- geográfica, en La Coma, Plopi-Kuncz y Cabanyal;
- social, más evidente en La Coma y Kuncz, pero visible en todos los barrios;
- económica, más evidente en Cabanyal y Plaza Traian;
- étnica y cultural, sentida por la población romaní;
- escolar, en todos los barrios;
- política, en todos los barrios, pero más evidente en Cabanyal y Plaza Traian;
- urbanística, en Cabanyal y Plaza Traian;
- la segregación percibida, ya sea por los habitantes de los otros barrios, o por los propios habitantes de los barrios.

SEGREGACIÓN EN ACTITUDES Y COMPORTAMIENTOS

Las actitudes son construcciones multidimensionales que consisten en componentes afectivos, cognitivos (evaluativos) y de comportamiento (conativos). Estos representan la suma de creencias sobre un objeto, multiplicado por las evaluaciones sobre ellas (Stedman, 2002). Se supone que las personas que tienen una actitud positiva hacia un objeto deben tener un comportamiento positivo hacia él, mientras que aquellos con una actitud negativa tienden a tener comportamientos perjudiciales (Eagly, Chaiken, 1993).

La educación, como resultado de actitudes y comportamientos, es un elemento clave que podría contribuir para mejorar la situación en cualquier territorio, si se toman las medidas necesarias. Sin embargo, la educación a menudo plantea grandes problemas, y el aplazamiento de su solución tiene repercusiones en el futuro. En los barrios con ciertas dificultades, los problemas asociados con la educación parecen ser cada vez más enfatizados, en vez de dirigirse hacia la solución y, en consecuencia, reducen las posibilidades de éxito y progreso.

Aparentemente, la percepción sobre la educación es positiva, al menos en teoría. Por lo tanto, más del 80% de los encuestados está de acuerdo en que esto es importante o muy importante para un futuro exitoso. Los porcentajes son más elevados en Plaza Traian y el Cabanyal y ligeramente más bajos en La Coma y Plopi-Kuncz. Además, muchos encuestados dicen que alentarían a sus hijos a seguir estudios universitarios, los valores son aún más elevados en Plaza Traian y La Coma y más bajos en Cabanyal y Plopi-Kuncz.

A pesar de la percepción positiva de la educación, en tales barrios se observa una serie de problemas específicos. Un primer problema es que la educación alcanza un nivel secundario cuando las necesidades de las personas se acentúan más, y la escuela no se considera obligatoria o esencial para la vida. Además, a la luz de estas consideraciones, resultan: altas tasas de abandono escolar y ausentismo (una de las causas es el matrimonio precoz), altas tasas de analfabetismo y segregación escolar, ilustrada por la preferencia de los españoles por llevar a sus hijos a escuelas privadas, precisamente para evitar la mezcla con romaníes o inmigrantes en general y el rechazo de los padres no romaníes a llevar a sus hijos a escuelas romaníes en los barrios de Timisoara.

Los barrios problemáticos se caracterizan prácticamente por un círculo vicioso de problemas, que se retroalimentan y de los cuales aparentemente no hay salida. Por lo tanto, la falta de educación determina posibilidades mínimas para obtener un *trabajo*. Al no tener trabajo, surgen *problemas económicos* que deben resolverse de cierta manera para garantizar la vida diaria. Por lo tanto, aparecen dos opciones principales: *la asistencia social*, que, sin embargo, no es suficiente para una vida digna o la inserción en *actividades ilegales*, a lo que se agrega un tercero, representado por la salida del país, lo que determina otros tipos de problemas, separando familias. Más tarde, el círculo continúa, ambas actividades crean hábito, comodidad y dependencia.

Este comportamiento y esta forma de ver las cosas se transmitirán más tarde a los niños y como resultado la situación no sufre grandes cambios, *la alta tasa de desempleo* sigue siendo una característica definitoria de los barrios. Vale la pena señalar que el impacto que tiene la

falta de trabajo en el aspecto psicológico contribuye a este círculo vicioso, reduciendo la autoestima del individuo y su grado de participación en la comunidad.

Otro elemento en la categoría de las actitudes y comportamientos de los residentes corresponde a la *segregación identitaria*, que se manifiesta, en el presente estudio, principalmente en el caso de la población romaní, que, a través de sus tradiciones, costumbres, cultura, prioridades y estilo de vida es catalogada como diferente comparada con el resto de la población.

Aunque la forma en que los romaníes perciben a la familia se considera positiva y útil para la sociedad, en general esta categoría de población está asociada con elementos negativos, como actos delictivos y problemas de convivencia, en todos los barrios analizados. En el Cabanyal, la situación es aún más especial, ya que el momento "crítico" coincidió con la entrada, en el barrio, de la población romaní de nacionalidad rumana, que entró en conflicto tanto con la población española local como con los romaníes españoles.

Aunque estos elementos corresponden a la población romaní, *los problemas de comportamiento* se convierten en características de los barrios en general, como lo ilustran las tensiones entre vecinos, los problemas familiares y comunitarios (debido a la falta de referentes positivos), las relaciones de poder establecidas entre los vecinos (especialmente en La Coma), los ruidos, los actos de violencia (casi el 40% de los encuestados del Cabanyal dice que ha visto actos de violencia en los últimos 2-3 años, mientras que en La Coma la proporción aumenta a casi el 60%; Plaza Traian al 61%, y en Plopi-Kuncz se mantiene en valores bajos, del 24%, pero cabe destacar que en Kuncz la situación es similar a la de Plaza Traian) y la falta de respeto hacia el espacio público (falta de limpieza, la presencia de graffiti, el vandalismo).

En el análisis de los comportamientos y actitudes de la población local frente a la segregación, un papel importante le corresponde a la *movilidad*, que marca las diferencias entre los cuatro barrios analizados, dependiendo de la situación típica de cada uno. Por lo tanto, en el barrio de La Coma, dos son las causas principales de la falta de progreso y ambas están relacionadas con la movilidad: primero, la mayoría de las personas proviene de otros barrios, pero no de forma voluntaria, sino forzada por circunstancias personales; en segundo lugar, la mayoría de ellos, cuando logran tener una vida digna, quieren mudarse a otro barrio.

En el barrio del Cabanyal la situación es compleja, en términos de movilidad, dado que se pueden notar varios tipos de procesos:

- *migración internacional* – diferente, dependiendo de los dos momentos temporales característicos – la entrada en el barrio de los grupos étnicos vulnerables, cuando la situación del barrio ofrecía condiciones favorables para esta acción; la compra de vivienda por parte de

la población extranjera con mayores ingresos, una vez que el barrio entra en la etapa de regeneración;

- *migración interna* – las salidas de la población local del barrio hacia otros barrios, tanto en el pasado, cuando se vio obligada por las condiciones impuestas por el ayuntamiento, pero también en la actualidad, por no poder soportar los costes de vivir en un barrio en la fase inicial del proceso de gentrificación;

- *migración de retorno* – característica tanto de la población española como de la población inmigrante, las diferencias están marcadas por el sentimiento de pertenencia y los factores determinantes;

- *re-migración* – algunos inmigrantes no regresan a su país de origen, sino que van a otro país, en busca de un futuro mejor.

En Plopi se puede discutir tanto sobre la movilidad histórica, en las primeras etapas del barrio, cuando las personas de las regiones de Sălaj y Bihor se asentaron en el barrio, que llegaron en busca de trabajo en el municipio de Timisoara, como también sobre la movilidad reciente, asociada con las personas que optan por este barrio después de haber vivido previamente en otro barrio de Timisoara. En Kuncz la situación es diferente, en el sentido de que predomina un hábitat espontáneo, formado después del asentamiento de la población proveniente del medio rural, principalmente de etnia romaní, que encontró aquí un entorno favorable para improvisar unas viviendas.

Una característica común de los dos barrios está relacionada con la partida de la población romaní en el extranjero, notable también en el caso de la Plaza Traian. En esta última área, la migración internacional tiene un carácter más o menos histórico, como resultado de la partida de los propietarios de diferentes nacionalidades en otros países, que actualmente se buscan para establecer legalmente la propiedad de los edificios.

Todos estos patrones de movilidad están determinados por la situación pasada de los barrios y la situación actual, respectivamente, por los cambios que se han producido con el tiempo. La antigüedad de los encuestados en el barrio de domicilio actual puede ser un indicador al analizar el deseo de cambiar su residencia.

Por lo tanto, los barrios del Cabanyal y Plopi-Kuncz tienen un mayor grado de estabilidad, considerando que casi la mitad de los encuestados han vivido aquí por más de 30 años. Sin embargo, en La Coma, casi la mitad de los encuestados llegaron hace 10-30 años, y en Plaza Traian, aunque los que viven desde hace más de 30 años siguen siendo mayoritarios, más de un cuarto de la población llegó hace menos de 10 años, lo que indica un proceso de renovación de la población.

Del total de participantes en el estudio (694 encuestados), el 35% son aquellos que desean abandonar el vecindario residencial actual, pero existen marcadas diferencias entre los barrios. Así, mientras que en La Coma casi el 80% de los encuestados quisieran irse, en el Cabanyal esta proporción corresponde a aquellos que desean quedarse. Entre los barrios de Timisoara, el mayor grado de estabilidad y, en consecuencia, de satisfacción con las condiciones de vida en el barrio de domicilio, corresponde al barrio de Plopi, donde tres cuartos de la población desean permanecer en el vecindario. En el polo opuesto se encuentra Kuncz, donde al 60% de los encuestados les gustaría irse, mientras que en Plaza Traian, aunque los pesos de las dos respuestas están cercanos, el número de aquellos que desean irse es ligeramente mayor.

Los principales motivos que determinan el deseo de las personas de mudarse del vecindario donde viven son: las perspectivas de la evolución del barrio, la inseguridad y los vecinos. Aunque las razones que motivan a las personas a querer cambiar su domicilio están bien fundadas, existen ciertos obstáculos que les impiden cumplir este deseo.

El factor principal es el económico y se refiere a los ingresos insuficientes, la mitad de los encuestados lo considera un factor predominante (51%). El segundo factor suele ser la familia, excepto en Kuncz, donde obviamente se impone otro tipo de obstáculo: la imposibilidad de vender la casa, por dos razones principales: no hay documentos de propiedad sobre las viviendas en cuestión o se hicieron muchas inversiones en la vivienda y no se pudo obtener un precio que justificara todas las inversiones y esfuerzos.

Por último, pero no menos importante, en el tema de la segregación es *la identidad de barrio y la cohesión social*, dos elementos que, si existen o si se intenta aumentarlos, compiten por una reducción de la segregación, la marginación, pero también por un aumento de la autoestima y del bienestar de la población. Una comparación entre los barrios desde el punto de vista de la cohesión social indica su presencia en mayor medida en los barrios de Cabanyal y Plopi. Además, los problemas que los residentes tienen, los determinó estar más unidos para encontrar soluciones y compartir objetivos comunes, pero sin cohesión social a nivel de vecindario, lo que sucede en los barrios de Kuncz y La Coma.

El grado de participación de los encuestados en las actividades organizadas a nivel comunitario nuevamente indica discrepancias entre los barrios, lo que revela, en general, un bajo interés por la participación, dado que los porcentajes de quienes declaran estar involucrados en la vida del vecindario disminuyen por debajo del 35%.

En términos de identidad de barrio, el Cabanyal se destaca claramente de los otros barrios, por tener una identidad muy fuerte, que se ha mantenido durante la lucha contra el

ayuntamiento. Si en La Coma la identidad de barrio es más difícil de construir, en base a las consideraciones anteriormente mencionadas (la procedencia de las personas de otros barrios, la salida permanente de quienes alcanzan un mejor nivel de vida y el aislamiento del municipio al que pertenece), en Plopi-Kuncz no hay elementos que contribuyan a su creación, y en Plaza Traian, aunque existen tales elementos, falta el sentimiento de pertenencia de los individuos, por lo que se considera que, si no se puede crear una identidad y cohesión a nivel del edificio, a través de una participación limitada, se puede crear menos a nivel de plaza o de barrio.

HABITABILIDAD Y CALIDAD DE VIDA

Sin embargo, el carácter segregado de los barrios viene dado no solo por la actitud y el comportamiento de los habitantes, sino también por elementos externos, en mayor o menor medida, como la vivienda y la calidad de vida. La existencia o la calidad de la infraestructura y los servicios pueden ser un factor que genera segregación, porque puede facilitar la interacción o el aislamiento de las personas.

Un problema que determina el carácter desfavorecido de los barrios es precisamente *la precariedad de las infraestructuras, de las utilidades y de los servicios*. Desde este punto de vista, hay una serie de similitudes y diferencias entre los barrios analizados. Por lo tanto, *la red de suministro de agua* se evalúa de manera relativamente positiva, con porcentajes de las personas satisfechas que varían entre 42% en La Coma y 76% en Plopi-Kuncz. *La red de calles y aceras* plantea controversias en todos los barrios, pero desde diferentes puntos de vista, siendo evaluada positivamente por el 22% de los encuestados en Plopi-Kuncz, el 26% en La Coma, el 27% en Plaza Traian y el 41% en el Cabanyal. Además, la mayoría de los encuestados considera que durante los últimos 2-3 años su calidad no ha mejorado, los pesos de aquellos que aprecian positivamente el progreso van del 13% en Plaza Traian al 48% en el Cabanyal.

En cuanto a *la accesibilidad de las instituciones de atención médica*, las personas menos satisfechas viven en Plopi-Kuncz (35%), seguidas por La Coma (50%), Cabanyal (53%) y Plaza Traian (66%). Además, la calidad de estas instituciones es evaluada positivamente por el 31% de los encuestados de Plopi-Kuncz, el 48% en Plaza Traian, el 49% en La Coma y el 54% en Cabanyal.

Los edificios representan un punto de referencia extremadamente importante y se perciben de manera diferente en los barrios analizados, como resultado de la especificidad de cada uno: Cabanyal y Plaza Traian son espacios con una larga historia y tradición, con edificios históricos, que constituyen elementos de identidad, mientras que La Coma y Plopi-Kuncz son barrios residenciales, que no tienen edificios históricos. En este sentido, la situación es

alarmante en ambos barrios, en el sentido de que solo el 22% de los encuestados del Cabanyal dicen que estos han pasado por un proceso de renovación, mientras que la proporción baja al 6% en Plaza Traian. La situación relativamente mejor en Cabanyal se justifica precisamente por la nueva etapa en la que se encuentra el, de regeneración y revitalización social, económica y urbanística, mientras que en Plaza Traian no hay planificación al respecto.

El acceso a las unidades comerciales ilustra una insatisfacción general en La Coma, donde solo el 11% de los encuestados están satisfechos con este aspecto, mientras que en Plopi-Kuncz el porcentaje sube al 41%, en Cabanyal al 42%, y en Plaza Traian al 56%. Aunque solo en La Coma la situación parece ser crítica, en cada barrio hay insatisfacciones relacionadas con las actividades comerciales. Sin embargo, en La Coma se impone por la situación más difícil, en el sentido de que no hay espacios comerciales, sino solo pequeños quioscos donde se venden productos de uso diario. Si en Plopi-Kuncz las actividades comerciales están representadas estrictamente por las tiendas y supermercados locales, en Cabanyal se afirma que las actividades comerciales han disminuido mucho últimamente y se acusa que hasta el momento el mercado ha perdido comerciantes, siendo necesario que vinieran algunos de otros barrios; la misma nostalgia se nota en la Plaza Traian.

Los medios de transporte público indican nuevamente diferentes situaciones en los distritos analizados, el 66% de los encuestados están satisfechos en Plaza Traian, el 52% en Cabanyal, el 41% en Plopi-Kuncz y el 38% en La Coma. No es sorprendente que el mayor grado de satisfacción con los medios de transporte corresponda a los barrios que, en este momento, están mejor conectados, mientras que en La Coma, aunque el transporte es un problema, se aprecia el progreso logrado por la introducción del tranvía.

Las viviendas, a su vez, pueden crear puntos de partida para la segregación, a través de aspectos como el precio, la calidad, las ocupaciones ilegales y los desalojos de las personas, las dos últimas especialmente en los barrios españoles. Sin embargo, aunque las ocupaciones ilegales se pueden identificar en ambos barrios españoles, su patrón de producción es diferente: si en La Coma las ocupaciones ilegales ocurren solo por necesidad, debido a las irregularidades que ocurren a la hora de adjudicar las viviendas, en el Cabanyal se agregan también las ideológicas, políticas, el movimiento okupa. En términos de precios, el 27% de los encuestados en La Coma considera que los precios de las viviendas son altos, mientras que esta proporción sube al 55% en Plopi-Kuncz, el 56% en Plaza Traian y el 60% en el Cabanyal.

Por último, pero no menos importante, *la riqueza de la vida cultural* de los barrios refleja claramente no solo las disparidades entre los barrios analizados, sino también entre dos culturas diferentes, la rumana y la española. Por lo tanto, en los barrios de Timisoara hay una

insatisfacción general, la riqueza de la vida cultural se evalúa positivamente por solo el 13% de los habitantes de la Plaza Traian y el 17% de los habitantes de Plopi-Kuncz, mientras que en los barrios valencianos las cuotas son más altas, llegando a 27 % en La Coma y 45% en el Cabanyal.

Los espacios de ocio son, nuevamente, evaluados negativamente por la mayoría de los residentes, incluso en Cabanyal, donde la proporción de quienes los consideran precarios es de 41% (sin embargo, la situación en los otros barrios es mucho peor). En la misma situación también se encuentran los *parques infantiles*, la proporción de quienes les dieron los grados 1 y 2 de 5 es 51% en el Cabanyal, 58% en Plopi-Kuncz, 69% en La Coma y 71% en Plaza Traian.

(IN)DECISIÓN DE LOS ACTORES Y DE LAS AUTORIDADES LOCALES

Ante estas situaciones difíciles, las acciones tomadas por los actores y las autoridades locales juegan un papel importante. En los barrios analizados, varios actores trabajan juntos para garantizar el progreso, entre ellos los residentes, el ayuntamiento, la policía, las instituciones médicas, la oficina de servicios y asistencia social, las instituciones educativas, las ONGS, los agentes económicos, la iglesia, etc., y en los barrios de Timisoara también el consejo consultativo de barrio. En la categoría de autoridades locales, los más conocidos son el ayuntamiento, la policía, la oficina de asistencia social y las instituciones médicas. Sin embargo, en el imaginario colectivo, las respuestas con respecto a las autoridades públicas están relacionadas en particular con la actividad del ayuntamiento.

En general, la *percepción de la actividad de las autoridades* es negativa, especialmente en La Coma, Plaza Traian y Kuncz, donde más de la mitad de los encuestados la consideran mala o muy mala. Esta percepción es generada principalmente por el desinterés de las autoridades acerca la situación de los barrios y por la desconfianza y el caos que los caracteriza. En Cabanyal y Plopi, aparece, entre las palabras favoritas, también la participación, con pesos del 26-27%, lo cual muestra que en estas áreas hay un contacto visible y una participación perceptible de las autoridades públicas.

La importancia de las acciones políticas es aún mayor, ya que en cada barrio se considera que son las que generaron los problemas actuales. Así, el barrio de Cabanyal, durante casi 30 años, ha pasado por una lucha con el sector político sobre el futuro del barrio, y ante esta resistencia, las autoridades locales, además de la actitud general de abandono en relación con el barrio, han adoptado estrategias destinadas a hacer que los residentes renuncien y vendan sus casas, considerándose estas estrategias responsables de todos los problemas actuales del vecindario.

En La Coma se acusa que el mismo origen del barrio, su historia, las ideas de construcción fueron las que, desde el principio, "garantizaron" un barrio destinado al fracaso. El primer punto por el cual las autoridades han sido y siguen siendo criticadas es la idea de construir un barrio así.

En Kuncz, la falta de documentos es un problema que la gente local también asocia con las autoridades públicas, existiendo la percepción de que no se involucran activamente en la búsqueda de soluciones, aunque tienen todos los medios necesarios.

Por último, pero no menos importante, en Plaza Traian, el ayuntamiento es considerado culpable por permitir a la población con un gran problema socioeconómico que entrara en las viviendas y su concentración en ellas, lo que generó que la plaza se deteriorara.

Al comparar la situación actual con la existente hace dos años, surgen diferencias importantes, en el sentido de que, en los barrios españoles, la mayoría de los encuestados identificaron *cambios*, mientras que en los barrios de Timisoara la situación se estancó. Además, de los que notaron cambios, la mayoría dijo que son positivos, en los barrios La Coma (72%), Cabanyal (82%) y Plopi (95%), lo cual indica un progreso que puede conducir a una disminución en el nivel de segregación, mientras que en Kuncz y la Plaza Traian la mayoría de los cambios son considerados negativos (62-69%).

En cuanto a *las perspectivas de futuro*, en general son negativas, excepto en el vecindario de Plopi, donde el futuro se ve con optimismo. Sin embargo, en el barrio de Cabanyal, el 54% de los encuestados considera que se convertirá en un destino turístico, mientras que el 34% piensa que se modernizará, lo cual para los residentes del barrio del Cabanyal corresponde a uno de los escenarios más temidos.

En La Coma, el 36% de los encuestados considera que el futuro del vecindario consiste en una degradación más pronunciada, mientras que el 33% considera que seguirá siendo el mismo, lo cual no es una perspectiva muy favorable, dado el estado actual de degradación en el que se encuentra el barrio. En la Plaza Traian predominan las personas que consideran que plaza seguirá igual, lo cual es un aspecto negativo, dado que la percepción general sobre la situación actual no es satisfactoria. Además, más de un cuarto de los encuestados cree que continuará deteriorándose.

VALORACIONES CONCEPTUALES DE LOS RESULTADOS DE LA INVESTIGACIÓN SOBRE LA SEGREGACIÓN URBANA

El análisis de cuatro barrios como estudios de caso permite la construcción de una visión general sobre la segregación y la confirmación, total o parcial, de las teorías y modelos

destacados en la literatura científica. El primer modelo, confirmado por los barrios de Plopi y La Coma, es *el modelo de asimilación espacial*, que se refiere a la transposición de los recursos socioeconómicos de las personas en barrios residenciales de mejor calidad (Malega, 2019).

El modelo de estratificación de lugares, que enfatiza los procesos étnicos y raciales en detrimento del capital, como principales determinantes de las diferencias étnicas y raciales de la residencia (Rubio Goldsmith, 2016), se observa en particular en los barrios españoles, pero parcialmente también en Timisoara. La población inmigrante y la población romaní son, desde el principio, limitados en la obtención de una vivienda debido a la falta de información sobre su disponibilidad.

Por último, pero no menos importante, *la teoría de la perpetuación*, que se basa en la transposición de experiencias de un determinado contexto racial en contextos similares, en el futuro, es confirmada por el barrio de La Coma, por el hecho de que quienes han vivido aquí durante mucho tiempo, quieren permanecer en el mismo barrio, a pesar de las dificultades. Además, en el barrio del Cabanyal, la población romaní de nacionalidad rumana es una confirmación de esta teoría, teniendo en cuenta que se estableció en este barrio en función de la información que tenía de los familiares y amigos de la misma etnia, que ya vivían allí y aspiran a otros barrios con los mismos rasgos.

Taeuber y Taeuber (2009), a su vez, identifican tres tipos de enfoque sobre la segregación residencial y su interpretación: el enfoque histórico, el análisis del comportamiento social como causa de la segregación y el análisis del comportamiento social individual dentro del marco sociológico general.

El primer enfoque es también uno de los más sugestivos para cada uno de los barrios analizados, ilustrando las causas que llevaron a la aparición de la segregación. Básicamente, el análisis de las etapas de producción de segregación demuestra que este no es un proceso aislado, de duración limitada, sino que aparece y se desarrolla con el tiempo. Además, aunque no es un proceso predecible, existen elementos comunes que compiten por el surgimiento de la segregación, de modo que, a partir de las experiencias previas de otros barrios, se pueden identificar unidades territoriales que se dirigen hacia esta dirección, así como modelos, tendencias y estrategias territoriales para evitar la segregación.

El segundo enfoque se centra en el mercado inmobiliario, como elemento central en el análisis de la segregación, especialmente si se trata de la segregación residencial, un aspecto notable en todos los barrios analizados. El último de los enfoques establecidos, con respecto a la posición de las comunidades segregadas en la estructura social, se centra, en los Estados Unidos, en la transición por la cual pasó la población afro-americana, a partir de la dependencia

de los barrios de la población blanca, como resultado de los trabajos relacionados, hasta la relativa independencia de ellos e incluso la preferencia por la formación de barrios étnicos (Taeuber, Taeuber, 2009). En el presente estudio, los barrios de La Coma y Kuncz son los más ilustrativos para esta perspectiva; los residentes, especialmente la población romaní en Kuncz y la población de bajos ingresos en La Coma, dependen de la proximidad al lugar de trabajo o de los medios de transporte que aseguran la accesibilidad a ellos.

CONCLUSIONES

En conclusión, la segregación socio-espacial y la movilidad socio-territorial son dos procesos y fenómenos inter-condicionados, cada uno puede desempeñar el papel de causa o consecuencia para el otro. La complejidad de las causas y sus consecuencias hace que sea difícil establecer un patrón característico de producción y manifestación, así como una "receta" confiable para asegurar el éxito, una receta que buscan los actores locales en todas las áreas con tales problemas.

La escala del barrio se utilizó para el presente estudio, dada su correspondencia con la definición de lugar en la literatura (Coulton et al., 2013; Lewicka, 2010), el barrio representa la unidad de referencia para analizar las actitudes, percepciones y comportamientos de los residentes. Rumania y España son dos países interconectados a través de la migración internacional, lo que determina el establecimiento de vínculos de colaboración y ciertas similitudes sociales y de comportamiento. Sin embargo, la evolución particular de las ciudades de Timișoara y Valencia causa marcadas disparidades en términos de segregación y movilidad, agregando a esto la impronta colocada por el contexto cultural, nacional y político específico de cada país (Stevenson, Muldoon, 2010).

Para aclarar la situación específica de las dos ciudades y los cuatro barrios analizados, partiremos de las hipótesis establecidas en la fase inicial de la presente investigación. La primera hipótesis, según la cual el factor económico prevalece entre las causas de la segregación socio-espacial, se confirma parcialmente. Si en los barrios de Timisoara constituye el factor más importante, en los barrios valencianos es el factor político el que determina la segregación, posteriormente intervienen también los factores económicos y étnicos. Sin embargo, los factores económicos son la causa principal de la movilidad, que posteriormente puede conducir a la segregación.

Aunque la movilidad socio-territorial puede ser una causa de la segregación socio-espacial, no existe una relación directamente proporcional entre los dos procesos, por lo que la segunda hipótesis no está confirmada. De hecho, cada proceso puede ser una causa o una

consecuencia del otro, pero la intensificación de uno no determina necesariamente la intensificación del otro y viceversa, dado que intervienen varios factores externos.

La tercera hipótesis, según la cual los principales espacios segregados corresponden a las áreas caracterizadas por el mosaico étnico y la precariedad económica, es confirmada por los estudios de caso abordados, cada uno de ellos identificado por problemas en términos del nivel de ingresos y tipos de trabajos y por la combinación, dentro del mismo espacio, de varias etnias.

Además, la segregación socio-espacial resulta en la intensificación de las discrepancias en los elementos del paisaje, la acentuación del sentimiento de rechazo y la aparición y multiplicación de comportamientos desviados, consecuencias encontradas en todos los barrios estudiados.

Por último, pero no menos importante, la quinta hipótesis coincidiendo en el hecho de que la solución de los problemas asociados con la segregación socio-espacial son las políticas de integración social, está parcialmente confirmada, ya que, un primer paso para resolver los problemas de segregación es la cooperación entre los diversos actores implicados en la vida de la comunidad. También es esencial traer los barrios a estándares óptimos, resolviendo sus problemas básicos, para permitir, posteriormente, la integración social de las diferentes categorías de población.

Por lo tanto, la hipótesis principal, que reúne todas las hipótesis específicas planteadas: "Debido al impacto de los factores económicos, el entorno urbano se caracteriza por procesos de movilidad socio-territorial y segregación socio-espacial, que generan problemas de diferentes tipos, identificados a través de las dificultades que enfrenta" se confirma parcialmente, con la mención de que, antes de los factores económicos, los factores políticos tienen prioridad, siendo estos los que condicionan la evolución posterior.

Independientemente de las características y factores que indican la existencia de la segregación en los barrios analizados, es cierto que todos presentan un punto común, el sentimiento de "ser diferente", un sentimiento que tienen tanto los habitantes de los respectivos barrios, como los habitantes de los otros barrios comparado con los analizados. Básicamente, es el que constituye el punto de partida en el surgimiento de la segregación y por lo tanto las estrategias futuras deben orientarse hacia la reducción de las disparidades socio-territoriales y hacia la integración, para formar una comunidad.

Anexa 14 – Rezumat – limba engleză (Abstract)

INTRODUCTION

Chapter I. THEORETICAL FRAMEWORK

- 1.1. Socio-territorial mobility and related concepts
 - 1.1.1. Socio-territorial mobility – definition and features
 - 1.1.2. Causes of socio-territorial mobility
 - 1.1.3. Consequences of socio-territorial mobility
- 1.2. Spatial segregation: an overview
 - 1.2.1. Spatial segregation – definition and features
 - 1.2.2. Causes of spatial segregation
 - 1.2.3. Consequences of segregation
 - 1.2.4. Types of segregation
- 1.3. State of the Art
- 1.4. Socio-geographical perspective

Chapter II. RESEARCH METHODOLOGY

- 2.1. Problems and hypotheses
- 2.2. Phases of the research
- 2.3. Methods and materials
- 2.4. Sources of errors

Chapter III. CONTEXT OF THE CASE STUDIES

- 3.1. Geographic position and limits of the study area
 - 3.1.1. Timisoara
 - 3.1.2. Valencia
- 3.2. Timisoara – Demo-social features and territorial planning
- 3.3. Traian Square – the forgotten public square in Timisoara
- 3.4. Plopi-Kuncz, border neighbourhoods?
- 3.5. Life quality in Timisoara: context of Traian Square and Plopi-Kuncz neighbourhood
- 3.6. Valencia – Demo-social features and territorial planning
- 3.7. Cabanyal – consequences of the decisions of local authorities
 - 3.7.1. Situation of the neighbourhood
 - 3.7.2. Evolution of the population
 - 3.7.3. Population density
 - 3.7.4. Population structure
 - 3.7.5. Analysis of cadastral value
 - 3.7.6. Vulnerability
- 3.8. La Coma – the neighbourhood built "apart"
 - 3.8.1. Situation of the neighbourhood
 - 3.8.2. Evolution of the population
 - 3.8.3. Population density
 - 3.8.4. Population structure
 - 3.8.5. Vulnerability

Chapter IV. SPATIAL SEGREGATION FROM A QUANTITATIVE PERSPECTIVE IN THE METROPOLITAN AGLOMERATION OF VALENCIA AND THE CITY OF VALENCIA

- 4.1. Evolution of segregation indices, by nationality
- 4.2. Evolution of segregation indices, by education level

Chapter V. SEGREGATION IN PERCEPTIONS AND REPRESENTATIONS

- 5.1. The image of neighbourhoods in the collective imagery
 - 5.1.1. The strengths of the neighbourhoods
 - 5.1.2. Differences between Plopi and Kuncz
- 5.2. Discrimination, marginalization and self-perception
- 5.3. Perceived level of safety
- 5.4. Perceived level of segregation

Chapter VI. SEGREGATION IN ATTITUDES AND BEHAVIOURS

- 6.1. Education and school segregation
 - 6.1.1. Education in disadvantaged neighbourhoods
 - 6.1.2. School dropout and absenteeism
 - 6.1.3. Early marriages and education
 - 6.1.4. Adult school

6.1.5. School segregation	
6.2. Labour and social assistance	
6.2.1. Labour situation: an educational problem?	
6.2.2. Economic problems	
6.2.3. Social aid	
6.2.4. Drug problem – cause of perceived segregation	
6.3. Segregation based on identity: the situation of the Romani population	
6.3.1. Family life	
6.3.2. Delinquency	
6.3.3. Coexistence problems	
6.4. Behavioural problems	
6.4.1. Family problems	
6.4.2. Noise	
6.4.3. Lack of respect of public space	
6.4.4. Acts of violence	
6.5. Mobility elements	
6.5.1. Time lived in the neighbourhood and origin of the inhabitants	
6.5.2. Intention to change the residence	
6.5.3. Barriers to change of residence	
6.5.4. Possible destinations for residence changes	
6.5.5. Case study: mobility in Cabanyal	
6.6. Neighbourhood identity and social cohesion	
6.6.1. Social cohesion	
6.6.2. Degree of participation	
6.6.3. Neighbourhood identity	
Chapter VII. HOUSING AND LIFE QUALITY	
7.1. Precarious infrastructure, utilities and public services	
7.2. Degradation of buildings and public space	
7.3. Commercial activities: the "soul" of the neighbourhoods	
7.4. Public transport and accessibility	
7.5. Housing problems	
7.5.1. Housing quality	
7.5.2. Illegal occupations	
7.5.3. Evictions of people	
7.6. Leisure activities and spaces	
7.7. "Edificio portuario" in Cabanyal: a small ghetto?	
Chapter VIII. (IN)DECISION OF LOCAL ACTORS AND AUTHORITIES	
8.1. Degree of involvement of local actors and authorities	
8.2. Consequences of political decisions at neighbourhood level	
8.2.1. Destruction strategy of Cabanyal	
8.2.2. Origin and geographic position of La Coma	
8.2.3. Lack of documents in Kuncz	
8.2.4. Traian Square: becoming a small ghetto?	
8.3. Perceived changes in the collective imagery	
8.4. Future projects	
8.4.1. Obstacles to carry out projects	
8.4.2. Collaborators in the development of projects	
8.5. Future perspectives	
8.5.1. Touristification, gentrification and real estate speculation in Cabanyal	
Chapter IX. CONCEPTUAL VALUATIONS OF THE RESEARCH RESULTS ON THE URBAN SEGREGATION	
CONCLUSIONS	
BIBLIOGRAPHY	
ANNEXES	
Annex 1 – Satisfaction level regarding key attributes in Plopi-Kuncz	
Annex 2 – Satisfaction level regarding key attributes in Traian Square	
Annex 3 – Satisfaction level regarding key attributes in Cabanyal	
Annex 4 – Satisfaction level regarding key attributes in La Coma	
Annex 5 – Agreement with statements related to Plopi-Kuncz	
Annex 6 – Agreement with statements related to Traian Square	

Annex 7 – Agreement with statements related to Cabanyal
Annex 8 – Agreement with statements related to La Coma
Annex 9 – List of figures
Annex 10 – List of tables
Annex 11 – List of pictures

Keywords: socio-territorial mobility, spatial segregation, discrimination, marginalization, disadvantaged neighbourhoods, cultural integration, neighbourhood identity, Timisoara, Valencia

INTRODUCTION

Social communities are formed by people with different ideals, lifestyles and cultures (Hirschle, Kleiner, 2014), who interact in the social environment, but also live in a different reality, depending on their perception of it (Cotton, 2001; Pan Ke Shon, 2007). This vision mainly represents the constructivist interpretation of reality; according to it, an object is perceived, interpreted and explained differently by each individual (Ültanır, 2012).

The current study is based on the constructivist perspective, since it aims to investigate the perception of the local population from neighbourhoods generally considered as disadvantaged, who see the reality of the place individually, represent it mentally, interpret it and live it in a specific way, thus contributing to the construction of the place and the development of a certain type of identity associated with it. Nowadays, the globalization phenomenon affects, modifies and threatens people's connections with the place where they live (Scannell, Gifford, 2010), determining a specific behaviour.

Spatial segregation and socio-territorial mobility become key processes in the evolution of disadvantaged neighbourhoods, which require a detailed analysis. The consideration of segregation and mobility as one of the most important processes is justified by the fact that they influence not only the evolution of a restricted space, but the evolution of the entire urban space. In addition, they don't have only a local impact, but also lead to changes in the collective imagery, changes in perception, lifestyle of the community, taken as a whole.

This thesis aims to study the topic of spatial segregation and socio-territorial mobility in the urban areas, addressing, as case studies, the municipalities of Valencia and Timișoara, each with two neighbourhoods. The thesis is structured in nine chapters, designed to delineate the existing problems in the four neighbourhoods, from a socio-geographic perspective, focused on quantitative and qualitative aspects.

The structure of the work aims to build an overview of the problem of spatial segregation and socio-territorial mobility, by capturing different perspectives, in order to understand all the facets of the two phenomena.

Therefore, the purpose is to identify how segregation and mobility are correlated at the city and neighbourhood level, how they are perceived, the reaction of the population and local actors to these processes and the actions taken to reduce or solve the existing problems; all these dimensions are captured during the investigation.

THEORETICAL FRAMEWORK

The present work is based on two concepts, around which all the research activity was carried out, namely *socio-territorial mobility* and *spatial segregation*. The first concept represents, in general terms, the change in the social status of people, associated with the displacement of the population in the territory.

Initially, the concept of *mobility* did not imply movement, but referred to the potential movement or the ability to become mobile (Smith, 1943; Hall, 1955 in Kwan, Schwane, 2016), but there were studies at that time that associated mobility with the concept of movement (Whittlesey, 1945 in Kwan, Schwane, 2016). The concept of migration was introduced in the 1880s, when Ravenstein proposed the migration law, according to which people migrate in search of better opportunities and the choice of destiny is conditioned by distance (Ravenstein, 1885; Ravenstein 1889 in Asfaw et al., 2010).

The population's *spatial mobility* refers to the "total movements of the population in the territory, [...] and the changes of some social, professional, etc. features, as a result of the influence of different socioeconomic factors" (Erdeli et al., 1999, p. 198) and includes, in turn, residential mobility and social mobility, which were captured during the work. Residential mobility is "the process of movements of the individuals or groups of individuals, that has as an effect, the transfer of their residence from one place to another" (Suditu, 2011, p. 22). The Human Geography Dictionary comes with an addition to this definition by providing details on how to calculate it, defining residential mobility as "the ratio of the number of population that has changed their home in the last year compared to the total population" (Erdeli et al., 1999, p. 197).

In turn, *social mobility* is "the process of movement of individuals in the social space" (Sorokin, 1927, cited by Georgescu, 1998, p. 11). In English literature, social mobility is known as "the process by which individuals move in society from one position to another, positions that receive specific hierarchical values", while French literature defines it as "a category

change within a classification based on professional activity and the appropriate level or lifestyle”(Georgescu, 1998, p. 11).

The causes that determine mobility are extremely varied and can be divided into two broad categories: causes related to the area of origin or the *push factors* and the causes related to the area of destination or the *pull factors*. The first category can, in turn, be divided into four subcategories: causes related to individual characteristics, causes corresponding to household characteristics, causes associated with displacement characteristics (Eluru et al., 2009) and causes corresponding to daily activities (Zhao et al., 2008). In addition, another way of dividing the causes of mobility is the one based on type of activities: economic, social, educational, political, environmental, demographic, etc. Of particular importance are the consequences of mobility, which can be positive or negative, in the area of origin or the area of destination, whether they are analysed at the level of individuals, social group, community or neighbourhood.

Defining the term *spatial segregation* is difficult, due to the ambiguity and complexity of the causes, specific elements and consequences associated with it. The concept of segregation has been studied for more than a century and was introduced by the Chicago School in the 1920s (Arapoglou, 2006; Bolt et al., 2008; Maloutas, 2004), when the researchers started to analyse the distribution patterns of the Afro-american population in the North American territory and the consequences of the respective distribution.

In Europe, the possible existence of residential segregation of the immigrant population appears in the mid-1970s, when the so-called guest workers did not intend to return to their countries of origin (Bayonne and Carrasco, 2007; Musterd, Van Kempen, 2009). On the other hand, in the cities of Central and Eastern Europe, these studies begin to develop later and are closely related to the transition from socialism to democracy, which occurred in these countries in the late 1980s, taking into account that these substantial political transformations have led to profound changes in the welfare state (Musterd et al., 2017).

From a sociological point of view, segregation represents the territorial and social separation of different social categories characterized by distinct racial, ethnic, cultural or socio-professional attributes (Pasztor, 2013). This definition focuses on the idea of separation based on social criteria, but does not address the importance of the consequences of segregation or the relationship between society and space; the two components are in a relationship of interdependence.

Geographers manage to add the spatial dimension to this definition and focus, when defining the segregation process, on the determinations that space has on social segregation and

vice versa, which results in the concept of geographical segregation or residential segregation (Mionel, 2013). In this way, residential segregation can be defined as the separation of social groups according to ethnic, racial, occupational, cultural criteria, etc., being observed that groups with different characteristics tend to settle in different areas (Cândeia et al., 1999).

Similar to mobility, the causes of segregation are extremely varied and are based on the existence of disparities, at a social or territorial level, that reflect "the differences in subsystem performance and its relation to the average performance of the territorial system" (Ancuța, 2008, p. 27). Depending on the dominant criterion that determines the separation of social groups, respectively, depending on the nature of the existing socio-territorial disparities, a varied typology of the segregation process is described. The main types of segregation, determined according to the dominant criteria that lead to the social and territorial separation of the population are: racial segregation, ethnic segregation, economic segregation, segregation based on religion, segregation based on the way of life, school segregation, etc. Of particular importance are the consequences of segregation, visible at all analysis levels: territorial, social, economic, cultural, educational, etc.

RESEARCH METHODOLOGY

The main question that represents the basis of the present study is: "What is the specificity of socio-territorial mobility and spatial segregation in the considered cities and what are the effects of these processes on the geographical features of the urban areas?". The associate objective is the identification of the causes, the features and the consequences of spatial segregation and socio-territorial mobility in the cities of Timisoara and Valencia. The underlying hypothesis at the beginning of this study is that: based on the impact of economic factors, the urban areas are characterized by processes of socio-territorial mobility and spatial segregation, which generate problems of different types, identified through the difficulties they face. To facilitate the possibility of answering the main question, it was divided into a series of specific questions, illustrated in Table 1, which also correspond to individual topics and to different stages of the investigation.

TABLE 1. Research methodology

Specific questions	Specific hypotheses	Specific objectives
Q1. What are the causes of spatial segregation in the urban areas?	H1. The economic factor prevails among the causes of spatial segregation.	O1. Identify the diversity of causes underlying spatial segregation.
Q2. What is the relationship between socio-territorial mobility and spatial segregation?	H2. There is a directly proportional relationship between socio-territorial mobility and spatial segregation.	O2 Identify how socio-territorial mobility influences spatial segregation and vice-versa.

Q3. What are the conditions that determine the most advanced segregation process, that tends to ghettoization?	H3. The main segregated areas correspond to the areas characterized by ethnic mosaic and economic precariousness.	O3 Identify the correlation between ethnic structure, income and spatial segregation.
Q4. What are the consequences of spatial segregation in the urban areas?	H4. Spatial segregation generates the enhancement of discrepancies in landscape elements, the emphasis of rejection feeling and the emergence and reproduction of deviant behaviours.	O4 Identify and analyse the urban dimension of spatial segregation.
Q5. How do local authorities participate in reducing the negative effects of spatial segregation?	H5. Social integration policies are the basis for the resolution of problems associated with spatial segregation.	O5 Identify and analyse social, economic and urban planning projects.

To achieve the objectives of this work, there were used several methods, processes and materials corresponding to the quantitative or qualitative approach. The motivation for combining the two methodological categories lies in the desire to have control over the data and generalize the results, a possibility offered by the quantitative methodology, but also to better understand the phenomena, the uniqueness of the experiences, possible through the qualitative approach (Hernández Sampieri et al., 2010). In addition, methods generally used in geographic research have been used, regardless of the considered perspective, such as: the historical-logical method, the study based on theoretical resources, the analysis, the synthesis, the graphic and cartographic method and the method of transition from the abstract to the actual.

Regarding the qualitative research methodology, the main methods, techniques and tools that were used are: direct observation (participant), sociological enquiry based on interviews and questionnaires, recording of life testimonials, photography, mapping and exploitation of institutional documents. A total of 694 questionnaires were validated, of which 343 in Valencia (242 in Cabanyal and 101 in La Coma) and 351 in Timișoara (205 in Plopi, 40 in Kuncz and 106 in Traian Square).

When applying the interviews, the snowball technique was used (Heckathorn, 2011), thus being obtained 79 interviews, of which 57 in Valencia and 22 in Timisoara. Respondents were classified into four main categories: representatives of public institutions, representatives of NGOs or private associations, teachers and local population; for La Coma the category of "former residents" was added, and in Timisoara, for both neighbourhoods, the categories "representatives of the neighbourhood advisory council" and "church representatives" were added. Basically, we intended to include all categories of actors involved in the neighbourhoods' life.

The second category of methods, corresponding to quantitative research, was based on the analysis of statistical data (to introduce the context of the case studies and for the analysis of mobility in Cabanyal neighbourhood) and on the calculation of segregation indices according

to the continent of origin and educational level. They were calculated at the scale of the Metropolitan Area of Valencia (AMV) and Valencia City, for each of the five dimensions introduced by Massey and Danton (1988): evenness (segregation index, dissimilarity index), exposure (interaction index, isolation index), concentration (Delta indicator), centralization (absolute centralization index), clustering (spatial proximity index).

CONTEXT OF THE CASE STUDIES

Both segregation and mobility are complex phenomena, with many causes and consequences, which take place during different stages. To identify the differences that the two processes illustrate at the territorial level, to identify the role that the cultural context has in determining these differences and to meet the established objectives, the research focused on two cities: Valencia and Timisoara, on a neighbourhood scale. This scale was chosen due to the links, feelings and social-interactive aspects (Lewicka, 2010) that contribute to the construction of identity. The recent massive Romanian migration to Spain has created an implicit link between the two countries, increasing the interest of mutual knowledge, which was the basis for the selection of the two cities.

The case studies covered four neighbourhoods, two in the AMV – Cabanyal and La Coma and two in Timișoara – Plopi-Kuncz and Fabric, with emphasis on Traian Square.

Cabanyal neighbourhood is located in the east side of Valencia, on the seafront, and is one of the neighbourhoods of Poblados Marítimos district. This is an old village of sailors and fishermen that became a neighbourhood of Valencia in 1897 (www.cabanyal.com). It has undergone recently remarkable transformations related to the project of prolongation of the Blasco Ibáñez boulevard, which led to the emergence of different social spaces: on the one hand, spaces identified by gentrification processes (at an incipient phase), and on the other hand, degraded spaces, identified by segregation and considered by the inhabitants as spaces of fear, dangerous spaces, avoided, where fear becomes an important factor in explaining urban dynamics.

This project aimed to connect the city with the beach area and increase accessibility (Cucó i Giner, 2013), to direct the main flows (Herrero García, Fernández Morote, 2014). The 1988 General Plan renewed the proposal to expand the boulevard (started in 1966), but without success (Salom Carrasco et al., 2011), and in 1993 the neighbourhood was declared as Good of Cultural Interest (BIC), a status that allowed the pause of the planned project. The development of the project was supposing the demolition of 1651 houses, the structure of the streets, some symbolic buildings of the neighbourhood and the division of the historic ensemble into two

distinct parts. The residents opposed against this situation and thus a social conflict between the residents and the authorities started.

The physical and social degradation of the neighbourhood is an obvious, visible and current consequence, although the neighbourhood is, as of 2015, in a regeneration stage, once the government changed, stopped the project and elaborated the Integrated Strategy for the Sustainable Urban Development for Cabanyal-Canyamelar-Cap de França neighbourhood (<http://vacabanyal.org/>).

La Coma is a neighbourhood of Paterna (Spain), located at about 5 km from the centre of Paterna and 9 km from the centre of Valencia. Its origins are strongly linked to the floods in Valencia from 1957, when the southern plan (el Plan Sur) was elaborated (in 1958). Based on this plan, the Turia River was diverted to the south of Valencia (Selva Royo, 2014), and it also involved planning the growth of the city, absorbing rural immigration and providing housing for people who lost their homes during the floods.

Thus, *La Coma* neighbourhood appeared (Díe Olmos, 2004), but with a delay of 30 years, as the respective project was approved in 1974, but the effective construction began in 1981. Due to this delay, the purpose was no longer the one previously planned, so that in 1986, 1150 houses began to be delivered to families in the most problematic situations, with the worst deficiencies from Valencia (Díe Olmos, 2004). Thus, a new social housing neighbourhood emerged, located on a hill, isolated from the city to which it belongs, concentrating the problematic population in a territory limited by physical barriers (roads) and lacking basic services and adequate infrastructure. Therefore, *La Coma* begins with a series of "manufacturing defects" (Plan Integral de Desarrollo Local, 1998), which don't allow it to evolve under optimal conditions and also affect the current situation.

Plopi-Kuncz neighbourhood is located in the south-eastern part of Timișoara and is actually made up of two distinct neighbourhoods, *Plopi* and *Kuncz*, the latter being located close to *Plopi* neighbourhood. The joint analysis of the two neighbourhoods is justified by their proximity and similar characteristics (residential neighbourhoods, of houses, with strong rural features, peripheral geographical position, visibility of the Romani population, etc.), which determined the "governance" by the same neighbourhood advisory council.

Plopi neighbourhood was originally part of *Ghiroda* and became the ninth neighbourhood of Timișoara in 1951. Even though during the communist period the neighbourhood was supposed to be demolished for using the land thus obtained for agriculture, the 1989 revolution determined a series of political changes and also changed the plans associated with the neighbourhood. Therefore, nowadays *Plopi* is a multicultural

neighbourhood, inhabited by people from different regions of the country, with different religions and ethnicities, who speak several languages and dialects (Peres et al., 2013).

Kuncz neighbourhood is located near Plopi neighbourhood and was founded in the 1920s, when the first houses were built for brick factory workers. The 1989 revolution also had an indirect impact on the evolution of the Kuncz neighbourhood, given that the decline of the industrial sector also caused the closure of the respective factory, which forced the transformation of the neighbourhood. People lost their jobs, the land lost its previous value and all these events led to the transformation of the neighbourhood from one of worker to a poor one, where people with low financial resources settled for living. Many poor people have settled there spontaneously, without legal rights, which creates problems even today (Povian and Dumitrescu, 2012).

Traian Square is the third representative public square in Timisoara, which still has the architectural charm of the old city, although currently seems to be insufficiently renovated and restored (Ilieșu, 2004). This is the centre of Fabric neighbourhood (Cuțara, 1998), former industrial and commercial neighbourhood of Timișoara, with a strong historical significance and a multicultural feature since long time ago. Traian Square was developed as the main centre of the neighbourhood, from the economic, commercial, transports and social point of view and was once one of the most beautiful squares in the.

The particular evolution of the buildings in Traian Square, of its types of property and of the categories of owners has determined quite difficult problems, which justifies the interest in focusing on this square in the present work. If initially in the buildings of Traian Square the important people of the neighbourhood used to live, during the communist period, many of the representatives of the ethnic groups that lived there left the country and, according to Law 119/1948, the houses were nationalized (<http://legislatie.just.ro>). Therefore, most of these have been transformed into social housing, allowing the entry of people with limited financial resources. After the revolution, the respective houses were sold to the tenants who proved that they had a lease and lived in the respective buildings at the time of the approval of Law 112/1996 (www.cdep.ro) or they were returned to the former owners or their descendants. (www.banatulazi.ro).

The fact that these houses were property of the state for a long time or were inhabited by tenants without financial resources, led to the deterioration of the buildings, especially in the case of historic buildings, which required a common action of the neighbours for their preservation. The lack of knowledge and interest determines a situation of degradation.

Unfortunately, no measures seem to be taken, which determines the association of the square with abandon, negligence and oblivion.

SPATIAL SEGREGATION FROM A QUANTITATIVE PERSPECTIVE IN THE METROPOLITAN AGLOMERATION OF VALENCIA AND THE CITY OF VALENCIA

The first perspective on segregation is provided, at least for the Spanish context, by the available statistical data, through *segregation indices*. Thus, Valencia and its metropolitan area constitute a local reflection of the changes that have taken place within the international migration in Spanish cities and, consequently, of the processes of spatial segregation. Taking into account the results, it can be said that the levels of segregation in Valencia and AMV are relatively low, similar to other Spanish cities, such as Madrid, Barcelona, Zaragoza or Bilbao.

Despite the significant inflows of immigrant population in the period 2001-2016, there is a general tendency of segregation decreasing, faster in the first part of the analysed period (2001-2008), which means that the settlement of the newly arrived occurred somehow similar to the local population in the metropolitan context and that, although the economic crisis caused the decrease of the immigrant population, it did not imply an intensification of segregation.

A key turning point, both for immigration and for segregation, was in fact the economic crisis, which resulted in multiple changes and consequences at social level. The substantial arrival of immigrants, which took place between 2001 and 2008, was interrupted by the crisis, so although the number of immigrants continued to grow, this process slowed down between 2008-2016. Segregation processes also evolved differently before and after this moment, as evidenced by the evolution of the segregation indexes. Thus, both in the AMV and in Valencia, the decrease in the values of segregation indexes was faster during the period before the crisis (from 30.39% in 2001 to 24.63% in 2008 – in AMV and from 26.04% in 2001 to 23.04% in 2008 in Valencia), while later this decrease was slower (to 23.33% in 2016 in AMV and 21.34% in Valencia).

By dividing the immigrant group according to nationalities, among the most segregated groups are placed the Asians, Europeans from outside the EU and Africans, while EU immigrants and Americans (mostly from South America), who are the largest groups, are the least segregated, due to their continuity in the receiving society and their linguistic similarities. Although the values of the evenness indicators generally show low levels of segregation, the analysis of ethnic criteria illustrates a more pronounced segregation, however, than that of the educational levels. The most segregated groups, according to the segregation index, are

represented by people with higher education level, followed by illiterate people. In addition, segregation in educational levels is less evident in Valencia, compared to AMV.

SEGREGATION IN PERCEPTIONS AND REPRESENTATIONS

The first element that can contribute to the emergence of segregation is the image that the inhabitants have about the neighbourhood where they live, an image built based on the associated perceptions and representations. Basically, the two elements are inter-conditioned, when one of them undergoes changes, these are reflected in the other component.

Perception is "an immediate reflection, in the form of images, of the properties of objects and phenomena considered in their entirety" (Niculescu, 2005, p. 104), a process by which a person receives, selects, organizes and interprets environmental stimuli, offering a certain meaning. Based on perception, representations arise, defined by Moscovici (2000) as "a network of ideas, metaphors and images, more or less closely linked" (Höijer, 2011). The reality in the collective imagery corresponds to what people consider as real in their actions (Bauer, Gaskell, 2008). The importance of perceptions and representations lies in the fact that, subsequently, the actions and behaviour of people are influenced by them.

From the early moment of identifying the image that the inhabitants have about the neighbourhoods where they live, there is a series of contrasts between the four neighbourhoods. Although some have a better *image* than others, each one faces different types of problems. Therefore, Cabanyal and Plopi-Kuncz have a relatively better image than the other two, the first registers the highest proportion of people who consider it privileged or favoured, while the second registers the largest proportion of people who consider it ordinary. On the opposite side, La Coma and Traian Square are considered, by the majority of respondents, as marginalized or disadvantaged (80% of respondents in La Coma and 75% of those in Traian Square), while the proportion of those who consider them privileged or favoured decrease to less than 10% in La Coma and less than 5% in Traian Square.

The words associated with the neighbourhoods reflect the described image. Thus, in Cabanyal, among the first words that come to respondents' mind when they think about the neighbourhood are: beauty, insecurity, neighbourhood attachment and dirtiness. Plopi-Kuncz has also a relatively positive image, confirmed by the fact that 47% of the respondents consider it quiet. However, the following percentages are associated to negative elements, such as dirtiness and noises. In La Coma and Traian Square the disadvantaged nature is confirmed again, among the first words that the residents associate with these areas being: dirtiness, poverty, noises and insecurity.

However, there are a number of *strengths* that could be used to reduce segregation trends, which can be observed in all neighbourhoods, regardless of the number and complexity of the problems. In La Coma they are associated either with the territory or (in particular) with the people, but not with the neighbourhood itself or the community formed within it. Cabanyal, unlike La Coma, is identified by a long history, by a long struggle, which managed to highlight its strengths, transposed in the privileged geographical position, near the sea, the beach and the port, connections with others neighbourhoods, its silence and diversity.

In Plopi-Kuncz area, most of the strengths are associated with Plopi neighbourhood (geographical position, presence of Bega river, its structure, age, strategic importance). For Kuncz it is generally stated that there are no strengths (except mutual help, dedication and home attachment). Last but not least, for Traian Square, the main strengths mentioned by the residents are: the historical importance of the neighbourhood, the architectural value of historic buildings, accessibility, multiculturalism and the presence of traditional activities.

However, the image of the neighbourhoods is shaped not only by the aspects of the landscape, but also by the feelings that the residents have or associate with these neighbourhoods. Therefore, the concept of *marginalization*, a key concept of the present work, is frequently mentioned in the discourses of the inhabitants of Kuncz and La Coma, where more than 90% of respondents confirmed that they have heard about this phenomenon in the neighbourhood; and less in Cabanyal, where the proportion decreases to 76% and Traian Square, to 54%.

In addition, analysing the degree of *discrimination* perceived by inhabitants, it is observed that in La Coma 69% of the respondents confirm that they feel discriminatory attitudes from the residents of the neighbouring neighbourhoods, in Traian Square the percentage goes down to 48%, followed by Cabanyal with 33% and Plopi-Kuncz with 19% (the proportion is higher for Kuncz).

With regard to neighbourhood *safety*, the proportion of people who do not consider the neighbourhood they live in as a safe one increases to more than 60% in Traian Square and La Coma, and more than 35% in Cabanyal and Plopi-Kuncz. The situation is similar in the speeches related to safety perceive or felt at dusk.

Last but not least, *the perceived level of segregation* illustrates the existence of different types of segregation in each neighbourhood:

- residential, in La Coma, Plopi-Kuncz and Cabanyal;
- social, more obvious in La Coma and Kuncz, but visible in all neighbourhoods;
- economic, more evident in Cabanyal and Traian Square;

- ethnic and cultural, felt by the Romani population;
- school, in all neighbourhoods;
- political, in all neighbourhoods, but more evident in Cabanyal and Traian Square;
- related to urban planning, in Cabanyal and Traian Square;
- perceived segregation, either by the inhabitants of the other neighbourhoods, or by their own inhabitants.

SEGREGATION IN ATTITUDES AND BEHAVIOURS

Attitudes are multidimensional constructions that consist of affective, cognitive (evaluative) and behavioural (conative) components. These represent the sum of beliefs about an object, multiplied by the evaluations about them (Stedman, 2002). It is assumed that people who have a positive attitude towards an object must have a positive behaviour towards it, while those with a negative attitude tend to have harmful behaviours (Eagly, Chaiken, 1993).

Education, as a result of attitudes and behaviours, is a key element that could contribute to improving the situation in any territory, if the necessary measures are taken. However, education often poses major problems, and the postponement of its solution has repercussions on the future. In neighbourhoods with certain difficulties, the problems associated with education seem to be increasingly emphasized, instead of going towards the solution and, consequently, are reducing the chances of success and progress.

Apparently, the perception about education is positive, at least in theory. Therefore, more than 80% of respondents agree that this is important or very important for a successful future, since the percentages are higher in Traian Square and Cabanyal and slightly lower in La Coma and Plopi-Kuncz. In addition, many respondents say they would encourage their children to go to university, the values are even higher in Traian Square and La Coma and lower in Cabanyal and Plopi-Kuncz.

Despite the positive perception of education, a series of specific problems are described in such neighbourhoods. The first problem is that education reaches a secondary level when people's needs are more important, and school is not considered compulsory or essential for life. In addition, taking into account these considerations, there are high rates of school dropout and absenteeism (one of the causes represented by early marriages), high rates of illiteracy and school segregation, illustrated by the preference of Spaniards to register their children in private schools, in order to avoid mixing them with Romani or immigrants in general and the refusal of non-Romani parents to take their children to Romani schools in Timisoara neighbourhoods.

Problematic neighbourhoods are practically characterized by a vicious circle of problems and there is apparently no way out. Therefore, lack of education determines the minimum possibilities to obtain a *job*. Having no work, *economic problems* arise that must be solved in a certain way to guarantee daily life. Therefore, two main options are described: *social assistance*, which, however, is not enough for a decent life or involvement in *illegal activities*. A third option can be added, represented by going to another country, which determines, other types of problems, by separating families. Later, the circle continues, both activities create habit, comfort and dependence.

This behaviour and this way of seeing things will be transmitted later to the children, and, as a result, the situation does not undergo major changes and the *high unemployment rate* is still a defining feature of the neighbourhoods. It is worth mentioning that the impact that lack of work has on the psychological aspect contributes to this vicious circle, reducing the individual's self-esteem and the degree of participation in the community.

Another element in the category of attitudes and behaviours of the residents is represented by the *segregation based on identity*, which is observed in the present study mainly in the case of the Romani population, which, through its traditions, customs, culture, priorities and lifestyle is marked as different compared to the rest of the population.

Although the way in which Romani perceive the family is considered positive and useful for society, generally this category of population is associated with negative elements, such as delinquency and coexistence problems, in all the analysed neighbourhoods. In Cabanyal, the situation is even more special, since the "critical" moment was marked by the entrance, in the neighbourhood, of the Romani population of Romanian nationality, which started a conflict with both the local Spanish population and the Spanish Romani population.

Although these elements correspond to the Romani population, *behavioural problems* become typical features of neighbourhoods in general, as illustrated by the tensions between neighbours, by family and community problems (due to the lack of positive role models), by relationships based on power (especially in La Coma), noises, violence (almost 40% of Cabanyal respondents say that they have seen violence in the last 2-3 years, while in La Coma the proportion increases to almost 60%; Traian Square 61%, and in Plopi-Kuncz it remains at low values, 24%, however, in Kuncz the situation is similar to the one of Traian Square) and the lack of respect for public space (lack of cleanliness, graffiti, vandalism).

In the analysis of the behaviours and attitudes of the local population against segregation, *mobility* has an important role, as it marks the differences between the four neighbourhoods, depending on the specific situation of each one. Therefore, in La Coma, there

are two main causes of the lack of progress and both are related to mobility: first, most people come from other neighbourhoods, but not voluntarily, but forced by personal circumstances, and secondly, most of them want to move to another neighbourhood when they achieve a normal standard of living.

In Cabanyal the situation is complex, in terms of mobility, as several types of processes can be noticed:

- *international migration* – different, depending on the two periods of time – the arrival in the neighbourhood of vulnerable ethnic groups, when the situation in the neighbourhood offered favourable conditions in this regard; the purchase of houses by the foreign population with higher incomes, once the neighbourhood starts its regeneration phase;

- *internal migration* – the departures of the local population from the neighbourhood to other neighbourhoods, both in the past, when it was forced by the conditions imposed by the municipality, but also now, for not being able to bear the costs of living in a neighbourhood in the incipient phase of the gentrification process;

- *return migration* – characteristic of both the Spanish population and the immigrant population, the differences are marked by the feeling of belonging and the determining factors;

- *re-migration* – some immigrants do not return to their country of origin, but go to another country, in search of a better future.

In Plopi both historical mobility and recent mobility can be discussed. The first occurred in the early phases of the neighbourhood, when people from Sălaj and Bihor counties, who came in Timisoara to search for work, settled in the neighbourhood. The second one is associated with people who opt for this neighbourhood after having previously lived in another neighbourhood of Timisoara. In Kuncz the situation is different, as there a spontaneous habitat is dominant, formed after the settlement of the population from the rural area, mainly of Romani people, who found here a favourable sector for building their homes.

A common feature of the two neighbourhoods is related to the departure of the Romani population abroad, notable also in the case of Traian Square. In the latter area, international migration has a more or less historical character, as a result of the departure of owners of different nationalities to other countries. Now they are a key factor for determining the ownership of buildings.

All these mobility patterns are determined by the past situation of the neighbourhoods and the current situation, respectively, by the changes that have occurred over time. The time lived in the neighbourhoods can be an indicator when analysing the desire to change their residence.

Therefore, Cabanyal and Plopi-Kuncz have a greater degree of stability, considering that almost half of the respondents have lived here for more than 30 years. However, in La Coma, almost half of the respondents lived between 10 and 30 years, and in Traian Square, although those who lived for more than 30 years remain the majority, more than a quarter of the population arrived less than 10 years ago, which indicates a process of population renewal.

35% from the total number of participants involved in the investigation (694 respondents) are those who wish to leave the current neighbourhood, but there are marked differences between neighbourhoods. Thus, while in La Coma almost 80% of respondents would like to leave, in Cabanyal this proportion corresponds to those who wish to stay. Among Timisoara neighbourhoods, the greatest degree of stability and, consequently, satisfaction with living conditions in the neighbourhood of residence, corresponds to Plopi, where three quarters of the population wishes to remain in the neighbourhood. Kuncz is at the opposite side, where 60% of respondents would like to leave, while in Traian Square, although the weights of the two answers are close to each other, the number of those who wish to leave is slightly higher.

The main reasons that determine the desire of people to move from the neighbourhood where they live are: the perspectives for the evolution of the neighbourhood, the unsafety and the neighbours. Although the reasons that motivate people to want to change their homes are well founded, there are certain obstacles that prevent them from fulfilling this desire.

The main factor is economic and refers to insufficient income, half of the respondents consider it as the main factor (51%). The second factor is usually represented by the kinship relations, except in Kuncz, where obviously another type of obstacle is more important, the impossibility of selling the house, for two main reasons: there are no property documents for those houses or people made many investments in housing and could not obtain an amount that includes all investments and efforts.

Last but not least, *neighbourhood identity* and *social cohesion* are essential for segregation issues. These are two elements that, if they exist or if there is an attempt to create them, they compete for a diminution in segregation and marginalization level, but also for an increase in self-esteem and implicitly in welfare of the population. A comparison between neighbourhoods based on social cohesion indicates its presence to a greater extent in Cabanyal and Plopi. In addition, the problems that the residents have determine them to be more united to find solutions and share common goals, but without social cohesion at the neighbourhood level and this happens in Kuncz and La Coma.

The degree of participation of the respondents in the activities organized at community level again indicates discrepancies between the neighbourhoods, discrepancies that reveal, in

general, a low interest in participation, given that the weights of those who declare to be involved in the life of the neighbourhood are below 35%.

In terms of neighbourhood identity, Cabanyal clearly stands out from the other neighbourhoods. It has a very strong identity, which has been maintained during the conflict with the municipality. If in La Coma the neighbourhood identity is more difficult to build, based on the aforementioned considerations (the origin of people from other neighbourhoods, the continuous desire to leave the neighbourhood of those who reach a better standard of living and the isolation from the city to which it belongs), in Plopi-Kuncz there are no elements that can contribute to its creation, and in Traian Square, although there such elements exist, there is a lack of sense of belonging. Thus, it is considered that, if an identity and cohesion cannot be created at the building level, through limited participation, less can be created at the square or neighbourhood level.

HOUSING AND LIFE QUALITY

However, the segregated aspects of the neighbourhoods are given not only by the attitude and behaviour of the inhabitants, but also by external elements, to a greater or lesser extent, such as housing and life quality. The existence or quality of infrastructure and services can be a factor that generates segregation, which can facilitate the interaction or isolation of people.

A problem that determines the disadvantages of neighbourhoods is precisely *the precariousness of infrastructure, utilities and public services*. From this point of view, there are a number of similarities and differences between the analysed neighbourhoods. Therefore, *the water supply network* is evaluated in a relative positive manner, with percentage of satisfied people varying between 42% in La Coma and 76% in Plopi-Kuncz. *The streets and sidewalks* raise controversies in all neighbourhoods, but from different points of view, being positively evaluated by 22% of respondents in Plopi-Kuncz, 26% in La Coma, 27% in Traian Square and 41% in Cabanyal. In addition, most respondents believe that during the last 2-3 years their quality has not improved, the proportion of those who positively appreciate the progress ranges from 13% in Traian Square to 48% in Cabanyal.

Regarding *the accessibility of health care institutions*, the least satisfied people live in Plopi-Kuncz (35%), followed by La Coma (50%), Cabanyal (53%) and Traian Square (66%). In addition, the quality of these institutions is positively evaluated by 31% of Plopi-Kuncz respondents, 48% in Traian Square, 49% in La Coma and 54% in Cabanyal.

The buildings represent an extremely important milestone and are perceived differently in the analysed neighbourhoods, as a result of the specificity of each one: Cabanyal and Traian Square are areas with a long history and tradition, with historical buildings, which constituted their identity elements. La Coma and Plopi-Kuncz are residential neighbourhoods, which have no historical buildings. In this case, the situation is serious in both historical neighbourhoods; only 22% of Cabanyal respondents say that buildings were restored, while the percentage drops to 6% in Traian Square. The relatively better situation in Cabanyal is justified precisely by the new phase of the neighbourhood, based on social, economic and urban regeneration and revitalization, while in Traian Square there is no planning in this regard.

The degree of satisfaction with regards to *access to commercial units* illustrates a general dissatisfaction in La Coma, where only 11% of respondents are satisfied with this element, while in Plopi-Kuncz percentage rise to 41%, in Cabanyal to 42 %, and in Traian Square to 56%. Although only in La Coma the situation seems to be critical, in each neighbourhood there are dissatisfactions related to commercial activities. However, in La Coma it is due to the most difficult situation, taking into consideration that there are no commercial spaces, but only small kiosks where local products are sold. If in Plopi-Kuncz the commercial activities are strictly represented by the local stores and supermarkets, in Cabanyal it is confirmed that the commercial activities have diminished a lot lately and it is accused that until the moment the market has lost merchants, being necessary to bring some of other neighbourhoods. The same nostalgia is felt by the inhabitants of Traian Square.

Public transport once again highlights different situations in the neighbourhoods; respondents are satisfied in a proportion of 66% in Traian Square, 52% in Cabanyal, 41% in Plopi-Kuncz and 38% in La Coma. It is not surprising that the greatest degree of satisfaction with the public transport corresponds to the neighbourhoods that, at this time, are better connected, while in La Coma, although transport is a problem, the progress achieved with the extension of the tramline is really appreciated.

The dwellings, in turn, can create premises for the emergence of segregation, through aspects related to price, quality, illegal occupations and evictions of people, the last two elements especially in Spanish neighbourhoods. However, although illegal occupations can be identified in both Spanish neighbourhoods, their occurrence pattern is different: if in La Coma, illegal occupations occur only by necessity, due to irregularities in the allotment of dwelling, in Cabanyal there are also ideological, political occupations, known as the okupa movement. In terms of prices, 27% of respondents in La Coma consider housing prices to be high, while this percentage rises to 55% in Plopi-Kuncz, 56% in Traian Square and 60% in Cabanyal.

Last but not least, *the richness of the cultural life* of the neighbourhoods clearly reflects not only the disparities between the analysed neighbourhoods, but also between two different cultural contexts, the Romanian and the Spanish. Therefore, in Timisoara neighbourhoods there is a general dissatisfaction, the richness of cultural life is positively evaluated only by 13% of the inhabitants of Traian Square and 17% of the inhabitants of Plopi-Kuncz, while in Valencian neighbourhoods, the proportions are higher, reaching 27% in La Coma and 45% in Cabanyal.

The leisure areas are, again, negatively evaluated by the majority of the residents, even in Cabanyal, where the proportion of those who consider them precarious is 41% (however, the situation in the other neighbourhoods is much worse). The playgrounds for children are in the same situation; the proportion of those who gave them grades 1 and 2 of 5 is 51% in Cabanyal, 58% in Plopi-Kuncz, 69% in La Coma and 71% in Traian Square.

(IN)DECISION OF LOCAL ACTORS AND AUTHORITIES

Given these difficult situations, the actions taken by the local actors and authorities play an important role. In the analysed neighbourhoods, several actors work together to ensure progress, including local residents, the municipality, the police, medical institutions, the social assistance offices, educational institutions, NGOs, economic agents, the church, etc., in Timisoara there is also a neighbourhood advisory council. Most frequently residents include in the category of local authorities, the municipality, the police, the social assistance office and the medical offices. However, in the collective imagery, the answers regarding public authorities are related in particular to the activity of the municipality.

In general, the perception *regarding the activity of the authorities* is negative, especially in La Coma, Traian Square and Kuncz, where more than half of the respondents consider it bad or very bad. This perception is generated mainly by the disinterest of the authorities and by the mistrust and chaos that characterizes them. In Cabanyal and Plopi, there are also positive elements among the favourite words, such as participation, with percentages of 26-27%, that show that in these areas there is a visible contact and a perceptible participation of the public authorities.

The importance of political actions is even greater, since in each neighbourhood these are considered to be the ones that generated the current problems. Thus, Cabanyal has gone through a struggle with the political sector regarding the future of the neighbourhood for almost 30 years. Based on this resistance, the local authorities, in addition to the general attitude of abandonment in relation to the neighbourhood, have adopted strategies aimed to force the

residence to give up and sell their homes. These strategies are considered responsible for all the current problems of the neighbourhood.

In La Coma the very origin of the neighbourhood, its history, the ideas of its construction are accused for being the ones that, from the beginning, "guaranteed" a neighbourhood designed for failure. The first aspect that the authorities have been and continue to be criticized for, is the idea of building such a neighbourhood.

In Kuncz, the lack of documents is a problem that local people also associate with local authorities, as they consider that authorities have all the necessary means to solve it, but they are not actively involved in finding a solution

Last but not least, in Traian Square, the municipality is considered the culprit for allowing the population with socioeconomic problem in historical buildings and its concentration in them, which allowed the degradation of the square.

When comparing the current situation with the one specific two years ago, important differences arise: in Spanish neighbourhoods, the majority of respondents identified *changes*, while in Timisoara neighbourhoods the situation remained as it was. In addition, most of those who perceived changes said they are positive, in La Coma (72%), Cabanyal (82%) and Plopi (95%), indicating progress that can lead to a decrease in segregation level, while in Kuncz and Traian Square most of the changes were considered negative (62-69%).

Related to *future perspectives*, they are generally negative, except in Plopi where the future is viewed with optimism. However, in Cabanyal, 54% of respondents believe that it will become a tourist destination, while 34% think it will be more modern. However, it is the biggest fear for the residents from Cabanyal.

In La Coma, 36% of the respondents consider that the future of the neighbourhood stays in even more degradation, while 33% consider that it will remain as it is, which is not a very favourable perspective, given the current situation of degradation. In Traian Square the most respondents believe it will remain the same, which is a negative aspect, given that the general perception of the square is not satisfactory. In addition, more than a quarter of respondents believe that it will continue to deteriorate.

CONCEPTUAL VALUATIONS OF THE RESEARCH RESULTS ON THE URBAN SEGREGATION

The analysis of four neighbourhoods as case studies allows the construction of an overview of the segregation and the partial or total confirmation of the theories and models mentioned in the literature. The first model, confirmed by Plopi and La Coma, is *the spatial*

assimilation model, which refers to the ability of people to translate socio-economic achievements in better and improved residential neighbourhoods (Malega, 2019).

The place stratification model emphasizes ethnic and racial processes over capital endowments, as the primary causes of ethnic and racial differences in residential attainment (Rubio Goldsmith, 2016). It is illustrated in particular in Spanish neighbourhoods, but in part also in Romanian ones; the immigrant population and the Romani population are, from the beginning, limited in obtaining a house due to the lack of information on their availability.

Last but not least, *the perpetuation theory*, which is based on the transposition of experiences of a certain racial context in similar contexts, in the future, is confirmed in La Coma, by the fact that those that have lived here for a long time, want to stay in the same neighbourhood, despite its difficulties. In addition, in Cabanyal, the Romani population of Romanian nationality is a proof of this theory, taking into account that it has settled in this neighbourhood based on the information it received from relatives and friends of the same ethnicity, who already lived there. They are also looking for other neighbourhoods with the same criteria.

Taeuber and Taeuber (2009), in turn, identify three types of approach to residential segregation and its interpretation: the historical approach, the analysis of social behaviour as a cause of segregation and the analysis of individual social behaviour within the general sociological framework.

The first approach is also one of the most suggestive for each of the neighbourhoods, indicating the causes that led to the emergence of segregation. Basically, the analysis of the segregation phases prove that this is not an isolated process, with limited duration, but it appears and develops over time. In addition, although it is not a predictable process, there are common elements that generate segregation, so that, territories that are going towards segregation can be identified based on previous experiences of other neighbourhoods. Also, there can be identified models, trends and territorial strategies to avoid segregation.

The second approach focuses on the real estate, as a central element in the analysis of segregation, especially residential segregation. This approach can be noticed in each of the analysed neighbourhoods. The last approach, regarding the position of segregated communities in the social structure, focuses, in the United States of America, on the transition faced by the black population. It was a transition from the dependence on white neighbourhoods, as a result of the related works, to a relative independence and even the preference for ethnic neighbourhoods (Taeuber, Taeuber, 2009). In the present study, La Coma and Kuncz are the most illustrative for this perspective, due to the fact that local population and mainly Romani

population in Kuncz and low-income population in La Coma, depend on the proximity to the workplace or the public transport that ensure accessibility to them.

CONCLUSIONS

To conclude, spatial segregation and socio-territorial mobility are two inter-connected processes and phenomena; each of them can play the role of cause or consequence for the other. The complexity of their causes and consequences makes it difficult to set a clear pattern for their emergence, as well as a reliable "recipe" to ensure success, a recipe sought by local actors in all areas with such problems.

The neighbourhood scale was used for the present study, given its correspondence with the definition of place in the literature (Coulton et al., 2013; Lewicka, 2010); the neighbourhood represents the reference unit for analysing attitudes, perceptions and behaviours of the residents. Romania and Spain are two interconnected countries through international migration, which determines collaborative links and certain social and behavioural similarities. However, the particular evolution of the cities of Timisoara and Valencia, causes marked disparities in terms of segregation and mobility, and also the distinctiveness added by the specific cultural, national and political context of each country (Stevenson, Muldoon, 2010) should not be ignored.

To clarify the specific situation of the two cities and the four neighbourhoods, we will start from the hypotheses set in the initial phase of this study. The first hypothesis, that says that the economic factor prevails among the causes of spatial segregation, is partially confirmed. It is the most important factor in Romanian neighbourhoods, but in the Valencian ones it is the political factor that determines the segregation, then the economic and ethnic factors also intervene. However, economic factors are the main cause of mobility, which can subsequently lead to segregation.

Although socio-territorial mobility can be a cause of spatial segregation, there is no directly proportional relationship between the two processes, so the second hypothesis is not confirmed. In fact, each process can be a cause or a consequence to the other, but the enhancement of one of them does not necessarily determine the same tendency on the other one and vice versa, due to the fact that several external factors intervene.

The third hypothesis, that states that main segregated spaces correspond to the areas characterized by ethnic mosaic and economic precariousness, is confirmed by the case studies addressed, each of them facing problems in terms of income level and types of jobs and being a combination of several ethnicities within the same space.

In addition, spatial segregation results in the enhancement of discrepancies in landscape elements, the emphasis of rejection feeling and the emergence and reproduction of deviant behaviours.

Last but not least, the fifth hypothesis that states that social integration policies are the basis for the resolution of problems associated with spatial segregation again is partially confirmed. A first step in solving segregation problems is the cooperation between the various actors involved in the life of the community, but also bringing the neighbourhoods to optimal standards, solving their basic problems. Only after these conditions are fulfilled, social integration of the different categories of population can occur.

Therefore, the main hypothesis, which meets all the specific hypotheses raised "Based on the impact of economic factors, the urban areas are characterized by processes of socio-territorial mobility and spatial segregation, which generate problems of different types, identified through the difficulties they face" is partially confirmed, taking into account that political factors are primary and the ones that impose the conditions for the subsequent evolution.

Regardless of the features and factors that show the presence of segregation in the analysed neighbourhoods, it is true that they share a common element, the feeling of "being different", a feeling that both the inhabitants of the respective neighbourhoods and the inhabitants of other neighbourhoods have one to each other. Basically, it is what constitutes the basic element that generates segregation; thus, as a result, future strategies must be directed towards reducing socio-territorial disparities and towards ensuring integration, to form a community.